ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 1
MERCREDI
1er JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ԴՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·338 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.338

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՄԱՅԻՍ 28 ՆՇՈՒՄՆԵՐ

Հայաստան եւ Արցախ, զանազան ձեռնարկներով նշուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման (1918, Մայիս 28) 76րդ տարեդարձը: Երեւանի քաղաքային իշխանութիւններու ղեկավարները եւ խորհրդարանական խորհուրդի անդամներ, պաշտօրութեամբ քաղաքապետ Վահագն Խաչատրեանի այցելած են Եռաբլուր եւ իրենց յարգանքը մատուցանած են հայրենիքի պաշտպանութեան մարտերուն նահատակուած մարտիկներուն:

Տօնակատարութիւններ տեղի ունեցած են Գիւմրի, Արցախ: Գիւմրիի թիւ 17 դպրոցը, այդ օրը, մկրտուած է Գարեգին Նժդեհի անունով եւ բացումը կատարուած է հոն զետեղուած Նժդեհի կիսանդրիին:

*
**

Հայաստանի ազգային փառերգին միացել երգչախումբի կողմէ կատարմամբ է սկսած է Մայիս 28-ի տօնական հանդիսութիւնը, Հանրապետութեան հրապարակին վրայ: Ապա Քանաքեռի ռուսական դամբարանը եւ «Երեւան» փողային նուագախումբը ներկայացուցած են քայլերգներէ, զանազան հեղինակներէ եւ ռուս ու հայ երգահաններու գործերէ բաղկացած յայտագիրը: Տօնական համերգը չարունակուած է զեղուեստասէր անկախ միութիւններու, ծանօթ մենակատարներու ելոյթներով: Միանգամայն տրուած է աւանդական դարձած վազքարշաւի մեկնարկը, որ անցնելէ ետք մայրաքաղաքի փողոցներէն, վերջ կը գտնէ «Հրազդան» մարզադաշտը:

*
**

Մայիս 27-ին, Երեւանի Ազատութեան հրապարակը հանդրհաւաք մը տեղի ունեցած է կազմակերպուած՝ արհեստակցական միութիւններու համադաշնակցութեան կողմէ: Կառավարութեան պահանջները ուղղուած են, բոլորն ալ ընկերային եւ տնտեսական հարցերու վերաբերեալ: 15 օր պայմանաժամ տրուած է կառավարութեան ընթացք տալու համար դրուած պահանջներուն որոնց կարգին՝ կտրօնները միջոցաւ ամէն ամիս կամ եռամսեայ, թանկութեան ապահովել կենսական մթերքները, չուշացնել աշխատավարձերու, թոշակներու, այլ եկամուտներու վճարումը, եւայլն, եւայլն:

*
**

«ՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 27 / 30)

Ս· ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՕԹԱՆ-Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Պրիւսէլի մէջ, Մայիս 26-ին, Պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեան ՕԹԱՆ-ի ՀԸԺանակին մէջ Պաշտպանութեան նախարարներու հանդիպման ընթացքին պարզած է Կովկասի ծանր իրավիճակը, որուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը վերագրած է Ադրբեջանի դիրքորոշումին: Նախարարը տեսակցութիւններ ունեցած է Ռուսաստանի, Ճունաստանի Պաշտպանութեան նախարարներուն եւ ՕԹԱՆ-ի զլխաւոր հրամանատար զօր· Եուլիւանի հետ:

*
**

ՅԱՏՈՒԿ ԽՈՒՄԲ ՀԻՒԼԷԱԿԱՑԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Հիւլէակայանի վերաբացման աշխատանքներուն նպաստելու նպատակով Հայաստանի զլխաւոր ձեռնարկութեանց տնօրէններէն բաղկացած յատուկ խումբ մը կազմուած է, որ զլխաւորութեամբ փոխվարչապետ Վիգէն Ջիտէճեանի եւ Արդիւնաբերութեան նախարար Աշոտ Սաֆարեանի, այցելած է կայանը տեղւոյն վրայ ծանօթանալու համար այն պահանջներուն, որոնց անոնք կրնան բերել իրենց աջակցութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐՆԱՐ ԱՆԻՒ - ԼԵՎԻ յայտարարեց թէ կը քաչէ «Եւրոպան Սարայեւօ կը սկսի» խորագրուած իր ցանկը, այն պատճառաբանութեամբ թէ նպատակը արդէն իրագործուած է, Պոսնիան օրակարգէն նկած է: Հարցն այն է որ ցանկին բոլոր թեկնածուները համամիտ չեն, սկսելով ցանկադրութենէն՝ վրոֆ· Շվարցընպերկ որ յատարարեց թէ կը մնայ, ցանկն ալ կը պահէ եւ կը յուսայ որ Ճունիս 12-ին, քուէարկութեան կեդրոններուն մէջ ալ ցանկը պիտի ներկայացուի: Շվարցընպերկ կ'ըսէ թէ կարելի չէ խաղալ հիմնարկութեանց հետ եւ մինչեւ ծայրը պիտի երթայ: Մնաց որ ցանկ մը կարելի չէ ետ քաշել ներկայացնելէն ետք: Ահաւասիկ մարդիկ որոնք ճամբայ ելան Պոսնիոյ ողբերգութիւնը կենսական հարց դարձնելու նպատակաւ եւ որ չատ արագօրէն սկսան իրենց մէջ հաչիւներ մաքրել եւ տարակարծութիւններ հրապարակել: Կը մնայ պիտնալ թէ որո՞ւ ճնշումներուն տեղի տուած է Պերնար Անրի - Լեվի որ, անուշա, կը հերքէ···: Օտար մամուլը չատ խիստ է Ֆրանսայի հանդէպ այս ցանկին առթիւ: «Թայմզ»ի համար Պերնար Անրի - Լեվի «ինքնագոհ մտաւորականին ծաղրանկարն է»:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՔԱՐԻԻՂԻ ընկերութիւնը Ղազախստանի մէջ քարիւղի կարեւոր պահեստներ յայտնաբերած է ու երկու երկիրներու միջեւ ստորագրուած համաձայնագիրով մը Թուրքիա 206 հազար թոն քարիւղ պիտի արտահանէ: Թուրք մամուլին տեղեկատուութեան համաձայն, Թրքական ընկերութիւնը քարիւղի պահեստներ յայտնաբերած է նաեւ Եգիպտոսի մէջ:

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը «անբաղձալի անձնաւորութիւն» նկատեց Տիկին Տանիէլ Միթերանը որ կը պատրաստուէր Մանիլլ երթալ մասնակցելու համար միջազգային ժողովի մը՝ նուիրուած արեւելեան Թիմորի կացութեան: Թիմոր փոքրիկ հողամաս մըն է, 800 հազար բնակիչներով (նախկին փորթուկալեան գաղթավայրը), կցուած Ինտոնեզիոյ, առանց ՄԱԿ-ի հաւանութեան տնտեսական տեսանկիւնէ, ոչ մեծ եւ ոչ ալ հզօր հոդիի մահուան պատճառ եղած են: Տիկին Միթերան կը դատապարտէ Ինտոնեզիոյ բանեցուցած ճնշումները փիլիպիններու վրայ, տնտեսական սեղմումներու սպառնալիքով:

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՄԱՄԼՈՑ ԲԱՆԲԵՐ՝ ՏԻԿԻՆ ԼՈՒԻԶ ՊԱՔԱՐ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԸՆԴՎԶՈՒՄԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Ծանօթ է որ տասնէ մը ի վեր Թրքական հեռատեսիլի պետական կայանը Թերթօնի վերածուած (տասը չաթաթ է արդէն) հակահայ զրպարտիչ յայտագիր մը կը սփռէ («Հայելիտուրք յարաբերութիւնները», տե՛ս՝ «Յառաջ», Մայիս 14 եւ 18): Ասոր աւելցած է «Սապահ» թերթին մէկ ուրիշ զրպարտութիւնը: Ան «կեղտոտ զօրակցութիւն» խորագրին տակ հրատարակած է նկար մը ուր Ապտուլլահ Էօճալանի (ՓՔԿ-ի պարագլուխ) կողքին կեցած հոգեւորականը կ'օրակուի հայ (մինչ Սուրիոյ մէջ, ան կրնայ սուրիանի կամ զպարի ըլլալ, մանաւանդ որ չի համապատասխաններ հայ հոգեւորականին զգեստաւորման): Այս ամբողջը, արդարօրէն, մտահոգած են Պոլսոյ հայ համայնքը եւ պատրիարքարանի մամլոյ բանբերը՝ իրաւագէտ Լուիզ Պաքար բուռն բողոք մը ներկայացուցած է «Քանալ Տէ»ի Թըղթակցին եւ հեռատեսիլին ալ արձագանգած է: Ասկէ զատ, պատրիարքը, Մեսրոպ Արք·, Տիկին Լուիզ Պաքար եւ խորհրդակցական մարմնէն՝ Սեդրակ Թոքատ եւ Արխտ Երկանեան այցելութիւն մը տուած են կուսակալին նոյն հարցին կապակցութեամբ: Նախ կուտանք «Քանալ Տէ»ի անդրադարձը, յետագային ալ վերոյիշեալ այցելութեան մանրամասնութիւնները (Մարմարա», Մայիս 28)· -

«Քանալ Տէ» հեռատեսիլի կայանը, որ օրէ օր կը կատարելագործէ եւ աւելի տարածուն կը դարձնէ իր հաղորդումները, երէկ իրիկուն ժամը 19-ի դլխաւոր լուրերու ընթացքին կարճ կերպով անդրադարձաւ հայ համայնքին մտահոգութիւններուն, վերջերս կարդ մը Թերթերու կողմէ կատարուած հակա-հայ հրատարակութիւններու առընչութեամբ: Նախ ցոյց տրուեցաւ «Սապահ» թերթի այն օրինակը, որուն մէջ Ապտուլլահ Էօճալանի մէկ նկարը հրատարակուած էր հանրաբար ատորի հոգեւորականի մը հետ: Խօսնակը բացատրեց թէ այդ նկարը ցոյց տրուած էր որպէս հայ հոգեւորականի մը նկարը: Մեծադիր ցոյց տրուեցաւ նաեւ Թերթին կողմէ գործածուած «Կեղտոտ Զօրակցութիւն» խորագիրը: Ապա մէկ - երկու տեսարաններ ցոյց տրուեցան Պատրիարքարանէն: Յետոյ հեռատեսիլի կայանին Թղթակիցը փոխանցեց Պատրիարքարանի Մամլոյ Բանբեր իրաւագէտ Տիկին Լուիզ Պաքարի հետեւեալ արտայայտութիւնը, որ անտարակոյս կատարուած չատ աւելի լայն յայտարարութեան մը մէկ մասն էր միայն·

«Հաճայնիլը, երբ այս լուրը կարդաց, երբ այս լուսանկարը տեսաւ, չատ անհանգստացաւ, ցաւեցաւ, սարսափի մատնուեցաւ: կարգ մը հայրենակիցներ «Սապահ» թերթին հետաձայնեցին եւ այս խնդրին ճշմարիտ ծալքերուն մասին տեղեկութիւն ուզեցին: Թերթին վարչութիւնն ալ պատասխանեց որ լուրը իրենց հաղորդուած էր լրատուական միաւորումներու կողմէ: Ինչպէս որ ըսի, Մէտիան յատուկ ճիգ կը վատնէ: Նպատակն է անպայման պնդել թէ ՓՔԿ հայկական շարժում է, հայկական դէպք է: Անհաւոր ճիգ կը վատնուի այս պնդումին բարոգչութեան համար: Այսինքն, Մէտիան, փոխանակ այս սխալը ուղղելու, սրբագրելու, ընդհակառակն ձեռ ձեռքի կուտայ բաղաքագէտներուն հետ եւ մեզ շատ ճեղ կացութեան կը մատնէ: Եւ ասիկա անջատողականութիւն է: Անհատական այս կէտին վրայ է որ կանգ առնել կ'ուզեմ: Այսինքն հոն ուր պէտք է որ գտնուի միութիւն եւ միասնականութիւն, անջատողականութեան բարոգչութիւն կը կատարուի»:

Իրաւագէտ Տիկին Լուիզ Պաքարի այս խօսքերէն վերջ խօսնակը հաղորդեց թէ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը եւ կարգ մը ուղեկիցներ Մայիս 27-ին, ընդունուած են կուսակալութեան կողմէ: Այս այցելութենէն ալ կարճ դրուագ մը ցոյց տրուեցաւ: Բայց աւելի մանրամասնութիւն չտրուեցաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՆՇՈՒՄԸ

Մայիս 28-ին, Հայաստանի առաջին անկախութեան հռչակման 76-րդ տարեդարձին առթիւ, Փարիզի դեսպանատունը հրաւիրած էր համայնքի ներկայացուցիչ դէմքերն ու մամուլը, միանդամայն նչելու այդ պատմական թուականը:

Ս Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին Ն· Փրէնկեան սրահը ներկայ էին Հայաստանի Արտաքին փոխ - նախարար Ժ· Լիպարիտեան, Գիւտ Արք·, Գրիգոր Եպիսկ· Կապրոյեան, պատուելի Փիլպէոս Լեւոնեան, Վիթրիի քաղաքապետը՝ Փօլ Մերսիէքա, Իսիի քաղաքապետը Անտրէ Սանթինի, Փիէռ Լըլուշ ու այլ անձնաւորութիւններ, չուրջ 100 հոգինոց բազմութիւն մը:

Դեսպանատան Արտաքին յարաբերութիւններու պատասխանատու Ռ· Լեւոնեանի ողջոյնի խօսքէն ետք Գործավար Վահան Տէր - Ղեւոնդեան նախ Ֆրանսերէն ապա հայերէն ուղերձներով անդրադարձաւ օրուան իմաստին ու կարեւորութեան, ըսելով որ այդ թուականը կը խորհրդանչէ 600 տարուան գերութենէն ետք պետականութեան տիրանալու մեր արժանապատուութիւնը· պետականութիւն որ ամէն բանէ առաջ երաշխիք եղաւ հայ ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութեան, պատմական Հայաստանի փոքր մէկ կտորին վրայ: 1918 Մայիս 28-ը, ըսաւ ան, մեզի ու աշխարհի միւս ժողովուրդներուն ապացոյցը տուաւ որ Հայը կրնայ ապրիլ որպէս պետութիւն: Ու այդ գաղափարը նաեւ եղաւ ներշնչարանը եւ ուժը որով տիրացանք նոր անկախութեան որուն չուտով կը լրանայ երրորդ տարին եւ որ սկիզբն է յաւերժութեան: Ատոր համոզուած է Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայութիւնը: «Մեր նոր անկախութիւնը ունի եռագոյն նոյն դրօշը, նոյն փառերգը եւ նոյն զինանշանը որոնք գոյութիւն կ'ունենան նոյնպէս յաւերժութեան համար» եզրափակեց Վ· Տէր - Ղեւոնդեան: Իրեն յաջորդեց Գիւտ Արք· որ իր կարգին չէշտեց Ա· անկախութեան պատմական արժէքը ու հայ ժողովուրդին տեւելու կամքը, հակառակ ամէն տեսակ դժուարութիւններու:

Խօսք առին նաեւ Վիթրիի ու Իսիի քաղաքապետները: Առաջինը ծանրացաւ Ֆրանքեւհայկական բարեկամութեան դաշինքին խորհրդարանին կողմէ վաւերացում գտնելու կարեւորութեան վրայ, իսկ երկրորդը չէշտեց ցեղասպանութեան ճանաչման համար առնուելիք քայլերու պարագան, բարեկամ երկիրներու կողմէ:

Ելոյթներու այս բաժինէն ետք, տարեդարձի տօնակատարութիւնը չարունակուեցաւ եկեղեցիին բակին մէկ սարքուած սեղաններու չուրջ:

Ա· Թ·

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ – ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ՝ ԵՐԷԿ ԵԻ ԱՅՍՕՐ. ԻՍԿ ՎԱՂՂԸ

Ամբողջ տասնեօթը երկար դարեր, Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ հայ ժողովուրդը եղան իրարմէ անբաժան մխ եւ ոսկոր: Հայ ժողովուրդը եղաւ՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ առաքելութեան միակ դաշտը: Այդ երկար հազար եօթը տարիներուն՝ Հայ Եկեղեցին եղաւ ժողովուրդի ոչ միայն հոգեւոր – բարոյական դաստիարակը, այլեւ՝ դիրն ու դրականութիւնը, եւ ամբողջ մշակոյթը ստեղծողը՝ մինչեւ 18–րդ դար: Հայ պետականութեան բացակայութեան երկար դարերու ընթացքին, Եկեղեցին եղաւ նաեւ հայ ժողովուրդի քաղաքական ներկայացուցիչն ու ղեկավարը: Մանաւանդ արեւմտահայութեան համար, Կոստանդնուպոլսոյ պատրիարքութեան սահեցումով Օսմանեան կայսրութեան մէջ ամբողջ կէս հազարամեակ՝ ազգապետութիւն՝ Ethnarchie:

Երջանկայիշատակ Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի բնութագրութիւնով՝ «Հայաստանեայց Եկեղեցին, իր գլուխը ունենալով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը, – եղել է հայ ժողովուրդի զգայուն սիրտը, որը տրոփել է նրա բազում տխրութիւններով եւ սակաւ ուրախութիւններով»:

Դարերու ընթացքին՝ ուր որ Հայը ստիպուեր է գաղթել, հոն իր սեփական տան կողքին, հիներ է իր հոգեւոր տունը, որպէսզի միշտ վառ մնայ իր հաւատքը, լեզուն ու մշակոյթը: Եւ դարեր ապրեր է Եկեղեցին զրկելին չունքին տակ՝ ցորչափ չէ բաժնուեր անկէ, կամ բռնութեամբ չեն բաժներ զայն անկէ, ինչպէս Լեհաստանի մէջ:

Ա. – Տարբեր չէր կրնար ըլլալ պարագան Ֆրանսայի համար ալ: Հոս՝ առաջին եկեղեցին հիմնուեցաւ 1904–ին. (Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ, Փարիզ): Յետոյ, գաղթականութեան տարիներուն, մեծ թափ առաւ եկեղեցաշինութիւնը, որ չարունակուեցաւ մինչեւ այսօր (Սուրբ Փրկիչ, Լա Սիոթա, 1994): Այն համոզումով որ՝ Եկեղեցին կը մնայ ոչ միայն հաւատքի տունը, այլեւ հայապահպանման մեծագոյն կռուանը: Յաւելք՝ հակառակ առենին՝ հոգեվոյս Պալաքեան եւ Սիւրմէլեան Արք.երու թափած ջանքին, ինչ - ինչ պատճառներով, Ան չկրցաւ ունենալ թեմական միաձոյլ կառոյց մը:

Էֆեզիա բառը յունարէն, կը նշանակէ հաւատացեալներու ժողով: Եկեղեցին ուրեմն, որքան իր էութեամբ Աստուածային հաստատութիւն, նոյնքան ալ մարդկային հաստատութիւն է. եւ իբր այդ, չի կրնար զերծ մնալ երբեմն տխուր պատահարներէ: Բայց Ան՝ կը մնայ միշտ մեր դորովագութ մայրը, որուն ամէն ճչմարիտ Հայ պարտի սէր եւ յարգանք:

Հայաստանեայց Եկեղեցին Ֆրանսա ներմուծեց իր դարաւոր ծէսը, աւանդութիւններն ու հովուական ձեւերն ու մեթոտները: Աւանք դիմացան ինչքան որ դիմացան երէց սերունդները, այսինքն կէս դարէ աւելի: Գաղթական ժողովուրդին հետ, Ֆրանսա ոտք դրին քիչ թիւով, եղեռնէն հրաշքով ազատած քահանաներ, որոնք իրենց հօտին հետ կ'ապրէին ամէն դառնութիւն: Աւանց սակաւութեան պատճառով, առաջին 2 տասնամեակներուն, հոս ձեռնադրուեցան հոյլ մը քահանաներ. ու եթէ անոնց մէջ կային քիչ - չատ զարգացած մարդիկ, ուսուցիչներ, անոնց մեծամասնութիւնը եկաւ «յարեստաւորութենէ ի քահանայութիւն»: Այս եկեղեցականներու խումբը ծառայեց երկու, երեք, մինչեւ չորս առաջին տասնամեակները: Եթէ անոնցմէ չատերը պարզ մարդիկ էին, չունէին մեծ զարգացում, սակայն մեծամասնութեամբ ունէին իրենց կոչումին գիտակցութիւնը, եւ աքեմին արժանապատուութիւնը: Քանիներ անոնցմէ բարի յիշատակ թողուցին: Պէտք է ըսել որ, այն աստէն համեմատաբար դիւրին էր անոնց գործը. Հայուն դուռը միշտ բաց էր Տէր Հօր առջեւ. կար սերունդ մը, որ, մանկութենէն կապուած էր եկեղեցիին, եւ սովոր էր ամէն կիրակի պաշտամունքի ներկայ գտնուելու: Եւ իր մեծ պահանջը այն էր որ ժամասացութիւնը լաւ կատարուի, որովհետեւ այն աստէն, քարոզելու վարժ քահանաներ չատ քիչ կային: Լաւ երգեցողութեան կը նպաստէին բազմանդամ ղպրոց դասերը, եւ ղպրապետները – ինչպէս Մարսէյլի մէջ Լեւոն Ճերահեան եւ Յակոբ Մալաքեան – որոնք ամէն ինչ կ'ընէին որ ան՝ «նափ – ճաֆիը» ըլլար, մանաւանդ տօնական օրերուն: Այս երկուքին մահէն յետոյ, Մարսէյլի եկեղեցիներու երգացանկէն ի սպառ անհետացան կարգ մը մեղեդիներ ինչպէս՝ «յարեաւ Քրիստոս այսօր աւետիս», «Միաշաբաթ օր հանգստեան» եւայլն. ու նաեւ պատարագի թափօրի յարութեան շարականները ութ ձայնով, որոնք տարին 12 ամիս փոխարինուեցան միօրինակ «բարեխօսութեամբ»ով:

Երբ ասկէ 50 տարիներ առաջ փոքր տըղայ, չապիկ կը հագնէի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, բազմամարդ էր միշտ եկեղեցին: Ամէն կիրակի հոն կ'ըլլար 200 – 250 հոգի, որոնցմէ 15 – 20 «հոգեւոր քոյրեր», որոնք ամէն կիրակի առաւօտ հոն էին ժամը 8–ին իսկ, կոչնակը լսելու. որովհետեւ անոնց համար եթէ «Տէր զի բազում»ին հոն չըլլային, այն օրուան «ժամը» իրենց համար կիսատ – պռատ բան մը կ'ըլլար: Անոնք քահանային լաւ գիտէին չարականները, եւ «Առաւօտ Լուսոյ»էն պատարագի վերջաւորութիւն կը ձայնակցէին ղպրոց դասուն: Վա՛յ որ պատահմամբ բան մը ղանցուեր ... իսկոյն «խըրխըռը կը փըրթէը»: Աւագ շաբաթը եւ տօնական օրերուն, բազմութիւնը կ'ըլլար ծովածաւալ. առաւօտեան ժամերգութիւնը կը սկսէր ժամը 6·30–ին եւ կը տեւէր մինչեւ ժամը 12–ը անց. ծնծղան միշտ կ'ընկերանար չատ մը մասերուն: Անխափան կը կատարուէին Անդաստանները, չարականներով, ծանր սեղիններով եւ մինչեւ 7 Աւետարաններով: Մինակին՝ Քրիստոսի մկրտութեան կարգը կ'առնէր մէկ ժամ, եթէ ոչ աւելի. եւ ժողովուրդը անձանձրոյթ կը հետեւէր այդքան երկար արարողութեան: Ընդհակառակն: Հաճոյք էր իսկապէս այդպիսի մթնոլորտի մէջ երդելը: Եւ երբ այդպէս օր եկեղեցիին դուրս գային, Ատուածարգի հաւատացեալ մեծ մայրս կ'ըսէր՝ «այսօրուան ժամը փախլաւային համով էր»:

Ամէն Շաբաթ իրիկուն անխափան կը կատարուէր նաեւ կիրակնամտի արարողութիւնը. «Լոյս զուարթի» հոգեթով մեղեդիները կ'ալեկոծէին հաւատացեալին սիրտը: Ինչպէս չատ ուրիշներու, մեր տան մէջ ալ ամէն Շաբաթ իրիկուն անպայման խումկ կը ծխուէր: (Զար լեզուներ ըսեն թերեւս որ այն տունն հեռատեսիլ չկար որ մարդիկ զրաղէին, ոչ ալ ինքնաշարժ որ ռատիօ - էնտի երթային, եկեղեցի կ'երթային):

Այս անցեալն է որ զրեթէ նոյնութեամբ տեւեց մինչեւ յիսունական թուականները: Երանելի ժամանակներ եւ երանելի մարդիկ որոնք չեմ կրնար առանց սիրտի ճմլումի չյիշել:

Այդ առաջին տասնամեակներուն՝ Հայ Եկեղեցին Ֆրանսայի մէջ, գաղթական ժողովուրդին գաղթական եկեղեցին էր. եւ իբր այդ, ապրեցաւ ներամփոփ: Այն տեղներու լատին եկեղեցւոյ խորհական կեցուածքը՝ արդէն թոյլ չէր տար միջ – եկեղեցական յարաբերութիւններ: Պաղ էին նաեւ, եւ զրեթէ անգոյ յարաբերութիւնները հայ միւս յարանուանութիւններուն հետ, կաթողիկէներու թէ բողոքականներու: Այս երէկն էր, իր լաւ թէ դէշ կողմերով, որ անդարձ դնաց անցաւ պատմութեան դիրկը:

Բ. – Այսօր չատ բանով տարբեր է պատկերը: Տարիներու, տասնամեակներու թաւալումը, սերունդներու անխուսափելի հերթափոխութիւնը, եւ տեղական բարքերու ներազդեցութիւնը չատ բան փոխեցին Ֆրանսայի Հայ Եկեղեցւոյ առաջին պատկերէն: Միակ բանը որ չփոխուեցաւ, Անոր ներկայացուցչական հանգամանքն է. Հայաստանեայց Եկեղեցին, գոնէ տեսականօրէն, կը մնայ հայութեան ջախջախիչ մեծամասնութեան ներկայացուցիչը երկրի մը մէջ՝ ուր չենք կրնար նը-

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ 1994

Մայիս 18–էն ընտրովի նիւթերով (օփսիոն) բացուեցաւ Պաքալօրէայի 1994–ի նստաշրջանը:

Այժմեան ձեւին մէջ, իր բազմաթիւ «սեռի»ներով վերջին տարին է: Բարեփոխումը գործադրութեան կը մտնէ 1995–ի քննութեան, հետեւելով աւարտական դասարաններու բարեփոխման ծրագրին: Այսօրուան ընդհանուր պաքալօրէան պիտի ունենայ միայն երեք «սեռի». «սեռի» ԷՍ, գիտական – «սեռի» Էլ գրական եւ «սեռի» Ը. ԷՍ. տնտեսական եւ ընկերային:

Որպէս երկրորդական ուսումներու պրոգրամ պաքալօրէան կը մնայ կենսական տուեալ մը, կ'ըսէ Լուսաւորութեան նախարարը՝ Ժը. Պայռու: Ուստի, աշակերտներու սերունդներ ամբողջ յուզող այս ազգային հաստատութիւնը ոչ կը ջնջուի, ոչ ալ կ'այլափոխուի, նոյնիսկ եթէ մակարդակը չարունակէ խնդրոյ առարկայ ըլլալ:

Պաքալօրէան է եւ կը մնայ անհրաժեշտ անցագիրը դէպի բարձրագոյն ուսումները. ըլլայ համալսարաններու ճամբով, ըլլայ մեծ դպրոցներու պատրաստական դասարաններով կամ այլ ուղիներով:

Գրաւոր նիւթերը, որոնք կը պատկանին առաջին խումբի ըսուած նիւթերուն, ընդհանուր Պաքալօրէայի եւ թեքնոլոժիք պաքալօրէայի բոլոր «սեռի»ներուն համար կը սկսին Յունիս 10–ին, իմաստասիրութեամբ: Ապա, կը չարունակուին Յունիս 20–էն 22 թեքնոլոժիք պաքալօրէայի միւս նիւթերու քով, իսկ Յունիս 22–էն 24 ընդհանուր պաքալօրէայի համար: Հուսկ, բերանացի քննութիւնները, միշտ առաջին խումբի նիւթերուն, կը սկսին Յունիս 27–ին: Իսկ, Ֆրանսերէնի քննութիւնը առաջին դասարաններու աշակերտութեան համար տեղի կ'ունենայ Յունիս 22–ին:

Վեց հարիւր հազարէն աւելի թեկնածուներով պաքալօրէան դարձած է զանգուածային քննութիւն մը: Հեռու ենք 1809–ի առաջին նստաշրջանէն, միայն բերանացի, 1054 թեկնածուներով: Ծանր եւ բարդ կազմակերպութիւն մըն է որ կը դրաւէ ամբողջ Յունիս ամիսը եւ Յուլիսի սկիզբը: Նափոլէոն ամէն բան չէր նախատեսած:

***

Ինչ կը վերաբերի հայերէնի քննութեան պաքալօրէային էքս – Մարսէյլ Ակադեմիկ մէջ, այս նստաշրջանին կը ներկայանան 46 թեկնածու: 27–ը ընտրած են հայերէնը որպէս ընտրովի նիւթ (օփսիոն), իսկ 19–ը որպէս Ա. կամ Բ. լեզու, ըստ «սեռի»ներու, որոնցմէ մէկը միայն պրոգրամիւս բոլորը՝ բերանացի: Աշակերտներէն երկուքը կուգան Նիսի Ակադեմիկէն: Թիւը 46, քաջալերական է: Բաղդատմամբ անցեալ եւ նախանցեալ տարիներուն զգալի յառելում կ'արձանագրէ եւ էքս – Մարսէյլի Ակադեմիկին համար: Ուստի, առաջին հերթին պատասխանատուներուն պարտականութիւնն է բացառիկ արտօնութիւնները վերանայել: Ամէն պարագայի մէջ, էքս – Մարսէյլի Ակադեմիկին համար փրոֆ. Ռոպէր Տէր - Մերկերեան, առանց ժամանակը կորնչցնելու, ամենայն պատասխանատուութեամբ լուրջ եւ տրամաբանական մօտեցումով մը արդէն դիմած է «սեռի»ի պատճառաբանուած նամակ մը: Հարկ է նախ սպասել պատասխանի եւ ապա դժուարութիւններու կամ բացասական պատասխանի մը պարագային մտածել համադրեալ հակազդեցութիւն մը: Բայց, դեռ հոն չենք հասած: Այդ դլուխէ, ամէն ռատիոյէ ձայն մը բխելէ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

կատուիլ որպէս ազգային փոքրամասնութիւն:

Վաթսունական թուականներէն սկսեալ, վերոյիշեալ եկեղեցական դասը եկան փոխարինել նորերը, բոլորն ալ Մէջին – Արեւելքէն: Որովհետեւ Ֆրանսան բարերար հող չեղաւ հայ եկեղեցւոյ համար, եւ Ֆրանսա ծնած ոչ իսկ մէկ հոգի հազաւ հայ եկեղեցականի աքեմը: (Պարագան նոյնն է հայ կաթողիկէներուն համար. երբ ասկէ քանի մը տարի առաջ Վենետիկ, Սուրբ Ղազար կը դտնուէինք մարսէյլցի Հայերու խումբով մը, եւ քահանայական ձեռնադրութեան մը ներկայ եղանք, հոն Հ. Ներսէս Տէր – Ներսէսեան, այժմ Եպիսկոպոս, կը դանդատէր որ՝ - «Ֆրանսահայ գաղութը մէկ հատիկ քահանայ մը չտուաւ եկեղեցւոյ» – իմա կաթողիկէ): Ուրեմն, մեր ներկայ կղերը ամբողջութեամբ բաղկացած է դրսեցիներէ: Անոնցմէ չատեր ուսանած են Էջմիածնի, Անթիլիասի կամ Երուսաղեմի դպրեվանքերուն մէջ, եւ բաղդատած նախորդ սերունդի, ունին բաւական դոհացուցիչ ուսում եւ պատրաստութիւն: Սակայն անոնց պատրաստութիւնը Մէջին – Արեւելքի յատուկ պայմաններուն կը յարմարէր, մինչեւ այսօր միշտ հայադրօշմ, եւ ուր նոյնութեամբը կը չարունակուին ծէսեր, ձեւեր եւ մեթոտներ դարաւոր:

Ֆրանսայի բարքերը որոնց համար պատրաստուած էին, չատերուն խորթ եկան. ոմանք նոյնիսկ անտեղեակ էին Ֆրանսերէն լեզուին: Այդ եկեղեցականներէն չատերը հասած են արդէն հասուն տարիքի, եթէ ոչ ծերութեան, եւ անոնց փոխարինումը յառաջիկայ տարիներուն, մեծ, չատ մեծ հարց է, որուն պէտք է այժմէն լրջօրէն մտածել:

Վաթսունական թուականներուն հոս ալ, Ամերիկայի պէս, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ղարաւոր աւանդութեան մէջ բոլորովին նորութիւն՝ սկսան երեւնալ կուսակրօնները, աբեղայ թէ վարդապետ, որպէս հոգեւոր հովիւներ կարգ մը եկեղեցիներու մէջ: Եթէ ամուսնութիւնը մարդուս չի պարգեւեր կատարեալ պրոբութիւն, սակայն ժողովրդական լայն ընդունումով ընդունուած է ան՝ որպէս ընկերային յարաբերութիւններու նուազ խնդիր յարուցանող, մանաւանդ եկեղեցականի պարագային: (Այդ պատճառով մեր եկեղեցւոյ մէջ հովիւական պաշտօնը միշտ տրուած է ամուսնացեալ քահանայութեան) եւ ծագեցան խնդիրներ:

Մարսէյլի մէջ յաջորդաբար, երեք անթիլիասական վարդապետներ իրենց աքեմը հանեցին: Մէկը ամուսնացաւ, ուրիշ մը եղ անկէ վերջ իբրեւ ամուսնացեալ քահանայ ծառայել բայց, իր քանիցս պատմուներուն ոչ ոք ընթացք տուաւ: Ան ժէքքաւոր տղայ էր. աւա՛ղ, չատ երիտասարդ մեռաւ, թերեւս այդ իսկ կսկիծին մէջ Միւսը անհետացաւ ,perdu dans la nature:

Այսօր Ֆրանսայի մեր չատ մը եկեղեցիներուն մէջ, առաւօտեան ժամերգութիւնը կամ բնաւ չի կատարուիր, կամ ալ կրճատուած կը կատարուի: Արդարեւ չարական դիտցող չատ մնացած չըլլալուն է, թէ ոչ այդ ժամերուն ժողովուրդը չըլլալուն համար: Որովհետեւ մարդուս չէ, չատ ուշ կուգան եկեղեցի, եւ ուր այդ արարողութիւնները կը կատարուին մեր զմայլելի չարականները կ'երգուին դրեթէ ամբողջութեամբ ... պատերազմ եւ սիւներուն համար: Մխարանի (Մոտոց) արարողութիւնները, մկրտութիւն թաղում, պսակ, եւս զգալիօրէն կրճատուած են: Արդէն չատոնց է որ, խոստովանութեան առիթով, խրատ եւ աղօթքներու Ֆրանսերէն կը կարդացուին որ միւս կողմին հասկնալի ըլլան: (Թող ուրեմն մեր մին հասկնալի ըլլան: (Թող ուրեմն մեր մին չեւ Փարիզ այդքան չյուզուին մարդիկ եթէ քարոզ մը Ֆրանսերէն խօսուեր է):

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Մնացեալ յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԸ ԳԱՂՈՒԹ

Այնճարի մէջ, Ապրիլ 23-ին եւ 24-ին, զանազան ձեռնարկներով նշուած է Ապրիլեան եղեռնի 79-րդ տարելիցը: Ապրիլ 23-ի իրիկունը, Ս. Պողոս Եկեղեցւոյ մէջ, Համազգայինի Գուսան երգչախումբը ելոյթ ունեցած է, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Պ. Սեւակ մասնճիւղին: Ապրիլ 24-ի առաւօտեան Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ակումբէն մինչեւ Ս. Պօղոս եկեղեցի տողանցք մը տեղի ունեցած է: Ազնաւոր երեք եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, ապա «Հետուիկ» սրահին մէջ, ժողովրդային հաւաքոյթ տեղի ունեցած է: Մուտքին Հ. Ց. Դ. ԼԵՄ-ի Շաւարշ Միսաքեան մասնաճիւղի ընկերները յատուկ թեթիկներ ցրուած են: Բացման խօսքին մէջ, Շ. Միսաքեան մասնաճիւղի ներկայացուցիչ ընկերուհին վեր առած է նահատակներու պատգամը՝ Ապրիլ 24-ը նկատելով ոչ թէ սուգի, այլ ուխտի եւ պահանջատիրութեան օր: Դպրեվանքի տուչ՝ Աբշալոյր Վրդ. Գարուճեանի բանախօսութենէն ետք, Հ. Ց. Դ. ԼԵՄ-ի Շաւարշ Միսաքեան մասնաճիւղի ընկերները ներկայացուցած են թատերական պատկեր մը՝ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեամբ դատապարտութիւն մը հայ քաղաքական բանտարկեալի մը:

***

Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ, Մայիս 1-ին, երաժշտական իւրայատուկ ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է: Արեւելեան Եկեղեցիներու Զատկուան տօնին առթիւ Պէյրութ այցելող ռուս կրօնաւորներէ կազմուած երգչախումբ մը ելոյթ ունեցած է: 12 կրօնաւոր եւ իրենց խմբավարը ռուսերէն եւ ռուսական երգը բնորոշող ոճով ներկայացուցած են չարք մը կրօնական երգեր: Յայտարէն աւարտին խօսք առած է Գաղթին Բ. Կաթողիկոսը գնահատելով ներկայացուած գործը:

***

Պէյրութի Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան քոլէճի չրջափակին մէջ, Մայիս 8-ին տեղի ունեցած է պարի դպրոցական վառատօն մը կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան Պարարուեստի Միաւորին, մեծ յաջողութիւն արձանագրելով:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԷՍ
1994

Լոս – Անճըլըսի Մխիթարեան Հայագիտական դասընթացքը, այս տարի, տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 18-էն մինչեւ Օգոստոս 13:

Հայագիտական այս ծրագրին կրնան մասնակցիլ 17 տարեկանէն վեր երկրորդական վարժարաններու եւ համալսարաններու ուսանողներ, ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ կամ ազատ ասպարէզի ծառայող անհատներ, որոնք կը փափաքին լրջօրէն նուիրուիլ Հայագիտական Ուսումներու եւ կամ զարգացնել իրենց հայագիտական հմտութիւնը:

Այս եզակի դասընթացքը, որ կը բովանդակէ չորս տարիներու համապարփակ ծրագիր մը, կ'ընդգրկէ հայ ժողովուրդի Նիւթական, Իմացական եւ Կրօնական Մշակոյթի ամբողջ պատմութիւնը կըրեթէ: Միակը իր տեսակին մէջ եւ բաւարարող բնոյթով:

Կ'ուզենք մատնանշել «Հայ Հոգեւոր Գրականութեան» ներկայութիւնն ալ այս դասընթացքներու ծիրէն ներս: Ներկայիս, որ Հայ Եկեղեցիին եւ անոր ազգային, եկեղեցական ու կրօնական տարածքներուն հանդէպ զգալի հետաքրքրութիւն մը կը ցուցաբերուի ամէն տեղ, Մխիթարեան Հայագիտականը կը ծանօթացնէ նաեւ Հայ Եկեղեցւոյ զարաւոր Աւանդը, ուսումնասիրելով Հայ Հոգեւոր կամ Կրօնական Գրականութիւնը՝ իբր եկեղեցական, դաւանաբանական, մեկնողական, ներբողական – ճառագրական, վարքագրային կամ սրբախօսական արտադրութիւն ու ժառանգութիւն: Այս կարեւոր ենթահողին վրայ է որ կը յայտնուի նաեւ Հայկական Հոգեկանութեան մը աւանդական հարուստ հենքը: Կարելի չէ մոռնալ, որ Հայ Եկեղեցին՝ իր բովանդակ կեանքով, իր հոգեւոր ջահակիրներով, դարաւոր աւանդութեամբ, գործունէութեամբ ու ծառայութեամբ, ինչպէս նաեւ կրօնական ու գրական նուաճումներով, «Հայ Ոգի»ին եւ հայ ժողովուրդի ներքին թէ արտաքին պատմութեան վրայ ունեցած է նշանակալից անդրադարձ:

Հետեւաբար, Մխիթարեան Հայագիտական Դասընթացքներու հարուստ ու համապարփակ նիւթերու դասաւանդումը, որ կը բացակայի ուրիշ հաստատութիւններու ուսումնագիտական դասաւանդութիւններու ծիրէն ներս, ուսանող անհատին մէջ կը ստեղծէ ընդարձակ համապատկեր եւ խորունկ ծանօթութիւն Հայ Ընդհանուր Քաղաքակրթութեան Պատմութեան, քննարկելով ու դնահատելով մանաւանդ անոր հարուստ իրագործումները:

Ամէն տարուան պէս, դասաւանդութիւններէն դուրս, տեղի պիտի ունենան նաեւ տասը Օժանդակ Դասախօսութիւններ, որոնց կը մասնակցի Մխիթարեան Հայագիտականի բոլոր դասարաններու ուսանողութիւնը:

Ուրախութեամբ կը հաղորդենք նաեւ, որ այս տարի՝ Մխիթարեան Հայագիտականի կողքին, ընդառաջելով փափաքներու եւ դիմումներու՝ կազմակերպած ենք նաեւ «Հայերէն Լեզուի եւ Հայ Ինքնութեան Պատմութիւն» կարեւոր ու մասնադիտօրէն մշակուած դասընթացք մըն ալ, յատկապէս հայերէն լեզուին ամբողջապէս անդիտակ, քիչ ծանօթութիւն եւ կամ սկսնակներու համար միայն: Այս դասընթացքը պիտի դրծադրուի ԱՆԴԼԵՐԻՆ ԼԵԶՈՒՈՎ:

Թէ՛ Հայագիտական եւ թէ՛ անդլիախօս դասակարգին համար ծրագրուած Դասընթացքները պիտի կատարուին չաթաթը հինգ օր՝ երկուշաբթիէն Ուրբաթ, օրը հինգ դասապահերով: Դասաւանդութիւններու ներկայութիւնը միշտ պարտադիր է բոլոր ուսանողներուն:

Դասընթացքները տեղի պիտի ունենան Լոս – Անճըլըսի United Armenian Congregational Churchի համալիրին մէջ. հասցէն է 3480 Cahuenga Blvd. Los Angeles, CA. 90068:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են: Մանրամասնութիւններ եւ արձանագրութեան դիմումնագիրներ ստանալու համար՝ ՄԻԵՏ հեռաձայնել Մխիթարեան Կրթական Հիմնարկի Կլենտէյլի Գրասենեակին. –

(818) 546 – 1967

ԵՐԵՒԱՆ

ՀԵՌԱՏԻՊ

ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՇՈՒԱՆՇԱՆ

Հայաստան տեղաւորուած ռուսական ահմանապահ զօրքերու հրամանատար, զնդապետ Միքայէլ Ցուվհաննիսեան ժողովուրդներու բարեկամութիւն ռուսական չքանչանով պարգեւատրուած է:

***

ՔԱՏՐԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑ ՍՏԵՂԾԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վարչապետ Հրանտ Բագրատեան Մայիս 17-ին ընդունած է Ֆրանսայի դեսպան Տիկին տը Հարթինկը եւ Լիլլի համալսարանէն Ֆիլիպ Ժորժը, որոնց հետ քննարկած է Երեւանի մէջ վարչական բարձրաստիճան պաշտօնեաներու դպրոց մը ստեղծելու ծրագիրը: Ֆրանսական կողմը պատրաստակամութիւն յայտնած է այդ բնագաւառին մէջ իր ունեցած փորձառութիւնը ի սպաս դնելու դիւրաւորութեամբ՝ Պ. Ժորժի: Վարչապետն ալ աւելցուցած է թէ արդէն յատկացուած է չէնք մը եւ որպէսզի դպրոցը կարենայ գործել Յունիս ամսէն իսկ, հարկ է լուծել կազմակերպական կարգ մը հարցեր:

***

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ԱՌԹԻԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Կրօնական «Մոմիկ» միութիւնը Հայաստանի Ժողովրդական արուեստի Թանգարանին մէջ Համբարձման տօնին նուիրուած ցուցահանդէս մը կազմակերպած է, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են նաեւ նոյն միութեան երիտասարդական բաժնի սանները: Հոգեւոր թեմաներով զանազան տիպի աշխատանքներով հարուստ ցուցահանդէսին այցելուները ղեմաւորուած են Թանգարանի տնօրէն՝ Մարթէն Միքայէլեանի, «Մոմիկ»ի նախագահ Աբրահամ Վրդ. Մկրտչեանի եւ միութեան հիմնադիր, Գանատայի թեմի առաջնորդ Յովնան Արք.-ի կողմէ:

***

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ՝ ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ

Արմէն եւ Աչոտ Ճէնոէրճեան Ջութակահար եղբայրները, դաշնակահարուհի Անահիտ Քոչարեանի ընկերակցութեամբ չարք մը համերգներ տուած են Մոսկուա եւ Շուշիի մէջ:

***

ՆՈՐԵԿ ՄԸ ԵԻՍ՝ «ՇՈՒՇԻ»

ԼՂՀ-ի մէջ ներկայիս կը գործէ ձայն եւ հեռատեսիլի պետական վարչութիւնը, լոյս կը տեսնեն «Արցախ», «Մարտիկ», «Նակորնի Ղարաբաղ» (ռուսերէն) թերթերը, «Արցախ» ամսագիրը, «Պլը Պուլի» երգիծաթերթը, ինչպէս նաեւ Ասկերանի «Խաչէն» եւ Մարտակերտի «Ջրաբերդ» շրջանային թերթերը: Ասոնց եկած է միանալ նաեւ «Շուշի» շրջանային չաբաթաթերթը, որու առաջին թիւը լոյս տեսած է Շուշիի ազատագրման Բ. տարեդարձին օրը: Հիմնադիր – խմբագիրն է Մուշեղ Բաղդասարեան:

ԱՆԱՅԻՍ

ՅԱԿՈՒԲ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Ու կը սուրայինք, հովի պէս, երազներու պէս: Օրեր, դիւերներ սուրացինք, քնանկարները դիւթահրաշ անցան սրարաս, ոչինչ վայելեցինք անոնցմէ: Հռոմ-զարիան, Արշակէրկը, Թիրօլը, սարերը ձիւնապատ, լիճերը կապոյտ, մարդերը պրուխտ ու ճիւնճաղիկ. ու զանգակատուները ճերմակ, ու գիւղերը ուր պահ մը հանդչիլ պիտի տեւնէայինք: Կարծես հասնելու յիմարութենէն բռնուած ըլլայինք, եւ կամ խոյս տայինք ահարկու հալածանքի մը առջեւէն, եւ ըսել թէ ուղեւորութիւններուն նախընտրուածն է ճեպընթացը:

Ա՛խ, ի՞նչ հեչտանք պիտի ըլլար երկճի կառք մը այդ զմայլելի ճամբաներուն վրայ:

Մեծ կայարանի մը մէջ պաշտօնեան քարափին վրայէն Ֆրանսերէն պոռաց.

– Հի՛նդ վայրկեան...

Վերջապէս Ֆրանսա էինք եւ քիչ առեւնէն Փարի՛զ: Փարի՛զ, հրաշագեղ ոստանը զոր երազած էինք ամբողջ կեանքերնիս. Փարի՛զ. նպատակը ամէն արուեստագիտական իղձերու:

Անճաշակ չարքեր տուներու, մուխ, փոշի, ոչ մէկ ուշադրաւ բան: Աստուա՛ծ իմ, ուրեմն այսքան անչքօրէն չրջապատուած է մուտքը այդ անրջային ոստանին:

Բիւրաւոր պիծերու մէջ է, տակաւ կը դանդաղի դնացքը, դորշ մթնոլորտ մը, կը մտնենք ընդարձակ կայարանը, ալ ժամանակ է, մեզ բերող խելայեղ ճիւաղը կանգ կ'առնէ:

Ողջադուրանք, խնդում եւ լաց. հոս Ռոմանիոյ պէս չէ:

Թաց աչքեր կան մեկնող ու հասնող:

... Անցքը տարիներու, աւեր, դրոշմը անջնջելի սիրուած դէմքերու վրայ: Մխաին ծերանալը սա առաւելութիւնը ունի որ անզգալի կ'ըլլայ քայքայումը: Թեչերը փրթած նուագարանի մը նման, թրթռուն ծիծաղներու, վառվռուն խօսակցութիւններու տեղ մարած լոյսեր աչքերու, նուաղուն ցօղեր ճայներու, ամէն ինչ մըթագնած կարծես հեռաւորութեան մէջ:

Ժամանակը փոխած է շատ բան, իր լայն զգանցքը տարածած, մոխրագոյնի վերածած է շատ փայլուն բաներ: Կեանքը իր բովանդակ ունայնութեամբ կը ճնշէ հոգիիս վրայ այդ վերատեսութեան պահուն:

Նորատունկեան միշտ կենցաղագէտ, միշտ հաճոյակատար, սակայն չէ այլեւս այն խոշոր անճնաւորութիւնը որ իր չուրջը պատկառանք աւելի բան մը կ'ազդէր. ան կայսրութեան մը նախարարը չէ, այլ՝ եւրոպական, հանդիստի կոչուած դիւանագէտ մը, դիւրահաղորդ եւ պարզ: Իսկ քոյրս, բարի եւ ազնիւ պառաւ աղնուական տիկին մը. ո՞ւր է իր չողչողացումը:

Այլազան զգացումներ կ'ողողեն էութիւնս այդ առաջին չաբաթներուն:

Փարիզի Պատուիրակութիւնը այլեւս յիշատակ մըն է միայն, չուրջը թողած խորունկ պատրանքաթափութիւն մը:

Սակայն այդ մասին պատմուածները սաստիկ կը չահագրգռէին զիս: Ո՛րպիսի յոյսի, եռանդի, վերացումի, (խելայեղ կրնամ ըսել) պահեր ապրած էին հոն եւ յետոյ ի՛նչ դառնութիւն:

Գիչերները կ'անցընէինք վերյիչելով դրուագներ: Աւա՛ղ, այլեւս ամէն ինչ աղօտ վերյիչում էր միայն եւ Պօղոս Նուպար փաչան իր յարկաբաժինին մէջ ոչինչ ունէր ընելիք, այլ՝ միայն ափսոսալ աչխարհի անիրաւութիւններուն վրայ եւ մանաւանդ մեծերուն եսասիրութեան՝ հանդէպ փոքրերու, նոյնիսկ եթէ չարչարուած, խողխողուած ըլլան անոնք:

Իրական հաճոյքով կը տեսնուէի իմ հին մտաւորական ծանօթներուս հետ, մանաւանդ Բաչալեանին, որ պահած էր իր սքրամիտ խօսակցելու կերպը: Տօքթոր Թորգոմեան Ցոր երանելին կը յիչեցնէր Ֆլիգիքասէս. կային որ փոխուած էին բոլորովին, ինչպէս Տ. Կամսարականը: Շատեր Փարիզի դաղութէն ճանչցայ Նորատուկեանին տունը:

***

Նոյն միջոցին Հայաստանի երկրագործական նախարար, Արամայիս Երզնկեան եկած էր Փարիզ, կարգ մը կարեւոր խընդիրներով զբաղելէ դատ, Հայաստանի երկրագործական դրամատան գործերով չահագրգռելու համար Փարիզի հայ դաղութը, ինչպէս յետոյ նոյն նպատակով պիտի այցելէր արտասահմանի ամբողջ հայութեան, գոնէ ղլխաւոր երկիրներու մէջ:

Այդ առթիւ, երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, համախմբում մը տեղի ունեցաւ Նորատունկեանի տան մէջ, ուր ներկայ էին հրապարակին վրայ չատ մը ծանօթ ազգայիններ, առեւտրական եւ կարեւոր դիրք ունեցողներ, որոնց համար թերեւս չատ հետաքրքրաչարժ էր համայնավար հայ նախարար մը տեսնել. նոր երեւոյթ մըն էր ատիկա:

Պաշտօնական զգաստարներու փոխանակութենէն յետոյ, ուր նախարարը խօսեցաւ կարճ եւ ազդու կերպով, մտերիմ թէյասեղան մը տրուեցաւ, որուն իրրեւ տանտիկին ստիպուեցայ նախագահել, քոյրս տակաւ ըլլալուն:

(Շար. 101)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 4, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելեւէջոյն ի Վիրապէն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

***

Կիրակի, Յունիս 5, տօն է Կաթողիկէ Սրբոյ Էջմիածնի:

Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագը կը սկսի ժամը 10·30-ին;

Կը պատարագէ՝

ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ· ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Մաղթանք վասն Սուրբ Էջմիածնի»:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

Կիրակի, Յունիս 5-ին տօն է: «Տօն Կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի»:

Այս առթիւ Սէն - Թ'Էթիէնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ Նիսի Ս· Աստուածածին Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝

ՀԱՅԱՏՈՒՐ Ք.ՀՇՆ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Association
MÁCHTOTZ

pour la défense de la langue arménienne
organise
au profit de ses œuvres

UN

REPAS INAUGURAL

sous la présidence de
AIDA AZNAVOUR
le Dimanche 12 Juin à 13 heures

Salle de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Avec la participation de
V I C K E N
et la troupe de danses «*NAREG*»
Participation au repas : 200 *F.*

Inscriptions JUSQU'AU 7 JUIN.
Réservation par téléphone au :
48 - 41 - 49 - 37.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզի Ա· Թաղէոսեան մասնաճիւղը կը հաղորդէ որ Պելֆոնթէնի կայանի ապահանգրութիւնները (Յուլիս եւ Օգոստոս) կը կատարուին Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue — 75009 Paris
ամէն չաբաթ ժամը 15-էն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ կատարուած իւղազինի հատեւալ նուէրները:

Օր· Ժապլին Կարապետեան 200, Տիկին Էօժէնի Մկրտիչեան 200, Տէր եւ Տիկին Քամիլ Լանտէ 250, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Հայթայեան 100, Աքթիւէլ Բրիսա 500, Տիկին Գէորգ Հէքիմեան 100, Տիկին Ազատի Պետրոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Վէնսան Գալպարեան 100, Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 150, Պր· Խոսրով Տէր - Յակոբեան 200, Տիկին Թադուհի Ալվազեան 100, Տէր - Գալուստեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան 100, Տիկին Վահրամ Գըրմըղեան 300, Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալը 150, Պր· Խոսրով Պետրոսեան 300, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Յակոբեան 500, Պր· Կարապետ Թապաղեան 1000, Տէր եւ Տիկին Խալիլ Եագուպ 200, Տէր եւ Տիկին Սերժ Արապեան 1000, Պր· Գլօտ Պաղտիկեան 500, Տիկին Էտիթ Տիգրանեան 500, Տէր եւ Տիկին Տիգրանեան 500, Պ· Արամ Քանարեան 100, Տիկին Նուարդ Ազապէյեան 200, Օր· Մարի Իւթաա 100, Տիկին Անթուանէթ Մուրատեան 250, Տիկին Սէլլա Ալթըփարմաքեան 300, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Ֆանանճեան 300, Պր· Ժան Զորայեան 200, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Արամ Ֆրէնկեան 300, Տիկին Լիտիա Յակոբեանց - Լիանոզոֆ 200, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ձիլօղլեան 200, Օր· Վիրժինի Ատատուրեան 200, Պր· Նուպար Մազլումեան 500, Պր· Յակոբ Յակոբեան 300, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրվանեան 100, Գոցարիկեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տիրդէլէսեան 500, Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան 500, Պր· Կրէկուար Ազար 500, Տէր եւ Տիկին Արամ Աբիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Վ· Յովհաննէսեան 100, Պր· Գ· Պարտիզպանեան 100, Տէր եւ Տիկին Խենթեմուրեան 300, Տէր եւ Տիկին Ն· Անդրանիկեան - Ֆէրմանեան 150, Տէր եւ Տիկին Աչճեան 300, Տիկին Ա· Խաչատուրեան 200, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Փէչիմէնեան 150 Ֆր·:

(Շար·)

***

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները·-

Փարիզի հայ որբախնամ Տիկնանց Միութիւն 10·000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան 2300 Ֆր·, Պր· Վաղինակ Միսքճեան 2000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ժապ Գալճեան 1000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Վարդանեան 500 Ֆր· (Տիկին Լ· Ժամկոչեանի հօր՝ Աղբոնիս Տօնօր մահուան առթիւ), Պր· Իվ Զիլեան, Պր· Փոսթաճեան 500-ական Ֆր·, Տիկին Սիւզան Ամէմեան 500 Ֆր· եւ Տէր եւ Տիկին Ժապ Տավիտ 300 Ֆր· (Պր· Տիէ Կիւլպէնկեանի հոգւոյն համար), Պ· Պետրոս Գայա 300 Ֆր·, Տիկին Փիէռ Կարապետեան 200 Ֆր·:

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ԴԷՊԻ GIVERNY ԵՒ ROUEN

Փարիզի Հայաստան Սանուց Միութիւնը օթօքարով պտոյտ մը կը կազմակերպէ դէպի Giverny Monetի թանգարանը, տեղւոյն վրայ ճաշ եւ այց մը Rouenի տեսարժան վայրերը:

Կիրակի, Յունիս 19

Տեղեկութիւն եւ արձանագրութիւն մինչեւ Յունիս 10:

43 · 08 · 12 · 06 — 46 · 56 · 14 · 53

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ ԵՒ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՒՈՎԵԱՆ ՄԻՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ
Շաբաթ, Յունիս 4, ժամը 14-ին
Avenue Jean Compadieu Bois-Lemaître
Marseille 12e

Խաղեր, զովացուցիչներ, հայկական զանազան ուտելիքներ եւ վիճակախաղ:
Ճամբորդութիւն մը «Պալէար»:

ENSEMBLE ARMÉNIEN
NAVASART

THEATRE DES CHAMPS ELYSEES

Samedi 4 juin 1994 à 20 h 30
Dimanche 5 juin 1994 à 15h 00

Réservation : au Théâtre : 49 52 50 50 à Navasart : 43 75 91 87

ՃԱՄԲԱՐ

COLONIE DE VACANCES

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը հաճոյքն ունի ձեզի տեղեկացնելու թէ կը կազմակերպէ իր 11-րդ երիտասարդական (7-14 տարեկան) Ճամբարը որ տեղի կ'ունենայ Վարս գիւղի տեսարժան լեռներուն վրայ, Յունիս 9 - 30:

Մանրամասն տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
Տիկին Հերմինէ Անֆիախոյին՝ 91· 73· 95· 31 եւ
Տիկին Մարթին Գույումճեանին՝ 91· 71· 91· 28:

■

UGAB-Marseille recherche pour sa Colonie de Vacances à Vars (Hautes-Alpes):
— MONITEURS, MONITRICES (avec BAFA de préférence)
— ASSISTANT SANITAIRE
pour le séjour du 9 au 30 Juillet.

Renseignements auprès de : *Mme Herminé Enficiaud* : 91. 73. 95. 31 ou
Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28

U.G.A.B. - Marseille

SOIREE EXCEPTIONNELLE

le 4 JUIN, dès 22 heures 30
au 327, Boulevard Michelet
avec la participation du Grand SAHAK
Nombreux lots à gagner : T-Shirts, CD, bijoux, baptêmes de l'air...
Entrée : 80 F. donnant droit à 1 consommation —
50 F. pour les membres de l'U.G.A.B.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 2
JEUDI
2 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթաթերթ առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·339 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.339

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՓԵՐՄԱՆԱԿԱՆ 63-րդ վեհաժողովը վերջ դրաւ Մայիս 31-ին կարգ մը ցուցական կարգադրութիւններով։ Այսպէս էօրտիֆորի վերման պինուորները հրաւիրուեցան տողանցելու Շան զ'Էլիզէ յուլիս 14-ին։ Քոհլ 28 պատուիրակներ վերադարձուց Ֆրանսայի։ Առանք գողցուած կիներ գրաւման շրջանին եւ 1945-էն ի վեր կը գտնուէին նախկին արեւելեան Գերմանիոյ թանգարաններուն մէջ։ Ֆրանսա եւ Գերմանիա հերթապահութեամբ պիտի նախագահեն Եւրոպական Միութեան մինչեւ 1995, այն տպաւորութիւնը տալով որ Հասարակաց նախագահութիւն մը կայ, տարուան մը երկայնքին (Յուլիս 1-էն)։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը Ուկրանիոյ Խորհրդարանին մէջ ելոյթ ունենալով արտայայտութիւններ ունեցած է որոնք մեծ զարմանք պատճառած են աղբրբէնականի կողմին։ Ս. Տէմիրէլ ըսելէ ետք թէ Ադրբէջան պէտք է 20-25 հազար հոգինոց բանակ մը կազմէ, շարունակած է.- «Պոսնիոյ մէջ 140 հազար հոգի կը պատերազմի. իր հերոսապատումը կը ստեղծէ։ Ազերիներն ալ պէտք է նոյն բանը ընեն։ Մենք Ադրբէջանի մէջ ըրինք ինչ որ հարկաւոր էր։ Չեմ կրնար որոշ բաներ բացայայտել։ Ինչ կրնար յօժարիլ Ադրբէջանի մէջ ֆիւտուռնեայ - մահմետական բախտումի մը։ Ես արկածախնդիր չեմ։ Ոչ իմ անձս, ոչ երկիրս կը վտանգեմ։ Բոլոր անոնց որոնք կ'առաջարկեն որ Ադրբէջան երթանք, կ'ըսեմ. "Եթէ երթանք, հոն Ռուսերը պիտի գտնենք"»։ Պատասխանելով Ղրիմի Թուրքերուն մասին հարցումի մը, Թուրքիոյ նախագահը ըսած է թէ իրենք կողմնակից են հաշտարար լուծումներու։

ՊՈՍՆԻՈՅ խորուատ - մահմետական Դաշնակցութեան Խորհրդարանը նախագահ մը ընտրած է վեց ամսուան համար, յանձին խորուատ՝ Քրեսիմիր Զուպաքի։ Մինչ արեւմտեան պետութիւնները եւ խաղաղութեան ժողովներու բանագնացները Պոսնիոյ 51%-ը կը շնորհեն Խրուատներուն եւ Մահմետականներուն, ասոնք 58% կը պահանջեն միշտ եւ անդիջող կը մնան (ներկայիս՝ 30% է իրենց ձեռքը եղածը)։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութեան յաւելումը նուազած է եւ Ապրիլին միայն 4900 նոր գործազուրկեր կան։ Այս գանգաղեցումը հետեւանք կը նկատուի չատ թեթեւ տնտեսական աճի մը։ 1993 Ապրիլին 25·000 գործազուրկեր աւելցած էին։

ԱՆԳԱՐԱ յայտարարեց թէ չաբթուս առաջին երկու օրերու ընթացքին (Մայիս 30, 31) 25 ֆիւրտեր սպաննուած են եւ թրքական ուժերն ալ հինգ զինուոր կորսնցուցած են։

ՊԱՌՈՆ ՄԱՐՍԷԼ ՊԻՒՖ նետուելիք համաքուաւոր դրիչին -- պիւֆին -- հնարիչը մեռաւ 80 տարեկանին։ 1953-ին է որ հրապարակ հանած էր հունգար գաղթականի մը հնարած սթիլօն։ Սկզբունքն էր դրիչը փոխարինել դնդիկով մը եւ աժան ծախել։ Սկիզբը, օրական 10 հազար հատ կը ծախէր եւ 250 հազար հատ երեք տարի ետք։ Այսօր, 160 երկիրներու մէջ, օրական 15 միլիոն սթիլօ կը ծախուի։ Նոյն սկզբունքով (նետուելիք ապրանք) այլ առարկաներ ալ հրապարակ հանած էր՝ կայծհան, ածելի եւայլն։

ՓՈՒԹ-ՓՈԼ

Մայիս 28-ին Հրազդան մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի Բաժակի աւարտական խաղը, որ դէմ դիմաց հանած է Երեւանի «Արարատ» եւ Գիւմրիի «Շիրակ» խումբերը։ Խաղը աւարտած է 1-0 արդիւնքով ի նպաստ «Արարատ»ի, չնորհիւ կարճն Բարսեղեանի 82-րդ վայրկեանին նշանակած կէտին։ Այս խաղէն անմիջապէս առաջ բարեկամական խաղ մը տեղի ունեցած է Խորհրդարանի անդամներու խումբին եւ «Արարատ - 73»ի միջեւ որ վերջ դտած է 3 - 6 արդիւնքով։

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՁՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՑ ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ

Մեր նախորդ թիւով, արձագանգած էինք այս այցելութեան, որու մանրամասնութիւնները կուտանք ստորեւ.-

*
**

Գարեգին Պատրիարք, կրօնական ժողովի Ատենապետը եւ կարգ մը պատգամիններ Ուրբաթ, Մայիս 27-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին ընդունուեցան Պոլսոյ կուսակալ Հայրի Քոզաքօղլուի կողմէ։ Պատրիարքը նախ Կուսակալը հրաւիրեց Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարանի 533-րդ տարեդարձին առթիւ սարքուած ընդունելութեան, ապա Պատրիարքն ու ընկերակիցները իրենց անհանդստութիւնները արտայայտեցին վերջերս Թուրքիոյ մէջ կատարուած հակա-հայ հաղորդումներու ու հրատարակութիւններու առընչութեամբ։ Կուսակալը պատասխանեց որ հայ համայնքին անհանդստութիւնները անտեղի են եւ պէտք է թեւլադրել, որ որեւէ պատճառ չկայ անհանդստանալու համար։

Պատրիարքին կ'ընկերանային Մեսրոպ Արք., Պատրիարքարանի բաները Իրաւաբան Լուիզ Պաքար եւ Խորհրդակցական Մարմնի անդամներ Սեդրակ Թոքատ, Արէտ Երկանեան ու Մելքոն Գալաքէօզ։ Պատրիարքը նախ Կուսակալը հրաւիրեց Պատրիարքարանի հիմնարկութեան 533-ամեակին առթիւ Պատրիարքարանի մէջ սարքելի ընդունելութեան, որուն թուականն է Յուլիս 1։ Կուսակալը հետաքրքրութեամբ ուսումնասիրեց ու յայտնեց թէ կ'ուզէ ներկայ գտնուիլ եթէ արդելք մը չունենայ։

Այնուհետեւ Պատրիարքը խօսք բացաւ հայ համայնքի ծայրայեղ անհանդստութենէն ի տես այն հակա-հայ հաղորդումներուն ու հրատարակութիւններուն, որոնք վերջերս հետեւողական կերպով կատարուիլ սկսած են երկրին մէջ։

Գարեգին Արք. յանձնեց ծրար մը, որուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ վաստաթուղթեր, ինչպէս նաեւ «Սապահ» թերթի կողմէ կատարուած վերջին հրատարակութեան լուսապատճէնը։ Այս բոլորը ցոյց տալով Պատրիարքը հարց տուաւ, թէ ո՞ւրկէ կը հանուին այս անհեթեթ եւ անիրական լուրերը այն մասին, թէ Հայերը կապ ունին ՓՔԿ-ի հետ։ Ցերիւրածոյ լուր մը ըլլալը հոնկէ յայտնի է, որ «Սապահ»ի կողմէ հրատարակուած լուսանկարին մէջի հոգեւորականը կըրնայ ըլլալ ասորի, ղպտի, կամ եթովպացի, սակայն չի կրնար հայ ըլլալ, քանի որ հայ կղերականներու տարազը ծանօթ է ամբողջ աշխարհի։

Իրաւաբան Տիկին Լուիզ Պաքար յայտնեց, որ Պատրիարքարանը կապ հաստատած է «Սապահ» թերթի խմբագրութեան հետ եւ թերթն ալ պատասխանած է, որ իրենք այդ լուրերը ստացած են պաշտօնական լրաքաղութեան գործակալութիւններէ։ Այս պարագան յատկանշական է, քանի որ հեռատեսիլի կայաններն ալ, մանաւանդ ԹՌԹ-ի երկրորդ կայանը չարունակ հակա-հայ յայտագիրներ կը հաղորդեն։ Արդեօք երկրին ղեկավարութի՞ւնն է որ ընթացք կուտայ այսպիսի յայտադիրներու։

Ի պատասխան, Կուսակալ Գօզաքճըօղլու յայտնեց, թէ ենթադրել իսկ կարելի չէ, որ պետութիւնը այսպիսի նախաձեռնութիւն մը կրնայ ունենալ։ Ատնք պարզապէս լրատու գործակալութիւններու հաղորդումներն են։ Բայց Կուսակալը որեւէ բացատրութիւն չտուաւ ԹՌԹ-ի հաղորդումներուն մասին։

Սեդրակ Թոքատ յայտնեց, թէ պէտք է յստակ գանազանութիւն ընել Թուրքիոյ Հայերուն եւ Սուրիոյ Հայերուն միջեւ։ Թուրքիոյ Հայերը պետութեան հովանաւորութեան կը կարօտին, եւ ո՛չ թէ բարձրագոյն իշխանութիւններէ գալիք ամբաստանութիւններու։

Կուսակալը զարմանք յայտնեց այն մասին, թէ ինչո՞ւ հայ համայնքը կ'անհանդըստանայ։ ՓՔԿ-ն քրտական կազմակերպութիւն է, սակայն բոլոր Քիւրտերը յանցաւոր չեն։ Բոլոր Քիւրտերը պէտք չունին դառնանալու եւ վիրաւորուելու։ Քրտական հարցէն առաջ ալ ձախակողմեաններու հարցը կար։ Թրակիայէն մեծ թիւով ձախակողմեաններ եկած են, հակառակ ատոր մենք կրնա՞նք Թրակիացիները խմբովին ամբաստանել։ Ուրեմն Թրքահայերն ալ անհանդիստ պէտք չէ ըլլան, նոյնիսկ եթէ հայ մը ձերբակալուի որպէս ահաբեկիչ։

Մելքոն Գալաքէօզ հարց տուաւ թէ ի՞նչ է հայութեան չափանիշը։ Այսօրուան պայմաններու մէջ ի՞նչպէս կարելի է ճշդել, թէ մէկը հայ է թէ ոչ։ Որքա՞ն նախնական է ահաբեկչի մը ազգութեան մասին վճիռ արձակել անոր թէլեփաւած ըլլալուն կամ չըլլալուն նայելով։

Իսկ Մեսրոպ Արք. յայտնեց, թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին ժողովրդավար եկեղեցի մըն է եւ հայ ժողովուրդը չատ կ'անհանդստանայ, եթէ եկեղեցւոյ դէմ ամբաստանութիւններ արձակուին։ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ո՛չ մէկ հոգեւորականը անկախ քաղաքական գործունէութիւն կրնայ ցոյց տալ։ Մենք, Պատրիարքարանս եւ Կրօնական Ժողովս ծայր աստիճան անհանդիստ ենք մեր եկեղեցւոյ դէմ հաղորդուած ամբաստանալիք լուրերէն։ Եկեղեցին միայն խաղաղասէր եւ մարդասիրական գործունէութիւն ցոյց կուտայ, ըսաւ Մեսրոպ Արք.։

Կուսակալ Գօզաքճըօղլու ըսաւ որ «մենք ալ կը յարգենք եկեղեցին եւ չենք ուզեր որ եկեղեցին ամբաստանութեան տակ մնայ»։

Մելքոն Գալաքէօզ յիշեցուց, որ թէեւ Պոլսոյ չարգելի կուսակալը այսպէս կ'ըսէ, սակայն արեւելեան նահանգներու արտակարգ վիճակի կուսակալը բոլորովին տարբեր կերպ կը խօսի։ Ան անցեալները «Սապահ» թերթի մէջ հրատարակուած լուսանկարը օգտագործեց հեռատեսիլէն յայտարարելու համար, որ ահաւասիկ հայ հոգեւորականը կը գործակցի Ասողլլահ Իօճալանի հետ։ Կուսակալը պետութիւնը չի՞ ներայացներ։

Կուսակալ Գօզաքճըօղլու պատասխանեց, որ այդտեղ պետութիւնը չէ որ խօսած է։ Արտակարգ վիճակի կուսակալը ըսած է այն ինչ, որ ինք կարդացած է թերթին մէջ։ «Դուք մի՛ առնուիք այս բոլորէն։ Ահաւասիկ ձեր եւ ձեր կրօնաւորներուն պարտականութիւնն է ձեր ժողովուրդին թեւլադրել որ այսպիսի անհանդստութիւնները անտեղի են եւ թէ անոնք պէտք է չարունակեն անդորրութեան մէջ ապրիլ այս հողատարածքին վրայ»։

Արէտ Երկանեան եւ Սեդրակ Թոքատ ըսին, որ այդքան ալ պարզ չէ, որովհետեւ հայ գործարարները իրենց գործի չրջանակին մէջ սկսած են զգալ որոշ վերապահութիւններ իրենց նկատմամբ եւ անոնց գործն ալ տուժել եւ ազդուիլ սկսած է։ Իրաւաբան Լուիզ Պաքարն ալ աւելցուց, որ նոյնը կը զգան դատարաններու եւ համալսարաններու մէջ։ Իսկ Մեսրոպ Արք. իբր օրինակ թուեց հայ երիտասարդ մը, որ զինուորական ծառայութիւնը կատարելու պիտի մեկնէր եւ որ սաստիկ վախցած էր, որովհետեւ լսած էր որ զինքը դէպի արեւելք պիտի ղրկեն։ Ան եկած էր խնդրելու, որ աղօթեն իրեն համար, որովհետեւ չատ կը վախնար, որ ինք Հայ ըլլալուն համար դէշ վերաբերում պիտի տեսնէր արեւելքի մէջ։

Կուսակալը անդամ մը եւս կրկնեց, որ ահաւասիկ չատ կարեւոր է, որ ժողովուրդին թեւլադրուի որ այսպիսի մտավախութիւններու պէտք չկայ։ Ո՛չ մէկը թշնամական վերաբերում կրնայ ցոյց տալ հայ համայնքի անդամներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՆԳԷՏ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՍԱՏԱՆԱՆ

«Հայաստանի Հանրապետութեան» Մայիս 12-ի թիւին մէջ ուսանողական յաջողութեան լուր մը կը տրուի. զայն շաբաթագրը հպարտութեան որոշ զգացում մը ունեցած է յայտնապէս, քանի որ խոր բազիր ընտրած է «Հայ ուսանողները աւելի չատ բան գիտեն...» արտայայտութիւնը։ Ձակերտներու մատնած տիրութիւնը կը պատկանի երեւանի Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան մամուլի եւ մշակութային կցորդին։

Նոյն դեսպանատունը Մայիս 11-ին «Ինչ գիտեմ Ամերիկայի մասին» խորագիրով մրցում մը կազմակերպած է որուն մասնակցած են երեւանի համալսարանին ու օտար լեզուներու Պրիւսով հիմնարկին ուսանողները։ Մրցումին յաղթականները ստացած են 100, 50 եւ 25 տոլարի մրցանակներ։

Ամերիկացի կցորդը մեծապէս տպաւորուած՝ Ամերիկայի քաղաքական, հանրայինի եւ մշակութային կեանքին մասին մասնակից երիտասարդներու ունեցած խոր հմտութենէն, ըսած է. «Հայ ուսանողները աւելի չատ բան գիտեն Ամերիկայի մասին, քան չատ Ամերիկացիներ»։

Ոչ մէկ կասկած, որ արդար հպարտութեան պատճառ է գնահատանքի այդ արտայայտութիւնը։ Անոր մէջ հաւանաբար կարեւոր բաժին մը ունի երեւանի ամերիկեան համալսարանին հմայքը որ երջանիկ «ընտրանի»ի մը վիճակած է բռնկոշնել։ Ու ոչ երեւանի համալսարանին, ոչ ալ Պր՝ ւսով հիմնարկին ուսանողութիւնը մաս կը կազմէ երջանիկներու այդ հոյլին։ Թերեւս ալ ամերիկեան դրախտի այդ մանրանկարէն գրկուած ըլլալու պարագան եղած է գիրենք մղողը Ամերիկայի այդ իւրովի իւրացման։

Ինչ որ ալ ըլլայ մեկնակէտը, կարելի է ուրախանալ հայ երիտասարդներու յաջողութեան լուրով եթէ մարդ կարենայ լռեցնել խանգարիչ սատանան. այն սատանան որ մտքերու մէջ կ'ոստոստէ, հարց տալու մղելով թէ արդեօք նոյն ուսանողները նման արդիւնք ձեռք կը ձգե՞ն երբ մրցումին Ամերիկան փոխարինուի Հայաստանով...։

Թ. ԱՐՓԻ

ՄԱՄՈՒԼ

«LA REPUBLIQUE»

(16 Mai)

Սէն է Մառնի «Լա Ռէփիւպլիք» թերթը Մայիս 16-ի թիւով պատկերապարդ քանի մը սիւնակներով կը ներկայացնէ Գիւմրիի որբանոցին վիճակը ու զայն բարելաւելու ջանքերը։ Այդ ջանքերը կը տարուին պատուելի Սամուէլ Սահակեանի կողմէ որ նպատակ ունի ապրելի միջավայր մը ընծայելու նոյն որբանոցին պատսպարեալներուն։ Անոնք 1 - 6 տարեկան յիսուն լքուած երախաներ են, բոլորն ալ հայամանդամ կամ մտաւոր թերութիւններու տէր։ Պատուելին յաջողած է չարժման մղել բժիշկ Ռոսօն որ 2 օդնականներով տարին երեք այցելութիւն կուտայ վտանգներու քաղաքին ամէնէն անտեսուած այս հատուածին, չանալով մեղմել այդ անտեսումը։

Գրութիւնը կ'անդրադառնայ նաեւ նիւթական միջոցներու անհրաժեշտութեան, ըսելով թէ «L'Abbé» ընկերակցութիւնը այդ նպատակով նուէրներ կ'ընդունի (89, rue de Flandres, 75019 Paris)։

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ – ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՀԱՅՏ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ. ԻՍԿ ՎԱՂԸ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Գաղտնիք չէ բնաւ, որ Ֆրանսայի մէջ ինչպէս ուրիշ արեւմտեան երկիրներու՝ մարդոց մօտ կրօնական զգացումը զգալի նահանջ կատարած է վերջին տասնամեակներուն ընթացքին: Եւ այդ՝ չէր կըրնար իր անդրադարձը չունենալ Ֆրանսահայութեան վրայ ալ: Այսօր մեր եկեղեցիները մարդաշատ չեն, չըսելու համար դրեթէ պարապ. նոյնիսկ Ապրիլ 24-ի պէս օր մը, երբ պէտք է յորդէին բազմութենէ:

Ինչո՞ւ արդեօք. ի՞նչ է այս désaffection-ի պատճա՞ռը. (Լուսինեան բառարանն անդամ չի տար բառին յարմար թարգմանութիւն մը, զոհանալով «անսիրելիութիւն»ով):

Պատճառները հաւանաբար շատ են, որոնք չատ մը հարցադրումներու դուռ կը բանան, որոնք խոր վերլուծումի կը կոչտին, եւ որոնց պատասխանը միայն մէկ հոգի չի կրնար տալ: Այս մասին մէկ խորանալէ առաջ, կ'ուզէի պզտիկ բաղդատական մը ընել Ֆրանսական Լատին եկեղեցւոյ հետ, Կաթողիկէ նուիրապետութիւնը կ'ընդունի որ՝ Ֆրանսացի ժողովուրդին 65 – 70 տոկոսը մկրտուած է, սակայն հետեւողները (praticants) 12 – 15 տոկոսն են: Լատին եկեղեցւոյ հաւատացեալները բարոյական պարտաւորութիւնն ունին ամէն Կիրակի պատարագի մասնակցելու. ըսել է որ այդ 12 – 15 տոկոսը ամէն Կիրակի եկեղեցի կ'երթայ. կամ դրեթէ: Եթէ՝ դեռ քիչ - շատ հայօրէն ապրող Ֆրանսահայութեան թիւը հաշուենք 40 – 50 հազար, կը տարուիմ մտածելու որ՝ նոյն բաղդատութեամբ, Ֆրանսայի մեր քան եկեղեցիներուն մէջ, ամէն Կիրակի մենք հինգ – վեց հազար ժողովուրդ պէտք է ունենայինք. այսինքն միջինով 250 - 300 հոգի իւրաքանչիւր եկեղեցիին մէջ: Թիւ մը որ՝ մեր չատ մը աղօթատեղիները հեռու են նոյնիսկ Զատկին ունենալէ: Երբեմն, երբ հոգեհանդիստ չկայ, ներկաներու թիւը կ'ըլլայ 20 – 30, կամ առաւելագոյնը՝ 40 հոգի. ներառեալ թաղականք եւ պաշտօնեայք: Եւ այս նկատողութիւնը կ'ուզուի հաւասարապէս հին Ֆրանսահայուն ու նորեկին: Անդամ իր եկեղեցասիրութեամբ համբաւաւոր պոլսահայը՝ չատ չի տեւնուիր մեր եկեղեցիներուն համար ներուն տակ:

Հարցադրումներու, ի՞նչուներու չարքը կարելի է չատ երկարել: Կարելի՞ է ըսել որ մեր Ժողովուրդը, տեղացին բաղդատած, 5 – 10 անդամ աւելի ապակրօնացած, ապաքրիստոնէացած է: Կը վարանիմ այդ մտածելու իսկ:

Մէկ բանը ստոյգ է սակայն: Հոս, իր ներկայութեան եօթը տասնամեակներուն՝ Հայաստանեայց Եկեղեցին չեղաւ կամ չկրցաւ ըլլալ ուսուցանող եկեղեցի, Eglise enseignante: Ինչպէս որ այսօրուան դպրոցը կը պատրաստէ վաղուան քաղաքացին, նոյնպէս այսօրուան ուսուցումն ու քարոզութիւնը վաղուան հաւատացեալը: Ու երէկ չպատրաստուեցաւ այսօրուան հաւատացեալը: Փա՞ստ: Կ'արժէ երբեմն երթալ եկեղեցիին մէկ անկիւնը կենալ եւ դիտել ներս մտնողներու վարանոտ վարմունքը: Շատեր կատարեալ չուարած վիճակ մը կ'ունենան. մտանդ ողջոյնի առեն, առնե՞ն, չառնե՞ն, տա՞ն, չտա՞ն: Մեծամասնութիւնը երեսը չի խաչակնքեր, որովհետեւ խաչ իսկ հանել չի գիտեր, ո՞ւր մնաց «Հայր Մեր» մը ըսելը: Անոնցմէ չատերը արդէն պատեհ առիթով մը կուգան, մկրտութեան մը կամ հոգեհանդիստի համար: Այսօր, հայ եկեղեցի մտնողը արարողութենէն բան չի հասկնար: Այդ պարագաներու տակ, մէկ ժամ եկեղեցիին մէջ անցընելը կը դառնայ պարզապէս տանջանք: Ու յաճախ կը նային ժամացոյցին որ ժամը 12 ըլլայ եւ այդ քանտէն փախչին: Բնաւ կարելի չէ զանոնք մեղադրել. անոնք ոչ մէկ զաղափար ունին եկեղեցիին, անոր դաւանանքին, ծէսին ու պատմութեան մասին: Եթէ չեն գիտեր, պարզապէս անոր համար որ անոնց սորվեցնող չէ եղած՝ որ բան մը գիտնան: Շատ մը ծիսակատարութիւններ արդէն, կը կատարուին առանց գիտութիւնը յարգած ըլլալու համար. pour faire bien, ou pour suivre la tradition. կը խոստովանին չատերը: Այսինքն պարպուած քրիստոնէական բուն բովանդակութենէ:

Այս տագնապին մէջ արդեօք դեր չի՞ խաղար նաեւ լեզուական հարցը: Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, (նաեւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ) ծիսական լեզուն է եւ կը մնայ դրաբարը: Հինգերորդ դարու մեր ոսկեղինիկ դրաբարը, որուն խրթին դարձուածքները դժուար հասկնալի են նոյնիսկ բաւական լաւ հայերէն գիտցողին: Դէ՛ գնա ու իմացիր որ՝ «ևորաս-տեղծեալ բանն յանէից ի սկզբանէ գերկինս յերկրից» կը նշանակէ – բանը, Աստուած, սկիզբը ոչինչէն աստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Ուրեմն ալ չատ բան չըսենք հայերէն չատ չգիտցողին համար եւ բնաւ բան չըսենք չգիտցողին համար: Շատերուն համար այս համազօր է երրայեցերէնի. c'est de l'hébreu կ'ըսէ Ֆրանսացին իր չհասկցածին մասին: Նորէն ըսեմ. ստոյգ է որ՝ կարդացուածին եւ երգուածին 99% տոկոսը հասկնալի չէ այսօր մեր ժողովուրդին համար: Անշուշտ, չըսենք դիժուար, այլ պարզապէս անկարելի է մեր դիմաց չարականները որոնց մէկը մէկը բանաստեղծութիւն մըն է աշխարհաբարի վերածել, եւ ութ ձայներով երգել: Նոյնպէս անկարելի է պատարագի կտորները աշխարհաբարի թարգմանել եւ եկմալեան կամ Կոմիտասեան եղանակներով երգել: Եթէ չատ սակաւաթիւ աւանդապահներու համար այսօր դրաբարը հարց չէ, սակայն մեր ժողովուրդին մինչեւ ո՞ւր կրնայ տանիլ այս հինցած ու քարացած կացութիւնը: Ինչքան ալ դեղեցիկ ու քարոզչական ըլլայ երգեցողութիւնը, ժողովուրդը պէտք ունի հասկնալու: Գոնէ մասամբ, գոնէ դիրք, Աւետարան, քահանային աղօթքներուն եւ սարկաւագին քարոզներուն մէկ մասը աշխարհաբար կարդալով: Վստահաբար առով Հայ Եկեղեցին իր դիմագիծը պիտի չկորսնցնէ: (Խաչատուրեան Սրբազան՝ Մարսէյլի իր առաջնորդութեան կարճ շրջանին (1936 – 1938) սուրբ դրական ընթերցանութիւնները աշխարհաբար ընել տուեր էր որ այն ատենն իսկ ժողովուրդը հասկնայ. սակայն իր մեկնումէն յետոյ այդ փորձը մոռացութեան տրուեցաւ: Ան՝ իր պատրիարքութեան շրջանին յաջողեցաւ այդ ընել Պոլսոյ մէջ, եւ հոն բարեբախտաբար մինչեւ այսօր կը չարունակուի): Այդպիսի որոշում մը ո՞վ պիտի տայ սակայն, ընդհանուր եպիսկոպոսական ժողովը, թէ Ֆրանսայի մեր եպիսկոպոսները իրենք միասին:

Այս ներկան է, օրէ օր խամրող ու ծանրացող այսօրը:

Գ. – Իսկ վա՞ղը: Վաղը այսօր իսկ սկսած է. քանզի եթէ այսօր իսկ չպատրաստուի վաղուան հաւատացեալը եւ եկեղեցականը, չուտով կուգայ այն օրը որ՝ մեր եկեղեցիները կը դառնան ոչ թէ թանգարան, այլ՝ յուշարձան: Եւ որոնց վրայ կը գրուի յուշատախտակ մը, «աստ հանգչի հայ հաւատացեալ հոգին» մակդրութեամբ: Դժուար, չատ դժուար պիտի ըլլայ անցեալին կորուստները դէթ մասամբ ետ չահիլը: Բայց ոչ անկարելի, եթէ հարկ եղած վճռին ու ջանքը գործի դրուի, եւ չըսուի – ինձմէ ետք ջրհեղեղ: Ապագայ հաւատացեալը եկեղեցի պիտի գայ ոչ թէ պատկանելիութեան զգացումով, պատահաբար, այլ հաւատքով ու դիտակցութեամբ: Իսկ ո՞վ պիտի պատրաստէ այդ հաւատացեալը, եթէ ոչ հայ եկեղեցականը. հաւատաւոր, դիտակից ու զարգացած եկեղեցականը: Ունինք այսօր, բայց չատ քիչ թիւով այդպիսիներ:

Պէտք պիտի ըլլայ այդ թիւը եռապատկել, քառապատկել:

Մինչ կոչումներ քաջալերելը Ֆրանսահայ երիտասարդութեան մէջ, ապագայի եկեղեցականութիւնը դեռ պիտի գայ դուրսէն, Միջին – Արեւելքէն ու Հայաստանէն. ու անպայման իր բարձրագոյն ուսման մէկ մասը պիտի առնէ հոս՝ աշխատիլ կարենալու համար երկրին պայմաններուն համաձայն. որ ունենանք նոր տիպար եկեղեցականներ: Անոնք պիտի երթան, Աւետարանի խօսքով իւրաքանչիւր հաւատացեալը փնտռելու անոր ուսուցանելու եւ եկեղեցի առաջնորդելու որ Հայուն հաւատքի տուները կրկին լեցուին: Եւ այդ քրտինքով ու համբերութեամբ պիտի ըլլայ միայն: Որովհետեւ անցած է այլեւս միայն «Հայր Մեր»ով հոգւոց ըսող տէրտէր – վարդապետի դարը:

Կա՞ն արդեօք այսօր ապագային մասին լրջօրէն մտածողներ. կան անշուշտ եւ փառք Տիրոջ, եթէ նոյնիսկ քիչուոր են: Անոնցմէ մէկն է Հարաւային - Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան: Ան հոս ժառանգեց չատ կողմերով դժուարին կացութիւն մը. եւ զոր իր կանասկր բնաւորութեամբ կ'աշխատի ամէն կերպով դարմանել: Հոս ու հոն կան նաեւ պզտիկ համայնքներ որոնք չունին աղօթատեղի, եւ պարբերաբար պատարագները տեղի կ'ունենան Ֆրանս. եկեղեցիներուն մէջ: Ինչ կը ջանայ հասնիլ ամէն տեղ. բայց իր գործը թերեւս դիւրաւ առաջ չերթար, որովհետեւ կը պակսի անհրաժեշտ նոր մօտեցումով երիտասարդ եկեղեցականը: Ահա այդպէս եկեղեցականով մը յաջողեցաւ մի քանի ամիս առաջ օժտել Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին յանձին Զատիկ Վարդապետ Աւետիքեանի: Ան բնիկ Երեւանցի է. էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը աւարտելէ եւ ձեռնադրուելէ յետոյ, ան քանի մը տարի առաջ Ֆրանսա եկաւ իր բարձրագոյն ուսումը հոս չարունակելու, միեւնոյն ժամանակ ծառայեց Սէն – Թ'Էթիէնի եկեղեցւոյ մէջ: Իր մարդամօտ բնաւորութեամբ Զատիկ Վրդ. չհաց է արդէն չատերու սիրտն ու համակրանքը: Ուրախութեամբ պէտք է ըսել որ կարճ ժամանակուան մէջ կատարեալ տիրապետած է Ֆրանսերէն լեզուին զոր կը խօսի սահուն եւ առանց չեչի: Նորովի կը մօտենայ ան՝ երիտասարդութեան զոր կը ջանայ եկեղեցիին կապել ամսական հաւաքոյթներով եւ առանձին տեսակցութիւններով: Մանաւանդ պատկուիլ եւ երախայ մկրտել ուզողներուն հետ կ'ունենայ մէկ կամ երկու խօսակցութիւն, որոնց ընթացքին կը բացատրէ խորհուրդի իմաստը որ կնունք կամ պսակ չդառնան լոկ ձեւակերպութիւն, արտաքին արարմունք: Շատ լաւ օգնական մըն է Տարօն Եպիսկոպոսի արտաքին յարաբերութիւններու համար: Որովհետեւ էքիմէնիկ չարժումը կը մղէ մեր եկեղեցին այսօր, եւ առաւել վաղը՝ բազմաթիւ շփումներ ունենալու ոչ միայն միւս քրիստոնեայ եկեղեցիներուն հետ, այլեւ ոչ - քրիստոնեայ կրօնքներու ներկայացուցիչներուն հետ: Իրենց բոլոր բարի կամեցողութիւնով հանդերձ, եպիսկոպոսները չեն կրնար հասնիլ առանձին այս ամէնուն. եւ հոս աւելի կը չեչտուի՝ այս երկրին մէջ իրենց ուսման մէկ մասը առած երիտասարդ հոգեւորականներու պէտքը:

Կարգն է այժմ չօչափելու չատ փափուկ հարց մը, որն է երկրորդ լեզուական հարցը, այսինքն Ֆրանսերէնը: Այսօր պէտք է իրատես ըլլալ, եւ ճկոյթ մատի եռեւ պահուըտիլ չփորձել: Ցաւօք, այսօր մեր երիտասարդութեան ճնշող մեծամասնութիւնը հայերէն չի գիտեր: Հայր Զատիկ, եւ հաւանաբար ուրիշ եկեղեցականներ կը ստիպուին այս պարագային Ֆրանսերէն խօսիլ անոնց հետ:

Պ՞տք է, կարե՞լի է զանոնք եկեղեցիէն ու հայութենէն դուրս ձգել, ինչպէս ատանդապահ մարդուն համար, նախընտրելի պիտի ըլլար միայն հայախօս հայութիւն ունենալ: Բայց այդ չէ դառն իրականութիւնը: Ո՞րն է լաւը, այն որ մարդիկ իրենց հասկցած լեզուով լսեն Աստուծոյ խօսքը եւ եկեղեցւոյ ձայնը թէ բնաւ չլսեն: Ծանրակչիռ հարց մը, որուն մեր եկեղեցական իշխանութիւնը պարտի չուտով յստակ պատասխան մը բերել:

Հոս թոյլ տուէք պզտիկ անեկտոթ մը պատմել: Աւելի մօտ երեսուն տարի առաջ, Մարսէյլի պատուական ազգայիններէն Պ. Կիրակոս Կիւմիւշեան, այն ատեն չուրջ 70 տարեկան, Ամերիկա գացած էր (հանգանաբար զինք դեռ յիշողները ըլլան): Վերադարձին իրմէ իր տպաւորութիւնները ուզեցի Ամերիկահայութեան մասին: Տղա՛ս ըսաւ «Հոն 2000 թուականին Հայ չի մնար, միայն Լուսաւորչական Ամերիկացիներ որոնք նոյնիսկ չեն գիտնար թէ ինչո՞ւ մէկը էջմիածնական եկեղեցի կ'երթայ, միւսը անթիլիասական»: Ընդվզեցի եւ խեղճ մարդը այն ատեն իակ անդրէն քարոզ լսելով Հայ Եկեղեցւոյ մէջ: Վայրկեան մը լռելէ յետոյ աւելցուց. «Թերեւս լաւ է որ Լուսաւորչական Ամերիկացիներ մնան, քան թէ՝ հիչ բան չմնայ. ո՞վ գիտէ օր մը Հայաստանի կրնան օգտակար ըլլալ»: Խմաստո՞ւն թէ մարգարէական խօսք:

Լրացնելէ առաջ, կ'ուզէի քանի մը խօսքով անդրադառնալ մեր եկեղեցականներուն նիւթականին մասին: Դարերէ ի վեր, հայ եկեղեցականը ապրեր է հայ հաւատացեալին արտաբուխ նուէրներով, որոնք իրեն տուեն են ծիսակատարութիւններու (կնունք, պսակ, թաղում) կամ տնօրհնէքի առթիւ: Եւ դեռ մինչեւ այսօր չատ տեղեր կը չարունակուի այս ժամանակավրէպ, 21-րդ դարուն բնաւ չհամապատասխանող ձեւը: Եթէ պահանջկոտ պիտի ըլլանք վաղուան եկեղեցականին հանդէպ, հարկ է այժմէն լրջօրէն մտածել անոր նիւթականին մասին. անոր տալով պատուաւոր ամսական ռոճիկ մը՝ որով ապրի եւ իր ընտանիքը ապրեցնէ: Եւ այսպէսով ձերբազատի այդ ոչ վայելուչ «մեծապատիւ մուրացկանութենէն» որ կը միտի այս ու այն առիթով սպասելու որ իր ձեռքը բան մը դրուի: Դեռ տեղ - տեղ եկեղեցականին կը տրուի 2000 - 2500 ֆրանք ամսական. մնացեալը՝ տէրտէրը տուն կ'օրհնէ, կ'ապրի:

Ինչպէս կը տեսնուի չատ ու չատ են հարցադրումները որոնք կը կարօտին խմբական վերլուծումի եւ անյապաղ պատասխաններու: Քանզի ինչպէս որ անցեալին հայ ժողովուրդ եւ հայ եկեղեցի մէկ եղան, անկարելի է մտածել իսկ վաղը Ֆրանսահայութեան մասին առանց հայ եկեղեցւոյ, որուն վաղը չի կրնար դուրս մնալ իւրաքանչիւր հայ հաւատացեալի մտահոգութենէն:

Որպէս պարզ աշխարհական, ես խորհրդածութիւններս թուղթին յանձնեցի որ մամուլով դառնան հանրութեան սեփականութիւնը: Մեծապէս վարձատրուած պիտի ըլլամ, եթէ դուռ բանամ մամուլով կարծիքներու լայն փոխանակութեան: Եւ որուն մասնակցին ոչ միայն աշխարհականներ, այլեւ մեր չատ յարգելի եկեղեցականները:

Շնորհակալութիւն քեզի «Յառաջ»ի յարգելի ընթերցող, եթէ համբերութիւնը ունեցար երկարապատում դրութիւնս ծայրէ ծայր կարդալու:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Մարսէյլ

ԽՄԲ. – Ստեփան Պօղոսեանի վերոյիշեալ յօդուածը կը շօշափէր կենսական հարցեր որոնք մաս կը կազմեն սփիւռքեան մեր հոգերուն եւ զրոս, դժբախտաբար, բարձի թոռի ըրած են Հայաստանն ու Ղարաբաղը alibi ծառայելով: Այս երկար գրութեան մէջ կային անցեալի կարօտը, այսօրուան դառն հաստատումները եւ վաղուան համար՝ լուրջ մտահոգութիւններ, լուծումներու դարմանիներու արդար փնտռտուք եւ հոգի մեկնելով՝ զիջումներու տրամադրութիւն, նոյնիսկ՝ համակերպում: Այս համակերպումը, կը խորհիմ որ տրամաբանական հետեւանքն է մեր ճարահատ վիճակին, այսինքն՝ «ի՞նչ պէտք է ընել» հարցումին, պատասխանը չունինք կամ չենք գտներ: Ամէն պարագայի մէջ, չենք կրնար համակարծիք ըլլալ յօդուածագիրին հետ այդ գետնին վրայ: Նախ աշխարհաբարը, վաղն ալ (վա՞ղը թէ այսօր իսկ) փրանսերէնը եկեղեցի մտցնելով չէ որ մեր եկեղեցիները պիտի լեցուին (փրանսական եկեղեցին որ լատիներէնը զոհեց նորէն չի լեցուիր կիրակնօրեայ պատարագին): Հայաստանեայց եկեղեցին, յօդուածագրին տուած սահմանումով իսկ, վերջին պահապանը պէտք է մնայ, վերջին բերդը մեր լեզուին: Մամուլը արդէն տեղի տուած է, կազմակերպութիւնները ժողովուրդին 65 – 70 տոկոսը մկրտուած է, բերդ ու ամրոց է մնացեալը: Ան ալ թող անձնատուր ըլլայ ու՝ վերջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Թեհրանի հիւսիսային Սոհրեվարդի գլխաւոր պողոտային բաժնուող Սայիդ Մոհերի պողոտային վրայ, 650 քառ. մեթր տարածութեամբ գնուած հողամասի մը վրայ, Ապրիլ 29-ին, տեղի ունեցած է «Ալիք» հաստատութեան նոր կառուցանելիք չէնքին հիմնարկէքը: Ներկայ եղած են Առաջնորդ Արտակ Արք.ի կողքին, հայ կաթողիկէ ժողովրդապետը՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Թոռոսեան, վերապատուելի Թադէոս Միքայէլեան, հարաւային Իրանահայութեան առաջնորդ՝ Կորիւն Արք., Հայաստանի գործավար՝ Վահան Բայբուրդեան, երեսփոխանները եւ պաշտօնական այլ անձնաւորութիւնները: Բացման խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ՝ Միշա Հայրապետեան, որմէ ետք առաջնորդը կատարած է կրօնական արարողութիւնը եւ տրած է առաջին հարուածը: Ապա, խօսք առած է Արտակ Արք. որ չնորհաւորած է տարուած աշխատանքը: Իրեն յաջորդած է «Ալիք»ի արտօնատէր՝ Ալպէր Աճէմեան որ երկարօրէն բացատրած է չէնքի յատկացման եւ շինարարական աշխատանքներուն վերաբերող հարցերը: Հանդիսութիւնը փակուած է հանդանակութեամբ:

*
**

Պէյրութի Սահակեան - Լ. Մկրտիչեան քոլէճի մէջ ստեղծուած է մատենադարան մը, նախաձեռնութեամբ վարժարանին հնամատակալութեան եւ մկրտուած՝ Ռուբէն Սեւակ: Բացման հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 23-ին, հովանաւորութեամբ Գարեգին Կաթողիկոսին: Ներկայ եղած է նահատակ գրագէտին աղջիկը՝ Նամիրամ Սեւակ, մատենադարանին բարերարները՝ Ֆրանսայէն՝ Տէր եւ Տիկին Ճէյ. Զիլինկիրեան էէին կրցած ներկայ ըլլալ: Ներկայ եղած են Լիբանանի Հայոց առաջնորդ՝ Արամ Արք., նախարար՝ Նազէ Պարսումեան, երեսփոխաններ՝ Յակիկ Պապիկեան, Սուրէն Յովհաննիսեան, Թադ Զուխաճարեան, Հայաստանի դեսպան՝ Ե. Մելքոնեան եւ այլ անձնաւորութիւններ: Բացման խօսքը արտասանած է քոլէճի տնօրէն՝ Պէպօ Սիմոնեան որ բարի գալուստ մաղթած է Գարեգին Բ.ի եւ հիւրերուն: Օրուան բանախօսը եղած է «Արարատ»ի խմբագրապետ՝ Ժիրայր Նաւիրի որ ներկայացուցած է բարերարը եւ անոր գործունէութիւնը եւ հրաւիրած է բարերարը եւ անոր գործունէութիւնը եւ հրաւիրած է Շահիրամ Սեւակը խօսք առնելու: Ան, յուզումով, արտայայտուած է Ֆրանսերէն եւ յայտնած իր երախտագիտութիւնը: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Գարեգին Կաթողիկոս: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ մը:

*
**

Պոլսոյ Ս. Փրկիչ Ազգ. հիւանդանոցի հիմնադրութեան 162-րդ տարեդարձը եւ Համբարձման տօնը աւանդական չուքով ոգեկոչուած են Մայիս 15-ին, հիւանդանոցի մատրան ու պարտէզին մէջ: Օրուան պատարագիչը եղած է Գարեգին Արք., որ առած է նաեւ օրուան քարոզը: Արարողութեան աւարտին ընդարձակ սիրոյ սեղան մը եղած է, որու նախագահած է պարիարքը: Հոգաբարձութեան անդամներէն՝ Գրիգոր Տէօչմէճեան կարդացած է տեղեկագիրը որ ուշադրուած է մեծ հետաքրքրութեամբ: Հիւանդանոցի եւ հանգստեան տան բաժինները ունին 476 անկողին եւ այդ մարզին մէջ կարեւոր աշխատանք կը տանին: Դժուարութիւնները չեն պակսիր: Եկամուտը նոյնը կը մնայ եւ ծախքերը չատցած են: Նիւթականն այս դժուարութիւնները պատճառ եղած են որ յետաձգուին կարգ մը մեծածախք ծրագիրներ, ինչպէս մուտքի դրան նորոգութիւնը, ծննդաբերական բաժնի բացումը, հեռաձայնի կեդրոնի նորոգութիւնը եւայլն: Պիւտճէն հասած է 41 միլիառ թրքական ոսկիի (1 միլիոն 400 հազար տոլար): Նորընծաի բժշկապետը՝ տոքթոր Արման Զաքըրօղլու ուղերձ մը կարդացած է եւ տեղեկութիւններ տուած 1993-ի գործունէութեան մասին: 1765 հիւանդներ օգտուած են դարմանուելէ, 1590 հիւանդներ ենթարկուած են վիրաբուժական գործողութեան, բազմաբուժարանը (փոլիքլինիք) քննած է 38.641 հիւանդ, տարրալուծարանը կատարած է 7729 քննութիւն եւայլն, եւայլն: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտադիր մը եւ հաւաքոյթը փակուած է Պատրիարքին Հուսկ Բանքով:

*
**

Պոլսոյ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, երաժշտական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին յայտնաբերուած է նոր տաղանդ մը՝ Յակոբ Մամիկոնեան (խմբավար): Ղեկավարած է երիտասարդական երգչախումբ մը որ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է ինչպէս նաեւ Պէշճեան Սանուց Միութեան Ֆոլքլորի նուագախումբը: Յայտադիրը բաղկացած է առաւելաբար ողբացեալ Թաթուլ Ալթունեանի մշակած երգերէն:

*
**

Պաֆըրդիւղի Եունուս Էմրէ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ չքեղ ներկայացում մը տեղի ունեցած է Մայիս 16-ին, Տատեանի 150-ամեակի նուիրուած հանդիսութեանց շարքին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒԿՐԱՆԻԱ՝ ՓՈՐՁԱՓԱՐԸ ԱՐԵՒՄՏեԱՆ ԹՈՒՅՆԵՐՈՒ

Ուկրանական մամուլը սկսած է խօսիլ «քիմիական ցեղասպանութեան» մը մասին որուն պատճառ կ'ըլլան արդիլուած կամ տակաւին գործածութեան արտօնութենէ դուրկ միջատասպան այն դեղերը որոնք կը փորձուին երկրին մէջ:

1992-ին Առողջապահութեան նախարարութիւնը ցանկ մը պատրաստել տուած էր կիեւի Բնապահական - առողջական հիմնարկին. հոն տեղ գրաւած էին անունները մինչեւ 1996 հողագործութեան մէջ գործածելի քիմիական եւ բնագիտական արտադրութիւններուն, յատկապէս մակաբոյծներու եւ բուսական հիւանդութիւններու դէմ պայքարելու համար: Այսօր, երկրին ընդհանուր դատախազը այս մարդին առընչուած ոճրային ութ դատ բացած է: Ինդիրը կը վերաբերի վերաքննելու յիշեալ հիմնարկին կողմէ պատրաստուած ցանկը: Ամբաստանութիւնները կ'ուղղուին գլխաւորաբար հիմնարկին տնօրէնին ու իր երկու օգնականներուն որոնք ծայր աստիճան վտանգաւոր թունաւոր արտադրութիւններու եւս տեղ տուած են նոյն ցանկին վրայ: Անոնց մէկ մասը արգիլուած է պատրաստուած երկրին մէջ: Ուրիշներու տակաւին փորձի չրջանը լրացած չէ: Դատախազութեան նախաձեռնութիւնը կը զուգադիպի չրջանի մը երբ օտար ընկերութիւններու հետ այս նիւթերուն վերաբերող պայմանագրութիւնները կնքելու ժամանակն է: Բայց դատախազը պէտք չէ նպատակ ունենար կանխարգելու յետագայ վնասակար զարգացումները: Այսօր ուշ է արդէն ու հողագործական արտադրութիւնը սպառողին կը հասնի 90% համեմատութեամբ ամէն հակակշռ զերծ: Նոյն կացութիւնը կը տիրէ բոլոր չրջաններուն մէջ: Նոյնիսկ սննդեղէններու մէջ գտնուած են մարդկային առողջութեան վերջին ծայր վնասակար միջատասպաններու հետքերը. բացառութիւն չեն կազմեր մանկական սննդեղէնները ու կաթը:

Ինդիրը հոն է որ կազմուած պետական յանձնախումբին տեղեկագիրը ոչ մէկ ակնարկութիւն ունի այս բոլորին մասին: Նոյնիսկ Առողջապահական նախարարութեան համար պատրաստուած ցանկին մասին որոշ վերապահութիւններ կան հոն: Թերեւս այս պարագան զարմանալի չէ, երբ նկատի առնուի որ յանձնախումբին մաս կազմողները մեծ մասով հողագործական մարզի արհեստավարժներ էին ու միայն երկու բժիշկի տեղ տրուած էր հոն: Ամբաստանութիւնները կ'ուղղուին յատկապէս այդ արհեստավարժներուն որոնք քանի մը հոգիի նիւթական չահը նկատի առնելով, այնքան մեծ վտանգներու են թարկած են բնակչութիւնը:

Թերեւս աւելի ծանրակչիռ պարագայ մըն է այն որ նման միջատասպան դեղերու ներածումի արտօնութիւնը կրնայ ստորագրել թէ՛ նախարարը, եւ թէ նախարարութեան ամէնէն ցած աստիճանի մէկ աշխատողը: Ու Խորհրդային Միութեան փլուզումին յաջորդած պայմաններուն մէջ, այսօր այլեւս դժուար չէ ենթադրել թէ ինչերո՛ւ կրնայ առաջնորդել նման իրաւասութիւն: Թէ երկրի մը ամբողջ բնակչութիւնը իւրօրինակ ցեղասպանութեան մը սպառնալիքին ենթարկուած է այս բոլորին պատճառով, ատիկա ալ ամբաստանեալներուն մտահոգութեան մաս չի կազմեր յայտնապէս:

ՔԱՂՀԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռներու գահակալները՝ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան՝ Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի, Ամենապատիւ Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Գազանճեան՝ Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ, հրաւէրով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին մէջ, Մայիսի 6-ին, 7-ին եւ 9-ին ունեցան խորհրդակցական երեք հանդիպումներ, որոնց ընթացքին անոնց քննարկման դրուեցաւ առարկան հանդիսացաւ Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօն հռչակման (301 թ.) 1700-ամեակի արժանավայել նչման, եւ պանծացման պարագան մեր Եկեղեցւոյ եւ ազգի կեանքին եւ համաշխարհային քրիստոնէութեան չրջադիծին մէջ:

Խորհրդակցութեանց ընթացքին անոնք վեր հանեցին այն կենսական անհրաժեշտութիւնը որ 1700-ամեակը դառնայ աղբիւր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ներքին վերանորոգութեան, անոր հոգեւոր եւ ազգային առաքելութեան ուժեղացման եւ միանգամայն ըլլայ առիթ մը համաշխարհային եւ համաքրիստոնէական մակարդակի վրայ արժանապէս ներկայացնելու անոր կարեւորութիւնն ու արժէքը:

Առ այդ որոշեցին՝

Ա. - 2000 – 2001-ը երրորդ հազարամեակի առաջին տարին հռչակել Հանդիսական Տօնակատարութեան տարի, սկսելով 2000 թուի Ս. Էջմիածնի տօնէն մինչեւ 2001 թուի նոյն տօնին օրը:

Բ. - Կազմել կեդրոնական Յանձնաժողով մը, բաղկացած նուիրապետական Աթոռներու ներկայացուցիչներէ: Յանձնաժողովը իր առաջին նիստը պիտի գումարէ յառաջիկայ աշնան (նախընտրաբար Սեպտեմբերի երկրորդ կէսին):

Գ. - Կեդրոնական Յանձնաժողովէն առաջացնել Գործադիր Մարմին մը որ պիտի ըլլայ գլխաւոր պատասխանատուն բոլոր ծրագիրներու մշակման եւ գործադրութեան, սկսեալ 1995-էն մինչեւ 2001 թուականը:

Մայիսի 9-ին, խորհրդակցական երրորդ նիստին ներկայ գտնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ - նախագահ Պր. Գագիկ Ցարուքիւնեանը, որ հոգեւոր պետերուն ներկայացուց Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Պ. Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի 1994 Մայիս 5 թուակիր հրամանագիրը:

Ցետ խորհրդակցութեան որոշուեցաւ որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կազմելիք կեդրոնական Յանձնաժողովն ու անկէ առաջանալիք Գործադիր Մարմինը եւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին կազմած Պետական Յանձնաժողովը սերտ գործակցութեամբ յառաջ տանին 1700-ամեակի հետ առընչուած աշխատանքները:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՏՐ ԱԹՈՌՈՑ

Ս. Էջմիածին
1994, Մայիս 12

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԵՐԿԻՐԸ» ՄԵԶԻ ԱՑՑԵԼԵՑ

Մայիս 17-ին իր թիւին մէջ, «Յառաջ» կը հրատարակէր պոլսահայ դրագէտ՝ Մկրտիչ Մարկոսեանին եկեղեցի պատմուածքը: Երկիր բուրող այս կարճ դրուագիւնը հաճելի անակնկալ մը եղաւ անկասկած չատ մը ընթերցողներու համար եւ աւաղ սերունդին մէջ արթնցուց հին յիշատակներ, Նոյնքան հաճելի զուգադիպութեամբ մը նոյն չաբաթը հեղինակը Լիոն կ'այցելէր ուր հիւրն էր «Ս. Խաչ Դպրեվանք»ի Սանուց Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին եւ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային յանձնախումբին: Մայիս 19-ին, «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ, դրեթէ մէկ ժամուան յապաղումով կը սկսէր հաւաքոյթը: Մօտ 50 հոգիներէ բաղկացած լսարանին - մեծամասնութեամբ նախկին Պոլսեցիներ – մաս կը կազմէին Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան եւ Իսահակ Քահանայ Էքիմեան:

Հոգաբարձութեան անդամ Պր. Օննիկ Ալանեան ներկաներուն անունով բարի գալուստ կը մաղթեր եւ չնորհակալութիւն կը յայտներ հիւր դրողին: Պայմաններու բերմամբ, նկատի ունենալով մանաւանդ առաջացած ժամը, նախատեսուած դասախօսութիւնը կը վերածուէր աւելի մը տեսարժէք ասուլիսի մը. հանդիսավարը քանի մը հարցումներ յղելով Մ. Մարկոսեանին զինքը կը հրաւիրէր ներկայացնել իր անձնական եւ իր գրչեղբայրներուն գործունէութիւնը: Հուսկ կը յայտնէր ունկնդիրներու կողմէ ուղղուած հարցումներուն բաժինը: Բազմաթիւ հարցումներ եղան Թուրքիոյ հայ գաղութին կեանքին հետ կապուած, ինչպէս նաեւ գրողին վերջին հատորին վերաբերեալ: Մ. Մարկոսեան խօսելով Մեր այդ կողմերը գործին մասին (*) չէշտեց որ գիրքին թրքերէն թարգմանութիւնը «Giavour Mahallesi», երեք հազար տպաքանակով հրատարակուեցաւ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծելով Թուրք հանրութեան մէջ: Հարցումներէն յետոյ, փակման խօսքը կ'արտասանէր Նորվան Եպիսկոպոս:

Երեկոյթին աւարտին Մ. Մարկոսեան կը մակագրէր իր գիրքին օրինակները: Այսպէսով վերջ կը գտնէր երեկոյթ մը որուն ընթացքին կարելի է ըսել «Երկիրը մեզի այցելեց»:

ԿՈՐԻԻՆ

(*) 1988-ին, այս հատորը արժանացած էր Ֆրանսահայ Գրողներու Միութեան «Էլիզ Գավուգճեան» մրցանակին:

ԱՕՏԷ ԱՆԿԷ

ԱՊՈՒ ՃԻՀԱՏԻ ԱՂՋԻԿԸ ՈՒՍԿԱՒ ՉԻ

Պ.Ա.Կ-ի ղեկավար Բ. դէմքը կը նկատուէր Ապու Ճիհատ որ Թունուզի մէջ սպանուեցաւ 1988-ին, Մոսատի քոմանտոյի մը կողմէ: Իսրայէլեան թերթի մը տրուած երկար հարցազրոյցի մը մէջ, անոր աղջիկը «պաղեստինեան յեղափոխութեան նահատակ» կը կոչէ հայրը: Ան ականատես եղած է օրը եւ մօրը սպանութեան, քանի որ նոյն մահափորձին մահացած էր նաեւ մայրը: Հանուն էլ Տիք այսօր 22 տարեկան է. ամուսնացած՝ Ֆաթահի ղեկավարներէն մէկուն հետ, փոխադրուած է Այսրյորդանան: Խօսելով հօրը մասին, թերթին լրագրողին յայտարարած է. «մահու – կենաց պայքար մըն էր զոր ան կը մղէր: Հայրս միամիտ մէկը չէր: Գիտէր թէ սպանութեան սպառնալիքին ենթակայ էր: Այսօր ես Իսրայէլացիներու հանդէպ ոխ չունիմ»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ծառուբ Պէրպէրեան անհունօրէն շնորհակալ է Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան որ կազմակերպած էր իր գրական գործունէութեան 70-ամեակը: Շնորհակալութիւն նաեւ «Յառաջ»ի եւ ռատիօ ԱՅԲ-ի այդ առթիւ իրենց բերած մասնակցութեան համար:

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL
NOUVEAU

OFFRE SPECIALE
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
2 600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERTOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL
75001 PARIS
TEL: 42 61 51 13
FAX: 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ
69003 LYON
TEL: 78 60 13 66
FAX: 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN
EREVAN 10
TEL: 52 85 48
FAX: 52 54 48

STUDIO VICKEN – PARIS 94

AFFRETEUR DE ARMENIAN AIRLINES

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՔՈՎԵԱՆ ՄԻՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ
Շաբաթ, Յունիս 4, ժամը 14-ին
Avenue Jean Compadieu Bois-Lemaître
Marseille 12e

Խաղեր, զովացուցիչներ, հայկական զանազան ուտելիքներ եւ վիճակախաղ:
Ձամբորդութիւն մը «Պալէար»:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղը կը հաղորդէ որ Պելֆոնթէնի կայանի ապաճանապարհութիւնները (Յուլիս եւ Օգոստոս) կը կատարուին Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue — 75009 Paris
ամէն շաբաթ ժամը 15-էն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 4, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելեւեղոյն ի Վիրապէն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

***

Կիրակի, Յունիս 5, տօն է կաթողիկէ Սրբոյ Էջմիածնի:

Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագը կը սկսի ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ· ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Մաղթանք վասն Սուրբ Էջմիածնի»:

ՍԷՆ ԹՒԷԹԻԷՆ

Կիրակի, Յունիս 5-ին տօն է: «Տօն կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի»:

Այս առթիւ Սէն - Թէթիէնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ Նիսի Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ԽՄԱՅԱՏՈՒՐ ՔՀՆԾ· ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Նախագահութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE GRENOBLE ET DU DAUPHINE

RECHERCHE

— UN ANIMATEUR (H/F) destiné à assurer ultérieurement la fonction de directeur.

Profil : Bilingue Français - Arménien, ayant le sens de l'organisation et de la gestion. Il travaillera en collaboration avec le président de l'association ainsi que des bénévoles. Une expérience dans le cadre d'une animation réussie serait la bienvenue.

— UNE SECRETAIRE, de préférence bilingue Français - Arménien. Bonne maîtrise de l'informatique. Emploi à temps complet ou à mi-temps.

Ecrire à :

M. le Président, M.C.A.G.D.,
15, cours de la Libération,
38100 Grenoble.

Joindre un curriculum vitæ et une photo.

COMMUNIQUE
de l'Association Machtotz

Les personnalités suivantes du monde des arts, des lettres et des sciences ont bien voulu apporter leur soutien en acceptant de parrainer *l'Association MACHTOTZ* pour la défense et le développement de la langue arménienne.

Charles AZNAVOUR; Jean CARZOU, Membre de l'Institut; Krikor CHAHINIAN (Beyrouth); Prof. Gérard DEDEYAN; Chaké DER-MELKONAN-MINASSIAN (Canada); Robert DER-MERGUERIAN, Maître de Conférence; Anahit DONABEDIAN, Maître de Conférence; Prof. Raphaël ICHKHANIAN (Erévan); Prof. Jean-Pierre MAHE; Vartan MAMIKONIAN; Claude MUTAFIAN, Maître de Conférence; Liz SARIAN; Anahit TERMINASSIAN, Maître de Conférence; Henri VERNEUIL; Prof. Lévon ZEKIYAN (Venise).

Nous leur exprimons ici nos plus profonds remercîments.

DATE A RETENIR

DINER ANNUEL
DE
l'U.M.A.F.
Samedi 19 Novembre

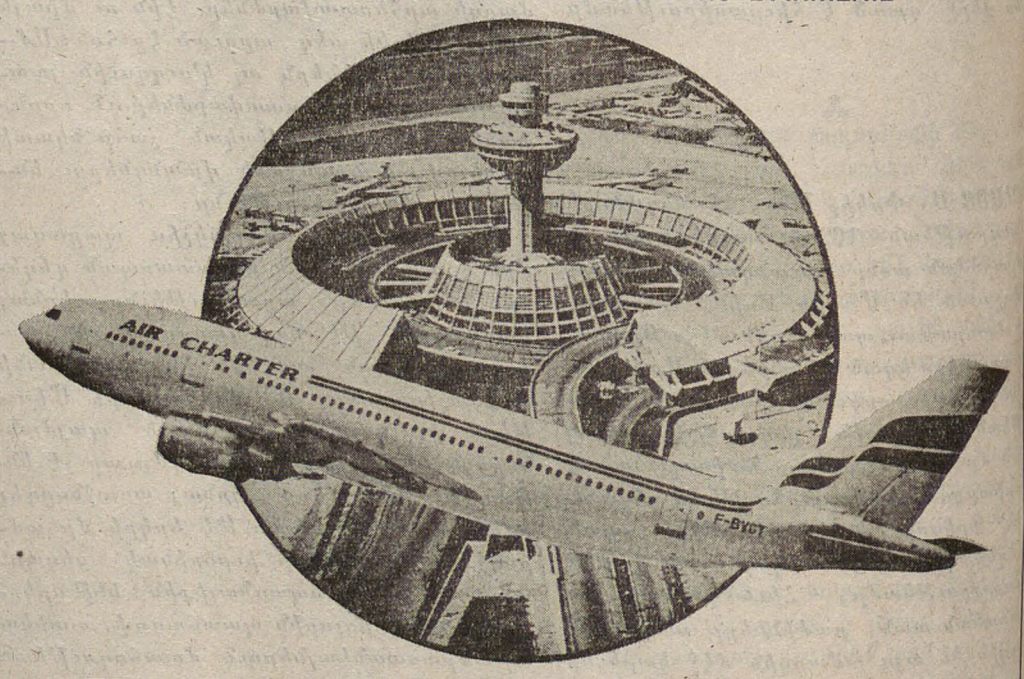
ENSEMBLE ARMÉNIEN
NAVASART

THEATRE DES CHAMPS ELYSEES
Samedi 4 juin 1994 à 20 h 30
Dimanche 5 juin 1994 à 15h 00
Réservation : au Théâtre : 49 52 50 50 à Navasart : 43 75 91 87

U.G.A.B. - Marseille
SOIREE EXCEPTIONNELLE
le 4 JUIN, dès 22 heures 30
au 327, Boulevard Michelet
avec la participation du Grand SAHAK
Nombreux lots à gagner : T-Shirts, CD, bijoux, baptêmes de l'air...
Entrée : 80 F. donnant droit à 1 consommation —
50 F. pour les membres de l'U.G.A.B.

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE
PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER
Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 3
VENDREDI
3 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·340 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.340

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(2 Juin)

Les enfants du Haut-Karabagh hantés par la guerre

Նթալի Նուկայբէկ կը նկարագրէ մանուկներու մղձաւանջային վիճակը: Արդէն ամէնէն մեծ ողբերգութիւնը Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մանուկներն են, առաջինները զեռ ցնցուած երկրաշարժէն, միւսները՝ պատերազմէն: Լրագրողուհին Լիլիթին հանդիպած է սենեակի մը մէջ, ուր դեղի հոտ կայ, Ստեփանակերտ: 10 տարու թուխ աղջնակ մը որ կը զբէ սեւ չրջանակներ «տունի մը ուր ոչ ոք կ'ապրի»: Լիլիթ մէյն վեց տարիէ տեւող պատերազմը կը յիշէ: Գոց դիտէ զէնքերուն անունները՝ «Քանք Թ 72», կալաշնիկով, ձեռնառումբ: Մայրը «Շտապ» կ'աշխատի, հայրը՝ ճակատն է, եղբայրը՝ Աշոտ, 13 տարեկան, իր աչքերուն առջեւ մեռած է անցեալ Ապրիլին, երբ ռումբ մը քանդած է իրենց տունը: Հանդարտօրէն, աղջնակը կը պատմէ իր վերջին fօշմառը Ստեփանակերտի հոգերոյժի կը: «Աչուոը տեսայ, բայց այլեւս զլուխ չունէր»: Լիլիթ կը կրկնէ մեծ մօրը դառնութեամբ հաստատումը. - «Թուրքերը միշտ կը դլխատեն Հայերը»: Ու զեռ ուրիշ մանուկներ, Շուռա, 9 տարեկան, որ դաղաններ կը զբէ, երբ Ստեփանակերտի վրայ ռմբակոծութիւնները վերսկսած են, մանուկը քնաչրջիկի իր առաջին տագնապը ունեցած է: Հօրմէն որ ճակատն է, չաթթներէ ի վեր լուր չկայ: Նանար, 7 տարեկան, կը կարծէ Ֆետայի հօրը ոտքի ձայնը լսել ամէն անդամ որ դուռը կը զարնեն: Ամէն անդամ տեղէն կը ցատքէ: Ձմեռը 5 քիլօ կորնդուցած է, հայրը, 37 տարեկան, մեռած է Փետրուարին, բայց, երախան «չընդունիր» կը բացատրէ հայ հոգերոյժը՝ Մաչիկ Գասպարեան որ կը վարէ մանուկներու այս կեդրոնը, Մայիսին բացուած եւ զեկավարուած «Առանց սահմանի բժիչկներ»ու կողմէ: Նանար, բժիչկին թելադրանքին վրայ, երկու բան գծած է. - ինչ որ կը սիրէ՝ խնձոր մը, ինչ որ չի սիրեր՝ զնդացիր մը որ կը սպաննէ: Մանուկներու այս կեդրոնը, կը զրէ Նուկայբէկ, չի պարպուիր: Ստեփանակերտի 12 հազար մանուկներու մեծ մասը պատերազմին հետ կապ ունեցող հոգեկան ծանր տագնապներ կ'ապրի: Մ. Գասպարեան կ'ըսէ. - «Քնաչրջիկութեան, լուսնոտութեան, ջղային տագնապներու պարագաներ կան եւ մահուան տեւական ձղձաւանջը, մանաւանդ չատ փոքրերուն մօտ»:

Նմանօրինակ նկարագրութիւնները կը լսունակուին: Հոգեբոյժը կ'ըսէ թէ այս տարուան ձմեռը չատ խոր հետքեր ձգած է: Ամէնէն մահացու ձմեռը եղած է պատերազմին սկիզբէն ի վեր, վկայ՝ նահատակներու դերեզմանատան ընդլայնումը: «Պզտիկ աղմուկէ մը երախաները խուճապի կ'ենթարկուին, կը պատմէ հոգերոյժը, երբեմն չեն իսկ կրնար պանազանել կառքի մը եւ օդանաւի հանած աղմուկը: Ցետոյ մղձաւանջն ունին դիսու վէրքերուն»: Ըստ հրամանատարութեան, ճակատը ինկած զինուորներու 80%-ը զլուխէն ստացած վէրքերէն մեռած է, «որովհետեւ չեն ուզեր կրել խորհրդային սաղաւարտներ զորս նեղացուցէ կը դանեն»: Արմէն, 5 տարեկան, հօրը մահէն ետք ծնած է. «յաճախակի է» կ'ըսէ Մանուէ Սարգիսեան, Ստեփանակերտի մանկաբոյժ մը: «Վերջերս, նորածիններու մեծ մասը հայր չունի: Ուրեմն կիները զաւակ կ'ուզեն, նախընտրաբար մանչ, որոնց համբաւաւոր ֆէտայիներու անունները կուտան»:

Ապա, թղթակիցը կ'անդրադառնայ, ուրիշ մանուկներու, այս անդամ ազերի: 30 երախաներ իրենց ծնողքին հետ կը պահ-

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԻԼԻ դատարանը որոշեց արգելափակուած պահել Շնէյտէրի նախագահ - տնօրէնը՝ Տիտիէ Փինօ - Վալանսիէն, ինչ որ կը փաստէ որ Պելժիացիք ոչ մէկ ձեւով տպաւորուեցան Ֆրանսական կառավարական եւ գործատիրական չրջանակներու իրարանցումէն: Ֆրանսայի այս մեծ գործատէրին դէմ մեղադրանքները չեն պակսիր. - բաժնեհարներէն եւ հակակշռի ընկերութիւններէն քօղարկուած է քանի մը «Օֆ - Շոռ» (սահմաններէն դուրս) ընկերութիւններու գոյութիւնը, որոնք կը պատկանին Քոֆիպէյզ - Քոֆիմինի (Շնէյտէրի պելժիական մասնաճիւղերը): Ասոնց միջոցաւ (մէկը՝ Փանամա հաստատուած) չուրջ 300 միլիոն ֆրանք «ճամբայ փոխած» են ի վնաս մասնաճիւղերուն եւ մայր - ընկերութեան: Շնէյտէր ընկերութեան համար այս ամբաստանութիւնները հիմ չունին: Փինօ - Վալանսիէնի արգելափակման չարունակութեան համար որոշում կրնայ տրուիլ երբ պելժիացի դատաւորին պահանջած յանձնարարական քննութիւնները (rոգատորական կաթուած) Ֆրանսա եւ Զուիցերիա դործադրուին:

ԼԸ ՓԷՆ -- ԹԱՓԻ զլուխ զլխի վիճարկումը (հեռատեսիլ, «Ֆրանս - 2», Ցունիս 1) բաւական տափակ էր եւ այն տպաւորութիւնը թողուց որ իրարու միջեւ կարզադրուած բեմադրութիւն մըն էր, ուր ամէն մէկը, չատ քաղաքավարօրէն, իր ըսելիքը ըսաւ: Երբեմն, կը թուէր որ Թափի ինքզինք կը զսպէր յիշելով հաւանաբար նախապէս իրեն եղած թելադրանքները (մի՛ ջղայնանար, հանդարտ կեցիր եւայլն, եւայլն): Ի վերջոյ խուլերու երկխօսութիւն մըն էր:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ զէմ թրքական ուժերու գործողութիւններուն հետեւանքով, Մայիս 31-էն Ցունիս 2, 56 քիւրտ սպաննուած է, ըստ Անգարայի պաշտօնական աղբիւրներուն:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ զանկերու կարգին է «Շրջաններ եւ զօրակից ժողովուրդներ» ցանկ մը զոր կը զլխաւորէ Մաքս Սիմէոնի (Գորսիքացի Ժողովուրդի Միութիւն): Այս ցանկին վրայ կան նաեւ Հայեր. - Ժան - Մարք Թորանեան, Փիէր Զուլումեան: Այս ցանկը «շրջանային» եւ «Դաշնակցային» զէմ է կեդրոնացման:

«ՓԱՐԻԶ - 24·00» նոր օրաթերթը 12 օր միայն դիմացաւ եւ Ցունիս 1-ին իր անկումը յայտարարեց: Ի վիճակի չէ տպարանը վճարելու, ոչ ալ իր 26 լրագրողները որոնք խմբագրատունը զրաւած էին քանի մը օրէ իրենց աշխատավարձը պահանջելով: Տնօրէնը՝ Սէնտրա կը խոստովանի որ երկու - երեք միլիոն ֆրանք կորնդուցած է:

ԱԼԺԵՐԱՑԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ սպաննուած է իր աշակերտներուն աչքին առջեւ իսկ, դինեալ հինդ անձերու կողմէ, Տաղմուսա զիւղը (արեւելեան Ալժերիա):

ւին պատանդի բանտի վերածուած հին դպրոցի մը մէջ: Ոմանք հոս են տարի մըն է: 10 ամսու Սայիլը հոս ծնած է: Պարմանուհի մը չի դիմանար. - «Կ'ուզեմ դնդացիր մը առնել եւ անձնասպան ըլլալ, ամէն քանէ զրկուած եմ՝ մշակոյթէս, լեզուէս զոր սկսած եմ մոռնալ»: Մաչիկ Գասպարեան կ'ըսէ թէ ինչ որ զէշ է, աղերի երախաները Հայերուն կը վերադրեն: Ինք կը փորձէ իրարու քով բերել հայ եւ ազերի մանուկները, ընկերլու համար կանխակալ կարծիքները: Ցօդուածին կ'ընկերանայ հակիրճ տեղեկութիւններ Ղարաբաղի մասին:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԱՐԹԻԿԻ ՋՐԱՄԲԱՐԻՆ ԱՐԿԱԾԸ

ԶՈՐՍ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎՆԱՍՆԵՐ

Մայիս 31-ի երեկոյեան Արթիկի ջրամբարին մէջ ծանր արկած մը պատահած է. չուրը ամբողջութեամբ քանդած է չուրջ 50 մեթր երկարութեամբ պատնէշը եւ հոսելով 4 քմ., հասած է Նոր Կեանք եւ վարդաքար զիւղերը, լուրջ աւերներու եւ չորս հոգիի մահուան պատճառ դառնալով: Աւերուած են չուրջ 100 չէնքեր, բնակարաններ, դոմեր եւլն.: Քչուելով ոչնչացած են ամասուններ ու ողողուած է 10 հեկտար ցանք: Տեղական իշխանութիւններն ու զինուորական ուժեր անյապաղ փութացած են փրկարար աշխատանքներու եւ առաջին օդնութեան:

Խնդրոյ առարկայ ջրամբարը զործածութեան զրուած էր 1991-ին, ունէր 2 միլիոն խոր. մեթր չուրի տարողութիւն. արկածի պահուն կուտակուած չուրին քանակութիւնը 1,5 միլիոն խոր. մեթր եղած է:

Արկածին պատճառը քննելու եւ հետեւանքները զարմանելու նպատակով կառավարական յանձնախումբ ստեղծուած է, Պետական նախարար Գագիկ Մարտիրոսեանի նախագահութեամբ:

Կառավարութիւնը ցաւակցութիւն յայտնած է մահացածներուն ընտանիքներուն որոնց որոշուած է ցոյց տալ նիւթական օժանդակութիւն:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 30 / Ցունիս 1)

ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ ԵՒ ՇՐԱՆՇԱՆՆԵՐ

Սահմաններու պաշտպանութեան եւ ապահովութեան, անձնազոհութեան, զինեալ ուժերու պատրաստութեան, նաեւ Մայիս 28-ի ոճրին առթիւ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հրամանագրով խումբ մը զինուորներու չնորհուած են Հայաստանի Ա. պետական պարգեւները: Նոյնպէս Ա. եւ Բ. աստիճանի չքանչաններ չնորհուած են 32 կրտսեր եւ աւագ սպաներու, չարքայիններու: Պաշտպանութեան նախարարն ալ արժանացած է Ա. աստիճանի չքանչանի: Ցանձնումի արարողութիւնը տեղի ունեցած է Մայիս 28-ին եւ նախագահը անձամբ յանձնած է պարգեւները:

***

Նախագահի ստորագրած մէկ այլ հրամանագրին համաձայն ալ զնդապետներ Միխայիլ Գրիգորեանին, Վլադիմիր Հայրապետեանին եւ Հմայեակ Հարոյեանին չնորհուած են բարձրագոյն հրամանատարի կոչումներ:

***

ՓՈՐՈՒՄԻ
Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Երեւանի մէջ Մայիս 30-ին բացումը կատարուած է հայ գործարարներու Փորումին Գ. համագումարին: Վարչապետ Հ. Բագրատեանի ողջոյնի խօսքէն ետք Տնտեսութեան նախարար Ռ. Եղիազարեան երկրին անտեսական վիճակը ներկայացուցած է: Այնուհետեւ խօսք առած են Ֆրանսայի դեսպանը, Իրանի գործավարը, Փորումի նախագահն ու փոխ - նախագահը, ինչպէս նաեւ անտեսութեան փոխ - նախարարը եւ ուրիշներ: Բացումին ներկայ եղած են ի մէջ այլոց Բ. Ա-բարթեան եւ Գ. Ցարութիւնեան:

***

Փորումի նախագահ վահէ Ճաղմատարեան եւ վարչական կազմը Մայիս 28-ին ընդունուած են վարչապետին, իսկ Մայիս 30-ին ալ փոխ-նախագահին կողմէ:

***

Այս Փորումը վերջ գտած է Մայիս 31-ին «Հայ գործարարների Ֆորփորացիա»ի ստեղծմամբ: Քանի մը ամիս է արդէն այս Ֆորփորասիոնը արձանագրուած է Երեւան, բայց դեռ բաժնեհայր չունէր: Տեղի ունեցած է այս ընկերակցութեան չուրջ 5 տասնեակ անդամներու ժողով եւ ընտրուած է 17 հոգիէ բաղկացած վարչութիւն մը (9-ը՝ Երեւանէն, 8-ը՝ արտասահմանէն): Փորումի ընդհ. քարտուղարը Պր. Ռուբէն Գրիգորեան (Փարիզէն) «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է որ առաջին մասնակցութենէն կը գոյանայ 350 հազար տոլարի դրամագլուխ:

***

ԾԱՑՐԱՑԵԼ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Իշխանութեան եւ զիտական չրջանակներէն կարգ մը ներկայացուցիչներու նախաձեռնութեամբ կազմուած «Մտաւորականն Հայաստան» միութիւնը Գ.Ա. նիստերու դահլիճին մէջ Մայիս 27-ին դումարած է հիմնադիր ժողով, որու ընթացքին ըսուած է թէ այսօր գործող հանրային կազմակերպութիւններէն չատեր ծայրայեղ ընդդիմադիր ուղեզիծ ունին եւ ժողովուրդին մէջ անվստահութիւն կը սերմանեն ապագայի նկատմամբ, ժխտականին հետ քննադատելով նաեւ դրականը: «Մտաւորական Հայաստան»ի նախաձեռնարկ խմբակին մաս կը կազմեն Գ.Ա.-ի նախագահ Ցադէյ Սարգսեան, համալսարանի զլխաւոր խմբագիր Կոնստանդին Ցուդաւերդեան, Գիւղական նախարար Աչոտ Ոսկանեան, զիտնականներ, ուսումնական, արդիւնաբերական հաստատութեանց պատասխանատուներ:

ՄԱՀ՝ ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ

Ցունիս 1-ին, Երեւանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է ճարտարապետ՝ Արմէն Զարեան, 80 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Ողբացեալը, զաւակը Կոստան Զարեանի, ծնած է Պոլիս, 1914 Սեպտեմբեր 13-ին: 1932-ին աւարտած է Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը: Ճարտարապետական ուսումը կատարած է նախ Վենետիկի համալսարանը, ապա Բրունական Փարիզ (Էքոլ տէ Պօ - զ'Ար), հուսկ՝ Հռոմի համալսարանի ճարտարապետական բաժինը զոր աւարտած է 1941-ին: Նախքան Հայաստան ներգաղթելը (1963), նախագծած է եւ կատուցանած է 252 մենատուներով «Մարոքեան - ներու թաղամասը» (Քասապլանքա, Մարոք, 1950 - 54), Օթոմոպիլ Քլըպի վարչական չէնքը (Հռոմ), Փրանչեսկաններու միջազգային համալսարանի համակառոյցը (Հռոմ, 1961): 1963-ին, Պրեչիա - Ֆրաթամաոկիի հետ (Հռոմ) հիմնած է միջնադարեան ճայ ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան աշխատանքը: Իր նախագիծերով, Երեւանի մէջ կատուցուած են բնակելի չէնքեր (1966 - 68), կօօփերաթիւ թեքնիքի համակառոյցը (ութ մասնաչէնք): 1966-ին մրցումով չահած նախագիծով է չինուած Երեւանի զլխաւոր պողոտան (1971-էն): Ճարտարապետական խումբի հետ մասնակցած է Երեւանի Կեդրոնի բարեկարգման նախագիծի համամիութենական մրցումին եւ չահած առաջին մրցանակը, 1974-ին:

Հեղինակ է բազմաթիւ աշխատասիրութիւններու, մասնագիտական նիւթերով: Աշխատակցած է հայ մամուլին, նաեւ «Ցառաջ միտք եւ արուեստ»ի («Ճանապարհորդութիւն դէպի Հռոմ եւ Նիւ - Եորք» (Ապրիլ, 1990): Ինք էր որ տարիներէ ի վեր կապ կը պահէր Հայաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ (Հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան և վաւերագրումի կեդրոն):

Արմէն Զարեանի թաղումը կը կատարուէր Ցունիս 2-ին:

ՅԱՒՈՏ ՔԱՂԱՔԻՆ «ԽԵՆԹ» ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ

Ամէնէն ընդհանուր մօտեցումով մը Հայաստան նախկին խորհրդային հանրապետութիւններէն մէկն է որ այդ կայսրութեան փլուզումով վերազտած է անոր հիմնումովն իսկ իրմէ խլուած անկախութիւնը: Այս նուազագոյնը հիմն է հայ կամ ոչ հայ չտեսրու համար որոնք սա կամ նա պատճառով հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան Հայաստանի հանդէպ:

Այս նուազագոյնին վրայ անմիջապէս կուգայ աւելնալ Ղարաբաղի հարցը որ այլեւս միջազգայնացած է բաւարար չափով ու լրատուիւններու կամ քաղաքական արտայայտութիւններու մէջ մանրազնին սեւեռում չի պահանջեր յայտնելու համար: Ամէն մարդ տեղեակ է որ ադրբեջանական նկատուած հայկական շրջանի մը հայ բնակչութիւնը դորբաչովեան ազատութիւններու առաջին չունչէն սկսած է պայքար մղել ինքնորոշման իր իրաւունքին համար: Այս տեղեկութիւնը եւս տարածուն է ու բան չի փոխուիր, երբ ինչ - ինչ հաշիւներով այդ նոյն հայ բնակչութեան երբեմն կը տրուի անիրաւուածի պիտակը, բայց յաճախ ալ ան կը ներկայացուի որպէս «անջատողական», «ազգայնամոլ», եւայլն:

Այս չատ ընդհանրական ընկալումէն եւք, հետաքրքրութեան աւելի քայլ մը առնողը կը նշմարէ երկրին տնտեսական տագնապին տարողութիւնը: Իրեն բախտակից ուրիշ հանրապետութիւններու մասնուած կացութիւնը ապրուած առօրեայ է նաեւ Հայաստանցիին համար: Ցատկապէս երբ կայ անուղղակի պատերազմի մը ուղղակի հետեւանքներուն ծանրածանր ներկայութիւնը: Աւելի քան հինգ տարիէ ի վեր Ադրբեջան շրջափակման ենթարկած է երկիրը ու այս պարագան յաւելեալ մանրամասնութիւններու չի կարօտիր, պատկերը տալու համար ժողովուրդին չախչախիչ մեծամասնութեան մասնուած տագնապին: Վրաստանի ծանօթ կացութեան ու Թուրքիոյ կեցուածքին անդրադարձումը անմիջապէս յոյսի միակ հասցէին կը վերածեն Իրանի սահմանը. հոն ալ տակայն, տակաւին չկան բոլոր պարագաները, նուազագոյն անհրաժեշտ պայմանները, որպէսզի փոխարինուի շրջափակումով պակասածը: Պէտք է ճամբայ, կամուրջ կառուցուի, ապահովութեան հարցեր հարթուին, դիւանագիտական ջանքեր տարուին, յատկապէս երբ նկատելի է Թեհրանի մերձենալու թրքական որամադրութիւնը, որպէսզի հայեւ-իրանական սահմանը դոնէ նուազագոյն չափով յաջողի փոխարինել ծովային, ցամաքային կապերու բացակայութիւնը: Այդ սահմանին տրուած մեծ կարեւորութեան ապացոյց են երկկողմանի յարաբերութիւնները ամրապնդելու հետեւողական ջանքերը ու այն երեւոյթը որ «Հայաստան» հիմնադրամի ամէնէն առաջնահերթ ծրագիրներուն մէջ տեղ տրուած է այդ սահմանին վրայ կառուցելի կամուրջին:

Տնտեսական մարդին մօտեցող մը, այս դէպքերուն հետ անխուսափելիօրէն պիտի նշմարէ նաեւ ժխտական պատկերներ ալ, որոնք եւս հասարակաց են նոյն հոլովոյթին մասնուած երկիրներուն: Զարաչահումներու, կեղեքումի, տնտեսական խորունկ անհաւասարութիւններու տուեալներ անրաժանելի տարրերն են ներկայի տագնապին որ այլեւս դլած անցած է զուտ տնտեսականին սահմանը:

Հետաքրքրութեան շրջանակը այս սահմանէն անդին երկարող մը իր դէմը պիտի գտնէ ընկերային մարզը: Հակասութիւններու պատկերը հոս անդամ մըն ալ պիտի կրկնուի, զարմանալի դրականներով ու նողկալի ժխտականներով: Հակառակ ամէն բանի ու ամէն դնով մարդկային արժէքները չէքելու ափ մը հաստատակամութեան քով, պիտի յայտնուի այլասերումի, այլանդակումի, բարքերու խաթարման, մտայնութիւններու, արժեչափերու վերիվայրումի ծաւալուն երեւոյթը որ կ'երկարի մինչեւ չարաղործութիւն ու ոճիր: Ու ասիկա՝ ամէն մակարդակի վրայ. մէկոցներու մէջ խոիր չղնելու յանդգնութիւնը իր ախոյեաններն ունի ամէն ոլորտի մէջ. չուկայի մարդէն մինչեւ քաղաքական դէմքը: Դեռ վերջերս, ոչ հայկական լրատուիւններ արձագանդ եղան Առեւտուրի նախարարին կաշառակերութեան արարքին. ոչ ոք կը կարծէ թէ աննախադէպ պարագայ մըն էր ան ու ոչ ոք կրնայ հաւատալ որ վերջին օրինակը պիտի ըլլայ:

Դուրսի ընդհանուրին մատչելի այս մարզերէն անդին, ուշադրաւ այլ երեւոյթներ ալ չեն պակսիր Հայաստանի ներկայէն. միայն թէ զանոնք նշմարելու համար չի բաւեր մօտեցումի նոյն ձեւը: Մեծ դիծերու պարփակածէն դուրս մնացածը բռնելու համար անհրաժեշտ է մօտեցնել դիտարկելի առարկան. կամ աւելի մօտենալ անոր: Պէտք է ընդհանուրին ուշադրութեան աւելի մասնայատուկ դործիքներ, միջոցներ ունենալ, աւելի ներքին խաւերու թափանցելու համար: Այդ միջոցին գլխաւորն է երկրին մամուլը. իր կարդին խայտարդէտ զոյութիւն մը ան ալ որ հակամարտութիւններու յաճախ մանկական քէն յիշեցնող, չատ անդամ կարեւորը անկարեւորին միախառնած էջերով կուտայ նաեւ հետուէն անհմարելին:

Այս կարդի էջ մըն է Ապրիլ 21-ի «Ներկիր» թերթին «Գժի թղթով պատգամաւորներ» խորագրուած դրութիւնը որ որպէս ստորագրութիւն ունի երկու ընկերներուն անունները՝ Ո. Մ.: Հոն գաւեշտի չեշտով կը մատնանչուի պարագայ մը որ խորքին մէջ ամօթալիին մութ երանդը կրող ողբերգութիւն մըն է: Ուրիշ ի՞նչպէս կոչել երեւոյթը որ կ'առընչուի պիտանապարտներու դանդուածին ամէնէն անընդունելի խաւին: Բազմաթիւ անդամներ դրուեցաւ թէ դասալքութեան հարց մը կայ - ինչպէս այլուր - Հայաստանի մէջ: Կրցողը ամէն միջոց կը գործադրէ պինուորական ծառայութենէն խուսափելու համար: Կը դիմէ ազդեցիկ միջամտութիւններու, բժշկական վճարովի տեղեկագիրներու որոնք առողջական անպատեհութիւններ կը հաստատեն. կամ պարզապէս կը հեռանայ երկրէն: Այս երեւոյթն ալ սկսած էր հայաստանեան «սովորականի»ն մաս կազմել, երբ «Երկիր»ի յիշեալ դրութիւնը նոր էջ մը բացաւ այդ մարդին մէջ: Հոն ըսուածը այն է թէ Գիւմրիի Զինկոմի փոխ -- գնդապետ Արթիւր Մինասեան հեռատեսիլի հարցազրոյցի մը ընթացքին զարմանք կը յայտնէ որ քաղաքական խորհուրդին երեսփոխաններէն 48-ը պինապարտ են: Աւելի եռք զարմանքը իր տեղը կը ձգէ աւելի բարդ զդացումի մը երբ կ'ըսուի թէ այդ 48 հոգիէն 13-ը ... «տեղեկանիք ունեն հոգեկան խանգարման մասին: Այլ խօսքով՝ "գժի թուղթ"»: Այլ խօսքով՝ քաղաքի մը զեկավարութեան մէկ քառորդը տկարամիտ է ու անպատասխանատու՝ իր արարքներուն համար: Կայ աւելի՛ն: Այս մէկ քառորդին մաս կը կազմեն անձեր որոնք հոգեկան հիւանդ են, երեսփոխան ու թէքնիքական դիտութիւններու թեկնածու: Թերթը կուտայ նաեւ անուններ. այս առեղծուածային արարածներէն մէկը, օրինակ, կը կոչուի Միհաք Աւետիսեան. հացի գործատան գլխաւոր ճարտարպետն է ան եւ կը դասաւանդէ կիբեռնական սիպեռնեթիկ: Կայ նաեւ երեսփոխաններու տասը հոգինոց ուրիշ խումբ մը որ փախուստի ճարը գտած է որեւէ տեղ, որեւէ ցանկի վրայ տեղ չդրաւելով:

Գիւմրին տխուր յատկանիշներու ախոյեան քաղաքն է Հայաստանի. կրնար իրեն խնայուիլ «ձուկը գլխէն կը հոտի» ասացուածքին այսպիսի տառացի կիրարկումը: Կամ, արդեօք, հետեւելով Պ. Սեւակի պատգամին, քաղաքին ծանրածանր հարցերուն դէմ խելօքներու մատնուած անեղէն յուսահատ, Գիւմրեցին վճռած է հնար յուսալ խենթերէ՞ն...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՓԱՄՓՈՒԼ (*)

ՀԱՅԵՐԸ ԽՈՑՍ ԿՈՒՏԱՆ ԻՐԵՆՑ ՀԱՑՐԵՆԻՔԷՆ

Հաց, աղ, չաքար, հեղուկ վառելանիւթ ու օճառ դնելու համար չորս հոգինոց հայաստանցի ընտանիք մը 2500 դրամի կը կարօտի: Երկրին մէջ նուազագոյն աշխատավարձը 176 դրամ է միայն. մէկ տոլարէն պակաս: Տնտեսութեան քայքայումով անգործութիւնը աննախադէպ վերելք կ'արձանագրէ ու արտադաղթը ազգային աղէտի մը բնոյթը կը ստանայ:

Երկար ժամանակ չէ անցած այն օրերէն երբ Հայաստան բազմաթիւ երկիրներէ ներդաղթողներ կ'ընդունէր ու կը համարկէր զանոնք: Անոնց վերջինը իրանահայ մըն է որ 1991 Նոյեմբերին եկած է հայրենիք: Անկէ ի վեր ամէն մարդ երկրէն հեռանալու ճար կը փնտռէ: Տրուած թիւերը փոփոխական են. կ'ըսուի թէ անցեալ տարի 300 - 800 հազար հոգի մեկնած է: Դժուար է մեկնումներու ճշդրիտ թիւը ունենալ, որովհետեւ արտադաղթողներու մեծամասնութիւնը կը պահէ բնակութեան իր արտօնադիրը, մոլորեցնելով վիճակադրութիւնները: Սակայն, ընդունելով նոյնիսկ 300 հազար մեկնումներու վարկածը, պէտք է ըսել որ երեք միլիոն բնակչութեամբ երկրի մը համար մեծ թիւ է: Տակաւին վերջերս իշխանութիւնները անդիտանալ կը ձեւացընէին այս երեւոյթը: Այսօր աւելի ու աւելի մտահոգ են նման արիւնահոսութեան մը ազգագրական ու ընկերային ակներեւ հետեւանքներով: Անոնց տարողութիւնը չափելու առաջին առիթը ունեցողները զօրակոչի դրասենեակները եղած են: Ու մինչ նորակազմ ազգային բանակը դէշ աղէկ յաջողած է լուծել այս հարցը, կարելի չէ նոյն բանը ըսել տնտեսական մարզին համար:

Ներկայիս ձեռնարկութիւններու մեծ մասը պարապուդի դազարի մէջ է: Իսկ վաղը երբ մեքենաները կարենան վերջապէս բանիլ, զանոնք դեկավարելու համար ոչ ոք մնացած պիտի ըլլայ: Այսօր Հայաստանի բազմաթիւ գործատուներուն մէջ հանդստեան կոչուելու մօտ մարդիկը միայն կ'աշխատին: Աւելի երիտասարդները զբաղած են առեւտուրով որ ամէնէն օգտակար բանը պիտի ըլլար ամէնուն համար եթէ երկրէն դուրս գործի կարելիութիւններ փնտռելու չերթային...:

Թէեւ, միայն գործի մարզի մարդիկը չեն որ բախտ փնտռելու կ'երթան արտասահման. կը մեկնին նաեւ ճարտարագէտներ, բժիշկներ եւ ուսուցիչներ: Ընդհանրապէս երիտասարդ կամ միջին տարիքի մարդիկ են անոնք որոնք ազգին յոյսն ու ընտրանին կը մարմնաւորեն: Անոնց բազմութիւններուն մարդ կը հանդիպի Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանատան հիւպատոսական բաժինը: Կը փութան կանոնաւորելու Ռուսաստան հաստատուելու իրենց հարցը, ռուսական քաղաքացիութիւն առնելով: Անվերջանալի հերթերը սոսկալի են որ հիւպատոսարանը առժամապէս առկախ դիմումները: Այսուհանդերձ, ռուսական քաղաքացիութեան թեկնածուներու թիւը միայն կ'աւելնայ:

Հայ արտադաղթողները կը նախընտրեն հաստատուիլ Մոսկուա, Կրասնոդար, Ստավրոպոլ կամ Ռոստով: Ոմանք ալ կը չանան ապաստան գտնել - ու կը յաջողին - նուազ դրախտային շրջաններ, խորհելով որ ինչ որ ալ ըլլայ, Հայաստանէն լաւ է: Դէպի Միացեալ - Նահանդներ, Եւրոպա, Մերձաւոր եւ Միջին - Արեւելք մեկնումները որոնք յաճախակի էին սկիզբի շրջանին, յայտնի կերպով պակսած են: Լեզուի պատուարէն զատ, հեռաւոր այդ արտասահմաններու ճամբան դժուարացած է նաեւ այդ երկիրներուն անկուտի թշուառներ ընդունելու չկամութիւնը: Աշխատանքի եւ Ընկերային ապահովութեան նախարար Աշոտ Եսայեան յայտարարած էր թէ Հայաստանի մէջ այսօր պաշտօնապէս արձանագրուած 107 հազար անդործ կայ, 652 հազար թոշակառու, 300 հազար դաղթական եւ չուրջ 100 հազար հաշմանդամ: Աւելի քան 100 հազար հոգի թշուառութեան սեմէն վար կը գտնուին եւ անմիջական օգնութեան կը կարօտին: Հայաստանի համար դժուարին այս ժամանակը յաւիտեան պիտի չտեւէ. բայց պիտի աւարտի այնքան աւելի արագ, որքան՝ երկիրը լծողները փութան վերադառնալու: Ներկայիս, նոյնիսկ հաղէպ այն երեկոները երբ Երեւան լուսաւորում կ'ունենայ, բազմաթիւ պատուհաններ մութ կը մնան: Անոնց հետին ոչ ոք կայ լոյսը վառելու համար:

ՍԻՐԳԷՅ ԲԱԲԼՈՒՄԵԱՆ
(Իզվեստիա)

(*) Այս յօդուածին առաջին սրբագրութիւնը տրուած էինք Մայիս 31-ի մեր թիւով:

ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀՄԱՅԵԱԿ ԲԴԷԵԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայաստանի մէջ 60-ական թուականներուն յարդարական - կիրառական արուեստին մէջ արձանագրուած փոփոխութիւնները, այդ մարդին յառաջդիմութիւնը չատ բանով կապուած են Համլեակ Բդէեանի անունին: Ստեղծագործական անուղին մեկնելով կայուն պատկերացումներու անկիւնադարձի կէտէն, Բդէեան անմիջապէս որդեդրեց նոր ուղղութիւն. խեցեգործութեան մէջ ձեռնարկեց յարդարանքի չէչտուած բնոյթի փլասթիք լուծումներու չարքի մը որ նախատիպը չունէր:

Արուեստագէտը ծնած է 1925-ին Թիֆլիս, 1957-ին աւարտած է տեղւոյն Գեղարուեստի ակադեմիան: 1959-ին Երեւանի մէջ սկսած է իւրայատուկ ստեղծագործ աշխատանքի: Այդ իւրայատկութիւնը կ'արտայատուէր աւանդութեան հետ վարուելու նրբազդածութեամբ, նաեւ համամասնութիւններու ներդաշնակութեամբ ու դոյնի, ծաւալաձեւերու, դիծի դեղեցկութեամբ,

Հ. Բդէեան մասնակցութիւն բերած է Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի Արուեստի հիմնարկին մէջ խեցեգործութեան արուեստանոցի մը կազմակերպումին: Հոն ան կը զբաղի տեսական եւ թէքնիք հարցերով, պրպտումներ կ'ընէ խեցեղէն նիւթին յատկանիշներուն վրայ:

Բդէեանի գործին մէջ կարեւոր է դոյնը որ կը լրացնէ ծաւալներու ամբողջականութիւնը: Այդ ազդակը արուեստագէտին գործին երբեմն կուտայ փափկութիւն, երբեմն ընդհակառակն՝ պիրկ լարում, աւելի ցայտուն կերպարանք տալով ձեւերուն: Իրերը յարդարական բնոյթով զարդածածելու միջոցով ան պարզուած խնդիրներ լուծելու կարելիութիւններ կը գտնէ, որոնց մէջ ընդդրկելով ազգային չէչտերը համադրումը եւ թէքնիք համարձակ նպարարութիւն:

Հ. Բդէեան Հայաստանի կոթողային -- յարդարական արուեստին գարդացման առաջին անուններէն մէկն է: Գեղարուեստական յատկանիշով ներքնամասերու ստեղծումը տաղանդ պահանջող բարդ հարց է: Ընդարձակ դահլիճ թէ ճեմասրահ, կամ ներքնամասի մտերմիկ անկիւններ ճեւաւորելու համար (Մատենադարան, Սունդուկեան Թատրոն, «Ռոսիա» չարժանկարի սրահ, երաժշտանոց, եւայլն) ան գրտած է այնպիսի լուծումներ որոնք կը համապատասխանեն տուեալ չինութեան յատուկ բնոյթին:

Փլասթիք ճեւերու թարմութեամբ ու ցայտուն յատկանիշերով ուշադրաւ են նաեւ Բդէեանի թեմատիկ գործերը: Անոնք կարծէք կը գրաւեն միջավայրին ամբողջ տարածքը ու գրօսապարտէզի մէկ, կամ չէնքերու շրջապատներու մարգերուն ու մայթերուն վրայ, կամ պուրակներու մէջ գետեղուած անոր ձեռակերտները մը կը կազմեն քաղաքին բազմադէմ կերպարին, անոր տալով քնարական երանգ մը:

Անկասկած, Հ. Բդէեանի նման արուեստագէտ մը տակաւին մեծ մասնակցութիւն ունի բերելիք խեցեգործութեան արուեստին մեծապէս ընդլայնած հեռանկարներուն իրագործումին:

ՌԻՇԱՐ ԺԵՐԱՆԵԱՆ

Galerie Les Cent, մինչեւ Յունիս 4

Օրուան Հարցեր

Երբ խաղաղական ապաստանեալները յանցագործ կը նկատուին

Օքսֆորտի երկրորդական ճամբաններէն մէկը կը հասցնէ կարմիր աղիւսներով վինուած չէնքերու համալիրի մը որ չորս-չաստուած է 6 մեթր բարձրութեամբ պատերով: Անոնց ետին, հսկողութեան աուտուկ ընկերութեան մը հսկիչներուն ներկայութեան կ'ապրին 200 հոգի, որոնց պայմանները բնաւ չեն տարբերիր բանտարկեալներու ունեցածէն, հակառակ որ յանցաւորներ չեն: Զեն ալ հասկցած թէ ինչու հոգ կը պտնուին, եւ թէ ե՛րբ դուրս պիտի կարենան ելլել:

Այդ մարդիկը օտարականներ են որոնց ըրիտանական հողին վրայ մնալու իրաւունքը քննութեան ենթակայ է Ներքին նախարարութեան սպասարկութիւններուն կողմէ: Անոնց մէջ կան նաեւ մարդիկ որոնք կը սպասեն իրենց հասցէին արձակուած երկրէն արտաքսուելու որոշումին վերաքննութեան; Մեծ մասը դիմած է քաղաքական ապաստան խնդրելով: Մի քանի հարիւր, հոն են երկու - երեք ամիսէ ի վեր· թէեւ կան տարիմէ ի վեր հոն գտնուողներ:

Ապաստան խնդրողներէն մաս մըն ալ կը պահուի օդակայաններու ուղղակի անցքի սրահներուն մէջ, ոստիկանատունները, կամ արգելարանները: Անցեալ Յունիսին քուէարկուած օրէնքով մը, իրենց թէ պիտի արագանային դիմումներու քննութիւնը եւ որոշումները, սակայն արդիւնքը այն եղած է որ մերժումներու համեմատութիւնը 14%-էն բարձրացած է 70%-ի:

Քէմփսֆիլտի կեդրոնը յատկացուած է արագքսուելիք օտարականներու առժամեայ կեցութեան· 700 հոգի կայ այդ պայմաններուն մէջ ու անոնցմէ 105-ը Մարտին հացադուլի դիմած են իրենց արգելափակման դէմ բողոքելու համար: Իսկ անօրէնութիւնը անոնցմէ ինը հոգին ուղղակի բանտ ղրկած է, որպէս կարգ ու կանոնը խանգարողներ: Սակայն, մինչ այդ, հացադուլի երեւոյթը ծաւալած է, այլ կեդրոններու նոր մասնակիցներով:

Քէմփսֆիլտի դրեթէ բոլոր բնակիչները կ'ըսեն թէ իրենց երկիրներուն մէջ ճնշումի զոհեր եղած են ու օրինաւոր դերասպառճառներ կը ներկայացնեն վերադարձի վտանգները մատնանշող: Ոմանց պարագաները իսկապէս ծանրակշիռ են: Գամբրունցի կին մը կը պատմէ թէ ծնողքը ձերբակալած են, չարչարանքներով սպաննած, որովհետեւ բողոքի չարժումի մը ձեռնարկած էին Ֆրանսական պրանքներու դէմ: Ինք ալ մաս կազմած էր նոյն ընկերութեան, թռուցիկներ ցրուած, բայց յաջողած էր խոյս տալ անցալ Սեպտեմբերին: Հոն ձգած էր երկու անչափահաս զաւակները ու ամիսներէ ի վեր ոչ մէկ լուր ունէր անոնցմէ:

Ճիշդ է որ դժուար է ըսուածներուն տիղն ու սխալը, չափազանցութիւնները տուղել: Ոմանք որոշ է որ կը հնարեն մեծ մասով, աւելի ազդեցիկ ըլլալու համար: Այսուհանդերձ, առնուազն տարօրինակ է որ դիմումի տէրերը կանխակալ կերպով յանցաւոր նկատուին, մինչեւ որ իրենց անմեղութիւնը փաստուի: Ուշագրաւ է նաեւ Գաղթի նախարարին արտայայտութիւնը, թէ անոնք բոլորովին ազատ են մեկնելու եթէ փափաքին: Այլ խօսքով՝ յստակ է թէ ազատ են ղրկուելու իրենց երկիրները:

ՔԱՂՀԱՆ

LIVRES REÇUS

GUIDE DES PELERINAGES DE FRANCE
Sites et sanctuaires, conseils, adresses.

BERNARD ISELIN

(avec un hommage à St.-Grégoire à Tallard, région de Gap, pour le pélerinage arménien).

Editions DERVY.
Dominique Charbonneau, Paris, 1994.

Հետաքրքիր

«ԸՐՄՊԷՆՓՐԷՍ»

ԴԷՊԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը եւ Հայ Գրողներու Միութիւնը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի շուրջ 350 անդամ, հանդէս եկած են ներկայացուցչական միացեալ մարմնով մը, որ դիմում կատարած է երկու միութիւններու միացեալ վարչութիւն ստեղծելու, որ պարտի հանդիսանալ գրողներու երկու ընտանիքները միացնող օղակ եւ պաշտպանել Հանրապետութեան հայ եւ ոչ - հայ եւ արտասահմանի բոլոր հայ գրողներու շահերն ու իրաւունքները: Դիմումի հեղինակները հիմնական նպատակն է յառաջիկային կեանքի կոչել արհեստավարժ գրողներու միացեալ միութիւն մը:

*
**

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակին առթիւ նախատեսուած Երեւանի մեծ եկեղեցւոյ շինութեան առթիւ կազմակերպուած նախագիծերու մրցումը շահած է «Երեւաննախագիծ» հիմնարկին ճարտարապետ Ստեփան Քիւրքճեան, որու գործը ներկայացուած 33-ի մէջ լաւագոյնը նկատուած է:

*
**

ՊԱՏՈՒՈՑ ՓՐՈՓԷՍԷՕՐԻ ԿՈՉՈՒՄ

«Հրաչեայ Ադաւեան» համալսարանի Պատուոյ Փրոֆ·ի կոչումները չնորհուած են Ֆրանսայէն այցելութեամբ Հայաստան գտնուող դիտնականներ՝ «Արարատ» ակադեմիայի նախագահ Յակոբ Գըրգեաչարեանին, փոխ - նախագահ Սերժ Գրիգեաչարեանին եւ Սորպոնի համալսարանի փրոֆ· Ժան - Փիէր Մահէին:

*
**

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 24-ին, Երեւանի Լրագրողի Տան մէջ գումարուած կլոր սեղանի ընթացքին Հայաստանի փոքրամասնութիւններու ներկայացուցիչները համագործակցութեան հռչակագիր մը ստորագրած են համախմբուելով մէկ միութեան մէջ: Հռչակագրին մէջ անոնք իրենց այակցութիւնը յայտնած են Արցախի արդար դատին:

*
**

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

Հայաստանի մէջ լոյս տեսած է մանկական «Ոսկեփորիկ» հանրագիտարանի առաջին հատորը, 10 հազար տպաքանակով· նախատեսուած է յառաջիկային տպել եւս 20·000 օրինակ: Հրատարակութեան մէջ մեծ բաժին յատկացուած է Հայաստանին, հայ ժողովուրդին պատմութեան, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, պատմական դէմքերու: Կան բազմաթիւ քարտէսներ, յատակագիծեր, լուսանկարներ:

*
**

ՀԱՅ ԵՒ ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Մայիս 24-ին Տնտեսութեան Ա· փոխ - նախարար Վարդան Մովսիսեան ընդունած է Հնդկաստանի լիազօր դեսպան Սուդիր Տուկարամ Թեվարին, նպատակ ունենալով քննարկել Հայաստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ առեւտրա - տնտեսական յարաբերութիւններու հեռանկարները եւ անոնց ամրապնդման համար անհրաժեշտ իրաւական հիմքերու ստեղծման հարցերը:

*
**

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ԺՈՂՈՎ

Կառավարութեան մօտ գումարուած է բարեսիրական կազմակերպութեանց խորհրդակցական ժողով մը, որու մասնակցած են հայ եւ միջազգային բարեսիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, կառավարութեան ներկայացուցիչներ, ձեռնարկութեան տնօրէններ, դիւանագէտներ: Օժանդակող երկիրներու ժրընեւի հանդիպումին ներկայացուելիք փաստաթուղթերու քննարկման յաջորդած է պետական նախարար Ռաֆայէլ Բագոյեանի ելոյթը որ չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք օժանդակութիւն ցուցաբերող բոլոր կազմակերպութեանց, յիշած է թէ անհրաժեշտ է օժանդակութեան նոր մօտեցումի մը որդեգրումը, որ կը կայանայ առաջին անհրաժեշտութեան օգնութենէն անդին վերականգնման ուղղուած ծրագրին մէջ:

*
**

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ

Արտասահմանի հետ մշակութային կապերու հայկական Միութեան մէջ նչուած է Հայերու բարեկամ, «Հայկական հարցի» պաշտպան Անաթոլ Ֆրանսի ծնընդեան 150-ամեակը: Բանախօսած են Երեւանի համալսարանէն Ֆրանսերէնի դասախօս Նուարդ Վարդանեան եւ պատմութեան տոքթոր Ռուբէն Սահակեան: Հուսկ գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը եւ կարդացուած են Ա· Ֆրանսի գործերէն հատուածներ: Սրահի բակին մէջ ալ կազմակերպուած է ցուցահանդէս մը ուր տեղ գտած են դրողէն դիրքեր եւ կարդ մը նամակներ՝ ղրկուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե·-ին, Արշակ Զօպանեանին եւ այլ ծանօթ Հայերու:

*
**

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՄԲՈՂՋԱՑՈՒՄ

Հանրապետութեան նախագահին հրամանագրով ամբողջացած է այն յատուկ յանձնաժողովը որ կազմուած էր Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակի նախապատրաստական աշխատանքներուն գծով: Այսպէս անոր մէջ ընդգրկուած են նաեւ Երեւանի քաղաքապետ Վահագն Խաչատրեան եւ բանասիրութեան տոքթոր Արտաշէս Մարտիրոսեան:

*
**

ՍԵՓԱԿԱՆԱՇՆՈՐՀՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պետական ձեռնարկութիւններու եւ կիսաւարտ շինութիւններու սեփականաշնորհման կազմակերպման հարցերը ուսումնասիրելու նպատակով կառավարութիւնը Մայիս 26-ին կազմակերպած է խորհրդակցական ժողով մը, որու մասնակցած են կառավարութեան անդամներ, երեսփոխաններ, իշխանութեան դեկավարներ, ձեռնարկութեանց տնօրէններ, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան եւ Գ/Մ-ի նախագահները:

*
**

ՆՈՐ ԹՂԹԱԴՐԱՄ

Գերմանիա պատրաստ է նոր՝ 1000 Դրամնոց թղթադրամներու տպագրութեան: Այս նոր նմոյշը վերջնապէս հաստատելու համար Գերմանիա կը մեկնին Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատան ներկայացուցիչը եւ գծանկարիչը:

*
**

ԼՈՒԻԶ ՍԻՄՈՆ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Նախագահ Լ· Տէր - Պետրոսեան Մայիս 24-ին ընդունած է «Հայաստան» Հիմնադրամի հոգաբարձուներու խորհուրդի անդամ եւ Հ· Բ· Ը· Մ·-ի նախագահուհի Տիկին Լուիզ Սիմոն - Մանուկեան, որու հետ ժամ մը տեւող զրոյց մը ունեցած է:

*
**

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄ

ԼՂՀ-ի Գ·Ի·-ի նախագահի պաշտօնակատար Գէորգի Պետրոսեան Թղթատարական համաշխարհային Միութեան ներկայացուցած է ԼՂՀ-ի անդամակցութեան փափաքը: 1993-ին ԼՂՀ հրապարակ հանելով իր առաջին դրոշմաթուղթերը ճեղքած էր թղթատարական շրջափակումը, պատճառ դառնալով նաեւ Ադրբեջանի դժգոհութեան, որ բողոքած էր վերոյիշեալ Միութեան մօտ:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԾԲՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Ցետ 41-րդ Պատգամաւորական Ժողովին, նորընտիր Շրջանային վարչութեան կազմը հետեւեալն է· –

ԺԱՆԷՔ ՄԱՏՈՑԵԱՆ
Ատենապետուհի
ՆԱԶԵԼԻ ՖՈՒՐԲԻԻՆ
Փոխ - ատենապետուհի
ՍՕՆԱ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ
Ատենադպրուհի (ֆրանսերէն)
ՄԱՐԻ ԳԱԼՃԵԱՆ
Օգնական ատենադպրուհի (ֆրանսերէն)
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊԵՆՑ
Ատենադպրուհի (հայերէն)
ԱՐԱՔՍԻ ՔԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ
Գանձապահուհի
ԼԻԻՍԻ ՋԱՊՈՒՆԵԱՆ
Օգնական գանձապահուհի
ՄԱԿԻ ԽԱՋԻԿԵԱՆ
Խորհրդատու (կեդրոնական ֆրանսա)
ՔԼԻՄԱՆՍ ԹԻԹԻԼԵԱՆ
Խորհրդատու (Հարաւային Ֆրանսա)

Conseil d'Administration
Croix Bleue des Arméniens de France
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue, 75009 Paris.
Tél. : 48. 24. 46. 57
Fax : 48. 24. 98. 97.

Գաղութէ Գաղութ

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, կազմակերպութեամբ Հ· Ը· Դ· Հայ Դատի Յանձնախումբին տեղի ունեցած է Արցախի ազատագրական պայքարի զանազան երեսները ցուցադրող տեսերիզներու ներկայացումը: Հանդիսավարը՝ Գրիգոր Շիթիլեան ներկայացուցած է պուլկարացի Փիլմարտադրիչ – Թղթակից Սվետանա Փասքալեան, անդրադառնալով անոր պատրաստած հինգ տեսերիզներուն: Ներկայացման աւարտին, Ս· Փասքալեան խօսք առած է եւ պատմած իր տեսածը Արցախ եւ հերոս ժողովուրդին տառապանքները:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Սահակեան Սանուց Միութեան Հրաչեայ Ադաւեան հանդիսասրահին մէջ, համերգ մը տուած է Սահակեան Մանկանց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Սեւան Ակօչեանի եւ մասնակցութեամբ երգեհոնահար՝ Արտաշէս Ակօչեանի:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ս· Յակոբ Վարժարանի Բաղրմաճեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղի ըրիսկան յանձնախումբին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է որու նիւթն էր՝ «Ինչպէ՞ս ունկնդրել Սայաթ Նովան»: Նիւթը ներկայացուցած է Յասմիկ Ինճէճիկեան: Դասախօսութեան առընթեր լսուած են Սայաթ - Նովայի երգերէն հատուածներ:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Գլօտ Շամփանեը հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցած է մեծ հանդիսութիւն մը նուիրուած Պոլսահայ Միութեան Շիրակ պարախումբի քսանամեակին: Բացման խօսքով եղած է մի քանի տեղեկութիւններ: Բացման խօսքով եղած է մի քանի տեղեկութիւններ: Ապա, Շիրակ պարախումբը յատուկ մը ներկայացուցած է երեք բաժիններով: Աւարտին դնոհատական խօսք արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գուհան Ա.րքեպիսկոպոս Տէրտէրեան:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Ս· Յակոբ Ազգային Վարժարանի Բաղրմաճեան սրահին մէջ, Մայիս 15-ին, Համազգայինի տեղւոյն պետրոս Ադամեան թատերախումբը ներկայացուցած է Յ· Պարոնեանի «Շողոքորթը», բեմադրութեամբ Փօլ Կոկանեանի:

*
**

ՍՈՖԻԱՅԻ երգիծական թատրոնին մէջ, Պուլկարական Ժուռնալիստներու Միութիւնը մեծարանքի երեկոյթ մը կազմակերպած է, Մայիս 3-ին, նուիրուած «Երեւան» թերթի երկարամեայ աշխատակից՝ Արթին Փալըպըրքեանի 80ամեակին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մէյրլի եւ Սուրէն Գործունեան 1000 ֆր. կը նուիրեն «Ցառագ»ի բարգաւաճման կարապետ Զաքմաքճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԲՈՎԵԱՆ ՄԻՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ
Շաբաթ, Յունիս 4, ժամը 14-ին
Avenue Jean Compadieu Bois-Lemaître
Marseille 12e

Խաղեր, զովացուցիչներ, հայկական ազանազան ուտելիքներ եւ վիճակախաղ։
Ճամբորդութիւն մը «Պալէար»։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

Շաբաթ, Յունիս 4, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելեւեջոյն ի վիրապէն։

Այս առթիւ, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎԱՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

***

Կիրակի, Յունիս 5, տօն է Կաթողիկէ Սրբոյ Էջմիածնի։

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագը կը սկսի ժամը 10·30-ին։

Կը պատարագէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՀՈՒՐԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «Մաղթանք վասն Սուրբ Էջմիածնի»։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

Կիրակի, Յունիս 5-ին տօն է։ «Տօն կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի»։

Այս առթիւ Սէն - Թ'էթիէնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝ Նիսի Ս. Աստուածածին եւ. Կեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՏԱՃԱՏՈՒՐ ԿՀՆՑ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Նախաձեռնութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆի
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

VISITE à la MAISON DE RETRAITE

La Croix Bleue des Arméniens de France—*Section «Dirouhie Serenguliane»* d'Issy-les-Moulineaux informe que sa visite annuelle à la Maison de Retraite de Montmorency aura lieu

le Samedi 11 JUIN.

Départ de l'autocar à 13.30 devant la Maison de la Culture - 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt à 13.45 devant l'Eglise Apostolique - 6, av. Bourgain.

Retour vers 18 heures.

S'inscrire auprès des khatchouhies au plus tard le 5 Juin.

Ֆրանսահայ դաշտաթը սիրով հրաւիրուած է հանդիպումի մը՝
Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-նախագահ
ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
հետ
Չորեքշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20·30-ին
PALAIS DES CONGRES, SALLE HAVANE,
Porte Maillot, M° PTE MAILLOT
Փոխ-նախագահը կը խօսի ներկայ կացութեան մասին՝
Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ
Նոյն առիթով վիտէօ-ժապաւէններ կը ցուցադրուին «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի իրագործումներուն եւ ապագայ ծրագիրներուն մասին
Հանդիպումին կը մասնակցին նաեւ
ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն
եւ
ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ
Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ
-- Մուտքը ազատ է --

Association MÁCHTOTZ

pour la défense de la langue arménienne
organise
au profit de ses œuvres
UN
REPAS INAUGURAL
sous la présidence de
AIDA AZNAVOUR
le Dimanche 12 Juin à 13 heures
Salle de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Avec la participation de
V I C K E N
et la troupe de danses «*NAREG*»
Participation au repas : 200 *F.*
Inscriptions JUSQU'AU 7 JUIN.
Réservation par téléphone au :
48 - 41 - 49 - 37.

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONS
DU 1er DECEMBRE 1993
AU 31 MARS 1994

— 500 Francs. -
M. et Mme Norayr Dilan, M. Boghos Ohanesian, M. Georges Onossian, Mlle Jocelyne Papazian, M. Abel Papazian, M. Michel Pawloff, M. Bernard Rémy, M. Patrick Sakalian, Thais Samikyan, Mlle Chouchane Samikyan, Mlle Jeannette Samurkas, M. Paul Sarkissian, M. Missak Sarkissian, M. Armand Semerciyan, Mlle Danielle Seropian, M. Agop Shirvanian, M. et Mme. Clément Simonian, M. Haroutioun Tagharian, M. Hacik Tezcan, Mlle Marie Tokatlian, M. Roger Topalian, M. Apraham Torikian, M. Sauveur Tornabene, M. et Mme André Turkmenian, M. Pascal Vartanian, Mlle Sonia Vartanian, M. Emanuel Vosgueritchian, Mlle Virginie Yeguenian, M. Roger Yopian, M. Henri Yorgand, M. Sen Zakar, M. Albert Zulemanian.

(*A suivre*)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ կատարուած իւղազինի հետեւեալ նուէրները։

Տիկին Ա. Պօղոսեան 300, Տիկին Մարիամ Մանուկեան 150, Տէր եւ Տիկին Մխքայէլ Տիւհանեան 200, Տէր և Տիկին Թէրար Սորէն 500, Պ. Խմանուէլ Նասիպ, Տիկին Ազնիւ Անդրէասեան 200-ական, Տիկին Վ. Պարտիզպանեան 100, Տէր եւ Տիկին Գոպասեան 100, Պր. Լիւսիէն Հէքիմեան 100, Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 500, Պր. Սարգիս Գոչոկեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 2000, Տէր եւ Տիկին Հանրի Պալըն 150, Տիկին Իրէն Գազազեան 400, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 100, Օր. Ժանին Պետրոսեան 200, Պր. Պերճ Յովնանեան 300, Պր. Մարկ Պօյաճեան 200, թժիշկ Խաչիկ Մարզարեան 200, Տէր եւ Տիկին Տէր -- Դաւիթեան 1000, Տէր եւ Տիկին Մատթէոսեան 250, Տէր եւ Տիկին Առաքել Արսլանեան 50, Պր. Միշէլ Ակոբոֆ 100, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Գասպարեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան Տէրտէրեան 50, Պր. Պետրոս Պալիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պաղըճեան 500, Տէր եւ Տիկին Կ. Նապզաչեան 400, Օր. Մատլէն Բաբերդեան 100, Տէր եւ Տիկին Կ. Մխքայէլեան 100, Տիկին Գեղամ Ունճեան 100, Տիկին Զապէլ Ղարիպեան 150, Տիկին Մարիկ Վերահէ 200, Տէր եւ Տիկին Գառլոս Սահակեան 150, Տիկին Ե. Զաքմաքեան 100։

(Շար.)

ENSEMBLE ARMÉNIEN
NAVASART

THEATRE DES CHAMPS ELYSEES

Samedi 4 juin 1994 à 20 h 30
Dimanche 5 juin 1994 à 15h 00

Réservation : au Théâtre : 49 52 50 50 à Navasart : 43 75 91 87

U.G.A.B. - Marseille

SOIREE EXCEPTIONNELLE

le 4 JUIN, dès 22 heures 30
au 327, Boulevard Michelet
avec la participation du Grand SAHAK
Nombreux lots à gagner : T-Shirts, CD, bijoux, baptêmes de l'air...
Entrée : 80 F. donnant droit à 1 consommation —
50 F. pour les membres de l'U.G.A.B.

GRANDE SOIREE

au profit
de l'**Ecole SAINT-MESROB**
d'Alfortville

Sous la présidence de *Monsieur le Maire René ROUQUET*
DINER DANSANT

avec
GRICHA et MARTEN YORGANTZ
et pour la première fois en France le " FOLKLOR " ARMENIEN

Vendredi 17 Juin à partir de 20 h 30
au Palais des Sports, Rue de Rome, ALFORTVILLE

—— *Tenue de Soirée* ——

Réservations : 43. 75. 28. 37 / 43. 96. 18. 13

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 4
SAMEDI
4 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·341 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.341

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՄԻՋ-ԳԱՂՈՒԹԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Գործադիր վարչութիւնը եւ սփիւռքահայ գաղութներու Հիմնադրամի ներկայացուցիչները համաժեղ նիստ պիտի կայացնեն Փարիզի մէջ, Յունիսի 7-ին եւ 8-ին: Նիստին պիտի մասնակցի նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ - նախագահ եւ Հիմնադրամի Հոգաբարձուներու Որհուրդի փոխ - նախագահ Պր. Գագիկ Ցարուխիւնեան: Գործադիր վարչութեան կողմէ կը մասնակցին տնօրէնուհի Տիկին Մանուշակ Պետրոսեան եւ երեք վարչականներ: Սփիւռքահայ գաղութները պիտի մասնակցին չուրջ 35 ներկայացուցիչներով, հետեւեալ երկիրներէն՝ Արժանթին, Միացեալ - Նահանգներ, Լաթրիա, Անգլիա, Գերմանիա, Զուիցերիա, Պարսկաստան, Պրազիլ, Հոլանտա, Ուրուկուէյ, Գանատա, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի հայկական Հիմնադրամը: Նիստերը տեղի պիտի ունենան Փարիզի ծեան՝ Ֆլապ»ը, որու վարչութիւնը սիրայօժար կերպով ակումբի սրահները տրամադրեց այս առթիւ:

Այս ժողովի նպատակները են՝

1) Ի մի բերել զանազան գաղութներու մէջ գործող Հիմնադրամի մարմիններու պատասխանատուները եւ անոնց դրեթէ մէկտեղ փորձառութեան արդիւնքները քննարկել·

2) Տեղեկանալ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ Հիմնադրամի ընթացող ծրագիրներու զարգացումին մասին·

3) Քննել արդէն իսկ իրականացուած ծրագիրները·

4) Որհրդակցիլ կազմակերպչական հարցերու շուրջ·

5) Որոշել յառաջիկայ հանդրուանի առաջադրանքները եւ ասոնց իրագործումի միջոցները:

Ժողովի աւարտին, մասնակիցները հանդիպում մը պիտի ունենան Ֆրանսահայ գաղութին հետ, Զորեքշաբթի, Յունիս 8-ի երեկոյեան ժամը 8·30-ին, Palais des Congrès, Salle Havane, Pte Maillot, Paris.

Ասոք պիտի առնեն փոխ - նախագահ Պր· Գագիկ Ցարուխիւնեան, գործադիր տնօրէնուհի Տիկին Մանուշակ Պետրոսեան, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ Պր· Պետրոս Թերզեան եւ այլ ժողովականներ: Պիտի ցուցադրուին վիտէօ - ժապաւէններ «Հայաստան» Հիմնադրամի իրագործումներուն եւ ծրագիրներուն մասին:

Հիմնադրամը իրօք մարմնաւորումն է համահայկական միասնութեան: Ան բաղկացած է Հայաստանի Հանրապետութեան բարձրագոյն իշխանութիւններէ, երեք եկեղեցիներէ (Առաքելական, Կաթողիկէ, Աւետարանական) երեք կուսակցութիւններէ (Ս·Դ·Հ·Կ·, Հ·Ց·Դ·, Ռ·Ա·Կ·), բարեսիրական կազմակերպութիւններէ (Հ·Բ·Ը·Մ·, Հ·Օ·Մ·) եւ գրական, դիտական ու արուեստի մարզերէն եկող անձնաւորութիւններէ:

ՀԱՊ-Ի ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ
Կ. ԲԱԲՈՒՐԵԱՆ

ՈՃԱՓՈՐՁ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ
ՏԵՂԱԿԱԼԻՆ ԴԷՄ
ՈՐ ԹԵԹԵՒՕՐԷՆ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԻ

Զորեքշաբթի, Յունիս 8-ին Ս· Պետերսբուրգի մէջ կը բացուի ՀԱՊ-ի միջխորհրդարանական ժողովը որու հրաւիրուած է մասնակցելու Ղարաբաղի Որհրդարանի նախագահի տեղակալը՝ Կ· Բաբուրեան, Ղարաբաղի օրակարգին վերաբերող նիստին: Հայաստանէն կը մասնակցի Բարգէն Արարքցեան, որ յաջորդ օրն ալ կ'անցնի Մոսկուա:

*
**

Յունիս 2-ի առաւօտեան 8·15-ին իր բնակարանին մօտ, կրակ բացուած է ղբլխաւոր դատախազին տեղակալ՝ Վոլոդիա Գրիգորեանի կառքին վրայ, որու հետեւանքով ծանրօրէն վիրաւորուած է վարորդը, ինք միայն թեթեւ վէրքեր ստացած է: Քննութիւն բացուած է, ինչպէս միշտ...:

*
**

ԼՂՀ-ի Արտաքին Նախարար Արկադի Ղուկասեան Նամակ մը ղրկած է Մինսկի խումբի նախագահ Եան Էլիասոնին, պարզելով ադրբեջանական բանակին որոշ գործողութիւնները: Ան ըսած է թէ յատկապէս Մարտակերտի շրջանին մէջ թշնամին նախքան նահանջելը, պարսած դիւղերը հիմնայատակ ըրած է, թողով մոխիրի կոյտեր միայն: ԼՂՀ-ի Արտաքին Նախարարը աւելցուցած է նաեւ թէ փաստեր կան որոնք կ'ապացուցանեն թէ հրահանգը տրուած է վերին իշխանութեանց կողմէ, Նամակին վերջաւորութեան Մինսկի խումբի նախագահէն խնդրուած է որ դէտեր ղրկուին խնդրոյ առարկայ վայրերը:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

Հանրապետութեան նախագահին հրամանագրով Ռուսաստանի մէջ Հայաստանի դեսպանութիւն ստեղծուած է, փոխարինելով Հայաստանի մշտական ներկայացուցչութիւնը եւ լիազօր դեսպան նշանակուած է Եուրի Մկրտումեան:

Նախագահական այլ հրամանագրի մըն ալ համաձայն կը ստեղծուի Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւններու մշակման պետական յատուկ պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ՝ Պետական նախարար Ամէնակ Ղազարեանի:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՍԵՐԺ ԱՓԱՆԱՍԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Մայիս 30-ին, իր մահկանացուն կնքած է գաղութիս ծանօթ դէմքերէն՝ Սերժ Ափանասեան:

Ծնած էր Բաքու, 1913 Յունուար 15-ին: Թրքական դրաւումէն քիչ առաջ (1918, Սեպտեմբեր 16) Ափանասեան ընտանիքը Պարսկաստան կ'ապաստանի, ապա կ'անցնի Պոլիս, հուսկ՝ Ֆրանսա: Սերժ Ափանասեան իր ուսումը կը կատարէ նախ Պոլսոյ անգլիական (Ռոպէրթ), կը շարունակէ Անգլիա եւ մասնաւորաբար Ֆրանսա, ուր կը ստանայ Ա.ք.Է Մէթիւէի ճարտարարուեստական եւ հողագործական կեանսաբանութեան վկայականը: Պատերազմէն ետք, չնորհիւ քանի մը լեզուներու իր ծանօթութեան, կ'աշխատի յաջորդաբար զանազան ձեռնարկութեանց մէջ, որպէս մասնագէտ առեւտրական արտածման եւ այդ առընչութեամբ, յաճախ կը ճամբորդէ:

Հանդստեան կոչուելէն ետք է, 18 տարի առաջ, որ ամբողջովին կը նուիրուի պատմական հետազօտութեան եւ ի մասնաւորի Անդրկովկասի արդի պատմութեան: Աշխատանքները այդ մարզին մէջ դինք կ'առաջնորդեն պետական տոքթորայի մը ձեռք բերման: Ափանասեան 19 անգամ Հայաստան դացած է, մասնակցած բազմաթիւ համաժողովներու, Հայաստան, Եւրոպա եւ Միացեալ - Նահանգներ: Կը թողու երկու յատկանշական գործեր: Մէկը, լոյս տեսած 1981-ին (Հարթման հրատարակչական) կը կոչուի· - L'Arménie, l'Azerbaïdjan et la Géorgie : De l'indépendance à l'instauration du pouvoir soviétique (1917-1923): Հեղինակը յարատեւութեամբ եւ առարկայօրէն կը վերլուծէ բարդ հարց մը: Երկրորդ գործն է, լոյս տեսած 1985-ին, նոյն հրատարակչատան մօտ·· La victoire de Sardarabad, Arménie 21-29 Mai 1918: Այս հատորը ձօնած է մօրեղբօրը՝ «Ալեքսանդր Միրզոյեանի, Սարդարապատի հետեւազօրքի 5-րդ բանակի երրորդ գունդին հրամանատարին եւ Սարդարապատ, Բաշ - Աբարան, Ղասբաֆիլիսէ եւ Բաքու ինկած ռազմի կներուն եւ արեւմտեան Հայաստանի բոլոր դիմադրականներուն ինկած զէնք ի ձեռին իրենց պատիւը պաշտպանելով»:

Ըստ իր փափաքին, իր մարմինը դիւկիզուած է ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ: Հոգեհանդիստ մը կը կատարուի, կնոջ ու աղջկան փափաքով, Ուրբաթ Յունիս 10-ին ժամը 16-ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ աղջկան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆի Պեքաայի դաշտին մէջ, իսրայէլեան օդուժը, Յունիս 2-ին, ռմբակոծած է Հեզպոլլահի ռազմափորձի կայան մը: 45 մեռեալ կայ եւ չուրջ 100 վիրաւոր: Իսրայէլ, այս ձեւով, թէ իր ուժը ցոյց կուտայ եւ թէ կ'ուզէ ճնշում բանեցընել Սուրիոյ վրայ: Լիբանանի Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ այս յարձակումը «ամբողջական պատերազմ կը նկատէ Լիբանանի դէմ»: Ցիշենք որ 1978-էն ի վեր, Իսրայէլ չուրջ 10 քիլոմեթր լայնք ունեցող գօտի մը կը դրաւէ Լիբանանի հետ ունեցած իր սահմանին երկայնքին եւ հոն, մնայուն կերպով, չուրջ 1000 զինուոր կան: Հեզպոլլան, լիբանանան միակ քաղաքացիական պատերազմէն ետք: Իրանամէտ, չիի այս կազմակերպութիւնը դրաւող ուժերու դէմ կը պայքարի հարաւ - Լիբանան: Սուրիան ալ մօտ 30 հազարնոց բանակ մը կը պահէ Լիբանան, գլխաւորաբար Պեքաայի դաշտը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԼԻՆԹԸՆ եւրոպական չըրջապտոյտը սկսաւ Իտալիայով եւ հասած օրն իսկ չմոռցաւ իր ճոկիճնկը ընել վիլլա Պորկէզի պարտէզներուն մէջ: Միացեալ - Նահանգներու նախագահը, ձեւով մը իր օրհնութիւնն ալ տուաւ Պէրլուսքոնիի եւ եւրոպացիներուն պէս վրդովում չարտայայտեց նոր - ֆաշիստ մկրտուած հինդ նախարարներու ներկայութենէն: Շեչտեց այդ առթիւ. - «Աչխարհին մէջ ուր կ'ապրինք, չատ մը կուսակցութիւններ քիչ ժողովրդավար արմատներ ունին: Ուրեմն հարկ է մարդիկ դատել իրենց ըրածին վրայ»: Պէրլուսքոնի ալ ապահովութիւն տուաւ. - «կարօտը չունինք թաղուած եւ պատմութեան կողմէ դատապարտուած անցեալի մը: Կառավարութեան մէջ հաւժողովրդավար նախարար չկայ որ չխորհի թէ ամբողջատիրութեան դէմ պայքար պէտք է տարուի ամէնուր եւ միշտ»: Գլինթընի նոյն չերմ ընդունելութիւնը չզտաւ Պապին մօտ որ դէմ է, անշուշտ, Գլինթընի քաղաքականութեան վիժումի դեռնին վրայ: Գլինթըն չաբաթավերջին Նորմանտի կուզայ յամաքահանման յիսնամեակի հանդիսութեանց մասնակցելու համար, ապա կ'անցնի Լոնտոն նախքան Ուաչինկթըն վերադառնալը:

ՓԵՔԻՆԻ Թիանանմէն հրապարակի ջարդին հինգերորդ տարեդարձն էր, Յունիս 3-ին եւ ապահովութեան ուժերն ու ոստիկանութիւնը աչալուրջ կը հսկէին: Ծանօթ է որ ուսանողութեան դէմ կատարուած այդ զսպումէն 1800 հոգի մեռաւ եւ դեռ կան բանտարկեալները, վիրաւորները: Այս ամբողջը արդեօք չէ որ Միացեալ - Նահանգները վերանորոգին «առանձեալ - Նահանգները վերանորոգին «առանձնաչնորհեալ ազգ·»ի չնորհումը Չինաստանի, ոչ ալ նախագահ Եանկ Ցեմին փարիզ հրաւիրուի: Տարբեր է մօտեցումը Իտալիոյ պէս երկրի մը հանդէպ որու ժողովուրդը համարձակած է, ազատօրէն ընտրել երեսփոխաններ, զոր արեւմտեան կարգ մը պետութիւններ, ինչպէս Ֆրանսա, ի յառաջագունէ «նոր ֆաշիստ» որակեցին: Երկու չափ, երկու կչիռը նորութիւն չէ քաղաքական ապարարոյ աշխարհի մը մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետը բաւական ճախող արդիւնքներ ձեռք ձգեց Մերակոյին մէջ, ուր խորհրդարանական 13 յանձնախումբերու միայն 5-ի նախագահութիւնը ունի: Զախն է որ գլխաւորները կ'առնէ· սահմանադրական հարցեր, Արտաքին եւ Պաշտպանութիւն:

ՖՐԱՆՍՈՒԱՅի ՄԸ՝ Մարի Փիէրս, առաջին անդամ ըլլալով 21 տարիէ ի վեր թեկնիսի միջազգային մրցումին (Ռոլան - Կառոս) աւարտականին հասաւ, դիւրութեամբ յաղթելով դերմանուհի՝ Սթեֆի Կրաֆի որ այդ ճիւղին թիւ մէկը կը նկատուէր աշխարհի մէջ: Աւարտականը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 4-ին: Ֆրանսուհին կը մրցի Սպանուհի՝ Արանքցա Վիքարիոյի դէմ, ինչ որ չատ դիւրին գործ մը չէ:

ՄԱՄՈՒԼ

«FRANCE - TURQUIE : Ne soyons plus complices»

Այս խորագրով յայտարարութիւն մը լոյս տեսած է «Մոնտ»ի Յունիս 3-ի թիւին մէջ, ստորագրուած Մաքս Սիմէոնի· Ինչպէս դրեցինք մեր նախորդ թիւով, Մաքս Սիմէոնի կը գլխաւորէ «Շրջաններ եւ զօրակից ժողովուրդներ» ցանկը եւրոպական ընտրութիւններուն: Այս ցանկին վրայ տեղ գտած են Ժան - Մարք (Ամբ) Թորանեան եւ Փիէր Զուլումեան (Սթրազպուրկէն):

«Մոնտ»ի մէջ լոյս տեսած յայտարարութիւնը կ'անդրադառնայ քրտական հարցին եւ Տիարպէքիրի նախկին քաղաքապետ՝ Մեհտի Զանայի ձերբակալութեան ու չորս տարուան բանտարկութեան դատապարտումին եւ որու համար Մ· Սիմէոնի կ'ըսէ թէ պատասխանատու կը զգայ ինքզինքը, որովհետեւ ինք եղած է Զանան քաջալերողը որ արտայայտուի եւրոպացի խորհրդարանական իր ընկերներուն առջեւ: Սիմէոնի, այս առթիւ, կը յիշէ Ալէն Ժիւպէի Անգարա այցելութիւնը եւ ուր ան ըսած էր թէ Ֆրանսա եւ Թուրքիա ժողովրդավարութեան նոյն ըմբռնումն ունին ու կ'անցնի Հայերու ցե-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ԹՆՈՐՀԱԻՈՐԵԼ ՑՆՑՈՒՍԱՊԱՏ ՀԱՊՈՐԴՈՒՄՆԵՐԸ

Ո՛չ դիտողութիւն ընել է միտքս ո՛չ բարոյախօսութիւն, ոչ ալ տեսակէտ պաշտպանելու անխելքութիւնը գործել· որովհետեւ, դիտենք թէ՝ դիտողութիւնը արդիւնք տուող առարկայ չէ· «դուն կ'ըսես, դուն կը լսես»: Բարոյախօսական դիտութիւնը՝ այլած լափայի համ ունի եւ պարզ ծիծաղելիութիւն արդէն վճռուած դատերու դէմ կարծիք յայտնելը: Արդէն անդիր Օրէնք գարձած իրողութիւն է թէ՝ ո՛վ աւելի ճարպիկ է, ո՛վ աւելի դիւրութեամբ կրնայ խարդախել խաղը եւ մա՛նաւանդ ո՛վ յաջողած է ընդարձակել ազդեցութեան գօտին, ա՛ն է արդարը, ա՛ն է միշտ իրաւունք ունեցողը: Իմ ընել ուզածը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ քիչ մը աւելի ճոխացնել համատարած զոռում-զոչումը, միջազգային ազմուկն ու շատախօսութիւնը՝ անձնական տրամաբանութեան մը հետքերով:

Աչքերու առջեւ կը տարածուին՝ սիրախառնուք պատճառող, հիւանդանոցային նեխած փաթաթոցներ, սրսկում կատարած՝ ասեղի տրցակները, չես դիտեր ո՛ւրկէ ներմուծուած սիտա: Տիեզերական այս ապականումին հետեւած կը թուի մարդկային ուղեղն ալ: Ջազդրահունչ բառեր, անուշ խօսքեր, կարեկցութեան ու սիրոյ նմանող զգացումներ կը խեղդուին՝ պաշտօնական կամ անպաշտօն բերաններէ արձակուած անօրինակ ժխորին մէջ, բարբարոս զգայնութեանց յորձանքին տակ:

Դիտեցէ՛ք երկրէ երկիր հաստատուած յարաբերութիւնները, մէկ ափէ միւս ափ թռչկոտող խնդրանքներն ու հրամաններ, խօսքերու ծալքերուն տակ պահուըտած, մարդասիրակա՞ն գործունէութեանց ետին թաքնուած հետապնդումները եւ չէք կրնար արհամարհանքի (չըսելու համար զզուանքի) ծամածռութիւններ չուներնալ, չեն կրնար չկծկուիլ ձեր դէմքի մկանները ու չափազանց՝ հեզհեզէ կեանքը բարգացուցած քաղաքակրթութեան:

Կար ժամանակ, որ ազգականը ազգական էր· դրացին դէմք ունէր· բարեկամը իրօք բարեկամ էր ու սէրը՝ սէր: Մուտան անդամ կը թռչկոտէր վարդէն՝ մեխակ, եթերէն՝ անհունութիւն· ռամիկն ու տըգէտն ալ քիչ մը համ կ'առնէին կեանքէն:

Դադրած են երգերն ու պարերը (տիքոթէքը վայրենի ճիչ մըն է միայն, դըրամական գործառնութիւն): Մէկը բարեւ կուտայ, միւսը՝ «դնա՛, կորի՛ր» կը պատասխանէ: Հիմա, մարդը դէպքերը կը յարմարցնէ իր տեսողութեան, իրեն հաճելի թուած ձեւով: Մին՝ մեծ խանդավառութեամբ կը հետեւի իր բարեկամին նուիրուած յարգանքի հաւաքոյթին, կը մերժէ սակայն, նոյն յարգանքը՝ իր բարեկամէն քիչ մը աւելի արժէքաւորին: Իրաղեկներ՝ յանուն իրազեկութեան, անտեղեակը տեղը նստեցնելու համար, բաներ մը կը պատմեն, հասկնալի միայն իրենց կողմէ: Անհատը կ'ապրի ինքնիրմով, միմիայն իրեն համար, բանտարկուած՝ իր մտածողութեան ու տեսողութեան պատերուն մէջ: Միւսները գոյութիւն չունին կամ՝ եթէ ունին, իր բաղձանքները ամբողջացնելու համար են· իր նպատակին ծառայելու համար:

Անձնասիրական այս չքնաղ ցանկութիւններու վրայ աւելցած են նոր բարդութիւններ,

Փուխերիկներէ ծուխ չելլեր այլեւս· անիւները դադրեցուցած են իրենց արագավազ ընթացքը· ապրանքի տեղ, գործարանները անգործ կ'արտադրեն: Ցուսահատութիւնը հասած է անհատատալի համեմատութեանց: Անօթեւանն ու անօթին փողոց ինկած՝ դիչերելու տեղ կը փընտռեն· մինչ, քիչ մը աւելի հեռուն, ապրելու մասին չէ՛ որ կը մտածեն, այլ՝ ուրիշի ձեռքով չմեռնելու· չէ՞ որ հրացանի ձայն է ամէն կողմ: Թնդանօթներ կ'որոտան Սարայեւօ, Ղարաբաղ, Ռուանտա, Եմէն: Ժողովուրդներ դիրար կը ջարդեն· արիւնը կը ծովանայ, կը ստանայ Նոյի եւ Սիկնքեւիչի ջրհեղեղների տեսք: Աղեխարշ արցունքներու, օդնութեան ճիչերու ի տես կը լսուին երբեմն, յուզումնալից ձայներ, դուցէ չիթ մը արցունք, որոնց անկեղծութեան, կարելի չէ միշտ հաւատալ, քանի դէնքի առուտուրը դրաւած է բոլոր չուկաները, քանի անգործութիւնը վերացնելու, մարդկային աճի զարգացման վերջ տալու միակ միջոցն է՝ առաւելագոյն չափի հասցնել մարդու բնաջնջումը: «Կրակին վրայ իւղ թափողներ»ն ալ չեն պակսիր· «կեցցէ՛ խաղաղութիւնը» կը գոռայ մոլեռանդ Աղուանը ու խելագար իսլամներ կը նետուին Արցախի կրակին մէջ: Փեթրոլի հոտէն գինովցած փեթրոլածարաւները բանակ կը դրկեն Բաքու՝ Ալիեւի ծառայութեան, որ չմոռնայ թիթեղ մըն ալ իրենց ուղարկել···:

Մէկ օրուան թէ քանի մը օրուան, Ռուանտայի մեռելները կը հաշուեն հինգ հարիւր հազար, իսկ ո՛րքան են Սերպիոյ զոհերն ու հաշմանդամները: Եթէ Եմէնի համար դեռ չատ կանուխ է մեռելներու հաշիւ փնտռելը, բայց Արցախի տասը մեռեալը, հազարաւորներու նշանակութիւն ունի մեզ համար:

ՄԱԿ-ի հսկողութեան յանձնուելիք այս կացութիւններու մէջ, գործ չունի ՄԱԿ: Ամերիկան է որ պէտք է վճռէ· ան իր ուզածն է որ կ'ենթարկէ Սատտամ Հիւսէյնի կամ Քատաֆիի վիճակին: Մենք ալ անշուշտ, ՄԱԿ-ի պէս պիտի լուայինք մեր ձեռքերը, եթէ Հայու դէմ բռնուած դիրքեր չեռացնէին մեր արիւնը: Բոլորին ծանօթ է առաջին նմոյշը· Անդլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ պատերազմելու կարողութիւն ունեցող Թուրքը, մինչեւ այսօր կը պնդէ թէ՝ ինք ջարդուած է անզէն ու անպաշտպան Հայուն կողմէ···: Հակառակ անհերքելի փաստերու, կ'ուրանայ կատարած ցեղասպանութիւնը: Խելքը գլխուն Եւրոպացիներ ալ կան, որ ջուր կը ճամբեն ջրաղացի եւ խախուտ ջաղացքին: Իսկ անդին՝ Որբհրդային Միութենէն անջատուող եւ անկախութիւն հըռչակող Ադրբէջան, դէմ կը կենայ զարաբաղեան ինքնավարութեան, որովհետեւ մեծամասնութեամբ, Հա՛յ է բնակչութիւնը:

Հետեւեցէ՛ք նաեւ, հայկականութիւն բուրող, այլանդակուած նախկին իրողութեան մը:

Ֆրանսայի ազատագրական ուժերէն ծննդած առած, բազմաթիւ մարտիկներու կողքին – Լուիզա Ալանեանէն մինչեւ Հայկ Դպիրեան – ունէինք, Պեռութեան կողմէ իսկ հռչակուած հերոս մը՝ Միսաք Մանուչեան: Քսանըերեք հոգինոց խումբի մը գործունէութիւնը ծրագրող, դասաւորող եւ գործադրութեան դնող հրամանատարն էր, նացիներու սարսափը: Խումբը անուանած էին «ոճիրի բանակ»: Ամֆիշ ռուժ մըն ալ զարդարած էր Ֆրանսայի բոլոր պատերը: Խումբի անդամներու իւրաքանչիւրի պատկերին տակէն մեկնող նիզակներ կ'երթային կանդ առնել իրենց պետին վրայ: Քրեախուչայնի համ՞ն թիւթուած, թէ պարզապէս իր կեանքը փրկելու համար, մատնիչ մը յանձնեց զանոնք գահիճին: «Կեցցէ՛ Ֆրանսան» վերջին աղաղակով մը, անոնք գացին միանալ ազատագրական պայքարի հազարաւոր նահատակներուն: Ֆրանսա բարձրօրէն դնահատեց իրեն համար զոհուողները՝ «Միսաք Մանուչեան Խումբ» փողոցի մը անուանակոչութեամբ:

Ցիսուն տարի ետք, երբ վէրքերը սպիացած, ցաւերը մեղմացած, սխրագործութիւնը իր ուժգնութիւնը կորսնցուցած էր, «վաւերագրութիւն» մը հրապարակ ելաւ: Նացիները սխալա՛ծ էին ... սխալա՛ծ էին նաեւ ազատագրական ուժերը, Ֆրանսական կառավարութիւնը, սովետական Հայաստանն ալ· Միսաք Մանուչեան անունով մարդ գոյութիւն չէ ունեցած ... եթէ ունեցած ալ է՝ տոքիւմանթէրի պատմաբանը չի ճանչնար· խումբը ղեկավարուած է անծանօթ հերոսի մը կողմէ···: Լաւ որ՝ Վարդան Մամիկոնեանի, Զօրավար Անդրանիկի եւ հրամանատար Բաղրամեանի զինուորներուն մէջ Մանուչեան խումբի անդամներ չկային, այլապէս այդ հերոսներն ալ պիտի դադրէին գոյութեան իրաւունք ունենալէ:

Ո՛չ, չենք կրնար չնորհաւորել ցնցուղիապատ հաղորդումները: Այնուհետեւ ի՛նչպէս կ'ուզէք որ հաւատանք սենսրիստներու եւ ընդհանրապէս՝ վաւերագրութիւն պատրաստողներու:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՄԻՏՈՒՄՆԱՒՈՐ ԱՂԱՒԱՂՈՒՄ

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մէջ, ամէնէն աւելի յարգուած եւ սիրուած սուրբերէն մին է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ: Ով չի գիտեր թէ քրիստոնէութիւնը ազգովին եւ պետականօրէն իր միջոցաւ եւ Տրդատ թագաւորի գործակցութեամբ հաստատուեցաւ Հայոց աշխարհին մէջ Ց. Տ. 301 թուականին:

Թէ պատմական Հայաստանի բոլոր դաւառներու մէջ, եւ ամէնուրեք, ուր հաստատուած են Հայերը, սկիզբէն եւեթ կառուցած են եկեղեցիներ, մեծ եւ փոքր տաճարներ, յանուն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի:

Տարուան ընթացքին, ըստ մեր Եկեղեցւոյ տօնացոյցին, երեք անգամ կը հանդիսադրենք Սուրբին յիշատակը·

Ա. - Մուտն՝ ի վիրապն·
Բ. - Ելն՝ ի վիրապէն·
Գ. - Գիւտ նշխարաց·

Թէ Արեւելեան եւ թէ Արեւմտեան, այսինքն Տիեզերական Եկեղեցին համայնքամայն կը տօնախմբէ Սուրբին յիշատակը, համաձայն իրենց տօնելի սուրբերու չարքին:

Մեր պարագային, հրաշքի համազօր իրողութիւն մըն է, հեթանոսական երկիր մը ամբողջովին կրօնափոխ դարձնել եւ հաստատել քրիստոնէութեան ճշմարտութիւնը:

Արդարեւ, դարերէ ի վեր հաստատուած կարգ ու կանոնը, ինչպէս կը կարդանք պատմահայր Մովսէս Խորենացիէ, աւանդութիւններ կային ըստ որում քուրմեր եւ քրմուհիներ, հեթանոսական մեհեաններուն եւ ատրուշաններուն կը սպասաւորէին եւ զոհեր կը մատուցանէին, նաւասարդեան տօներուն աշխարհազօրաց զօրահանդէսներ կը կազմակերպուէին բարձրաստիճան նախարարներու մասնակցութեամբ: Մրցումներ կը սարքէին, վարդատօն, իրարու վրայ ջուր կը սրսկէին, աղաւնի կը թռցնէին, որսորդութեան կ'երթային: Ի՞նչպէս երկիր մը ամբողջ համակերպեցաւ ընդունիլ Հռոմէական կայսրութեան Պաղեստինի յետանկեալ դաւառին մէջ հրեայ կրօնական առաջնորդի մը վարդապետութիւնը:

Ցիսուս Քրիստոս պատուիրած էր իր աշակերտներուն, մեկնիլ ծանօթ աշխարհի չորս կողմերը եւ քարոզել Աւետարանը: Այդ պատճառաւ ալ ըսուած է՝ «Ընդ ամենայն երկիր ել բարբառ նոցա եւ մինչեւ ի ծագս աշխարհի են խօսք նոցա»:

Քրիստոսի Համբարձումէն եառքը երկու առաքեալներ Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողիմէոս, Հայաստան եկան եւ տարածեցին քրիստոնէութիւնը: Ըստ հնագիտական պեղումներու գտնուած են երբայրէն գիրերով վիմափոր արձանագրութիւններ, որոնք կ'ապացուցանեն Հայաստանի մէջ գոյութիւնը հրէական կարեւոր համայնքի մը, եւ բնականաբար Առաքեալները գացած ըլլալու են նախ իրայիններու մօտ եւ հարկաւ նահատակուեցան Հայաստանի մէջ, ու անոնց սրբացեալ աճիւնները թաղուած են Արտազ դաւառին մէջ, ու անոնց վրայ կառուցուած են յաւուկ եկեղեցիներ յանուն նահատակուած առաքեալներուն:

Հայոց պատմութեան ծագման շրջանը խիտ է մշուշով եւ առասպելներով, եւ որոնք սիրուն աւանդութեան մը հաստատմամբ ընդունուած են որպէս իրականութիւն, ինչպէս կը հաւատան մեր պատմիչ մատենադիրներն եւ մանաւանդ պատմահայր Մովսէս Խորենացին:

Բայց եւ այնպէս ինչպէս ինք՝ քրիստոնէութիւնը, պատմական կրօնք մըն է, քանի որ Ցիսուսի մասին ժամանակակիցները բազմաթիւ վկայութիւններ կուտան, այնպէս ալ քրիստոնէութեան հաստատումն ու զարգացումը Հայոց աշխարհին մէջ պատմական իրողութիւն է եւ ուրեմն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն առաջ մինչեւ չորրորդ դարու սկիզբը անպաշտօն կերպով որոշ չափով տարածուած եւ արմատաւորուած էր ան: Նոյնիսկ նոր ժամանակներու արդիւնաչատ եւ լուսաւոր դէմքերէն պատմագէտ, աստուածաբան եւ բանասէր Մաղաքիա Արք. Օրմանեան կը ներկայացնէ Հայաստանի քանի մը եպիսկոպոսներու Գաւազանագիրքը մինչեւ Լուսաւորիչ: Այսպիսով ահա յայտնի կ'ըլլայ թէ ինչպէս Տրդատ եւ Ս. Լուսաւորիչ միանգամայն կործանել տուին հեթանոսական տաճարներն ու Բագինները եւ պետականօրէն ազգային կրօն հռչակեցին քրիստոնէութիւնը չորրորդ դարուն սկիզբը:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի հանդէպ հայ ժողովուրդին տածած խոր յարգանքին հակառակ Հայաստանեայց Եկեղեցին ոմանց կողմէ կը յորջորջուի «Գրիգորեան» կամ «Լուսաւորչեան» որ ճիշդ սահմանում մը չէ հարկաւ: Հայաստանեայց Եկեղեցին սկիզբէն եւեթ կոչուած Ուղղափառ Առաքելական:

Սակայն դարերու ընթացքին՝

ա. դաւանաբանական վէճերու պատճառաւ,

բ. բիւզանդական կամ հռոմէական կայսրութիւններու քաղաքական եւ տիրապետելու մարմաջին իրրեւ հետեւանք եւ նոր ժամանակներու մէջ ալ միսիոնարական գործունէութիւններով առաջադրուած է այն վարկածը որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն ստացած է Կեսարիոյ մէջ, որ Արեւելքի քրիստոնէական կարեւոր կեդրոններէն մէկն էր ի Պոնտոս Կապադովկացւոց, ուր ապրած ու գործած էին Գրիգոր Նիւսացի, Ս. Գրիգոր Նազիանցացի, Ս. Բարսեղ Կեսարացի եւ ուրիշներ;

Արդ, չորրորդ դարու սկիզբը քրիստոնէական եկեղեցին, ոչ դաւանաբանական, ոչ հերձուածողական եւ ոչ ալ այլ պատճառներով բաժնուած չէր, եւ մեր օրերու դերազահ պատրիարքական կամ պապական աթոռներու դերազահութեան հարց չկար: Կեսարիոյ մէջ ձեռնադրութիւն ըստանալը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի մէկ փափաքն է սոսկ, վասնզի կը թուի թէ հոն ուսանած էր սկիզբը: Եւ ուրեմն Հայաստանեայց Եկեղեցին յորջորջել «Գրիգորեան» կամ «Լուսաւորչեան» կը նշանակէ մերժել անոր առաքելական ծագումը:

Կաթողիկէ մեր եղբայրները, որոնց առաքելութեան հանդէպ Հայաստանեայց Եկեղեցին յարգանք ունեցած է միշտ, առաջադրելով Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կեսարիա ձեռնադրուած ըլլալու հարցը, չանացած են համոզել թէ Հայց. Եկեղեցին ենթակայ եղած է Կեսարիոյ Եկեղեցիին, եւ ինքնիշխան չէ: Բայց եւ այնպէս ինչպէս տեսանք անոր ծագումը եւ պատմական զարգացումը առաքելական է, Եկեղեցին առաքելահաստատ է եւ ազգած է միշտ ինքնագլուխ եւ ինքնիշխան, այսինքն ορο αὐφαλ, իր հոգեւոր իշխանութիւնը ստացած ըլլալով ուղղակի առաքեալներէն: Այս բոլորէն ի յայտ կուգայ թէ միտումնաւոր է Հայաստանեայց Եկեղեցին կոչել «Գրիգորեան»: Ան եղած է, է եւ կը մնայ Առաքելական, եւ ըստ իր դաւանանքին Ուղղափառ:

Ինչպէս սկիզբը յայտնեցինք, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հրաշալի կեանքին եւ գործունէութեան եւ իր տոհմին որը բազմաթիւ Պահլաւունի Հայրապետներ ընորհեց Հայրապետական գահին, յարգանքը այնքան խոր եղած է որ մեր լուսամիտ Հայրապետներէն շատերը, որոնց համար պատմիչները կ'ըսեն բարեպաշտ կամ տիեզերահռչակ, հոգեդրած են հրաշալի չարականները, նուիրուած սուրբին յիշատակին, ինչպէս նաեւ տաղեր եւ գանձեր:

Ահաւասիկ անոնցմէ ոմանց աչքառու թարգմանութիւնը:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ գրած է նաեւ «Ճաճախապատում» անունով կրօնական ճառերու եւ ուսուցումներու դիրք մը, որը մեր մէջը ունեցած է բազմաթիւ արտագրութիւններ:

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇԳԵԱՆ

Մայիս 26, 1994
Փ ա ր ի զ

*
**

ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

Մուտն ի Վիրապն

Այսօր ցնծութեամբ կը զըւարճանայ
Սուրբ եկեղեցին,
Այն աստուածատուն կ եղիսկոսն
դրախտը ծաղկած՝
Որմէ տրուեցաւ մեզ Տէր Գրիգորիս
տունկն անմահութեան.

Ս. ԹԱԶ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺԱ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՑ ՄԷՋ

Գոլոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին սաներուն համար սովորութիւն դարձած է ամէն Հոգեգալուստի եւրոպական քաղաքի մը մէջ կազմակերպել տարեկան համագումար: Այս տարի ընտրուած էր Զուիցերիոյ Պատէն քաղաքը ուր տեղի ունեցաւ համագումարը Մայիս 21 - 23: Եւրոպական զանազան երկիրներէ ժամանած Դպրեվանքցիներուն հետ ներկայ էին նաեւ վարժարանի նախկին տնօրէններէն Շահան Արք. Սվաճեան եւ Մկրտիչ Մարկոսեան որ Փրանսայի մէջ հիւրը ըլլալէ եառ նոյն միութեան, անցած էր Զուիցերիա:

Մայիս 21, ժամը 17·30-ին Շահան Արք.ի գլխաւորութեամբ բացուեցաւ հաւաքը ու խօսք առաւ Փրանսայի Միութեան նախագահ Յակոբ Արտչէ: Ան ողջունելէ եառ ներկաները, շեշտեց թէ Դպրեվանքցին պարտ է իրեն տրուածը վերադարձնել իր ժողովուրդին ու այդ ոգիով կ'աշխատի իր պիտաւորած միութիւնը: Ապա խօսքը յանձնեց Միութեան քարտուղար Մուրատ Ալթայլին, որ ներկայացուց տարեկան գործունէութեան պատկերը: Ան ըսաւ թէ կարեւոր իրագործումներ էին Ալֆորվիլի մէջ սեփական հաւաքավայրի մը գնումը, Խիի վարժարանին չինութեան կատարած նիւթական օժանդակութիւնը, Գլաման Հայ Տան գեկավարութեան մէջ պարտականութեան առանձնումը, իսկ ժակութային մարզին մէջ՝ դպրեվանքցի արուեստագէտներու գործերուն Ֆ. Ֆ. Ը. Միութեան Փարիզի Ա. Մանուկեան կեդրոնին մէջ ցուցադրութիւնը, նիստասարդ դաշնակահար Սայաթ Զամանի նուագահանդէսը, Մ. Մարկոսեանի հետ կազմակերպուած գրական հանդիպումները, եւայլն: Միութեան նիւթական տեղեկագիրն ալ ներկայացուցին Նշան Գայան եւ Սարգիս Տուրսուն: Ներկաները արժեւորելով տարուած գործունէութիւնը, փափաք յայտնեցին յատկապէս որ վարչութիւնը տեղեակ պահէ բոլոր անդամները որոնք ցրուած են մէկէ աւելի երկիրներու եւ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ: Ապա որոշուեցաւ յաջորդ համագումարը կատարել Փարիզ:

Նոյն օրը Պատէնի ուսանողական այն տան մէջ որ վարձուած էր համագումարին համար, տեղի ունեցաւ դասախօսութիւններու երեկոյթ մը ուր ներկայ գըտնուեցան նաեւ շրջանի Հայեր: Զուիցերիոյ միութենէն Գրիգոր Էմմայեան խօսք առնելու հրաւիրեց Շահան Արք.ը որ շեշտեց Դպրեվանքին առաքելութիւնը ու անդրադարձաւ անոր ապերուն աղգօգուտ գործունէութեան: Ապա Հայաստանի առողջական հարցերուն մասին արտայայտուեցաւ Յարութիւն Գուրթօղլու, ներկայացնելով այդ մարզին օժանդակելու կարելիութիւններ: Իսկ Մկրտիչ Մարոսեան չուրջ ժամուան մը զրոյցով պատասխանեց հարցումներու, խօսելով իր մըշակած զրականութեան մասին:

Կիրակի, Մայիս 22-ին պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի հիմնադիր վանահօր՝ Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեանի ու անոր յաջորդին՝ Շնորհք Արք. Գալուստեանի, ինչպէս նաեւ Դպրեվանքի հանգուցեալ բոլոր աշակերտներուն, ուսուցիչներուն, խնամակալ ու բարերարներուն համար: Օրուան պատարագիչն ու քարոզիչն էր Շահան Արքեպիսկոպոս:

Կէսօրէն եառ մեծ խանդավառութիւն սաեղծեց տեղւոյն «Արաքս» երգչախումբին համերգը, գեկավարութեամբ՝ Տիանա Սաղըրեան - Պոյաճեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Հայկ Վարդանի:

Ցայտագիրը բաղկացած էր աղգային ու ժողովրդական երգերէ:

Նոյն երեկոյեան ընթրիքը խմբեց ներկայ Դպրեվանքցիներն ու հիւրերը: Որպէս հիւրընկալ խօսք առաւ Գրիգոր Էմմայեան որ անցեալի էջեր, դէմքեր յիշատակեց, շեշտելով Դպրեվանքին դերը որ զաւառէն եկած տղոց համար եղած էր թէ՛ ընտանեկան բոյն, եւ թէ դպրոց: Ապա խօսքը փոխանցեց Յակոբ Արտչէի որ ըսաւ թէ այսօր Սփիւռքի զանազան ծագերուն մէջ ապրող Դպրեվանքցիները տակաւին պանդուխտներ են որոնք կարօտը ունին Դպրեվանքին: Անոնք իրենք զիրենք հունձքը կը նկատեն Գարեգին Արք. Խաչատուրեան անուն պարիսպպանին որ իր իսկ ալով միասնութեան ու ազգային ծառայութեան ոգին կը ներշնչէ իրենց: Ան հսկայ ընտանիք մը նկատեց Դպրեվանքցիներու համբողջութիւնը, հաւատք յայտնելով որ ոչ ոք պիտի թերանայ զայն ու լոյսի, յոյսի օճախ Դպրեվանքը երկար տարիներ ազգի պահելու պարտականութեան մէջ:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ Շահան Արք. մեռայներ յանձնեց 25 տարուան չրջանաւարտ ներկայ սաներ՝ Ս. Սարըքայայի, Մ. Ուսթայի ու Գ. Էմմայեանի: Ապա յիշատակներու, դէմքերու ոգեկոչումով մինչեւ ուշ ժամեր չարունակուեցաւ ընտանեկան այս խրախճանքը, փակելով Եւրոպայի Դպրեվանքցիներու ԺԱ. համագումարը:

ԴՊՐԵՎԱՆՔՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՆՉ ԸՆԵԼ ՀԻԻԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐԸ

Հիւլէական զէնքերու փճացումէն պիտի դոյանայ փլիւթոնիումի եւ ուրանիումի կարեւոր քանակութիւն մը. դիտական չրջանակները որոշ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան տասով ծագելիք հարցին հանդէպ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ մետաղներուն ճակատագիրը: Լոնտոնի Ուրանիումի հիմնարկին տնօրէն Փիէռ Կոլշմիթ Նիւ - Եորքի «Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ»ին մէջ լոյս տեսած յօդուածով մը կը չօշափէ հարցը, պարզելով հաւանականութիւններու մասին իր տեսակէտները:

Հիւլէական զէնքերը փճացնելու միջազգային համաձայնագրին կիրարկումը պատճառ է որ յառաջիկայ տասը տարուան ընթացքին Միացեալ - Նահանգներ եւ Ռուսաստան մեծ քանակութեամբ ուրանիում ունենան ու 100 - 200 թոն փլիւթոնիում: Այս պարագան ուշադրաւ կ'ըլլայ յատկապէս այն պատճառով որ աշխարհի մէջ մեծ է թիւը այն երկիրներուն որոնք հիւլէական զէնք ձեռք ձգել կ'ուզեն. ամբողջ հարցը հոն է որ հըրթիռներու գլխանոցներէն ձեռք ձգուած այս մետաղները չգործածուին զինուորական նպատակներով ու նոր զէնքերու պատրաստութեան չծառայեն:

Փլիւթոնիումը բնութեան մէջ գտնուղ տարր մը չէ. հիւլէական բարդերու մէջ ուրանիում 238-ը նոր նէօդրոնով մը կը հարստացուի ու կը վերածուի փլիւթոնիում 239-ի: Այս վերջինն է որ վախ կը պատճառէ աթոմական զէնքի մէջ գործածելու հաւանականութեամբ: Այս վախին մէջ կայ բաւական տարածուած այն կարծիքը որ դիւրին է եւ չատերուն մատչելի, նախանիւթը ունենալէ եառ հիւլէական զէնք չինել: Պէտք է ըսել որ այնքան ալ դիւրին գործ չէ աոիկա, երբ նկատի առնուի որ Իրաք տասը տարուան մէջ մէկ միլիառ տոլար ծախսեց հիւլէական իր ծրագրին համար որուն բարձրակ չուրջ 10 հազար մասնագէտներ մասնակցեցան, առանց արդիւնք ձեռք ձգելու: Այլ խօսքով նոյնիսկ եթէ ահաբեկչական խմբակ մը ձեռք անցընէ պիտանի տուեալներ, մեծամեծ նիւթական միջոցներ անհրաժեշտ են աթոմական նոյնիսկ նախնական ռումբ մը չինելու համար: Դժուար է նաեւ մտածել որ ձեռնարկուներ կարենան գաղտնօրէն լծուիլ նման աշխատանքի մը, իրենց գտնուած երկիրներուն կամքին հակառակ:

Իրականութեան մէջ, այս տարողութեամբ ծրագիր մը լրջօրէն կարելի է գործօն նեցուկովը երկրի մը որ այդ ուղղութեամբ թէ քաղաքական տրամադրութիւն, եւ թէ նիւթական միջոցներ պէտք է ունենայ:

Երբ խնդրոյ առարկայ է հիւլէական նիւթը, կարեւոր է հարցը քննել նաեւ փլիւթոնիումը էլեկտրականութիւն արտադրելու միջոց ծառայեցնելու տեսակէտէն: Միացեալ - Նահանգներ արդէն առաջին քայլեր առած է այս ուղղութեամբ. անոնք պիտի գնեն ուրանիումի ռուսական պահեստը ու պիտի գործածեն ոչ պատերազմական մարզի հիւլէական բարդերու մէջ: Կատարուած հաշիւներու համաձայն, Ռուսիոյ չուրջ 100 թոն ուրանիումը անհրաժեշտ գործողութիւններէ անցնելէ եառ, կրնայ որպէս նախնիւթ ծառայել Նիւ - Եորք նահանգին հինգ տարի բաւարար ըլլալու չափ էլեկտրականութիւն արտադրելու համար:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -45-

ՏԶՐՈՒԿԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Բնութեան մէջ չատ եւ բազմատեսակ տզրուկներ կ'ապրին: Մարդոց պէս ունին ներքին բաժանում դասակարգային ըստ իրենց խելքին: Այսպէս՝ օրինակ՝

Ոմանք կը ծնին կլերթ եւ խմաստուն: Բնականաբար կ'ըլլան տեղ ու տուն եւ հանդիստ կ'ապրին ուրիշի հաշոյն: Բայց որովհետեւ չեն հաներ ծպտուն ու չեն խանդարեր հիւրընկալողին, հալածանքներէ զերծ կը կացուցուին: Կը պատահի որ լրիւ մոռցուին: Իրավիճակէն ցմահ կ'օգտուին, ժառանգը կ'անցնի յաջորդ սերունդին:

Կան եւ տզրուկներ ընչաքաղց, անյագ, ապերախտ, չար, վատ եւ վնասակար, տնաքանդ, վանդալ, մանաւանդ՝ տխմար: Կարճատես հաշուով չեն անդրադառնար, թէ այն չափով որ վնաս պատճառեն պիտի հալածուին հիւրընկալողէն: Հակատզրուկեան այս գործընթացէն խմաստուններն ալ չատ պիտի տուժեն: Ուրեմն պէտք է, որ ասոնք այժմէն իրենց իսկ ձեռքով վատերը վանեն տզրուկեան կեանքի հրապարակէն, որ իրենց նախկին հանդիստը պահեն:

Տզրուկի համար ի զօրու եղած ռազմավարութեան պէտք է անկասկած լաւ ծանօթանան մեր հայրենական գործարարները որ մէջտեղ եկան: Շահը այն կ'ուզէ իրենց անձնական, որ ճակատ կազմեն արհեստակցական՝ բոլոր անոնց հետ որ իրենց նման օգտուիլ կ'ուզեն ազատ չուկայէն առանց քանդելու երկիրը սակայն: Բաւարար չափով չահին, վայելեն, բայց ժողովուրդին ալ բաժին ձգեն: Իրենց իսկ ձեռքով վատերը վանեն գործի աշխարհէն ու միջավայրէն: Թմրեցուցիչներ ծախողը կախեն: Պետական դանձէն, հիւանդանոցէն, թանգարաններէն, գործատուներէն, որբէն, աղքատէն գողցողը ծեծեն: Կարեւոր է որ իրենք անջատուին ապերախտ, քանդող մաֆիոզ տզրուկէն, որպէսզի հանդիստ կեանքը չարունակեն երբ պահը հասնի հաշուեյարդարին:

ՇԻՋՈՒԻՆ ՄԱՆՐԱԴԻՏ

ԱՕՏԷ ԱՆԿԷ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԻ ՁՍԻՐՈՂՆԵՐ

Կեդրոնական Եւրոպայի այլ ժողովուրդներուն հակառակն ըլլալով, Հունգարացիները չատ չեն սիրեր գործադուլները: Հունգարական թերթ մը կ'ըսէ թէ վերջին հինգ տարուան ընթացքին երկրին մէջ հարիւր գործադուլի կոչ եղած է ու անոնց երկու երրորդը ցանցառ մասնակիցներ ունեցած է: Հունգարական գործադուլները մեծ մասով պաշտպանական մտահոգութիւններու արդիւնք կ'ըլլան ու չատ քանակցութիւններով կը կարգադրուի հարցը:

*
**

ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԾԱՂԻԿՆԵՐ...

Ծաղիկի համաչխարհային չուկան առտօրէն կը զարգանայ. 250 հազար թոն ծաղիկ եւ 30 միլիառ մառքի տարողութեան հասած է արդէն: Այս ծաղիկներուն չայտնութիւնը եղանակներուն հետ կապ չունի այլեւս. ամէն եղանակի կարելի է գտնել հոլանտական կակաչներ, Գոլոմպիայի վարդեր, Քէնիայի մեխակներ: Զարգացման համեմատ վարձատրուած չեն սակայն, զանոնք արտադրողները:

LIVRES REÇUS

EFRONIA
An armenian love story

STINA KATCHADOURIAN

based on a memoir by Efronia Katchadourian.

Northeastern University Press, Boston, 1994.

եւ սա ալ լեցուց ամբողջ աշխարհն
իր պտուղներով:

Բարեւնակ է նա ողկուզաբեր
Ճշմարիտ որթատունկին,
Եւ մըշակուած է հայրական աչովը
աստուածային.
Անկից է բըխած մեր տրտմած ցեղին
բերկրարիթ բաժակը՝
Ուսկից խըմելով զմայլեցանիք
հոգեկան ուրախութեամբ:

Գարնանաբեր նա հնչումն է հովին
այն հարաւային,
Ճառագայթն առած հոգւոյն
կըրակովը աստուածային՝
Որով հալեցաւ կռապաշտութեան
սառը հիւսիսաբնակներուն՝
Որոնք ծաղկափթիթ եղան
գիտութեամբը աստուածային:

ՅՈՎՀ. ԵՐԶՆԿԱՑԻ
ԺԳ. Դար

*
**

Գիւղ Նշխարաց

Լեռներ դուխ բոլոր ցնծացէք այսօր
գերազանց լերան՝
Սեպուհի փառին վրայ
մեծապայծառ,
Վասընզի աւուր մէջ բընակեցաւ
Սուրբ Գրիգորիս՝
Որ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ
սիւնն է լուսեղէն.
Ուստի եւ նա ալ կը ցնծայ փառօվ
վերին սիոնի:

ՅՈՎՀ. ԵՐԶՆԿԱՑԻ
ԺԳ. Դար

հայցէ Քրիստոսէն:

Աստուածմէ ընտրուած դու ճշմարիտ
քահանայապետ,
Հովիւ հոգեւոր բանաւոր հօտի,
ով Տէր Սուրբ Գրիգոր,
Քու պաղատախառն աղօթքներուդ
մէջ մեզի համար ալ
հայցէ Քրիստոսէն:

Պըտակ վայելուչ դու Քրիստոսի
Եկեղեցիին,
Յաւիտենական կեանքին առաջնորդ,
ով Տէր Սուրբ Գրիգոր,
Քու պաղատախառն աղօթքներուդ
մէջ մեզի համար ալ
հայցէ Քրիստոսէն:

*
**

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (194) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. --

Մանտրան իբրեւ եղանակ փրկախօսութեան — ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

Ռօմտո — Ա. ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ

Pour une figuration apatride — DENIS DONIKIAN

Une subjectivité si peu narrative — M. NICHANIAN

Վիվիէ - ՄՈՆՐԻԱԼ - ԼԻՈՆ - ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ

Տիկին Նուարդ Աթէչեան,
Տէր եւ Տիկին Շաուլ Ներկիզեան, զաւակներն ու թոռը,
Տէր եւ Տիկին Ժան Աթէչեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Կապրիէլ Փէքմէզեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Նուպար Աթէչեան,
Սերժ Աթէչեան եւ
Մորքնօ ընտանիքները
ընտանեկան պարագաներն ու խնամիները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, պապիկին եւ աղպականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԱԹԷՉԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 1-ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Վիվիէ, Յունիս 3-ին:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐԱԼԻԳ. - Տիկին Լօժէնի Յովսէփեան եւ զաւակները ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ Յովհաննէս Յովսէփեանի մահուան 2-րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Շար. Ա. Էջէն)

զասպանութեան զոր Թուրքիա կը չարունակէ չճանչնալ ու կ'ուեւլցնէ. «Հինգ տարիէ իր պարտադրած շրջափակումը փոխրիկ Հայաստանին»: Այս վարչակարգը, կ'ըսէ նաեւ Սիմէոնի, քսան տարի է Կիպրոսը կը գրաւէ:

Վերջաւորութեան կոչ կ'ընէ որ Ֆրանսայի բոլոր դեմոկրատները իրեն եւ իրեն զօրավիգ եղողներուն հետ միացնեն ճիգերը խորտակելու համար Ֆրանքեւ-Թրքական յարաբերութեանց թապուն եւ վերջ տրուի մեղսակցութեան որ կ'անպատուէ: Իր աստրագրութեան տակ կ'ուեւլցուի որ այս նպատակին զօրավիգ են կի Պետոս, Հ. Ժան Քարտոնէլ, Ժան - Փիէր Մինեառ, Տիկին Տանիէլ Միթերան, Սեկոլէն Ռոյալ եւ այլն, եւ այլն:

«FRANCE - TURQUIE : Ne soyons plus complices»
Tél.: (1) 42.24.42.11 / Fax: 42.24.17.32.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ֆրանսահայ դաշտը սիրով հրաւիրուած է հանդիպումի մը՝
Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-նախագահ

ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

հետ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 20·30-ին
PALAIS DES CONGRES, SALLE HAVANE,
Porte Maillot, M° PTE MAILLOT

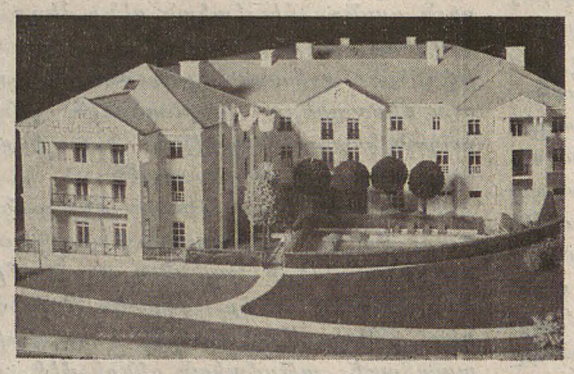
Փոխ-նախագահը կը խօսի ներկայ կացութեան մասին՝
Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ

Նոյն առիթով վիտէօ-ժապաւէններ կը ցուցադրուին «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի իրագործումներուն եւ ապագայ ծրագիրներուն մասին

Հանդիպումին կը մասնակցին նաեւ
ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն
եւ
ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ
Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ

-- Մուտքը ազատ է --

Holiday Inn®

WEEK-END
EN ILE-DE-FRANCE
A Marne La Vallée
entre Paris & Eurodisney R Resort
près des Châteaux de Guermantes & Férrière,
un nouvel hôtel de charme avec 120 chambres spacieuses et de luxueuses salles de bains, restaurant, bar, piscine, fitness & parking

Promotion spéciale:

565,00 FF Chambre & petit-déjeuner pour 2 personnes par nuit.
Valable du 1er Juin au 31 Octobre 1994. (Minimum 2 nuits)
25 kms de Paris — Autoroute A 4, Sortie 12
39, boulevard de Lagny — 77600 BUSSY-ST-GEORGES
Tél. : 64. 66. 35. 65 — Fax : 64. 66. 03. 10 ou 64. 66. 69. 89

GALERIE "LES CENT"
8, rue de Jouy, Paris 4e - tél.42.77.30.00

Denis DONIKIAN
Exposition du 8 au 25 Juin
«Fragments de Figuration apatride»
(sculptures, collages, techniques mixtes et textes)
Dédiée à la mémoire de *Bruno Sakayan*

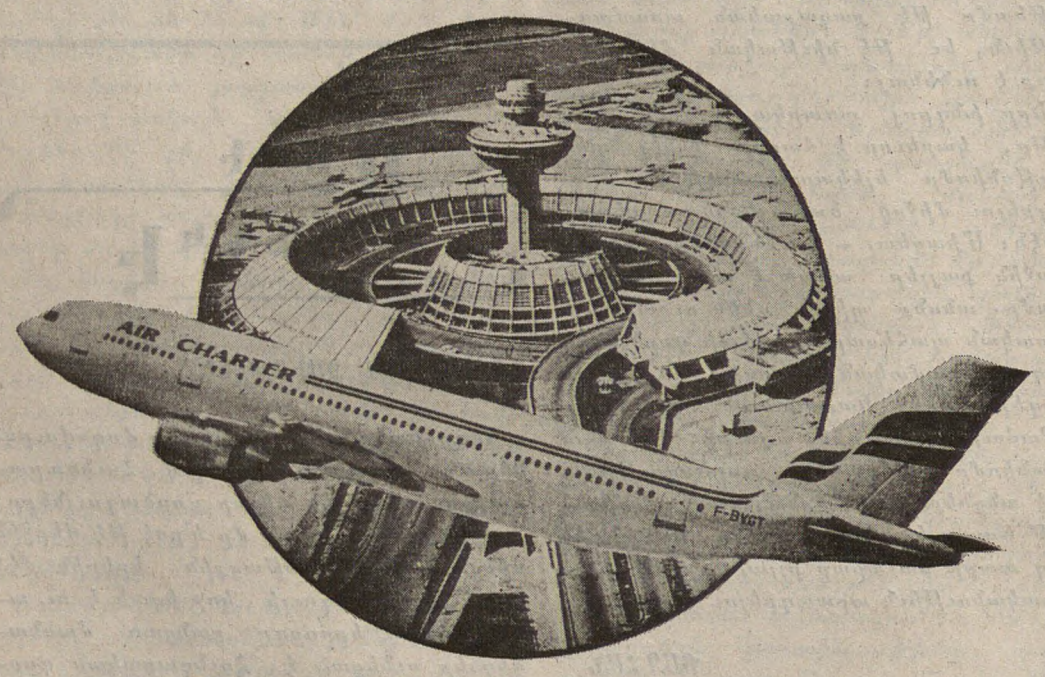
Vernissage le mercredi 8 Juin à partir de 18 heures
Samedi 11 Juin à partir de 15h30 : signature/lecture du texte-manifeste sur la Figuration apatride

Du mardi au samedi de 14h à 18h30

(métro St-Paul)

L'ECOLE «SIAMANTO»
de Bagneux - Cachan
présente sa
FETE DE FIN D'ANNEE
avec le concours de la troupe de danse d'enfants «*EREBOUNI*»
le Dimanche 12 Juin à 14 heures 45
au Théâtre Victor Hugo de Bagneux
14, ave. Victor Hugo — BAGNEUX
(Accès : autobus 188 Pte d'Orléans arrêt : Jean Marin-Naudin).

SIDON TRAVEL
L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE
PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER
Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԻ ՄՐՑՈՒՄ

Կազմակերպուած՝
Մաշտոց Միութեան կողմէ
Կիրակի, Յունիս 5, ժամը 14·30-ին
Սեւրի Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանը
26, rue Troyon, 92310 Sèvres
Կը մասնակցի ՏՈՐՈՆ երգչախումբը:

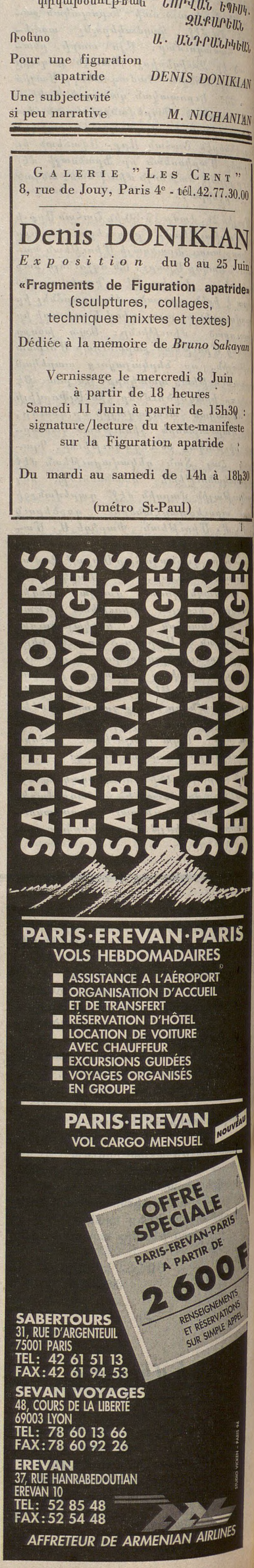
VISITE à la MAISON DE RETRAITE

La Croix Bleue des Arméniens de France—*Section «Dirouhie Serengulian»* d'Issy--les-Moulineaux informe que sa visite annuelle à la Maison de Retraite de Montmorency aura lieu
le Samedi 11 JUIN.

Départ de l'autocar à 13.30 devant la Maison de la Culture - 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt à 13.45 devant l'Eglise Apostolique - 6, av. Bourgain.

Retour vers 18 heures.

S'inscrire auprès des khatchouhies au plus tard le 5 Juin.

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 5
DIMANCHE
5 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 194

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ԴՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·342 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.342

ՄԱՆՏՐԱՆ ԻՐՐԵՒ ԵՂԱՆԱԿ ՓՐԿԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

ԳՐԵԳ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Գրիգոր Պըլտեան գրած է տասնըմէկ մանտրաներ (1)։ Առաջին երեքը հրատարակուած են 1986-ին, «Մանտրաներ» խորագիրը կրող հատորով մը։ Իսկ չորրորդ տասնըմէկ, ուրիշ մանտրաներ, խմբուած են երկրորդ հատորի մը մէջ «Ելք» խորագրին տակ, լոյս տեսած՝ 1993-ին «Յառաջ» մատենաշարէն (2)։

Ինչո՞ւ այս մանտրաները բաժնուած են երկու հատորի միջեւ։ Այս մասին աւելի լաւ է դիմել հեղինակի կարծիքին։ Նախադրութեան մէջ ան կ'ըսէ.— «Երբ 1986-ին կը հրատարակուէին առաջին եօթ մանտրաները երկրորդ խումբ մը գուշակելի չէր։ Բայց ահա հիմա բանի մը ուրիշներ, անջատ, անկախ նախորդէն, տարբեր աւուրնի տակ, որոշ համեմատութեամբ մը սակայն կրուած նոյն արարքով»։

«Ելք»ը ուրեմն ուղղակի չի շարունակեր մանտրաները սկսուած «Մանտրաներ» հատորով։ Անոր օրինաւիճակը առաջին իսկ տողէն բոլորովին տարբեր է նախորդէն, որ Ա. Շարք «Մանտրաներ»ու ընթերցողը կը ճանչնար։

Գիրքը կը բացուի Առաքել Դաւթիժեցիին խօսքով.— «...ի նոցանէ ոչ ոք ել արտաքս...» ապա միեւնոյն տողը անմիջապէս կը գործածուի մանտրա Դ...ին, այսինքն առաջին քերթուածին մէջ։ Ան կը յուշէ պատմական դէպք մը, բայց պատմական այդ ժամանակաշրջանով չի սահմանափակուիր քերթուածը, ոչ ալ հատորը։ Այլ անիկա կը պարագծէ բանաստեղծին սկզբնավայրը, կը բնորոշէ վայրին անել կացութիւնը, կարճ խօսքով՝ կ'ըսէ թէ սկզբնավայրը մահն է, ուրկէ բանաստեղծը իր մանտրաներով պիտի փորձէ ելք մը գտնել կեանքին համար։

ՀՈՐԱԳԻՐԸ

Ինչ քանի կը վերաբերի գրքին խորագիրը։ Պարզամտութիւն պիտի ըլլար անշուշտ համարձակիլ բանաստեղծութեան նման հատոր մը մօտեցնել աստուածաշնչական գրքի մը, եւ անոնց միջեւ զուգահեռներ փնտռել։ Բայց ընթերցողը պահ մը կրնայ փորձութեան մատնուիլ, որովհետեւ բացի խորագրի նմանութենէն, Աստուածաշունչի Ելից Գրքին Բ. գլուխին 3-4 համարները երկու անգամ մէջբերուած են, առաջին անգամ մը էջ 14-ին, իսկ երկրորդ անգամ մըն ալ էջ 23-ին մէջ։ Կու տանք հատուածը.— «...երբ ան՛լ չէր կրնար պահել որդին, պրտուեղէն տապանակ մը առաւ աւնոր համար եւ կուպրով ու ձիւթով ծեփեց եւ տղան (իմա՛ Մովսէս) մէջը դրաւ ու գետին եղերքը եղած շամբին մէջ ձգեց։ Տղուն քոյրը հեռուն կայնեցաւ որպէսզի տեսնէ եւ մանտրան իր / յետնաժամին ու խոլ դարձին / տապանակ՝ ջուրէն անցնող / տաղ - / աւարտող / փրկող գերանն աւերումին» (էջ 25)։ Տեղը չէ այս հատուածին մէջ յայտնուող բազմաթիւ իմաստներու մասին խօսիլ, նկատի առնելով թէ մանուշրի տաղաւարել բային հատուածը տաղ աւարել-ուն հետ։ Բաւականանք միայն ըսելով թէ այստեղ տապանակը մեր առջեւ կ'առնէ նոր իմաստ, քանի որ զեռէն, ջուրէն անցնող տապանակը կը դառնայ պատկերը մանտրային՝ փրկող գերանն աւերումին։ Իսկ ինչ կը վերաբերի փրկութեան հարցին, այդ մասին աւելի պիտի ունենանք խօսելու։

Փակելու համար մէջբերումի վերաբերող այս հատուածը, կրկնենք։ Հեղինակը Հնգամատեանի «Ելից» Գրքի դէպքերուն օգտագործումը, զարգացումը չէ որ կ'ըլլայ, ինչպէս չըներ 17-րդ դարու դէպքերու մեկնաբանութիւն մը Դաւթիժեցիին մէջբերում կատարելով, ո՛չ ալ կրօնական ընդհանուր հիման վրայ կը ստեղծագործէ, այնպէս ինչպէս օրինակ Հենրէ կ'ընէ երաժշտական ստեղծագործութեան պարագային։

Արդ խորագիր, մէջբերում, այստեղ պարզապէս նմանութիւններ կը թելադրեն աքսորի երեւութաբանութեան հետ կապուած։

ԳՐՔԻՆ ՈՒՐՈՒԱԳԻԾԸ

Կանդ առնելէ առաջ կարգ մը հիմնական կէտերու վրայ, անհրաժեշտ կը նկատենք նախ ընդհանուր ուրուագիծը տալ «Ելք»ին։

Հատորի առաջին քերթուածը՝ Դ-րդ մանտրան, կը գծագրէ պատկերը քարայրի մը, ուր ո՛չ միայն Դաւթիժեցիին տողը մեզ կը յիշեցնէ քարայրի մը մէջ հրդեհումով պատահած կոտորածի մը դէպքը ուրկէ ո՛չ մէկը կրցած է դուրս ելլել այնտեղ այրուողներէն, այլ կը բնորոշէ նաեւ, ինչպէս ըսինք վերը՝ գրքին տեղը քարայրին մէջ, այսինքն՝ մահուան մէջ. «կը գրեմ այլեւս այրին մէջ որ չըլլամ շնչահեղձ / ես որ մեռայ» (էջ 10)։ Գրութեան տեղը ըստ ամենայնի մահն է, սակայն հարց է թէ ասիկա ի՞նչ մահուան կը վերաբերի։

Ճաշորդ մանտրային՝ Ե·րդ·ին մէջ կը գրուի բանաստեղծ ես-ին կեցութեան ելանակը։ Այս մանտրան կ'արտացոլայ Պըլտեանի բանաստեղծական աշխարհըմբռնումը։ Հոս կը հասկցուի թէ բանաստեղծական կեցութիւնը պէտք է տարբերի աշխարհի սովորական կեցութենէն։ Բանաստեղծը կ'ապրի օտարութեան մէջ. «եւ կարօտով անգոյ վայրի որ տեղերը դարձուց / անապատ, ընդմէջ յիշողութեան / եւ անխօսութեան» (էջ 14)։ Պըլտեան այն համոզումը ունի որ բանաստեղծութեան աշխատանքը աքսորի ճշմարիտ գիտակցութեան արմատական հիմքը կը հաստատէ։ Ելքը, երկրէն դուրս ելլելը, աքսորը, աղէտը Պըլտեանի համար չի ներկայանար իբրեւ պատմական գիտութեան առարկայ մը բանապաշտ դատողութեամբ կամ գիտական փորձառութեամբ լուծելի։ Այստեղ քերթուածով իրագործուած աքսորաբանութիւն մը հիմնուին մէջն է աքսորի բանաստեղծութեան մը։

Մանտրա Վեցը, ինչպէս միւս բոլոր մանտրաները, կը մեկնի որոշ, յատուկ չըլլապատէ մը, որ անտառն է։ Գլխաւոր թեման փափաքն է, իսկական եւ ամբողջական խօսքին նախասկիզբը. եւ հոն է որ փափաքը կը թելադրէ նոր ծնող, այսինքն՝ անյիշողութենէն ծնող գիտակցութեան մը դանդաղ աճումը մարմնի եւ անտառի մութէն։ Գիտակցութեան այս յայտնութիւն է որ կրնանք նկատել ելք մը։ Մանուանդ մանտրան ի՛նք կ'աւարտի ի տարբերութիւն բոլոր միւսներուն «ոչ»ով մը. կարծէք թէ «ոչ»ը կազմէր մարդկային գիտակցութեան սկիզբը։

Ճաշորդ մանտրան՝ մանտրա եօթն, իրրեւ հիմնապատակը ունի ծովային բնանկար մը. սակայն իր առաջին իսկ տողերէն կը դնէ հատորին մէջ զարգացող նիւթերէն դժխաւորը, ժամանակի խնդիրը. «բոլոր այս տարիները էաբէ / պարիսպներ / որոնց մէջէն կ'անցնին խեչափառներ...» (էջ 41)։ Հոս ժամանակը մէկ կողմէ քարէ տարիները, պարիսպներն է, այսինքն՝ անխախտելի եւ անշարժ աստրոգութիւն մը ըսենք, միւս կողմէ անիկա տեւողութիւնն է բոլոր ապրող բաներուն։ Իսկ ծէս եւ աւետում կատրին մէջ կը հասկցուի ուրիշ հակադրութեամբ. այսինքն իրրեւ կրկնուող ժամանակ՝ օղակ հորիզոնին (էջ 41), եւ անկէ ելլող ուրիշ ժամանակ մը, «ամէն հանդիպում կ'առկախէ / ժամանակը անցեալ / ժամանակը եկող՝ երկրորդ տարածէ / ցերեկին միջեւ ու լոյսին, դէպի / սկսող նոր տեւողութիւն» (էջ 42)։ Քերթուածին մէջ յաճախանքի մը պէս կու գայ մահուան թեման ապրուած պահերու ոգեկոչումի ընդմէջէն։

Ութերորդ մանտրան, սուրացում մը դէպի բաց, դէպի ծով մը անհաւանական։ Այս քերթուածին մէջ հանդիպումի թեման է որ կը զարգանայ, քանի որ այստեղ կը յայտնուի «դուն» մը որ ուրիշն է, ան որ կար միշտ. «կայիր յաւիտեանպէս/սկիզբէն կը նայէիր ինծի» (էջ 55)։ Քերթուածը կրնանք նկատել այլութեան, ուրիշութեան ժամանակին բացուածքը, բայց նաեւ ինչու չէ սիրային ոճով քերթուած մը պարզապէս. «կը դիմեմ սկիզբիդ / փող ջրային / եւ արգանդ հրեղէն / լուալու դէմքը որ տուիր / աղբիւրին մէջ առտուան» (էջ 65)։ Այս մանտրան կարելի է նկատել Ա. Շարք «Մանտրաներ»ու երկրորդին հակադարձող դրութիւն մը. յիշեցնենք որ Բ. մանտրան սեռային զօրաւոր շեշտ մը ունի։ Որոշ քննադատներ ժամանակին զայն նկատեցին որպէս «պոռնկագրական» էջեր։

Իններորդ մանտրան, ամէնէն դժուար ամփոփելի քերթուածն է հատորին մէջ, եւ ունի բոլորովին իւրայատուկ զարգացումի ընթացք մը. «սեւեռել / շարունակել ինչպէս միշտ / մանտրան՝ / գաղթող թռչուն որ կը քաոի մացառներուն՝ խոտորած/իր ճամբէն/ինկած հոս» (էջ 69)։ Կարծէք թէ այս թռչունի ոստոստումներուն է որ կը հետեւի գրողը եւ գրութիւնը անդադար կը շեղի, կը դառածի, կը թեքի իր ճամբէն։ Կը գաղթէ։ Հակառակ իր շատ ազատ այս կառուցուածքին, անիկա ժամանակի թեման է որ կրկին խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ, այս անգամ արուեստի կալուածին մէջ, մերթ յիշողութիւնը հակադրելով երեւակայութեան, մերթ յիշողութիւնը համադրելով երեւակայութեան։

Տասներորդ մանտրան, ինչպէս Միշային, վաւիք Գիւղ մակագրութիւնը կը նշէ, կը վերաբերի արցախեան ապրումներուն։ Քերթուածը հոս նախորդին հակառակն է իր կառուցուածքով, քանի որ ունի միուղի ընթացք մը. կարծէք ճամբորդ մըն է որ կը հասնի օդակային մը, եւ իր այս ճամբորդութիւնը դանդաղօրէն կը դառնայ

(Շար.ը Գ· էջ)

pour une figuration apatride

(esquisse de manifeste qui n'en est pas un)

par Denis DONIKIAN

(EXTRAIT)

1.

Au commencement il y a l'ambiguïté. Etre d'un pays sans y être vraiment né, être né dans un pays sans en être vraiment. Une part de mon existence présente se situe ailleurs, sorte d'existence qui aurait précédé celle que je vis actuellement. Ainsi, le quotidien me rappelle constamment que là où je suis je ne suis pas en (ma) réalité. Mais cet ailleurs qui serait censé combler le défaut, nous le savons maintenant, ne saurait être un gage d'harmonie retrouvée, de totalité vivante. Etre apatride c'est connaître une expérience du mal, de l'instabilité souffrante et du manque permanent. En somme, ici ou là, j'habiterai toujours par défaut. J'habite, je vis, je suis dans le défaut. C'est-à-dire dehors, ce dehors-là qui est le deuil immédiat de ma conscience. En dehors de ma famille, en dehors de mon travail, à côté de mon regard, de mon corps. Ma vie est une immédiate création d'étrangeté.

2.

Toutefois, j'ai cru m'accomoder de ce dehors-là, de cette extraterritorialité mentale. De sorte que, à la longue, mon expatriation m'a appris à me remplir de ce qu'on me donnait. Je suis né dans la maison et dans la rue (dans le monde clos du passé, du ressassement et dans celui, ouvert comme l'avenir, d'une perpétuelle circulation des choses, des hommes, des idées): deux lieux de vie de deux langues différentes, c'est-à-dire deux manières d'appropriation du monde, qui obligent aux va-et-vient incessants et dont je n'ai jamais fait correctement la somme. Mon identité, quoi que je fasse et où que je vive, c'est de ne pas ressembler au lieu que j'habite actuellement, de ne jamais me sentir «rassemblé». Ni d'un côté, ni de l'autre; trop loin de l'un quand je suis dans l'autre, trop loin de l'autre quand je suis dans l'un. Je suis dans l'entre-deux. Un homme de frontière exclusivement. L'ambiguïté... Encore elle.

*

Mais la langue! Quoi, la langue!
Cette langue que j'ai voulue, prise en
chasse,
hydre à plusieurs têtes, patoisée,
impure, en mal d'elle-même,
déroutante, larmoyante,
c'est elle, à la longue qui na' pas voulu
de moi, qui m'a chassé.
Langue, jadis, qui résonnait dans
le corps de ma mère
et dans mon corps à moi couché sur
ses cuisses...
Ma mère, veillant avec ses frères
ses sœurs en deuil de leur origine,
langue
Qui se rassasiait de récits communs,
qui rassasiait le paradis
et la catastrophe.

*

3.

Pour nous, «la mort est avant la vie» (Allan Ginsberg). Une histoire aberrante, sanglante, criante précède immédiatement notre histoire personnelle. Elle nous a faits. Echo tragique qui n'en finit pas d'étendre sa noirceur au sein même de notre conscience. Père rescapé, fils expulsé. Nous sommes nés d'une immense panique et expulsés en permanence. Nous sommes nés dans le deuil. Expulsés du Lieu. Sans retour possible. Eden! Démoniaque Eden! Et ce que nous cherchons encore, c'est à naître dans l'humanité. Car nous avons raté notre naissance. Nous cherchons à nous reconnaître dans l'humanité, à être reconnus en humanité. Tant que sera nié le Crime qui a déréglé notre naissance, nous ne devrions avoir aucun apaisement, aucune vie. Pas de naissance sans reconnaissance. Cependant, et la question reste celle-ci: si on nous a raté notre naissance, sommes-nous tenus pour autant d'enfermer tout ce qui nous reste de vie dans cette infirmité?

*

Cette langue — Quoi? Mére.
Matière maternelle. Mère pleine de
paroles fraternelles
et d'autres mots. De mots ennemis
pleine
qui parlait
pleine de mots hier assassins hier
embusqués dans les paysages de signes
dans les plis mêmes de la parole
originelle, si bien cachés
qu'ils ne tachaient même pas si bien
dissimulés
dans le tissu même
qu'ils vivaient dans chaque bouche
avant qu'elle ne crie
vivaient les uns avec les autres
en bonne intelligence
dans chaque bouche avant qu'elle
ne crie

*

4.

Ainsi nous crions, toujours et encore. Le Crime nous a condamnés au cri. Et notre art ne devrait être que cri, ce cri à nous transmis par une stupéfiante histoire. Les martyrs ne crient pas. D'ailleurs, ont-ils jamais crié? Trop stupéfaits les martyrs. Ils ont été la langue qu'on trouble, la bouche qu'on viole, le corps qu'on disperse. Ils nous ont légué le cri. A nous. Et nous sommes leurs cris...

*

Langue
Langue de ceux
qui De ceux qui ont crié
Langue a crié jusqu'à plus voix
De cri blessée
Langue bégayée du silence
Qui a vu le crime qui hennit
qui a vu la haine crier
Langue impossible à vivre
Qui portera toujours ce cri-là
Qui portera toujours ce crime haineux
qui hennit

Elle le portera
Jusqu'à plus voix
Son silence
Dans une autre voix

*

5.

Apatrides, nous vivons dans le déchet. Nous sommes bien le déchet de l'histoire. La victime qui ne cesse pas d'être victime. Cette atroce impossiblité de respirer pleinement l'air (d'être) vivant, c'est-à-dire d'être ni vainqueur ni vaincu. Vivant! Mais pour cela, il faut être une voix. Une voix qui s'accorde avec les choses. Nos mères enceintes de leur mémoire devaient-elles ne nous donner que la mémoire? Une coalition d'hostilités et de fragilités nous a mis au monde. On nous a raté notre naissance. Faut-il pour autant que nous rations ce qui nous est encore disponible, c'est-à-dire notre vocation au monde? Hier était la fin. Faut-il perpétuer la fin? Et que faut-il perpétuer au juste? S'il faut être une voix, que dira-t-elle? Etre apatride, c'est avoir perdu le chemin, c'est vivre dans la perte du chemin. Les hommes qui ont présidé à notre histoire, nous ont donné un sentiment du monde marqué par l'expulsion. Le monde — lieu de terreur et d'hostilité. «Tout le monde m'en veut». Mais cette perte, ce sentiment d'expulsion, cette incapacité à retrouver la voie nous ont été livrés comme une révélation. Il ne s'agit pas de perpétuer le jeu de massacre, ni de se laisser submerger par sa propre mémoire, mais de se nourrir à la table d'un monde somme toute innocent. Dangereux le ressassement du passé pour lui-même, comme l'affirment les uns (Jean-Luc Nancy). Vaine la communion dans la mémoire de l'horreur, comme d'autres osent le déclarer (Yehuda Elkana). Les boulimiques de la mémoire recréent l'histoire et se perpétuent les uns comme bourreaux, les autres comme victimes. Tandis que le monde est là, toujours là, force et innocence. Et comment ne pas l'écouter? La poésie a horreur du massacre et, indirectement, elle a pour devoir de l'arrêter, non de souffler sur les braises pour ranimer les insultes et les menaces. Dans ce cas, comment ne pas apprendre à pacifier en soi la mémoire collective (qui est mémoire de la mémoire)? La pacifier sans l'éteindre. Dans le fond, je suis un homme, rien qu'un homme qui écoute la montagne l'apprivoiser. Elle est un chemin. Il n'y a pas de confusion possible. Le sol et le ciel ne se marient pas. Le ciel dans la continuité du sol.

*

Né dans une langue
Langue de rêve et langue de catastrophe
qu'à présent je bégaie
ma vie

Quelle glu me tient au seuil

Mère parlait à ses frères
avec des mots du criminel
mots pays-sang
Je ne sais plus comment m'entendre
et reste inachevé
dans une langue étrangère comme
un ciel

*

6.

Ainsi toute figuration apatride oscillera entre une référence à l'histoire et une référence à l'absolu, entre l'attachement et le détachement. Parce que la mémoire est indécrottable et que la montagne est une hypothèse métaphysique. Mais l'exil —le poétique exil— nous préserve d'une contamination par la première et d'une fascination par la seconde, à seule fin de conserver entière notre humanité. Toute figuration apatride exprime cette naissance au monde par défaut, par la conscience du défaut. Elle représente une esthétique du défaut.

7.

Il y a en nous comme un pays. Rêve de terre et cauchemar de sang. Un pays de montagne. Vivant celui qui s'est offert en toutes saisons le spectacle de cette montagne! Elle condense le ciel et le sol. Elle rassemble les lignes, les horizontales et les verticales, elle les conjugue. Elle est tout, révèle le TOUT. Au vrai, à certaines heures du temps, elle fait partie du ciel, et tellement qu'elle n'habite plus la terre. Enclose dans les frontières de tel pays, dans le regard convoiteux de tel peuple, elle transcende les choses. D'ailleurs, l'histoire a mis les seuls hommes qui n'ont d'yeux que pour elle au ban de son air(e) totémique. Ils sont en-dehors. Une frontière les sépare aussi puissante qu'une peine capitale. Traverser la frontière pour gravir la montagne c'est trouver la mort à coup sûr. C'est entrer dans un au-delà. Mais à quoi bon gravir la montagne? Les partisans de la possession ont des vues sur le sommet (comme ces femmes stériles qui croient qu'elles finiront par enfanter en se frottant le ventre sur telle pierre en érection réputée pour ses vertus magiques, eux ont en tête une utopie par quoi l'histoire parvenue à son terme, après maintes et cruelles contractions du temps, mettrait au monde un âge d'or); il suffit à d'autres, partisans du détachement, qu'ils vivent branchés sur elle en permanence, comme sur une leçon des choses à leurs yeux manifeste.

8.

L'histoire ne regrette pas ses morts. Ainsi va le mouvement dans l'espace. Les survivants sont un corps dispersé. Visage qui se brise comme une vitre. Eclats de vie qui s'éloignent de l'œil où a eu lieu le Big Bang, lieu d'une déflagration et d'une naissance. Les hommes qui ont connu ÇA sont à jamais orphelins d'unité, et dans l'esprit de leurs enfants se répercute l'écho d'une origine schizophrénique.

9.

Mais comment avancer dans la vie si ne pèsent les entraves, si le temps me fragmente? Comment avancer dans la création si entrave et fragmentation se conjuguent pour me rendre la vie impossible? Je suis entravé, je suis fragmenté; l'entrave et le fragment me constituent, nourrissent la création. Comme le poids en permanence d'une condamnation qui me précède. J'appartiens à une humanité marqué par l'expulsion. De fait, plus qu'ambiguïté, je suis condamné au conflit, écartelé entre les injonctions de l'histoire dont je suis le fils et les appels de la vie ordinaire, entre le culte du temps communautaire et la présence du vivant. Dès lors, l'unique synthèse, si synthèse il y a, se trouvera dans le besoin de transformer le malaise en expression créatrice. (Et d'ailleurs la forme d'une œuvre n'est-elle pas l'expression des conflits dans lesquels l'auteur est immergé?) Pas d'autre issue à l'alternative imposée par l'histoire qu'une échappée esthétique. □

Une subjectivité si peu narrative...

J'ai connu Denis Donikian quand j'avais dix-sept ans. Il était l'homme vacillant et debout, le marcheur, celui qui ouvre son chemin lui-même, celui qui cherche la clairière dans les broussailles, celui qui ouvre un monde de paroles, le seul monde de lumière, le seul éblouissement. Il ne s'en souvient sans doute pas, mais il lisait à l'époque Animus et Anima *de Paul Claudel. Il n'avait pas encore publié. A ce jour, quatre ouvrages ont paru avec sa signature :* Le Lieu commun *en* 1967 (*Vienne*), Ethnos *en* 1975 (*Saïgon*), Les chevaux Paradjanov *en* 1980 (*Lyon*) *et enfin* Voyages égarés *en* 1987 (*Paris, Librairie Le Pont de l'Epée*). *Il a également traduit en français* Que la lumière soit *de Parouïr Sévak, publié aux Editions Parenthèses en* 1988.

C'est un écrivain rare, silencieux depuis des années, un poète dont l'écriture penche vers le fragment et l'aphorisme, qui avance dans le dénuement; l'un de ceux dont chaque ligne semble écrite au matin du combat avec l'ange, semble arrachée à l'orage qui baptise. Je l'aime pour cette rareté et ce dénuement, pour cette perpétuelle recherche de soi dans l'écriture. Je le lis pour comprendre, pour surgir avec lui hors de la tempête, comme je lisais autrefois les poètes, dans un état d'urgence, pour que la forme naisse en moi de l'informe.

La recherche de soi ne supporte aucune narration de soi ou des autres. Denis Donikian l'a écrit : «Ne t'effraie pas d'une inaptitude temporaire, d'une subjectivité si peu narrative, comme si la réelle vécuité devenait l'impensable. Tout mot que presse l'informulé engendre encore du vivant» (Voyages égarés, p. 68). *Est-ce à dire que la poésie s'écrit pour vaincre l'inaptitude, pour aboutir à une subjectivité enfin narrative, que l'on puisse par conséquent raconter? Je lui pose la question, sûr qu'il ne me répondra pas.*

Donikian écrit en français. Pour lui,comme pour le regretté Bruno Sakayan, il semble que cet acte même, voulu, renouvelé, assumé, porte en lui une contradiction qu'il faut sans cesse exposer, peut-être dépasser. Ses fragments d'une poétique «apatride» vont clairement dans le sens d'une telle exposition narrative. L'écriture (dangereusement) exposée porte ici tout le poids d'une origine.

Donikian dessine aussi, il expose en tout cas, par le trait arrêtant la folie de l'origine et fixant le dénuement de l'exil, frère lointain en cela de Peter Najarian. Dans le dessin, c'est le «durcissement de l'air» qui est à l'œuvre, la contradiction exposée et vaincue, le soi regagné comme soi apatride, l'impossible pourtant.

MARC NICHANIAN

ՄԱՆՏՐԱՆ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՓՐԿԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

(Շար. Ա. Էջէն)

ներ-ճանապարհորդութիւն մը. «Դէպի հոն ուրկէ կու գամ, կը սկսիմ / ֆա՛յլը ներմարդացնող, ամէնէն դժուար/ոստու՛մը» (էջ 88): *Ուրեմն այս գրութիւնը նորէն աջսորի խնդիրն է որ կը յարուցանէ, որովհետեւ այս ճամբորդը որքան ալ որ միանայ հողին, չի յաջողիր. «Եկայ մօտիկ / անշօշափելիին՝ այրող ամէն մօտիկութիւն» (էջ 102): Որքան ալ մօտենայ անշօշափելիին, չի կրնար չնկատել որ կորնչուցած է այդ երկիրը, ինչ որ կը դրկէ Միչային ձայնը անոր ականջին երբ կ'ըսէ իմքըրդի մարդ (էջ 102):*

Մանտրա տասնըմէկը կը խօսի մանտրայի մասին. «Ըսել ի՛նչ ծագում / եւ ուրկէ՞ եւ ինչո՞ւ / եկաւ ընդունեցի / մանտրան» (էջ 107): Կարծէք թէ կ'ուզէ գերարուեստական այս սկզբունքին ծագումնաբանութիւնը ընել: Ի՞նչպէս պէտք է հասկնալ թէ գրքի վերջին կտորը չրջադարձ մը կ'ընէ ինքն իր վրայ: Ծայրագոյն արեւելքէն ծայրագոյն արեւմուտքին մէջ եկող այս մանտրան, մեր կարծիքով, գրութեան աքսորն է որ կ'արագէ, եւ ըստ երեւոյթին կը փորձէ աքսորի այս վիճակին համար գտնել բանաձեւ մը, խօսելու աշխարհ մը. «ազատագրելով մարմինը յիշողութիւնը խօսքը ազատէն / եւ ազէտը խօսքէն / խօսքը խօսքէն» (էջ 111):

Այս կարգ մը հիմնական կէտերու անդրադարձումով չենք կրնար ըսել թէ ամփոփեցինք հատորին ըովանդակութիւնը, այլ պարզապէս փորձեցինք անոր ընդգրկած նիւթերէն ոմանք ի յայտ բերել եւ ներկայացնել ընթերցողին:

ԺԱՄԱՆԱԿ ԵՒ ՑԱՑՏՆՈՒԹԻՒՆ

Ըսինք թէ հատորը փրկախօսական մակարդակ մը ունի, ինչպէս որ Մովսէսին եւ տապանակին եղած երկու ակնարկութիւնները կը թելադրեն: Բայց որպէսզի կարծուի թէ ատիկա մեր կողմէ յերիւրուած դրոյթ մըն է, կարդանք ինչ որ գրուած է մանտրա 9-ին մէջ. «Ֆունէդ կը խլես / ցերեկի սեղանին / կ'ուզես փրկել վերստին այն որ կը խլէ Ֆունէդ ու լոյսէն / բարակ անտեսանելի շեղր մը սուր միջոցին մէջ թիթեռնիկի, / ճեզ պարարծածկող իր խաղցրութեամբ, / կ'ուզես փրկել այս լոյսութիւնը աղմկող խաղաթին / տեղը լռպէն, / միշտ փրկախօսութիւնդ անիներելի. / հարկ է փրկես ինչ որ կը խանգես ամէն նիստի երբ / խօսքդ կը կայկայի արուեստին մէջ խանդումի» (էջ 82): Դիտել տանք որ հատուածը ինդրոյ առարկայ կը դարձնէ դրելու պահը որ քունէն դէպի արթնացում գալու ընթացք մը ունի: Ըսել կ'ուզէ թէ ատիկա ինչ որ աւելի էական եւ բացայայտ է, այն ալ փրկութեան հարցին ներկայութիւնն է ներքին մենախօսութեան մը մէջ: Ուրեմն գրելը չատ որոշ ու յստակ կերպով յարաբերութիւն մը ունի փրկագործումին հետ, եւ փրկագործումն ալ՝ գարթնումին:

Փրկագործութիւնը եթէ գրքին մէջ իսկ արձանագրուած մակարդակ մըն է եւ գրելուն մէկ լծորդը, գրելու մղող ազդակը, ապա կրնանք մտածել Ելից Գրքին յղումը՝ յղում մը, չատ մասնաւոր ու դիպուկ: Ասենաքարուրը մանուկ Մովսէսը կը տանի եւ կ'առաջնորդէ իր ապագայ ապարէզին եւ կոչումին: Աւելին՝ անիկա սկիզբն է եւ նշանը գալիք յայտնութեան որ իրեն պիտի ըլլայ Քորէբ լերան վրայ: Քրոջական սիրով մը պարուրուած երախային այս ընթացքը կը յանգի ի վերջոյ Աստուծոյ տեսութեան եւ Տասնաբանեայ Օրինաստախտակի առացման: Տապանակը իր կարգին այդ Օրէնքին սրբացեալ պահպանարանն է: Աստուածաշնչական դրուագին մէջ դէպքերը ունին նախնամութեամբ կարգաւորուած ընթացք եւ խմաստ: Ցայտնութիւնը կը կատարէ Մովսէսին ընդմէջէն դէպի իր ժողովուրդի հոգեւոր կեանքի մէջ երեւցող Աստուծոյ ներկայութիւն եւ խմաստ: Աթիկա Աստուծոյ լիութեան եւ բացարձակ ներկայութեան փաստն է:

Գրիգոր Պըլտեանի «Ելք»ին Մովսէսի դրուագը կը վարէ հակամոտէլի դեր մը: Որովհետեւ հատորին մէջ դրուող փորձառութիւնը դէմ յանդիման չի դար դէպքի մը կամ դէպքերու որոնք յայտնութեան մը լոյսը բերէին եւ օրէնք մը հաստատէին:

Արդարեւ ես-ը կամ մենախօսողը, ինչպէս տեսանք, կ'ապրի մահուան մէջ այսինքն ճիշդ այն վտանգին մէջ որուն ենթակայ էր գուցէ Մովսէս եթէ չյանձնուէր ջուրին: Բայց այդ մահը հատորին մէջ հոն է ուրկէ դրելը կը սկսի. կարծէք թէ ջուրին յանձնուած, դեռին մէջ աչքով բաց խեղդեալը՝ յանձնուած է դրութեան, որպէսզի իր կարգին խուսափի մահուան վտանգէն, քանի որ դրելը՝ ինչպէս ըսինք կ'առընչուէր փրկութեան:

Փրկութիւնը, մահը եւ դրելը փաստօրէն կը դնուին չատ սերտ յարաբերութեան մէջ: Ինչ որ կրնայ ըլլալ դէպք, եւ ինչ որ կրնայ փրկուիլ, պէտք է որ նշուի դրութեամբ: Այդ մահը որ դրելուն տեղն է կամ քերթուածին տեղը՝ քարանձաւին մէջ, անշուշտ աղէտին կը վերաբերի, աղէտն իսկ է պիտի ըսէինք: Բայց նոյն ատեն այդ մահը այն տեղն է ուր դրողին համար ոչ ոք կայ որ կարենայ օգնել: Տեսակ մը բացարձակ մինակութեան մը մէջ է որ տեղի կ'ունենայ դրութիւնը, եւ դրողը այնտեղ է որ կը հանդիպի իր Ընձոմին, իր մահկանացուութեան: Մահը իրրեւ տեղ, իսկական տեղ մը չէ անշուշտ ուր կարենայինք մնալ: Անոր՝ այսինքն մահուան իսկական ըըրջանակը ժամանակն է. այն՝ որ այս հատորին դլխաւոր թեմաներէն մէկն է ըսինք: Այդ ժամանակը ինչպէս կը դրուի հատորին մէջ, նորէն քունէն դուրս եկող ուղեւորում մը ունի. «կը բարձրանաս / կ'ընդ- / կանգնիս սլացքի մը մէջ / ըլլալու / ուղեւորումը Ֆունիդ լուսաբացի ջուրերէն, ըլլալու / քարախում հիմնական / ոիթմաւորող ու քանող / երեւում եւ անյայտացում,» (էջ 30):

*Ժամանակը օղակ, բռնկող օղակ, ինքն իր վրայ կու գայ, եւ ինչպէս տեսանք անխախտելի ստորոգութիւն մըն է, այ անհրաժեշտ մահուան տեղը: Ասինքն անփախչելի մահուան տեղը: Ասինքն անփախչելի մահուան տեղը: Ասինքն անփախչելի մահուան տեղը: «Նոյն եղանիկա տեսակ մը չքացում է. «նոյն եղանիկա տեսակ մը չքացում է. «նոյն եղանիկա տեսակ մը չքացում է. «

●

ԳՈՒՆԱՐ

Ֆերդոսցոյ ժողովուրդը իր ամենամեծ ուրախությունը կ՚ապրի Նաուրուզ տոնելու ատեն։ Նաուրուզը գարնան առաջին օրն է, երբ ամբողջ բնությունը կը զարթնի ձմեռնային քնից։ Ամենուրեք ծաղիկներ կը բացուին, ծառերը կը ծաղկին, թռչունները կ՚երգեն։ Նաուրուզը նոր տարին է, նոր կեանքի սկիզբը։ Ֆերդոսցոյ ժողովուրդը Նաուրուզը կը տօնէ մեծ շուքով։ Ամէն տարի այդ օրերուն Ֆերդոսցոյ մէջ կը կազմակերպուին ժողովրդական խաղեր, մրցումներ, ձիարշաւներ, ուր ամէն կողմէ հազարաւոր մարդիկ կը հաւաքուին։ Ամէն տարի Նաուրուզի տօնակատարութիւնները կը կազմակերպուին նաեւ Ֆերդոսցոյ մէջ։

Ինչպէս ամէն տարի, այնպէս ալ անցեալ տարի Նաուրուզի տօնակատարութիւնները կազմակերպուած էին Ֆերդոսցոյ մէջ։ Ֆերդոսցոյ ամենամեծ դահլիճը, որ կրնայ տասը հազար հոգի տեղաւորել, լեցուն էր մինչեւ վերեւ։ Ներկայ էին նաեւ հիւրեր հարեւան գիւղերէն։ Ամենուրեք կը տիրէր տօնական մթնոլորտ։ Ամէն կողմ կը հնչէին ֆերդոսցոյ ազգային նուագարանները։ Ամէն կողմ կը պարէին ֆերդոսցոյ ազգային պարերը։ Ամէն կողմ կը հնչէին ֆերդոսցոյ ազգային երգերը։ Ամէն կողմ կը տեսնուէին ֆերդոսցոյ ազգային տարազները։ Ամէն կողմ կը տիրէր ֆերդոսցոյ ազգային ոգին։

Ֆերդոսցոյ ամենամեծ դահլիճին մէջ կանգնած էի ես, ֆերդոսցի մը, որ ֆերդոսցոյ մէջ ծնած էր, ֆերդոսցոյ մէջ մեծցած էր, ֆերդոսցոյ մէջ ապրած էր, ֆերդոսցոյ մէջ կ՚ապրի, ֆերդոսցոյ մէջ պիտի մեռնի։ Ես ֆերդոսցի մըն եմ, ֆերդոսցի մը, որ ֆերդոսցոյ ազգային տարազ մը կը հագնի, ֆերդոսցոյ ազգային պար մը կը պարէ, ֆերդոսցոյ ազգային երգ մը կ՚երգէ, ֆերդոսցոյ ազգային նուագարան մը կը նուագէ։ Ես ֆերդոսցի մըն եմ, ֆերդոսցի մը, որ ֆերդոսցոյ ազգային ոգին կը շնչ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 7
MARDI
7 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀՐԱՏ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 18·343 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.343

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՅԱՄԱՓԱՀԱՆՄԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նաթաֆավերջը եւ մանաւանդ Յունիս 6, երկուշաբթի օր, բացառիկ հանդամանք ստացան: Նորմանտիի ցամաքահանման յիսնամեակը ոգեկոչուեցաւ նախ Կիրակի օր, Յունիս 5-ին: 30 հազար ամերիկացի վեթերաններ եկած էին եւ անոնցմէ 40-ը վարանեցան հակառակ տարիքին (70էն 80 տարեկան) կրկին երկինքէն «իջնել» Սէնթ-Մէռ - Էկլիզի մօտ, ուր ամերիկացի վայրէջքները իջած էին յիսուն տարի առաջ: Յիրաւի այս քաղաքը առաջինն էր որ ազատագրուած է: Եւ Կիրակի օր, Յունիս 5ին, նախարարապետը Սէնթ - Մէռ - Էկլիզի եւ Փոն թ'Օտրմէռի մէջ կարճ ելոյթներ ունեցաւ, որոնց ընթացքին չեչուեց թէ խաղազութիւնը երբեք վերջնական չէ եւ միայն զօրաւոր Եւրոպա մըն է որ կրնայ առաջքն առնել նոր աղէտներու: Պալտիւրի կ'ընկերանային Արտաքին, Պաշտպանութեան, Ներքին նախարարները, ինչպէս նաեւ Հոլանտայի Պէաթրիքս թագուհին, քանի ազատագրողներու մէջ կին Հոլանտացիք: Արարողութիւն մըն ալ տեղի կ'ունենար Պայէօ, ուր բարձրացած է զինակից ուժերու ընդհ. հրամանատար՝ զօրավար Այզընհաուրի արձանը, զոր նուիրած է Գլինթըն:

- Գերմանացիներ ալ եկած էին լա Քամպի վերեզմանատունը (Պայէօյի եւ Իզինեըի միջեւ) ուր կը հանգչէին 22·252 գերմանացի զինուորներ, մեծ մասամբ պատանիներ: Հոն Ամերիկացիներ միացած են գերման ընտանիքներուն եւ նախկին ռազմիկներուն միասնաբար ոգեկոչելու համար մեռեալներուն յիշատակը:

- Ամէնէն մեծ հանդիսութիւնը կը կատարուէր Երկուշաբթի, Յունիս 6-ին, մասնակցութեամբ պետական եւ կառավարական 19 պետերու, որոնց կարգին Պլճիոյ թագուհին, նախագահներ՝ Միթերան, Գլինթըն, Պելճիոյ թագաւորը եւ ռազմաթիւ երկիրներու զեկավարներ (Նորվեկիա, Լիւքսանպուրկ, Գանատա եւայլն, եւայլն): Առաւօտեան ժամը 8·30-ին նախագահ Գլինթըն կ'ոգեկոչէր ամերիկացի ռանգըրներու (ամերիկացի յարձակող ուժերու զինուոր) յիշատակը, մինչ Էլիզապէթ թագուհին չգեղ զբօսանաւը՝ Պրիթանիան խարիսխ նետած էր:

- Քանի հիւանդանոցը սրտի տաղնապի զոհ գացած է ամերիկացի վեթերան մը, երկու ուրիշներ ալ հիւանդանոց մտած են ծանր վիճակի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Նախարարներու Խորհուրդը ընդունած է Պոսնիայէն եաք Ադրբեջան եւս զօրք ղրկելու գաղափարը: Այդ զօրքը մաս պիտի կազմէ ՄԱԿ-ի ուժերուն, բայց նակավայր ունենալով Էրզրումը: Կը ըսպասուի որ Նախարարներու Խորհուրդին կողմէ պատրաստուած առաջարկը մօտօրէն ներկայացուի Ազգ· Ժողովին:

ԹՈՒՐՔ ՂԵԿԱՎԱՐ դէմքերու հակառուս արտայայտութիւնները բուռն հակազդեցութիւն առեղծած են Մոսկուայի մէջ: Նախ Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահը, ապա վարչապետուհին Ռուսաստանը նկատած են վերջին ծայր լուրջ վտանգ մը, որովհետեւ ան կը ձգտի կայսրութեան վերածուիլ, ծաւալապաշտ քաղաքականութիւն վարելով: Որքան ալ Հանրապետութեան նախագահը Ս. Տէմիրէլ մերժած է այս տեսակէտները, Մոսկուայի Թուրք դեսպանը Արտաքին նախարարութիւն կանչուած է ու իրմէ բացատրութիւն պահանջուած: Մոսկուա նաեւ տեղեկացուցած է թէ չնչած է ռուսական օդուժի Սպայակոյտի պետին Անդարա այցելութիւնը:

ԿԻՐԳԶՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Ասկար Ակայեւ պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Ֆրանսա, Յունիս 1-էն 4: Իրեն համար է որ քանի մը ամիս առաջ, ուղղակի նախագահը՝ կարմրով կ'ըսէր՝ «այս իրեւ թէ դեմոկրատը զոր Արեւմտեանները այնքան կը սիրեն»: Ընտրուած էր 1991-ի վերջ, բայց օրէ օր դէմ պէտք է դնէ համայնավարներու յառաջխաղացման եւ տնտեսական ծանր տագնապի մը: Ակայեւ պէտք է նաեւ խնայէ Ռուսաստանը որու համայնքը երկրին բնակչութեան (4,5 միլիոն) 20%-ն է: Կրկնակ ազգութեան հարցը լուծուած չըլլալով, Ռուսերու մեկնումը չի դադրիր: Այդ առընչութեամբ, «սլաւական համալսարան» մըն ալ հիմնուած է եւ Ակայեւ կոչ ըրած է· - «Մեր համալսարանին մէջ, ռուս, բելառուս, ուկրանացի փրոֆէսէօրներ կրնան դասաւանդել: Ձեր մեկնումը, մեր ողբերգութիւնն է: Մնացէ՛ք, միշտ նոյն ժողովուրդն ենք»:

ՌՈԼԱՆ ԿԱՐՈՍԻ թենիսի «միջազգային» մրցումը վերջ դուաւ սպանական կրկնակ յաղթանակներով, այրերու թէ կիներու աւարտականին: Մարի Փիրս, Ֆրանքեւմերիկեան ծագում ունեցող, բայց Ֆրանսուհի նկատուող Շարթ եւ Կիրակի (անձրեւը պարտադրեց որ մրցումը Շարթ չաւարտի) չկրցաւ դէմ դնել սպանուհի իր մրցակիցին որ երկրորդ անգամ ըլլալով կը տիրանայ տիտղոսին: Այրերու մրցումին սպանական յաղթանակը կասկած չէր վերցներ, քանի որ երկու խաղացողներն ալ Սպանացի էին եւ Խուան - Կարլոս Թագաւորը որ ներկայ էր չէր կրնար չհպարտանալ: Երկու յաղթականներն են Արանքսա Սանչէզ եւ Սերկի Պրուկուերա:

ՄՈՍԿՈՒԱ. նոր պայմանաժամեր ձեռք ձգեց իր պարտատէրերէն, ինչ որ վճռատ մըն է այն վստահութեան զոր Արեւմտեանները կը պահեն վարչապետ Չերնոմիրտինի եւ իր բարեկործակատներուն հանդէպ: Ռուսաստանի արտաքին պարտքը աւելի քան 80 միլիառ տոլար է, որու 45 միլիառը հանրային պարտատէրերու ներկայացուած Փարիզի քլէօպին մէջ: Յունիս 4-ին չնորհուած նոր երկարաձգումը 7 միլիառ տոլարի կը վերաբերի: Ռուսաստան պիտի կարենայ անոր վճարումը սկսիլ 3 տարիէն միայն եւ մինչեւ 2010 երկարող շրջանի մը վրայ:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ «Ֆրանս 2» կայանի լուրաւուութեան ժամը 20-ի խօսնակը՝ Փօլ Ամառ, ցնոր անօրինութիւն չի կրնար այլեւս այդ լրատուութիւնը կատարել, իբրեւ «պատիժ», որովհետեւ առջի իրիկուն կուիմարտի ձեռնոցներ առած չարկած էր Լը Փէնի եւ Թափիի, իրենց վիճարկումին առթիւ: Այս որոշումը տրուած է արհեստի բարոյականի եւ բարոյապիտութեան սկզբունքներուն համար: Ամառ խմբագրապետի պաշտօնը եւ աշխատավարձը կը պահէ: «Ֆրանս 2»ի խմբագիրներն ու լրագրողները շատ ծանր կը դատեն պատիժը, մանաւանդ որ Փօլ Ամառ յաջորդ օրն իսկ զղջացած էր եւ յայտարարած թէ իր արարքը չէ հասկըցուած եւ կը ցաւի:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆԱԽԿԻՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԴԷՄ

Ապրիլ 28-ին նախագահ Ելցին յաջողեցաւ քաղաքական ուժերու մեծամասնութեան, որոնց չարքին է նաեւ Ժիրինովսկի, ստորագրել տալ «Համաձայնութեան ուխտ» մը որ կերպով մը անչարժութեան կը մատնէ ընդդիմութիւնը: Ստորագրողները յանձնառու կ'ըլլան միջոցներ ստեղծելու որպէսզի քաղաքական կայուն միջավայր մը գոյանայ, տնտեսական տագնապը վերջ գտնէ, յարգուին մարդկային իրաւունքները, ամրապնդուի անհատին ու ընկերութեան ապահովութիւնը: Այս յանձնառութեամբ անոնք կը խոստանան 1996-ի բնականոն պայմանաժամէն առաջ կանխակալ ընտրութիւններու պահանջք չներկայացնել, երկրորդական հարցերէ մեկնող զործադուլները չկազմակերպել, եւայլն:

Այս ուխտին ստորագրութիւնը խիստ հակազդեցութեան պատճառ եղած է ռուս երկու նախկին ընդդիմադիրներու որոնք կը կոչուին Ալեքսանդր Զինովիեւ ու Վլադիմիր Մաքսիմով: Երկուքն ալ 70-ական թուականներուն հեռացած են Խորհրդային Միութենէն. առաջինը կ'ապրի Միւնիխ, երկրորդը՝ Փարիզ:

Անոնք Մոսկուայի «Պրաւդա» օրաթերթին մէջ մանիֆեստ մը ստորագրած են այս ուխտին դէմ, զայն որակելով «ընդդիմութեան կամաւոր անճնասպանութիւնը»: Ըսելէ ետք թէ համամիտ են ազգային համաձայնութեան մը որ վերջ պիտի տայ տիրող քաղաքական, տնտեսական եւ բարոյական տագնապին, կը յայտնեն թէ Ելցինի ուխտը մեծ դժգոհութիւն եւ խոր յուսախաբութիւն պատճառած է իրենց: Զայն կը նկատեն դրեթէ վերջնագիր մը, անճնասութեան մղելու համար ամէն մակարդակի ընդդիմութիւն, մինչեւ իսկ ամէնէն մեղմը: Ստորագրուած համաձայնութիւնը, իրենց կծիքով, հրաւէր մըն է մեղսակցութեան, նախագահին զեկավարութեան ենթակայ դործադիր իշխանութեան վարած քաղաքականութեան:

Այլախոհ երկու մտաւորականները վճռական կը մերժեն զօրավիգ կանգնիլ նման ձեռնարկի, որ ընդդիմութենէն կը պահանջէ երկու տարուան լռութիւն ու անչարժութիւն: Ատիկա իրենց համար լիուլի կը բաւէ ընդդիմութիւնը քայքայելու եւ երկրին մէջ հաստատելու ամէնէն սարսափելի բռնատիրութիւնը:

Ընտրութեան հարցին ցոյց տրուած մօտեցումը ամէնէն վրդովեցուցիչն է Զինովիեւի եւ Մաքսիմովի համար: Ուխտը այս մասին ոչ մէկ երաշխիք կուտայ ու անոնք որ կը կարծեն թէ 1996-ին ամէն բան բնական ընթացք կ'ունենայ, կը սխալին: Ուխտին չուրջ յարուցուած ամբոխահար աղմուկը Կրեմլինի դէմքերը պիտի վար աղմուկը Կրեմլինի դէմքերը պիտի մեկնաբանեն այնպէս մը որ դրեթէ ժողովրդային փափաքով, յարմարագոյնը պիտի ըլլայ յետաձգել այդ ընտրութիւնները: Անոնք կը յիշեցնեն նախագահին խոստումները. ան ըսած էր թէ ձեռքերը կը կտրէ եթէ անտեսութեան կայունացումը չյաջողի. խոստացած էր հեղուկ վառելանիւթի գինը չբարձրացնել, լուծուած Խորհրդարանին դէմ ուժի չդիմել, Յունիսին նախագահական կանխահաս ընտրութիւն կատարել, կողոպտուած դիւզացիներուն համար արդարութիւն հաստատել, չահագործուած խնայդղներու վնասները հատուցանել, ռուբլին զօրացնել եւայլն: Մինչդեռ այսօրուան կացութիւնը ցոյց կուտայ թէ սուտն ու մոլորեցնելու վարժութիւնը ներկայի ռուս ղեկավարներու հիմնական արհեստը դարձած է ու ատիկա թերեւս միակ բնագաւառն է ուր անոնք կը յայտնուին որպէս իսկական արհեստավարժներ:

Երկու մտաւորականները իրենց մանիֆեստին աւարտին բաւական խիստ ազդարարութիւն մըն ալ կ'ուղղեն իրենց հայրենակիցներուն որպէսզի զգօն ըլլան ու չտարուին աղմուկէն. անոնք կ'ըսեն. «Անոնք ձեզ կը խոթեն վկաներու ներկայութեան: Կը պատրաստուին ձեզ արիւնաքամ ընել ու ամէն իրաւունքէ զուրկ ստրուկներու վերածել, աւելի դիւրութեամբ լուեցնելու համար երկրի մը մէջ ուր օր ցերեկով խորհրդարանի երեսփոխան կը սպանուի, ուր մինչեւ ատամնիքրը զինուած օմոններ խաղաղ ցուցարարներու դէմ կը հանուին, ուր ոչ մարդկային իրաւանց, ոչ ալ բաղաքացիական ազատութիւններու մասին խօսք կրնայ ըլլալ»:

Այս նպատակով է որ, կ'ըսեն, Ուխտը սահմանափակումներ կը բերէ քաղաքական կուսակցութիւններու անկախութեան, ժողովի, խօսքի ու մամուլի ազատութեան, դործադուլի իրաւունքի, սպառիժներու սպառնալիքով: Իրենց համար յստակ է որ հակաժողովրդավար այս իշխանութիւնը, իր ուխտին միջոցով, կը միտի երկար տաեն չհեռանալ դիրքերէ, նախագահական ընտրութիւնը ձգելով ծոպազատկին:

Այս բոլորը եղրակացնելու կը մղեն թէ Ռուսաստանի իշխանութեան ծարաւ այդ մարդիկը ամէնէն վտանգաւոր մաֆիան կը կազմեն ու քաղաքական ու ոճրային թափթփուքներու այդ միութիւնը ոչ մէկ ոճիրէ ետ պիտի կենայ իր նպատակի ճամբուն վրայ:

Մանիֆեստը կ'աւարտի յուշելով Միացեալ - Նահանգներու հիմնադիրներէն մէկուն յայտարարութիւնը· «Ցաւերժական զգօնութիւնը ազատութեան երաշխիքն է»:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԵՌԱՏԻՊԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԴԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուն իս 1 / 4)

Ժ· ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ
ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Չէզոք երկիրներու Արտաքին նախարարներու 11-րդ համագումարին մասնակցելու համար Գահիրէ գացած է Արտաքին Ա· փոխ - նախարար Ժիրայր Լիպարիտեան եւ չարք մը հանդիպումներ ունեցած Արաբական Լիկայի գլխաւոր քարտուղարին, եգիպտացի պատասխանատուներու, աւելի քան 30 երկիրներու Արտաքին նախարարներու եւ փոխ -նախարարներու հետ: Հանդիպումներուն ներկայ եղած է նաեւ Գահիրէի Հայաստանի գործակալ Եդուարդ Նալբանդեան: («Յառաջ», Ժիրայր Լիպարիտեան Փարիզէն անցած էր Գահիրէ, ուրկէ կրկին Փարիզ եկաւ, նախքան Երեւան վերադառնալը Յունիս 9-ին):

***

ՄԱՀ՝
ԱՐԵԼ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

Պատմութեան տոքթոր, հայկական հանրապետարանի նախկին գլխաւոր խմբագիր եւ ԳԱ պատմութեան հիմնարկի վարիչ Արեւլ Սիմոնեան Յունիս 3-ին յանկարծամահ եղած է, երբ կը մասնակցէր Զոն Կիրակոսեանի - ծննդեան 65-ամեակ - յի-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ՝ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Գրեց՝ ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իր տեսակին մէջ առաջին ձեռնարկն էր Ֆրանսայի հայ վարժարաններուն համաժողովը, որ գումարուեցաւ Նիսի մէջ, Մայիս 21 – 22–ին, կազմակերպութեամբ Նիսի Պարսամեան վարժարանին Ծնողաց Միութեան եւ Նիսի ու Շրջանի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան, որ կը մասնակարարէ այդ վարժարանը։

Համաժողովին նպատակն էր ի մի հաւաքել պատասխանատուները, ըլլան անոնք խնամակալ, տնօրէն կամ ուսուցիչ, միասնաբար քննել կարենալու համար Ֆրանսահայ դպրոցները մատնող հարցերը բոլոր։

Մասնակցեցան հետեւեալ վարժարանները. Դպրոցասէր (Փարիզ՝ Լը Ռենսի), Համազգային (Մարսէյլ), Սուրբ Մեսրոպ (Փարիզ՝ Ալֆորվիլ), Մարգարեան – Փափազեան (Լիոն), Պարսամեան (Նիս)։ Զէր ուզած մասնակցիլ Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու վարժարանը միայն։

Օրակարգի հարցերը բաժնուած էին երեք մասերու. –

1) Պիւտճէ, վարչութիւն, մանկավարժութիւն, մշակոյթ, ուսման մակարդակ։

2) Կրօնքի տեղը հայ վարժարաններուն մէջ։

3) Վարժարաններու ծանօթացումը, հայ մամուլի միջոցաւ։

Ժամանակի սղութեան պատճառաւ առաջին մասէն միայն նիւթականի հարցն է որ լայնօրէն քննուեցաւ, իսկ միւս հարցերուն վրայ հպանցիկ ակնարկ մը կրցաւ նետուիլ միայն։

Կրօնքի հարցը չկրցաւ չօշափուիլ, նկատելով որ կը բացակայէին Ֆրանսահայութեան երեք եպիսկոպոսներն ալ, որոնց մասնակցութիւնը ծանուցուած էր յայտարարով։

Իսկ հայ մամուլէն մասնակցեցան «Յառաջ»ի եւ «France - Arménie»ի ներկայացուցիչները միայն։

Անկասկած, ամէնէն հետաքրքրականն էր այն հակիրճ ծանօթութիւնները, զոր իր նախաբան տուին մասնակից վարժարաններու ներկայացուցիչները իրենց հաստատութիւններուն մասին, եւ որոնք կրնան ամփոփուիլ հետեւեալ կերպով.

1) ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ. – *Տնօրէնն է Պր. Կարապետ Տաքէսեան։*

Հիմնուած է 1879–ին Պոլիս, Դպրոցասէր Տիկնանց Մի ութեան կողմէ, նպատակ ունենալով ուսուցչուհի պատրաստել զաւառի հայ վարժարաններուն համար։

1928–էն ի վեր հաստատուած է Փարիզ Լը Ռենսի, Տիգրան խան Քէլէկեանի կողմէ յատկապէս դնուած պատմական ապարանքի մը մէջ, որուն սեփականատէրն է Հ. Բ. Ը. Միութիւնը։ Դպրոցը կը մասնակարարուի Տիկնանց Խնամակալութեան մը կողմէ, որ կը գործէ իբր 1901-ի օրէնքին համաձայն կազմուած միութիւն։

Ներկայիս ունի 205 աշակերտներ, 18–ը մանկապարտէզի, 92–ը նախակրթարանի եւ 45–ը միջնակարգի մէջ։ Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ 12 հոգիէ, որոնց 4–ին թոշակները կը վճարուին Կրթական նախարարութեան կողմէ, Contrat d'Association-ի ճամբով։ Կան նաեւ 9 այցելու ուսուցիչներ, որոնք չաբաթական քանի մը ժամ կը դասաւանդեն, անձնուիրաբար։

2) ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ. – *Տնօրէնուհին է Տիկին Գասարեան։*

Հիմնուած է 1978–ին, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ կողքին, նախապէս իբր մանկապարտէզ։ 1991–էն սկսեալ ունեցած է նախակրթարանի բաժին, որ պիտի ամբողջանայ յառաջիկայ տարեշրջանին։ Ունի 121 աշակերտներ, 80-ը մանկապարտէզի եւ 41-ը նախակրթարանի մէջ։ Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ 8 հոգիէ, որոնց 3–ը հայ։ Կը մասնակարարուի Եկեղեցւոյն կողմէ, որուն սեփականութիւնն է։ Ցարդ չէ կրցած Contrat d'Association-է օգտուիլ։

3) ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ. – *Տնօրէնն է Պր. Ռաֆֆի Արզումանեան, որուն բացակայութեան բացատրութիւն տրուեցաւ վարչական խորհուրդէն Պր. Սարհատ Գըլըճեանի կողմէ. (Պր. Արզումանեան կէս - օրէ վերջ ժամանելով ամբողջացուց բացատրութիւնները)։*

Հիմնուած է 1980–ին, երբ Լիբանանի կացութեան բերումով Համազգայինի կեդրոնը կ'որոշէ մասնաճիւղ մը բանալ Մարսէյլի մէջ։ Սեփականութիւնն է 1901–ի օրէնքին հիման վրայ կազմուած ընկերակցութեան մը, որուն կողմէ կը մատակարարուի, օժանդակութեամբ Ծնողաց Միութեան մը։

Սկսած է մանկապարտէզի չորս աշակերտներով, եւ տարուէ տարի դասարան մը աւելցնելով ներկայիս հասած է 180 աշակերտի, որոնք ցրուած են մանկապարտէզին մինչեւ լիսէ երկարող 13 դասարաններու մէջ։ Լիսէի բաժինը պիտի ամբողջանայ յառաջիկայ տարեշրջանին, լրացուցիչ (terminale) դասարանի յաւելումով։

Նախակրթարանի բոլոր դասարանները եւ երկրորդականի առաջին դասարանը կ'օգտուին Contrat d'Association-է։

4) ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ. – *Բացատրութիւնները տրուեցան հայերէնի ուսուցչուհի Օր. Լուսին Պէյաքճեանի կողմէ։*

Հիմնուած է 1988–ին, Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի նախաձեռնութեամբ, որ վարիչն է վարժարանին։ Կը գործէ մասամբ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին սրահներուն, մասամբ ալ մօտակայ վարձու շէնքի մը մէջ։ Կը մատակարարուի Լիոնի եւ Շրջակայքի Հայոց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան կողմէ, օժանդակութեամբ՝ Ծնողաց Միութեան մը։

Սկսած է մանկապարտէզի 9 աշակերտներով, եւ ներկայիս ունի 94 աշակերտներ, բաժնուած՝ մանկապարտէզի երկու եւ նախակրթարանի չորս դասարաններու մէջ։ Ունի 4 Ֆրանսացի եւ 2 հայ մնայուն, նաեւ երկու հայ օդնական ուսուցիչներ։

Ամբողջ դպրոցը Contrat d'Association-ով կապուած է Կրթական նախարարութեան։

5) ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ. – *Տնօրէնուհին է Տիկին Ա.յտա Դանիքեան։*

Հիմնուած է 1988–ին, Եկեղեցւոյ կից Պարսամեան Համալիրին մէջ, որուն շինութեան կարեւոր մէկ մասը հոգացուած է Թորոս Պարսամեան ընտանիքին կողմէ; մնացեալն ալ ապահովուելով անհատներու եւ քաղաքապետարանի նուէրներով։

Սկսած է իբր մանկապարտէզ, 13 աշակերտներով։ Ներկայիս ունի 54 աշակերտներ, որոնց 32–ը մանկապարտէզի երկու, եւ 22–ն ալ՝ նախակրթարանի երեք դասարաններու մէջ։

Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ տնօրէնուհիէն, 3 ուսուցչուհիներէ եւ օդնական մանկապարտիզպանուհիէ մը։

Կը մատակարարուի Նիսի եւ Շրջանի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ, օժանդակութեամբ՝ Ծնողաց Միութեան մը։

Ձեռնարկներ կը կատարուին մօտիկ ապագայի մը Contrat d'Association-է կարենալ օգտուելու համար։

***

Պիւտճէի հարցը ձեռք առնելէ առաջ, փոխանակութեան կարծիքներ եւ տրուեցան յաւելեալ տեղեկութիւններ ալ, որոնք եկան հաստատել հետեւեալ իրողութիւնները.

– Ֆրանսահայ վարժարանները բոլորն ալ կը դործադրեն Ֆրանսայի հանրային վարժարաններու ծրագիրը, ատոր վրայ աւելցնելով հայերէնի դասեր, դառնալով երկլեզու (bilingue)։ Այսուհանդերձ, Ֆրանսերէնն է որ կը տիրապետէ, տրուած ըլլալով որ հայերէնէ զատ միւս դասերը կ'աւանդուին Ֆրանսերէն, ի բացակայութեան այդ նիւթերուն վերաբերեալ հայերէն դասագրքերու եւ մասնագէտ հայ ուսուցիչներու։ Իրողութիւն է նաեւ թէ դպրոցականները առ հասարակ իրարու հետ կը խօսին Ֆրանսերէն, իբր մայրենի լեզու։

– Բոլոր վարժարաններուն մէջ ընդունուած են ծագումով ոչ – հայ աշակերտներ ալ, փոքր համեմատութեամբ։

– Հայերէնի դասագրքերը մեծ մասամբ ժամանակավրէպ են եւ չեն պատշաճիր այսօրուան աշակերտներուն մտային հորիզոնին։

– Բացի Պարսամեանէ, միւս չորս վարժարանները ալ պէտք ունին իրենց չէնքերը ընդարձակելու, եւ աշակերտ մերժելու հարկադրանքին տակ կը գտնուին տեղի նեղութեան պատճառաւ։

– Բոլոր Վարժարաններն ալ կը տուայտին դրամական նեղութեան մէջ, չդիտնալով թէ վաղը ի՞նչպէս պիտի կրնան վճարել ելեկտրականութեան, կազի, ջուրի կամ այլ ծախքերը, եւ ի՞նչ միջոցաւ պիտի կրնան հոգալ անձնակազմին թոշակները։

***

Բ.

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԸ

Պիւտճէի հարցն է որ, իր հրատապ բնոյթով, դէմառդէմ նիւթը դարձաւ համաժողովին, դուռ բանալով սրտցաւ արտայայտութիւններու եւ դառն խորհրդածութիւններու ալ։

Այդպէս, դպրոցներու վարիչները յայտնի մատնանշեցին թէ, համայնքը առ հասարակ չի հետաքրքրուիր հայ դպրոցներով, եւ աշակերտներու ծնողներն ալ կը ջանան նուազագոյն չափով մասնակցիլ ծախքերուն։

Ըսուեցաւ նոյնիսկ թէ, երբ ծնողք մը իր զաւակը հայ դպրոց կը բերէ, արդէն հայութեան հանդէպ մեծ զոհողութիւն մը ըրած ըլլալու համոզումով կը չարժի։

Այս տողերը գրողը ուզեց հասկնալ թէ, վարժարանները հիմնադրուած առեն, արդեօք նախաձեռնարկները մտածո՞ծ են նախապէս ուսումնասիրել առօրեայ ծախքերն ու ապագայ զարգացման անհրաժեշտ միջոցները դիմագրաւելու հարցը։ Եւ նաեւ, հիմնադիր բարերարներն ալ խորհո՞ծ են արդեօք կարգադրութիւններ ընել, հասոյթի աղբիւրներ ստեղծելու ուղղութեամբ։

Պատասխանը եղաւ բացասական, եւ հասկցուեցաւ թէ բոլորն ալ ապաւինած են նախախնամութեան, խորհելով որ Աստուած մեծ է, ինչ որ ընկալեալ մեթոտն է հայութեան համայնքային գործերուն կարգադրութեան մէջ։

Այո՛, ճիշդ է թէ Աստուած մեծ է, բայց դժբախտաբար Մարդը փոքր է։

Երկուքին միջեւ կայ սակայն Պետութիւնը։ Ուստի, նկատելով որ Ֆրանսահայ համայնքը պէտք չէ զգար իր վարժարաններուն հոգածութիւնը տանձնելու լիովին, կը մնայ ապաւինիլ Ֆրանսական պետութեան օժանդակութեան։

Այդ մտադրութեամբ ալ, համաժողովին կազմակերպիչները կանխաւ դիմում ըրած էին Կրթական նախարար Պր. Ֆրանսուա Պայրուի, որ յօժարած էր ստանձնել համաժողովին պատուոյ նախագահութիւնը, եւ իբր անձնական ներկայացուցիչ ղրկած էր inspecteur d'académie մը, յանձին՝ Պր. Ժան – Լուի Շարլիէզի, Թուլոնէն։

Երբ Պր. Շարլիէզ ժամանեց յետ միջօրէին, իրեն բացատրուեցաւ թէ Ֆրանսահայ վարժարանները իբր երկլեզու ուսումնարան, կ'իրագործեն առաքելութիւն մը որ ճշդիւ կը համապատասխանէ Պր. նախարարին կողմէ վերջերս բանաձեւուած առաջարկներուն, ի մասնաւորի Եւրոպական Միութեան հարկադրած բազմաչակոյթ ուսուցման դրութեան, եւ հետեւաբար՝ արժանի է պետական օժանդակութեան։

Պր. Շարլիէզ ուշի ուշով մտիկ ընելէ վերջ, դիտել տուաւ թէ պետական օժանդակութիւնը կրնայ իրագործուիլ միայն Contrat d'Association-ի ճամբով (արդէն Ֆրանսահայ վարժարաններուն 32 դասարաններէն 13–ը կապուած են Contrat-ով)։ Ցետոյ, ուզեց որ տրուած բացատրութիւններն ու խնդրուած օժանդակութեան արդարացուցիչ պատճառաբանութիւնները ամփոփող բանաձեւ մը յանձնուի իրեն, որպէսզի այդ հիման վրայ պատրաստէ նախարարութեան ներկայացնելիք իր տեղեկագիրը։

Տեղւոյն վրայ խմբագրուած բանաձեւին մէջ ժողովականները չանացին բացայայտել հետեւեալ կէտերը.

– Ֆրանսահայ երկլեզու վարժարանները մէջ, հայերէն լեզու եւ հայ մշակոյթ ալ կը դասաւանդուի, պետական վարժարաններու մէջ դործադրուած ուսումնական ծրագրին կողքին։

– Մեր վարժարանները կը ձգտին տղոց տալ բացառիկ կրթութիւն մը, որպէսզի անոնք ունենան ուսումնական լիակատար յաջողութիւն, եւ դիւրանայ իրենց համարկումը (intégration) Ֆրանսական ընկերութեան մէջ։

– Հայերէնը լեզուն ըլլալով մշակութային, ընկերային եւ տնտեսական հաղորդակցութիւններու միջոց, կրնայ Ֆրանսայի միջազգային յարաբերութիւններու մարզին մէջ օգտակար հանդիսանալ, այն երկիրներուն համար ուր հայկական համայնքներ գոյութիւն ունին, եւ մասնաւորաբար՝ Հայաստանի համար։

– Մեր երկլեզու վարժարանները այն առանձնաշնորհեալ վայրերն են, ուր կրնան պատրաստուիլ հայերէնի ուսուցիչներ եւ հայախօս Ֆրանսացի պաշտօնատարներ (cadre)։

Ուստի, Նախարարութենէն կ'ակնկալուի, վերոյիշեալ տուեալներուն լոյսին տակ, նպաստաւոր ընթացք տալ հետեւեալ խնդրանքներուն.

– Հայերէնը գործնապէս ճանչնալ իբր պաքալորէայի քննութեան ընդունելի կենդանի առաջին լեզու, ճանչցուած 14 լեզուներու կարգին։

– Հայերէնը ընդգրկել Ֆրանսայի հատուածական ուսումնական ծրագրին մէջ։

– Մեր դպրոցներուն ներքին համակարգին ներդաշնակման համար փութացնել պետութեան հետ Contrat d'Association ներու ամբողջացումը։

– Պետական օժանդակութիւն ապահովել մեր վարժարաններուն շինութեան, նորոգութեան եւ առօրեայ ծախքերուն, որոնց մեծագոյն կը մասնակցին արդէն աշակերտներու ծնողները եւ հայ համայնքը։

Այս խնդրանքներուն քննութիւնը կարենալ հետապնդելու համար ալ ժողովականները իրենց մէջէն ընտրեցին երեք հոգինոց մնայուն յանձնախումբ մը, բաղկացած հետեւեալներէն։ – Տիկին Գասպարեան (Ալֆորվիլ), Պր. Տաքէսեան (Դպրոցասէր), Պր. Պաղըրճեան (Համազգայինի վարչական մարմնի նախագահ)։

Պր. Շարլիէզ, ըլլայ ժողովականներուն առջեւ, ըլլայ աւելի վերջ երկու առիթով Նիսի հայ համայնքին դիմաց խօսած իր ճառերուն մէջ յայտարարեց որ ինք լիովին համոզուեցաւ թէ Ֆրանսահայ վարժարանները չատ օգտակար դեր մը կատարեն երկլեզու ուսուցման մարզին մէջ, որ ամբողջովին կը համապատասխանէ Կրթական նախարարին տեսակէտներուն, եւ թէ իր տեղեկագիրը պիտի պատրաստէ այդ ուղղութեամբ, բոլորովին նպաստաւոր բովանդակութեամբ։

Ըսաւ նաեւ թէ, հոգեբաններու կողմէ հաստատուած է, եւ ինքն ալ անձամբ տեսած է որ, երկու լեզու դիտցող տղաքը սորվելու եւ ստեղծագործելու մարզին մէջ միւսներէն աւելի արագ կը յառաջդիմեն, ու թելադրեց այդ ճամբէն չշեղիլ երբեք։

Այս ճշմարտութիւնը դեռ չէ հասկցուած դժբախտաբար հայ ծնողներուն կողմէ, որոնք կը կարծեն թէ հայերէն սորվող տղան դժուարութիւն կ'ունենայ Ֆրանսերէն սորվելու մէջ։ Մինչդեռ, իրականութիւնը ճիշդ հակառակն է։

***

Ամբողջացնելու համար ներկայ տեղեկատուութիւնը, ի պատիւ Նիսի պատասխանատուներուն հարկ է ճշդել թէ, թէպէտ ժամանակի սեղմութենէն որ լաւ չէր հաշուուած, համաժողովը կազմակերպուած էր մեծ բծախնդրութեամբ եւ վայելուչ հոգածութեամբ, ինչ որ արժանացաւ մասնակիցներուն անվերապահ գնահատանքին։

Ժողովականները հիւրասիրուեցան Նիսի լաւագոյն պանդոկներուն մէկուն մէջ, ուր տեղի ունեցան նաեւ Շաբաթ օրուան խորհրդակցութիւնները։ Երեկոյեան, իրենց ի պատիւ ժողովրդական ճաշասեղան մը սարքուեցաւ Պարսամեան սրահին մէջ, մօտաւորապէս 400 հոգիի մասնակցութեամբ։ Իսկ Կիրակի, կէս օրէ վերջ, ժողովականները հանդիպում ունեցան զուլթիս անդամներուն հետ (չուրջ 150 հոգի) որուն ընթացքին մասնաւորաբար Պր. Տաքէսեան տուաւ բացատրութիւններ, պատասխանելով ներկաներու հարցումներուն ալ։

Կիրակի օրուան կրկնակի պատասխանատուութիւնները ընծայուած էին Նիսի քաղաքապետութեան կողմէ։

Մեկնելէ առաջ ժողովականները որոշեցին յառաջիկայ Սեպտեմբերին կրկին հաւաքուիլ, կարենալ քննելու համար օրակարգի միւս հարցերն ալ, որոնց համար ժամանակ չէին ունեցած, այսինքն՝ հայ դպրոցներու ուսումնական ծրագիրները եւ ուսուցիչներու ու դասագրքերու հարցերը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՄԵՐԳԸ ԳԻՄՐԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ամէն անոնց համար որոնք ժամանակէ մը ի վեր լսած էին թէ երաժշտական եռանդ ու արդիւնաւոր գործունէութեան մը դաշտը դարձած է Դպրոցասէր վարժարանը, յարմարագոյն առիթ մըն էր Մայիս 27-ի համերգը, Փարիզի «Կիմէ» սրահին մէջ, հասատաւելու համար ըսածները: Այդ գործունէութեան մղիչ ուժը, ներշնչարանն ու իրագործողն է դպրոցին երաժշտութեան ուսուցիչ ու երգչախումբերունղեկավարը՝ Հայկ Սարգիսեան: Մայիս 27-ի համերգը մեկնած էր անոր աքնային աշխատանքին արդիւնքէն մաս մը հանրութեան ներկայացնելու նպատակէն. եւ որովհետեւ թուականը կը զուգադիպէր «Ամատէուս»ի մրցոյթին դափնեկիրներուն Փարիզ գըլխամբ մը երեկոյթին յայտագիրին մէջ տեղ արուած էր նաեւ պատանի այդ հինգ արուեստագէտներուն:

Մեծ մասով ծնողներէ, աշակերտներէ ու համակիրներէ բաղկացած ներկանեըրուն ուղղուած ողջոյնի խօսքով, զոր արտասանեց Պր. Է. Վարդանեան, բացուեցաւ երեկոյթը որ երաժշտական առաջին նոթերով իսկ մեծապէս տպաւորեց ունկնդիրներու բազմութիւնը. այդ նոթերը կը ծաւալէին տասնամեայ մանչուկի մը դաշնակէն. ան կը կոչուէր Եղիշէ Մչեցեան ու դափնեկիրներէն մէկն էր յիշեալ մրցոյթին որ 1993-ին տեղի ունեցած էր Գիւմրի: Այդ տառապած քաղաքին վիշտով հասունցած անոր նուագը նախաբանի միակ մեղեդիով մը կը յայտնէր լռելեայն, թէ փոքրամարմին այդ տղեկը իր մեծ լրջութեամբ, նուագարանին բոլոր զաղտնիքներուն թախանցած վարպետ մըն էր արդէն:

Իրեն յաջորդեց վարժարանին երգչախումբը, երգելով Ամէն հայր սուրբ, Ձմրեւ եկաւ, Նուռտուտ մուռտուտ: Մեղք որ դաշնակի ընկերակցութեան բաժինը որ պարագաներու բերումով, ձայնագրութեան ձեւով բերուեցաւ, աւելի ժխտական դեր մը ունեցաւ ամբողջութեան մէջ, թէքնիք անյարմարութիւններու հետեւանքով: Ատիկա արդելք չէր սակայն տեսնելու թէ երգը, երաժշտութիւնը որքան հիմնական տեղ ու իմաստ ստացած էին այդ տղոց կողմէ, որպէս արտայայտութեան այնքան խօսուն միջոց: Առանձին ուշադրութեան առարկայ էր յատկապէս անոնց յստակ, հարազատ առոգանութիւնը:

Երգչախումբին այս առաջին բաժինէն ետք «Ամատէուս»ի հիմնադիր Ցովհաննէս Անաստասեան բեմ գալով խօսեցաւ պատանի արուեստագէտներու յայտնաբերումին ու անոնց լաւագոյն հեռանկարներ ընծայելու իրենց նպատակին մասին որուն արդիւնքն էր յիշեալ նախաձեռնութիւնը, ստեղծուած հինգ տարի առաջ: Անհրաժեշտ այս տեղեկատուութեան ապիթով, բեմը անհարկի կերպով զրաւելու անոր տրամադրութիւնը սակայն, ստեղծուած հետաքրքրութեան ու խանդավառութեան բաւական անհաշտ ներգործութիւն մը ունեցաւ առաջին այս ընդմիջումով իսկ: Դափնեկիրներէն Բ. դէմքին՝ դաշնակահարուհի Հռիփսիմէ Մչեցեանի (14 տարեկան) բաժինը եկաւ բոլորովին յարմարագոյն կերպով մոռցնելու այդ ներգործութիւնը: Ցայտագրին տարողութեան մէջ անհամեմատօրէն ծանրաբեռնուած այդ բաժինը, անկասկած, լաւագոյնս պիտի գտնէր իր իմաստն ու արժէքը, եթէ պայմանները թոյլատրած ըլլային ներկայացուած կտորներուն պահանջած որակով դաշնակ մը դնել դիմբեցի պատանուհիին մատներուն տակ: Ան նուագեց Հայրը, Ռախմանինով, Բարաջանեան, Կոմիտաս ու Լիսթ, յատկապէս իր թէքնիքով զարմանք առթելով:

Իրմէ ետք խօսելու հրաւիրուեցաւ վարժարանին տնօրէնը Տաքէսեան. ան ըսաւ որ դիմբեցի դափնեկիրները դպրոցը հիւրասիրելու ու միասնական եղբայրական մը կազմակերպելու իրենց որոշումին մէջ հիմնականը եղած էր այն փափաքը որ հայրենիքը վերապրող մակարդակի դոյութիւն մը չմնայ Դպրոցասէրցիներու համար ու նման հանդիպումներ ըլլան ցնծութեան առիթներ:

Ց. Անաստասեանի հերթական - այլ բնաւ անհրաժեշտ - միջամտութենէն ետք ունկնդրեցինք Հայաստանցիներու խմբակէն քանոնահար Լիանա Մարտիրոսեանը որուն դաշնակով ընկերացաւ Հ. Մչեցեան, մենակատարի կարողութեան հետ վաստն ալ տալով վարժ ու հասուն ընկերացողին:

Առաջին մասը աւարտեցաւ Ե. Մչեցեանի ,ուղուկով ու երգով, դաշնակով ու քանոնով ստեղծուած վայելքը զգաթնակէտին հասցուց, Ա. Աւետիսեանի մեղեդիներով:

Երեկոյթին երկրորդ մասը սկսաւ Սէյրան Ֆրանջեանի գհոլով. ժողովրդական այս նուագարանը, փաստօրէն, լաւագոյն մեկնաբանին հանդիպած էր յանձին Ս. Ֆրանջեանի որ երիցագոյնն էր - 15 տարեկան - Գիւմրեցիներու խումբին: Ապա կրկին դպրոցին խումբը, մենակատարութեամբ Նայիրի Զամպաքճեանի ու Գոհար իկ Պալըքսի, երգեց Հանայ նայ նինօ ժողովրդական կտորը: Ցայտագիրը ունէր մայրերու օրուան փոքր փակագիծ մըն ալ որ նշուեցաւ երկու արտասանութիւններով. Ցասմիկ Մահտեսեան արտասանեց Սարմենի Մօր ձեռքը, իսկ Թաթիանա Հաթէմօղլու Պ. Սեւակի Մօր ձեռքերը: Երկուքն ալ փաստը տուին լուրջ ու բծախնդիր աշխատանքի մը որ կատարուած էր թէ՛ ուսուցիչին, թէ՛ իրենց կողմէ:

Ամբողջական երգի վերջին բաժինը հրաշալի յայտնութիւնը բերաւ փոքրիկներու խումբին որոնք կարգաւ եկան չարուիլ իրենց քոյրերուն ու եղբայրներուն առջեւ, երգելու համար իրենց ուսուցիչ - խմբավարին երկու մանկական երգերը: Մեծ ճշդրտութեամբ ու չարժումներու ընկերակցութեամբ երգեցին Գծաղրութեան տեարակը եւ Կովիկը: Ցետոյ մեծերու խումբը Ալագեազով (մենակատար՝ Քրիստէլ Եայլա) վակեց իր բաժինը ու բեմը յանձնուեցաւ Գիւմրեցիներու երգչուհիին՝ Զարուհի Գալոյեանի (13 տարեկան): Իրեն ընկերացողներով - քանոն, դուդուկ, դհոլ - ինքնատիպ բաժին մը պիտի ըլլար իրը, եթէ երեկոյթը տարապայմանօրէն երկարած չըլլար այնքան աւելորդ խօսքի բաժիններով որոնք անտեսեցին նոյնիսկ երախաներու յոգնութիւնն ու անքնութիւնը, սրահին մէջէն Աբիսողոմ ազայութեան թեկնածուներ գտնելու սիրոյն: Ոչ ոք կրնայ մերժել «Ամատէուս»ի նման ձեռնարկի մը կարեւորութիւնը, սակայն ատիկա չի կրնար արդարացնել տհաճ քարոզչութեան մը յոգնեցնող չափերը որ կը ստեղծէ ակնկալութիւններու հակոտնեայ հակազդեցութիւններ:

Մէկդի ձգելով այս քանի մը կէտերը որոնք ամէնէն աւելի վնասեցին պատանի երգչուհիին յատկացուած վերջին բաժինին որով ճակատը կռնուղ հօրը ան ուզած էր ձօնել երեք ֆետայական երգեր, պէտք է սեւեռիլ զրական ուրախացնող պարագաներու: Անոնց որպէս զլխաւորը կը ներկայանայ Հայկ Սարգիսեանի մեծ աշխատանքը որ մեծագոյն ազդակներէն է, ապահովաբար, հայրենիքը սփիւռքահայ պատանիին համար չօշափելի, ապրուած իրականութիւն դարձնելու դպրոցի զեկավարութեան ջանքին:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՈՑԵԱՆ

«LES CHANTEURS D'EOLE»

Հարիւնէ երիցեանի ստեղծագործական դասարանի համերգը

Գնահատանքի արժանի է Հերմինէ Երիցեան ոչ միայն որպէս տաղանդաւոր դասական երգչուհի (սոփրանօ - լիռիք) բազմիցս բեմ ներկայացած համերգներով այլ նաեւ որպէս մասնագէտ ուսուցչուհի:

Կիրակի, Մայիս 29-ին, Ֆռէն արուարձանի պետական երաժշտանոցին մէջ տեղի ունեցաւ Երիցեանի ստեղծագործական դասարանի համերգը երաժիշտ-մասնագէտ եւ բարեկամ ունկնդիրներու ներկայութեան:

Առաջին բաժնին մէջ լսելով սկսնակ թէ՛ յառաջացած աշակերտներ, տպաւորիչ էր արդէն բոլորին տարած աշխատանքը, Հելմա Վարուժ, Մանիկ Թէրզեան, Միունկ Սիւքիմ, Եուրիքօ Քոչէ -- Սաթօ, Շին - Քիու Շօ, Թօ - Ժիւն Քիմ, Էլիզապէթ Պէն Սայիտ, Միրիամ Մանեքիշըվէր, Մարի - Օա Շաչէ: Երգուեցան հատուածներ՝ Գարմէն (Պիզէ), մատամ Պըթըֆլայ, (Փուչչինի), լէ Նոս տը Ֆիկառօ (Մոցարթ):

Շնորհալի ուսանողներով, ոչ միայն իրենց ձայնամարզութեամբ, այլ նաեւ բեմական խաղով, Երիցեանի բծախնդիր աշխատանքը եւ մասնագիտական որակը ցայտուն էին:

Երկրորդ մասին մէջ համերգի զլխաւոր յայտագիրն էր Մոցարթի «Թատրոնի տընօրէնը» օփերան (մէկ արար). հիմնելով «Լէ Շանթէօր տ'Իոլ» ստեղծագործական դասարանը (աթելիէ լիռիք) երեք տարի առաջ, Երիցեան կարեւոր եւ դժուար աշխատանքի մը ձեռնարկած է. երգի հետեւող աշակերտը չի կրնար իր ուսումը ամբողջացնել առանց դերասանական վարպետութեան եւ բեմական պատրաստութեան որոնք դուռ կը բանան ապագայ ասպարէզի:

Վկայեալ Վիէննայի Աքատէմիէն՝ Հերմինէ Երիցեան մասնագիտացած է եւ կը տիրապետէ այդ լրացուցիչ մարզին: Խումբի նախորդ բեմադրութիւնները եղած են՝ գերմանացի յօրինող Հումպերտինկի «Հենզէլ - Կրետէլ»ը եւ ամերիկացի Մէնօթթիի «Համալ» օփերան:

Մոցարթի օփերային մէջ բեմ եկան չատ վարժ երգիչ -- երգչուհիներ՝ Առիան Տուժէ, Վերէն Քիրց, Ռէմոն Ռոտրիկէզ, ինչպէս նաեւ դերասաններ խօսակցական բաժնին համար - Կրեկորի Շըմալիէ, Վերոնիք Տէմատրիլ, Թրիսթան Հասփալա:

Այս բոլորը համադրած էր բեմադիր Արտաշէս Ոսկանեան՝ վկայեալ Երեւանի դեղարուեստա - թատերական բարձրագոյն հաստատութենէն: Բեմադիրի աշխատանքը անհրաժեշտ է երաժշտական, պատրաստութեան կողքին որովհետեւ այդպիսով միայն երգիչը կրնայ դառնալ օփերային մեկնաբան: Մոցարթի այս ներկայացումը յայտնաբերեց Ոսկանեանի նուրբ եւ ճաշակաւոր բեմադրութիւնը:

Գեղեցիկ հագուստներ պատրաստած էին Քաթրին Լավերնեը եւ Ռոզին Թաշճեան. երաժշտական բաժինը ստանձնած էր խումբի մնայուն դաշնակահարուհին՝ Ժակլին Մահուքս: Ամրողջութիւն մը որ իր դերը ունի արդիւնքի յաջողութեան մէջ:

Երիցեանի երգի դերմանական թէքնիքը որ չատ յատկանշական է իր որակով եւ խստապահանջ մօտեցումով կարելի էր անխտիր գտնել իր ուսանողներուն մօտ նոյնիսկ անոնց որոնց ձայնը տակաւին լայնօրէն մշակուած չէ. մաքուր հնչականութիւն, առանց աւելորդ թրթռացումներու, ճիշդ չնչառութիւն, յստակ եւ կայուն ձայն, անսայթաք թէքնիք եւ երաժշտական հարազատ ոճ:

Հետաքրքրական էր նաեւ տեսնել թէ ինչպէս տարբեր ազգութիւններէ կազմուած դասարան մը (տեսնել վերոյիշեալ անունները) կրցած էր իր ուսուցչուհիի զլխաւորութեամբ միատարր եւ ներդաշնակ մեկնաբանութիւն մը տալ:

Երաժշտանոցի տնօրէն՝ Ժան - Ժակ Վերնէր իր գնահատանքը եւ օգնութիւնը կը բերէ որպէսզի Երիցեանի ստեղծագործական դասարանը մօտ ապագային մաս կազմէ պետական երաժշտանոցին:

ՑԱՄՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

Յաջորդ համերգները տեղի կ'ունենան՝
Կիրակի, Յունիս 12, ժամը 19·30-ին:
Ուրբաթ, Յունիս 29, ժամը 20·30-ին:

Auditorium de l'Ecole Nationale de Musique
11, rue Maurice Ténine — 94260 Fresnes
Tél : 49. 84. 57. 33 / 46. 65. 56. 10

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓՈՐՁՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ
Փորձագրական էջեր
եւ
բանաստեղծութիւններ

ՄԱՆՈՒԷԼ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Մոնրէալ, 1994

ԱՆԱՑԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Զարմանալիօրէն բուռն եղաւ յուզումը երբ քեռայրս զիս ներկայացուց Երզնկեանին. «Հայաստանի նախարար»: Մինչեւ այն ատեն հայ նախարարներ տեսած էի, բայց Թուրքիոյ կամ Ռումանիոյ հայ նախարարներ: Այս անգամ բուն իսկ իմ հայրենիքիս հայ նախարարն էր, մեր նախարարը. ամենաջերմ փափաք մը ունեցայ վիզը պլլուելու ողջագուրուելու, դինքը համբուրելու կարօտով, երջանկութեամբ, բայց Երզնկեան այնքան լուրջ էր, այնքան պաշտօնական որ ապահովաբար անարժէք պիտի գտնէր ըրագիտուհիի մը այդ խորթ պիտի գտնէր ըրագիտուհիի մը այդ վայրկենական արտաբուխ չարժումը եւ բաւականացայ պչտք եղածէն քիչ մը աւելի երկար սեղմելով իր ձեռքը, ամբողջ գուրգուրանքս դնելով այդ պարզ արարքին մէջ:

Նանսէն, իր «Մերձաւոր -- Արեւելք եւ Հայաստան» չահեկան գրքին մէջ, դրուատելով խօսելէ յետոյ Երզնկեանի արժանիքներուն եւ կարողութեան մասին կ'աւելցնէ թէ ան հետաքրքրաշարժ տիպար մըն է իր համակրելի Մէֆիսթօի գլուխով: Աւելի ճիշդ նմանութիւն չէր կրնար ըլլալ:

Ամէն չարժուածքին մէջ չափուած, կշռուած, նոյն իսկ քիչ մը անժպիտ, փարիզի միջավայրին համար, սակայն անհունապէս լաւ տպաւորութիւն թողուց ան:

Զգիտցանք թէ ինչը ի՞նչ գաղափար կազմեց փարիզի հոն գտնուող դրամատէրերուն վրայ, գտա՞ւ զանոնք այն մակարդակին վրայ ուր գիրենք դրած էր Նորատունկեան:

Մինչ դրամատուն հիմնելու հարցին շուրջը խորհրդակցութիւնները կը շարունակուէին, խումբ մը Հայեր, մտաւորականներու ճաշկերոյթ մը սարքեցին ի պատիւ Երզնկեանին, չքեղ սրահի մը մէջ:

Ափ յափով պատրաստուած ըլլալ կը թուէր այդ ճաշը, որովհետեւ մտաւորականն ըլլալէ չատ հեռու անձեր կը մասնակցէին անոր եւ իրապէս ծանօթ մտաւորականներ չէին հրաւիրուած:

Անվերջանալի ճառեր խօսուեցան, չատը զուրկ ոգեւորութենէ. Տիկին Զապէլ Եսայեան խօսեցաւ չատ մտացի եւ սիրուն, բայց նորէն ամէնէն թունդ խօսողը Զօպանեանն էր:

Ամէն պարագայի, ինձ թուեցաւ թէ Փարիզահայութիւնը կրնար աւելի ոգեւորութիւն ստեղծել առաջին անգամ հոն այցելող նախարարին շուրջը, ջանալ ժպիտ մը բերել անոր շրթներուն վրայ. կիները, աղջիկները բոլորուիլ անոր մօտը, խօսիլ իրենց հայրենիքին մասին, իրենց սիրտին խորէն գտնել գորովի, սիրոյ, աղապատանքի բառեր, ղրկելու համար նախարարին հետ դէպի հայրենի հողը, դէպի սարերը մեծապանչ, դէպի հեռակայ քոյրերը, որոնք իրենցմէ աւելի բախտաւոր՝ հայ երկնքի տակ կ'ապրին, ու երզնկեան թերեւս իր ուղեւորութեան ամէնէն երջանիկ պահը ապրած պիտի ըլլար լսելով անկեղծ հոգիներու խորէն եկած այդ խօսքերը կարօտի եւ սիրոյ:

Բայց անոնք հեռու կեցան, վայելչապեղ իրենց աղուոր արդուզարդերուն մէջ, մնայուն ժպիտ մը շրթներուն:

*
**

... Ինձ համար անհունապէս հրապուրիչ էր այցելել Փարիզի դեղեցկագոյն վայրերը, ծանօթանալ բոլոր այն բաներուն որոնց մասին կարդացած էի, երազած:

Լսել երկիւղած լռութեան մէջ հնամեայ, տպաւորիչ թատերաբեմերէն դասականներու հրաշալի տողերը մեծագոյն արուեստագէտներու բերնէն: Ներկայ ըլլալ «բանաստեղծական ցերեկոյթ»ներու: Մտիկ ընել բանախօսութիւնները դրական կամ գիտական Ֆրանսացի մտքի տիտաններու՝ որոնց, ամէն մէկ բառը արժանիք մը կը ներկայացնէ. այցելել թանգարաններ, դեղարուեստի ցուցահանդէսներ, բոլոր այն բաները վայելել՝ որոնք անունդ մը կուտային իմ ծարաւած հոգիիս:

(Շար. 102)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. - Փայլակ Կիրակոսեան 300 *ֆրանք:*

VISITE à la MAISON DE RETRAITE

La Croix Bleue des Arméniens de France—*Section «Dirouhie Serengulian»* d'Issy--les-Moulineaux informe que sa visite annuelle à la Maison de Retraite de Montmorency aura lieu

le Samedi 11 JUIN.

Départ de l'autocar à 13.30 devant la Maison de la Culture - 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt à 13.45 devant l'Eglise Apostolique - 6, av. Bourgain.

Retour vers 18 heures.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M. C. A.
a le plaisir de vous inviter
à l'EXPOSITION
DE PEINTURE
de

FERDI ZIPCI

«Carnets de voyage»
du 10 au 19 Juin

Vernissage
le Vendredi 10 Juin à partir de 19h

Entrée libre

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

L'ECOLE «SIAMANTO» de Bagneux - Cachan

présente sa

FETE DE FIN D'ANNEE

avec le concours de la troupe de danse d'enfants *«EREBOUNI»*

le Dimanche 12 Juin à 14 heures 45

au Théâtre Victor Hugo de Bagneux
14, ave. Victor Hugo — BAGNEUX
(Accès : autobus 188 Pte d'Orléans
arrêt : Jean Marin-Naudin).

(Շար. Ա. էջէն)

չատակին Գ.Ա.-ի մէջ կազմակերպուած նիստին; Ծնած էր Գորիս 1922-ին:

*
**

ԸՆԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄԼՈՑ ԱՍՈՒԻՍԸ

Ընդհմութեան վեց կուսակցութիւններ Յունիս 2-ին Լրագրողի տան մէջ մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած են, նպատակ ունենալով պարզել այն տարբերութիւնները եւ հակասութիւնները որոնք գոյութիւն ունին Գ.Ա.-ի սահմանադրական Յանձնաժողովի եւ իրենց պատրաստած սահմանադրական նախագիծերուն միջեւ:

*
**

ԱՓՂԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ադրբեջանական բանակի վարձկան Ափղաններուն մասին Լ. Տէր - Պետրոսեանի բողոքի նամակին պատասխանելով Ափղանիստանի նախագահ Բապանի ըսած է թէ այդ տարրերը արկածախնդիրներ են՝ ափղան ծայրայեղ չարժումներու պատկանող, որոնք կը փորձեն անկայունացընել եւ խախտել նաեւ ափղան վարչակարգը: Ափղանիստանի նախագահը չէ՜ տելէ եռք թէ այս երեւոյթը պէտք չէ՜ վնասէ հայ եւ ափղան յարաբերութիւններուն, ներկայ կնճիռները վերագրած է խորհրդային վարչակարգի անցեալին վրան քաղաքականութեան եւ աւելցուցած է թէ իրենք կողմնակից են նորանկախ երկիրներու միջեւ ծագած հարցերը խաղաղ միջոցներով լուծելու ընտրութեան: Բապանի ըսած է նաեւ թէ ամէն ինչ կը կատարուի վարձկաններու առեւտուրին վերջ տալու համար:

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ - Փարիզ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայրենի գրականագէտ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ
կը ներկայացնէ

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ-ի
նոր լոյս տեսած վէպը՝
«ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԱՋՔԵՐՈՎ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ»

Հեղինակը կը ներկայացնէ եւ գործէն ընթերցումներ կը կատարէ՝

ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունիս 10, ժամը 20·30-ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան «Տիգրան եւ Զարուհի Տէմիրեան» սրահը՝

17, rue Bleue, Paris 9e

CDCA

COMMUNIQUE

Le Comité de Défense de la Cause Arménienne a décidé le renvoi du procès de Bernard Lewis, initialement fixé au 3 Juin par le Président de la 17 ème Chambre Correctonnelle de Paris, à l'automne, à une date qui sera communiquée ultérieurement par voie de presse.

La procédure pénale que nous avons engagée contre l'historien Bernard Lewis, était consécutive à ses affirmations publiées par le journal «Le Monde» les 16 novembre 1993 et 1er Janvier 1994, selon lesquelles le génocide n'était qu'une version arménienne des faits. Après des déclarations négationnistes aussi inecceptables, deux procédures ont été engagées, l'une au pénal par le CDCA, l'autre au civil par le Forum des Associations, avec pour nos deux organisations la poursuite d'un objectif commun, celui de la reconnaissance juridique du génocide arménien.

Compte tenu des regrettables insuffisances de la législation française en matière de crimes contre l'humanité, la procédure pénale constitue une voie difficile qui doit exclure, notamment en matière juridique, toute improvsation.

Aussi, malgré leur puissant désir de confondre au plus vite le négationniste Bernard Lewis, le CDCA, ainsi que les avocats de l'AFAJA qui le représentent devant les tribunaux, ont jugé qu'il était matériellement impossible de contenir dans les limites de la seule demi journée du 3 juin, et les témoignages des rescapés, et les explications des historiens et les interventions des avocats. Au surplus, nous n'étions nullement assurés, pour des raisons de disponibilité, de la présence effective et simultanée des historiens de réputation mondiale que nous avons sollicités.

Dans les actions qu'il a précédemment engagées auprès de la Sous-Commission des Droits de l'Homme de l'ONU entre 1974 et 1985, et auprès du Parlement Européen de 1981 à 1987, le Comité de Défense de la Cause Arménienne s'est toujours attaché à concilier les exigences de la cause arménienne avec la nécessité de la servir en tenant compte des contraintes de l'environnement, politique, diplomatique, ou juridique. Le procès Lewis qui revêt tant d'importance aux yeux de tous, nous impose précisément cette double exigence.

La façon dont cette affaire sera appréciée par les tribunaux français, constituera assurément un élément particulièrement instructif. Sur son évolution et son déroulement, le Comité de Défense de la Cause Arménienne apportera régulièrement toutes informations utiles.

COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE

17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կիրակի առաւօտ Յունիս 12, իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉ միջ մասնաճիւղային ժողով Հինդչաբթի, Յունիս 9, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

Շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը հրաւիրուած են;

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ

ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՅՈՒՆԻՍ 7 -- 28

GALERIE MONCEAU
17, ave. de Messine — Paris 8e

10h30 - 13h et 14h30 - 18h30
sauf samedis et dimanches

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ֆրանսահայ գաղութը սիրով հրաւիրուած է հանդիպումի մը՝
Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-նախագահ

ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

հետ

Զորեքշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20·30-ին
PALAIS DES CONGRES, SALLE HAVANE,
Porte Maillot, M° PTE MAILLOT

Փոխնախագահը կը խօսի ներկայ կացութեան մասին՝ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ

Նոյն առիթով վիտէօ-ժապաւէններ կը ցուցադրուին «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի իրագործումներուն եւ ապագայ ծրագիրներուն մասին

Հանդիպումին կը մասնակցին նաեւ
ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն

եւ

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ
Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ

-- Մուտքը ազատ է --

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE GRENOBLE ET DU DAUPHINE

RECHERCHE

— UN ANIMATEUR (H/F) destiné à assurer ultérieurement la fonction de directeur.

Profil : Bilingue Français - Arménien, ayant le sens de l'organisation et de la gestion. Il travaillera en collaboration avec le président de l'association ainsi que des bénévoles. Une expérience dans le cadre d'une animation réussie serait la bienvenue.

— UNE SECRETAIRE, de préférence bilingue Français - Arménien. Bonne maîtrise de l'informatique. Emploi à temps complet ou à mi-temps.

Ecrire à :

M. le Président, M.C.A.G.D.,
15, cours de la Libération,
38100 Grenoble.

Joindre un curriculum vitæ et une photo.

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

Situé sur les plages de Normandie, ouvre ses portes durant la saison estivale, à partir du 6 Juillet, pour y accueillir nos compatriotes de tous âges.

Les enfants sont admis seulement accompagnés de leurs parents.

Pour retenir les chambres ou pour tous renseignements :

Téléphoner à Navassartian 39 85 36 53

A dater du 4 Juillet au Centre de Vacances (16) 31 21 77 63.

ՎԱՂԱՆՍ

ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ՝

Կիրակի, Յունիս 19-ին
ժամը 12-էն սկսեալ
au Centre Communautaire ST-SAHAG
12, rue de la Cécile

Համեղ պատրաստութիւններ՝ խմիչքներ, եւայլն...

Զուարճանքներու, երիտասարդներու եւ վոլքրիկներու զանազան խաղեր:

Պարի եւ երգի մրցումներ:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

Կարգադրութիւններ եղած են աննպաստ օդի պարագային:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Տիկին Անահիտ Թորգոմեան: Մարտիրոսեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկ՝ Հայկանոյշ Մերուկեանը (ծնեալ Պոտուրեան):

Հայկանոյշի ամուսինը կը կոչուի Ալեքսան, աղջիկը Նելլի, որ ներկայիս պէտք է 57 տարեկան ըլլայ:

Տիկին Անահիտ Թորգոմեանի հետ կապ կարելի է հաստատել հետեւեալ հասցէով կամ հեռաձայնի թիւով.

Հայաստանի Հանրապետութիւն,
Երեւան, 10
37 Հանրապետութեան փողոց
Հեռաձայն. - 52 - 85 - 48

ՊՏՈՑՔ ՄԸ ԴԷՊԻ GIVERNY ԵՒ ROUEN

Փարիզի Խաչեան Սանուց Միութիւնը օթօբարով պտոյտ մը կը կազմակերպէ դէպի Giverny Monetի թանգարանը, ուրկէ վրայ ճաշ եւ այց մը Rouenի տեսարժան վայրեր:

Կիրակի, Յունիս 19

Տեղեկութիւն եւ արձանագրութիւն մինչեւ Յունիս 10:
43 · 08 · 12 · 06 — 46 · 56 · 14 · 53

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՀՐԱԴԱՐԻ ԹԵԹԵՒ ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐ

Ցունիս 7-ին մեր առած լուրերու համաձայն, հրադադարի փոքր խախտումներ տեղի ունեցած են թէ Ղարաբաղ (Մարտունիի շրջան) եւ թէ սահմանամերձ գիւղերը Իջեւանի շրջանը, ինչպես ինքնաւան:

Նախապէս ալ ադրբեջանական զոհարաձիկ մը, Ցունիս 3-ին հրետանային յարձակումէ ետք, գրոհած է Հայաստանի հիւսիսային սահմանի հատուածին վրայ, Նոյեմբերեանի շրջանային կեդրոնէն 5 քմ. հեռու: Թշնամին նախ յաջողած է մօտենալ մինչեւ 3 քմ., ապա շուրջ 4 ժամ տեւած կռիւներէ ետք նահանջած է դէպի իր նախկին դիրքերը, կրելով մարդկային եւ ռազմական զգալի կորուստ:

***

Ցունիս 7-ին, Մինսկի խումբի նախագահը՝ Էլիսաոն Մոսկուա կը գտնուէր, ուր նոր տեսակցութիւններ կ'ունենար: Գլխաւոր հարցն է մօտեցնել ռուսական եւ ՍԷՀՄ-ԱԷՀ-ի տեսակէտները Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման համար:

***

Ռուսաստանի նախագահ Ելցինի յատուկ ներկայացուցիչը Կազիմիրով Բաքու գացած է ու 6 ժամուան հանդիպում մը ունեցած նախագահ Ալիեւի հետ, որպէսզի զայն համոզէ ընդունելու Մոսկուայի ղարաբաղեան ծրագիրը: Թուրք մամուլին համաձայն, Կազիմիրով ըսած է թէ իրենք վճռած են ռուսական զօրաբաժիններ տեղաւորել Ղարաբաղի մէջ, որուն Ադրբեջանի նախագահը պատասխանած է թէ ինք երբեք պիտի չթոյլատրէ անոնց մուտքը, այլ միայն կրնան որպէս ՍԷՀՄ-ԱԷՀ-ի ընդհանուր ուժերու մասնակից ընդունուիլ: Կազիմիրով երկրատեւ հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Վրկրդրաձորի նախագահ Կուլիեւի ու Արտաքին նախարար Հասանովի հետ:

Կազիմիրով Բաքուէն ալ Հայաստան անցած է Ցունիս 3-ին, ու նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ հանդիպում ունեցած Ցունիս 5-ին, որու ընթացքին քննարկուած են ղարաբաղեան հարցին Ռուսաստանի միջնորդութեան առընչուող կէտեր: Տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանի նախագահի յատուկ դեսպան Դաւիթ Շահնազարեան, որ նախորդ օրը բանակցութիւններ վարած էր Ելցինի յատուկ ներկայացուցչին հետ:

«ԸՐՄՊՆՓՐԷՍ»

(Յուզիչ 1 / 6)

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ

Հանրապետութեան նախագահի հրամանագրով տեղապահ զօր. Հրաչ Անդրէասեան ազատ արձակուած է Պաշտպանութեան նախարարի Ա. տեղակալի եւ զօրավար Սպայակոյտի պետի պաշտօններէն, իր խնդրանքով:

***

Գ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Ցունիս 3-ին Նիւ-Եորքի Ռոքֆէլըր կեդրոնին մէջ փոխ-նախագահ Գ. Յարութիւնեան հանդիպում մը ունեցած է մշակոյթային մեծ ընկերութեանց եւ դրամատներու ներկայացուցիչներուն հետ: Հայաստանի անտեսութեան եւ զարգացման ընթացքին փոխ-նախագահին կողմէ ներկայացումէն ետք յատուկ քննարկման առարկայ դարձած է Հայաստանի մէջ օտար ներդրումներու կարելիութիւնը:

***

ՄԻԶԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ցունիս 4-ին Հայաստանի ԳՒ-ի նախագահութիւնը, դլխաւորութեամբ Բ. Աբրահեանի, հանդիպում մը ունեցած է ԼՂՀ-ի ԳՒ-ի պատուիրակութեան հետ, զոր կը գլխաւորէր Կ. Բաբուրեան: Ծօշափուած են Ցունիս 8-ին Ս. Պետերսբուրգի ՀԱՊ-ի միջխորհրդարանական վեհաժողովին Ղարաբաղի հարցին կարգադրութեան քննարկումին նախապատրաստութեան առընչուող հարցեր եւ կողմերը պարզած են իրենց դիրքորոշումները:

***

«ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ն ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԴԷՏԵՐ ՂՐԿԵԼՈՒ»

Հակողութեան կէտ մը հաստատելու նախապատրաստութիւններուն համար իջեւան ժամանած ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի պատուիրակութեան դեկավար, Փինլանդացի գնդապետ Հափոնէն ըսած է թէ ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ն պատրաստ է դէտեր ղրկելու ԼՂՀ եւ այդ նպատակով ալ հակողութեան կէտեր կը հաստատուին հոդ, նաեւ Ադրբեջան: Ան յոյս յայտնած է, որ մօտ օրէն կռիւներու շրջան կը հասնին դեղին սաղաւարտաւորները (ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի դէտերը) ինչպէս նաեւ թաժանարար ուժերը:

***

Իջեւանի սահմանային կացութեան ևւ եւ շրջանի տնտեսական իրավիճակին ծանօթանալու նպատակով Ցունիս 2-ին Իջեւան այցելած են ԱՄՆ-ու դեսպան Հարի Կիլմոր եւ դեսպանութեան Բ. քարտուղար Փաթերսոն:

***

ՎՃԻՌԸ՝ Ի ՆՊԱՍՏ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

1993 Դեկտեմբերին Հ. Ց. Դ.եան Վրեժփոխան Գառնիկ Իսակիւլեան, Վահնաճորի մէջ, Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեանի հասցէին վիրաւորական եզրոյթ մը ունեցած էր, ինչ որ այս վերջինը դատարան դիմելու մղած էր: Արդարեւ Ցունիս 1-ին Մասիսի շրջ. դատարանը ունկնդրած է երկու կողմերը եւ վճիռը տուած՝ ի նպաստ Արտաքին նախարարին, որմէ Գ. Իսակիւլեան մամուլի միջոցներով, հրապարակաւ, պէտք է ներողութիւն խնդրէ:

***

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԶՕՐԱՎԱՐԻ ԿՈՉՈՒՄ

ԼՂՀ-ի Գ. Խ.ի Ցունիս 3 թուակիր հրամանագրով Պաշտպանութեան բանակի հրամանատար, գնդապետ 29-ամեայ Սամուէլ Բաբայեանի չնորհուած է բարձրագոյն զօրավարի կոչում: Այսպէսով ան կը դառնայ երիտասարդ Հանրապետութեան առաջին զօրավարը:

***

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Մայիս 31-ին Արտաքին նախարարութեան մէջ Մեղրիի շրջանի դեկավար Աւետիք Արխատակեան եւ Իրանի Մարանդի դատաւորապետ Մահմուտ Ռեզա Նորթաչ սահմանային առեւտուրին մասին կառավարական համաձայնագիր մը ստորագրած են: Արաքսի ափերուն ստեղծուած առեւտուրի գօտիին քացումը կը կատարուի Ցունիս 11-ին եւ առեւտրական

ՕՐՈՒԱՆ ԳԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԱՄԷՆԷՆ ԵՐԿԱՐ ՕՐԸ» ինչպէս մկըրտուած է Ցունիս 6 թուականը մասնաւոր արարողութեանց առիթ տուաւ Նորմանտիի ափերուն: Ցատկանշական էր սակայն Մոնտի Քոռնոի խմբագրականը (Ցունիս 7), ուր քրոնիկագիրը հարց կու տար՝ «Ի՞նչ է իսկապէս որ կ'ոգեկոչուի»: Եւ նկատել կու տայ որ եթէ Անգլիացիք խստակեաց հանդիսաւորութիւն մը տուին յիշատակի ոգեկոչումներուն (Փորսմաուս), Նորմանտիի ափերուն հոլիվուտեան հսկայ բեմադրութիւն մը ի գործ դրուած էր: Երկուշաբթի, Ցունիս 6-ին, Օմահա Պիչի մէջ է որ ոգեկոչուեցաւ յամագահանումը: Խօսք առին նախագահներ Միթերան եւ Կլինթըն: Առաջինը իր ելոյթին վերջաւորութեան չնորհակալութիւն յայտնեց դինակիցներուն որոնք օժանդակեցին Ֆրանսայի ազատագրման: Կլինթընի համար ճակատամարտը կը շարունակուի եւ լինք իր ուղերձին վերջաւորութեան ըսաւ.- «Ամէնէն երկար օրը դեռ չէ վերջացած»: Անգլիոյ թագուհին ալ խօսք առած է Առոմանչ եւ «Դիւցազներգութեան օր» որակած է Ցունիս 6-ը:

ՆԱԽԱԳԱՀ Գ.ԼԻՆԹՐԸՆ, Նորմանտիէն Փարիզ կ'անցնէր Ցունիս 7-ին, ուր խօսք կ'առնէր Ազգ. Ժողովին առջեւ եւ հիւրը կ'ըլլար նախագահ Միթերանի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ իր համաձայնութիւնը տըւած է խաղաղապահ զօրքեր ղրկելու համար Աբխազիա, յայտարարած է վարչապետին դեկավարը՝ Շեվարնաձէ:

ՓՕԼ ԱՄՈՒՐ՝ Ֆրանս 2 կայանի ժամը 20-ի լրատուութիւնը պիտի կարենայ ընել կրկին, Ցունիս 27-էն: Պատիժին պայմանաժամը ճշդուեցաւ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, օդանաւ մը որ Քսիան - Քանթոն դիծը կ'ապահովէր, չախչախուած է, Ցունիս 6-ին, տեղատարափ անձրեւի մը տակ: 160 մեռեալ կայ (13 օտարական): Կը կարծուի որ Տուպոլեւ 154-ը (ռուսական) կապը կորսընցուցած է թռիչք առնելէն քանի մը վայրկեան ետք:

ՍԷՆ-ԺԱՆ ՏԸ ԼԱ ՌԻՒԻԷԼԻ (Լուառէ) Անտրէ Մալրօ վարժարանի 11 թուրք աշակերտուհիները արտօնութիւն ստացան լաչակ կրելու, ըստ ներքին նոր կանոնադրի մը: Աշակերտներու ծնողքը չատ դժգոհ են եւ կը սպառնան դասերու դործադուլ մը կազմակերպել:

ԹՄՐԱՆԻԹԵՐՈՒ ԴԷՄ

Մայիս 27-ին, թմրանիւթերու առուծախի եւ թմրամոլութեան դէմ պայքարի պետական յանձնաժողովը դումարած է իր առաջին նիստը, զոր վարած է յանձնաժողովի նախագահ եւ Պետական նախարար Ռաֆայէլ Բագդեան: Նիստը յատկացուած էր հանրապետական ծրագիրի մը պատրաստութեան:

***

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻԶԱՑԻՆ ՑԱՆՑ

Հայաստանի Հաղորդակցութեան նախարարութեան մօտ Մայիս 27-էն սկսած է գործել հաղորդումի համակարգիչային ցանցը, որ կարելի կը դարձնէ կապ հաստատել աշխարհի աւելի քան 40 երկիրներու մէջ նոյն ձեւով օժտուած շուրջ 100 ցանցի հետ: Այս դրութիւնը հաղորդումի դիւրութիւններ կ'ապահովէ առաւելարար դրամատուներու, արդիւնաբերութեան ձեռնարկներու եւայլն: Այժմ համակարգին միացուած են միայն Հանրապետութեան մեծ քաղաքները, իսկ մինչեւ տարեվերջ նախատեսուած է միացնել 30 շրջաններ եւս, ինչպէս ԼՂՀ-ի մայրաքաղաքը: Բացման արարողութեան ներկայ եղած են Լ. Տէր - Պետրոսեան, Երեւանի քաղաքապետը, բարձրաստիճան այլ անձեր:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԱՊԱՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Ցունիս 2-ին երեսփոխ սահմանադիծին վրայ տեղի ունեցած հայ - ադրբեջանական հանդիպումին ընթացքին հայկական կողմը դիմած է նախիջեւանեան պատուիրակութեան, անկէ խնդրելով լուսաբանութիւն բերել ադրբեջանական այն պնդումներուն, որոնց համաձայն հայկական միաւորներ ներխուժած էին Նախիջեւան, փորձելով դրաւել ռազմավարական կարեւորութիւն ունեցող բարձունք մը: Գնդապետ Ֆերման Ալիեւ, որու հրամանատարութեան տակ կը գտնուին նախիջեւանեան բոլոր զօրաբաժինները, ըսած է թէ ինք այս լուրը առաջին անգամ մոսկովեան «Վեստի» հեռատեսիլի յայտագրէն լսած է եւ ոչ մէկ կերպով ճշմարտութեան չի համապատասխաներ:

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

23, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 66. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՑՈՒՆԻՍ 8
MERCREDI
8 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 18·344 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.344

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ՝ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Գրեց՝ ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Գ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը տեսնուի թէ Ֆրանսահայ վարժարանները տարուէ տարի կ'ընդարձակուին ու կը զարգանան, առանց համապատասխան նիւթական աղբիւրներ գտնելու։

Այս զարգացումը կրնայ վերագրուիլ վերջին չորեքհարիւրամեակին Թուրքիայէն, Լիբանանէն եւ Մերձաւոր - Արեւելքի այլ երկիրներէն Ֆրանսա գաղթած հայ ընտանիքներու ցուցաբերած չհաւատրդուելութեան, քանի որ ըստ Պր. Տաքէսեանի, Ֆրանսահայ վարժարաններու աշակերտներուն 60 առ հարիւրը կը պատկանի ոչ - համարկեալ (non-intégré) ընտանիքներու։

Ընդհանուր առմամբ, Ֆրանսահայ վարժարաններով զբաղողներն ալ այդ դասակարգին կը պատկանին արդէն։

Ցաւոտն է որ, հին Ֆրանսահայերը ամբողջ երեք սերունդ անտեսած են հայ վարժարանը, այլեւայլ պատճառներով, եւ չեն կրցած պահպանել նոյնիսկ այն երկու ոչ - համայնական դպրոցները որոնք Փարիզի մէջ կը գործէին։ Այսինքն, Սեւրի Մխիթարեաններու վարժարանը, որ փակուեցաւ անյայտ պատճառներով, եւ Դպրոցասէրը, որ կորսուեան դուռը հասաւ 1980-ին, մնալով 16 սանուհիներով, ինչպէս Պր. Տաքէսեան բացատրեց։

Այդ անտեսումը կը բացատրուի այն հանգամանքով որ, հայերէն լեզուի գործածութիւնը մոռցած Ֆրանսահայոց համար հայ մշակոյթ ըսուածն ալ ինքնին դարձած է քրածոյ (fossile), հանգամանք զոր խոստովանելու անկեղծութիւնը ունեցաւ ժողովականներէն մին, ինչ որ եթէ ճշմարիտ է, հայ վարժարաններուն ալ պէտք է տալ հնագիտական հաստատութեան հանգամանք (archéologie?)։

(Այս տեսակէտը մտահոգիչ կերպով ի յայտ կուգայ Ֆրանսահայ մամուլին մէջ ալ, որ տարուէ տարի կռնակ կը դարձնէ հայերէն լեզուին, «Ցառաջ»ը ձգելով պատնէշին վրայ, առանձին)։

Բարեբախտաբար տարբեր կերպով խորհողներ ալ կան, ապացո՛յց, որ Ֆրանսահայ վարժարանները վերածնունդի շրջան մը կ'ապրին ներկայիս։ Ատոր համար ալ ձեւով մը կը գտնուին ճգման տագնապի մէջ (crise de croissance), որովհետեւ թէեւ մեծ չանքեր կը թափեն ամբողջացընելու իրենց դասարանները, լիակատար նախակրթարաններ, մինչեւ նակարդեր կամ լիսէներ դառնալու համար, բայց չեն յաջողիր օգտուիլ համայնքային լիակատար հոգածութենէն, որովհետեւ համայնքը այդ ուղղութեամբ չէ պատրաստուած տակաւին։

Պարզ խօսքով, Ֆրանսահայ վարժարաններու վարիչները դժգոհ են Ֆրանսահայութեան անտարբերութենէն, ու կը խորհին թէ ատոր բուն պատճառն ալ որոշակի վերապահութիւնն է, չըսելու համար՝ անվստահութիւնը։ Այսինքն, ծնողները կը վարանին իրենց զաւակները հայ դպրոց դնելու, վախնալով որ անոնք յետագային պէտք եղած յաջողութիւնը չեն գտներ, Ֆրանսական վարժարաններ անցնելով։

Այս փոխադարձ դժգոհութիւնը յատուկ չէ միայն Հայոց։ Ֆրանսայի ուսումնական հաստատութիւններն ալ կը տառապին նոյն ցաւէն։ Վկայ անվերջանալի բարեկարգութիւնները որոնք իրարու կը յաջորդեն, ամէն անգամ որ նոր կրթական նախարար մը պաշտօնի անցնի։ Բարեկարգութիւններ, որոնք կը ձգտին դպրոցը պատշաճեցնելու տեսականօրէն փոխուող կեանքի պայմաններուն։

Ուստի, մեր վարժարաններուն վարիչներուն կը վիճակի լաւագոյնս ծանօթացընել իրենց հաստատութիւնները, անհրաժեշտ վստահութիւնը ներշնչելու եւ համայնքային լիակատար օժանդակութիւն ձեռք բերելու համար։

Որովհետեւ կարելի չէ ամբողջովին պետական օժանդակութեան ապաւինիլ։ Արդէն, այդ օժանդակութիւնը ունի իր հարկադրանքներն ալ, որոնց գործադրութիւնը կրնայ չեզեցնել հայ վարժարանը իր հիմնական նպատակէն, որ է հայ լեզուի եւ հայ մշակոյթի ուսուցումը։

Բուն գժուարութիւնն ալ հոս է արդէն, որովհետեւ դեռ չէ ճշդուած Ֆրանսահայ վարժարաններու ընդդրկելիք ուղին։ Եթէ անոնք դառնան, չարաթական լոկ քանի մը ժամ հայերէն սորվեցնող Ֆրանսական վարժարաններ, կրնան կորնչցնել իրենց հմայքը հայ հասարակութեան մօտ։ Իսկ եթէ ուզեն դառնալ իսկապէս երկլեզու եւ երկմշակոյթ կրթական հաստատութիւններ, պարտին կազմակերպուիլ այլապէս։

Որովհետեւ դպրոցը չենք ու պիւտճէէ առաջ, ուսումնարան է, եւ որուն հիմն ալ ուսուցիչն է ու դասագիրքը։

Իրականութեան մէջ ամէնէն դժուարը դրամ գտնելը չէ։ Ապացոյց որ, վերջին տասնամեակին ընթացքին այս կամ այն ձեւով դրամ գտնուեցաւ դպրոցներ մէջտեղ բերելու համար։ Ֆրանսահայ բոլոր վարժարաններուն տարեկան պիւտճէն 15 միլիոն ֆրանք կը հաշուուի, ինչ որ եթէ յանձն առնուի Ֆրանսայի 300 հազար հաշուուող հայութեան կողմէ, իւրաքանչիւր հայու կը վիճակի 50 Ֆր. միայն։ (Թուաբանականօրէն ճիշդ հաշիւ մը, որ ոչինչ կը նշանակէ գործնականին մէջ)։

Դպրոցը ամէն բանէ առաջ ուսուցիչն է։ Լափալիսեան ճշմարտութիւն մը կըրկնած կ'ըլլանք ըսելով թէ հոն ուր ուսուցիչ կայ, դպրոց կայ։ Պատմութեան մեծագոյն փիլիսոփան՝ Արիստոտել, իր աշակերտներուն կը սորվեցնէր Լիկեոնի (lycée) պարտէզին մէջ ճեմելով։ Մեր պատանեկութեան Պոլսոյ խեղճուկրակ դպրոցներուն մէջ իրր հայերէնի ուսուցիչ ունէինք տարեց վարժուհիներ, որոնք թէեւ համալսարանական վկայականներ չունէին, բայց հայերէն սորվեցնել գիտէին։ Անոնք սորված էին իրենց ուսուցիչներէն, որովհետեւ ուսուցիչն է որ կրնայ ուսուցիչ պատրաստել, որովհետեւ ուսուցիչը ապրանք մըն է որ դրամով չի գնուիր, ինչպէս կարգ մը հայ մեծատուններ կը կարծեն։

Այս ճշմարտութեան գիտակցելով է որ անցեալ դարուն Պոլսահայերը երբ ձեռնարկեցին դպրոցներ բանալու ամէնուրեք, միաժամանակ ուսուցչանոցներ ալ հիմնեցին։ Դպրոցասէրը, որ իր այդ հանգամանքը կորնչուցած է, եղաւ առիթով մին։ Ազգային Կեդրոնական Վարժարանն իսկ այդ նպատակով հիմնուեցաւ։

Ներկայիս ո՞ւր կը պատրաստուին հայերէնի ուսուցիչները։ Ցայտնի չէ։ Կ'ըսուի թէ Ֆրանսական վարժարաններու մէջ դասաւանդող հայազգի ուսուցիչներուն թիւն է 1500, որոնց 300-ը համալսարաններու մէջ։ Որոշ է թէ բոլորն ալ պատրաստուած են համապատասխան ուսուցչանոցներու մէջ։ Հապա՞ հայերէնի ուսուցիչները։ Անշուշտ թէ կան որակեալ ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ, բայց առ ի չգոյէ լաւագոյնին, երբեմն իրր ուսուցիչ կը գործեն բոլորովին անտեղեակներ ալ։ Այսպէս, հայ արուեստի միջազգային սիմփոզիումներու առթիւ հանդիպեցայ ամերիկեան համալսարաններու մէջ հայագիտական ամպիոններ գրաւող դասախօսներու, որոնք մեր երբեմնի մանկապարտէզի ուսուցչուհիներուն չափ իսկ հայերէն չէին դիտեր, եւ հազիւ կրնային կմկմալով խօսիլ։ Ճանչցայ նոյնիսկ հայերէնի ուսուցիչ մը, որ չորս դիերով անուն մը կը գրէր 3 տառասխալով (Արեգ գրելու տեղ կը գրէր Առէք) եւ եթէ չորրորդ դիրն ալ սխալ չէր գրեր, առոր յանցանքը իրը չէր, այլ՝ Սուրբ Մեսրոպին, որ իր այբուբենին մէջ միայն մէկ տեսակ ա դրած էր, սխալիլը անհնար դարձնելով։

Ժողովի ընթացքին ըսողներ եղան թէ կարելի է Հայաստանէն ուսուցիչներ բերել։ Բայց եթէ տակիկա պիտի ըլլայ արեւմտահայերէնի վարժ մեր տղոց արեւելահայերէնն սորվեցնելու եւ մեր դասական ուղղագրութիւնն ալ խաթարելու համար, արդիւնքը կ'ըլլայ աղէտալի։

Անհնարութիւններ կան նաեւ տարի մը առաջ ստորագրուած Հայաստան -- Ֆրանսա գործակցութեան դաշնագրէն։ Այդ դաշնագրին մանրամասնութիւնները ծանօթ չեն, բայց հաւանական չէ որ Ֆրանսահայոց խնդիրներն ալ նկատի առնուած ըլլան հոն։ Պէտք չէ մոռնալ որ յաչս օրէնքին Ֆրանսահայը նախ Ֆրանսացի է, հայ ըլլալէ առաջ։

Կայ նաեւ դասագիրքերու հրատարակութեան հարցը։ Բացի կարգ մը բացառութիւններէ, գործածութեան մէջ եղող հայերէնի դասագրքերը բովանդակութեան տեսակէտով մէկ դարու հնութիւն կը բուրեն։ Սփիւռքի մէջ հայ դիւղացի չկայ, եւ սակայն մեր հեղինակները կը յամառին դրել մուկի, կատուի, եղի, ուղտի եւ այծի մասին, տղոց համար որոնք հինգ տարեկանին արդէն մանրադէտ դարձած են համակարգիչի, եւ աշխարհի բաները մեզմէ աղէկ գիտեն Չորհիւ Թելէվիզիոնի։

Կ'երեւի դասագրքերու հեղինակներուն համար մանուկները տխմար ապուշներ են, երբ հայադէտ - լեզուաբաններ չեն։

Այս ուղղութեամբ ժողովականներուն ուշադրութեան յանձնեցի հայերէնի գործածական դասագիրք մը։ Եօթը տարեկան մանուկներու համար պատրաստուած այս ընթերցարանէն ընտրելով ներկաներուն մատնանշեցի տասնեակ մը խրթին բառեր, քաղուած՝ բառարաններու խորէն կամ յօրինուած՝ հեղինակէն, խնդրելով որ հաճին իմաստը բացատրել։ Իրը պատասխան ունեցայ համառարած լռութիւն միայն։

Առ աւելի հետաքրքրական է այդ դասագրքին մէջ զետեղուած նկար մը, (էջ՝ 56 - 57) որ Ցիսուսի Ծնունդը կը խորհրդանշէ։ Հոն կ'երեւի յարդածածկ տանիքով հիւղակ մը, որուն մէջ Ցիսուս կը ծնի, եւ որուն վրայ աստղ կ'կիջնէ առաջնորդելով հովիւները։ Բայց ամէնէն զարմանահրաշը այն է որ, նկարին խորքին վրայ կ'երեւի մինարէ մը։ Արմատնե՛ր եւ զարմա՛նք։ Կը նշանակէ թէ, ըստ հեղինակին, մինարէ, մզկիթ կամ իսլամութիւն դոյութիւն ունէին Ցիսուսի ծնունդէն առաջ ալ...

Դասագրքերու մասին ալ ամանք սին յոյսեր կը կապեն դարձեալ Հայաստանի։ Թերթերէն կ'լսմանանք որ հոն ձեռնարկած են հայերէնի դասագրքեր պատրաստելու, սփիւռքահայ ուսանողներու համար։ Ձմրմանալի եղելութիւն մըն ալ այս է անշուշտ։ Երբ Սփիւռքի մէջ ապրող մանուկներն իսկ ի վիճակի չեն նպատակայարմար դասագրքեր պատրաստելու, ինչպէ՞ս պիտի կրնան նման հրաշք մը իրագործել Երեւանի մէջ, բոլորովին անտեղեակ մեր պահանջներուն։

***

Ֆրանսահայ վարժարաններու համախմբումը առաջին օգտակար քայլը եղաւ, եթէ ո՛չ հարցերը լուծելու, գոնէ զանոնք տեղւոյն վրայ կարենալ բերելու համար։

Այս առաջին ժողովը ծառայեց ուսումնասիրելու մասնաւորաբար նիւթական հրատապ հարցը։ Ցաջորդ ժողովին, որ ծրագրուած է յառաջիկայ Սեպտեմբերին համար, պիտի քննուին անշուշտ ուսուցիչներու, դասագրքերու եւ ուսումնական ծրագիրներու վերաբերեալ խնդիրներն ալ, որոնց լուծման եւ կարգադրման համար մաղթելի է որ Ուսումնական խորհուրդի նման մարմին մը կազմուի, որպէսզի կարելի ըլլայ ուսուցման միօրինակ ծրագիր մը մշակել։ Այլապէս, ամէն դպրոց պիտի չարունակէ ընթանալ իր ընտրած ուղիէն։

(Շար. 2 եւ վերջ)

Ն ի ս

ՀԱՆՐԱՑԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԵԴՈՒԱՐԴ Վ. ԿԻԼԱՊԷՆԿԵԱՆ (ԳԻԼԲԵԿԵԱՆ)

(1930 - 1994)

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Անցեալ Ապրիլ 27-ին Զորեքշաբթի օր վաղ առաւօտեան, Լոնտոնի մօտակայ արուարձան՝ Միչըմ-ի իր բնակարանին մէջ, յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան մը զոհ գնաց անդլիահայ բանասէրը եւ ազգային հասարակական գործիչ Եդուարդ - Վահէ Կիւլպէնկեան։

Ողբացեալը ծնած էր 1930 Յունուար 5-ին Փարիզի շրջակայքը Պուա--Կոլոմպ։ Ծնողքը Կեսարացի, 1915-ի տարագրութեան վերապրողներէն էր։ Մայրը Հռիփսիմէ Կիւլպէնկեան Կեսարիոյ ծանօթ Կիւլպէնկեան գերդաստանի չառաւիղին կը պատկանէր։ Հայրը՝ Դաւիթ Թաճիրեան (1895 - 1973), յաճախած է Կեսարիոյ Սուրբ Կարապետ վանքի ճեմարանը։ Եղուարդ դեռ երեխայ էր երբ ծնողքը բաժնուեցաւ։ Մինչ մայրը տղուն հետ Լոնտոնի արդականներուն մօտ մեկնեցաւ, հայրը նախ Լիբանան գնաց եւ ապա 1947-ին ալ Հայաստան ներգաղթեց։ Դաւիթ Թաճիրեան միջոց մը երեւանի Գիտական Ակադեմիայի Տեղեկագիրին աշխատակցելէ յետոյ, հոգեւորական կոչում զգալով արեղայ ձեռնադրուեցաւ Մաշտոց անունը առանալով (1)։ Ցետագային Մաշտոց Արքեպիսկոպոս, ան Էջմիածնի վանքին մէջ պատասխանատու պաշտօնները վարեց։ Վախճանեցաւ 1973 Ապրիլ 9-ին։

Եղուարդ առաջաւ մօրը մականունը՝ Կիւլպէնկեան։ Իր մականունին «ն» դիրը ջնջեց ու արեւելագիտութեան տառադարձի կանոններուն համաձայն, երբ հայերէն գրեց, Գիւլբեկեան տառադրեց։ Ողբացեալը իր ամբողջ ուսումը Լոնտոն կատարեց։ Ցաջողութեամբ աւարտեց Լոնտոնի համալսարանի քիմիագիտութեան Ֆաքիւլթէն տանալով մագիստրոսի վկայականը։ Քանի տարիներ դրեթէ ճարտարարուեստի մէջ իրր քիմիագէտ աշխատեցաւ։ 1972-ին կրկին համալսարան արձանագրուեցաւ եւ իրեն երկրորդական վարժարաններու բարձրագոյն կարգերու մէջ ուսուցումի իրաւունք ստացաւ։ Ցորմէհետէ, ան իրր ուսուցիչ պաշտօնավարեց։ Վերջին անգամ, Վալինկթընի -- Լոնտոնի արուարձան -- աղջկանց վարժարանը պաշտօնավարեց մինչեւ 1991-ի ամառը երբ հանդրտեան կոչուեցաւ։

Կիւլպէնկեան եղաւ Լոնտոնի «Հայ ներտաղաց Միութեան» հիմնադիրներէն մին։ Ցետ -պատերազմեան Լոնտոնի հայ գաղութին բոլոր գրական եւ քաղաքական շարժումներուն մասնակցեցաւ։ Համեստ նկարագրով եւ անձնական փառասիրութիւններէ խորշող, չփաժնեց ոմանց վարչական պարկերը որոնք ազգային գործունէութեան մէջ նախապատուութիւն կուտային վաստքի ու պատիւի տիրանալու փոխանակ գործելու։ Այս պատճառաւ ի վերջոյ հեռացաւ զանազան կազմակերպութիւններէ եւ սկսաւ առանձին եւ իր պատասխատեսած կերպով չարժիլ ու բոլորովին նուիրուիլ բանասիրական պրպտումներու որոնց հանդէպ խոր ցանկութիւն ունէր։ Ինքնաշխատութեամբ ոչ թէ միայն արագ հայերէնը, այլ նաեւ գրաբարն ալ սորված էր։ Լեզուներու առաք, ի բաց առեալ ֆրանսերէնէ, գիտէր նաեւ ըստ բաւական կերպարներէն եւ լսած ինչերէն որոնք աշխատութիւններու որակաւոր պատրաստութեան համար անհրաժեշտ էին։ Ան գրեց բազմաթիւ - քանի մօտ - յօդուածներ որոնք լոյս տեսան Le Museon, Armenian Review, Raft, Folklore, Համազգայինի Ամսօրեայ եւ այլ հանդէսներու մէջ։ Ստորագրեց նաեւ բազմաթիւ գրախօսականներ որոնք հրատարակուեցան այլազան հանդէսներու մէջ։ Բոլորն ալ անգլերէն լեզուով։ 1966-ին հիմնած էր իր անձնական հրատարակչատունը ուր իր երեք գրքոյկները լոյս տեսան։ Առանց առակին էր Clerical celibacy and the Church of Armenia (1966), ի.ը Armenian Press Directory (1967), իսկ Գ. եւ վերջինն էր The European Intellectual background to Hitler's Racial Policy (1994)։ Այս վերջինը, 1992-ի տարը Ալպորդի (Դանիա) պիտաժողովին ներկայացուցած իր զեկուցումն էր։ Երբ այլեւս համոզուած էր թէ իր կեանքին օրերը համրուած էին ուզեց զայն անմիջապէս իր միջոցներով հրատարակել ընթացիկ տարւոյս սկիզբը։

Կիւլպէնկեան զանազան փոքր ուսում-

նախրութիւններով քանի մը միջազգային արեւելագիտական համաժողովներու ալ մասնակցեցաւ: Իր վերջին մասնակցութիւնը եղաւ անցեալ տարի Սեպտեմբերին Լոնտոնի համալսարանի «Արեւելեան եւ Աֆրիկեան լեզուներու» վարժարանին մէջ կազմակերպուած գիտաժողովը: Հանդուցեալին հետաքրքրութեան գաշտը լայնամասնի էր, թէեւ իր նախասիրութիւնը միշտ մնաց հայ մէջնադարեան պատմութիւնը:

Անոնցմէ քառասուն տարիներ խիստ մօտէն հետեւեցաւ անգլիական մամուլին ու գիտական հանդէսներուն եւ զբիթէ տեղեակ էր այն բոլոր հրատարակութիւններուն որոնք սա վերջին չորս տարիներու ընթացքին լոյս տեսան: Անգլիոյ մէջ հինէն ի վեր չարունակուղ թրքասէր քաղաքականութեան –որուն յաճախ մամուլն ալ կը ճայնակցէր–, անվերահսկողութիւնը էր: Իւրաքանչիւր դրութիւն որ կը չարափոխէր մեր ժողովուրդի ժամանակակից պատմութիւնը, անմիջապէս իր դիմաց կը գտնէր կիւրպէնկեանի ազդու գրիչը: Մեր ծանօթութիւնը որ մօտ քսան տարիներ առաջ Լոնտոնի մէջ պարզ դիպուածի մը հետեւանքով սկսած էր Անգլիոյ ազգային գրադարանին մէջ եւ տեւեց մինչեւ իր վերջին օրերը, մեզի առիթ ընծայեցին իր եռանդուն գործունէութեան հետեւելու: Արդարեւ, ողբացեալը որ կանոնաւոր թղթակցող մըն էր իր նամակներուն պատճէններն ու պատասխաններուն օրինակները մեզի ղրկելով միշտ իր գործունէութեան մասին տեղեակ կը պահէր: Ցիշենք քանի մը հետաքրքրական զրչապայքարները: 1972 տարուան Մայիսին Լոնտոնի Middle Eastern Studies պատմա-գիտական եռամսեայ հանդէսը երիտասարդ անգլիացի պատմաբան Կուին Տայլերի մէկ յօդուածը հրատարակած էր: Տայլեր այդ յօդուածին մէջ կը գրէր թէ «Հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը Ա. համաշխարհային պատերազմի տարիներու կէսին ապստամբած էր: Այս պատճառաւ օսմանեան տէրութիւնն ալ զանոնք «եղեռնեց»: Կիւրպէնկեան 1977 Ցունիս 4 թուակիր նամակով մը բողոքեց առարկելով թէ «ի՞նչ փաստերու վրայ յենլով է որ Հայոց կը վերագրէք այդ արկածը»: Քանի մը օր յետոյ արդէն հաստատուած էր թէ օգնականին անկումը պարզ արկածի մը հետեւանք էր:

1978-ի տարեվերջին, Մարաշի մէջ Կիլիկիա – սիւնին եւ չիի մահմետական-ներու միջեւ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան ուր հարիւրէ աւելի չիի աղանդին պատկանող մահմետականներ սպաննուեցան: Կիւրպէնկեան Լոնտոնի Կարտիքընի մէջ լոյս տեսնող Թուրքի մը նամակին անմիջապէս պատասխանեց: «Թրքական արիւնոտ բաղնիք» խորագիրը կրող նամակով մը գրեց թէ «այդ ջարդերը անցեալի ջարդերը կը յիշեցնեն ուր բազմահազար Հայեր Կիլիկիոյ (Ատանա, Մարաշ եւ այլն) մէջ կոտորուեցան»: Վերջացնելով նամակը, հանդուցեալը կ'ըսէր թէ «Թուրքերը հայ ժողովուրդը բնաջնջած ըլլալով, հիմա սկսած են իրենց ուշադրութիւնը ուրիշ ժողովուրդներու վրայ կեդրոնացընել» (3):

Երբ Թուրք պատմաբան Թիւրքքայա Աթաէօվ՝ ծանօթ Ֆրանսահայութեան Քրէթէյլի դատավարութեան ըսած իր պէյացունց (*) յայտնութիւններով, անդամ մը փորձեց հրապարակաւ ժխտել թէ Հիթլէր ըսած ըլլայ «այսօր ո՞վ կը յիշէ հայկական ջարդերը» յառաջ քշելով թէ ինք Հիթլերի 1939 Օգոստոս 22-ի ճառին յովանդակութիւնը ունէր ուր Հայոց մասին ուէ ակնարկ մը չկար (4): Կիւրպէնկեան անմիջապէս նոյն թերթի խմբագրութեան նամակ մը ղրկելով կը ճըշդէր թէ «Աթաէօվ Հիթլերի նոյն օրը արտասանած ճառերէն մին միայն տեսած է եւ եթէ կ'ուզէ Հայոց վերաբերեալ ակնարկը գտնել պարտի միւս ճառը տեսնել: Եւ իր նամակին կը կցէր երեք անհերքելի աղբիւրները որոնք այդ ճառը հրատարակած էին:

Մեզի համար յատկապէս հետաքրքրականն է Ցովհաննէս Պօղոս Բ. Պապի դէմ կատարուած մահափորձի օրերուն Անգլիոյ կարեւոր օրաթերթերէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի ընթացքը եւ իր եզրյոյթը: «Տէյլի Թելէկրաֆ» նոյն օրը, դիւերը, յաւելուած մը հրատարակելով կը յայտարարէր թէ՝ «Ոճրագործը Մէհմէտ Ալի Աղճա անունով ծագումով Հայ մըն է» (5): Քանի մը օր յետոյ, Կիւրպէնկեան «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի կը գրէր թէ "«Թայմզ"ը, "Կարտիըն"ը եւ "ՊՊՍ" կը յայտարարեն թէ չարագործը Թուրք մըն է, դուք ի՞նչ աղբիւրի վրայ յենլով եղրակացուցիք թէ ան ծագումով Հայ է»: Թերթին արտաքին լուրերու բաժնի խմբագիր Տաամէն 1981 Մայիս 22 Թուակիր նամակով մը ներողութիւն կը խնդրէր չարագործին ինքնութեան մասին հապճեպով սխալ տրուած լուրին մասին: Կը յիշենք թէ հոս եւս մեծ հանները Աղճայի յայտարարութիւնը լուրջ առնելով զայն նախ Հայ որակեցին, վերջն ալ Պաղեստինցի:

Կիւրպէնկեան անշուշտ խիստ մօտէն կը հետեւէր Հայաստանի գիտական թէ զբօսական նուաճումներուն որոնցմէ հպարտութիւն կը զգար: Ան երկար այցելած էր Հայաստան: Նախ 1968-ին, յետոյ 1971-ին եւ վերջին անգամ ալ 1974-ին: Բազմաթիւ գիտնականներու հետ ծանօթացած էր եւ ոմանց հետ ալ երկար տարիներ թղթակցեցաւ: Ղարաբաղի Հայաստանի միացումի ի նպաստ չարժումը նախ գրական կերպով դիմաւորեց: 1990-ի մեր Լոնտոն այցին զինք խանդավառ գտանք: Բայց երբ այլազան ազգայնական չարժումներով Խորհրդային Միութեան հաւասարակշռութիւնը սկսաւ տատանիլ, եւ Հայաստանի մէջ ալ ի նպաստ անկախութեան լայնածաւալ չարժում մը սկսաւ յոռետես եղաւ: 1991 Մայիս 21-ին «Հայրենիքի Ձայն»ի խմբագրութեան ուղղեալ նամակի մը մէջ յատկապէս չեշտեց իր մտահոգութիւնը որ իր ողջմտութեան եւ հեռատեսութեան ապացոյցն է: Ստորեւ գրեթէ լրիւ կ'արտատպենք.

«...Արդեօք մտածուա՞ծ է թէ Հանրապետութեան անկախութիւնը ի՞նչ կրնայ նշանակել: Օրինակի համար, անկախ հայկական դրամը ի՞նչ արժէք պիտի ունենայ: Ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլայ, Հանրապետութեան սահմանները պաշտպանել, եւ ի՞նչ ծախսով: Բազմաթիւ այլ ճգնաժամային հարցեր կան:

Նկատի առնուած է արդեօք որ ոչ միայն Ցունաստանի նման միջակ պետութիւնները, այլ նոյնիսկ Ֆրանսայի եւ Բրիտանիոյ պէս մեծ ուժեր ստիպուեցան Եւրոպական Տնտեսական Համայնքին անդամակցիլ, որպէսզի իրենց դրամական միաւորներուն արժէքը պահպանեն:

Ծօսքով անկախութիւն հռչակելը դիւրին է»:

Մեր վերջին հանդիպումին, 1991-ի ամառը Լոնտոն, այլեւս համոզուած էր այն աւազախրամին որուն ենթարկուած էր Հայաստան: Ընթացիկ տարւոյս սկիզբին, նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի Լոնտոն այցի ծրագիրը զինք չհանդաւատռեց, այլ՝ ընդհակառակն: Մտմնապէս արդէն ակարացած, եւ հոգեպէս ընկճուած, Հայաստանի Լոնտոնի դեսպանատան ուղղեալ նամակի մը մէջ գրեց.

«... 17-րդ դարէն ի վեր անգլիական պետութիւնը Թրքասէր քաղաքականութիւն վարած է, իսկ Հայոց հանդէպ միշտ անչեղ աննպաստ ծրագրի մը հետեւած է որ, այժմ, այլեւս գաղտնի չեն պահեր: Եթէ կարծուի որ բրիտանական կառավարութեան 400-ամեայ դիրքը կարելի է փոխել անձնական հրապոյրով՝ այդ պարզապէս միամտութիւն է»:

Նախագահին Լոնտոն այցի օրերուն արդէն խիստ տկարացած, անկարող էր նոյնիսկ դուրս ելլելու: Բայց ըստ սովորութեան, մօտէն կը հետեւէր անգլիական մամուլին: Անկարող գրելու, կնոջը կը թելադրէր որպէսզի մեզի գրէ թէ «Նախագահին պաշտօնական այցելութեան մասին Անգլիոյ մամուլը լուռ մնացած էր, ոչ իսկ մէկ տող»:

Ապրիլ ամսուան սկիզբը կնոջմէ երկտող մը կը ստանայինք ուր կը պարզուէր թէ վիճակը խիստ ծանրացած էր: Անմիջապէս հեռաձայնով Լոնտոնի հետ կապուեցանք: Կիւրպէնկեան խիստ յուզուած, մեզ կ'ըսէր թէ այլեւս չէինք կարող հանդիպիլ, եւ իր առաքելութիւնը վերջացած էր: Քանի մը օր յետոյ երկրորդ նամակ մը ալ աւելի յուսահատական եւ յետոյ երկար լռութիւն մը...

*
**

Եդուարդ Կիւրպէնկեանի մահով Անգլիոյ ժամանակակից գաղութը կը կորսընցընէ իր նուիրեալ եւ ազգային աւանդութիւններու հանդէպ խիստ նախանձախնդիր անդամ մը: Ողբացեալը կը յուսար, իր հանգստեան կոչուելէն յետոյ, դոնէ բոլորովին նուիրուիլ իր նախասիրած բանասիրական ուսումնասիրութիւններուն, բայց նախախնամութիւնը այլ կերպով տնօրինած էր իր ճակատագիրը: Ան լաւ բարեկամներէն էր փրոֆէսէօր Զարլս Տաուսէթի՝ Օքսֆորտի հայագիտական բաժնի նախկին դասախօս, Քրիստոֆըր Ուոլքըրի եւ Տէյվիտ Մարշալ Լէնկի որոնք իրենց զանազան աշխատութիւններով հայ մատենագիտութիւնը հարըստացուցին:

Դեռ երիտասարդ տարիքին հայ եկեղեցիին եւ աւանդութիւններու խիստ կապուած առենօք մօտիկ բարեկամութիւն հաստատած էր ազգային հասարակական գործիչ, Ա. աշխարհամարտի նախօրեակին Անգլիոյ Վանի հիւպատոսարանի թարգման Արշակ Սաֆրաստեանի, վիպասան Ռաֆֆիի տղոց՝ Արշակի եւ Արամի հետ: Եւ անոնց մահէն յետոյ, կիւրպէնկեանն է որ անոնց գրադարաններն ու անձնական արխիւները Երեւան փոխադրել յաջողեցաւ:

Իր արտակարգ աւանդապահութեան պատճառաւ անգլիական հպատակութիւն ստանալու համար քնաւ դիմում ալ չըրաւ թէեւ Լոնտոն ամուսնացաւ եւ ունեցաւ 4 տղաք՝ Վաչէ, Աշխէն, Սալբի եւ Սեւակ: Պահեց իր մօրմէն ժառանգած Նանոչեանի թանկագին անցագիրը: Այս պատճառաւ արտասահման ճամբորդելու համար անհրաժեշտ էր իւրաքանչիւր անգամ մէկ ամիս սպասել Հօմ Օֆիսի - Ներքին գործոց նախարարութիւն - արտօնութիւնը ստանալու համար: Բայց ոչ փառք, եւ ոչ ալ դիրք կ'ակնկալէր: Միայն ամէն անգամ որ պաշտօնական որեւէ դիմում կատարէր եւ ազգութիւնը խնդրոյ առարկայ ըլլար պիտի կարենար ըսել հպարտօրէն «Հայ եմ»: Այս կը բաւէր իր համար:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 1994, Մայիս 2-ին, ըստ իր ցանկութեան Լամպէթի գրէմաթորիումը հայերէն յիշատակութեամբ մը կատարեց իր լաւ բարեկամ Լոնտոնի Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ հովիւ Տօքթ. Ներսէս Քահանայ Ներսէսեան՝ պատասխանատու Անգլիոյ ազգային գրադարանի հայերէնի բաժնին:

Հանգիստ իր անթառամ յիշատակին:

---

(1) - Տե՛ս՝ Էջմիածին, տարի 1955, թիւ 12:

(2) - Տե՛ս Middle Eastern Studies, n° 1 (1973), p. 128 և p. 130.

(3) - The Guardian, 4 January 1979.

(4) Encounter, May 1982, p. 92.

(5) - Տե՛ս The Daily Telegraph, 14 May 1981, n° 39166.

ՄԻԻԶԻՔԱՐՄԷՆԱ

ՄԱՄԼՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ցունիսի 11, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Վենետիկի Ս. Մարկոս Մայր Տաճարի մէջ տեղի պիտի ունենայ «Մուղիքարմէնա» երաժշտական փառատօնի բացումը, Իտալիոյ եւ Հայաստանի Հանրապետութեանց, Վենեթօ նահանգապետութեան, Վենետիկի եւ Երեւանի քաղաքային իշխանութեանց հովանաւորութեամբ: Բացումը պիտի կատարէ Էջմիածնայ Ս. Գայեանէ Եկեղեցւոյ արական երգչախումբը:

Փառատօնը, կը վայելէ նաեւ Իտալիոյ հեռաճայնային ցանցի ընկերութեան, Մխիթարեան Միաբանութեան, Բարեգործական Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, Ֆրանսայի եւ Ցուիսերիոյ հիւպատոսարաններու, Վենետիկի արհեստաւորներու, պանդոկատէրերու եւ Զրօսաշրջիկային միութեանց, Օդակայանի ընկերութեան, Համալսարանի եւ Թրանսմարմնի հովանաւորութիւնը, տնտեսական ու բարոյական օժանդակութիւնը:

Բացման ներկայ պիտի գտնուին Իտալիոյ եւ Հայաստանի պետական ու հոգեւոր հաստատութեանց դլխաւոր ներկայացուցչութիւնները:

Բոլոր դաղութներէն անհատներու, կազմակերպութեանց ինչպէս նաեւ մամլոյ ներկայացուցիչներու մասնակցութիւնը փափաքելի է:

Որեւէ տեղեկութեան համար դիմել՝ Հ. Մ. Ո. Վ. կեդրոնի հեռաճայնի կամ ֆաքսի թիւին՝ 39 - 41 - 5224225

ԴԻՒԱՆ,
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՎԱՀԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻ

ԳՂՂՈՒԹԷ ԳՂՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆի «Արարատ» մարզաւանի «Սաուսնցի Դաւիթ» սրահին մէջ, Մայիս 17-ին տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ա. Կ.-ի (Հայ Մարզական Արարատ Կազմակերպութիւն) յիսնամեակի բացման հանդիսութիւնը, հովանաւորութեամբ թեմիս առաջնորդին: Այս առթիւ, Հ. Մ. Ա. Կ.-ի հրաւէրով Թեհրան ժամանած են Վահագն Դաւթեան, Ռազմիկ Դաւոյեան, Հրաչիկ Սիմոնեան, Ծովակ Աւագեան, Սերգէյ Աղաջանեան, Սիլվա Իւզբաչեան (Հայաստանէն) եւ Լիբանանէն՝ Եղիկ Գոնեալեան եւ Ցովհ. Թասլաքեան: Կազմակերպիչ յանձնախումբի խօսքը կարդացած է Վազրիկ Մանուկեան, իսկ «Արարատ»ի կեդր. վարչութեան խօսքը՝ Հրաչ Զաբրիֆեան: Արտակ Աբգ. կարդացած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի օրհնութեան դիրը, ապա Թեմական Խորհուրդի կողմէ խօսք առած է տոքթոր Լեւոն Դաւթեան: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Կորիւն Աբգ., Նչան Ծ. Վրդ. Թոփուզեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտադիր մը:

*
**

ՊԼՑՈՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը կատարուած է Հոգեգալուստի օրը (Մայիս 22) նախագահութեամբ Գարեգին Պատրիարքի: Եկեղեցական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը որ, ըստ աւանդութեան, տարբեր է միւս սիրոյ սեղաններէն, այսինքն չի վերածուիր նուիրատուութիւններու արշաւի մը: Հանդիսավարը՝ Վաղարշակ Զիլճեան գրական մէջբերումներով գործադրած է յայտադիրը: Նախ, տարեկան տեղեկագիրը կարդացած է Թաղային Խորհուրդի անդամներէն՝ Նչան Պապահան որ նաեւ տեղեկութիւններ տուած է եկեղեցւոյ 187-րդ տարեդարձին առթիւ, յարակից մարմիններու աշխատանքներուն մասին: Էսահանի տնօրէնուհի Սաթենիկ Նչան կարդացած է ուղերձ մը, բացատրութիւններ տալով դպրոցին մասին: Ասողիկ երդչախումբի Տնօրէն Խորհուրդի անունով ուղերձ մը կարդացած է Երուանդ Կոպէեան որ դառնօրէն հաստատած է թէ անցեալին 500 հոգիէ բաղկացեալ երդչախումբեր կ'երգէին այս եկեղեցիին մէջ եւ եկեղեցիներն ալ կը լեցուէին յորդելու աստիճան: Ան նշած է նաեւ որ այս տարի կարեւոր հանդրուաններ յիշատակուած էին, որոնցմէ մէկն էր Հայ Լրագրութեան 200-ամեակը: Ելոյթներ ունեցած են նաեւ Ժիրայր Արսլանեանց, Պերճ Շիկահեր: Ուղերձ մըն ալ արտասանած է «Մարմարա»ի խմբագրապետը՝ Ռոպէր Համտէճեան: Սիլվա Կոմիկեան փունջ մը արտասանութիւններ ներկայացուցած է: Հաւաքոյթին Հուսկ Բանը արտասանած է Գարեգին Պատրիարք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Ծաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մանանճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կիրակի առաւօտ Յունիս 12, իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին:

VISITE à la MAISON DE RETRAITE

La Croix Bleue des Arméniens de France—*Section «Dirouhie Serengulian»* d'Issy--les-Moulineaux informe que sa visite annuelle à la Maison de Retraite de Montmorency aura lieu

le Samedi 11 JUIN.

Départ de l'autocar à 13.30 devant la Maison de la Culture - 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt à 13.45 devant l'Eglise Apostolique - 6, av. Bourgain.

Retour vers 18 heures.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ - *Փարիզ*

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայրենի գրականագէտ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ
կը ներկայացնէ

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ-ի
նոր լոյս տեսած վէպը՝
«ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԱՋԲԵՐՈՎ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ»

Հեղինակը կը ներկայացնէ եւ դրծէն ընթերցումներ կը կատարէ՝

ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունիս 10, ժամը 20·30-ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան «Տիգրան եւ Զարուհի Տէմիրեան» սրահը՝

17, rue Bleue, Paris 9e

Ֆրանսահայ դպրութիւնը սիրով հրաւիրուած է հանդիպումի մը՝
Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-նախագահ

ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

հետ

Ջորեքշաբթի, Յունիս 8, ժամը 20·30-ին
PALAIS DES CONGRES, SALLE HAVANE,
Porte Maillot, M° PTE MAILLOT

Փոխ-նախագահը կը խօսի ներկայ կացութեան մասին՝ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ

Նոյն առիթով վիտէօ-ժապաւէններ կը ցուցադրուին «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի իրագործումներուն եւ ապագայ ծրագիրներուն մասին

Հանդիպումին կը մասնակցին նաեւ
ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն
եւ
ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ
Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ

-- Մուտքը ազատ է --

Pour la présence de l'Arménie à la Cité Internationale des Arts

Le 29 Mai dernier, 115 œuvres des artistes-peintres arméniens ont été vendues aux enchères à la Maison de l'Europe de Paris.

Organisée par l'Association pour la Promotion des Arts Contemporains Arméniens (A.P.A.C.A.), cette vente a atteint un montant total de 434.400,00 FF.

Les œuvres des artistes de la Diaspora ont contribué pour près de la moitié au résultat de la vente.

L'objectif est atteint. L'Arménie dispose désormais et pour une durée de 70 ans, d'un atelier-studio à Paris pour promouvoir son art.

A.P.A.C.A.
Le Président
V. Jazmadarian

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 11, տօն է Սրբոյն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին Մերոյ եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳՂՂԳԵԱՆ

L'ECOLE «SIAMANTO»
de Bagneux - Cachan

présente sa

FETE DE FIN D'ANNEE

avec le concours de la troupe de danse d'enfants «*EREBOUNI*»

le Dimanche 12 Juin à 14 heures 45

au Théâtre Victor Hugo de Bagneux
14, ave. Victor Hugo — BAGNEUX

(Accès : autobus 188 Pte d'Orléans arrêt : Jean Marin-Naudin).

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ԴԷՊԻ GIVERNY ԵՒ ROUEN

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը օթօքարով պտոյտ մը կը կազմակերպէ դէպի Giverny Monet*ի թանգարանը, տեղւոյն վրայ ճաշ եւ այց մը* Rouen*ի տեսարժան վայրեր:*

Կիրակի, Յունիս 19

Տեղեկութիւն եւ արձանագրութիւն մինչեւ Յունիս 10:
43 · 08 · 12 · 06 — 46 · 56 · 14 · 53

ՎԱԼԱՆՍ

ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ՝

Կիրակի, Յունիս 19-ին
ժամը 12-էն սկսեալ
au Centre Communautaire ST-SAHAG
12, rue de la Cécile

Համեղ պատրաստութիւններ՝ խմիչքներ, եւայլն...

Զուարճասիրութիւններ, երիտասարդներու եւ փոքրիկներու զանազան խաղեր:

Պարի եւ երգի մրցումներ:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

Կարգադրութիւնները եղած են աննըպաստ օդի պարագային:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ՄԱԶ միջ մասնաճիւղային ժողով Հինգշաբթի, Յունիս 9, ժամը 20·30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

Շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը հրաւիրուած են:

*
**

ԿԱՊՈՑՏ ՄԱԶի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողով մը կը գումարէ Շաբաթ, Յունիս 11, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

*
**

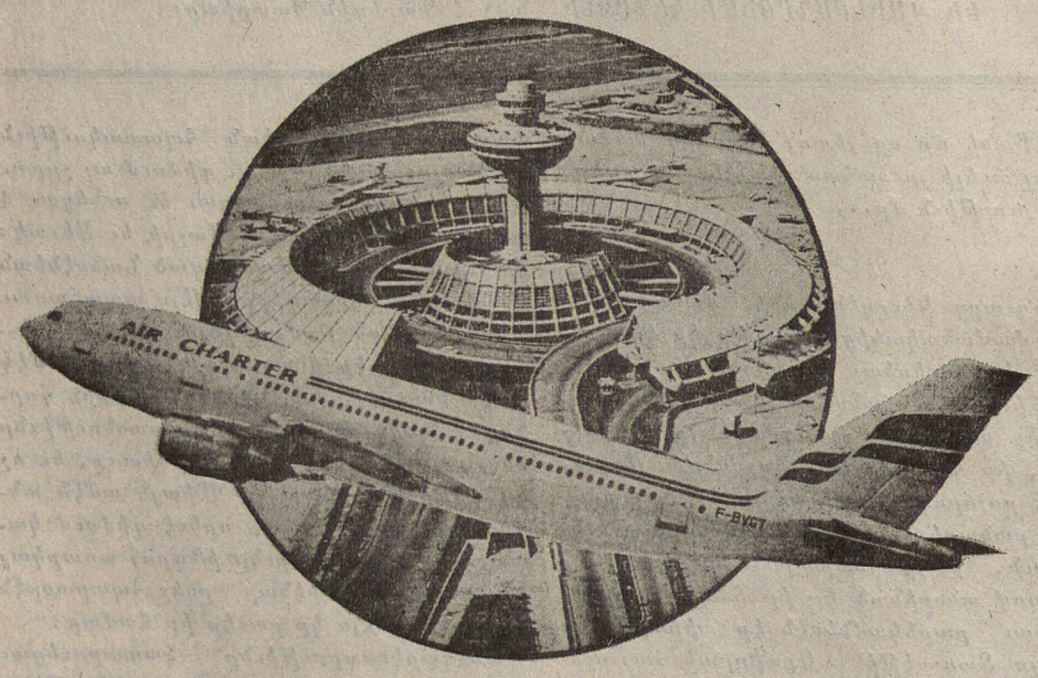
ԿԱՊՈՑՏ ՄԱԶի Մարսէյլի հոս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Յունիս 13, ժամը 18-ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

l'Association SIPAN

organise un séjour en Colonie de Vacances
dans sa «Résidence Sipan», sise à Saint-Gervais-Les-Bains (Haute-Savoie)
pour les enfants de 6 à 14 ans, du 7 au 27 Juillet.
Prix du séjour : 2 400 F. (frais de voyage en sus)
Informations et inscriptions:
Tél. : 43. 26. 50. 43 (de 14h à 18h, du lundi au vendredi)
ou 42. 78. 31. 93 (de 9h à 12h, tous les jours de la semaine).

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS

Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:

SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 **FAX: 42 25 41 21**

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise
U N

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

Alep/Syrie, du 2 au 22 Août

POUR LES JEUNES DE 8 A 14 ANS

Sous le patronage et avec le soutien de son Eminence l'Archevêque *Souren Kataroyan*, Prélat des Arméniens de Syrie.

- Les participants seront hébergés individuellement par des familles selectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.
- Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés, sous le contrôle du Conseil d'Education arménien d'Alep.
- L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par l'Organisation des Dames Arméniennes de Syrie et par des responsables de l'Assocation Machtotz.
- Plusieurs excursions sont prévues ainsi qu'un pélerinage à Deir-el-Zor et l'Eglise des Saints-Martyrs.

FRAIS DE PARTICIPATION : 4.000 FRS par personne comprenant le transport (avion Paris—Alep—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions : (1) 47. 50. 97. 51
Date limite des inscriptions : LE 15 JUIN.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 9
JEUDI
9 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·345 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.345

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գլինթըն, Ազգ· Ժողովին առջեւ արտասանած իր ճառին մէջ չեչոը դրաւ զօրաւոր Եւրոպայի մը վրայ, ինչ որ առիթ տուած էր «Լիպերասիոն»ի իր Ա· էջը խորագրել՝ «Գլինթըն՝ Եւրոպացի մը Փարիզի մէջ»: «Ամերիկան զօրաւոր Եւրոպա մը կ'ուզէ» ըսաւ նախագահը, ապահովութիւն տալով որ Ուաշինկթըն պիտի պահպանէ զինուորական կարեւոր ներկայութիւն մը Եւրոպայի մէջ: Նախապէս Ֆիլիփ Սեկէն բարի գալուստ մաղթած էր նախագահին, յիշած «հոյակապ հերոսութիւնը եւ հսկայ զոհողութիւնները» որոնք թոյլ տուին որ Ֆրանսա ազատագրուի, աւելցնելով սակայն· -- «Այսօր, ինչպէս 1939-ին, ամէն ինչ կարելի կը թուի, վատթարագոյնը ինչպէս լաւագոյնը»: Նոյն օրը - Յունիս 7 - Գլինթըն քանի մը տասնեակ դործարքեր տեսած էր, Շիրաքի հանդիպած, Մթերանի ճաշած, եռկինկը ըրած Գոնդորի հրապարակը, նախքան Ազգ· Ժողովի երթալը: Իրիկունը ամերիկացի ամոլը հիւրն էր նախագահ Միթերանի, որու հետ մամուլի կարճ ասուլիս մը տուաւ հեռատեսիլէն, նախապէս: Երկու նախագահները ոչ մէկ տարակարծութիւն ցոյց տուին միջազգային դլխաւոր հարցերուն շուրջ: Գլինթըն յայտնեց թէ լաւատես է այս այցելութենէն ետք, մինչ Միթերան չեշտեց Ամերիկացիին իսկական հետաքրքրութիւնը Եւրոպայի նկատմամբ: Ճաշէն ետք (էլիզէ՝ 200 հոդիի մասնակցութեամբ) Գլինթըն ամոլը Լուվրը այցելած է կէս գիշերին Միթերանի եւ Թուպոնի առաջնորդութեամբ:

Շնէյտէր մեծ ձեռնարկութեան նախագահ տնօրէնը՝ Տիտիէ Փինօ - Վալանսիէնն որ 12 օր բանտարկուած էր պէլժիկան արդարադատութեան կողմէ, ազատ արձակուեցաւ Յունիս 7-ին, 2 միլիոն 250 հազար ֆրանք երաշխաւորագին մը տալէ ետք: Շնէյտէրի գործատէրը նոյն օրը կրկին ու կրկին հարցաքննուած էր եւ ազատ ձգուած որոշ պայմաններու տակ: Պէտք չէ փորձէ արդելք հանդիսանալ հարցաքննութեան ընթացքին եւ ներկայանալ ամէն անգամ որ պէլժիացի դատաւորը անհրաժեշտ նկատէ: Ծանօթ է որ Փինօ - Վալանսիէննի դեկավարած ձեռնարկութիւնը կը մեղադրուի զեղծարարութեան համար ի վնաս Պէլժիոյ իր 2 ծանօթագիրներուն փոքր բաժնետէրերուն:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի կեդրոնը ոճրափորձ մը կատարուած է Յունիս 7-ին, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կայ եւ 10 վիրաւոր: Արաբքին Թիրախ էր զործատէր մը որ վիրաւորներուն կարգին է, մինչ մեռած է թաւարդ - կառքին վարորդը:

ԳՈՒԼՄՊԻՈՑ հարաւը ցնցուած է չատ ծանր երկրաշարժէ մը, Յունիս 7ին, Ռիխթէրի վրայ 6 աստիճան: Երկու դիւղեր հիմնայատակ եղած են: Առաջին հաշուետկռի մը համաձայն 252 մեռեալ կայ, 500 անհետացած եւ բազմաթիւ ազէտեալներ:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆի մէջ, տասը օրուան մէջ 7 ռուս սպայ սպաննուած է, որոնց հինդը՝ Դուշամբէի մէջ: Քանի հազար զինուորական կայ այս Հանրապետութեան մէջ, մինչ որ անհրաժեշտ է Ռուսաստանի համար, որ կը վախնայ սակայն ազդան սեւնարիոյ մը կրկնութենէն: Ռուս սահմանապահ զօրքերու հրամանատարը կ'ըսէ· -- «Հո՛ս, աշխարհագաղափարական չափեր ունինք, Տաճիկստանը անհրաժեշտ է կայունութեան եւ խաղաղութեան»:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, կը բացուի ՕԹԱՆ-ի խորհուրդի ժողովը որ պիտի ճշդէ Ռուսաստանի հետ իր յարաբերութիւնները «բովանդակութիւնը, ձեւը եւ արագայտութիւնը»: Մոսկուա «բան մը կ'ուզէ» նախքան իր ընկերակցութիւնը չնորհելը խաղաղութեան համաձայնագրին: Հարց չկայ, սակայն, ընդունելու զօրավար Գրաչովի առաջարկը որ կ'ուզէ զատել Քոքոնան (հիւսիսային Ատլանտեանի զործակցութեան խորհուրդ) ՕԹԱՆ-էն եւ այս վերջինը ենթարկել Սի-էս-Սի-Ը-ի: Ատլանտեան Ուխտի 16 Արտաքին նախարարները կը յուսան սակայն որ Ռուսաստան կ'անդամակցի որպէս ընկերակից ամրան դադարէն առաջ: Ցարդ քսան երկիրներ անդամակցած են արդէն, երկու չէզոք (Ֆինլանտիա եւ Շուէտ) եւ 18 նախկին համայնավար:

ԱՆԳԱՐԱ. ազդարարութիւն մը ըրած է Եւրոպայի կիսլրոսի կապակցութեամբ: Արտաքին նախարարութիւնը կ'ըսէ կիսլրոսի բանակցութեանց ընթացքը կրնայ հիմնովին խորտակուիլ, եթէ «կիսլրոսի յունական բաժնի» անդամակցութեան չուրջ (Եւրոպական միութեան) որոշումները արուին:

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ նոր կոչ մը ըրաւ ձախ հոսանքներուն (Շըվէնըման, արմատական, կանաչ) որ միացեալ ճակատ մը կազմեն, «նոր գինակցութեան» մը համար:

ԱԼԺԻՒի կեդրոնը լրագրող մը եւս ըսպաննուած է: Զայնասփիւռի թէքնիսիէնն մըն ալ նոյն ձեւով: Առաջինը «Էլ Մուճահիտ» թերթին խմբագիրն էր, 40 տարեկան: 1993-էն ի վեր 14 լրագրող ըսպաննուած են:

ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՓի 1990-ին (եւ 1991-ին ալ կը ճղդէ «Ֆրանս Սուար»), տեղական որպէս տուրք (էճիօ լոճօ) 1370 Ֆր· վճարած է Փարիզի իր առանձնատան համար, որ բնակելի 1500 քառ· մեթր ունի, 372 քառ· մեթրնոց բակ մը եւ 885 քառ· մեթր պարտէզ մը: Գեղեցկագոյն առանձնատուներէն մէկն է Փարիզի: Ի՞նչպէս կրնայ այսքան քիչ վճարել: Շատ պարզ է: 1990-ին, եկամուտի յայտարարութեան մէջ, Թափի աշխատավարձը կը նչէ՝ 117·236 Ֆր·: Մէկ ուղղակի գանձած դումարն է: Անոր տակ՝ «ճարտարարուեստի եւ առեւտրական բաց» տողին քով՝ պակաս 2·408·300 Ֆր·, ուրեմն եկամուտի տուրք բնաւ չի վճարեր, քանի որ·· բաց ունի: Այս եւ այլ մանրամասնութիւններ կու տայ «Քանարտ Անշէնէ»: Եւ այս մեծահարուստը ··· ձախի ախոյեան է: Քրէտի Լիոնէն որոշեր է այլեւս չվճարել իր ստորագրութիւնը կրող չէքերը:

14 ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆՈՒհի մը որ էօթօ Տիսնէ կ'այցելէր առջի օր (Յունիս 3) բռնարարուած է պաշտօնեայի մը կողմէ, որ աղջնակը առաջնորդած էր Փիրաք տէ Գարայիպի ներկայացումներէն քիչ մը անդին, բան մը ցոյց տալու պատրուակով եւ հոն բռնարարած է:

ԿԱՋԻՄԻՐՈՎ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ ԱԼ ԳԱՑԱԾ Է

Վ· ՓԱՓԱԶԵԱՆի ՇՐԱԶԱՊՏՈՑՈՑԸ

Երեւանի մէջ բանակցութիւնները վարելէ ետք Ստեփանակերտ մեկնած է նախագահ Ելցինի ներկայացուցիչ ու յատուկ յանձնարարութիւններու դեսպանը: Կազմիրով Լ.Ղ.Հ-ի մայրաքաղաքին մէջ հանդիպում ունեցած է Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէի նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի եւ Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեանի հետ:

*
**

Արտաքին դործերու նախարար Վ· Փափազեան Յունիս 7-ին մեկնած է Աթէնք, տեղական իշխանութեան ներկայացնելու Հայաստանի դեսպան Արման Կիրակոսեանը: Ապա կը մեկնի Պոլիս ուր Յունիս 9 - 10-ին տեղի կ'ունենայ Հիւսիս - Ատլանտեան Ուխտի երկիրներու Արտաքին նախարարներու խորհուրդի նիստը: Անկարելի չէ այդ ընթացքին Փափազեան -- Չէթին հանդիպում մը: Հայ նախարարը Յունիս 13-ին ալ ներկայ կը դտնուի Լիբանանի հայկական դեսպանատան բացումին: Նախատեսուած են նաեւ հանդիպումներ Լիբանանի նախագահին, Խորհրդարանի նախագահին, վարչապետին, Արտաքին նախարարին ու հայ համայնքի ներկայացուցիչներու հետ:

*
**

Փոխ - նախագահ Գաղիկ Ցարութիւնեան, նախքան Փարիզ ժամանելը (Յունիս 7), Յունիս 4-ին ներկայ եղած է եւ խօսք առած «Ամերիկայի հայկական համագումար»ի համաժողովին, որու ներկայ եղած են աւելի քան 1000 Հայեր, օտարներ եւ ամերիկեան Ներկայացուցչական ժողովի եւ Ծերակոյտի անդամներ: Կարդացուած է նախագահ Լ· Տէր - Պետրոսեանի ուղերձը: Ելոյթներու ընթացքին յատկապէս դնահատուած է համագումարի դեկավար Հրայր Ցովհաննեանի դործունէութիւնը:

*
**

Յունիս 6 - 7-ի գիշերը ազրբէջանական զօրաթաժիններ կրկին կրակ բացած են Նոյեմբերեանի շրջանի Բերդաւան եւ Դովեղ գիւղերու պաշտպանական դիրքերուն վրայ: Հայկական ահմանապահ զօրքերը չեն փոխադարձած:

*
**

Յունիս 7-ին Ս· Պետերսբուրգ մեկնած է Հայաստանի Խորհրդարանի նախագահ Բաբկէն Արարքցեան: Ինչպէս դրեցինք, ՀԱՊ-ի այս միջխորհրդարանական վեհաժողովին օրակարգին նիւթն է նաեւ Ղարաբաղ եւ այդ պատճառաւ հրաւիրուած է կարէն Բարուբեան:

Այս ժողովէն ետք, Բ. Արարքցեան կ'անցնի Մոսկուա Ռուսաստանի Դուման (Խորհրդարան) նախագահ՝ Ռիբկինի հրաւէրով:

*
**

Երեւանի մէջ, իրենց մահկանացուն կնքած են Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան, տնտեսագիտութեան տոքթոր՝ Եուրի Մովսիսեան (65 տարեկան) եւ ծանօթ տնտեսագէտ՝ Մուշեղ Ադոնց (84 տարեկան):

*
**

Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան Յունիս 2-ին ստացած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարար Ուորըն Քրիսթոֆըրի նամակը, ուր ան կ'անդրադառնայ Ադրպէյճանի Հարցին կարգադրութեան առընչուող կարդ մը խնդիրներու:

*
**

Յունիս 5-ին Սերժ Սարդսեան ընդունած է Յունաստանի առժամեայ դործավար Ալիքի Հածին, որու հետ քննարկած է երկու երկիրներու միջեւ կապերու առընչուող հարցեր: Պաշտպանութեան նախարարը նաեւ նամակ մը յանձնած է ուղղուած իր յոյն պաշտօնակիցին:

*
**

Հայաստանի Ազգ· Գրադարանին մէջ, Հայաստանի Ա· Հանրապետութեան հիմնադիր Արամ Մանուկեանի ծննդեան 115-ամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է:

*
**

Փոխ - վարչապետ Վիդէն Ձիտէչեանի եւ Ֆրանսայի դեսպան Տիէնի միջեւ Հարթինկի Յունիս 6-ին հանդիպումին չօշափուած են հայ - ֆրանսական տնտեսական յարաբերութեանց եւ Փարիզ -- Երեւան -- Փարիզ օդային կանոնաւոր դիծին առընչուող կարդ մը հարցեր:

*
**

Անկախութեան տօնին նախօրեակին Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատունը շրջանառութեան մէջ դրած է «ազգ· պատկերներ» շարքի առաջինն՝ 25 Դրամնոց յուշադրամը, 3000 տպաքանակով, որ նուիրուած է Սարդարապատի հերոսամարտին: Արցախ պատրաստուած այս յուշադրամին հետ կը տրուի նաեւ «վաւերականութեան թուղթ» մը:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹ Է ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԳՏՆՈՒԷՐ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԻ ՀԱՄԱՐ

Ձիւղ երկու շաբաթ առաջ է որ Փարիզ կը ժամանէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա· առողջական պատճառներով, ենթարկուելու համար անհրաժեշտ քննութիւններու եւ ի հարկին՝ դարմանումի: Այդ քննութիւնները կատարուեցան լաւագոյն պայմաններու մէջ, ձեռնհաս մասնագէտներու կողմէ Փարիզի Օթէլ - Տիէօ հիւանդանոցը: Ըստ իր փափաքին է որ, ցարդ, լուրը չէր հրապարակուած:

Հարկ եղած բոլոր քննութիւնները կատարուած ըլլալով, Վազգէն Կաթողիկոս Մայր Աթոռ վերադարձաւ, Շորեքշաբթի, Յունիս 8, ժամը 14-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին յատուկ օդանաւով: Իրեն կ'ընկերանային, Երեւանէն եկած՝ Գարեգին Եպիսկոպոս Ներսիսեան, Շ· Գարամանուկեան եւ իր բժիշկը:

Գաղտնիք չէ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին առողջական վիճակը ծանր է, այս առընչութեամբ, սակայն, Մայր Աթոռ Էջմիածնէն առանձին հաղորդագրութիւն մը պիտի տրուի, անմիջականօրէն:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՓԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ
- 1954, ՅՈՒՆԻՍ 8 -

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՕՂԱԿԸ

Վաստակաւոր մը, բառին բովանդակ իմաստով:

Տեսակ մը ղինուորեալ, որ կը հաւատար իրեն սահմանուած գերին, պատանութենէն մինչեւ խոր ծերութիւն:

Եւ կ'ուզէր տակաւին գործել, հակառակ իր ուժասպառ վիճակին:

Ցաճախ կը հանդիպէինք փողոցը: Նկուն եւ երերուն, դիսախռիւ դէմքով, ձեռքերը եռին:

Ո՞ւր կ'երթար, այսպէս մտացրիւ:

Ամէն ուր որ հայկական հանդէս մը, դասախօսութիւն մը կամ ոճնակատարութիւն մը կար:

Երբեմն խմբագրատուն կը հանդիպէր, տուդելու համար իր կատարելիք դասախօսութեան օրն ու ժամը:

Հասած էր այն տարիքին ուր մարդկային բոլոր ուժերը տեղի կուտան հեղգհեղգ, բեղուն անցեալի մը տուներին վերածելով ներկան:

Իր արդար իրաւունքն էր սենեակ մը Հանդստեան Տան մէջ:

Ինք չվնտռեց այդ հանդիսաը: Եւ կը պատահէր որ տպարանն ալ հանդիպի, հայերէն կամ ֆրանսերէն յօդուածի մը փորձը կարդալու համար:

Եւ ահաւասիկ դժբախտ, կսկծալի արկած մը, իբրեւ հետեւանք իր թարթափուն կացութեան:

Շատ աւելի տխուր է այս եղերական վախճանը, քան երէկ յանկարծամահ ըլլալը, կքած՝ տարիքի եւ տառապանքի ծանրութեան տակ:

Պաշտամունք ունէր հայկական մշակոյթին հանդէպ, եւ դարձաւ մարմնացեալ ուքնութիւն, ծառայելու համար անոր զարգացման:

Առաջին օրէն իսկ, դեռ դպրոցական, երբ կը խայտար «Արշալոյսի Զայներ»ով եւ «Թուղթի փառք»երով, իր զգխաւոր արժանիքն եղաւ անխոնջ պրպտումը:

Ոչ միայն կ'արտադրէր, ներկայ կամ բացակայ Դէմքերու կեանքն ու գործը կ'ուսումնասիրէր քննական վերլուծումներով, այլեւ նիւթեր կը հաւաքէր օտար անդաստաններէ եւ հայրենի պահեստի դանճարանէն:

Իր անխոնջ պրպտումներուն կը պարտինք չարք մը թանկագին յայտնութիւններ՝ սկսելով Նահապետ Քուչակի Դիւանէն եւ ուրիշ գիւտերէ:

Ո՛ւր որ կը հանդիպէր, Վենետիկ, Վիեննա, Թիֆլիս, Էջմիածին, Երուսաղէմ, Կիլիկիա, կը մաղէր Մատենադարանները, թանգարանները դեղնած թուղթերն ու փոշիները, լոյս աշխարհ հանելով այլապէս գոհարներ:

Իր միւս արժանիքն եղաւ օտարին ծանօթացնել Հայկական մշակոյթին փառքերը:

Իրմէ առաջ եւ իրմէ ետք, ոչ մէկը այնքան դուրգուրանքով փարած էր այս աշխատանքին, - թարգմանել, վերլուծել, տարածել:

Միայն Ֆրանսերէն «Վարդենիք Հայաստան»ին փառապսակ մը պիտի կազմէր ոեւէ մէկուն համար, իր հինգ հատորներով:

Դեռ չենք հաշուեր իր ցիրուցան ուսումնասիրութիւնները փարիզեան առաջնակարգ հանդէսներու մէջ, հայկական մատենագրութեան եւ ականաւոր դէմքերու մասին (Նարեկացի, եւայլն):

Կարելի է վերապահումներ ունենալ իր գրական տեսութեանց մասին, մանաւանդ առաջին Մեծ Պատերազմէն ասդին:

Բայց, ապերախտութիւն պիտի ըլլար թերագնահատել իր փարթամ վաստակը, հակառակ չափազանց չեչտուած «Ես»ի մը:

Այլապէս չահեկան գլուխ մը կը կազմէ իր ազգային - քաղաքական գործունէութիւնը:

*
**

Ազգային - քաղաքական կեանքի մէջ եւս Արշակ Չօպանեան կը փայլէր արտակարգ եռանդով:

Կը գրէր: Կը խօսէր: Կը թարգմանէր: Դիմումներ կը կատարէր եւ կապեր կը հաստատէր: Իր թարգմանութիւնները կը գրկէր կամ անձամբ կը տանէր ականաւոր անձերու:

Մէկ խօսքով, կը ջանար «հայասիրական» մթնոլորտ ստեղծել բանաւոր եւ դրաւոր քարոզութեամբ:

Անշուշտ անօգուտ չանցաւ այս աշխատանքը, իբրեւ լրացուցիչ մասը բուն քաղաքական գործունէութեան:

Չօպանեան ալ տիպար ներկայացուցիչն էր այն սերունդին որ կը հաւատար մարդոց բարութեան, արդարութեան եւ ուրիշ առաքինութեանց,

Ականաւոր անձի մը սիրալիր ընդունելութիւնը, հայանպաստ բանախօսութիւն մը, համակրանքի դրաւոր արտայայտութիւն մը թեւ կուտային իր երեւակայութեան: Եւ կը հրճուէր մանկական ուրախութեամբ: Կը ճղնէր ձեզ ալ համոզել թէ իրապէս խոր իմաստ ունին եղած արտայայտութիւնները:

Իրեն յատուկ համոզումներ, յայտնապէս վիճելի տեսակէտներ ունէր որոնց կառչած մնաց մինչեւ վերջը: Վկայ՝ իր «Քրոնիկ»ները օրուան հարցերու մասին, «Ազահիտ»ի հին եւ նոր թիւերուն եւ իր աշխատակցած թերթերուն մէջ:

Դժբախտաբար չհրցաւ լրացնել իր ծուլերը, որոնց անհնչեան մէկ մասը, պատեհական չրջանը միայն երեւցաւ քանի մը տարի առաջ:

Թէեւ կրքոտ՝ կուսակցական վիճաբանութեանց ընթացքին, յաճախ համբաւակօրէն կը պարզէր իր անձնական տեսակէտները:

Այսպէս, միշտ բողոքեց Երեւանի մէջ պարտադրուած բարբարոս ուղղագրութեան, օտարաբանութեանց եւ մտաւորականներու զանգուածային ձերբակալութեան դէմ: Գոնէ պարտք սեպեց հարցումները ուղղել, երբ իր պատկանած հոսանքը եւ ուրիշ դրոց - բրոցները կծկուած էին «խոհեմութեան» տաքուկ մուշտակին տակ:

Ցաճախ պոռթկումներ ալ կ'ունենար: Փարիզի «Վերածնունդ» կիսամսեայ հանդէսին մէջ, որուն ազգային - քաղաքական բաժնի «Քրոնիկ»ները իրեն յանձնուած էին, կը գրէր 1918 Մարտ 1-ին.

- «Լենին եւ ընկերութեան երեսը ներմակ կեցայ... «Ժողովուրդներու ինքնորոշում» պոռալ ամիսներով, Հայաստանին անկախութեան իրաւունքը թղթի կտորով մը հաչակել, եւ ունենալ ընթացք մը որ ռուս հայրենիքը մատնէ եւ հայ ազգութիւնն իսկ վտանգի դնէ ... Աղուո՛ր ազատամտութիւն...

«Թուրքերը երգնկան, Տրապիզոնը, Բաբերդը առեր են ... Անհնար է այս հազա՛ր անգամ սեւ լուրերուն ներշնչած զգացումը արտայայտել...»:

Մոայլ խորհրդածութիւններէն ետք, արկածահար գրագէտը «երկրպագելի» կը գտնէ ազգին հերոսական պայքարը այս եղերական կացութեան առջեւ.

- «Մահսիմալիսթ (բոլշեւիկեան) վատութենէն օգտուելով յառաջացող Թուրքը իր դէմ կը գտնէ հայ հողը պաշտպանող զինուորներ, միս - մինակ մնացած, բայց որ իրենց պարտքը մինչեւ վերջը կը կատարեն»:

Միշտ ներդաշնակ եւ արդար չեղաւ իր դիրքը, շարք մը խնդիրներու մէջ:

Բայց այսօր, երբ իր գլուխը չախչախուած է կսկծալի արկածի մը հետեւանքով, պատմութեան կը յանձնենք այդ էջը, խոնարհելով իր 65 - 70 տարուան աղաւնուէր գործունէութեան առջեւ:

Բաղմավաստակ սերունդի մը վերջին օղակն ալ կը փրթի, այս եղերական վախճանով...

Հ.

1954, Յունիս 10 / 11

ՍՊԱՆԴԱՆՈՑ ԳԱԻԱՌԸ

Վերջերս ծագած «Lewis հարցը» զատական իր հետեւանքներով, որոնք կրնան տարիներ տեւել, ալ աւելի անհրաժեշտ կը դարձնէ հայ դատի ի նպաստ աղբիւրնեբուն կուտակումը, վերլուծումը եւ դասաւորումը: Հիմնովին երկու տեսակի են անոնք. վկայութիւնները եւ դիւանական փաստաթղթերը: Առաջին դասակարգին կը պատկանին ամերիկեան դեսպան Մորկընթաուի դիրքը ու քանի մը ուրիշ ակնառութեանց պատմագիրքեր (լրագրողներ, քարոզիչներ, դիւանագէտներ...): Իրը փաստաթուղթ, երկար տարի գրեթէ միայն օգտագործելի էին պատուելի Լեւիսէոսի զերմանական ժողովածուն ու զերկոմս Պրայսի բրիտանական «Կապոյտ գիրքը»: Դժբախտաբար, 1919-ին Պոլիս տեղի ունեցած երիտ Թուրքերուն դատին Թրքական վկայութիւնները՝ օսմաներէնէ ոչ մէկ արեւմտեան լեզուի թարգմանուած են դեռ:

Վերջերս, նուիրեալ որոշ դիւանական-ներու պրպտումները չատ կարեւոր ու վճռորոշ աղբիւրներ աւելցուցին եղածին, զանազան դիւաններէ քաղուած: Ցատկապէս նչենք Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի եւ Վահագն Տատրեանի բեղուն յայտնագործումները: Նուազ ծանօթ՝ Նիւ - Եորքէն կաթողիկէ քահանայ մը՝ Գրիգոր Կեռկերեան, այդ գործին իր կեանքը նուիրեց ու Քրիսկէր կեղծանունին տակ, մինչեւ իր մահը (1988) հիմնական նիւթեր հատաքեց: Իրեն ու իր աշակերտուհի Սիւզըն Պլէրին կը պարտինք ներկայ կարեւորագոյն վկայութեան յայտնաբերումը:

Ամերիկացի Լէսլի Տէյվիսը ծնած է 1876-ին: Քանի մը տարի փաստաբանութենէ յետոյ, 1912-ին նետուած է դիւանագիտական ասպարէզ: Իրը առաջին պաշտօն, Պաթում նչանակուած է չափազանց մարդասիրական գործառնութեանց պատճառով (1913-ին Ալբարատի դպաթին իսկ բարձրացաւ): Սակայն, միջակ տեղեկագիրի մը արժանացած է եւ իր Ատաքին նախարարութիւնը որոշած դինք տեղափոխել դէպի աւելի «կորսուած» վայր մը: Այն ժամանակ, Միացեալ - Նահանգները Օսմանեան կայսրութեան մէջ տասնեւերեք հիւպատոսարաններ ունէին, սակայն մինակ մէկը Անատոլուի խորը կը գտնուէր, Խարբերդինը, որուն ամբողջ Թրքահայաստանը ենթակայ էր (1): Սամսունը տասնեւերեք օր հեռու էր, իսկ երկաթուղիին հասնելու համար 18 օր պէտք էր:

Ամենամօտիկ ամերիկեան հիւպատոսարանները Հալէպ եւ Տրապիզոն էին, իսկ ամենամօտ գործակիցը Էրզրումի դեսպանացի հիւպատոսն էր, Լեվոխուսի կողմէ յաճախ յիշուած Շէօպնէր - Ռիխթըրը: Ինչո՞ւ Ամերիկացիները Խարբերդ հիւպատոսարան մը կը պահէին: Ժ.Թ. զարէն ի վեր Եփրատէն դէպի արեւելք քարոզիչներ կը զրկէին. եւ մահմետականները կրօնափոխ ընել արդիլուած ըլլալով, իրենց գործունէութիւնը արեւելեան քրիստոնեաներուն՝ յատկապէս Հայերուն վերայ կը կեդրոնանար: Եփրատ Գոլէճ առնուելով դպրոց մըն ալ կը վարէին, զոր մեծամասնութեամբ Հայեր կը յաճախէին (2):

1914 Մայիս 8-ին, Լէսլի Տէյվիս Պաթումէն նաւով կը մեկնի. Սամսոն ցամաք կ'ելլէ ու Մայիս 31-ին Խարբերդ կը հասնի: Ամերիկեան հիւպատոսարանը՝ մօտակայ աւելի նոր Մամուրէթ Իւլ Ազիզ քաղաքին մէջ կը գտնուէր: Նոյն տարին, Նոյեմբեր 2-ին, Օսմանեան կայսրութիւնը պատերազմի կը մտնէ, ու Տէյվիս մինչեւ Ապրիլ 1917 հոն կը մնայ, երբ Միացեալ - Նահանգները Թուրքիոյ դէմ պատերազմ կը յայտարարեն ու հետեւաբար իրենց բոլոր դիւանագէտները եւ կը կանչեն,

Երբ Տէյվիս իր երկիրը կը հասնի, իշխանութիւնները իր գործունէութեան մասին տեղեկագիր մը կը պահանջեն: Երկու ամիսէն այդ գրութիւնը կը պատրաստէ, ու 1918 Փետրուար 9-ին, երկու օրինակով գայն կը յանձնէ: Այդ փաստաթղթերը գաղտնի կը համարուին: 1944-ին Ազգային Դիւանին կը փոխանցուին, յետոյ մանրաժապաւէնի կը վերածուին եւ «գաղտնի» որակումէն կ'ազատին: Գրիգոր Կեռկերեան զանոնք առաջին անգամ լոյսին կը բերէ, իսկ Սիւզըն Պլէր կ'ուսումնասիրէ ու մեծ խնամքով 1989-ին կը հրատարակէ (3):

Ինչո՞ւ Տէյվիսի վկայութիւնը այնքան վճռորոշ է: Առաջին պատճառ, երկու ու կէս տարի ինքը միակ չէզոք դիւանագէտն էր Անատոլուի մէջ, հակ. ցեղասպանութեան ամենաբուռն ժամանակը: Երկրորդ՝ Տէյվիս չատ բծախնդիր էր, ու փոխանակ իր հանդստաւէտ չէնքին մէջ ապրելու՝ անդադար տեսնել, խմանալ, վերլուծել կ'ուզէր, այնպէս որ այդ ողբերգական հատուածին ծայրէ ի ծայր ականատես եղած է ու զայն նկարագրած: Երրորդ, հիւպատոսը տեղական իշխանութիւններու հետ չատ լաւ յարաբերութիւններ կը ժչակէր, օրինակ՝ իբր օտար պաշտօնեայ կանոնաւոր կերպով կուսակալին հետ պրիճ կը խաղար՝ այդ հրէշին բնաւորութեան դիտակից ըլլալով (4): Չորրորդ, կրցածին չափ չատ Հայեր փրկելը պատշաճ իր գործը կը նկատէր: Հինգերորդ՝ եւ գուցէ ամենակարեւորը. Տէյվիս Հայերը չէր սիրեր: Աւելի ճիշդ, ինքը չէր կ'արհամարհէր, դասական ցեղապաշտ դիտողութիւններով. չհասկրութիւն, եսասիրութիւն, ողորմելիութիւն, եւայլն (5): Երբեմն, նոյնիսկ թուրք պաշտօնեայ մը, որուն ոճիրները հազիւ քանի մը էջ առաջ նկարագրուած են, մէկին դնահատանքի բառի մը կ'արժանանայ, մինչդեռ Հայերուն մասին որոշ մեկնաբանութիւններ ուղղակի Վիշիի աստիճանին կը յիշեցնեն: Սակայն՝ անկասկած կ'աւելցնենք որ բարոյական կարծիքները իր գործը չեն. այսինքն, որքան ալ որ Հայերը կ'արհամարհէ, կ'ըսէ թէ մարդ են, եւ իբր մարդ պէտք է պիտի փրկել եւ պահարակել Թուրքերը (6) Շատ կարեւոր հանդամանք մըն է, որ նուիրեալ մէջբերուած աղբիւրները չէին դունել իբր «հայասէր» Թուրքերուն պատուական փաստարկն է, եւ այս դէպքին մէջ չի գործեր:

Տէյվիսի դրութիւնը երկու մասէ բաղկացած է. նախարարութեան խնդրանքով կազմուած տեղեկատուն եւ Պոլիս ուղղուած իր դեսպանին (Մորկընթաուի) վերջնամակները, 1915 Յունիս 30-էն մինչեւ Դեկտեմբեր 30: Առջին առաջին նամակին մէջ, Տէյվիս բացէ ի բաց կը բացատրէ որ տեղի ունեցածը տեղահանումի հետ կապ չունի, այլ՝ ընդհանուր ծրագիր մըն է հայ ազգը ոչնչացնելու համար: Այդ եղրակացութիւնը անդադար կը հաստատէ իր նամակներուն մէջ (7): Սեպտեմբեր 7-ին, առաջին անգամ սոսկալի բառ մը կ'օգտագործէ «սպանդանոց գաւառ» (8): Կը բացատրէ որ ամէն կողմէ, մասնաւորաբար Սեւ Ծովու ափէն, Հայերուն տարագրութիւնը դէպի Խարբերդի նահանգ ուղղուած է, որպէսզի այստեղ, որեւէ դիտորդէ հեռու, բոլորը անհետանայ մարթութիւն (9): Շօշափելի ապացոյց ունենալու համար, քանի մը անգամ քաղաքէն դուրս կ'ելլէ ու կը ճամբորդէ մինչեւ մօտակայ լիճը, դժոխային տեսարաններ կը նկարագրէ (10), տասը հազարէն աւելի դիակներ կուտակուած, ամէն տրիքէ, ամէն սեռէ, մեծ մասը մերկ ու ամհամհատուած: Երկրորդ ճամբորդութիւնը կը կատարէ ամերիկացի քարոզիչի մը հետ, ու կը լուսանկարէ: Ուրիշ անգամ մը, իր հայ թարգմանիչը՝ կարապետ Պետրոսեան, որ Տէյվիսի չնորհիւ վերապրեցաւ, իրեն կ'ընկերանայ. հիւպատոսը Թուրքերէն կը խնդրէ որ իր մօտը ձգին: Այս լուսանկարները փաստաթղթերէն մէկն էին, բայց յամառօրէն Սիւզըն Պլէր չկային, բայց յամառօրէն Սիւզըն Պլէր զանոնք փնտռեց ու վերջապէս գտաւ ամերիկացի 95 տարեկան զոյգի մը մօտ, պարզուեցաւ Խարբերդը լքելու ժամանակ, Տէյվիս նկարները հին հորի մը մէջ պահեց ու կարապետը տեղեակ պահեց, այնպէս որ երբ 1919 Յունիսին այդ զոյգը Խարբերդ ժամանեց՝ մարդասիրական օգնութեան ծրագրի մը առիթով՝ կարապետին հանդիպեցաւ ու իր միջոցով թանկարժէք նկարները դտաւ եւ Ամերիկա տարաւ: Թանկարժէք են՝ որովհետեւ Տէյվիսի գրաւոր նկարագրութեան ծիրը կը համապատասխանեն:

Հակառակ Հայերուն հանդէպ իր քէ

սիրալիր մօտեցումին, Տէյվիս իր կեանքը վտանգի տակ դրաւ անոնց համար: Մինչեւ ուշաոն հայ պահեց իր չէնքին մէջ, մինչ որ խիստ արդիւնած էր, իր դեսպանին ճչմարտութիւնը կը գրէր, գիտնալով հանդերձ, որ Թուրքեր բոլոր նամակները կը կարդային: Պէտք եղած ատենը, Թուրքերուն յանդիմանելու չէր վարաներ: Վերջապէս, գուցէ իր ամենամեծ քաջութիւնը երթալ այդ լուսանկարները քաշելն է: Մէկ խօսքով, Տէյվիս դարձաւ հայ դատին կարեւոր սիւներէն մէկը:

Ամերիկա վերադառնալէն ետք, իր կեցուածքը տրամաբանական մնաց: Պահանջած տեղեկատուն գրեց (եւ հիանալի ձեւով գրեց) ու ապարդիւզը չարունակեց առանց Հայերուն հարցով զբաղելու. հազիւ չրջապտոյտ մը կատարեց Ամերիկահայոց անհանդստութեան պատասխանելու համար, ու հայկական վակատիճը գոցեց: Արխանգելսք, Հելսինքի, Փորթօ, ... պաշտօններ ունեցաւ, 1941-ին թոշակի անցաւ ու 1960-ին մեռաւ:

Անգամ մը եւս, Թիրայր Շալեանի չանքերուն չնորհիւ է որ Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ, նման ձեռնարկի մը գործադրութիւնը միշտ հրատարակիչ մը գտնելն է: Այս Ֆրանսերէն գրքին ու անգլերէն բնօրինակին ընդհանուր մասը վեց նամակներէ եւ տեղեկագրէն բաղկացած է: Ֆրանսերէնին մէջ բացակայ են Սիւզըն Պլէրին նախաբանը, քանի մը յաւելուածներ, բոլոր լուսանկարները, երկու քարտէսները (ճիշդ ըսած՝ քիչ յարմար) եւ այբուբենական ցանկը:

Այս պակասներէն, քարտէս մը, Տէյվիսի քաշած լուսանկարները եւ նախաբանը ամէնէն ցաւալին են: Նման գրքի մը համար՝ գոնէ մէկ քարտէս անհրաժեշտ է, գիտնալու համար, օրինակ, թէ Խարբերդը՝ Փոքր Ասիոյ մէջ՝ ո՞ւր է: Լուսանկարները Տէյվիսին գրութիւնը յարմար ձեւով կը լրացնէին: Իսկ Սիւզըն Պլէրի նախաբանին բացակայութիւնը հաւանօրէն պատահական չէ, ու հեղինակի իրաւունքներու հարցին առընչուած պէտք է ըլլայ: Ափսոս, որովհետեւ ան չատ հետաքրքրական է ու տեղեկագիրը կը լուսաբանէ:

Անոր փոխարէն, Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը իվ Թերնոնէն նախաբան մը կ'ընծայէ (11): Բարեբախտաբար, Թերնոն որոշ տոկոսով Սիւզըն Պլէրի բացատրութիւնները կ'ամփոփէ: Այս գրութիւնը հեղինակին յատկանշական ոճով՝ փայլուն է: Սակայն «բաց նամակ» մըն է, քան՝ գրքի նախաբան մը: Աւելին. Պէտնար Լէուիսի, իսկ ուղղուած բաց նամակ մըն է: կարեւոր առարկութիւն մը կը բարձրանայ. այս Լէուիսին հարցը այժմէական հարց մըն է, իսկ Տէյվիսի վկայութիւնը մնայուն գործ է, եօթանասուն տարի թաղուած մնաց եւ պատահական ձեւով է որ Ֆրանսերէն Թարգմանութիւնը Լէուիսի հարցին ժամանակ լոյս տեսած ըլլայ: Տէյվիս Լէուիսի համար չէ գրած, իր գործը ուղղուած է բոլոր անցեալ, ներկայ ու ապագայ Լէուիսներուն դէմ: Յարմար նախաբան մը, իմ կարծիքով, պէտք է պատմաբան ու վերլուծական գրութիւն մը ըլլար Թերնոնին «բաց նամակ»ը «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ նման «պատմաբան»ի մը դէմ իրրեւ վկայութեան պատասխան տրաչալի է: Ան օր մը դիմակը վար կ'առնէ, օր մը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ ու կը մոռցուի, մինչդեռ հիւպատոս Տէյվիս Հայոց պատմութեան մէջ անմահ կը մնայ: Ինք նկարագրեց «Սպանդանոց»ը, ոչ թէ «մահու գաւառ»ը ինչպէս է Ֆրանսերէն Թարգմանութեան վերնագիրը ուր յաւելիօրէն ակարացած է արտայայտութիւնը:

Այս քանի մը դիտողութիւնները չեն նուազեցներ գործին անգնահատելի արժէքը: Ամէն Հայու համար, պարտականութիւն է այս գիրքը տունը ունենալ: Ան ցեղասպանութեան գուցէ ամենակատարեալ ապացոյցն է:

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

(1) - էջ՝ 103:

(2) - էջ՝ 105:

(3) - Leslie A. Davis, *The Slaughterhouse Province*, Susan K. Blair Ed., New-York, Caratzas, 1989.

(4) - էջ՝ 108 - 110:

(5) - էջ՝ 38, 58, 95:

(6) - էջ՝ 95, 96:

(7) - էջ՝ 31, 41, 44, 45, 51:

(8) - էջ՝ 82, 92:

(9) - էջ 177:

(10) - էջ՝ 166 - 177:

(11) - էջ՝ 9 - 24:

ԱՍԻԱՑԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԱՍԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Ուաշինկթըն գրեթէ սովորութիւն դարձուցած է մարդկային իրաւանց յարգանքի հրամայականներով դիմել ասիական այն երկիրներուն որոնց հետ անտեսական, առեւտրական կապեր կը մշակէ: Անոնցմէ գլխաւորներն են Չինաստանն ու Ճափոնը: Այս սովորութիւնը չեչտուած է յատկապէս նախագահ Գլինթընի ընտրութենէն ի վեր:

Վերջերս, հակամերիկեան հակազդեցութեան պատճառ եղած է Սէուլի մէջ կատարուած անտեղի միջամտութիւն մը, երբ Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարը պահանջած է որ Գորէայի իշխանութիւնները ջնջեն պետութեան ապահովութեան օրէնքը: Անդին, Սինկափուրի մէջ, երիտասարդ ամերիկացիի մը պարագային որ ինքնաչարժեր ու ցուցատախտակներ կոտրատած էր ու տեղւոյն օրէնքներով բրածեծ ըլլալու դատապարտուած, նախագահ Գլինթընը ինք բողոք ներկայացուցած էր որուն չանսաց տեղւոյն կառավարութիւնը: Այսօր, վախ կը յայտնուի որ այդ միջադէպը խանգարիչ տարր մը ըլլայ փոխադարձ յարաբերութիւններուն համար:

Անշուշտ, մարդկային իրաւանց եւ ժողովրդավարութեան մասին ամերիկեան պահանջները միշտ նոյն ընկալումը չեն ունենար: Չինացի ղեկավարները դիւրազգած են մարդկային իրաւանց յարգանքի խնդիրներուն հանդէպ որովհետեւ զանոնք կարելի չէ անջատել իրենց վարչաձեւէն: Այլախոհները որոնք երկրին ժողովրդավարացման նպատակը կը հետապնդեն, ոչ մէկ կասկած կայ որ զոհ են ամերիկեան ճնշումներէ: Իսկ ժողովուրդը, դժուար է դիտնալ թէ ի՛նչ կը մտածէ. այսուհանդերձ, պէտք չէ չատ զոհ ըլլայ, նկատի առած որ 2000 թուականի Ողիմպիականներուն համար Փէքինի թեկնածութեան մերժումը հետեւանք էր մարդկային իրաւանց յարգանքին բացակայութեան:

Ճափոնի մէջ, ամերիկեան նոյն ձեւի պահանջներու պատճառով ծագում առած են Միացեալ - Նահանգներու հանդէպ թշնամական զգացումներ: Ճափոնացիները կը հակազդեն մանաւանդ անոր համար որ Ամերիկացիներու պահանջները չեն ահմանափակուիր առեւտրականներով, այլ կ'առընչուին մշակոյթի եւ ապրելակերպի մարզերուն ալ: Այս պարագան հասարակաց է բոլոր Ասիացիներուն:

Խորքին մէջ, հարցը հոն է որ Ամերիկացիները խորապէս համոզուած են թէ Ասիան պէտք է փոխել: Այս համոզումը կուգայ այն հեռաւոր ժամանակներէն երբ Արեւմուտքը կը չանար Չինաստանը քրիստոնեայ դարձնել ու միսիոնարներ կը ղրկէր հոն: Ինչ կը վերաբերի Ճափոնի, զայն եւս փոխելու չանքը չարունակուած է պարտութեան յաջորդած դրաւումի չրջանէն, մինչեւ 1952: Ներկայիս Միացեալ - Նահանգներու դրդռութեան պատճառը Ճափոնի հետ առեւտրական փոխանակումներէ իրեն ի վնաս գոյացած տարբերութիւնն է որ 1993-ին 60 միլիառ տոլարի հասած է: Եւ եթէ այս հարցին լուծում մը գտնուի, մարդկային իրաւանց եւ ժողովրդավարութեան խնդիրները աւելի դիւրութեամբ կը կարգաւորուին որովհետեւ անոնք անբաժանելի են երկրի մը քաղաքական վարչաձեւէն ու մշակոյթէն:

Կայ նաեւ մեսալին մխա երեսը. որքա՜ն Միացեալ - Նահանգներ այլ երկիրներու դաս տալու դիրքին վրայ է, երբ իր տարածքին վրայ կ'աւելնան ցեղասպանութեան դէպքերը, ոճիրներու համեմատութիւնը ու անբաւարար անդրադարձութեան պարագաները: Միացեալ - Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան մասնագէտ մը այս մասին ըսած է թէ եթէ նոյնիսկ պէտք է արտաքին քաղաքականութեան սկզբունքներ որոշել, նախ անհրաժեշտ է աւելի ուշադիր դիտել ամերիկեան ընկերութիւնը, քան՝ դասեր տալ ուրիշներուն: Եթէ Միացեալ - Նահանգներ չկարենան իրենց կեանքի մակարդակը եւ ընկերութեան ուժականութիւնն ու տրամադրութիւնը պահպանել, այլ պետութիւններու համար ոչ մէկ օգուտ պիտի ունենան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

«ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի 200-ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Եկեղեցի, դպրոց եւ մամուլ՝ այս եռեակ բառերը բաւական են սահմանելու համար Ցարութիւն Ֆհնյ. Շմաւոնեանի կեանքն ու գործունէութիւնը: Արդարեւ՝ իսկական «Հաւատամք»ի մը վերածուած այս երրորդութիւնը մնայուն ուղեցոյց մը եղաւ երկու դար առաջ Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքը հաստատուած այս հայ քահանային համար: Հոն, 1774-ին, Հոկ. 16-ին, Տէր Ցարութիւն, ծնունդով Շիրազցի (Պարսկաստան) «ի հայրապետութեան Տեառն Ղուկասու Սրբազան կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց ի վաղարշապատ... ի թագաւորութեան Օգոստափայլ Տեառն Երկրորդի Հերակլայ Արքայի ի Թիֆլիզ... եւ ընդ հովանեաւ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ ի Մատրաս...» (1), կը հիմնէր «Ազդարար» ամսաթերթը դառնալով պատմութեան առաջին հայ լրագրողը եւ առաջին խմբագիրը:

Երկու դար յետոյ, ըստ Ֆրանսացիին ըսածին «մեծաքանակ ջուր հոսած է կամուրջին տակէն». եօթը միլիոններոց հայ ժողովուրդը կը հրատարակէ հարիւրաւոր, չբսելու համար հազարաւոր թերթեր, Հայաստան թէ դաղթաչխարհ: Սակայն «Ազդարար» կը չարունակէ եզակի տեղ մը ունենալ մեր մամուլին բովանդակ պատմութեան մէջ: Այս տեղը եւ այս բացառիկ պատմութիւնը պանծացընելու համար նախատեսուած են բազմաթիւ ձեռնարկներ եւ հանդիսութիւններ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր յատուկ կոնդակով եւ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը իր հրամանագիրով, 1994 տարին հռչակեցին «Հայ մամուլի» տարի:

Մայիս 27-ին, Լիոնի մէջ եւս, նախաձեռնութեամբ Ս. Ցակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մշակ. յանձնախումբին, կարպիս Մանուկեան սրահին երդիքին տակ, մօտ 60 հոգի առիթը ունեցան մասնակցելու այս տօնակատարութեան (2):

Ցօբելենական այս երեկոյթը որուն կը նախագահէր Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան կը բացուէր մարսէյլարնակ ծանօթ հանրային դործիչ եւ «Ցառաջ»ի աշխատակից Կարօ Ցովսէփեանի բանախօսութեամբ: Ան ներկայացնելէ յետոյ Ցարութիւն Ֆհնյ. Շմաւոնեանի կենսագրութիւնը եւ «Ազդարար»ի հիմնադրութեան պարագաները, իր նիւթը կ'ընդլայնէր ներկայացնելու համար սփիւռքահայ մամուլին այսօրուան պատկերը եւ անոր վիճակուած առաքելութիւնը: Կարօ Ցովսէփեան չեչտուած ձեւով կը ծանրանար յատկապէս «Հայագիր» մամուլին դերին վրայ զայն ներկայացնելով որպէս լաւագոյն գէնքը ձուլումին դէմ: «Գիրը զէնք մըն է, ահաւոր զէնք մը որ կը դիմանայ ե՛ւ մարդոց ե՛ւ ժամանակին... նշելով այս երկու հարիւրամեակը մենք պատուած կ'ըլլանք անոր հիմնադիր-խմբագիր Ցարութիւն Ֆհնյ. Շմաւոնեանը եւ անոր ընդմէջէն բոլոր անոնք որոնք ծառայած են, եւ կը ծառայեն առ այսօր, հայկական մամուլին: Ան, ապահով վահան մը կը մնայ օտարացումին եւ մեր ինքնութեան կորուստին դէմ»: Բանախօսը կ'աւելցընէր. «հայ մամուլը մեր ժողովուրդին խիղճն է, գիտակցութիւնը... անոր շընորհիւ է որ մենք Սփիւռքը պիտի պատրաստենք ապագային համար եւ ոչ թէ «Սփիւռքին ապագան» պատրաստենք...»:

Կարօ Ցովսէփեանին ներկայացուցած դեկուցումին կը յաջորդէր երաժշտական յայտագիր մը «Սպիտակ» նուագախումբին կողմէ: Այս առթիւ լիոնցիներուն բացառապէս միացած էին Հայաստանէն ժամանած երեք արուեստագէտներ: Անոնք, կէս ժամ տեւողութեամբ իրենց յայտագրով զուարճացուցին ներկաները լսարանէն խլելով երկար ծափահարութիւններ: Այս բաժնին մէջ տպաւորիչ էին յատկապէս դուդուկի, քեմանչայի կտորները: Հուսկ կը սկսէր երկրորդ բաժինը, վիճաբանական ասուլիսի ձեւի տակ, նիւթ ունենալով՝ Սփիւռքահայ մամուլը: Այս ասուլիսին համար հրաւիրուած էին Ֆրանսերէն հրատարակուող երկու հանդէսներու խմբագրութիւններ՝ Ֆրանս-Արմէնի (Լիոն) եւ Լէ Նուվէլ տ'Արմէնի (Փարիզ): Առաջինը կը ներկայացնէր Պ. Մխիթար Այնթապլեան (գլխաւոր խմբագիրը), երկրորդն ալ քանի մը օրեր առաջ յայտնած էր թէ կարելի պիտի չըլլար իրեն, աշխատակիցներէն մէկուն ներկայութիւնը ապահովել:

Մ. Այնթապլեան պատասխանելով Կ. Ցովսէփեանին կ'ուզէր անմիջապէս ապացուցել թէ՝ «պէտք չէ հայկական մամուլը սահմանափակել հայատառ թերթով»: Ան կ'աւելցնէր՝ «կայ մամուլ մը որ առանց հայերէն լեզուով հրատարակուելու համայանական անժխտելի իրականութիւն մը կը ցոլացնէ եւ հայկական դատին կը ծառայէ»: Կ. Ցովսէփեան իր միտքը պարզաբանելու համար աւելցուց՝ «Թէ չէր ուզեր անշուշտ խտրութիւն ստեղծել հայկական թերթերուն միջեւ սակայն պէտք է ընդունիլ որ լեզուն ու միա՛յն լեզուն կ'երաշխաւորէ ազգին միասնութիւնը ... հայատառ մամուլին մահը պատեան կ'ըլլայ, աւելի ուշ, օտար լեզուներով հրատարակուող հայ թերթերուն անհետացումին»:

Ներկայ հասարակութենէն բազմաթիւ հարցումներ եւ հաստատումներ եղան թերթերը երկլեզու դարձնելու անհրաժեշտութեան վերաբերեալ: Ֆրանս Արմենի խմբագիրին պատասխանը եղաւ. «փափաքս է անշուշտ որ մեր թերթին մէջ հայերէն բաժին մը լոյս տեսնէր, սակայն պէտք է խոստովանիլ որ գրող չենք գտներ (3) ... յետոյ այդ հայերէն բաժինը պէտք է մատչելի ըլլայ գաղութի մը մէջ ուր հայերէն գիտցողները բիչ են... սա առաջին բայլ մը կ'ըլլայ մեր ընթերցողները առաջնորդելու համար դէպի հայատառ թերթեր ինչպէս «Ցառաջ» կամ ուրիշներ...»: Հարցումը հարցուեցաւ անշուշտ: Չհարցումը...

Բազմաթիւ հարցումներ եւ երբեմն ալ դառն հաստատումներ եղան, ինչպէս որ միշտ, հայերէնին նահանջին եւ այդ երեւոյթին դէմ պայքարելու միջոցներուն մասին: Կէս գիշեր էր արդէն երբ Նորվան Եպիսկոպոս ներկայացնելէ յետոյ երեսունական թուականներուն Լիոնի մէջ լոյս տեսնող քանի մը հայ թերթերը, հաւաքոյթը կը փակէր իր արտասանած Պահպանիչով:

ԿՈՐԻՒՆ

Մայիս 28

(1) Տե՛ս. «Ազդարար»ի առաջին թիւին կողքը: Ազդարարի լման հաւաքածոն «փաբ.սիմիլէ»ի -այսինքն վերատպութեան- եղանակով հրատարակուեցաւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին շնորհիւ:

(2) Այս թիւը գոհացուցիչ ըլլալէ շատ հեռու է անշուշտ, եթէ նկատի ունենանք Լիոնի մէջ ապրող Հայերուն թիւը եւ բացականերուն բազմաթիւ մեղադրանքներն ու բողոքները «մշակութային ձեռնարկներու պակասին առջեւ», ինչ որ նիշդ ալ չէ...:

(3) Ի դէպ սրահին մէջ մարդիկ գտնելացան ըսելու համար թէ «եթէ «Ցառաջ»ի նման թերթ մը ամէն օր նիւթ հասցնող գրիչներ կը գտնէ ինչո՞ւ Ֆրանս - Արմենի նոյնը չի կրնար ընել ... այն ալ ամիսը անգամ մը»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՕՆԹԱՐԻՈՑԻ Սայընս Սէնթրի մէջ, Մայիս 22-ին հայկական գեղարուեստական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին ելոյթ ունեցած են Գրիգոր Ճանկէօզ (երգ), Իրմա Գապագեան - Տէտեան (արտասանութիւն), Ցասմիկ Լէյլոյեան (դանոն), Նաթալիա Նաւասարդեան (դաշնակ):

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան կեդրոնին մէջ, Մայիս 20-ին, բացումը կատարուած է Անահիտ Աբրահամեանի նկարչական գործերուն: Ցուցահանդէսը տեւած է երեք օր:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 19-ին, ելոյթ ունեցած է Հայ Օգնութեան Միութեան Գոլոլեան նախակրթարանի Կոունկ երդչախումբը, ղեկավարութեամբ Վարուժան Նիկոլեանի:

Ֆրանս-Արմէնի (Լիոն) եւ Լէ Նուվէլ տ'Արմէնի (Փարիզ): Առաջինը կը ներկայացնէր Պ. Մխիթար Այնթապլեան (գլխաւոր խմբագիրը), երկրորդն ալ քանի մը օրեր առաջ յայտնած էր թէ կարելի պիտի չըլլար իրեն, աշխատակիցներէն մէկուն ներկայութիւնը ապահովել:

Մ. Այնթապլեան պատասխանելով Կ. Ցովսէփեանին կ'ուզէր անմիջապէս ապացուցել թէ՝ «պէտք չէ հայկական մամուլը սահմանափակել հայատառ թերթով»: Ան կ'աւելցնէր՝ «կայ մամուլ մը որ առանց հայերէն լեզուով հրատարակուելու համայանական անժխտելի իրականութիւն մը կը ցոլացնէ եւ հայկական դատին կը ծառայէ»: Կ. Ցովսէփեան իր միտքը պարզաբանելու համար աւելցուց՝ «Թէ չէր ուզեր անշուշտ խտրութիւն ստեղծել հայկական թերթերուն միջեւ սակայն պէտք է ընդունիլ որ լեզուն ու միա՛յն լեզուն կ'երաշխաւորէ ազգին միասնութիւնը ... հայատառ մամուլին մահը պատեան կ'ըլլայ, աւելի ուշ, օտար լեզուներով հրատարակուող հայ թերթերուն անհետացումին»:

Ներկայ հասարակութենէն բազմաթիւ հարցումներ եւ հաստատումներ եղան թերթերը երկլեզու դարձնելու անհրաժեշտութեան վերաբերեալ: Ֆրանս Արմենի խմբագիրին պատասխանը եղաւ. «փափաքս է անշուշտ որ մեր թերթին մէջ հայերէն բաժին մը լոյս տեսնէր, սակայն պէտք է խոստովանիլ որ գրող չենք գտներ (3) ... յետոյ այդ հայերէն բաժինը պէտք է մատչելի ըլլայ գաղութի մը մէջ ուր հայերէն գիտցողները բիչ են... սա առաջին բայլ մը կ'ըլլայ մեր ընթերցողները առաջնորդելու համար դէպի հայատառ թերթեր ինչպէս «Ցառաջ» կամ ուրիշներ...»: Հարցումը հարցուեցաւ անշուշտ: Չհարցումը...

Բազմաթիւ հարցումներ եւ երբեմն ալ դառն հաստատումներ եղան, ինչպէս որ միշտ, հայերէնին նահանջին եւ այդ երեւոյթին դէմ պայքարելու միջոցներուն մասին: Կէս գիշեր էր արդէն երբ Նորվան Եպիսկոպոս ներկայացնելէ յետոյ երեսունական թուականներուն Լիոնի մէջ լոյս տեսնող քանի մը հայ թերթերը, հաւաքոյթը կը փակէր իր արտասանած Պահպանիչով:

ԿՈՐԻՒՆ

Մայիս 28

(1) Տե՛ս. «Ազդարար»ի առաջին թիւին կողքը: Ազդարարի լման հաւաքածոն «փաբ.սիմիլէ»ի -այսինքն վերատպութեան- եղանակով հրատարակուեցաւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկին շնորհիւ:

(2) Այս թիւը գոհացուցիչ ըլլալէ շատ հեռու է անշուշտ, եթէ նկատի ունենանք Լիոնի մէջ ապրող Հայերուն թիւը եւ բացականերուն բազմաթիւ մեղադրանքներն ու բողոքները «մշակութային ձեռնարկներու պակասին առջեւ», ինչ որ նիշդ ալ չէ...:

(3) Ի դէպ սրահին մէջ մարդիկ գտնելացան ըսելու համար թէ «եթէ «Ցառաջ»ի նման թերթ մը ամէն օր նիւթ հասցնող գրիչներ կը գտնէ ինչո՞ւ Ֆրանս - Արմենի նոյնը չի կրնար ընել ... այն ալ ամիսը անգամ մը»:

Գէորգ Միլտոնեան,

Տոքթ. եւ Տիկին Օհաննէս Դաւուտեան զաւակները ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաշեան զաւակները ու թոռները,

Սուզաննա Միլտոնեան զաւակն ու թոռը

եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Տիրացուեան)

մահը որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Յունիս 7-ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունիս 10, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Աթոռանիստ Եկեղեցին

13, rue du Perche (angle rue Charlot)

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նոթր Տամ տը Լիւլի գերեզմանատունը ամփոփելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մանաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Գէորգ Միլտոնեանի, ինչպէս նաեւ Դաւուտեան եւ Զրբաշեան ընտանիքներուն եւ Սուզաննա Միլտոնեանի:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը ծանուցէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն թէ Միութեան 78-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի 1994, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 15, առաւօտեան ժամը 10-ին, կառավարական նիստերու դահլիճին մէջ, Կառավարական Տուն, Հանրապետութեան Հրապարակ, Երեւան, Հայաստան:

Օրինը 78-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին որուող միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ մինչեւ Սեպտեմբեր 15, իրենց փոխանորդագրերը, - Հիմնական կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, - հասցնեն կամ յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
31 West 52nd Street
New York, N. Y. 10019-6118,U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1· - *Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:*

2· - *Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:*

3· - *Մասնակի ընտրութիւն Տնօրէններու (Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու):*

4· - *Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:*

5· - *Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի ծագած հարցերու:*

6· - *Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:*

Ի Դիմաց՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԼՈՒԻԶ ՍԻՄՈՆ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Նախագահ
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Ատենադպիր

Յունիս 1, 1994

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville. 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հռիփսիմէ Ալթունեան եւ զաւակը՝ Մեսրոպ, Տէր եւ Տիկին Ժագ Գալճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Կիրակի, Յունիս 12-ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԻԼԱՆՕ. -

Իր սրտակից բարեկամ ճարտարապետ՝ Արմէն Զարեանի դառնակսկիծ կորուստին առթիւ՝ Հրանտ Բամպակեան փոխան ծաղկեպակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ. -

Երեք հարիւր ամերիկեան տոլար Երեւան Նախագիծ Ինստիտուտին ուր հանգուցեալը երկար տարիներ աշխատած է իր մասնագիտական հանճարեղ իրագործումներուն վրան Երեւան քաղաքի բարեզարդման:

Հաղար Ֆրանք «Ցառաջ»ի Միութ եւ Արեւմտահայերէնին, ի յիշատակ այն բազմարդիւն գործակցութեան զոր հանդուցեալը՝ որպէս հայաստանեան ներկայացուցիչ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի եւ վաւերագրութեան կեդրոնին՝ ունեցած է հայ մշակոյթին նուիրուած դիտաժողովներու կազմակերպութեան:

Ու նաեւ այն բազմաթիւ հեղինակաւոր աշխատասիրութիւններուն զոր կատարած է հայ դարաւոր ճարտարապետութեան ճանաչման համար:

Association « MACHTOTZ »
pour la défense de la langue arménienne
organise au profit de ses œuvres

un REPAS INAUGURAL

sous la présidence de AIDA AZNAVOUR
le Dimanche 12 Juin à 13 heures
Salle de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e
avec la participation de *VICKEN*
et la troupe de danses «NAREG»
Participation au repas : 200 Frs.
Réservations au : 48. 41. 49. 37.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի առաւօտ Յունիս 12, իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին:

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE GRENOBLE ET DU DAUPHINE

RECHERCHE

— UN ANIMATEUR (H/F) destiné à assurer ultérieurement la fonction de directeur.

Profil : Bilingue Français - Arménien, ayant le sens de l'organisation et de la gestion. Il travaillera en collaboration avec le président de l'association ainsi que des bénévoles. Une expérience dans le cadre d'une animation réussie serait la bienvenue.

— UNE SECRETAIRE, de préférence bilingue Français - Arménien. Bonne maîtrise de l'informatique. Emploi à temps complet ou à mi-temps.

Ecrire à :

M. le Président, M.C.A.G.D.,
15, cours de la Libération,
38100 Grenoble.

Joindre un curriculum vitæ et une photo.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M. C. A.
a le plaisir de vous inviter
à l'EXPOSITION
DE PEINTURE
de
FERDI ZIPCI
«Carnets de voyage»
du 10 au 19 Juin
Vernissage
le Vendredi 10 Juin à partir de 19h
Entrée libre

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 11, տօն է Սրբոյն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին Մերոյ եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԸԳԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱԶ միջ մասնաճիւղային ժողով Հինգշաբթի, Յունիս 9, ժամը 20·30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e

Շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը հրաւիրուած են;

*
**

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողով մը կը գումարէ Շաբաթ, Յունիս 11, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

*
**

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Մարսէյլի Հոգս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Յունիս 13, ժամը 18-ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ - Փարիզ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայրենի գրականագէտ՝
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ
կը ներկայացնէ
ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ-ի
ցուր լոյս տեսած վէպը՝
«ԼՈՒՍԱՒՈՐ ԱՋԳԵՐՈՎ ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ»

Հեղինակը կը ներկայացնէ եւ գործին ընթերցումներ կը կատարէ՝
ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունիս 10, ժամը 20·30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան «Տիգրան եւ Զարուհի Տէմիրեան» սրահը՝
17, rue Bleue, Paris 9e

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի Զ. Շաքի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Օր. Մարի Սվազլեանի, Օր. Զարուհի Սվազլեանի, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մանուկեանի եւ պարկեշտուն իրենց հօր, մեծ - հօր՝ Կապրպետ Սվազլեանի մահուան առթիւ:

Սոյն առթիւ մասնաճիւղս փոխան ծաղկեպակի՝ 200 Ֆր. կը նուիրէ Ղարաբաղի Հնորհակալութեամբ ստացած է. - Տիկին Գլօտին Սվազլեան 200, Տէր եւ Տիկին Սվազլեան 150, Տիկին Թադուհի Զաթալեան, Պր. Մարսէլ Զաթալեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ազեան, Այրի Տիկին Լուիզ Սահեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տիկին Հաթէմեան 50-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ղազարեան, Պ. Վարուժան Սահակեան 150-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժաք Մանուկեան 280 Ֆր., Տիկին Գլօտին Սվազլեան 200 Ֆր. (Հայաստանի օգնութեան), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սվազլեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ներկիկեան, Տէր եւ Տիկին Անթուան Սվազլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Վարդանեան 100-ական Ֆր., Տիկին Սիրարփի Սիմոնեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Սիմոնեան եւ Քէլէչեան ընտանիքները 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շառլ Դաւիթեան 200 Ֆր. եղբօրը Թոռան մկրտութեան առթիւ:

l'Association SIPAN

organise un séjour en Colonie de Vacances
dans sa «Résidence Sipan», sise à Saint-Gervais-Les-Bains (Haute-Savoie)
pour les enfants de 6 à 14 ans, du 7 au 27 Juillet.
Prix du séjour : 2 400 F. (frais de voyage en sus)
Informations et inscriptions:
Tél. : 43. 26. 50. 43 (de 14h à 18h, du lundi au vendredi)
ou 42. 78. 31. 93 (de 9h à 12h, tous les jours de la semaine).

GRANDE SOIREE

au profit
de l'Ecole **SAINT-MESROB**
d'Alfortville

Sous la présidence de *Monsieur le Maire René ROUQUET*
DINER DANSANT

avec
GRICHA et MARTEN YORGANTZ
et pour la première fois en France le " FOLKLOR " ARMENIEN

Vendredi 17 Juin à partir de 20 h 30
au Palais des Sports, Rue de Rome, ALFORTVILLE

— *Tenue de Soirée* —

Réservations : 43. 75. 28. 37 / 43. 96. 18. 13

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 10
VENDREDI
10 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·346 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.346

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ՝ ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏ

«Հայաստան» հիմնադրամին փոխ - նախագահը Գագիկ Ցարուքեանն ու գործադիր վարչութեան տնօրէնուհի Մանուշակ Պետրոսեան Փարիզ կը գտնուէին աշխատանքի երկօրեայ նիստերու համար որոնք տեղի ունեցան Եան'ց ակումբին մէջ, բազմաթիւ երկիրներէ եւս պատասխանատուներու մասնակցութեամբ: Այդ նիստերուն ատարին, Ցունիս 8, ժամը 17ին, մամուլի ասուլիս մը տեղի ունեցաւ նոյն հաւաքատեղիին մէջ:

Նախ խօսք առաւ Գ. Ցարուքիւնեան, խօսելով երկօրեայ իրենց աշխատանքին մասին, որուն մասնակից եղած էին Ֆրանսայի հետ, Արժանթինէ, Պրազիլիոյ, Անգլիոյ, Գանատայի, Իրանի, Աւստրիոյ, Գերմանիոյ, Ուրուկուէյի եւայլն պատասխանատուները: Կատարուած աշխատանքներու մասին մանրամասն տեղեկութիւն տրուած էր անոնց, տեսերիզներու ընկերակցութեամբ, ապա ներկայացուած էին լուծելի խնդիրները: Խօսք առած էին նիկայ բոլոր պատասխանատուները ու նիդ. քննարկումի նիւթ դարձած պարզուած հարցերը: Առաջարկուած նոր ծրագիրները քննութեան պիտի ենթարկէին Գործադիր վարչութեան կողմէ:

Գ. Ցարուքիւնեան համոզում յայտնեց որ տարուէ տարի Հիմնադրամը կը գտնայ աւելի կուռ կառոյց մը, նպաստը բերելով մեր պետականութեան կայացման եւ գործնական երեւոյթի վերածելով մեր ժողովուրդին ամբողջականութիւնը: Ան աւելցուց թէ յաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբերին Երեւան, Հոդարձակներու նիստով ուր նոր առաջարկներ կը ներկայացուին, յետագայ աշխատանքներու ծրագրաւորումին համար:

Ամփոփ այս տեղեկատուութենէն ետք, ներկայ լրագրողներու կողմէ ուղղուած հարցումներուն եւս մեծ մասով պատասխանեց Գ. Ցարուքիւնեան տալով յաւելեալ բացատրութիւններ զորս ի հարկին կը լրացնէր Ֆրանսայի կազմին նախագահը Պետրոս Թերզեան: Խօսելով Ֆրանսայի մէջ պարզուած երեւոյթին մասին, Գ. Ցարուքիւնեան ըսաւ թէ հետաքրքրականն էր երեւոյթը որ երեք գլխաւոր յանձնախումբերուն քով, զանազան քաղաքներու մէջ կը կազմուէին տեղական կազոյցներ որոնց չնորհիւ կ'ակնկալուէր աւելի չօշափելի արդիւնք ձեռք ձգել յաջողիկային: Իսկ մեծագոյն հարցը հոն էր որ մեծ թիւով ու բազմազան կազմակերպութիւններ ունէր գաղութը, ինչ որ կը դժուարացնէր մասնակցութիւնը կեդրոնացնելու գործը:

Շատ մը տեղեր բաւական յառաջացած էր կազմակերպչական գործը. հետզհետէ կ'ընթացուէր ազգային տուրքի գաղափարը որ ամէնէն կարեւոր մասնակցութեան ձեւն էր, քանի որ այդ ճամբով միայն մնայուն ու որոշ գումարներու ապահովութիւնը կարելի էր ունենալ:

Գ. Ցարուքիւնեան անդրադարձաւ «Էքոնոմիսթ» թերթին մէկ գրութեան ուր անդրադարձով Ջմեռ ծրագրին համար Սփիւռքին գոյացուցած 21 միլիոն տոլարին, ըսուած էր թէ Արեւմուտքը պէտք չէ վարանէր աթոռակայանը բանալու աջակցութեան, որովհետեւ Հայերը փաստը տուած էին թէ իրենք կարող են հակառակ պարագային պէտք եղածը հայթայթել: Ան մօտեցումը փոխ-նախագահը նկատեց «մեր միասնական ուժի ցուցադրման հետաքրքիր պարագայ» որ ուշադրութեան արժանացած էր նաեւ օտարներու:

Գ. Ցարուքիւնեան ամփոփ տեղեկութիւն տուաւ նաեւ կատարուած իրագործումներու մասին, ինչպէս Արաքսի կամուրջին վերանորոգութեան, որուն հայկական կողմին երկու յենակէտները արդէն պատրաստ էին ու ինք վերադարձին Մեղրի պիտի երթար բացումը կատարելու առեւտրական պաշտօնական կապին. կը սպասուէր որ կամուրջը պատրաստ մինչեւ տարեվերջ ու շրջակայ կառոյցներով՝ իջեւան, ճաշարան, հանգստարան եւլն., Մեղրիի շրջանը աշխուժանայ:

Ֆրանսայի կազմին նախագահ Պ. Թերզեան պատասխանելով հարցումի մը, ըսաւ թէ մինչեւ այսօր զանազան շրջաններու մէջ Հիմնադրամին համար կատարուած հանդիպումները խմբած էին 25-1100 հոգի ու որպէս ընդհանուր գումար, շուրջ երեք հազար հոգի մասնակցած էր անոնց: Իրենց նպատակն էր նուազագոյն երեք հազար հոգիի կանոնաւոր, ամսավճարի ձեւով մասնակցութիւնը ապահովել Հիմնադրամին: Մինչեւ հիմա այս ձեւի նուիրատուութիւններու տարեկան միջինը երկու հազար Ֆր. էր:

Այս կէտին վրայ, Գ. Ցարուքիւնեան շեշտեց թէ մասնակիցներու գումարները չափն աւելի կարեւոր էր առաւելագոյն հետաքրքրութեան եւ տալու տրամադրութեան ստեղծումը: Այդ ճամբով միայն համազգային աննախընթաց այս կառոյցը մեր ամբողջական ուժերուն համախմբումը պիտի կարենար ծառայեցնել անկախ պետականութեան կայացման գործին:

*
**

Նոյն իրիկունը, Փալէ տէ Քոնկրէսի Հասան սրահին մէջ է որ տեղի կ'ունենար «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի կազմակերպած հանդիպումը Հայաստանի փոխ - նախագահ՝ Գագիկ Ցարուքիւնեանի հետ: Լեցուն սրահի մը առջեւ է որ խօսք կ'առնէր Հիմնադրամի Ֆրանսայի նախագահը՝ Պետրոս Թերզեան որ ընդհ. դիծերու մէջ կը ներկայացնէր հիմնադրամի պարզած պատկերը, տեղի ունեցած ժողովին հեռանկարները, եղած տասը առաջադրանքները որոնք պիտի ներկայացուին Հոդարարձուներու ժողովին, Երեւան, Սեպտեմբերին:

Նախքան Գագիկ Ցարուքիւնեանի խօսք առնելը, կը ներկայացուէր կէս ժամ տեւող տեսերիզ մը, կոչուած ընդհ. գաղափար մը տալու Հիմնադրամի տարած աշխատանքներու մասին: Տեսարաններ ժողովներէ, կաթողիկոսներու կոչերէ, վարչարարական ծրագրերէ եւայլն, եւայլն:

Կարդը եկած էր Հայաստանի փոխ - նախագահ՝ Գագիկ Ցարուքիւնեանի որ շուրջ 40 վայրկեան, սպառիչ կերպով, խօսեցաւ: Նախ անդրադարձաւ ներկայացուած տեսերիզին որ պատկերացում կուտայ յետագայ աշխատանքներու մասին: Ան անդրադարձաւ աղէտի գօտիին, Արցախի, անտեսութեան, արտաքին անհրաժեշտ յարաբերութիւններու, ուժանիւթի, Սահմանադրութեան, Ադրբեջանի դիրքին զարաբաղեան հարցի առընչութեամբ: Առարկայօրէն պարզեց նորանկախ Պետութեան մը դժուարութիւնները, տնտեսական դրութեան փոփոխութեան յառաջացուցած բարդութիւնները, շրջափակումին հետեւանքները, Վրաստանի հետ երթեւեկին ստեղծած անկայուն վիճակը (23 պայթումներ): Լատտեսութիւն ներշնչեցին Իրանի հետ զարգացող յարաբերութիւններու մասին իր տեղեկութիւնները, Իրանը զարճած է երկրորդ կարեւոր կապը, Ռուսաստանէն ետք: Նիսա կարեւոր կը նկատէ Սահմանադրութեան որդեգրումը հանրաքուէի միջոցաւ: Կրկնեց Հայաստանի տեսակէտը Ղարաբաղի հարցի խաղաղ կարգաւորման նկատմամբ եւայլն, եւայլն: Բաւական երկար հարց - պատասխան բաժինէ մը ետք, Գ. Ցարուքիւնեան փակեց չարքը չեղած բայց, միշտ կրկնուող հարցումի մը պատասխանելով որ քաղաքացիութեան հարցն է Սփիւռքի Հայերուն համար, որոնք պիտի կարենան նաեւ ստանալ Հանրապետութեան անցագիր, յատուկ կարգավիճակով սակայն եւ ամէն պարագայ ալ կախում ունենալով Սփիւռքի Հայուն ապրած երկրի օրէնսդրութենէն կրկնակ քաղաքացիութեան վերաբերեալ:

Ժամը 23-ի մօտ վերջ գտաւ հաւաքոյթը: Ելքին կը բաժնուէին Հիմնադրամին վերաբերեալ տեղեկագրական հրատարակութիւններ, փոսթէրներ եւայլն:

ՁՕՐ. ԳՐԱՁՈՎ ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԵՏՔ ԲԱՔՈՒԻ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ցունիս 8-ին Երեւան ժամանած էր Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարարը՝ զօրավար Գրաչով: Առաջին առթիւ իսկ, տեսակցութիւն մը ունեցած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հետ: Չննուած են Հայաստան գտնուող ռուսական զօրքերու ռազմական խարիսխի կարգավիճակ տալու հարցը, զարաբաղեան հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման ռուսական ծրագրի իրագործման հեռանկարները, Հայաստանի հակօդային պաշտպանութեան կազմակերպման խնդիրները եւ քանի մը այլ հարցեր: Տեսակցութեան մասնակցած են Պետական նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան, Պաշտպանութեան նախարար՝ Սերժ Սարգսեան: Հանդիպումէն ետք, զօրավար Պաւել Գրաչով յայտարարած է լրագրողներուն որ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հետ զրոյցի արդիւնքներէն գոհ է: Նախագահը, Հայաստանի ժողովուրդը կը փափաքին հաւաքական ապահովութեան պայմանագրի շրջագծին մէջ, երկկողմանի հիման վրայ, ռուսական ռազմական կայաններ ունենալ Հայաստան, երկու երկիրներու համատեղ ապահովութեան համար: Գրաչով յայտնած է նաեւ որ Լ. Տէր - Պետրոսեան անդամ մը եւս նպաստաւոր իր կարծիքը արտայայտած է Մոսկուա մշակուած համաձայնագրի նկատմամբ, աւելցնելով որ այդ տրամադրութեամբ է որ Ցունիս 11-ին Բաքու կ'երթայ եւ կը փորձէ վերջնապէս համոզել Ադրբեջանը որ համաձայնագիրը ստորագրէ: Համոզուած է որ անկէ ետք, կայուն եւ իսկական խաղաղութիւն կը հաստատուի Ղարաբաղ:

ՄԱՐԶՉԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Արտաքսուէն Երջանիկ Աւետիսեան, փորթուկալ տեղի ունեցած հրացանով նշանառութեան Եւրոպայի կիներու ախոյեանութեան նուաճած է առաջին տեղը եւ դարճած Եւրոպայի ախոյեան: Հայաստանի հաւաքականը ընդհանուր դասաւորման մէջ զրաւած է Բ. տեղը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑՏԼՊԵՐԿԻ համալսարանական քաղաքին մէջ է որ Ֆրանսուա Միթերան եւ Հելմութ Քոհլ, Ցունիս 8-ին, տօնեցին Ֆրանքեւգերմանական բարեկամութիւնը: Հանդիպում ունեցան Ֆրանսացի եւ գերման ուսանողներու հետ, տօնակատարութիւնը ձօնուած ըլլալով երկու երկիրներու երիտասարդութեան: Համալսարանին հրապարակին վրայ է որ երկու գեկավարները ելոյթ ունեցան: Միթերան յիշեց որ պետութեան վերջին ողջ գեկավարներէն է որ Բ. աշխարհամարտին մասնակցած է: Քոհլի համար՝ Եւրոպայի երջանկութիւնը եւ դժբախտութիւնը մեծ համեմատութեամբ կախում ունին Ֆրանքեւգերմանական յարաբերութեանց ներտացումէն եւ ամրապնդումէն:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ հարաւ - արեւելեան շրջանը աւելի քան 80 հոգի սպաննուած են վերջին երեք օրերու ընթացքին, ասոնց 65-ը՝ Քիւրտեր են, 12-ը՝ ապահովութեան ուժերու անդամներ եւ չորս ալ բնակիչ: Թուրքիոյ Ներքին նախարարութիւնը յայտարարած է որ Մայիս 15-էն Ցունիս 4 349 քիւրա «ապստամբ» սպաննուած է եւ 32 ուրիշներ ալ յանձնուած են: Քրտական շրջանակներու համաձայն, երեք նոր «քրտամէտ» կուսակցութիւններ ստեղծուելու վրայ են, տարբեր հոսանքներ ներկայացնող ընդլայնելու համար իրենց օրինաւոր քաղաքական հիմը Անդարայի Խորհրդարանին մէջ:

ԺԻՍՔԱՐ - ՌՈՒՔԱՐ դէմ դիմաց վիճաբանում մը ունեցան հեռատեսիլէն Ցունիս 8-ին (Ֆրանս 2) եւ այն տպաւորութիւնը թողուցին որ - գոնէ Եւրոպայի շուրջ - տարակարծութիւն չունին: Այլ հարցեր ալ ծեծուեցան որոնք փաստը տուին իրենց «տարբերութեան»: Գալով Ցունիս 14-ի տողանցքին գերմանական զինուորական մասնակցութեան Ժիսքար վերապահ է յանուն. - «յիշատակ»ին եւ «պահպանողութեանց» Ռոքար կողմնակից է միացնելու համար «հաշտութիւնը եւ յիշատակը»:

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետ՝ Սիլվիո Պերլուսքոնի դժգոհ է հեռատեսիլի հանրային կայաններէն, զորս «հակա - կառավարական» կը նկատէ: Իր յայտարարութիւնը մեծ իրարանցում ստեղծած է լրագրողներուն մօտ ինչ որ ստիպած է Պերլուսքոնին (որ տէր է երեք սեփական կայաններու) յետ քայլ ընել եւ երթալ բացատրութիւններ տալ նախագահ Սքալֆարոյի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Դումայի (Խորհրդարան) երեսփոխանները մաֆիայի սպառնալիքներուն ենթակայ են եւ կը բաւէ որ երբ ռաֆէրի տեղի չտան իրենց կեանքը վտանգուի: Այսպէս անոնցմէ մէկը՝ Սերգէյ Սկորոչկին ամէն օր պանդոկ կը փոխէ, որովհետեւ մաֆիոզ խմբակ մը դինքը կը հետապնդէ այն օրէն որ մերժած է վճարել իր պաշտպանութեան համար, ինչ որ կ'ընէր չորս տարի է: Երեսփոխանը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ ոստիկանութեան կրաւորական դերը, կը յայտնէ որ իրեն սպառնացող չորս աւազակներէն երեքը ձերբակալուած էին, բայց, 14 հազար ռուբլի (40 Ֆր·) վճարելով ազատ արձակուած են: Ոճրագործութիւնը տուն տեղ եղած է Մոսկուայի մէջ: Անցեալ շաբթու, քաղաքին կեդրոնը Պալշոյ թատրոնի մերձաւոր մէկ փողոցին մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ բացումը կատարուած է նոր դրամատուն մը վերանորոգուած առանձնատան մը մէջ: Նոյն դիշերը չէնքը հրոյ ճարակ եղած է:

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿա՞Ն Թէ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹ

Մայիս 16-ի նախագահական հրամանագիրով (*) Ծանուցուեցաւ Ցեղասպանութեան 80-ամեակի պետական յանձնաժողովին կազմը: Հոն, առաջին ակնարկով ուշադրութիւն կը գրաւեն երկու պարագաներ. առաջինը՝ անոր նախագահութեան յանձնումն է Հանրապետութեան նախագահին կողմէ, իսկ երկրորդը՝ խումբին մէջ մտաւորական ոլորտէն դէմքերու մեծամասնութիւնը: Արդարեւ, 18 հոգիէ բաղկացած յանձնաժողովին միայն ութ անդամները հոն տեղ գրաւած են զուտ քաղաքական հանգամանքով, իսկ մնացեալ տասը կը ներկայացնեն Հայաստանի մտաւորական ընտրանին: Այս թիւին յաւելեալ ծանրութիւն կուտայ նաեւ այն պարագան որ քաղաքական դէմքերու դրութէթ կէսն ալ եկած է այդ մարզէն:

Յանձնաժողովի այս կազմին հրապարակումը - գոնէ արտայայտուած չափով - ժխտական ընկալում դտաւ հոս, չատերու կողմէ: Այդ ընկալումը չինուած էր, մասամբ, Հայաստանի իշխանութեան - յատկապէս նախագահին - ամէն արարքին ու կարգադրութեան հակադրուելու մտասեւեռումէն, մասամբ ալ Սփիւռքի բացակայութեան աւթած ցաւով: Երկրորդ խումբի անկեղծ այս հակազդեցութիւնները կը բխէին հայրենի դեկավարութեան կողմէ անդամ մը եւս անտեսուածի հոգեվիճակէն: Սակայն, ո՛չ առաջին, ոչ ալ այս հատուածէն առաջարկներ ընկերացան կատարուած քննադատութեան: Առաջարկներ՝ որոնք զօրէին նկատառելի դոյութեան մը լրջութեան փաստը տալու:

Այսուհանդերձ, անխուսափելի է հարցականը որ կը թեւադրուի ներկայացուած կազմէն. Ցեղասպանութիւնը համահայկակա՞ն, թէ Հայաստանեան պատկանելիութեամբ կը մտածուի ներկայացնել 80ամեակի հանդրուանին: Պատասխանի սպասող այս հարցականէն անդին, նախագահական հրամանագիրը կ'առընչուի նոյնքան ուշադրաւ կարգ մը այլ պարագաներու: Անոնք կրնան ամփոփուիլ գոհունակութեան ու զարմանքի բաժիններու մէջ:

Առաջինը կը սեւեռի կազմին ընդհանուր առմամբ բացառիկ բնոյթին, անոր բարձր մակարդակին որ ինքնին խօսուն է ցուցաբերելի մօտեցումին մասին: Արդէն, յանձնաժողովին կազմութիւնը այսօրուընէ իսկ, երբ գրեթէ լման տարի մը կայ նշումի թուականին, կը մատնէ լուրջ պատրաստութիւններու տրամադրութիւնը:Բայց, յատկապէս յանձնաժողովին նախագահութեան դիրքին վրայ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ներկայութիւնը դժուար է չթարգմանել քաղաքական յանձնառութեան մը փաստով: Ու առիւծ մեծադոյն առիթը կ'ըլլայ գոհունակութեան, երբ գործնապէս ցոյց տրուած է թէ ցեղասպանութեան նիւթը թապու մը ըլլալէ, կամ նկատուելէ դադրած է - գոնէ առաջին ակնարկով- Հայաստանի քաղաքական խաւին համար. համոզում որ զօրացած էր զանազան դէմքերու այդ ուղղութեամբ կատարած յայտարարութիւններով:

Պէտք է ըսել թէեւ, թէ այս հաստատումը զերծ չէ զարմանքի բաժինէ մը: Ցեղասպանութեան նիւթին հանդէպ Հայաստանի Անկախութեան հռչակագրին չատ հարեւանցի նշումէն սկսած, զգուշաւոր, գրեթէ խուսափողական կեցուածք մը ցոյց տուաւ ներկայ իշխանութիւնը: Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու կենսական կարեւորութեամբ բացատրուած այս զգուշաւորութիւնը, փաստօրէն, ոչ իսկ ամենափոքր չափով արդարացուց ինքզինք: Աւելին. ան քանիցս ծառացեց արելու Հայաստան - Սփիւռք կապերը, դեմին պատրաստելով անհարկի ու տգեղ հակադրութիւններու: Այս հակադրութիւնը հրահրող գլխաւոր ազդակն ալ եղան զանազան առիթներով կատարուած ու քաղաքական բնոյթով արտայայտութիւնները, որոնց նախընթացը կարելի է նկատել Ցեղասպանութիւնը Սփիւռքի հարցը նկատող մօտեցումը զոր բանաձեւեց Ղարաբաղ Կոմիտէի անդամ, ներկայիս ԱԺՄ-ի անդամ Դաւիթ Վարդանեան: Ու այսօր երբ կը հասնի 80-ամեակի յանձնաժողովի հրամանագիրը, բնական է որ մարդ մղուի բացատրութիւններ փնտռելու ստեղծուած հակասութեան մասին:

Որքա՞ն տեղին է Հայաստանի դեկավարութեան մօտ այս նիւթին մասին կեցուածքի չրջադարձ նկատել. կամ եթէ իրօք կայ այդ երեւոյթը, արդեօ՞ք ատոր մէջ կարեւոր դեր մը չէ կատարած կորսուած վարկեր վերանորոգելու, որոշ հատուածներ սիրաչահելու մարմաջն ալ: Հարցականներ, որոնք ինքնաբերաբար կը յայտնուին մտքերու մէջ, որքան ալ տրամաբանութիւնը ըսէ թէ կրնայ արդարացի չըլլալ ոգեկոչումի արարքի մը քաղաքական իմաստ վերագրելու փութկոտութիւնը:

Հակասութիւններու աւելի դժուար բացատրելի ու ատով ալ մերժելի հանգամանքով կը ներկայանայ այլ պարագայ մըն ալ. յանձնաժողովին մէջ ընդգրկուած անուններ կան որոնք ամէն բանէ աւելի ծանօթ են որպէս հարազատ, պաշտօնական տիպարը նախորդ վարչակարգին, որուն ցեղասպանութեան ընկալումը ծանօթ է բոլորին: Դժուար բացատրելի է նաեւ հոն Արտաքին փոխնախարար Ժ. Լիպարիտեանի ներկայութիւնը որ Ցեղասպանութիւնը «բարոյական, պատմական իրողութեան առընչուած հարց» նկատելու իր մօտեցումով ընդվզում պատճառած էր սփիւռքեան բազմաթիւ չըրջանակներու. յատկապէս անոնց որոնք չէին կրցած հաշտեցնել Ցեղասպանութեան փաստագրումի եւ ճանաչումի նպատակը հետապնդող Զօրեան հիմնարկին հիմնադիրի անոր հանգամանքն ու վերտիրչեալ կեցուածքը:

80-ամեակի յանձնաժողովէն թելադրուած վերջին պարագան --առաջին մօտեցումի մը համար-- կ'առընչուի Սփիւռքին. դառնութիւններ, զարմանք, գոհունակութիւն ու այլ զգացումներ ամփոփած ժխտական կամ դրական հակազդեցութիւններէ անդին, ի՞նչ պէտք է ըլլայ առնուելիք յարմարագոյն քայլը: Ի՞նչ մօտեցումով, ի՞նչ տարազով պէտք է արձագանգել Հայաստանի այս կեցուածքին ու կարգադրութեան:

Ամէնէն տեղինն ու այդ ուղեսնամեակի բացառիկ իմաստին արժանավայելը պիտի չըլլա՞յ զուտ մտաւորական մարզի (ուրկէ դուրս ու աւելի վար կը մընան քաղաքական գոյն, գրպանի ծանրութիւն ու նման ազդակները) զուգահեռ կազմով մը արձագանգել Հայաստանի նախագահական կարգադրութեան, մարմնաւորելով նժարին երկրորդ թեւը: Ահա միայն կրնայ երաշխաւորել Ցեղասպանութեան 80-ամեակին համահայկական բնոյթը որ վեր է ամէն նկատումէ ու դիրքաւորումէ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

(*) «Յառաջ», - Մայիս 27:

ՊԱՐՍԻԿԸ ԻՐԱՆՅԻՆ ԹՇՆԱՄի՞

Համեմատաբար նոր երեւոյթ մը սկսած է սպառնալ Իրանի ազգային զօրակցութեան ու հոգային ամբողջականութեան: «Իրանցի աղջայնամոլ»ները կը կարծեն թէ իրանցը ըլլալ համապօր է Պարսիկ ըլլալու: Իրենց անխորհուրդ ու ժամանակավրէպ խօսքերով անոնք կը վիրաւորեն ոչ պարսիկները որոնց պապերը դարերով թէ՛ գրիչով, թէ՛ սուրով պաշտպանած են Իրանի պատիւը: Այդ ազգայնամոլները բաժանարարներու, անջատողականներու ջաղացքին ջուր կը լեցնեն:

Պէտք չէ, անոնց տրամաբանութեամբ, իրանցի նկատել անոնք որոնք իրանեան բարձրաւանդակը հասած են երեք հազար տարի առաջ: Թուրք ցեղախումբեր որոնք 1400 տարի առաջ հասած են հոն ու ձուլուած՝ տեղական իրանցի միւս ժողովուրդներուն ու իրենց սիրտով, ոգիով պահպանած այդ երկրին մշակոյթը, զբաղանութիւնն ու սահմանները, պէտք չէ՞ իրանցի նկատել: Այս մօտեցումով, չի սկզբնվիներու տոհմէն Շահ Աբբաս կամ քաճարներու տոհմէն Աբբաս Միրզա Պարսիկ չէին, իսկ Նուրի (1905-ի սահմանադրական յեղափոխութեան մասնակից կրօնաւորը) եւ Քիանուրի (Համայնավար կուսակցութեան՝ Թուտեհի ընդհ. քարտուղարը) էին: Նոյն ձեւով պէտք չէ իրանցի նկատել Թրքալեզու հարիւրաւոր դրողներ ու բանաստեղծներ, ինչպէս Փահլաւի տոհմին այն թագաւորները որոնք Թրքախօս մայրերու զաւակ եղած են:

Ինքնութեան նորայայտ այս հարցին կ'անդրադառնայ Պարսիկ լրագրող մը ու հարց կուտայ. իրանցի ըլլալ քաղաքա - մչակութայի՞ն, թէ ցեղային ու լեզուական ըմբռնում մըն է: Նոյն հոդերուն վրայ դարերով միասնաբար ապրած ցեղերու որոնք պաշտպանած են նոյն սահմաններն ու զարգացուցած նոյն լեզուն, ո՞վ կրնայ որոշել բուն Իրանցին եւ ոչ - հարազատ Իրանցին: Ինչպէս ըսած է մըտածող մը, եթէ իրանցի ըլլալ պիտի նըշանակէ ցեղային կամ իւրայատուկ կրօնքի մը պատկանելիութիւն, լաւագոյնը պիտի ըլլայ երկիրը յանձնել 60 հազար զրադաշտականներուն, իսկ եթէ իրանականութիւնը պիտի սահմանուի ժողովուրդներուն այդ հոդերուն վրայ հաստատուած ըլլալու թուականով, այդ պարագային պէտք է կասկածով մօտենալ Մեհիաներու եւ Պարթեւներու, ինչպէս Կիւրոս եւ Մեծն Դարեհ արքաներու հարազատութեան:

Շատ մը բարեմասնութիւններ կարելի է վերագրել Իրանցիներու, սակայն նոյն լրագրողին կարծիքով, անոնց ամէնէն աղնուականը ցեղային կանխակալ կարծիքներէ վեր մնալու երեւոյթն է: Իրան երկիր մըն է որ հակառակ բազմացեղ իր կառոյցին, կրօնական տագնապներ ունենալով հանդերձ, երբեք բեմ չէ եղած ցեղային ճակատումներու:

Այս մշակոյթին չնորհիւ է որ Իրան կանգուն մնացած է ու ամբողջ երկու դար Թրքական ցեղախումբեր երկիրը պաշտպանած են Ուզբեկներու եւ Օսմանցիներու դէմ: Նոյն ձեւով, Աֆղանստանի իրանցի Արաբները ժխտական պատասխան տուած են Իրաքի Փաչիստ դեկավարութեան որ պիրենք դրդած է Իրանէն անջատուելու

ՓԱՐԻԶԻ Հ.Բ.Ը.Մ. ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան նորակազմ երգչախումբը, կիրակի, Մայիս 29-ին տարբեր իր երկրորդ համերգը, ընտանեկան չատ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

Երգչախումբը, որ մէկ ու կէս տարիէ ի վեր երախտաչատ աշխատանք կը տանի արժէքաւոր եւ նուիրեալ արուեստագէտ Հայկ Սարգիսեանի խմբավարութեան ներքեւ բաղկացած է ամէն տարիքէ երկու սեռէ երեսուն հոգիէ:

Ցոյս ներշնչող եւ ապագայ խոստացող երգչախումբ մը, որ մեծամասնութեամբ սկսնակ սիրողներէ բաղկացած է եւ միտում ունի կրկնապատկել անդամներու թիւը, չնորհիւ՝ Պր. Սարգիսեանի յոյժ գնահատելի եւ համբերատար աշխատանքին նաեւ բոլոր անդամներուն խանդավառ մասնակցութեան:

Ցայտագիրը սկսաւ Պր. Կարապետ Տաքէսեանի կարճ եւ սրատաբուխ բացման խօսքով, ան դրուատեց տոհմիկ երգը եւ ընդգծեց երգչախումբին դերը մարդու մը ապագայ կեանքին մէջ,

Ցետոյ, իրենց սիրուն տարազներով բեմին վրայ տեղ գրաւեցին երգչախումբի անդամները կիրարկելու յայտագիրը, որ կը բաղկանար մերթ լուրջ եւ դանդաղ եւ մերթ արագ եւ զուարթ ժողովրդական հաճելի երգերէ, որոնք սրահին մէջ բարձրացուցին ունկնդիրներու տրամադրութիւնը:

Համերգին առաջին բաժնին մէջ հրամցուեցան փոխն ի փոխ Մայիլեանէ, Ալթունեանէ, Կոմիտասէ եւ Եկմալեանէ երգեր:

Իսկ երկրորդ բաժնին մէջ ներկաները հաճոյքով ունկնդրեցին Կոմիտասէ, Ցովհաննէսեանէ եւ Աւետիսեանէ կտորներ: Վերջակէտը դրուեցաւ Տարօնի չրջանէն ժողովրդական երգով մը «Նինօ» որ խանդավառեց ներկաները:

Օր. Ա. Սվաճեան դաշնակով, իսկ՝ Տիկին Ա. Սարգիսեան սրինդով կ'ընկերակցէին երգերուն աւելցնելով անոնց փայլը:

Բոլոր ներկաները չնորհաւորեցին վարիչը եւ մասնակցողները եւ գոհունակութեամբ մեկնեցան:

Շատ գնահատելի եւ չնորհաւորելի ձեռնարկ մը, որ մեր տոհմիկ երգերը արժեւորելէ զատ, դլխաւորապէս նպատակ ունի՝ պաշտպանել հայ գիրը եւ հայ լեզուն հայախօս միջավայր մը ստեղծելով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Իրան - Իրաք պատերազմին ընթացքին:

Եթէ չարունակուին ազգայնամոլական անխորհուրդ կոչերը, անկարելի չէ որ Իրան եւս մաս կազմէ ցեղային պատակտումներով ակարացած երկիրներու ցանկին: Մաղթելին այն կը դտնէ իրանցի լրագրողը որ յաջողութիւնը բաժին իյնայ այն միւս հակումին որ կ'առաջնորդուի համակեցութեան դաղափարներով ու նոյն երկրին զաւակը նկատելով տարբեր մշակոյթի, կրօնքի եւ լեզուի ժողովուրդներ: Այս հակումը ճամբայ կը հարթէ դէպի ժողովրդավարութիւն ու մշակութային բազմատարրութիւն, որպէս Իրանի հզպարտութեան առարկայ եւ չարունակականութիւն:

ԲԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԻԼԻ («Յառաջ»). --

Կիրակի, Մայիս 29-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Պոլսահայ Մշակ. Միութիւնը, 9-րդ տարին ըլլալով, կազմակերպեց միջվարժարանային արտասանութեան մրցում: Ձեռնարկ մը որուն դերակատարները ըլլալով հայկական դպրոցներու աշակերտներ, ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ լեցուց սիրտերը ներկաներուն՝ ծնողք, դպրոցներու պատասխանատուներ եւ հայ գիրի ու լեզուն ապրողներ:

Հարկ է ընդգծել Պոլսահայ Մշակութային Միութեան անդամներու ցոյց տուած դիտակցութիւնը հանդէպ յաւերժական արժէքներուն: Գիրն ու լեզուն տարածել, ընթերցումի հակում տալ, բանաստեղծութիւնը սիրցնել, քերթողները ծանօթացնել ինքնին կրթական արարքն է: Եւ ինչպէս ամէն կրթական ձեռնարկ, կը պահանջէ գոհողութիւններ՝ ժամանակի եւ նիւթականի:

Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը այս տարի քիչ մը յուսախար եղաւ հայ դպրոցներու, հայերէնի դասընթացքներու դեկավարներուն ցուցաբերած անտարբերութենէն, դիտել տուաւ դառնութեամբ եւ խիստ բառերով Անի Ցովսէփեան, մրցումը սկսելէ առաջ: 12 հաստատութիւններու ուղղուած հրաւէրներուն վրայ 7 դպրոց միայն մասնակցեցան: Ոմանք չեն պատասխանած իսկ: Ուրիշներ առարկած են քերթուածներու ընտրութեան: Այլ դասակարգ մըն ալ արձանագրուած է բայց չէ ներկայացած: Այս երեւոյթը կը փաստէ թէ կրթական մեր հաստատութիւններու պատասխանատուները չատ անդամ հեռու են իրենց «կարծեցեալ առաքելութեան» մէջ ըլլալէ, եւ ասիկա նորութիւն մը չէ, քանի չատ չատերուն համար առաջնահերթ մտահոգութիւնը եղած է եւ կը մնայ նիւթականը: Նաեւ, ինչպէս դիտել տուաւ Տարօն Եպիսկ. Ճէրէճեան իր փակման խօսքին մէջ «ամէն հաստատութիւն հիմնադրուած է միայն ու միայն իր կազմակերպած ձեռնարկով»: Ամէն պարագայի մէջ, բացակայ հաստատութիւնները կը զրկեն իրենց աշակերտութիւնը օգտակար աշխատանքէ մը եւ բացակայ ունկնդիրները կը զրկուին խմացական եւ զեղարուեստական հաճոյքէ մը, նմանաւանդ որ այս տարի մասնակցողներու մակարդակը եղաւ աւելի քարձր: Բոլորն ալ պարտաճանաչութեամբ սորված էին իրենց ընտրած քնարերը եւ դատակազմը զանոնք դասաւորեց չէխտերու, առոգանութեան մէջ եղած տարբերութիւններով կամ մեկնաբանութեան նրբերանգներով:

Արդ, մասնակցեցան 27 աշակերտ եւ կած 7 տարբեր դպրոցներէ՝ Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերու ամէնօրեայ վարժարան, Լիոնի Մարգարեան - Փափազեան ամէնօրեայ վարժարան, Արմենեան միօրեայ դպրոց, Հայ. Մշակոյթի Տուն-Ճրանասհայ Կապոյտ Խաչի միօրեայ դպրոց, Լա Սիոթայի չարաթօրեայ դասընթացք, Սէն Ժէրմէն չարաթօրեայ դասընթացք եւ կարտանի չարաթօրեայ դասընթացք:

Միջվարժարանային արտասանութեան այս մրցոյթը բացաւ Պոլսահայ Մշակ. Միութեան փոխ-նախագահը՝ Սարգիս Տուրսունեան որ չէշտեց ձեռնարկին նպատակը եւ խօսքը մանաւորապէս ուղղեց աշակերտներուն որպէս մեր ապագային հաւաքական կեանքի չարունակութիւնը ապահովող վազուան տարրերը:

Անի Ցովսէփեան, որ վարեց մրցումը, չվարանեցաւ քննադատելու տիրող ընդհանուր անտարբերութիւնը, անհոգութիւնը, անլուրջ մօտեցումը: Սակայն, աւելցուց Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը անչեղ պիտի չարունակէ եւ յուրդ տարի այս ձեռնարկին 10-ամեակը պիտի կազմակերպէ յատուկ ձեւով: Շնորհակալութիւն յայտնեց Հայ Մշակ. Տան վարչութեան որ միշտ կը տրամադրէ սրահը: Անի Ցովսէփեանին օգնեց Գառնիկ Թիւրաք:

Դատակազմը կը բաղկանար մասնակ-

յող իւրաքանչիւր հաստատութեան ներկայացուցիչ մը՝ քոյր Արեմիս Աչըզեան (Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարան), Լօրա Կորիզեան (Լիոնի Մարզարեան-Փափազեան վարժարան), Սեդա Ֆըրնըզլեան (Հայ Մշակոյթի Տան եւ կապոյտ Խաչի դպրոց), Ազաքսի Պարոնեան (Աբովեան դպրոց), Սիրանոյշ Մանուկեան (Սէն Ժէրոմի դպրոց) եւ Լուսին Գամլեան (Կարտանի դպրոց):

Իւրաքանչիւր տարիքի խումբի առաջնութիւն ստացողները հինգ քերթուած: 6-էն 9 տարեկաններուն՝ «Լուսիկին Կատուն» (Ղարիպեան), «Հայ Դպրոցը», «Փոքրիկ Մեսրոպը», «Մեր Անուշիկ Հայաստանը» (Վ. Վարդանեան) եւ «Երեւան» (Սարմէն): 9-էն 11 տարեկաններուն «Հ՛յ, Ջան, Հայրենիք» (Ա. Իսահակեան), «Գարուն» (Ա. Վչտունի), «Ռազմակոչ» (Գ. Էմին), «Մեր Հայրենիք» (Ս. կապուտիկեան) եւ «Երգեր մօրս համար» (Յովհաննէս Մարգ): 11-էն 13 տարեկաններուն՝ «Դու չհաւատաս» (Վ. Գրիգորեան), «Սիրամարգի պոչը» (Ա. Դարբինեան), «Ազատութեան զանգ» (Ա. Իսահակեան), «Բարբառ մայրենի» (Սարմէն) եւ «Հայ պանդուխտի երգը» (Յովհ. Շիրազ): Իսկ 13-էն 17 տարեկաններուն՝ «Ծօսք ընդ Աստուծոյ» (Սիպիլ), «Հայոց եղեռնն» (Յովհ. Շիրազ), «Հայ պանդուխտի երգը» (Գ. Էմին), «Առակած Նռագ» (Դ. Վարուժան) եւ «Ընդդէմ երկրաքանութեան» (Ս. Կապուտիկեան):

Իւրաքանչիւր խումբի առաջնութիւն չահողները՝ Րաֆֆի Ճապարեան (Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ Խաչի դպրոց), Թարոնի Մաղաքեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Պեթինա Մէնտէչեան (Կարտանի դպրոց) եւ Հուրի Գարալէքեան (Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ Խաչի դպրոց) առացան ոսկի մետալ մը Հայաստանի քարտէսը պատկերացնող, ձեռամբ Տարօն Եպիսկ. Ճէրճեանի: Երկրորդ տեղը ղրաւողները՝ Սերժ Դարբինեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Հերմինէ Ալթունեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Նիւին Օրաք (Կարտանի դպրոց) եւ Նէլլի Աւետիսեան (Լա Սիոթայի դպրոց) առացան արծաթէ մետալ մը, ձեռամբ՝ Զաւիկ Վրդ. Աւետիքեանի: Իսկ, երրորդ հանողները՝ Էլզա Գարալէքեան (Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ Խաչի դպրոց), Վարուժան Ալթունեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Միրէյ Թաշճեան (Աբովեան դպրոց) եւ Սեւիան Աւետիսեան (Լա Սիոթայի դպրոց) առացան ոսկեզօծ արծաթէ մետալ մը, ձեռամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի: Իսկ Պոլսոյ Մշակութային Միութեան նախագահը՝ Հրաչ Էմէն - Մարտիրոսեան յանձնեց բաժակ մը լաւագոյնը մասնակցող հաստատութեան: Նոյնպէս այլ մասնակցողները վարձատրուեցան յիշատակ մետալով մը:

Այս միջվարժարանային արտասանութեան մրցոյթի փակման խօսքը ըրաւ Հարաւային Ֆրանսայի համար հայրապետական պատուիրակի փոխանորդը ըսելով թէ պատանիները հպարտութեամբ բանաստեղծութեան ճամբով ապրեցուցին հայ լեզուն: Լաւ է օտար լեզուներ խօսիլ սակայն անհրաժեշտ է մայրենի լեզուով խօսիլը, աղօթելը, կարդալը, արտասանելը հայ ըլլալու եւ հայ մնալու համոզումը առաւել չեշտելու համար: Տարօն Եպիսկ. Ճէրճեան գնահատեց Պոլսահայ Մշակութային Միութեան աշխատանքը եւ խարանեց այն դպրոցները որոնք բացակայ եղան անտարբերութեան հետեւանքով եւ ըսաւ թէ «աններելի է»: Գնահատեց նոյնպէս ուսուցիչները որոնք չունչ կը սպառեն, ժամանակ կու տան եւ վերջապէս իր խօսքը զաղութային չափանիշով ծրագիրներու մշակման եւ իրագործման անհրաժեշտութիւնը չեշտելով:

Ապա, մասնակցողներն ու ներկաները ի՛նչ Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահէն Տարօն սրահը ուր տեղի ունեցաւ ճոխ հիւրասիրութիւն, պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

Կը մաղթենք յարատեւ կամք Պոլսահայ Մշակութային Միութեան նախագահին՝ Հրաչ Էմէն - Մարտիրոսեանին եւ իր գործընկերներուն որպէսզի երբեք չհոգնանան, դիմադրեն դժուարութիւնները, որ անխուսափելի են հաւաքական կեանքի մէջ եւ նոյն հաւատքով շարունակեն ու պատրաստեն 10-ամեակը: Այս է յաջողութեան գինը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՕՐՈՒՄ

ARMENIAN BUSINESS FORUM

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը յայտնենք որ 1994 Մայիս 30-էն 31 Երեւան դումարուեցաւ «Հայ Գործարարներու Ֆօրում» միջազգային կազմակերպութեան 4-րդ համաժողովը, որուն կը մասնակցէին աշխարհի տարբեր երկիրներէ ժամանած 125 ընտիւքաջահայ եւ օտար գործարար մարդիկ, ինչպէս նաեւ շուրջ 200 հայաստանցի գործարարներ եւ ձեռնարկութիւններու ղեկավարներ:

Համաժողովը, զոր կը հովանաւորէր Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը, ողջոյնի խօսքով բացաւ Հայաստանի վարչապետ Պ. Հրանտ Բագրատեան: Բացման արարողութեան ներկայ էին Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Պ. Բարդէն Արարքցեան, Հայաստանի փոխ-նախագահ Գագիկ Ցարուքիւնեան, Հայաստանի փոխ-վարչապետ Պ. Վիքէն Զիտէչեան, պետական նախարարներ, ինչպէս նաեւ Հայաստան հաւատարմագրուած օտար պետութեանց դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններու ղեկավարներ: Բացման՝ ողջոյնի խօսքով հանդէս եկան Հայաստանի Ֆրանսական դեսպան Տիկին Ֆրանս տը Հարթինկ եւ Իրանի իսլամական հանրապետութեան Հայաստանի պործաւար Պ. Ահմատ Սուիհանի, որոնք դրական գնահատեցին Ֆօրումի դործունէութիւնը եւ իրենց պետութիւններուն քաղաքական վերաբերումը արտայայտեցին այդ գործունէութեան նկատմամբ, ի նպաստ Հայաստանի տնտեսութեան զարգացման:

Համաժողովին ելոյթ ունեցաւ նաեւ Հայաստանի Տնտեսութեան նախարար Պ. Արմէն Եղիազարեան, որ ներկայացուց Հայաստանի տնտեսութեան ներկայ վիճակը եւ տնտեսական բարեփոխումներու ընթացքը:

Ֆօրումի նախագահ Պ. Վահէ Ճաղմատարեան ղեկուցում տուաւ անցեալ 1 տարուան ընթացքին Ֆօրումի կատարած աշխատանքներուն մասին: Դրամական դործունէութեան հաշուետուութեամբ հանդէս եկան Ֆօրումի ընդհանուր քարտուղար Պ. Ռուբէն Գրիգորեան եւ Ֆրանսական «Ամիօ» հաշուեքննիչ ընկերութեան ներկայացուցիչ Պ. Վահրամ Յակոբեան:

Ելոյթներ ունեցան նաեւ Ֆօրումի փոխնախագահ ՊՊ. Լեւոն Ահարոնեան (Իրան) եւ Արմէն Դարբինեան (Հայաստան), որոնք ներկայացուցին իրենց

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 26-ին, իր մահկանացուն կնքած է կեդրոնական, Խասեան եւ Մխիթարեան վարժարաններու բնաղիտութեան, ուսողութեան եւ աստղագիտութեան բազմաբեղուն ուսուցչուհի Տիկին Արմենուհի Շահիներ (Րէյհանեան), կողակիցը Ուսուցչաց Հիմնարկի հիմնադիր եւ հայերէնի ուսուցիչ՝ տոքթոր Շահնուր Շահիների: Իր մահով, Պոլսոյ հայ համայնքը կը կորսնցնէ հին սերունդի տիպար եւ նուիրեալ ուսուցչուհիներու ներկայացուցիչ մը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 31-ին Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցին:

***

ԱՅՆՃԱՐի Տիգրանեան սրահին մէջ, Մայիս 1-ին տեղի ունեցած է Ազգային Գ. Կիւլպէնկեան Երկրորդական վարժարանի աշակերտներու արտասանական երեկոյթը: Արտասանութեան ուսուցիչ՝ Ռոպէր Առաքելեանի ղեկավարութեամբ 25 աշակերտներ, չուրջ 80 վայրկեան արտասանութիւններ ըրած են Վարուժանէն, Թէքէեանէն, Զարիֆեանէն, Թումանեանէն, Իսահակեանէն Զարենցէն, Սեւակէն, Էմինէն: Ելոյթին հասոյթը նուիրուած է Արցախի:

***

ՊԷՅՐՈՒԹի Սրբոց Գառնանից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 8-ին, հոգեհանդստեան պաշտօն կատարուած է, նախաձեռնութեամբ համազգայինի Սիմոն Վրացեան մասնաճիւղին, ի յիշատակ իր հին եւ նոր ննջեցեալներուն: Յաւարտ եկեղեցական արարողութեան հանդիպում մը տեղի ունեցած է «դաւաթ մը սուրճ»ի չուրջ: Շահանդուխտ ամփոփ դիծերով ներկայացուցած է հանդուցեալ «Համազդայնականներու» գործունէութիւնը: Խօսք առած է նաեւ Յակոբ Կիւլոյեան:

***

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, Մայիս 27-ին, իր մահկանացուն կնքած է մարզական աշխարհի ծանօթ դէմքերէն՝ Արշակ Ֆէրուհեան, յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Երկար տարիներ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է Ֆուտպոլի եւ մարզական այլ ճիւղերու մէջ:

***

ՊՈԼՍՈՑ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 26-ին, «երգարուեստի նմոյշներ» ներկայացուցած է Ծովինար եւ Տիրան Լօքմակէօզեան ամուլը: Երկու արուեստագէտները նոր եւ ոչ-ժողովրդական երգերու յայտագիր մը ընտրած են: Առաջին մասին մէջ լսուած են Հէնտէլէն, Վոլֆէն, Վակներէն, Շումանէն, Շոսթաքովիչէն, Տվորժաքէն, Զայքովսկիէն, Շեթրաուէն կտորներ, իսկ երկրորդ բաժնին մէջ հայկական երգեր՝ Սպենդիարեանէ, Գարամանուկեանէ, Տիգրանեանէ, Ա. Բարայեանեանէ:

նախագիծերը հասարակութեան ներկայացուցիչ մը՝ քոյր Արեմիս Աչըզեան (Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարան), Լօրա Կորիզեան (Լիոնի Մարզարեան-Փափազեան վարժարան), Սեդա Ֆըրնըզլեան (Հայ Մշակոյթի Տան եւ կապոյտ Խաչի դպրոց), Ազաքսի Պարոնեան (Աբովեան դպրոց), Սիրանոյշ Մանուկեան (Սէն Ժէրոմի դպրոց) եւ Լուսին Գամլեան (Կարտանի դպրոց):

Իւրաքանչիւր տարիքի խումբի առաջնութիւն ստացողները հինգ քերթուած: 6-էն 9 տարեկաններուն՝ «Լուսիկին Կատուն» (Ղարիպեան), «Հայ Դպրոցը», «Փոքրիկ Մեսրոպը», «Մեր Անուշիկ Հայաստանը» (Վ. Վարդանեան) եւ «Երեւան» (Սարմէն): 9-էն 11 տարեկաններուն «Հ՛յ, Ջան, Հայրենիք» (Ա. Իսահակեան), «Գարուն» (Ա. Վչտունի), «Ռազմակոչ» (Գ. Էմին), «Մեր Հայրենիք» (Ս. կապուտիկեան) եւ «Երգեր մօրս համար» (Յովհաննէս Մարգ): 11-էն 13 տարեկաններուն՝ «Դու չհաւատաս» (Վ. Գրիգորեան), «Սիրամարգի պոչը» (Ա. Դարբինեան), «Ազատութեան զանգ» (Ա. Իսահակեան), «Բարբառ մայրենի» (Սարմէն) եւ «Հայ պանդուխտի երգը» (Յովհ. Շիրազ): Իսկ 13-էն 17 տարեկաններուն՝ «Ծօսք ընդ Աստուծոյ» (Սիպիլ), «Հայոց եղեռնն» (Յովհ. Շիրազ), «Հայ պանդուխտի երգը» (Գ. Էմին), «Առակած Նռագ» (Դ. Վարուժան) եւ «Ընդդէմ երկրաքանութեան» (Ս. Կապուտիկեան):

Իւրաքանչիւր խումբի առաջնութիւն չահողները՝ Րաֆֆի Ճապարեան (Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ Խաչի դպրոց), Թարոնի Մաղաքեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Պեթինա Մէնտէչեան (Կարտանի դպրոց) եւ Հուրի Գարալէքեան (Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ Խաչի դպրոց) առացան ոսկի մետալ մը Հայաստանի քարտէսը պատկերացնող, ձեռամբ Տարօն Եպիսկ. Ճէրճեանի: Երկրորդ տեղը ղրաւողները՝ Սերժ Դարբինեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Հերմինէ Ալթունեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Նիւին Օրաք (Կարտանի դպրոց) եւ Նէլլի Աւետիսեան (Լա Սիոթայի դպրոց) առացան արծաթէ մետալ մը, ձեռամբ՝ Զաւիկ Վրդ. Աւետիքեանի: Իսկ, երրորդ հանողները՝ Էլզա Գարալէքեան (Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ Խաչի դպրոց), Վարուժան Ալթունեան (Հայ Քոյրերու վարժարան), Միրէյ Թաշճեան (Աբովեան դպրոց) եւ Սեւիան Աւետիսեան (Լա Սիոթայի դպրոց) առացան ոսկեզօծ արծաթէ մետալ մը, ձեռամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի: Իսկ Պոլսոյ Մշակութային Միութեան նախագահը՝ Հրաչ Էմէն - Մարտիրոսեան յանձնեց բաժակ մը լաւագոյնը մասնակցող հաստատութեան: Նոյնպէս այլ մասնակցողները վարձատրուեցան յիշատակ մետալով մը:

Այս միջվարժարանային արտասանութեան մրցոյթի փակման խօսքը ըրաւ Հարաւային Ֆրանսայի համար հայրապետական պատուիրակի փոխանորդը ըսելով թէ պատանիները հպարտութեամբ բանաստեղծութեան ճամբով ապրեցուցին հայ լեզուն: Լաւ է օտար լեզուներ խօսիլ սակայն անհրաժեշտ է մայրենի լեզուով խօսիլը, աղօթելը, կարդալը, արտասանելը հայ ըլլալու եւ հայ մնալու համոզումը առաւել չեշտելու համար: Տարօն Եպիսկ. Ճէրճեան գնահատեց Պոլսահայ Մշակութային Միութեան աշխատանքը եւ խարանեց այն դպրոցները որոնք բացակայ եղան անտարբերութեան հետեւանքով եւ ըսաւ թէ «աններելի է»: Գնահատեց նոյնպէս ուսուցիչները որոնք չունչ կը սպառեն, ժամանակ կու տան եւ վերջապէս իր խօսքը զաղութային չափանիշով ծրագիրներու մշակման եւ իրագործման անհրաժեշտութիւնը չեշտելով:

Ապա, մասնակցողներն ու ներկաները ի՛նչ Հայ Մշակոյթի Տան վասպուրական սրահէն Տարօն սրահը ուր տեղի ունեցաւ ճոխ հիւրասիրութիւն, պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

Կը մաղթենք յարատեւ կամք Պոլսահայ Մշակութային Միութեան նախագահին՝ Հրաչ Էմէն - Մարտիրոսեանին եւ իր գործընկերներուն որպէսզի երբեք չհոգնանան, դիմադրեն դժուարութիւնները, որ անխուսափելի են հաւաքական կեանքի մէջ եւ նոյն հաւատքով շարունակեն ու պատրաստեն 10-ամեակը: Այս է յաջողութեան գինը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՕՐՈՒՄԻ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 6

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՕՐՈՒՄԸ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՒԷՐԷ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏՈՒՆ - ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴՊՐՈՑ

Գէորգ Միլտոնեան,

Տոքթ. եւ Տիկին Օհաննէս Դաւուտեան զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաչեան զաւակներն ու թոռները,

Սուզաննա Միլտոնեան զաւակն ու թոռը

եւ համայն ընտանեկան պարագաները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Տիրացուեան)

մահը որ պատահեցաւ երեքշաբթի, Յունիս 7-ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունիս 10, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Աթոռանիստ եկեղեցին

13, rue du Perche (angle rue Charlot)

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նոթր Տամ տը Լիւի գերեզմանատունը ամփոփելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մանաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

TELEVISION
FRANCE 2

Կիրակի, Յունիս 2, ժամը 8·30-ին, Աբեղեան Քրիստոնեաներու յայտագիրը նուիրուած է Կ. Ափրիկեանի Սասունցի Դաւիթին (եօթանասունամեակ Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբի):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մանուճիւղը անգամական ժողով մը կը գումարէ Շաբաթ, Յունիս 11, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ 17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

***

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Մարսէյլի հոբս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Յունիս 13, ժամը 18-ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ կատարուած իւղազինի հեռեւեալ նուէրները:

Տէր եւ Տիկին Նազար Թօփալեան 150, Տիկին Ալիս Մուրատեան 500, Տիկին Համբարձում Տիլսիզեան 100, Պր. Թորոս Բէքմէզեան 150, Տիկին Անճէլա Ֆորթիւնաթօ 300, Ժ. Ի. Ա. 500, Պր. Գագիկ Յովակիմեան 300, Տիկին Անն Պէքար 200, Պր. Ժագ Անտոնեան 200, Տէր եւ Տիկին Սինանեան 100, Պր. Ժ. Դաւիթեան 100, Պր. Ժագ Պօյաճեան 200, Տիկին Անահիտ Գարթեան 200, Տիկին Անժէլ Սարեան 100, Տէր եւ Տիկին Կ. Օհաննեան 2000, Տէր եւ Տիկին Սերժ Գալանթարեան 1000, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 500, Պր. Յակոբ Սահակեան 100, Տէր եւ Տիկին Խոմոն Աչըգեան 100, Տիկին Սաթենիկ Եսիգարտաչեան 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Գալանճեան 50, Տէր եւ Տիկին Պերճ Համբար 200, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 200, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան 200, Տիկին Կիմիւշկէրտանեան 100, Տէր եւ Տիկին Արա Երեւանեան 1000, Տիկին Էլիզա Կարապետեան 100, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մկրտիչեան 250, Տիկին Րէժին Գիլիճեան 300, Օր. Վիվիան Փօլատեան 150, Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 300, Տիկին Գլէր Խաչիկեան 200, Պր. Սիմոն Պէրպէրեան 150, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 500, Պր. Ապրօ Գանճեան 100, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Քիւրքճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Հարաւամպիտես 100, Պր. Մորէն Գասապեան 200, Պր. Վիգէն Ղուկասեան 200, Տիկին Հերմինէ Սարաճեան 500, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ուլիկեան 200, Տիկին Աչխէն Սվաճեան 200, Տիկին Ալիս Իսրայէլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան 500, Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500 Ֆր.:

(Շար.)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 11, տօն է Սրբոյն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին Մերոյ եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳՂՂԳԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme / Djavo Chant

Sortie

«Beaux Jours»

à SIX FOURS (83)

Déjeûner dans un restaurant
(Bain de mer possible)

au retour
visite de la Chapelle N.D. de la Pépiole du VIe siècle qui est un monument paléo-chrétien très rare

Samedi 18 Juin à 9h30 précises

Place de la Rotonde Dikran Tekeian
St-Jérôme

Pour tout renseignement et réservation :
Tél. : 91. 06. 29. 65 ou 91. 66. 91. 99.

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ԴԷՊԻ GIVERNY ԵՒ ROUEN

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը օթօքարով պտոյտ մը կը կազմակերպէ դէպի Giverny Monetի թանգարանը, տեղւոյն վրայ ճաշ եւ այլ մը Rouenի տեսարժան վայրերը:

Կիրակի, Յունիս 19

Տեղեկութիւն եւ արձանագրութիւն մինչեւ Յունիս 10:

43 · 08 · 12 · 06 – 46 · 56 · 14 · 53

Association « M A C H T O T Z »
pour la défense de la langue arménienne
organise au profit de ses œuvres

un REPAS INAUGURAL

sous la présidence de AIDA AZNAVOUR
le Dimanche 12 Juin à 13 heures
Salle de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e
avec la participation de *V I C K E N*
et la troupe de danses «NAREG»
Participation au repas : 200 Frs.
Réservations au : 48. 41. 49. 37.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M. C. A.
a le plaisir de vous inviter
à l'EXPOSITION DE PEINTURE
de

FERDI ZIPCI

«Carnets de voyage»
du 10 au 19 Juin
Vernissage
le Vendredi 10 Juin à partir de 19h
Entrée libre

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

VISITE à la MAISON DE RETRAITE

La Croix Bleue des Arméniens de France—*Section «Dirouhie Serengulian»* d'Issy--les-Moulineaux informe que sa visite annuelle à la Maison de Retraite de Montmorency aura lieu
le Samedi 11 JUIN.

Départ de l'autocar à 13.30 devant la Maison de la Culture - 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt à 13.45 devant l'Eglise Apostolique - 6, av. Bourgain.

Retour vers 18 heures.

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL NOUVEAU

OFFRE SPECIALE
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
2 600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERTOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL
75001 PARIS
TEL: 42 61 51 13
FAX: 42 61 94 53

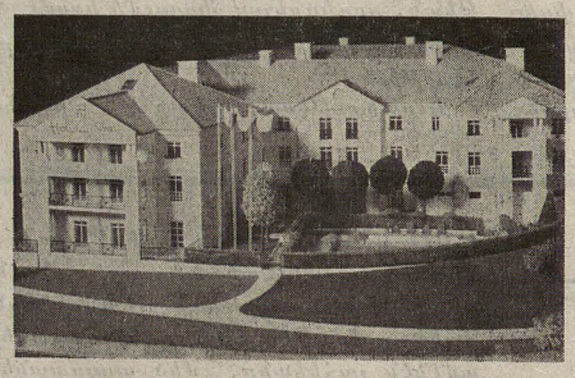
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ
69003 LYON
TEL: 78 60 13 66
FAX: 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN
EREVAN 10
TEL: 52 85 48
FAX: 52 54 48

STUDIO VICKEN - PARIS 94

AFFRETEUR DE ARMENIAN AIRLINES

Holiday Inn®

WEEK-END
EN ILE-DE-FRANCE
A Marne La Vallée
entre Paris & Eurodisney R Resort
près des Châteaux de Guermantes & Férrière,
un nouvel hôtel de charme avec 120 chambres spacieuses et de luxueuses salles de bains, restaurant, bar, piscine, fitness & parking

Promotion spéciale:

565,00 FF Chambre & petit-déjeuner pour 2 personnes par nuit.
Valable du 1er Juin au 31 Octobre 1994. (Minimum 2 nuits)
25 kms de Paris — Autoroute A 4, Sortie 12
39, boulevard de Lagny — 77600 BUSSY-ST-GEORGES
Tél. : 64. 66. 35. 65 — Fax : 64. 66. 03. 10 ou 64. 66. 69. 89

l'Association SIPAN

DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

organise un séjour en Colonie de Vacances
dans sa «Résidence Sipan», sise à Saint-Gervais-Les-Bains (Haute-Savoie)
pour les enfants de 6 à 14 ans, du 7 au 27 Juillet.
Prix du séjour : 2 400 F. (frais de voyage en sus)

Informations et inscriptions:
Tél. : 43. 26. 50. 43 (de 14h à 18h, du lundi au vendredi)
ou 42. 78. 31. 93 (de 9h à 12h, tous les jours de la semaine).

L'ECOLE «SIAMANTO»
de Bagneux - Cachan
présente sa

FETE DE FIN D'ANNEE

avec le concours de la troupe de danse d'enfants «*EREBOUNI*»
le Dimanche 12 Juin à 14 heures 45
au Théâtre Victor Hugo de Bagneux
14, ave. Victor Hugo — BAGNEUX
(Accès : autobus 188 Pte d'Orléans arrêt : Jean Marin-Naudin).

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONS
DU 1er DECEMBRE 1993
AU 31 MARS 1994

— 600 Francs . -

M. et Mme Martin, Mme Dirouhi Akchehirlian, M. A. Akchehirlian, Mlle Alice Alyanakian, M. Mihran Boyadjian, M. Arthur Der-Haroutinian, M. Sarkis Deyrmendjian, Mme Saténik Djendoyan, Dr. Alain Gochgarian, M. Hampartzoum Ekmekjian, Mlle M.-Claude Pechrikian, S.A Provence-Parfums, M. Jacques Simonian, M. J. Soukiassian.

— 650 Francs. -

Association Cultuelle de l'Eglise arménienne.

— 700 Francs. -

M. Jamgotchian, M. Sarkis Mouradian.

(A suivre)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 11-12
SAMEDI - DIMANCHE
11-12 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·347 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.347

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ ՄԻՋԱՒՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Յունիս 8-ին, Ս. Պետերսբուրգի մէջ գումարուած է ՀԱՊ-ի երկիրներու միջխորհրդարանական վեհաժողովի հերթական նիստը, նախագահութեամբ՝ Վլադիմիր Շումեյկոյի: Ղարաբաղի հարցին կապակցութեամբ ունկնդրուած է վեհաժողովի խաղաղարար խումբի նախագահ Մ. Շերխմկուլովի զեկուցումը: Այս հարցին քննարկման ղարաբաղեան կողմին չմասնակցելու պարագան բացատրելով վեհաժողովին նախագահը ըսած է թէ Կ. Բարուրեանի հետ հանդիպումին դոյացած կարգադրութեան մը համաձայն որոշուած է նիստէն առաջ կազմակերպել քառակի մասնաւոր բանակցութիւններ, մասնակցութեամբ ԼՂՀ-ի ԳԽ-ի նախագահի պաշտօնակատարին: Պատասխանելով Բ. Արարքցեանի մէկ հարցումին, Վ. Շումեյկօ նշած է թէ Մայիս 5-ին Բիշկէկ ըստորագրուած փաստաթուղթը պաշտօնական հանդամանք ունի. հոն ԼՂՀ-ն ընդունուած է որպէս կռուող կողմ, սակայն հարկ է նաեւ Ադրբեջանի առանձին արձանագրութիւնը, որպէսզի ան միանայ այդ փաստաթուղթին:

Նիստին քննարկուած է նաեւ ՀԱՊ-ի խաղաղարար ուժեր ստեղծելու հարցը:

Յաջորդ վեհաժողովը կը գումարուի Հոկտեմբեր 28 - 29-ին, դարձեալ Ս. Պետերսբուրգ:

«ԸՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուսիս 5 / 10)

ՀԱՅԵՒՐՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ

Յունիս 8-ին, Մոսկուայի մէջ, փոխ-վարչապետ Վիզէն Զիտէչեան իր ռուս պաշտօնակից Շոխինի հետ մէկտեղաւորական համաձայնագիր մը ստորագրած է, որու համաձայն Ռուսաստան թանկարժէք մետաղներ եւ քարեր, բնական գազ ստանալու է Հայաստան:

*
**

ԾԱՆՐ ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանր յանցագործութեան դէմ պայքարին նուիրուած Խորհրդարանի Յունիս 8-ի նիստին զեկուցումներ ունեցած են գլխաւոր դատախազ Արտաւազդ Գէորգեան, Ներքին նախարարի Ա. տեղակալ Վարդ Յարութիւնեան, Արդարադատութեան նախարար Վահէ Ստեփանեան: Պարզուած է որ, անցեալ տարուան տուեալներու համաձայն որոշ տեսակի յանցագործութիւնները պակսած են, սակայն ծանր յանցագործութիւններու թիւը յաւելում կրած է: ԳԽ-ի իրաւական հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Կիմ Բայեան ալ իր ելոյթին դատապարտած է իրաւապահ մարմիններու անբաւարար աշխատանքը եւ ներկայացուցած է նախագիծ մը, ուր ի շարս այլ պահանջներու Հանրապետութեան նախագահին կ'առաջարկուի վերանայիլ Ներքին նախարարը իր պաշտօնին մէջ պահելու հարցը: Խորհրդարանը քննարկուած հարցին մասին ոչ մէկ որոշում տուած է:

*
**

ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ԴԻՄՈՒ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸՆ ԵՏՔ

Յունիս 2-ին մահափորձ մը կատարուած էր Հայաստանի դատախազութեան քննչական վարչութեան պետին (եւ ոչ թէ տեղակալին, ինչպէս հաղորդուած էր թիւրիմացութեամբ) Վլադիմիր Գրիգորեանի դէմ: Ներքին նախարարութեան, Դատախազութեան եւ ազգ. ապահովութեան պետական վարչութեան անդամներէն կազմուած յանձնախումբը յաջողած է յայտնաբերել յանցագործներու ինքնութիւնը եւ սկսած են զանոնք ինտռելու գործողութիւնները:

*
**

ԱՐՀԱՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Հայաստանի կառավարութեան եւ արհմիութիւններու Դաշնութեան միջեւ ըստորագրուած են բանակցութիւններ, որոնք կ'ընդգրկեն այս օրերուն արհմիութիւններու կազմակերպած հանրահաւաքին կառավարութեան ներկայացուած պահանջները: Արդէն համաձայնութիւն դոյացած է այս տարուան Բ. կիսամեակէն սկսեալ ժողովուրդը կանոնաւոր կերպով (կտրօններով) ամէնէն անհրաժեշտ ապրանքներով ապահովելու հարցին շուրջ:

*
**

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆ»

Արտասահմանի հետ բարեկամութեան եւ համագործակցութեան միութեան մօտ ստեղծուած է «Հայաստան - Լիբանան» միութիւնը, որու ներկայացման արարողութիւնը տեղի ունեցած է Յունիս 2-ին: Նախագահն է երգահան Վլադիլէն Բալեան:

*
**

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ 70-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Գ.Ա.-ի Մանուկ Աբեղեան հիմնարկը Պարոյր Սեւակի ծննդեան 70-ամեակին առթիւ նամաշրջան մը կազմակերպած է, որու բացումը կատարած է ակադեմական Եդուարդ Զրբաչեան, Մայիս 27-ին: Զեկուցումներով հանդէս եկած են տոքթորներ Ամմասա Զաքարեան, Դաւիթ Գասպարեան, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ռուզան Արիստակէսեան, Սեւակեան բանաստեղծութեան ներկայացումէն ետք յուշերու բաժնին խօսք առած է տոքթոր Գէորգ Հայրապետեան: Ձեռնարկը վերջ գտած է երաժշտական բաժնով մը, ղոր ապահոված են Պարոյր Սեւակ ղբօրոջ տանները:

*
**

ԱՐՑԱԽԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայաստանի դրօշմաթղթային Միութեան նախաձեռնութեամբ արտասահմանի մէջ պատրաստուած է Արցախի հերոսներէն առաջին 15-ի դիմանկարներով յուշադրօշմաթերթեր: ԼՂՀ-ի «մարտական խաչ» չքանշանի արժանացած նահատակներու՝ Մոնթէ Մելքոնեանի, Աշոտ Ղուլեանի, Արմէն Մելքոնեանի, Սօս Գասպարեանի եւ ուրիշներու յիշատակին նուիրուած այս շարքին 500 օրինակ նուիրուած է իրենց ընտանիքներուն եւ մնացեալին վաճառքէն դոյանալիք հասոյթին ալ կը տրամադրուի նոյնպէս նահատակներու ընտանեկան պարագաներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ընտրապայքարը վերջ գտաւ Հինգշաբթի (Յունիս 9) իրիկուն հրապարակային վիճարկումով մը հեռատեսիլի «փրանս 2» կայանէն: Կը մասնակցէին գլխաւոր ցանկերու պարագլուխները բացի Միշէլ Ռոքարէն զոր կը փոխարինէր ցանկին 3-րդ անձնաւորութիւնը՝ Պերնար Քուշնէր: Ընդհանուր ձեւով կրքոտ վիճաբանութիւններ չեղան, միայն Պօտիս - Վիլիէ փոխասացութիւն մը տեղի ունեցաւ, երբ առաջինը իր ներկայացուցած փոքրիկ փաստանկարով, այն տպաւորութիւնը ուզած էր թողուլ (կրճատելով նախորդ իրիկուան Փասքուայի մէկ ելոյթին յատկանշական հատուածը, ուր Ներքին նախարարը կ'ըսէր որ Ֆիլիփ ոը Վիլիէի ցանկին ալ մեծամասնութեան մաս կը կազմէ): Տը Վիլիէ բողոքեց, Պօտիս պնդեց որ կառավարութիւնը չի կրնար երկու քաղաքականութիւն ունենալ եւ հոս է որ Թաւիի միջամտեց ըսելու համար. - «Ես պիտի բացատրեմ ձեզի: Մէկը կայ որ կ'ուզէ որ Պալատիւր յաջողի եւ միւսը որ կ'ուզէ Շիրաքի յաջողութիւնը». ձայներ կը բարձրանան՝ «Եւ Եւրոպա՞ն այս ամբողջին մէջ» ու Թաւիի կը բացագանչէ՝ «իրենց հողը չէ» (իլ ա'ան փութ)...:

ՔԻՆԱԼԻի մէջ (Ռուանտա) շուրջ 80 հոգի (22 կրօնաւոր) սպաննուած են Յունիս 2-ին, նախագահական քաղաքագօրքին կողմէ: Ատոնց մէջն է նոյնինքն Քիգալիի Արքեպիսկոպոսը զոր սպաննած են այն պահակները որոնց յանձնուած էր իր պաշտպանութիւնը: Թիւրախ է նաեւ ՄԱԿ-ը որու կեդրոնատեղիին վրայ բաւական հրազէնդեր թափած են: Պապը, այս առթիւ յայտարարած է. - «կաթողիկէ եկեղեցին իր արեան տուրքը կը վճարէ նահատակ ազգի մը»:

ԺԸՆեւի մէջ, մէկ ամսուան հրազադարի համաձայնութիւն մը գոյացաւ Պոսնիոյ ճակատին համար: Պոսոյ մէջ ուր հաւաքուած են, Ատլանտեան Ուխտի Արտաքին նախարարներ կոչ մը ըրին «կռիւներու ամբողջական դադարի» մը համար: Ալէն Ժիւպէ յայտարարեց թէ Ա-մերիկացիք եւ Եւրոպացիք պատիժներ կը նախատեսեն պոսնիական կողմերուն նկատմամբ եթէ չարունակեն մերժել մեծ պետութեանց առաջարկած խաղաղութեան ծրագիրը:

ՊԱՔԱԼՕՐԻԱՅի փիլիսոփայութեան քննութեան ներկայացան, Յունիս 10-ին, 658·299 աշակերտ:

ՄԻՒՆԻԽի ոստիկանութիւնը յայտարարած է որ 25 հոգի ձերբակալուած են պերմանական եւ իտալական ոստիկանութիւններու կողմէ միջազգային քննութեան մը շրջագծին մէջ: Զանազան երկիրներու մէջ ալ Թուրքիայէն բերուած 400 քիլօ հեռոյին գրաւուած է: Սեւ շուկայի վրայ անոր արժէքն է 350 միլիոն ֆրանք եւ ոստիկանութիւնը կը խորհի որ 175 միլիոնը արդէն իսկ «սպիտակացուած է» չահատակներու կողմէ:

ՎԼԱԴԻՎՈՍՏՈԿի մօտ՝ Արեւմի մէջ, քանի մը ալքոլամոլներ հաւաքական դիակերները սպաննած ու անոնցմէ մէկը եփած ու կերած են, կը հաղորդէ Իթար-Թաս գործակալութիւնը: Մարդակերներէն մէկը ձերբակալուած է, միւսները կը փնտռուին:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄ Չերմեռանդ ընդունելութեան մը արժանացած է ամերիկացի բարեկամը՝ Մոչէ Թէյթելպաում որ «հակասիոնական Հրեաներու Թագաւորը» անուանուած է: Հանրապետներու վրայ արդէն գրուած է. - «Եկէք մեծ թիւով ողջունելու ձեր արքան: Ուրախացէք լոյսէն որ կուգայ»: 82 տարեկան, Թէյթելպաում 11 տարի է Իսրայէլ չէր եկած: Անցեալ անգամ, շուրջ 100 հազար «սեւազգեստ այրեր» (կիները երեւունք չունին խառնելու այրերուն) ողջունած էին «լոյսը»: Բարեկամին, ինչպէս նախորդ անգամ ալ, չհյցելեր «սիոնական գրամման բոլոր խորհրդանիշները» մարմնացնող վայրերը, ինչպէս, օրինակ՝ Հեպրոնի Պատրիարքներուն դերեզմանը, Բեթղեհէմի մօտ Հաագելի շիրիմը, ոչ իսկ ինչ որ սրբազնագոյն վայրն է հրէականութեան՝ Լացի պատը: Իր ելոյթին մէջ, բարեկամին կը չեշտէ. - «Իր ծագումէն, սիոնականութիւնը կը ջանայ քանդել ուղղափառ հրէականութիւնը: Պիտի չյաջողի: Հրեաները միշտ խաղաղօրէն ապրած են արաբական աշխարհի ծոցը: Սիոնականութիւնն է որ, 70 տարի է կը գրդռէ եւ կը ցանկ բրտութեան սերմերը: Թորայի (Օրէնքը) ուղղափառ մեկնաբանութեան համար, միայն Մեսիան կրնար, երկրորդ տաճարին քանդումէն ետք Հռոմէացիներու կողմէ 70-ին, վերահիմնել Իսրայէլը: Շատերու համար 1948-ի դէպքը կրնայ միայն ուշացնել այն միտքը որու Հրեաները կը սպասեն վեց հազար տարի է: Բարեկամին այս անգամ 5 միլիոն տոլար բերած է (նախորդ անգամ՝ 3 միլիոն) բաժնելու համար հաւատացեալներուն: Ուրիշ կուգայ դրամը: Այս ազանդը որ, աւելի քան 100 հազար հետեւորդ ունի Պրուքլին եւ քանի մը հազար ալ Լոնտոն եւ Անվերս աշխարհի ամէնէն հարուստն է:

«ԳԱԶ - ԵՐԻՒՈՎ» ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԵՆԷն ինը ամիս ետք, պաղեստինեան վարչակազմը անդործութեան մատնուած է, նիւթական միջոցներէ զրկուած ըլլալով: Արաֆաթ նեցուկ կը յուսայ արեւմտեան երկիրներէն որոնք իրենց կարգին հաւատարակչռուած պիւտճէ մը տեսնել կը պահանջեն օժանդակելէ առաջ:

ԱԼԻԵԻ ՕԹԱՆ-Է՛Ն ՆԵՑՈՒԿ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսոյ մէջ գումարուած ՕԹԱՆ-ի ժողովին օրերուն Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին հրաւէրով հոն հասած է նաեւ Ադրբեջանի նախագահը Ալիեւ: Անոր այս փութկոտութիւնը, որով առանց ռուս պաշտպանութեան նախարարին Թիֆլիս ու Երեւանէն ետք բացու այցելութեան ալ սպասելու, մեկնած է Պոլիս, մեկնաբանուած է որպէս ՕԹԱՆ-ի չրջանակէն նեցուկ փնտռելու ջանք:

Ալիեւ հանդիպում ունեցած է Ս. Տէմիրէլի հետ ու աւելի օժանդակութիւն պահանջած, յատկապէս զինուորական: Ալիեւ, կ'ըսուի որ պիտի ջանայ արեւմտեան երկիրներու Արտաքին նախարարներուն հետ հանդիպումներ ունենալ ու դիւանագիտական նեցուկ գտնել որպէսզի Սէ - Էմ - Սէ - Ը-ի միջազգային ուժեր զրկուին Ղարաբաղ, ու անոնք բաղկացած ըլլան Թրքական, անգլիական, Ֆրանսական եւլն. զօրախումբերէ:

եւած ու կերած են, կը հաղորդէ Իթար-Թաս գործակալութիւնը: Մարդակերներէն մէկը ձերբակալուած է, միւսները կը փնտռուին:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄ Չերմեռանդ ընդունելութեան մը արժանացած է ամերիկացի բարեկամը՝ Մոչէ Թէյթելպաում որ «հակասիոնական Հրեաներու Թագաւորը» անուանուած է: Հանրապետներու վրայ արդէն գրուած է. - «Եկէք մեծ թիւով ողջունելու ձեր արքան: Ուրախացէք լոյսէն որ կուգայ»: 82 տարեկան, Թէյթելպաում 11 տարի է Իսրայէլ չէր եկած: Անցեալ անգամ, շուրջ 100 հազար «սեւազգեստ այրեր» (կիները երեւունք չունին խառնելու այրերուն) ողջունած էին «լոյսը»: Բարեկամին, ինչպէս նախորդ անգամ ալ, չհյցելեր «սիոնական գրամման բոլոր խորհրդանիշները» մարմնացնող վայրերը, ինչպէս, օրինակ՝ Հեպրոնի Պատրիարքներուն դերեզմանը, Բեթղեհէմի մօտ Հաագելի շիրիմը, ոչ իսկ ինչ որ սրբազնագոյն վայրն է հրէականութեան՝ Լացի պատը: Իր ելոյթին մէջ, բարեկամին կը չեշտէ. - «Իր ծագումէն, սիոնականութիւնը կը ջանայ քանդել ուղղափառ հրէականութիւնը: Պիտի չյաջողի: Հրեաները միշտ խաղաղօրէն ապրած են արաբական աշխարհի ծոցը: Սիոնականութիւնն է որ, 70 տարի է կը գրդռէ եւ կը ցանկ բրտութեան սերմերը: Թորայի (Օրէնքը) ուղղափառ մեկնաբանութեան համար, միայն Մեսիան կրնար, երկրորդ տաճարին քանդումէն ետք Հռոմէացիներու կողմէ 70-ին, վերահիմնել Իսրայէլը: Շատերու համար 1948-ի դէպքը կրնայ միայն ուշացնել այն միտքը որու Հրեաները կը սպասեն վեց հազար տարի է: Բարեկամին այս անգամ 5 միլիոն տոլար բերած է (նախորդ անգամ՝ 3 միլիոն) բաժնելու համար հաւատացեալներուն: Ուրիշ կուգայ դրամը: Այս ազանդը որ, աւելի քան 100 հազար հետեւորդ ունի Պրուքլին եւ քանի մը հազար ալ Լոնտոն եւ Անվերս աշխարհի ամէնէն հարուստն է:

«ԳԱԶ - ԵՐԻՒՈՎ» ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԵՆԷն ինը ամիս ետք, պաղեստինեան վարչակազմը անդործութեան մատնուած է, նիւթական միջոցներէ զրկուած ըլլալով: Արաֆաթ նեցուկ կը յուսայ արեւմտեան երկիրներէն որոնք իրենց կարգին հաւատարակչռուած պիւտճէ մը տեսնել կը պահանջեն օժանդակելէ առաջ:

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՐՑԵՐԷՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈՒՄ ՃԱՄԲԱՅ ԿԱ՞Ց

«Յառաջ»ի Յունիս 1 եւ 2-ի թիւերուն մէջ լոյս տեսաւ Ստեփան Պօղոսեանի յօդուածը որ կը կրէր «Հայաստանեայց Եկեղեցին Ֆրանսայի մէջ՝ երէկ եւ այսօր. իսկ վա՞ղը» խորագիրը: Երկու մասով այդ դրութիւնը երէկուան ու ներկային մասին հաստատումներ ընելէ ետք, արդար մտահոգութիւններու տէր ամէն մարդու հասարակաց հարցականներ ալ կը բանաձեւէր վաղուան մասին:

Ս. Պօղոսեանի դրութեան, որպէս անդրադարձ դրի առնուած այս տողերը թէ՛ կը միանին մամուլին մէջ նկատին մասին կարծիքի փոխանակութիւն բանալու անոր փափաքին պատասխանելու, եւ թէ նշելու թէ յայտնուած մտահոգութիւնը հասարակաց է նաեւ ուրիշներու:

Ցիշուած դրութեան առաջին մասին մէջ ամփոփ ներկայացումը կ'ըլլայ հայատանեայց եկեղեցիին Ֆրանսայի մէջ բնաւորուած չրջանին որ զանգուածային գաղթականութեան առաջին հանգրուանն է: Շուրջ երեք տասնամեակ - մինչեւ յիսունական թուականները – եկեղեցին կը պահէ անցեալի իր պատկերը. անցեալ, որ կը խորհրդանշէ աչխարհի փոթորիկներուն ճարակ մեր բնաչխարհը: Եկեղեցականը մղուած է տալու, կատարելու այն ամէնը որ կ'ըլլար, կը կատարուէր կորսուած այդ բնաչխարհին մէջ, եւ գաղթական Հայը այլ ակնկալութիւն չունէր իր եկեղեցիէն: Տրուածին ու առնուածին իրարու հաչտ ու համապատասխան այդ մթնոլորտին մէջ, բնական բան է որ եկեղեցիները լեցուն ըլլային ու ներկաները՝ խստապահանջ: Այդ չրջանին Հայը եկեղեցի կ'երթար իրեն հետ բերուած աւանդութեամբ մը ու նոր, օտար միջավայրի մը մէջ երէկուընէ «ծանօթ» մը, անփոփոխ մնացած բան մը գտնելու կարօտով եւ գոհունակութեամբ: Ինչ եւս գաղթական, այդ եկեղեցին ալ մեծ դժուարութիւն չուներ իրմէ ակնկալուած դերը մարմնաւորելու:

Ինչ որ եկեղեցին այսօր կը դնէ դժդոհութեան, ամբաստանութիւններու, հարցականներու եւ առոնցմով՝ վիճարկումի մը դեռնին վրայ, անցքի չրջանի մը վրիպումի երեւոյթն է որ կը զուգադիպի յիսունական թուականներուն, ինչպէս կ'ըսէ Ս. Պօղոսեան: Առաջին հարցը հոն է որ այդ չրջանին եկեղեցին մակերեսայինէն, երեւութականէն անդին, չէ մտածած, կամ չէ յաջողած քայլ պահել յաջորդող սերունդներով յայտնուած վերափոխումին հետ: Մինչ փոխուած են մտայնութիւնները, պահանջքները, ճաշակները, ժամանակը, եկեղեցին ընդհանուր առմամբ մնացած է բոլոր փոփոխութիւններէն հեռու եւ բացառութիւնները որոնք լուսամիտ ու հեռատես հազուադէպ ներկայութիւններ կը մատնեն, չեն կրցած հիմնական ներդործութիւն մը ունենալ: Ու անկէ ի վեր, եկեղեցիները եղած է մօրը չուքին բախտ սպասող աղջկան կրաւորական կեցուածքը. այն որ անշարժ, անծպտուն կը սպասէ որ քայլեր ուղղուին իրեն: Չօ՛տը պէտք է վճռէր եկեղեցին ու եկեղեցականը, միշտ անցեալի կեդրոնաձիգ ուժին վարկածով: Այսօրուան յեղաշրջիկ ակնարկները որոնց համար դաղտնիք չեն այդ ուժին բեկանումի պատճառները, կրնա՞յ մեզադրանքը բեռցնել միայն հօտին վրայ: Որքա՞ն արդար կ'ըլլայ օրէ օր լայնցող միջոցին համար յանցաւոր նկատել մէկ կողմին «թերացում»ը:

Ցօդուածին առաջին մասին Բ. գլուխին մէջ քանի մը տողով կը չօշափուի եկեղեցիին ներկայացուցչական հանգամանքը. հետաքրքրական պիտի ըլլար պրպտել հոն, թէ առաջին օրերէն ծանր կշռողը զանգուած մը գլխաւորելու դիտակից ու կամաւոր յանձնառութի՞ւնն էր, թէ վիճակներէ պարտադրուած պարագայ մը: Ձիշդ է որ այս հարցը իւրայատուկ բան մը չէ Ֆրանսահայ գաղութին, սակայն յիշեալ դերին ստանձնումի կերպը - հոս-, կարեւոր ազդակ մը կ'ըլլայ հօտի մը հանդէպ կեցուածքի ընդհ. պատկերը լաւագոյնս բացատրելու եւ հասկնալու. ասիկա յատկապէս անցեալին համար, քանի որ ներկան բաւական թափանցիկ է մտահոգ, կամ պարզապէս հետաքրքիր ակնարկներու: Թէեւ այս պարագան չի նչանակեր թէ անտեղի կամ աւելորդ է եկեղեցիին ներկայացուցչական հանգամանքին վրայ ճիշդ կեդրոնացում մը, հարցին առընչուած բազմազան աղդակներու քննարկումով:

Ս. Պօղոսեան նոյն գլխուն մէջ կ'անդրադառնայ նաեւ Ֆրանսայի մէջ գործող եկեղեցականներու «դրսեցի»ի հանգամանքին: Կ'ըսէ թէ տեղւոյն վրայ հասած սերունդները «ոչ իսկ մէկ հոգի» տուած են եկեղեցիին: Իսկ «դրսեցի»ները «պատրաստուած չէին Ֆրանսայի բարքերուն համար»: Մատնանչումը տեղին ու ճիշդ ըլլալով հանդերձ, արդեօ՞ք կը զօրէ մեծ բաժինի մը վերագրումին, բազմութիւններու եւ եկեղեցիի խզուած կապը հասկընալու եւ բացատրելու արարքին մէջ: Ի վերջոյ, խնդրոյ առարկայ յարաբերութիւններու քննարկումին մէջ, կղերականներու պատկանած միջավայրէն չատ աւելի կարեւոր է այն կոչումը որ ղիրենք առաջնորդած է սքեմ կրելու որոչումին: Այլապէս, արեւելքէն արեւմուտք գալու պարագան չի կրնար ախտաւիչներու մէջ հիմնական դեր կատարել: Եթէ կղերականը Աստուծոյ եւ ազգին ծառայելու պարտականութիւնը կը հասկնայ որպէս ծիսակատարութիւն, եթէ անկէ անդին մնացածին առջեւ փակ կը մնան անոր աչքերն ու ականջները, արեւելքի գաղութներուն մէջ ալ յաջողութեան աւելի մեծ հաւանականութիւն չունի: Ու այս կէտէն, հարցը կ'առընչուի Ֆրանսահայ գաղութի տահմանները լայնօրէն դերազանցող խընդիրի մը որ եկեղեցական ընդհանուր տաղնապի մը երեւոյթն է, հայկականէն ալ անդին տարածուող իր տահմաններով: Այլ մօտեցումով մը, հարցը կարելի է ներկայացնել հակադարձ բեւեռէն. եթէ կեդրոնը դերծ ըլլար յատկապէս ներկայէն բխած սրբագրելի կէտերու բեռէ մը, կրնա՞ր Ֆրանսահայ եկեղեցին այսքան մտահոգութիւններու մեկնակէտը ըլլալ որպէս բացառութիւն:

Պարզուած պատկերին մէջ մեծ բաժին մը եկեղեցիին կը պատկանի անկասկած: Սակայն ատիկա չի կրնար անտեսելու մղել յարակից դիրքերէ յայտնուած բացակայութիւնները: Ձիշդ է որ եկեղեցիներու ամայութիւնը ընդհանուր է այսօր. ու ճիշդ է որ նչուածներով ու չնչուած – ներով բազմաթիւ են աւոր պատճառները: Սակայն, արդեօք քիչ մը դիւրին ու խուսափուկ մօտեցում պիտի չըլլա՞յ ատիկա միացնել հաւատքի հարցի մը: Կարելի՞ է հաւատացեալը տեսնել միայն եկեղեցի գացողին մէջ. կամ ճի՞շդ է ամէն եկեղեցի գացողը հաւասարեցնել հաւատացեալի կերպարին:

Միակողմանի դատապարտումի մը չեզոը ունի նաեւ Ս. Պօղոսեանի «Հայաստանեայց Եկեղեցին չեղաւ, կամ չկրցաւ ըլլալ ուսուցանող եկեղեցի» ընորոշումը: Հոս խօսքը կ'առընչուի եկեղեցի յաճախողներու «եկեղեցական մշակոյթ»ին: Ձիշդ է որ անոնցմէ չատեր եթէ դիտեն խաչ հանել, չեն դիտեր թէ ե՛րբ պէտք է հանել, կամ ճիշդ է որ չեն կրնար լման «Հայր Մեր» մը արտասանել: Բայց այս դիտելիքներուն ստացման առաջին վայրերը ընտանիքն ու հայկական դպրոցը չե՞ն եկեղեցիէն առաջ: Եւ Ֆրանսայի մէջ կայ բարեբախտաբար դպրոցին այս դերին դիտակից ղեկավար, քանի որ օրինակ Փարիզի Դպրոցասէր վարժարանը իր մաահոգութիւններու չրջանակին մէջ տեղ տուած է նաեւ «եկեղեցական մշակոյթ»ին:

Ցիշեալ յօդուածին մէջ, իրաւամբ, կ'արծարծուի նաեւ լեզուական հարցը. ու ատիկա առաջին անգամը չէ: Ներկաններէն հասկնալի ըլլալու պարագայ մը միշտ կրնայ ներկայացուիլ, երդեցողութիւններու, արարողութեան բնագիրներու տեսանկիւնէն. սակայն, լեզուական առընչութեամբ կայ ատկէ աւելի անմիջական խնդիր մը, որ աւելի պարզ է, քան գրաբար դարաւոր էջերու թարգմանութեան վիճելի պարագան: Այդ աւելի պարզը քարոզներու բնագաւառն է. ու հոն գործածուած լեզուէն անհունապէս աւելի կարեւոր է «բան մը ըսելու» խնդիրը: Ի վերջոյ, եկեղեցին որ հաւաքուելու վայրն է, աւանդականին, ծիսականին մարմնաւորումին հետ կ'ըլլայ ներկայի գոյութիւն, առաւելաբար տրուած քարոզներով: Հոս, եթէ մեռալին մէկ կողմը կան ներկաները որոնք հեռուհեռէ աւելի քիչ կրնան հետեւիլ հայերէն խօսքին, միւս կողմն ալ կան այն քարոզիչները որոնք ոչինչ կ'ըսեն յաճախ, երբ նոյնիսկ հայերէն կը քարոզեն...: Այսօր, այլեւս, չի բաւեր, օրինակ, աւետարանի մը առնուած քնարանի մը ետին կծկուիլ ու պարագայական, աւուր պատշաճի բաներ մը դուրս տալ. եթէ քարոզիչը կապը չդնէ այդ քնարանին ու իրականութեան միջեւ ու մանաւանդ եթէ նոր տարածք մը չբանայ ներկաներու մտածումի կամ դոնէ զգացական աչխարհին մէջ, իր խօսքը դատապարտուած է մնալու ձայն բարբառոյ յանապատի: Քանի՞ քարոզիչ ունինք այս տահմանին մէջ: Ամէն մարդ ունի անհրաժեշտ տուեալը, իր փորձառութեամբ պատասխանելու հարցումին. ու այդ պատասխանները պիտի ըսեն թէ՝ կարելի՞ է եկեղեցին մեր դարուն մէջ ապրող կառոյց նկատել, թէ ոչ:

Այս տողերուն մեկնակէտ դրութիւնը վերջին մասին մէջ կ'անդրադառնար եկեղեցականներ ունենալու եւ ներկայ եկեղեցականներու միջեւ ապագայի մասին մտածողներու դոյութեան: Այսօրուան պատկերը ոչ մէկ կարելիութիւն կուտայ ժխտելու Ս. Պօղոսեանի հաստատումը, թէ ապագայի եկեղեցականութիւնը դեռ Միջին - Արեւելքէն ու Հայաստանէն պիտի պայ: Իսկ ինչ կը վերաբերի կոչումներ քաջալերելու հարցին, խորքին մէջ չատ բան չի նչանակեր, նկատի առած՝ կառոյցին բարդ խնդիրներն ու մեր իրականութեան մէջ «քաջալերել» բառին դործածութեան մարդը, անոր իմաստը...: Քաջալերութիւն կը փնտռուի յաճախ եբեւեռներու, ձեռնարկներու որոնք զուրկ կ'ըլլան իրենց միջոցներով ուրքի մնալու դօրութենէն: Իսկ կրօնական կոչումներու պարագային, լաւագոյն «քաջալերութիւն»ը միայն եկեղեցին ինք կրնայ տալ որպէս ընելիքին պիտակ ու յանձնառութեան ատակ մարմին: Անշուշտ, եթէ խօսքը կը վերաբերի իսկական եկեղեցականի կոչումին եւ ոչ՝ ծիսակատար եկեղեցական «պաշտօնեայ»ներու: Մնաց որ, թերեւս, քաջալերութեան պակասը նախընտրելի է, համեմատած՝ չլատելու, մերժելու կեցուածքին: Այս նախընտրութիւնը ընելու կը մղէ վերջին տարիներուն ընթացքին փարիզի կրօնական չրջանակին մէջ արձանագրուած պարագայ մը որ կը վերաբերի երիտասարդ կղերականի մը չէզոքացումին: Ան իր գործունէութեամբ փափաքելի հետաքրքրութիւնը ստեղծած էր իր չրջանակին մէջ ու անոր հետզհետէ միջադէպ մը եղաւ, կիրքերու անտեղի բորբոքումով:

Որքան ալ չատերու քմծիծաղ պատճառէ ներկայի մեր կղերական դասուն համար վճարումի հարցի մը արծարծումը, չատ տեղին է ան. իրատացի է յօդուածագիրը երբ կը մերժէ նուիրատուութեան, կամ թէական պարագաներու ձգել կրօնաւորին վարձատրութիւնը: Այլապէս, պէտք է վրդովիլ լսելով որ կարելի է եկեղեցի մը, հոն ոչ իսկ մուտք գործած մանուկի մը կամ չափահասի մը համար մկրտութեան վկայագիր ունենալ որպէս օրինաչափ որոշուած նուէրներու փոխարէն...

Ս. Պօղոսեանի դրութիւնը չատ մը կողմերով ձեռք առնելով մեր իրականութեան դլխաւոր բաղկացուցիչներէն այս մէկը, արդէն այնքան յապաղած ուչադրութեան մը առարկան ընել կ'ուզէ զայն: Այս առումով օգտակար պիտի ըլլայ, ինչպէս ինք եւս փափաք կը յայտնէ, կարծիքներու հրապարակային փոխանակութիւն մը: Ատիկա առիթ կուտայ որ յայտնուին եկեղեցին հանդէպ նկատումներ, ակնկալութիւններ եւայլն, թերեւս որոշ դպրոցներ թելադրելով անհրաժեշտ քայլերու մասին: Մեծապէս հետաքրքրական ու օգտակար պիտի ըլլայ մանաւանդ եկեղեցական դէմքերու մասնակցութիւնը կարծիքի փոխանակութեան: Ատիկա նախ հակափաստ մը պիտի ըլլայ անվրդով այն կեցուածքին որ յաճախ կը վերագրուի եկեղեցականին. ու ապա, ցոյց պիտի տայ թէ արծարծուած հարցերը ինչպէս կը դիտուին «ներս»էն:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՂՕՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ՞Ն

Փարիզի վաստաբան մը Ա.Նո Քլարթֆելտ Միլանոյի «Քորիէրէ տէլլա սէրա» թերթին մէջ լոյս տեսած դրութեամբ մը արուեստի գործերու գողութեամբ կ'ամբաստանէ Նափոլէոնէն այսօր իրարու յաջորդած Ֆրանսական դեկավարութիւնները: Ըստ ածին որպէս գլխաւոր փաստ կը ներկայացուի Փաօլօ Վերոնէզէի «Կանայի հարսնիք»ը պատառը որ 1563-էն 1797 կը զարդարէր պենետիկեաններու Վենետիկի վանքին սեղանատունը:

1797 Մայիս 14-ին Ֆրանսական զօրաբաժինները Վենետիկ կը մտնեն ու Յունիսին Պոնափարթ յանձնախումբ մը կը կազմէ որ պիտի որոչէ թէ արուեստի ի՛նչ գործեր պիտի տարուին Փարիզ, զարդարելու համար Լուվրի եւ Թիւյըրիի դահլիճները:

1939-ին գործը Լուվրէն կը հանուի, ցուցադրուելու համար այլ թանգարաններու մէջ, փոխադրութեան մեծ դժուարութիւններ ստեղծելով:

Փարիզի վաստաբանը կը պաչտպանէ այն թէզը թէ նման «գողօն»ներ պէտք է վերադարձուին իրենց բուն տէրերուն: Ատոր որպէս միակ հաւանական առարկութիւն կը բանաձեւէ այն որ Լուվրի սրահները աւելի յարմար վայր են նման գործի մը ցուցադրութեան համար, քան միաբանութեան մը սեղանատունը: Սակայն քննարկելով նման պատճառաբանութիւն մը, զայն անհիմն կը նկատէ: Միաբանութիւնը նոյն սեղանատան կառուցումը յանձնած էր Փաոլոյի ճարտարապետ Փալլատիոյի որ զայն լրացուց 1562-ին. տարի մը եռք պատրաստ էր պատառը որ գծուած էր յատուկ այդ սեղանատան համար: Նոյն կարծիքը ունի նաեւ Լուվրի նկարիներու բաժնին պատասխանատուն. ան կը յիչեցնէ թէ նկարիչ Վերոնէզէ եւ ճարտարապետ Փալլատիօ միասին կ'աչխատէին, առաջինը երկրորդին խումբին մաս կազմած ըլլալով: Ա.յս միաբանութիւնը կը բացատրէ նաեւ այն պարագան թէ պատառը մաս կը կազմէր սեղանատան յարդարանքին: Այս ճղումը աւելորդ կը դարձնէ Լուվրի յարմարագոյն վայր ըլլալու պատճառաբանութիւնը:

Պատառը վերադարձնելու հեռանկարը կ'առընչուի այլ հարցերու եւս. այդ քանի մը անխուսափելիօրէն նախընթաց մը պիտի կազմէ նման այլ պարագաներու որոնց թիւը քիչ չէ: Նախընթաց որ պիտի վերադիպի Ֆրանսականներէն զատ դերմանական, բրիտանական թանգարաններու վերաբերեալ: Այդ մտայնութեամբ Յունաստան պիտի կրնայ պահանջել որ Բրիտանական թանգարանը Պարթենոնի զարդաքանդակները վերադարձնէ, կամ Թուրքիա Գերմանիայէն ուզէ Պերկամոնի Զեւսի մեհեանը:

Յօդուածագիրը յոյս կը յայտնէ որ Ի.Մ. դարը եւրոպական անտեսական միաութեան մը հետ, ըլլայ նաեւ մշակութային միաւորութեան չրջան մը ուր մշակութի կոթողները վերադառնան իրենց հարազատ վայրերը, յատկապէս երբ անոնք Փալլատիոյի սեղանատան նման, կառոյցի մը ամբողջականութեան մէկ մասնիկն են:

ՔԱՂՀԱՆ

Իտալահայ Եւամակաևի

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 20.30-ին հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուիլ Միլանոյի Հայ Տան մէջ, Հայաստանի անկախութեան հռչակման տօնակատարութեան առթիւ:

Հայ Տան վարչութիւնը բծախնդրութեամբ պատրաստած ճոխ յայտագիր մը ներկայացուց ներկաներուն:

Տօնակատարութեան հանդիսավարն էր Տոքթոր Ց. Մանուկեան:

Ան խտալերէն լեզուով ուրտայայտուեցաւ, ու հակիրճ կերպով բացատրեց օրուան իմաստը, ապա հրաւիրեց երգչախումբը բանալու հանդիսութիւնը երգելով «Մեր Հայրենիք» Հայաստանի փոխադրը զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս:

Այնուհետեւ, հանդիսավարը հրաւիրեց Պր. Ալեքէօ Պեղիքեանը իր խօսքը փոխանցել ներկաներուն: Պր. Պեղիքեան խոս-

լեզուով նախ չնորհակալութիւն յայտնեց իրեն տրուած այս անակնկալ ատիթին համար: Ան չեչոը դրաւ համագործակցութեան եւ միասնականութեան անհրաժեշտ հրամայականներուն վրայ, ի մասնաւորի ներկայ հանդրուանին, երբ Հայրենիքը այնքան պէտք ունի իւրաքանչիւր Հայու զոհողութեան, եւ անչահախնդիր գործակցութեան:

Ապա, Տոքթոր Յ. Մանուկեան հրաւիրեց այս տողերուն հեղինակը, ներկանեռուն փոխանցելու իր խօսքը: Այս վերջինը լայնօրէն անդրադարձաւ պատմական այն կարեւոր ու նշանակալից իրադարձութիւններուն, որոնք հրամայական դեր խաղացին Հայաստանի անկախութեան հռչակումին մէջ: Յիշեց նախ ռուսական յեղափոխութեան պատճառաւ, ռուսական զօրքերուն հեռանալը Թրքական ռազմաճակատէն եւ ուրեմն դժոխային կացութեան մը ստեղծումը Անդրկովկասի պատերազմական գործողութիւններու թատերաբեմին վրայ, ու այս կացութեան հետեւանքով Ազգահոգութեան Խորհուրդին ստեղծումը, որուն առաջնահերթ պարտականութիւնը եղաւ համախմբել հայկական զինուորական ուժերը Թրքական ռազմաճակատին վրայ:

Ապա չեչոը դրաւ Երզնկայի մէջ տոքթրուած վինոգրատովին 1917, Դեկտեմբեր 5-ին: Ծանրացաւ Թրքահայաստանի դրաւեալ տարածքներու վերաբնակութեան ծրագրին վրայ, եւ Կովկաս ապաստանած 142 հազար հայ գաղթականներու վերադարձին, իրենց բնակութեան վայրերը:

Ան անդրադարձաւ նաեւ Անդրկովկասի Սկզբին վարած քաղաքականութեան, կովկասի երեք երկիրներուն չահերուն պաշտպանութեան գծով: Ապա, յիշեց Անդրկովկասի տարածքը դաշնակցային անկախ հանրապետութիւն հռչակելու հիմնական պատճառները եւ Զխենկէլիի կազմած կառավարութեան միակողմանի գործունէութիւնը:

Անդրադարձաւ վինոգրատովի խախտման դրգռապատճառներուն եւ Թրքական զօրաբաժիններուն լայնածաւալ յարձակումներուն իրենցմէն մինչեւ Էրզրում, Կարին, Վան, Տանելով քայլ առ քայլ մինչեւ Ալեքսանդրապոլի դրաւումը:

Ապա անցաւ Պաթումի հաշտութեան բանակցութիւններուն եւ Թրքական պատիրակութեան ներկայացուցած հոդային ծանր պահանջքներուն, որոնք պիտի յանգէին Հայաստանի մասնահատման: Հայ պատուիրակներուն բողոքը այս նախագիծին դէմ եւ անոնց հեռանալը բանակցութիւններէն:

Ապա ծանրացաւ Սարդարապատի եւ Հաճ-Աբասանի ճակատագրական կռիւներուն եւ Թրքական զօրամասերուն պարտութեան ու նահանջին վրայ: Ի վերջոյ անդրադարձաւ Վրաստանի եւ Ադրբեջանի անկախութեան հռչակումին եւ Անդրկովկասի դաշնակցային հանրապետութեան քայքայումին:

Ան յիշեց թէ քաղաքական արագ իրադարձութիւններու հետեւանքով Թիֆլիսի Հայոց Ազգային Խորհուրդը հարկադրաբար կը ստանձնէր Հայաստանի կառավարական բոլոր գործունէութիւնները եւ 1918, Մայիս 28-ին Պաթում կը ղրկէր նոր պատուիրակութիւն մը տալով անոր բացարձակ լիազօրութիւն բանակցելու եւ նշոութիւն կնքելու Թրքական իշխանութեանց հետ, յանուն Անկախ Հայաստանի: Այդ օրը կը համարուի Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդը: Իսկ Մայիս 30-ին տեղի կ'ունենար Հայաստանի անկախութեան յայտարարութիւնը:

Այս պատմական իրերայաջորդ դէպքերուն անդրադառնալէն ետք, դասախօսը շարունակեց իր խօսքը, աւելցնելով թէ հայ ժողովուրդը իր անկախութիւնը վերագտնելու համար, աւելի քան վեց դար սպասեց: Դարերով կառչած մնաց իր հողին, որպէսզի կարենար յայտարարել թէ ինք ալ հայրենիք ունի, ինչպէս նաեւ պատմական իրաւունքներ:

Հայ ժողովուրդը ապրեցաւ որպէս մխաւոր, ստեղծագործեց որպէս խմբաւորում ու ներկայացաւ պատմութեան թատերաբեմին վրայ որպէս ազգ: Ու անկախութեան տեսլականով համակուած՝ հարկադրուեցաւ պայքարիլ շարունակ. արիւնով ներկուեցան իր հողերը ու ի վերջոյ Մայիսի մէջ հիմնաւորեց իր անկախութիւնը:

Վերջացնելով իր խօսքը, ան չեչոեց թէ ներկայիս, հայ ժողովուրդին բեկորները կայք հաստատած՝ աշխարհի չորս ծագերուն պիտի չարունակեն նեցուկ կանգնիլ, կենսունակ պահելու համար հայ ազգն ու հայրենիքը: Այնուհետեւ երգչախումբը մեծ յաջողութեամբ երգեց Սարդարապատի երգը, որմէ ետք ցոյց տրուեցաւ նուիրեալ մը, պատրաստուած հայկական նորակազմ բանակին երգման արարողութեան առթիւ: Ներկաները մեծ խանդավառութեամբ հետեւեցան այս եզակի արարողութեան, ինչպէս նաեւ այդ առթիւ Երեւանի մէջ տեղի ունեցած ժողովրդային խրախճանքին: Այս վայելքէն ետք, երգչախումբը յաջորդաբար երգեց Ծանասորի քայլերգը, Քայլերգ քոչի խանին եւ Բամ փորոտանը:

Ապա, տոքթոր Յ. Մանուկեան հրաւիրեց տոքթոր Փիլոս Փիլիպոսեանը իր խօսքը փոխանցելու ներկաներուն: Ան խտալերէն լեզուով ներկայացուց իր պատրաստած նիւթը, չեչոը դնելով պետական զանազան տեսակի վարչակարգերու վրայ:

«ՆԱԻԱՍԱՐԴ»Ը միշտ պատնէշին վրայ

Աւելորդ է, կը խորհինք, ներկայացնել Փարիզի «Նաւասարդ» համոյթը որ մօտ երեք տասնամեակներէ ի վեր աջնաջան եւ յարատեւ աշխատանք կը տանի, ըմփփուքի դժուար եւ ապերախտ պայմաններու մէջ, վառ պահելու համար հայկական պարը, երիտասարդ սերունդներու մօտ:

Փարիզէն դուրս, տարիներու երկայնքին, իր համբաւը տարածուեցաւ ոչ միայն զաւառները, այլեւ Պելժիա, Զուիցերիա, Գերմանիա, Իտալիա, Սպանիա, Մեծն - Բրիտանիա, Ալժերիա, Միացեալ - Նահանգներ (Նիւ - Եորք, Լոս - Անճելըս, Ֆրէզնօ, Պոսթըն, Սան - Ֆրանսիսքօ): Ամէն անգամ տեղական օտար մամուլը չխնայեց իր գնահատանքը: «Նիւ - Եորք Թայմզ յատկանշական տողեր կը նուիրէր Քարնըգի Հոլի ելոյթին առթիւ, գրելով.- «Հետաքրքրական կէտը ինչ կը վերաբերի Նաւասարդին այն է որ Հայաստանէն դուրս հայկական ժողովրդական խումբ մը կը վերահաստատէ վճռակամութիւնը ժողովուրդի մը, ցրուած ողբերգութեան եւ պատմութեան պատճառով, պահպանելու իր մշակոյթը»:

Այս առընչութեամբ, հարկ է չնորհաւորել, գլխաւորաբար ան որ նախաձեռնողն ու ցայսօր ոգին իսկ է այս խումբին Էմի Ճօլօլեանը: Անկասկած իր չուրջն ունեցաւ եւ ունի նուիրեալ դործակիցներ, բայց ինչպէս նման ամէն ձեռնարկի պարագային, չատ չաճախ մէկ անձէ չնորհիւ է որ կը կատարուի ամէն ինչ:

Ծունիս 4-ին եւ 5-ին, Նաւասարդ յոբելադած էր ծայրէ ծայր լեցնել Փարիզի Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէն որ աւելի քան 2000 հանդիսատեսի տեղ կուտայ: Այս ամբողջն ինքնին դրական երեւոյթ մըն է որ կը փաստէ խումբին վայելած համակրանքը եւ ժողովրդականութիւնը:

Ճոխ յայտագիր մը, մօտ երկու տասնեակ պարերով, նուագ ու երգ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին: Ճոխ էին նաեւ պզեստները, ոչ միշտ ճաչակաւոր կամ հարազատ, բայց, ի նկատի առնելով պայմանները եւ տարուած ծանր աշխատանքը, անհրաժեշտ չէ, թերեւս, խոշորացոյցով նայիլ անխուսափելի թերութիւններու:

Աւելի քան երկու ժամ, Նաւասարդ հրամցուց պարերու փունջ մը - Բերդ պար, Իմ անոյշ տաւիղ, Կատակ պար, Զանգեզուր, Զկնորսներու պար, Տալ Դորանի, Շալախօ, Մշոյ Աղջիկ, Զախ Պար, Ծաղկած Բալենի, Հովիւներու Պար, Զարթօնք, Հայուհի, Կինոներու Պար, Էրզրումի Շորոր, Քոչարի, Արցախ, Սարդարապատ, Կռունկները, Մոմ Պար, միջանկեալ մեներգներու բաժինով (ժողովրդական երգեր): Կարդ մը պարեր արժանացան կրկնութիւններու հանդիսականներու փափաքին ընդառաջելով:

Ինչպէս ըսինք, կարեւորը եւ գնահատելին տարուած չարատեւ աշխատանքն է: Արդարեւ, հաւաքել Ֆրանսա ծնած դ. եւ դ. սերունդներու տղաք ու աղջիկները, որոնք իրենց առօրեայ աշխատանքին կողքին, ժամեր կը տրամադրեն վառ պահելու համար մեր ժողովրդական աւանդութիւնները իսկապէս մեծ ճիգերու կը կարօտի եւ այդ առընչութեամբ արդիւնքը գովեստի արժանի է: Ցաջող էր նաեւ երաժշտական խումբը որ կ'ընկերանար պարերուն եւ երգերուն, ինչպէս նաեւ բեմադրութիւնը, թէեւ, երբեմն նախընտրելի պիտի ըլլար որ բեմը աւելի լուսաւորուէր: Ամէն պարագայի մէջ, պարողներն ու մանաւանդ պարուհիները կրցան հրապուրել ներկաները եւ Մոմերու տպաւորիչ պարով փակել ներկայացում մը որ կու գայ փաստել թէ արմատախիլ երիտասարդութիւնը կառչած կը մնայ իր հեռաւոր արմատներուն: Այդ իսկ պատճառով, կրնանք ըսել՝ ձեր վարձքը կատար:

Ա. Մ.

ՍԱՂՈՄԷՆ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Եօթ չգարչէ մերկանալով՝
Սուրբ Յովհաննու Մկրտիչի
գլխատումի յայտնի դէպքով՝
անդերազանց դեղուհիի
համբաւ տուին Սալոմէին:

Բայց յետոյ լո՞նչ ... Այդ առեղնուան
ծանուցական հին մեքենան
ոչինչ կ'ըսէ, թէ լո՞նչ եղան
դեղուհիին կենսագրութեան
այլ դէպքերը յաջորդական:

Ո՞վ կը պատմէ, զոր օրինակ,
թէ հին փառքի յիշատակով
երբ ան ուզեց պարել կրկին,
գլորած մարմնի ծանրութեան տակ
կճռոտեցան ծունկերն իր:
Երբ սկսաւ դանդաղօրէն
ձերբազատիլ չղարչներէն՝
ի յայտ եկան
աւերակուած մկաններն իր:
Ու երբ փորձեց առաջուան պէս
իր ժպիտով գերել ձեղ, մեղ,
յայտնուեցան
առամնաթափ լինտերն իր:

Անդերազանց դեղեցկութեան
հին համբաւի խորտակումէ
այդ իսկ պահէն՝ ծեր Սալոմէն
անկեղծ ըսած չատ ափսոսայ
Սուրբ Յովհաննու Մկրտիչի
գլխատումի դէպքը յայտնի:
Բայց այս վերջին իր զղչումը
չարձանագրեց պատմութիւնը:

Թէ՛ հին թէ՛ նոր մարդկութիւնը
չուզեր յիշել լաւն ու բարին:
Ընդհանրապէս ան կը կառչի
զգայացունց ցաւոտ լուրին:

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ -46-

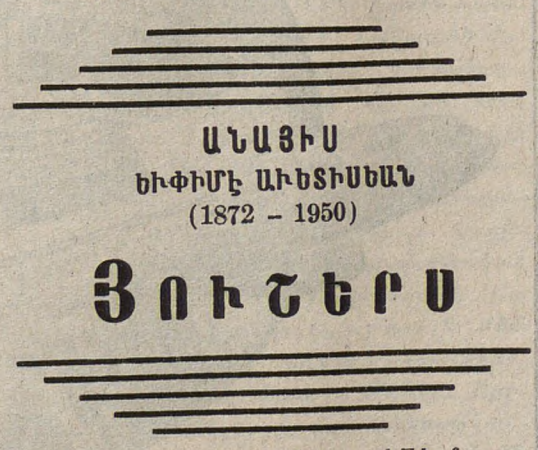
Անդրադարձաւ Հայաստանի վերջին իրադարձութիւններուն եւ անկախութեան իրագործումին: Տոքթոր Փիլիպեան ծանրացաւ Հայաստանի ներկայ տնտեսական վիճակին եւ անկախութեան փոխ - յարաբերութեան վրայ: Ան եզրափակեց իր զգաստացնող խօսքերը չեչոելով թէ երկրի մը բացարձակ անկախութիւնը կախեալ է այն տեղ տիրող տնտեսական վիճակէն:

Ապա, երգչախումբը երգեց «Ցառագ նահատակ»ը, որմէ վերջ տոքթոր Յ. Մանուկեան փակեց այս յաջող հանդիսութիւնը հրաւիրելով ներկաները մասնակցիլ Հայ Տան կողմէ պատրաստուած ճոխ պիւֆէին:

Այս առթիւ, տեղին է չնորհաւորել երգչախումբին անդամները՝ Սիլվիա, Լիզա եւ Տարօն Ալեքսանեան, Նաթալի Ա-ղազատեանը, Անի Մեքիքէրը, Երուանդ Երէցեանը, Աւետիս Օհանեանը եւ Վահան Մալոյեանը որոնք անխոնջ կերպով ու չարատեւօրէն մասնակցեցան երգչախումբի փորձերուն, հակառակ իրենց ծանրաբեռնուած առօրեային:

Այս առթիւ, պէտք է չնորհաւորել նաեւ երգչախումբին վաստակաչատ խմբավար՝ Պր. Հ. Բամպակեանը, որ հակառակ յառաջացեալ տարիքին, մեծ եռանդով կը չարունակէ փայլ տալ Հայ Տունէն ներս դեղարուեստական բաժնին:

ԱՐԱՄ ՊԱԼԵԱՆ

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Կիներ դեղձան, ամէնքը գրեթէ մատաղատի, հագուած անճաշակ, քիչ մը դանդաղաշնաց:

Ո՛ւր մնացին այն առաւօտ կանուխ աշխատանոց դիմող միտիներքները Փարիզի, սիրունիկ, չարաճճի, պուպրիկներու նմանները:

Ի՛նչ անհուն տարբերութիւն երկու ղբրացի ազգերու աղջիկներուն մէջ:

Փարիզուհին կը ծնի վայելչադեղ, ան չի սորվիր հագուիլ, այլ դիտէ. ան համակ հրապոյր է, բնութիւնը զինքը ստեղծած է կարխարդիչ, ինչպէս մարդերը՝ կանանչ, արշալոյսը՝ արփագեղ:

Թերեւս այն խոշոր ոտքերով, լայնածաւալ կուրծքով Գերմանուհիները, որ հագուիլ չեն գիտեր, իրրեւ կին անգնահատելի ձիրքեր ունին, թերեւս աւելի կարող են խորունկ կերպով, հոգեւին սիրադրդիռ, սրամիտ, յանկուցանող, անդիմադրելի եւ այդ իսկ պատճառով, վտանգաւոր:

Հակառակ առաջին օրուան աննպաստ տպաւորութեանս, տակաւ սիրելի դարձաւ ինձ Ֆրանքֆուրթը, ապահովաբար անոր համար որ ան կարծես երաժշտութեան կեդրոն մըն էր, հոգեպարար դասական երաժշտութեան: Ամէնէն անչուք սրճարանին մէջ երաժշտանոցէ ելած արւեստագէտներ կը նուագէին. մինչ Լոյս Քաղաքին մէջ իսկ նուագահանդէս երթալու է այդ վայելքը ունենալու համար:

Ամէն տան մէջ կայ դաշնակահար մը կամ ջութակ, թաւ ջութակ նուագող մը, արուեստագէտի պէս:

Փողոցները անդամ մաս ունին նուագի (երեւակայութիւնը օգնելով). անոնց չափերէն կարծես մելանուագ մը կը լսուի. մեծ երգահաններու անունով մկրտուած են պողոտաներ. Մէնտէլսըն Պրթասէ, Շուման Պրթասէ, Մոցարթ Պրթասէ եւ աննման, վեհապանծ պողոտան Պէթհովէնին, ծառազարդ, ընդարձակ, դիւթիչ, ուր կարծես տիտանին տառապած հոգին կը սաւառնի, անոր բազմաչարչար կերպարանքը կ'ուրուագծուի ծառուղիին եզերքին եւ իրիկնամուտներուն ոսկի ու լոյս սէնֆոնիին մէջ իր հրաշալուր ինը սէնֆոնիները կը փաթթուին ամբողջ քաղաքին վրայ:

Ֆրանսացի մը, մօտ երկու տասնեակ պարերով, նուագ ու երգ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին: Ճոխ էին նաեւ պզեստները, ոչ միշտ ճաչակաւոր կամ հարազատ, բայց, ի նկատի առնելով պայմանները եւ տարուած ծանր աշխատանքը, անհրաժեշտ չէ, թերեւս, խոշորացոյցով նայիլ անխուսափելի թերութիւններու:

Աւելի քան երկու ժամ, Նաւասարդ հրամցուց պարերու փունջ մը - Բերդ պար, Իմ անոյշ տաւիղ, Կատակ պար, Զանգեզուր, Զկնորսներու պար, Տալ Դորանի, Շալախօ, Մշոյ Աղջիկ, Զախ Պար, Ծաղկած Բալենի, Հովիւներու Պար, Զարթօնք, Հայուհի, Կինոներու Պար, Էրզրումի Շորոր, Քոչարի, Արցախ, Սարդարապատ, Կռունկները, Մոմ Պար, միջանկեալ մեներգներու բաժինով (ժողովրդական երգեր): Կարդ մը պարեր արժանացան կրկնութիւններու հանդիսականներու փափաքին ընդառաջելով:

Ինչպէս ըսինք, կարեւորը եւ գնահատելին տարուած չարատեւ աշխատանքն է: Արդարեւ, հաւաքել Ֆրանսա ծնած դ. եւ դ. սերունդներու տղաք ու աղջիկները, որոնք իրենց առօրեայ աշխատանքին կողքին, ժամեր կը տրամադրեն վառ պահելու համար մեր ժողովրդական աւանդութիւնները իսկապէս մեծ ճիգերու կը կարօտի եւ այդ առընչութեամբ արդիւնքը գովեստի արժանի է: Ցաջող էր նաեւ երաժշտական խումբը որ կ'ընկերանար պարերուն եւ երգերուն, ինչպէս նաեւ բեմադրութիւնը, թէեւ, երբեմն նախընտրելի պիտի ըլլար որ բեմը աւելի լուսաւորուէր: Ամէն պարագայի մէջ, պարողներն ու մանաւանդ պարուհիները կրցան հրապուրել ներկաները եւ Մոմերու տպաւորիչ պարով փակել ներկայացում մը որ կու գայ փաստել թէ արմատախիլ երիտասարդութիւնը կառչած կը մնայ իր հեռաւոր արմատներուն: Այդ իսկ պատճառով, կրնանք ըսել՝ ձեր վարձքը կատար:

Ա. Մ.

(Շար. 104)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme / Djavo Chant

Sortie «Beaux Jours»

à SIX FOURS (83)

Déjeûner dans un restaurant
(Bain de mer possible)

au retour
visite de la Chapelle N.D. de la Pépiole du VIe siècle qui est un monument paléo-chrétien très rare

Samedi 18 Juin à 9h30 précises

Place de la Rotonde Dikran Tekeian St-Jérôme

Pour tout renseignement et réservation : Tél. : 91. 06. 29. 65 ou 91. 66. 91. 99.

*
**

Section «Satenig» *de Vaulx-en-Velin*

Grand Bal d'Eté

animé par l'Orchestre *A R A X*

le Samedi 18 Juin à partir de 19h30

dans la Salle de l'Eglise arménienne de Pont de Cheruy
Place du 24 Avril 1915 Génocide arménien
38230 Charvieu-Chavagneux

—— *Entrée* 70 *F.* ——

*
**

Section «Sevan» *de Vienne*

Grande Fête Champêtre Annuelle

le Dimanche 19 Juin

Parc de GEMINS — Vienne

animée par l'Orchestre *A N I*

Ambiance arménienne :
B u f f e t,
b u v e t t e,
t o m b o l a, e t c. . .

Salle couverte en cas de pluie.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խընամակալութիւնն ու անօրէնը Մայիս 7-ի Պր. Ալէն Թէրզեանի ի պատիւ տրուած երեկոյթին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Նախկին կեդրոնականցիներու Միութիւն 10·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ա.ճէմեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորանեան, Տէր եւ Տիկին Մ.իշէլ Համպուքեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան, Տոքթոր Սերժ Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Տիկին Իրէն Կազազեան, Օր. Ալիս Կազազեան 1000-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տոքթոր Սերժ Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթոր Վ. Քիւլարեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Եսիրարտաչեան 800-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուբհան Գարրիէլեան 600 Ֆր., Տիկին Կլաուիս Քիւճեան, Տիկին Ազատի Աբգարեան, Օր. Գլօտ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Մ.իշէլ Ա.ւետեան, Պր. Զիլինկիրեան, Պր. Պասմաճեան 500-ական Ֆր., Սոսիէթէ Ժաքեան (Քլամար) 400 Ֆր., Տիկին Տոմինիք Ապատիքեան 300 Ֆր.:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 19

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Միջոցայ դպրոցի 90 աշակերտները ձեր բոլորը կը հրաւիրեն հաճելի ու զուարճալի ժամանակ մը անցընելու հայկական մթնոլորտի մը մէջ. Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանի (rue Drouot) «Rossini» սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

ՎԱՃԱՌՆ ՊԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ՝

Կիրակի, Յունիս 19-ին
ժամը 12-էն սկսեալ
au Centre Communautaire ST-SAHAG
12, rue de la Cécile

Համեղ պատրաստութիւններ՝ խմիչքներ, եւայլն...

Զափահասներու, երիտասարդներու եւ փոքրիկներու զանազան խաղեր:

Պարի եւ երգի մրցումներ:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

Կարգադրութիւններ եղած են աննըպաստ օդի պարագային:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La M. C. A.
a le plaisir de vous inviter
à l'EXPOSITION DE PEINTURE
de

FERDI ZIPCI

«Carnets de voyage»

du 10 au 19 Juin

Entrée libre

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ԴԷՊԻ GIVERNY ԵՒ ROUEN

Փարիզի Լեռեան Սանուց Միութիւնը օթօքարով պտոյտ մը կը կազմակերպէ դէպի Giverny Monetի թանգարանը, տեղւոյն վրայ ճաշ եւ այց մը Rouenի տեսարժան վայրերը:

Կիրակի, Յունիս 19

Տեղեկութիւն եւ արձանագրութիւն մինչեւ Յունիս 10:

43 · 08 · 12 · 06 — 46 · 56 · 14 · 53

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Յունիս 13, ժամը 18-ին Մշակոյթի Տան մէջ. Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՑ ԿԱԹՈՂԻԿՆԵՐՈՒ

ՍԻՓԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

օդափոխութեան ճամբար մը կը կազմակերպէ իր «ՍԻՓԱՆ բնակավայր»ին մէջ

St-Gervais Les Bains

—— (HAUTE-SAVOIE) ——

6-էն 14 տարեկան երախաներու համար, Յուլիս 7-էն 27:

կեցութեան ծախք՝ 2·400 Ֆր. (ճամբորդութիւնը յաւելեալ)

Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հեռաձայնել· -

43 · 26 · 50 · 43 (երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 14-էն 18)

կամ 42 · 78 · 31 · 93 (ամէն օր, ժամը 9-էն 12):

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

GRANDE SOIREE
au profit
de l'Ecole SAINT-MESROB d'Alfortville

Sous la présidence de *Monsieur le Maire René ROUQUET*
DINER DANSANT

avec
GRICHA et MARTEN YORGANTZ
et pour la première fois en France le " FOLKLOR " ARMENIEN

Vendredi 17 Juin à partir de 20 h 30
au Palais des Sports, Rue de Rome, ALFORTVILLE

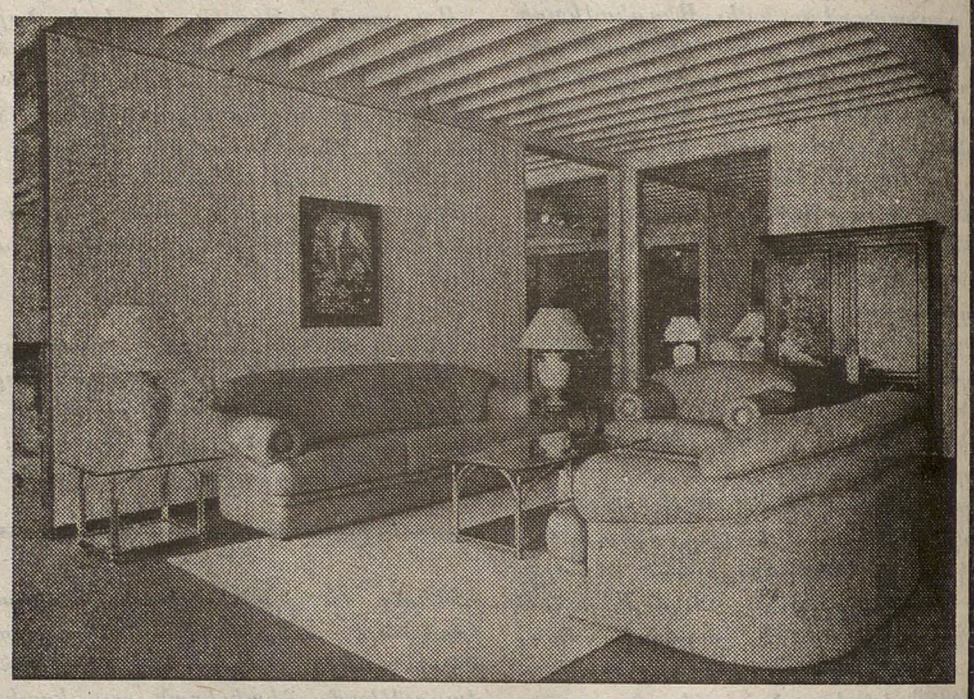
—— *Tenue de Soirée* ——

Réservations : 43. 75. 28. 37 / 43. 96. 18. 13

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

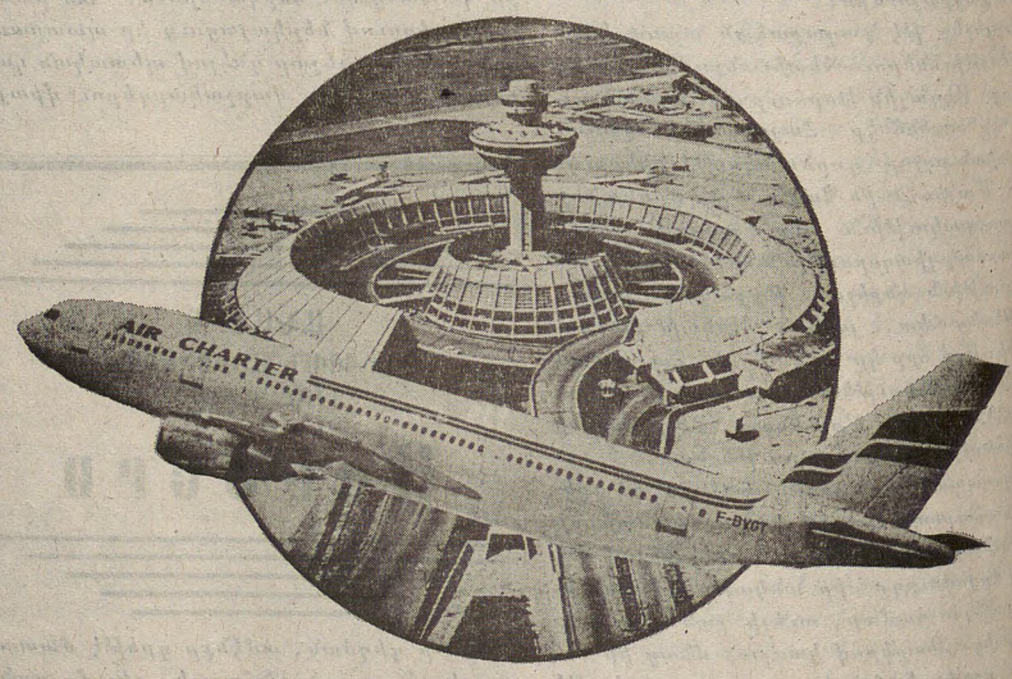
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Ծառաչ»ի բաժանորդներուն"

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS

Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:

SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 FAX: 42 25 41 21

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 14
MARDI
14 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·348 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.348

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՏԵՂՔԱՅԼ, ԽԱՆԳԱՐԻՂ ԱՆԱԿՆԿԱԼ՝ ՏԸ ՎԻԼԻԷ, ԹԱՓԻ, ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ՝ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական պարագլուխները, ինչպէս ամէն ընտրութեան վաղորդայնին գոհ ըլլալու պարագաներ կը գտնեն, նոյնիսկ երբ իրենց հոսանքը պարտութիւն կրած է: Այս անգամ, գոհունակութեան գլխաւոր պատճառը կը նկատուէր մասնակցողներու համեմատութիւնը: Արդարեւ, ընդհանրապէս Եւրոպական ընտրութիւնները անտարբեր կը թողուն ընտրողները, մինչ Յունիս 12-ին, ձեռնպահութիւնը 46,55% էր միայն (52%-էն աւելի 1989-ին) ինչ որ բոլորն ալ մխիթարական կը գտնէին:

Այս երեւոյթէն անդին, բացի երկու առաջ-պայտըրներէ (Տը Վիլլէ, Թափի) ազնգական կոչուած կուսակցութիւններէն ոչ մէկը գոհ ըլլալու պատճառ ունի, իսկ ինչ կը վերաբերի Ռոքարի, հարկ է հաստատել թէ իր իսկ քաղաքական ապրէզին վախճանն է:

Որքին մէջ, արդիւնքները մանաւանդ անակնկալներ չբերին եւ ինչ որ պատահեցաւ կարելի էր նախատեսել: Նախ տանք արդիւնքները.-

ԻՒ-ՏԷ-ԷՓ/ԷՈ-ՓԷ-ԷՌ Միաւթիւն՝	25,50%
ՄԻԱՒ ԵՒՐՈՊԱՆ (Տը Վիլիէ)	12,38%
ՀԱՄԱՒՈՂ ԵՒՐՈՊԱՆ (Ռոճար)	14,5%
ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԿՈՐՈՎ (Թափի)	12,3%
ԱԶԳ· ՃԱԿԱՏ (Լը Փէն)	10,57%
(Մասնքրիխթի դէմ)	
ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ (Վիւրց)	6,92%:

Այս վեց հոսանքներն են միայն որոնք իրենց մէջ պիտի բաժնուին Ֆրանսայի 87 աթոռները Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ, քանի որ նուազագոյն ձայներու 5%-ը անհրաժեշտ է աթոռի մը տիրանալու համար: Աւոնցմէ վերջ չարժեր յիշել իսկ միւս արդիւնքները (20 ցանկ կար), բանք սակայն որ փոքրերուն զբօսքը կը հանի 4%-ով Որսորդութիւն - Ձկնորսութիւն - Բնութիւն - Աւանդութիւն ցանկը, իսկ Շըվէնըման միայն 2,5% առաւ, Արլէթ Լակիյէ՝ 2,28%, Սիմէոնի (ուր կային երկու Հայեր) 0,40, իսկ Շըվարցընպէրկ (Պէրնար Անրի Լեվիի «զոնը») 1,57%: Ծանօթ է որ այս վերջինը իրեւ լոզունգ ունէր՝ «Եւրոպան Սարայեւօ կը սկսի», կը թուի որ Շվարցընպէրկի ւրոպան հոն ալ վերջացաւ եւ հարկ է հարց տալ թէ այս «մտաւորականները» իսկապէ՞ս օգտակար եղան Պոսնիոյ թէ զայէ օգտագործեցին, նախ իրենց անձնական ցուցադրութեան համար, ապա՝ Շվարցընպէրկով ծիծաղելի սահմաններն ալ անցնելով:

Արդիւնքներէն անմիջապէս ետք, գլխաւոր հարցը կը կեդրոնանար Տը Վիլլիէի եւ Թափիէի վրայ: Առջի օր, Փիւթոյի մէջ, Փասքուայի մէկ յայտարարութիւնը որ «կ'օրինականացնէր» Տը Վիլլիէի հերձուածական ցանկը, չէր կրնար չպղտորել մաքերը, քանի որ այդ ձեւով ներքին նախարարը կ'ընդունէր որ թէեւ «անառակ որդի» բայց եւ այնպէս Տը Վիլլիէ մաս կը կազմէր մեծամասնութեան: Ուրեմն, պլհաւոր հարցումն էր՝ հա՞րկ է դադարել Միութեան (ԻՒ-ՏԷ-ԷՓ / ԷՈ-ՓԷ-ԷՌ) եւ Տը Վիլլիէի ձայները: Այդ պարագային ալ հակասութիւն մը կը ծագէր, քանի որ Միութիւնը Մասթրիխթի նպաստաւոր է, իսկ Տը Վիլլիէ՝ դէմ է: Այս վերջինը որ չուրջ 10% կ'ակնկալէր, արդարօրէն կրնայ պարծենալ, ինչպէս Թափի՝ ձախը, ինք ալ աջը կը խանդարէ: Պէտք չէ անտեսել թէ արդիւնքներու գլխաւոր երեւոյթն ալ այն է որ Ֆրանսա չեչտուած աջ հակում մը կը ցուցաբերէ (Միութիւն՝ 25,5%, Տը Վիլլիէ 12,38, Լը Փէն 10,6): Մխիթարականն այն է նաեւ որ դամարներու մարզանքին մէջ, կը հաստատուի որ Եւրոպայի կողմնակիցները մեծամասնութիւն կը կազմեն: Տը Վիլլիէի հետ, միւս խանդարողը՝ անխուսափելի Թափին է: Եւրոպական Խորհրդարանի երեսփոխան դառնալով, աւելի կը դժուարանայ խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը վերցնելու հարցը: Ռոքարի ջախջախիչ պարտութիւնը աւելի թեւ կու տայ իրեն եւ հաւանական է որ Մարսէյլի քաղաքապետի աթոռէն աւելի անդին նայի, աւելի կարեւոր աթոռ մը կը պարպուի մէկ տարիէն: Ինք բացարձակապէս կը հերքէ նման վարամոլութիւն մը եւ կը չեշտէ թէ իր հեռանկարը՝ Մարսէյլն է միայն: Արդէն, Ֆրանսայի ամէնէն անհանգիստ քաղաքն է, հարց չկայ որ ընտրական հարցը կը մնայ ընտրական հարցը: Կիրակի իրիկուն ալ, այս ընտրութիւնը հապճեպ վերջ դրած, հարցումները կը վերաբերէին գլխաւորաբար նախագահական ընտրութիւններուն եւ այլեւս անհանգստութիւն չէ: Մնաց որ, ինչ կը վերաբերի Ռոքարի, այլեւս կասկած չի վերցներ որ Էլիզէն երազէն անդին ցնորք մը կը մնայ իրեն համար, եւ այսօր, եթէ մէկ ուրախ մարդ կայ, ան է որ 13 տարի է հոն նստած է:

Ֆրանսայէն զատ, եւրոպական ընտրութիւններ տեղի կ'ունենային նաեւ Գերմանիա, Մեծն-Բրիտանիա, Սպանիա, Իտալիա, Հոլանտա, Պունաստան, Փորթուկալ: Ձեռնպահութեան մրցանիշը կը կոտրէր այս վերջինը 64% համեմատութեամբ: Գերմանիոյ մէջ, հակառակ մըտավախութիւններու, Քոհլի կուսակցութիւնը դիւրին յաղթանակ մը կը տանի ձայներու մօտ 40%-ով: Շատ աւելի կարեւոր յաղթանակ մը կը տանի Իտալիոյ մէջ Պերլուսքոնի, ինչ որ յատկանշական է եւ խրախուսիչ, քանի հաղիւ երկու ամիս անցած է երեսփոխանական ընտրութիւններու իր յաղթանակէն եւ այս արդիւնքը, նախորդէն ալ աւելի մեծ համեմատութեամբ, աւելի հնարաւորութիւններ կ'ընծայէ իրեն: Մեծն - Բրիտանիոյ մէջ, Մէյճըրի պահպանողականները ծանր պարտութիւն մը կը կրեն եւ այս առթիւ ալ աշխատաւորականները կը հաստատեն իրենց յառաջխաղացումը: Սպանիոյ մէջ, ընկերվարականները պարտուեցան: Այսուհանդերձ Վե յետագային Թողլով այլ մանրամասնութիւններ, ըսենք թէ Եւրոպական Խորհրդարանը պիտի պահէ ընկերվարական մեծամասնութիւն մը: Ցիշենք որ Խորհրդարանը կ'ունենայ 567 երեսփոխաններ հետեւեալ ձեւով բաշխուած.- Լիւքսանպուրկ՝ 6, Իրլանտա՝ 15, Դանիա՝ 16, Պելժիա՝ 25, Յունաստան՝ 25, Փորթուկալ՝ 25, Հունգարիա՝ 3, Գերմանիա՝ 99, Ֆրանսա՝ 87, Մեծն - Բրիտանիա՝ 87, Իտալիա՝ 87, Սպանիա՝ 64: Կարելի է ընդհանրացնել նաեւ թէ քանի աթոռ կրնայ ունենալ իւրաքանչիւր հոսանք, ըստ առաջին դրօշմի.-

(Շար.ը Դ· էջ)

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆ

Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎՐԴ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

(1912 - 1994)

Ցաւով իմացանք որ Յունիս 10-ին, Վենետիկի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակներէն մին՝ Հ· Միքայէլ Վրդ· Յովհաննէսեան:

Ծնած էր Խարբերդ, 1912-ին աւազանի անունով՝ Հենրիկոս: Մեծ աղէտին կորսնցուցած է հայրն ու մայրը, եւ ինքզինքը գտած է Ֆրանսական որբանոց: Այնուհետեւ ուրիշ չատ մը որբերու հետ, մինչեւ տասը տարեկանը, զացած է Հալէպ, Պէյրութ, Պոլիս եւ Փորֆու:

1924-ին, Հ· Վրթանէս Վրդ· Խամպէկեանի խորհուրդով՝ մտած է Ս· Ղազար, ուր վեց տարի կատարած է նախնական ուսումները՝ մինչեւ 1930: Փիլիսոփայական եւ աստուածաբանական ուսումները ստացած է Հռոմ, Բենեդիկեան Հայրերու Ս· Անսելմոս համալսարանը, եւ 1936-ին, Ս· Ղազարի մայր տաճարին մէջ վեց դասընկերներով ձեռնադրուած է կուսակրօն քահանայ, Աղաճանեան կարդինալէն:

Նկարագրով գործունեայ եւ դաստիարակի յատկութիւններով օժտուած, երիտասարդ աբեղան՝ նուիրուած է դպրոցական կեանքին: 1937 - 1939-ին՝ դասաւանդած է վանքին եւ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտանեռուն, հայերէն լեզու եւ Հայոց պատմութիւն: 1939 - 1950 տարիներուն՝ անցած է Աղեքսանդրիոյ Մխիթարեան վարժարանը, միշտ դաստիարակի պաշտօնով, միաժամանակ ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն դպրութին մէջ: Ապա քսան տարի անընդհատ, 1950 -- 1970-ին, Հալէպի Մխիթարեան վարժարանին մէջ չարունակած է դաստիարակի գործը, նախ իբր ուսուցիչ (1950), ապա իբր ուսումնապետ (1952) եւ հուսկ իբր տեսուչ վարժարանին (1956): Այն չրջանին, երբ Հալէպի վարժարանները բռնադրաւուեցան եւ ժամանակի մը համար փակ մնացին, Հ· Միքայէլ իբր քահանայ՝ նուիրուեցաւ հովուական կեանքին, սիրուելով իր ժողովուրդին:

1970-ին փոխադրուեցաւ Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարան, նախ ուսուցիչի պաշտօնով, ապա իբր Մեծաւոր՝ մինչեւ իր մահը:

Ցիսուն տարի յարատեւ եւ անխոնջ կատարեց դաստիարակչութեան եւ դաստիարակութեան պաշտօն: Ցիսուն տարի չարունակ սերունդներ անցան իր ձեռքէն: Զկայ աշակերտ մը որ երախտապիտութեամբ եւ ուրախութեամբ չյայտ Հ· Միքայէլի անունը:

Դաստիարակութեան հետ ան սիրեց նաեւ իր գրիչը, կամ լա՛ւ եւս՝ գրի մեքենան: Տեղափոխութեան առեն մեծ պայուսակին քով ունէր միշտ՝ գրամեքենան, առանց որու կարելի չէր երեւակայել Հ· Միքայէլը: Երիտասարդ առոյգ հասակին Միաբանութեան երկու Հայրերէն Հ· Վահան Վրդ· Յովհաննէսեան իրեն թելադրած է գրել հայկական բերդերու պատմութիւն: Հ· Վահանի փափաքը՝ Հ· Միքայէլի համար գարձած է պատգամ, եւ սկսեալ հինգերորդ գարու առաջին պատմիչէն, Ագաթանգեղոս, Եղիշէ, Փարպեցի, Փաւստոս Բիւզանդ եւ դեռ տասնեակ եւ տասնեակ հատորներ, մինչեւ վերջին գարերու ուղեւորներու գրութիւններն ու ճեռագիրներու յիշատակարանները, տարիներ չարունակ, բառին իրական իմաստով մաղած է, կաղացած է եւ ամփոփած, հիւսած է եւ համադրած, կազմելով մեծածաւալ եւ պատկառելի հատոր մը՝ «Հայաստանի Բերդերը» անունով, որ լոյս տեսաւ 1970-ին: Գիտական աշխարհի մէջ ստեղծուած խանդավառութիւնը եւ դնահատական տողերը քաջալերեցին զինքը, եւ որով չարունակեց աշխատանքը նոյն թափով եւ քիչ ժամանակի մէջ հանրութեան հրամցուց երկրորդ պատկառելի հատոր մը, նոյնքան ծանր եւ դունաւոր դեղեցիկ պատկերներով զարդարուած՝ «Հայկական կիլիկիոյ բերդերն ու բերդաքաղաքները» անունով:

Այս երկու հատորներու աշխատութեան ընթացքին, Հ· Միքայէլ միաժամանակ պատրաստած է եւ անտիպ թողած՝ «Հայ իշխաններ Կիլիկիոյ թագաւորութենէն առաջ» եւ «Հայկական դէնքերը» անուններով, որոնց վրայ դեռ ծռած կ'աշխատէր՝ մահէն քանի մը օր առաջ:

Գրած է նաեւ ոտանաւորներ որոնք ամփոփուած են հատորիկի մը մէջ, «Գարնան հովեր» վերնագրով:

Եւ որովհետեւ ունէր դիւրութիւնը չարադրելու, եւ միաժամանակ ըմբռնած էր հայ մանուկին սրտին փափաքները եւ հետաքրքրութիւնը, դանոնք գոհացնելու համար է որ հիւսած է ազգային չունչով վիպակներ, որոնք հաւաքուած են երեք հատորներու մէջ՝ «Ազգային վիպակներ» անունով:

Հ· Միքայէլ կը սիրէր Մուրատ - Ռափայէլեանի «իր» սենեակը, ուր վերջին քանի տարիներուն ապրեցաւ, չրջապատուած մանուկներու ազմուկով:

Հ· Միքայէլ կը սիրէր աշխատակցիլ «Ցառաջ»ի եւ դեռ չարաթ մը առաջ իրմէ կը ստանայինք ճեռագիր մը որու կ'ընկերանար, ինչպէս միշտ, ջերմ նամակ մը: Ոչինչ նախատեսել կու տար այսքան արագ վախճան մը:

Հիմա, Մխիթարեան մեծերու այդ փոքրիկ դերեզմանատան մէջ, Հ· Միքայէլ կը դտնէ իր արդար հանգիստը ու մենք կրնանք ըսել իրեն՝ ձեր վարձքը կատա՛ր, սիրելի Հ· Միքայէլ:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԴԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Գոհունակութեամբ յայտնում ենք, որ սոյն թուականի Յունիսի 8-ին, Փարիզից Մայր Աթոռ վերադարձաւ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Տ· Տ· Վազգէն Ա· Կաթողիկոսը:

Վեհափառ Հայրապետը Փարիզում բժշկական քննութեանց ենթարկուեց, Փարիզի յայտնի «Օթէլ Տիէօ» հիւանդանոցում ուղղակի հսկողութեան ներքոյ Փրոֆ· Պէռնատուի: Բժշկական ստուգումները կատարուելուց յետոյ Փրոֆ· Պէռնատուի յանձնարարութեամբ Վեհափառը վերադարձաւ Հայաստան չարունակելու իր բուժումը Փրոֆ·ի ցուցմունքներով:

Վեհափառ Հայրապետին «Զուարթնոց» օդանաւակայանում դիմաւորելու էին եկել Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան վարչապետ Պ· Հրանդ Բագրատեանը եւ Սուրբ Էջմիածին վանքի բարձրաստիճան հոգեւորականներ:

Հայոց Հայրապետին մաղթում ենք քաջառողջութիւն եւ երկար կեանք:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

1994, Յունիս 10
Սուրբ Էջմիածին

Ի՛ՆՉ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՀԻՄՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հայկական նորանկախ պետութիւնը ամէնէն ամուր նեցուկով օժտելու հեռանկարով քաղքենական դեղագիր մը կուտայ Մայիս 18-ի «Ազգ» օրաթերթը: Այդ նեցուկը որ դրամականն է, իր անհրաժեշտութեան համոզելու ոչ մէկ բացատրութեան կը կարօտի թէ՛ մեծին, թէ՛ պզտիկին, ներսի ու դուրսի Հայուն համար հաւասարապէս: Միայն անմիջապէս պէտք է աւելցնել որ տրուած այս դեղագիրը հիմնովին կը տարբերի նուիրատուութիւններու կոչերէն, խթանիչներէն. ան կը մեկնի գոյութիւն ունեցող նիւթական կարողականութիւն մը նուէրի մակարդակէն աւելի լուրջ, աւելի ժամանակակից ու շատ աւելի արդիւնաւոր ձեւով կազմակերպելու եւ նպատակին ծառայեցնելու մտահոգութեան:

Ինչորոյ առարկայ նիւթական կարողականութիւնը Սփիւռքինն է, ինչպէս նաեւ անոր լաւագոյնս օգտագործումին համար անհրաժեշտ դիտութիւնը եւ փորձառութիւնը: Այլ խօսքով, դեղագիրը որ կը ներկայացուի, կը վերաբերի արտասահմանի մէջ հայկական դրամատուն մը հիմնելու եւ պետական արժեթուղթերու վաճառքը կազմակերպելու խնդիրներուն: Այս երկու պարագաները, արդարօրէն, անելիքն ելքի դիւրաւոր ու արմատական միջոց կը նկատուին Հայաստանի պետականութեան ամրացման գործընթացին մէջ:

«Ազգ»ի դեղագիրը տուած է Շահէ Արք. Ազէմեան որ ինչպէս ծանօթ է, Երեւանէմէն հեռացած, հանդրուանած է Երեւանի Մատենադարանը, չինչ ու չինարար աշխատանք կատարելով, համաձայն՝ այդ ըրջանակէն իսկ չատերու հաւատումին: Ան նաեւ տեսակ մը միջնորդի դեր կը կատարէ Մատենադարանի դեկավարութեան ու Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնական վարչութեան միջեւ որ կը հայթայթէ այդ հիմնարկին անհրաժեշտ նիւթականին մէկ մասը: Ինչպէս կ'երեւի «Ազգ»ի վերոյիշեալ էջէն, բարձրաստիճան կրօնաւորին առաջին, կամ միակ մտահոգութեան առարկան չէ եղած Մատենադարանը: Ան, հաւանաբար աւելի առաջ, փորձած է կեանք տալ կառոյցի մը որ կենսական նիւթական նեցուկը հայթայթէ Հայաստանի: Այս մասին անոր ըսածները դրի առնուած են Մարզար Մենեւեանի կողմէ, որուն գրութիւնը խորագրուած է «Պետութեան հարատացման եւս երկու ճանապարհ»: Իսկ դրութեան ընկերացած խմբագրական ծանօթութեան մէջ Շահէ Արք. կը ներկայացուի որպէս «հարցին լաւատեղեակ»:

Թերեւս այս որակումը զարմանք պատճառէ ոմանց, դժուարացնելով ըմբռնել կրօնաւորի հանգամանքին ու տուեալ նիւթին անհամատեղելի բնոյթները: Սակայն, կղերականի կոչումին սահմանները մինչեւ ամէնէն անկարելի սահմանները ընդլայնուած մեր իրականութեան մէջ անյապաղելի չէ երեւոյթը, ինչպէս կրօնականէն. տարբեր մարդերու առընչուած գործունէութեան մը պարագան անախորժութիւն չէ ենթակային համար: Ընդհոյ առարկայ հետաքրքրութիւնը, հասկնալի, ամէնէն յարգելի բացատրութիւնը պէտք է նկատել, այս կարգի նախընթացներու այլազնոյթ ու տարածուն մեր ոլորտին մէջ...:

Շահէ Արք.ի մեկնակէտ - վարկածը կը հիմնուի հրէական օրինակին վրայ: Կ'ըսէ թէ ինք լաւատեղեակ է արտասահմանի մէջ դրամատուն հիմնելու հրէական փորձին, «որով Իսրայէլին յաջողուած է մեծ դրամագլուխներ ուղղել երկրի զարգացմանը»: Ճեռոյ կը բացատրէ թէ ինչպէս սիոնիստական առաջին ժողովին իսկ, Լոնտոնի մէջ դրամատուն հիմնելու հարցը օրակարգի դրուեցաւ ու այդ նպատակով դոյացած 300 հազար ստեռլինով կեանք առաւ արտասահմանեան հրէական առաջին դրամատունը: Անոր առաջին նպատակը եղաւ Պաղեստինի մէջ Արաբներէն հողեր գնել, յետագային հոն հիմնելու համար Հրեաներու հայրենիքը: Ու 1948-ին երբ այդ հայրենիքը անկախացաւ, Իսրայէլեան դրամատունը աշխարհի մեծագոյններէն մէկն էր: Կրցաւ հարկաւոր միջոցները տրամադրել նորաստեղծ պետութեան հիմնական բոլոր ծրագիրներուն, առանց սպասելու նուիրատուութեան կամայական ու նախնական տոլովին:

Հրէական օրինակին որպէս տիպար նկատառումը տեսական մարզին մէջ ընդունելի ըլլալով հանդերձ, գործնականին համար հարցականներ կը պարտադրէ: Որքա՞ն տեղին է այս առիթով, Հրեաներու եւ Հայերու համեմատականը ընել կը հիմնուի դրամատան վարկածը: Իսկապէս կո՞ն երկու ժողովուրդներու միջեւ նմանութեան բաւարար կէտեր ոլոնք այսպիսի լրջագոյն ձեռնարկի մը կրկնօրինականութիւնը կարելի դարձընեն: Դժուար է դրական պատասխանել նման հարցումներու: Որքան ալ համեմատութեան անմիջական եզր կ'առնենք յաճախ Հրեան, բազմակի փորձը ցոյց տուած է որ նմանութիւնը հալածուած, բնաւեր ժողովուրդներ ըլլալու ամէնէն նախնական նմանութենէ մը անդին չերթար:

Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ է որ գըտնուին դրամատուն հիմնելու նախապայմանները, ոչ միայն Հայաստանի փրկութեան օդնելու, այլ նաեւ ամուր հիմերու վրայ դնելու համար Սփիւռքի զարդացման յետագայ փուլերը: Նման քայլի մը անյետաձգելի բնոյթը երկար ժամանակ առաջ ընկալուած պէտք է ըլլար, քանի որ Սփիւռքի ներկան ապացոյց է որ ամէնէն թունդ ճառերէն ու ամէնէն անկեղծ նուիրումէն չատ աւելին պէտք է բնականոն ընթացքի մը համար: Որքան Հայաստանի, նոյնքան Սփիւռքի համար արդէն յապաղած քայլ մըն է նուիրատուութեան կամայականութեան փոխարինումը ծրագրուած նպատակներու հետեւողականով. ատոր համար առաջինն պայմանն ալ նիւթական ամուր կռուանն է:

Շահէ Արք.ի բացատրութեան մէջ կը կարդանք թէ երկրաչարժէն ետք, երբ անկախութեան հեռանկարը Հայաստանի համար տեսանելի եղած է արդէն, ինք դիմած է Հրեաներու դրամատան ներկայի նախագահին որ Իսրայէլի Ֆինանսի նախկին նախարարն է: Անկէ կը ստանայ իրենց դրամատան պատմութեան ղեկոյկը ու տարեկան ֆինանսական տեղեկագիրը: Սկզբունքը այն է որ դրամագլուխը պէտք է պատկանի Սփիւռքի Հայերուն ու դրուի այնպիսի դրամատան մէջ որ չահ ապահովէ դրամատէրերուն: Իրենցը այդ սկզբունքով կը գործէ, աւանդատէրերուն միջազգային ընդունուած տոկոսէն աւելին վճարելով:

Շահէ Արք. կը ձեռնարկէ նաեւ ծրագրին գործադրութեան. որպէս հարցին դիտակ անձեր, կը դիմէ Ֆրանսայէն Սարգիս Պետոյեանին «որն անձնական դրամատուն ունի Փարիզում», «Գրեամ Սուիս»ի անօրէն Վահէ Ճաղմաատարեանին, իտալական դրամատան անօրէն Պր. Գէորգեանին ու Վենեզուէլայէն գործի յայտնի մարդ՝ Ստեփան Ծատուրեանին: Ժողովները կը դումարեն, կ'որոշեն դրամատան անունն ալ՝ «Ամէնապանք», ենթականները դիմում ալ կը կատարեն արեւմտեան դրամատուներու եւայլն, սակայն չերեւիր թէ ինչի կը յանգի նախաձեռնութիւնը. կը չարունակուի՞ աշխատանքը, թէ թղթածրարը արդէն փակուած է:

Շահէ Արք.ի չօշափած երկրորդ նիւթին, պետական արժեթուղթերու արտասահմանի մէջ վաճառքին մասին ալ յաւելեալ բան չերեւիր: Ցայտնի չէ թէ ան այս մասին եւս հանդիպումներ ունեցա՞ծ է: Ինչ որպէս համոզումի կուտան, հոս եւս կը դիմէ Իսրայէլի պարադային հետ քաղդատութեան. անոր 1950-ական տարիներու վիճակը կը համեմատէ այսօրուան Հայաստանին: Այդ թուականին Իսրայէլ դիւզատնտեսութիւն, ճարտարարուեստ, նոյնիսկ կարգին էլեկտրակայան չունէր. ամէն բան կը ներածէր: Սակայն 1954-էն կրցաւ բաւական անունդ արտադրել, իսկ 1960-ին սկսաւ արտածումի: Այս քանի մը տողերն իսկ կը բաւեն կրկին հարց տալու թէ որքա՞ն արդար է համեմատութեան այս միտումը:

Թերահաւատութեան ազբիւրը, անհրաժեշտ նիւթականին ու մտաւոր կարողութեան դոյութեան չէ որ կ'առընչուի. դրամատուն մը հիմնելու չափ դրամ ու զայն վարելու մասնագիտական կարողութեան տէր է Սփիւռքը: Հարցը այդ տարբերուն չյղող միւսատեղումն է, նշուած նպատակին ստանձնումով: Ու ատոր մէջ ամէնէն դժուարը նախաձեռնարկ ճիւղ հասցէ ունենալու պարագան է, տեղին ընտրուած ենթականերով: Ո՞վ պէտք է դործնապէս նախաձեռնէ նման բանի. որո՞նց, կամ ի՞նչ տեսակի մարմնի մը, կազմակերպութեան մը միրութեամբ պէտք է մարմին առնէ ձեռնարկը: Կարելի է երկարել չարքը հարցականներու, որոնց թելադրանքը կ'առընչուի այսօր դոյութիւն ունեցածներէն աւելի վեր ու ընդհանրական կորիզի մը: Այս մասին մտածելու կը մղէ նաեւ Շահէ Արք.ի փորձին ապարդիւն ընոյթը որ հետեւանք է, հաւանօրէն, այս պարագաներուն անտեսումին:

Այս կէտին՝ հարցը կը յանդի սփիւռքեան արմատական պարապութեան մը որ իշխանութեան ու պատասխանատուութեան օղակն է: Ու ոչ միայն դրամատան, այլեւ աւելի համեստ ծրագիրներու իրագործումը թերեւս պէտք է սկսիլ այդ պարապութեան դէմ հրէական ու հայկական հակազդեցութիւններուն համեմատականէն,

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱԼԷՊԱՀԱՅ ՔՐՕՆԻԿ

– Թիւ 13 –

Ձեռ գիտեր ինչու Հալէպահայը իր զաւակին դպրոցական բոլոր մտահոգութիւնները, սկիզբէն ի վեր, վերանայած է մօրը. ան է որ պէտք է հոգայ անոր դպրոցական արձանագրութիւնը, կապը պահէ ուսուցիչներուն հետ, մասնակցի ժողովներուն: Կը պատահի որ վարժարանի տնօրէն մը, ուսանողին հայրը 12 տարուան ընթացքին քնաւ չտեսնէ կամ հազիւ տեսնէ: Կ'երեւակայեմ թէ որքան դժուար ըլլալու է Հալէպի մէջ հայ վարժարանի տնօրէն ըլլալը. դպրոցները անդրպարտար մայրական թեւքում առած են եւ ամէն ինչ ըստ այնմ յարմարցուցած: Տիկնանց միութիւնները, որ ամէն հաստատութիւն դրեթէ ունի, կարեւոր դեր կը խաղան դպրոցական կեանքին ներս. անոնք է որ աշակերտ կը հաւաքեն, ամավերջի հանդիսներու տեսակն ու տարազները կ'որոշեն, ամէնուն ներկայ կը դնուին եւ բաղդատականը կ'ընեն. յաճախ հանդիսի մը վայրէքը կ'որոշէ եւ կը սահմանէ վոքրիկի մը ճակատագիրը. դպրոցը, անոր մակարդակը, առողջապահական պայմանները այնքան ալ կարեւոր չեն չատ մը Հալէպահայերու համար, որքան հանդիսի մը տարազին կամ յաջողութեան ելքը. - այս ինչ դպրոցի հանդէսը չատ հաւնեցայ, պղտիկս հոն պիտի դնեմ եկող տարին -- ... ուստի կրնաք երեւակայել թէ որքան կախան դեր մը կրընայ խաղալ ամավերջի հանդիսի մը յաջողութիւնը, որուն համար մի քանի «հարուստ» վարժարաններ չեն վարանիր մեծածախս յարդարանքներ կատարել եւ տակաւին, որպէսզի չնչին սխալ մ'իսկ տեղի չունենայ, փէ - պաֆի սխրէմմի կը դիմեն, բեմին վրայ միայն պղտիկներուն բերանները բանալ - գոցել տալով...: Հանդէսի նիւթերը անցեալին աւելի յատակ բաժանում ունէին: Ազգային վարժարաններունը յեղափոխական ընոյթ պէտք էր կրել (Սարդարապատ - Մայիս 28 - Արցախ եւայլն), յառաջդիմական կոչուածները աւելի «հայրենական» նկարագիր ունէին (Արարատ - Սեւան - Սեւակ - Շիրազ եւայլն). քանի մը տարի է աւելի միաճեւութիւն կը տիրէ նիւթերու, որ ընդհանրապէս Ղարարաղ - Արցախն է, բայց ներկայ ձգտումը կրկին դէպի հատուածային բաժանում կ'առաջնորդէ, քանի ոչ Հայաստանի ոչ ալ Սփիւռքի մէջ, բառամթերքի, մտայնութեանց, գործելակերպի փոփոխութիւն կը նկատուի, մինչեւ իսկ ընտել տալով չատերուն որ - եթէ այս էր ըլլիք փոփոխութիւնը, աւելի լաւ չէ՞ր որ առաջուան պէս մնայինք - (կարծես մեր ձեռքն ըլլար):

Միայն Հայերն են որ վկայականներու բաշխումին այսքան հանդիսաւորութիւն տուած են: Այս օրերուս ներքին չուկայի կատաւ բաժանմունքին ինչպէս նաեւ ծանօթ կտաւի վաճառականներու մօտ հաւրիւր տոկոսով հայ տիկիններու եւ օրիորդներու կը հանդիպինք, որոնք իրարմէ գաղանի, փնտռտուքի եւած կ'ըլլան հանդէսին լաւագոյն տարազը պատրաստելու եւ խստապահանջ մայրերուն գնահատանքին արժանանալու ... մինչ այլ մարդիկ հաշիւ կ'ընեն թէ իրենց զաւակին վկայականը քանիի պիտի «պայթի» ղլուխին. որովհետեւ հարցը տարազով չի լմնար. համդէսին օրը պէտք է իր վիճակին համաձայն նուիրատուութիւն մըն ալ կատարել, եւ մանաւանդ բացօթեայ սրճարանի մը մէջ՝ նուագախումբով, ճաշ մը տալ բարեկամներուն եւ ազդականներուն, եւ անխուսափելի ոսկեղէն մըն ալ կախել վիզէն: Դեռ կան ծնողներ որ աներեւակայելի նուէրներ կամ պատիժներ կը խոստանան անոնց յաջողութեան կամ ձախողութեան պարագային ... ու կրնաք պատկերացնել թէ ի՞նչ սերունդ մըն է որ հրապարակ կուգայ մօտ ատենէն:

Ամառուան չրջանի ինքնաչարժի արկածներու մեծագոյն մասը, առ նուազն հայկական թաղերուն մէջ (մանաւանդ վիլլաներ կոչուածին, որ վիլլայէ դուրս ամէն բանի կը նմանի) տեղի կ'ունենայ 14 - 16 տարեկան պատանիներու ձեռքով որոնք պրըմվէի քննութեան յաջողած կ'ըլլան եւ արտօնութիւն կը ստանան ընտանեկան կառքին կրկին բանալին ունենալու. Չեղի կը թողում երեւակայել թէ ինչ կրնան պատահիլ եւ կը պատահին:

Տարօրինակ երեւոյթ մը կը պարզուի վերջին տասնամեակի ընթացքին, որ հիմնականօրէն խոտոր կը համեմատի հայերուս վայելած համբաւին որպէս ուսումնասիրող ժողովուրդ: Մինչ օրէ օր կը բարձրանայ համալսարանական արտքիւրա, թիւրքմէն ուսանողներու թիւը, Հայերու թիւը տեղ - քայլի մէջ է եւ ընդհանրապէս իրական սերունդն է որ տղաքը, քանի տղաքը չատ նախակրթարանը հազիւ աւարտած դործի կը լծուին, մասնաւոր չահութաբեր հեռանկար մը չնչմարելով բարձրագոյն ուսումներուն մէջ եւ այդ մեծապէս կ'ազդէ գաղութին ընկերային կազմաւորումին: Կամ այն է որ մեր համալսարանական աղջիկները, լաւագոյն պարագային, պիտի ամուսնան նոյն արհեստաւոր տղու մը հետ, եւ կամ պիտի ընտրեն իրենց մակարդակով տեղացի մը, ընդհանրապէս քրիստոնեայ բան մը որ դրեթէ այլեւս զարմանք չի պատճառեր, երբեմն ցաւ, նաեւ ուրախութիւն կարգ մը ծնողներու, որ սկսած են մինչեւ իսկ փնտռտել նման չիւմներ:

Ամէն դէպք, մի քանի օրուան համար խոստկութեանց նիւթ կը դառնայ եւ վերջ. չեմ տեսած որեւէ միութիւն կամ ազգային իշխանութիւն որ վերլուծական լուրջ մօտեցում ունենայ ընկերային այժմէական այս հարցին որ հետզհետէ մեծ ծաւալներու կրնայ հասնիլ եւ ամէն ընտանիքի մէջ մտնել անզգալաբար:

Հալէպահայը հոգեկաւոր է նաեւ իր զաւակին համար առանձնական ուսուցիչ բռնելու մէջ: Երկրագունտիս առաջնութիւնը կրնայ չահիլ այս կէտին մէջ: Ամէնամեան դպրոցական տարեկան թոշակի չափ դրամ կը ծախսէ իր տունը նկատի ուսուցիչին վրայ. ունեւոր կամ չքաւոր, կարող թէ անկարող, կարեւոր չէ. Հալէպի մէջ ամէն հայ աշակերտ անպայման առանձնական ուսուցիչ մը պէտք է ունենայ տան մէջ. դիտե՞ք ինչ ամօթ կ'ըլլայ եթէ չունենայ. նուագախումբը պիտի ըսեն... ի՞նչ անխիղճ եւ անպիտակից ծնողներ են ... -- ու կրնաք պատկերացնել թէ քննութեանց տաք օրերուն ուսուցիչներու առաքանը որքան կը բարձրանայ եւ որքան չարաչահութեանց առիթ կը ստեղծէ դրեթէ անկարելի դարձնելով մաքուր դաստիարակութեան մը հեռաւոր կարելիութիւնը:

Կը համարիմ որ համամարդկային երեւոյթ մըն է հոգեկան արժէքներու անկում մը եւ անտեսումը ի չահ նիւթականին, հաճոյքին, դրամին, դեղխութեան: Հալէպ երրորդ սերունդով արդէն փարախներով հեռացած է առաջինէն. բարեկեցութիւնը, դիւրին հարստութիւնը զգալի կերպով հեռացուցած է նոր սերունդը իրենց դպրոցական եւ տարագիր պայքարի սկզբունքներէն եւ հաւատքէն. չէ՞ք հաւատար. Կիրակի առաւօտ մը չրջան ըրէք մեր եկեղեցիները. թէեւ բարձրախօսները (Ղորամուտ) թաղին մէջ մեծ ազմուկ կը հանեն եւ մեծ բազմութիւններու տպաւորութիւնը կը թողուն, ներսը դրեթէ պարապ կը դանէք. վարդ մը դպրոցներու մէջ առաւօտեան Հայր Մերն անգամ ձայներով կը կատարեն, քանի ազօթել չեն սորված. եւ երեւակայեցէք ազէտը որ կը գործուի, ամէն օր, մեր աչքերուն առ

ARMENIAN BUSINESS FORUM

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՈՐՈՒՄ

ARMENIAN BUSINESS CORPORATION

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԿՈՐՓՈՐԱՍԻՈՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1994 Մայիս 30-էն 31 Երեւան դումարուած «Հայ Գործարարներու Ֆորում» միջազգային կազմակերպութեան 4րդ համաժողովը հաւանութիւն տուաւ եւ որդեգրեց «Հայ Գործարարներու Կորփորասիոն» (Armenian Business Corporation - ABC) քայ բաժնետիրական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի հաստատման ներկայացուած ծրագիրը ու նպատակները, ինչպէս նաեւ առաջարկուած կազմակերպական կառուցուածքը:

Համաժողովի աւարտէն անմիջապէս յետոյ Մայիս 31, ժամը 14-ին տեղի ունեցաւ «Հայ Գործարարներու Կորփորասիոն» - ABC քայ բաժնետիրական ընկերութեան հիմնադիրներու անդրանիկ ընդհանուր ժողովը, որուն կը մասնակցէին 116 սփիւռքահայ եւ հայաստանցի գործարարներ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան Տնտեսութեան եւ Պրիւնաբերութեան նախարարութիւններու պաշտօնատար անձինք: Ժողովին կը նախագահէր ՀԳՖ-ի Վարչութեան նախագահ Պ. Վ. Ճազմատարեան, Ֆորումի ընդհանուր քարտուղար Պ. Ռ. Գրիգորեանի հետ:

Կարճ քննարկումէ եւ կանոնադրութեան մանրամասն քննարկումէն յետոյ նախագահը հրաւիրեց ներկաները արձանագրութեան եւ նշեց նաեւ իւրաքանչիւրի ներդրումի չափի չՁԳՖ-ի դրամագլուխին, որ կը կազմէ 500·000 ԱՄՆ տոլար: Նախապէս վճարնկալուէր 200·000 տոլարի դումար:

Ի ուրախութիւն ներկաներու, արձանագրուած 84 մասնակիցներու բաժնեգիրներու ընդհանուր դումարը կազմեց չուրջ 400·000 տոլար, որու կարեւոր մէկ մասը հաւաքուեցաւ տեղւոյն վրայ:

Բաժանորդագրուած մնաց բաժնետէրերուն խոստացած ներդրումները ամբողջովին վճարելու համար որոշուեցաւ տալ 60 օր պայմանաժամ, այսինքն մինչեւ 1994 Յուլիս 31:

1994 Յունիս 1-ին Հայաստանի Հանրապետութեան Արդլին դրամատան մէջ բացուեցաւ Կորփորասիոնի դրամատնային առժամեայ հաշիւը (under constitution) մինչեւ արձանագրութիւը, ուր պէտք է հաւաքուին բաժանորդագրուած բաժնետէրերու բոլոր դումարները՝ դրամագլուխի ամբողջացման համար:

Հաշիւի թիւն է 3070883:

Արտասահմանէն արձանագրուած բաժնետէրերէն կը խնդրուի անյապաղ փոխանցել կամ վճարել խոստացուած դումարները, չէքով կամ կանխիկ, փաթիզ՝

«Հայ Գործարարներու Ֆորում»ի գրասենեակ, Ֆորումի նախագահ Պ. Վ. Ճազմատարեանին, հետեւեալ հասցէով. -

M. Vahé Jazmadarian
3, rue Washington,
75008 Paris / France

կամ Երեւան «Հայ Գործարարներու Ֆորում»ի փոխնախագահ Պ. Ա. Դարբինեանին, հետեւեալ հասցէով. -

M. Armen Darbinian
c/o Ministry of Economy
of the Republic of Armenia
Government House 1
Yerevan, Republic of Armenia

Բոլոր չէքերը պէտք է վճարելի ըլլան «Armenian Business Corporation»ի անունով եւ հրամանով:

Հայաստանէն անոնք որոնք կը փափաքին բաժանորդագրուիլ Կորփորասիոնին, կրնան դիմել Երեւանեան գրասենեակ, հետեւեալ հասցէով.

Տիգրան Մեծի 4
4-րդ յարկ, Սեւեակ՝ 31
Հեռ. 52·05·89:

ARMENIAN BUSINESS FORUM
ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՈՐՈՒՄ
Նախագահ՝
Վահէ Ճազմատարեան

ARMENIAN BUSINESS CORPORATION
ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԿՈՐՓՈՐԱՍԻՈՆ
Տնօրէնները խորհուրդի նախագահ՝
Պերճ Մրքսլեան

Երեւան, 1994, Յունիս 6

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Սահակ-Մեսրոպ Երգչախումբ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ԴԵՍՊԱՆ

16 տարիներէ ի վեր դոյութիւն ունեցող Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, օր ըստ օրէ կը տարածէ իր անունն ու համբաւը ոչ միայն հոյեան հայ գաղութներէ ներս այլեւ ի մասնաւորի վերջին տարիներուն հեռաւոր քաղաքներու երաժշտասէր ֆրանսական հասարակութիւններէ ներս եւս դառնալով հայ երգի ու երաժշտութեան դեսպանը ամէնուրեք:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը բացի իր տուած համերգներէն կը ստանայ նաեւ հրաւէրներ զուտ երաժշտական հանդիսութիւններ ունեցող կազմակերպութիւններէ: Անոնցմէ մին էր վերջերս ստացած հրաւէրը, կախ-ի մօտ Ամպրէօն քաղաքի - Le Chœur du Roc - երգչախումբէն որ քաղաքապետարանի հետ միասնաբար կազմակերպած էր երգչախմբային եւրոպական առաջին Փառատօնը: Այս փառատօնը տեղի ունեցաւ երկու օրերու ընթացքին - Մայիս, Շաբաթ 21 եւ Կիրակի 22 - Թուականներուն Ամպրէօնի 12-րդ եւ 13-րդ դարերուն չինուած փառահեղ մայր տաճարին եւ այլ սրահներու մէջ, որուն հրաւիրուած էին նաեւ Իտալիայէն, Ռումանիայէն եւ Հօթ զ'Ալփ նահանգի մէջ գտնուող չորս ֆրանսական երգչախումբեր:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը իր առաջին համերգը տուաւ Մայիս 21, Շաբաթ դիւեր Ամպրէօնի Մայր տաճարին մէջ: Գիւերուան յայտագրին մաս կը կազմէին Կոմիտասի եւ իր աշակերտ Սարգսեանի հոգեւոր երգերէն փունջ մը, Յարութիւնեան, Յովհաննիսեան, Տիգրանեանի յայտնի դասական կտորներ նաեւ Թաթուլ Ալթունեանէն մի քանի զուտ ժողովրդական երգեր: Յայտագիր մը, որ առիթը տուաւ այդ հսկայ Մայր Եկեղեցին բերնէ - բերան լեցնող ունկնդիրներու, մօտէն ծանօթացնելու հայ երաժշտութեան տարբեր - տարբեր ոճակի կտորները, որոնք չատ մեծ ուշադրութեամբ ունկնդրուեցան եւ ջերմ ընդունելութիւն գտան ներկաներու կողմէ: Ընդհատելու համար երկարաւուր եւ անընդմիջելի ծափահարութիւնները երգչախումբի ղեկավար Պր. Խաչիկ Ելմազեան հրաւիրեց իր երգիչ - երգչուհիները կրկնութեան:

Նոյն դիւերն իսկ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի տարած յաջողութիւնը արձագանգած էր քաղաքին մէջ: Յաջորդ առաւօտ երգչախումբի անդամ - անդամուհիները ականջալուր ըլլալով խօսակցութիւններու, զգացին սրտի մեծ դոհունակութիւն եւ հպարտութիւն, պատկանելու այն երգչախումբին, որ դովասանքի նիւթ դարձած էր ժողովուրդի մօտ: Եւ այդ ժողովուրդը կիրակի օր կանուխ ժամերու կը խուժէր, նոյն երեկոյեան տեղի ունենալիք համերգի տոմսերը ապահովելու:

Կիրակի, կէսօրէ վերջ, վերատօնի մասնակցող 7 խումբերը հանդէս եկան, իւրաքանչիւրը քսանական վայրկեաններ, որոնցմէ ամենաերջինն էր Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը: Պէտք է խոստովանիլ թէ բարձր մակարդակի խումբեր էին իտալական, ռումանական եւ ֆրանսական երգչախումբերը, որոնք իրենց երկիրներու երաժշտական մշակոյթէն հրամցուցին, դասական եւ յատկապէս ժողովրդական գործեր: Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը այս համերգի մէջ եւս տեղ տուաւ կոմիտասին, ինչպէս նաեւ կէօղէեան եւ Բաբաճանեանի: Ոչ ներբող եւ ոչ ալ գովաբանութիւն, այլ իրականութիւն է թէ՝ սոսկ հայկական երգչախումբն էր որ արժանացաւ - պիս-ի: Վերջ տալու համար ծափահարութիւններու, խմբավար Խաչիկ Ելմազեան -- որքան պարտաւոր նոյնքան զոհունակ - հրամցուց Ա. Աւետիսեանի պարզ բայց գեղեցիկ եւ հարազատ ղեղկական կեանքէն առնուած քնարական - Հովիւի երգ-ը: Անոր մէջ մէկ կողմէ մեներգիչ Անդրանիկ Մինասեան իր ջերմ, հեզամքմունջ եւ հաղորդական ձայնով, իսկ միւս կողմէ Մարսէյլի երաժշտանոցի ուսուցչուհի եւ երգչախումբի կամաւոր դաշնակահարուհին, Տիկին Ժիւլիէթ Ելմազեանի ճարտար եւ զգայուն դաշնամուրի ընկերակցութեամբ, բերին իրենց անմոռանալի բաժինը այդ գողարիկ երգի փայլուն մեկնաբանութեան:

Հանդէսի վերջաւորութեան բոլոր երգչախումբերը, 350 երգիչ - երգչուհիներ, միասնաբար երգեցին Վէրտիի Նաբուգոդոյ Սորուկներու երգը, սիրելով դերինեռու ազատութեան տենչը Ամպրէօնի հսկայ տաճարին մէջ: Ընդգծենք թէ, այդ 350 հոգինոց երգչախումբին դաշնակով ընկերանալու պատիւը տրուած էր տաղանդաւոր Տիկին Ժիւլիէթ Ելմազեանին: Համերգը լինքնին դեղեցիկ դէպք մըն էր, իսկ ընդհանուր կազմակերպութիւնը լիովին կատարեալ:

Կիրակի առաւու կազմակերպիչները, քանչելի պաղպաղը ունեցած էին պատրաստելու, երգչախումբի անդամահղամուհիները, քաղաքին տեսարժան վայրերը, փոքր վայրաշարժերով: Իսկ Կիրակի դիւեր, Ամպրէօնի մեծ հանդիսասրահին մէջ, բոլոր երգչախումբերու լ պատիւ տրուեցաւ պարահանդէս մը, անմոռաց, ուր հիւրասիրութիւնը կատարուեցաւ կազմակերպիչներու կողմէ տեղւոյն մասնայատուկ տարազներով եւ ուտեստեղէններով: Հոս՝ բեմ հրաւիրուեցան 7 երգչախումբերու դեկավարները, որոնց մէջ էր Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար Պ. Խաչիկ Ելմազեան, իրենց յանձնուելով Ամպրէօն քաղաքի չքանչանը:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի անդամ - անդամուհիները, ապրեցան երեք անմոռանալի օրեր, բնութեան բոլոր դեղեցկութիւններով օժտուած վայրի մը մէջ: Ստանալով վերադրինումը իրենց տարած օրերու -տարիներու յարատեւ աշխատանքին: Որքան իրենք, նոյնքան եւ աւելիով իրենց դեկավար Խաչիկ Ելմազեան արժանի է արդէն իսկ սոյն վարձատրութեան: Ներմուծել եւ փոխանցել հայ երաժշտական հոգին իր անդամ-անդամուհիներու մէջ, նուաճելով սրտերը, դառնալը հայ համայնքի համար պատուարեր, երաժշտական դեսպանը, միթէ արդիւնքը չէ՞ դեկավարի մը անձանձիր, անխոնջ աշխատանքին:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ

ԹՈՒՆԱՒՈՐ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային զօրքը կը քաշուի արեւելեան Եւրոպայէն, իր հետն ձգելով բնապահական աղէտներու չարք մը: Պալթեան երկիրները ներկայիս կը ջանան չափել խորհրդային պինուորական հազար հաստատութեան յիսուն տարուան անհոգութեամբ պոյացած վնասները:

Անոնց օրինակ մըն է խորհրդային օգաչուներու մէկ սովորութիւնը. անոնք իրենց սաւառնակին վառելանիւթը կը պարպէին հողին վրայ, կրճատելու համար իրենց թռիչքի ժամերը: Էստոնիոյ մէջ 16 քառ. քիլոմեթր տարածք մը ողողուած է քերոզինով, որոշ չրջաններու մէջ մինչեւ 7 մեթր խորութեամբ: Շրջանին, ինչպէս Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Չեխիոյ բազմաթիւ օդակայաններուն մէջ հեղուկ վառելանիւթին աւելորդ մասը խառնուած է ջուրի բնական պահեստներուն, աւելցնելով դառմի ծախքը:

Վնասները ճշդելու գործին լծուած քննիչներ որոնք երէկ չէին արտօնուած որոշ ռազմական չրջաններ մուտք գործելու, այսօր բաւական մտահոգիչ կացութիւններու դէմ յանդիման կը գտնեն իրենք զիրենք: Էստոնիոյ Զվարտէ քաղաքին մօտ աւելի քան 24 հազար հեկտար ողողելի տարածք մը զրաւուած էր ռմբարկու հաւլածիչ օդանաւերու փորձերուն համար: Այսօր այդ տարածքը ետ տրուած է, բայց ապականութեան ծայրագոյն կացութեան մը մէջ: Անտառները կտրուած են եւ 30 տարուան ամէնօրեայ փորձերէն չպայթած ռումբեր մնացած են: Երեսփոխան մը ըսած է թէ ականազերծումը կրնայ երեք տասնամեակ տեւել:

Ամէնէն աւելի մտահոգիչը թունաւոր թափօններու հարցն է: Խստոնական հիւսիս - արեւելեան ծովափեայ քաղաքի մը քիմիական արտադրութիւններու դործատունը քսան մեթր բարձրութեամբ բլրակ մը ձգած է որպէս յիշատակ խորհրդային չրջանէն: Բնապահներու կարծիքով ան պոյացած է ուրանիումէ, ռատիումէ, թորիումէ միլիոնաւոր թոններով թունաւոր մնացորդներէ որոնք չողալաբաշած են չրջակայ հողը: Ժամանակի ընթացքին այդ նիւթերը կրնան մինչեւ իսկ հասնիլ Փինլանտական ծոցը, Պալթեան ծովափի երկիրներն ալ վարակելով: Զարիքը արդիւնելու միակ ճարը չաղախ հատ չերտով մը այդ բլրակը ծածկելն է կ'ըսուի, սակայն տակաւին ոչ մէկ բանի ձեռնարկուած է:

Բնապահութեան մասնագէտներու համաձայն, ամէնէն մտահոգիչը լատվիական նաւահանգիստին մէջ ձգուած հէփքիլ կոչուած հեղուկ վառելանիւթի պահեստն է. ծայր աստիճան թունաւոր այդ նիւթը քաղցկեղածին յատկանիշ ունի եւ կրնայ չղային դրութեան անդամալուծութիւն պատճառել: Ատկէ չուրչ 270 թոննոց քանակութիւն մը գտնուած է հոն եւ ինչպէս կ'ըսուի, ոչ մէկ մեթոտ ծանօթ է զայն փճացնելու համար:

Պալթեան նաւահանգիստները լեցուն են լքուած պինուորական կառոյցներով ու սարքաւորումներով: Անհրաժեշտ է նաեւ մաքրել ծովուն յատակը ուր դիզուած են ընկղմած նաւերու մնացորդները, մետաղ, քարիւղ: Այս կարգի մաքրադործումները մեծ ծախքերու կը կարօտին, սակայն ծովափեայ այդ չրջանները մեծ ապագայ կը խոստանան զբօսաչրջութեան համար; ինչ որ արհամարհելի հեռանկար չէ: Համաչարհային դրամատունը որոշ նախաձեռնութիւններ առած է, օգնելու համար տեղական իշխանութիւններուն: Սակայն մնացածին համար անհրաժեշտ է որ երեք երկիրները իրենց անտեսութեան զարկ տան, հարկաւոր միջոցները դտնելու համար:

Խորհրդանչական հաշուեցոյց մըն ալ դրկուած է Մոսկուա որ կը նկատուի խորհրդային բանակին ժառանգորդը: Լատվիա 147 միլիոն տոլարի իր հաշուեցոյցը բացատրած է որպէս իր տարածքին այդքան չարաչար դործածութեան եւ կատարելի մաքրադործումին փոխարժէքը: Այսուհանդերձ, Պալթեան երկիրները իրապաչա են ու ոչ ոք կ'ակնկալէ որ վճարուի դրկուած հաշուեցոյցը:

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար. Ա. Էջէն)

նահատումներու: Միութիւն՝ 29, Տը Վիլլէ՝ 13, Լը Փէն՝ 10, Թաւիւ՝ 13, Ռոքար՝ 16, Համայնավար՝ 6: Թերեւս աւելորդ չէ աւելցնել թէ մեծ պարտեալներ էն նաեւ կանայքները, որոնք կը ներկայանային երկու ցանկով եւ չկրցան իսկ 5%-ի հասնիլ երկուքը միասին:

*
**

Ջախջախիչ մեծամասնութեամբ է որ Աւստրիոյ ժողովուրդը որոշեց մաս կազմել Եւրոպական Միութեան (66,39%):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆի նախագահը որ ՕԹԱՆ-ի Պոլսոյ ժողովին հրաւիրուած էր թուրք իր պաշտօնակիցին կողմէ, հանդիպում ունեցած է ԱՄՆ-ու եւ Ցունաստանի Արտաքին Նախարարներուն, Թուրքիոյ ըմպայակոյաի նախագահին ու վարչապետին հետ: Գրիսթոֆըրի հետ տեսակցելէ եաք Ալիեւ ըսած է միայն թէ կարգ մը նիւթերու մասին համաձայնութիւն դոյացած է իրենց մէջեւ: Ուշադրութիւն դրաւած է այն պարագան որ նոյն պանդոկը դանուելով հանդերձ, Ալիեւ տեսակցութիւն չէ ունեցած ռուս Արտաքին Նախարարին հետ:

ՔԻԿԱԼԻի (Ռուանտա) մէջ ահաւոր ջարդերը չարունակուած են չաթաթավերջին: Որբանոցի մը բոլոր մանուկները առեւանգուած են իրենց հոգատար երկու վարդապետներու աչքին առջեւ, ապա՝ սպաննուած: 170 ապաստանեալներ վայրագօրէն ջարդուած են եւ նախապէս պատրաստուած փոսի մը մէջ նետուած, հութու քաղաքագօրքերուն կողմէ, որոնք մանաւոր ջանք կը թափեն երախայ ըսպաննելու համար:

ԶՈՒԻՑԵՐԱՅԻՔ 57,2% մեծամասնութեամբ է որ մերժեցին կապոյտ սաղաւարտաւոր հայթայթել ՄԱԿ-ի: Այս հարցը -- 600 սաղաւարտաւոր տրամադրել -- հանրաքուէի դրուած էր Ցունիս 12-ին:

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONS
DU 1er DECEMBRE 1993
AU 31 MARS 1994

— 1.000 Francs. -

Mlle Anaid Agopian, M. Jacques Allahverdian, M. Mihran Anaçay, M. Maurice Apkarian, M. Artinian, Association JAF Section Issy, Mlle Haïgaz Assadourian, M. Jean Atamian, Mme Arpinée Avedissian, M. J.-Pierre Azilazian, M. Paul Baghdassarian, Mlle Arménouhi Balian, M. Mardick Baliozian, M. Roger Barsamian, M. Varoujan Basmadjian, Mme Jeannine Bedrossian, Mme Archalouse Berberian, M. B. Bidon, SA Bioxel ,M. Joannès Boghossian, M. Denis Bosel, M. Edward Carabilikian.

(*A suivre*)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վերժին Միլտոնեանի մահուան առթիւ, Արփիկ Մխաքեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (տառնալ «Ցառաջ»էն):

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՏԱՆ

Տարօն, ժաք եւ Ալպէր Պօղոսեան եղբայրները 10·000 Ֆր., Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն 6·000 Ֆր., Վարուժան Մինասեան եւ Ալպէռ Մխրաքեան 2·000-ական Ֆր., Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղ 1500 Ֆր., Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերոմի մասնաճիւղ, Սէն - Լու Ս· Գէորգ Եկեղեցի եւ Տիկնանց Միութիւն, ԱՄԱՅ, Սէն - Ժերոմի Սուրբ Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցի, Հ· Բ· Ը· Միութիւն, Պոլսահայ Մշակութային Միութիւն, Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի, Րաֆֆի Նազարեան, Շալճեան ընտանիք, Շառլ Տէր - Գէորգեան, Արմէն Ութուղեան 1000-ական Ֆրանք:

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ, Կապոյտ Խաչի Պուվար Օտոյի մասնաճիւղ, Վահան Յակոբեան, Էքս - Ան - Փրովանսի Հայ Մշակութային Միութիւն, Էլիզ Յակոբեան, Սեդա Սիմոնեան, Մարի Տօրումեան, Ալեքսանդր Պապայեան, Պերճ Վարժապետեան, Սոնիա Փիլիկեան, Անտրէ Տալիսեան, Պօղոս Քէչէվեան, Կարօ Յովսէփեան, Ռոյան Վարդանեան, Գրիգոր Գրիգորեան, Զաւէն Կապրիէլեան, Իվ Պօղոսեան, Ստեփան Աւագեան, Հայ Արհեստաւորներու Միութիւն, Շահան Ա· Քհնյ· Տէմէեան, Տէլիզազարեան, Վահէ Տուրսունեան, Ժաք Աւտոյեան, Վահրամ Ճարայեան, Անդրանիկ Փամպուքեան, Ժան Գասպասեան, Աչոտ Վարդանեան, Կարապետեան, Նշան Աշկր· Քհնյ· Գուլումճեան 500-ական Ֆր., Մօրիս Սարգիսեան, Մարի Պէրպէրեան, Քլեմանս Թիւթէլեան, Յազումով Հայ Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամական, Սոնիա Ծերուկեան 300 Ֆր., Ոմն, Փիէռ Կարապետեան 250-ական Ֆր., Փարիզ Ամատաննան, Վարդան Տէր - Կարապետեան, Վաչէ Ծ· Վրդ· Իշնատիոսեան, Անրիէթ Տիւլկիւրեան, Վարդավառ Քհնյ· Գասպարեան, Աւետիս Կուտուղեան, Տանիէլը Խաչատուրեան 200-ական Ֆր·:

Նոյն առիթով՝ Աչոտ Վարդանեան 500 Ֆրանք «Ղարաբաղի» բարենպաստակ գործերուն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

GRANDE SOIREE
au profit
de l'Ecole SAINT-MESROB
d'Alfortville

Sous la présidence de *Monsieur le Maire René ROUQUET*
DINER DANSANT

avec
GRICHA et MARTEN YORGANTZ
et pour la première fois en France le " FOLKLOR " ARMENIEN

Vendredi 17 Juin à partir de 20 h 30
au Palais des Sports, Rue de Rome, ALFORTVILLE

— *Tenue de Soirée* —

Réservations : 43. 75. 28. 37 / 43. 96. 18. 13

ՎԱՃԱՌՔ

ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ՝

կիրակի, Ցունիս 19-ին
ժամը 12-էն սկսեալ
au Centre Communautaire ST-SAHAG
12, rue de la Cécile

համեղ պատրաստութիւններ՝ խմիչքներ, եւայլն...

Զափահասներու, երիտասարդներու եւ փոքրիկներու զանազան խաղեր:

Պարի եւ երգի մրցումներ:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

Կարգադրութիւններ եղած են աննըպաստ օդի պարագային:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՑՈՒՆԻՍ 19

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի 90 աշակերտները ձեր բոլորը կը հրաւիրեն հաճելի ու զուարճալի ժամանակ մը անցընելու հայկական մթնոլորտի մը մէջ· Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանի (rue Drouot) «Rossini» սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

VENTE SALLE (No 14)
DROUOT RICHELIEU
Mercredi 15 Juin à 14 heures

Pastel
EDGAR CHAHINE
"au théâtre"
18 × 24 cm. — Lot no 9

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme / Djavo Chant

Sortie
«Beaux Jours»
à SIX FOURS (83)
Déjeûner dans un restaurant
(Bain de mer possible)
au retour
visite de la Chapelle N.D. de la Pépiole du VIe siècle qui est un monument paléo-chrétien très rare
Samedi 18 Juin à 9h30 précises
Place de la Rotonde Dikran Tekeian
St-Jérôme
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. : 91. 06. 29. 65 ou 91. 66. 91. 99.

*
**

Section «Satenig» *de Vaulx-en-Velin*

Grand Bal d'Eté
animé par l'Orchestre *ARAX*
le Samedi 18 Juin à partir de 19h30
dans la Salle de l'Eglise arménienne
de Pont de Cheruy
Place du 24 Avril 1915 Génocide arménien
38230 Charvieu-Chavagneux
— *Entrée* 70 *F.* —

*
**

Section «Sevan» *de Vienne*

Grande Fête
Champêtre Annuelle
le Dimanche 19 Juin
Parc de GEMINS — Vienne
animée par l'Orchestre *ANI*
Ambiance arménienne :
Buffet,
buvette,
tombola, etc...
Salle couverte en cas de pluie.

U.G-A.B - *Marseille*

Colonie de Vacances

La Section de Marseille de l'U.G.A.B. a le plaisir d'annoncer qu'elle organise son 11ème camp de jeunesse (7-14 ans) qui aura lieu dans les belles montagnes du village de VARS, du 9 au 30 Juillet.

Pour les renseignements complémentaires, prière de téléphoner à :

— Mme Herminé Anfissioni : 91. 73. 95. 31
ou
— Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28.

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

Situé sur les plages de Normandie, ouvre ses portes durant la saison estivale, à partir du 6 Juillet, pour y accueillir nos compatriotes de tous âges.

Les enfants sont admis seulement accompagnés de leurs parents.

Pour retenir les chambres ou pour tous renseignements :

Téléphoner à Navassartian 39 85 36 53

A dater du 4 Juillet au Centre de Vacances (16) 31 21 77 63.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐՈՒ

ՍԻՓԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

օդափոխութեան ճամբար մը կը կազմակերպէ իր «ՍԻՓԱՆ բնակավայր»ին մէջ

St-Gervais Les Bains
— (HAUTE-SAVOIE) —

6-էն 14 տարեկան երախաներու համար, Ցուլիս 7-էն 27:
Կեցութեան ծախք՝ 2·400 Ֆր· (ճամբորդութիւնը յաւելեալ)
Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հեռաձայնել· — 43· 26· 50· 43 (երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 14-էն 18)
կամ 42· 78· 31· 93 (ամէն օր, ժամը 9-էն 12):

ՊՏՈՑՔ ՄԸ ԴԷՊԻ GIVERNY ԵՒ ROUEN

Փարիզի Լսաեան Սանուց Միութիւնը օթօքարով պտոյտ մը կը կազմակերպէ դէպի Giverny Monetի թանգարանը, ապա՝ Rouenի տեսարժան վայրերը:

Կիրակի, Ցունիս 19

Տեղեկութիւն եւ արձանագրութիւն մինչեւ Ցունիս 10:

43 · 08 · 12 · 06 -- 46 · 56 · 14 · 53

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՐԱՒԱՆԴԱՒՈՐ ՕՐ. ՀԱՅՐԱՏԻ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Եթէ մեր ժամանակակից բանաստեղծներու ջիղերէն ու երեւակայութեան ազատութենէն պիտի դատենք մեր կեանքը՝ Սփիւռքը անապրելի վայր մը դարձած է արդէն: Ակէ յիսուն տարի առաջ Մ.Քէին - Արեւելքի երիտասարդ քերթողները արդէն զայն անիծած ու դժոխք ըրկած էին: Լաւագոյն պարագային, անիկա առիթ մըն էր որ մարդիկ փախչին իրականութենէն ու երազի մէջ ապաստանին, Արշէն Երկաթէն, Մուշեղ Իշխանէն, Անդրանիկ Ծառուկեանէն մինչեւ Մավեան ու նուազ տազանդաւորները: Այդ օրերէն սկսեալ, երկու սերունդ ըրազէտ ու բանաստեղծ Սփիւռքեան «աննպատակ» պայմանները - օտարութիւն, անատուգութիւն, առանձնութիւն, մշակութային միջավայրի չգոյութիւն, եղեռնի ցաւին յաճախանք, հողի եւ արմատի պակաս, հին սերունդի բըռնատիրութիւն եւայլն - պատճառ եւ արդարացում բռնելէն ծածկելու համար իրենց անբաւարարութիւնները: Ամէնէն աննշաններէն (ո՞վ կը յիշէ այսօր Ն. Ա. Կէօրկիւճեանն ու իր «Կաբօտի Երգերը», Պոսթըն, 1924, Վ. Տօնապետեանն ու իր «Վշտի Ցոլքերը», Պէյրութ, 1925, Օննիկ Զարմունիի «Գորշ Երկնքի Տակ», Սոֆիա, 1932, Խաչիկ Մարկոսեանի «Տրոփումներ», Նիւ - Եորք,)«», Աշիշատի «Մխիթիկ Տաւիղ» Փարիզ, 1955, Մարտ. Գուշագճեանի «Կեանքի Կարօտ», Հալէպ, 1957, Գէորգ Ճինիւիլիզեանի «Արցունքի Շիթեր», Երուսաղէմ, 1957 եւ տասնեակներով գրողներ) մինչեւ մեր արդի գրականութեան կարեւորագոյն դէմքերէն Յարութ Կոստանդեան՝ Սփիւռքի միայն եւ միայն աշխարհագրական անուն մը մնաց եւ ոչ ոք անոր մէջ սեսաւ, Փարիզի սերունդէն եաք՝ դէպի աշխարհի մշակոյթները բացուելու հրաւէր մը, «առիթէն օգտուելու» եւ քաղաքակրթութեան համը առնելու պատեհութիւն մը: Բոլորն ալ յանկերգ ըրին կրօնականներուն, քաղաքական ճառախօսներուն, լրագրողներուն լոզունգները եւ նզովք կարդացին Սփիւռքի դըէխուն: Ահա Կոստանդեանի նամականիէն նմոյշ մը (Յարութ Կոստանդեան «Նամակներ», Փարիզ, 1990):

... Զարոյեանը, ինչպէս եւ բոլորս, աւել կամ պակաս չափով, զոհերն ենք Սփիւռքի մէջ տիրող անկազմակերպ եւ ջլատիչ իրականութեան, ապրում ենք օրը օրին, յուսալով թէ վաղը մի ռեւէ «հրաշքով» մեր կեանքի պայմանները կը փոխուեն, ինքնըստինքեան կը ստեղծուի այն ջերմ ու ընկերական միջավայրը ուր մեզանից իւրաքանչիւրը իր դերն ու կոչումը կը ստանայ: Գիտես թէ քանի՛ փորձեր եղան այդ ուղղութեամբ, եւ բոլորն էլ ձախողեցին, զուցէ միայն այն պատճառով որ մեզանից իւրաքանչիւրը չափազանց խստութեամբ քննադատեց միւսների գործն ու կենցաղը... բոլորս էլ յանցաւոր ենք, որովհետեւ բոլորս էլ եսամոլ եւ յամառ Հայեր ենք. անկարգապահ եւ մանաւանդ անկիրթ, ասում եմ բոլորս, «ճշմարիտն այս է, անսուտ եւ իրաւ իրական»:

Կոստանդեանը դեռ բարձր մշակոյթի տէր մարդ է եւ կը զգայ իր ալ պատասխանատուութեան բաժինը: Ինդիրը սակայն հոդ չէ, այլ՝ ամրողջ իմացական կեցուածքին մէջ որ իր մարդկային տկարութիւնները - միջավայրին հետ կենսունակ կապեր հաստատելու դժուարութիւն, հայութեան հետ հաչտ ապրելու եւ իր ազգային մշակոյթին հետ բնականօրէն չաղախուելու անկարելիութիւնը, մարդկային բնոյթի միակողմանի հասկացողութիւնը եւայլն - պատճառ կը դանէ դատելու: Իրականութեան մէջ, որո՞ւ հոգը... Անշուշտ բարեկամի մը յղուած նամակին մէջ այս տողերը չատ մարդկային նկարագիր մը ունին - ո՞վ չի դանդատիր կեանքի մէջ: Բարեբախտաբար Կոստանդեան այս դժգոհանքէն անդին մեծարժէք բաներ ունէր որով լեցուր իր կեանքը, սակայն միջին դրողը այս դանդատը տեսաւ իր երկներուն մէջ ու տակէ անդին չատ քիչ անգամ անցաւ: Շահան Շահնուրի «Նահանջը Առանց Երգի» տաղանդով գրուած վէպ է սակայն իր գլխաւոր պատգամին հետեւանքը քայքայիչ եղած է չատ մը գրողներու վրայ: Հոն ուր դրագէտը պաշտպանուած է տագնապով՝ հոն օտարութեան, հոգի պակասի, սփիւռքացումի, այլասերումի, առանձնութեան թէմաները արուեստի գործեր տուած են, ինչպէս է պարագան Փարիզի Տգոց դրականութեան: Հոն սակայն ուր միայն գրելու ակռն ու ձիրքը կայ՝ հոն դրական արդիւնքը չատ անբաւարար եղած է: «Արտաքին պայմանները» մեծագոյն փորձութիւնն ու փորձանքը եղած են վերջին հէս դարու մեր դրականութեան եւ պատճառներէն մին եղած են որ մեր Սփիւռքի տագնդատոր գրողներու մէջ ծագում չառնէ գրագէտին անկախ ինքնութեան բացառիկ, բացարձակ եւ արմատական դիտակցութիւնը, գրագէտը որ պայքարի իր միջավայրին կամ նոյնիսկ իր ազգային աւանդութեանց դէմ յանուն մարդի կարելի ազատութեան: Բոլորս ալ լացած ենք մեր ազգային վիշտը, փախած ենք երազանքի գիրկը, սիրաբանած ենք իտէալին հետ, տառած ենք օտարութիւնը, կապկած ենք, չատ մը ձեւերով, Հայաստանեան Ֆոլքլորը որ մեզի կ'ուղղուէր իբրեւ փրոփականտ եւ երբեք իբրեւ մշակոյթ ու գրեթէ ամէն օր ազգային սա կամ նա երեւոյթը տաելի եւ քննադատելի գըտած ենք: Սա եղած է մեր ժողովրդային մշակոյթին ողնասիւնը, պարահանդէսներու երդիչներէն մինչեւ Կիրակիի քառոզները, միութենական ժողովներէն մինչեւ հանդիսներու կամ տօներու տաքիս ըսուած ճառերը: Տակաւ իբար բամբասող, դանդատող, դժգոհ ու պատրանաթաւի ժողովուրդի մը կը վերածուինք:

Ես խնդիրը չունիմ այդ բոլորին հետ: Մարդիկ ազատ են իրենց ուզածը ըլլալու բայց չեն կրնար ուրիշները դատել: Ժողովրդային ենթամշակոյթ մը կը խլրտի, կ'եռայ ու կը պայթի ամէն Երկվայրկեան ակումբներու, եկեղեցիներու դարպասներու, հաւաքոյթներու, տուներու եւ չուկայի տարածքին որ մեր դիտցած ու սիրած հայութիւնն է, յանկարծ 20-րդ դար փոխադրուած...: Ամէն տեղ, այս պատկերը կեանքի ճոխ, այլազան ներկայութիւնն է որ կը բերէ դիտակցութեանս: Բարոյախօսներու եւ լրագրողներու ատելախտ պաշտօնն է կարդի բերել այդ դանդուածը, եթէ կրնան...: Ինչ որ դիս կը մտահոգէ՝ գրագէտներու հոգեբանութիւնն է այս ամբողջին մէջ: Այն չափով որով կարելի է անհատի մը համար տէր կանգնիլ մշակոյթի մը եւ ցանկալ ազդել անոր հոլովոյթին վրայ՝ այն չափով ես կը ջանամ զգուշացնել ժամանակակիցներս այս վարակիչ հիւանդութենէն որ կը կոչուի «Սփիւռքը ուրանալ»: Հնագոյն սերունդի պարագան դուրս է կարողութենէս, սակայն կը խորհիմ թէ նոր գրողներուն եւ մտաւորականներուն հետ կարելի է խօսիլ ու հասկցնել ինչու Հայ Մխրճը պէտք է ազատագրուի եղեռնէն ժառանգ մնացած տաելութեան մտասեւեռումէն, աւանդական զգայականութեան քանի մը սեղմումներէն, այն հայրենասիրութենէն եւ ազգայնամոլութենէն որոնք սովորութիւն դարձած են, մէկ խօսքով՝ իր աւանդական մշակոյթի որոշ տահմանափակումներէն որպէսզի կարենանք քալել մարդկութեան հետ: Թուրքը եւ համայնավարութիւնը մեզ չսպաննեցին սակայն եա պահեցին մեր մտքին ազատ ուռճացումը ու մեզ խրեցին իրենց ժխտականութեան մտասեւեռումին մէջ, եւ իրենց դրեթէ հիմնոտական աղդեցութեան տակ առին Հայուն ստեղծագործական կարողութիւնները: Սփիւռքեան սովորութիւն դարձած յոռետեսութեան ու պարտուողական ոգիին մէկ դուզահեռական երեւոյթը մեր ներկայ վիճակին մէջ Հայաստանցի գրողներու մօտ հայրենիքի եւ հողի թէմային մխահեծան տիրականութիւնն է ուրիշ որեւէ այլ փորձառութեան վրայ:

Այս հարցը կը դրուի իրրեւ մուտք՝ եւ րեք նոր լոյս տեսած գիրքերու արագ քննութեան - Արա Գալանճեան «Գէթ», Լոս -- Անճըլըս, 1993, Հ. Տաճատ Եարմաեան, «Հոգը», Վենետիկ 1994, Հրաչդան Զէյթլեան «Ռեհ», Լոս -- Անճըլըս, 1994: Իրարմէ չատ տարբեր այս երեք գիրքերը Սփիւռքեան ստեղծագործական երեւակայութեան այլազանութեան փաստը կը բերեն: Առաւել, իրենց յիշատակումի կարգը դիծն է նաեւ մեր քերթողութեան տատիճանական ազատագրման որուն խօսքը կ'ըլլար քիչ վերը: Երեքն ալ ծադում կ'առնեն մերժումէ մը որ գիրքէ գիրք աւելի կը չեշտուի ու երեքն ալ օտում մը կը փորձեն դէպի նոր երակ մը, նոր ծիր մը ստեղծումի:

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԷՔ

Վերջերս ուչադրութիւն գրաւած է որ երկար ուղեւորութիւններու օդանաւերուն մէջ յաճախ սկսած են ահազանգել այն սարքերը որոնք միջմոլորտին չողարձակումի քանակութիւնը կը չափեն: Երբ փոխադրամիջոցը 10 քիլոմեթրէն աւելի վեր կը բարձրանայ, կ'ենթարկուի չողադործօն մասնիկներու որոնք կուգան միջոցէն: Այլ խօսքով՝ օդաչուները, օդանաւժիչները ու ճամբորդները անոնց չողավարակ ազդեցութիւնը կը կրեն անզգալարար: Երեւոյթը մինչեւ այսօր յատուկ ուչադրութիւն չէր գրաւած, սակայն անձնակազմները, գործի մարդիկ, դիւանագէտները որոնք չատ յաճախ կը ճամբորդեն որոշ է որ առողջութեան համար վնասակար քանակութեամբ չողարձակման ենթակայ կ'ըլլան:

Շողավարակման գերմանացի մասնագէտ մը անդրադարձած է որ օդաչուներու եւ օդանաժիչներու արեան քննութենէն, վարակման պարագաներու յատուկ եզակի անրնական պարագաներ յայտնուած են: Ան նկատած է թէ այս կարգի անձերու ենթարկուած չողարձակումի աստիճանը հնդապատիկն է հիւլէակայաններու մէջ աշխատողներու ենթարկուած միջինին: Այս հաւաստումը ըսել կուտայ ուրիչ մասնագէտի մը թէ օդաչուները եւ անոնք որոնք յաճախ օդանաւով կը ճամբորդեն, չատ աւելի մեծ հաւանականութիւն ունին չողարձակման հետեւանքով քաղցկեղէ վարակուելու, քան՝ օդանաւի արկածի մը զոհ դառնալու:

Ներկայիս միայն Ֆրանսական օդային դիծերու ընկերութիւնն է որ կանոնաւոր քննութիւն կը կատարէ իր այն օդանաւերուն վրայ, որոնք չատ բարձրերէն կը թռչին: Որովհետեւ, հարցը սերտ կապ ունի թռիչքի բարձրութեան հետ. օդանաւ մը որքան հեռանայ գետնէն, այնքան կ'աւելնայ չողավարակման համեմատութիւնը: Մթնոլորտին ամենավերին խաւերուն մէջ ուժանիւթով բեռնաւոր մեր մասնիկներ կը տեղան մեատղէ թըռչուններուն վրայ որոնց ալիմէնիմէ ծածքը ոչ մէկ պաշտպանութիւն կ'ընծայէ: Այս մասնիկները կը զոյանան աթոմներու եւ փրոթոններու բախումէն: Երեւոյթը աւելի զարկ կը ստանայ այն չըրջաններուն երբ արեւային ներքին պայթումներ ու անոնց հետեւանքով ժայթքեր տեղի կ'ունենան: Այդ միջոցին չողարձակումը աննախադէպ համեմատութիւններու կը հասնի: Ամերիկեան կեդրոնը որ կը հսկէ օդային երթեւեկին, կ'ուսումնասիրէ դրութիւն մը որ օդաչուները պիտի մղէ չրջանցելու բեւեռային գօտին. որովհետեւ այդ չրջանին մէջ չողազործօն տարրերը կրկնապատիկ չափով աւելի են:

Միայն անջրպետէն չէ որ կուգայ չողազործօն այս մասնիկներուն վտանգը. անոր աղբիւր կրնան ըլլալ նաեւ բեռնատար օդանաւերու փոխադրած բեռները: Անոնցմէ են օրինակ, քոպալթի «ռում-բ»երը որոնք կը գործածուին քաղցկեղի բուժումին մէջ: Գերմանական օդային դիծերը միայն 1993-ին, որոշ չողազործօն յատկանիշի տէր 30 հազար իրեն փոխադրած են:

Հարցին մատնանչումը պատճառ եղած է որ օդային դիծերու աչխատողները չարժման անցնին իրենց անօրէնութիւններուն դէմ: «Ալիթալիա»յի անձնակազմը յայդնած է պարտադրել որ օդանաւերը չանցնին թեւերուն ճամբէն ու հիմա այդ ընկերութեան փոխադրամիջոցները դէպի Ծայրագոյն Արեւելք դիմելու համար կ'անցնին Մոսկուայէն: Զեռնարկներ կը կատարուին նաեւ օդաչուներու ասպարէզը վտանգի ենթակայ ասպարէզներու կարգին դասելու համար: Սակայն, առայժմ ոչինչ յատակ է կանոնադրութեան մակարդակին վրայ ու բողոքի չարժումներ կը խմորուին նաեւ օդաչուներու չրջանակին մէջ: Մէկ բան արդէն յատակ է. ամէն տարի կը մեծնայ քաղցկեղէ մահացող օդաչուներու համեմատութիւնը: Գանատայի, Մեծն - Բրիտանիոյ եւ Միացեալ - Նահանգներու մէջ կատարուած հետազօտութիւնները ցոյց տուած են որ ամէնէն չամախադէպները՝ են ուղեղի եւ մորթի քաղցկեղները:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ, ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յարգելի հայրենակիցներ,

Հայաստանի Հանրապետութեան պետական Գրապալատը աղդային մատենագիտութեան, կենտրոնացուած քարտադրացուցակաւորման, մամուլի վիճակագրութեան եւ տեղեկատուութեան պետական կենտրոնն է, ինչպէս նաեւ տպադիր նիւթերի պահպանութեան արխիւային կենտրոնը: Ան հիմնադրուել է 1922 թուականին եւ ունի վերջին 70 տարիների ընթացքում Հանրապետութիւնում լոյս տեսած տպադիր նիւթերի (գրքեր, թերթեր, ամսագրեր, նոտաներ, գեղարուեստական ալպոմներ, քարտէղներ, դիտաժողովների նիւթեր, թատերական եւ մշակութային միջոցառումների ազդագրեր, ծրագրեր, հրաւիրատոմսեր եւ այլն) շուրջ 3,5 միլիոնի հասնող անձեռնմխելի արխիւային փոնտ, որ ամենամտրոյկականն է մեզանում:

Այսօր, երբ հայ ժողովուրդը ձեռք է բերել իր այնքան երազած անկախ պետականութիւնը, երբ աւելի քան երբեւէ իրական է դառնում Հայաստանը համայն հայութեան հայրենիքը լինելու մասին նուիրական զաղափարը, կարծում ենք, ժամանակն է պետական հովանու ներքոյ ձեռնարկել լուրջ քայլ ազդային մատենագիտական ստեղծման եւ համահաչիկան տպադիրը նիւթերի արխիւային ազդային փոնտի հիմնադրման գործին: Մեր ազդային մշակոյթի միասնականութեան ձեւաւորմանը եւ զարդացմանը մեծապէս նպաստող այդ չատ կարեւոր ծրագիրը անհնար պիտի լինի իրականացնել առանց համատեղ ջանքերի: Ուստի խնդրում ենք՝ հայերէն եւ օտար լեզուներով ձեր հրատարակած ընթացիկ ամէն կարգի նիւթերից մէկական օրինակ ուղարկել Գրապալատ: Ստացուած գրքերը, պարբերականները եւ այլ տպադիր նիւթերը կը մշակուեն, կ'ուսումնասիրուեն, կը համակարդուեն եւ ի հարկի կ'արտացոլուեն Գրապալատի հրատարակութեամբ ամսական պրակներով լոյս տեսնող մատենագիտական տարեգրքերի մէջ:

Սիրելի հայրենակիցներ, տարբեր ժողովուրդների ազդային մատենագիտութիւնները, որպէս օրէնք, սովորաբար ընդգրկում են նաեւ օտար երկրների մամուլում եւ գրականութեան մէջ տուեալ ժողովրդի մասին լոյս տեսած յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները: Ըստ այդմ, խնդրում ենք մեզ ուղարկել նաեւ ձեր երկրներում օտար թերթերի եւ ամսագրերի մէջ կամ էլ առանձին գրքերով Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի մասին լոյս տեսած մշակութաբանական, անտեսագիտական, քաղաքագիտական եւ այլ բնոյթի վերլուծական յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները:

Մենք նախատեսում ենք հրատարակուող ազդային մատենագիտական տարեգրքերը բաժանորդագրութեամբ առաքել ամբողջ աչխարհի հայկական մշակութային կենտրոններին, գրադարաններին, խմբագրութիւններին, անհատներին եւ ընդհանրապէս այն օտար կազմակերպութիւններին, որոնք ցանկութիւն կ'ունենան ձեռք բերել դրանք:

Մեր հասցէն է՝
STATE BOOK CHAMBER
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA
375009, Yerevan-9, H. Kochar st., 21

Նիւթերը կարելի է ուղարկել նաեւ Մոսկուայի հայկական դեսպանատան հասցէով՝ ծրարի վրայ նչելով, որ այն ՀՀ պետական Գրապալատի համար է:

Դեսպանատան հասցէն է՝
ARMENIAN EMBASSY
Armyanski Pereoulok 2
101872, Moscow, Russian Federation

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԷՔՄԷՋԵԱՆ
ՀՀ Պետական Գրապալատի տնօրէն

ԹՄՄ

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՍՊԱԼԹ

ԿԱՐԾԱՆԱՆԱՑ

«ՎԱՐԴԳԷՍ ԵՒ ՌԻԹԱ ՊԱԼԵԱՆ»

1993 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

ՄԱՄԼՈՑ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեան» տարեկան ամսոյ մրցանակը չնորհուեցաւ Ֆրանսահայ վաստակաւոր լրագրող Տիգրան Թոսպալթին: Մրցանակը ծանուցուեցաւ Թ. Թ. Միութեան 20-րդ Պատգամաւորական Ժողովին, 1994, Յունիս 4, Մոնրէալի «Թէքէեան» կեդրոնին մէջ:

Տիգրան Թոսպալթ ծնած է Հալէպ, ապա՝ իր հրապարակագրական եւ քաղաքական գործունէութեան դաշտը հանդիսացած է Լիբանանը: Ան, 19 տարեկանին խմբագրութեան անդամը կը դառնայ Միւնի - Արեւելքի ամէնէն ազդեցիկ թերթերէն, ֆրանսատառ «Լ'Օրիան» օրաթերթին. ան 1947-ին կը հիմնէ իր սեփական «Լը Սուար» թերթը, որ կը հրատարակի մինչեւ 1975 թուականը, երբ Պր. Թոսպալթ կը հաստատուի Կալիֆորնիա: Ան 1951-ին կ'ընտրուի նաեւ Լիբանանի Խորհրդարանի անդամ:

Լիբանանի հայ մամուլին մէջ լրագրական նոր ոճ մը եւ լրատուութեան աշխուժութիւն մը մտցուց Թոսպալթի հիմնած «Այդ» օրաթերթը, որուն խմբագրութիւնը ստանձնած էր իր կողակիցը՝ Լիւսի Թոսպալթ, քոյրը եղերաբախտ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի: Այժմ, Պր. Թոսպալթ աշխոյժ կերպով կը չարունակէ իր լրագրական բարձրորակ ասպարէզը՝ իր չաբաթական համատարած սիւնակը հրատարակելով Լոս - Անճըլըսի «Նոր Կեանք» չաբաթաթերթին մէջ:

Այս մրցանակը, հաստատուած ուշինկ-ինարնակ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեանի կողմէ, ամէն տարի կը տրամադրուի Թ. Մ. Միութեան մօտ ստեղծուած համանուն Հիմնադրամի եկամուտէն: Մրցանակը փոխն ի փոխ կը տրուի՝ տարի մը հայատառ մամուլին աշխատող լրագրողներուն եւ յաջորդ տարին՝ օտար լեզուով արտայայտուող արժանի հայ լրագրողներու:

Թէքէեան Մշակութային Միութեան կեդրոնական Վարչութիւնս այս առթիւ ջերմօրէն կը չնորհաւորէ Պր. Տիգրան Թոսպալթն ու յաջողութիւն կը մաղթէ անոր ապագայ գործունէութեան:

Թէքէեան
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պոսթըն
Յունիս 6, 1994

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՇՈՒԿԱՑԻՆ ՏԷՐԵՐԸ

Զարգացած երկիրներուն մէջ 200 միլիոնի չուրջ է 11 – 20 տարեկան երիտասարդներուն թիւը. անոնք որ մարզական, երաժշտական նոյն ճաշակներուն տէր են, յատկապէս ճինզ տափատներու, տեսերիզներու, երաժշտութեան սկաւառակներու մարզերուն մէջ, երկրագունտին գնորդներու ամենամեծ զանգուածը կը կազմեն: Անոնց հետաքրքրութիւնը զբօսաւորաբար կ'ուղղուի ամերիկեան ապրանքներու: Միայն Միացեալ – Նահանգներու մէջ, 1993-ին, 28 միլիոն դեռատի գնորդներ 57 միլիառ տոլարի գնում ըրած են:

*
**

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԱՑԼԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

Ժամանակներու փոփոխութեան հետ, գայլերու դէմ պայքարն ալ վերջ գտած է Ռուսաստանի մէջ ու ներկայիս այնպէս կը թուի որ կ'աւելնայ անոնց թիւը: Մասնագէտներու համաձայն, տասնամեակներու պայքարն ալ ունեցած է իր վնասակար հետեւանքները, բայի անկէ որ այդ անասուններուն թիւը կրկնապատկուած է 70 տարուան ընթացքին: Ցառաջ եկած է գայլերու նոր ցեղ մը որ աւելի վարժ է մարդ արարածին, աւելի խելացի ու աւելի արագ կը բազմանայ: Հարցին մասնագէտները ամէնէն մտահոգիչը կը նկատեն այն պարագան որ գայլերը կը մօտենան մարդոց, չեն խրտչիր անոնցմէ: Գայլերու սեռը նոյնիսկ յաղթահարած ըլլալ կը թուի մարդկային դիակէն ունեցած իր աւանդական սարսափը:

*
**

ՏՈԼԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

65 տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ամերիկեան պետական դանձատունը կը պատրաստուի փոփոխութիւններ կատարել կանանչ դրամանիշին գծագրութեան մէջ: Այս փոփոխութեան նպատակը դժուարացնել է գործը կեղծարարներուն որոնց նախընտրած դրամն է ամերիկեանը եւ որոնց գործը մեծապէս դիւրացած է թէքնոլոժիի նորութիւններով: Անկարելի չէ որ նոր տոլարները երկրորդ դոյն մըն ալ ունենան ու նաեւ անճնաւորութեան

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

Կլէնտէլի Հայ Սքուլի դահլիճին մէջ, Մայիս 15-ին, յայտով համերգ մը տեղի ունեցած է մասնակցութեամբ Ֆրանսահայ դաշնակահար Ռոպէր Թէլեանի եւ դանատահայ երգչուհի՝ Ալին Գուրեանի: Առաջին մասին, դաշնակահարը հանդէս եկած է Շուման, Լիսթի, Տէպիւսիի գործով, իսկ երգչուհին՝ Մոցարթի, Վերտիի, Տըլիպի, Շէթրաուսի, Պէրնչթայնի եւ Օֆընպախի փունջ մը երգերով: Համերգին նախաձեռնութիւնը կը պատկանէր ամերիկահայ թատերա – երաժշտական միութեան:

*
**

ՓԱՍԱՏԻՆԱՑԻ Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ, Մայիս 15-ին, տօնուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան 88-րդ տարեդարձը, հովանաւորութեամբ Արեւմտեան Թեմի առաջնորդ՝ Վազէ Արք. Յովսէփեանի: Բացման խօսքը արտասանած է Հերմինէ Ճանոյեան եւ հակիրճ ակնարկ մը նետած Հ. Բ. Ը. Միութեան պատմութեան վրայ 1906-էն: Տիգրան Թէվրիզեան (անդլերէն) խօսած է հիմնադիր Պօղոս Նուպար Փաշայի ծրագիրներուն մասին, ընդգծած է որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը այսօր 130 մասնաճիւղեր ունի որոնք վառ կը պահեն միութեան ջահը: Հայերէն խօսք առած է Երուանդ Պապայեան յիշելով թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ապաքաղաքական կազմա-

մը դիմագիծին ուրուագիծը: Ամերիկեան պետական զանձին դեկավարութեան համաձայն, աշխարհի մէջ 349 միլիառ տոլար կայ չրջանառութեան տրուած:

*
**

ՊՈՒԼԿԱՐ ԵՐԱՒԱՆԵՐ ՈՐԴԵԳՐԵԼՈՒ ՊԱՑՄԱՆՆԵՐԸ

Պուլկարական «Դումա» թերթը կը գրէ թէ օտարականներ այսուհանդերձ պիտի չկարենան դիւրութեամբ որդեգրել պուլկար երախաներ: Նոր օրէնք մը քուէարկուած է որ չատ խիստ միջոցներ կը սահմանէ այս մասին: Օտարներու կողմէ որդեգրելի պիտի կարենան ըլլալ պուլկար միայն այն մանուկները որոնք երկու տարեկանէն մեծ են ու որեւէ հաւանականութիւն չունին տեղացի ծնողքի մը կողմէ որդեգրուելու:

կերպութիւն մըն է: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

*
**

ԳԻՄՊՐԻՃԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 22-ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի անկախութեան հըռչակման (1918, Մայիս 28) տօնակատարութիւնը կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. Արամ - Դրօ Կոմիտէի: Բացումը կատարած է Կոմիտէի ներկայացուցիչ՝ Պօղոս Ճապրայեան: Գլխաւոր բանախօսն էր Մարսօ Սողոմեան: Պաշտօնական բաժինէն ետք տեղի ունեցած է խրախճանք: Նոյն օրը հանգանակութիւն կատարուած է Արցախ ի նպաստ:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, 400 հոգիի ներկայութեան, Մայիս 27-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 76-րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ.Ց.Դ. Սողոմն Թէհլիրեան Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ կեդրոնը գործող բոլոր միութիւններու: Բացման խօսքը արտասանած է Էլիզ Շարապխանեան; Հ.Ց.Դ. ԳԵՄ Զաւարեան մասնաճիւղի խօսքը փոխանցած է Աբօ Նդրութեան, ՀՕՄ-ի կողմէ խօսած է Ալիս Շիթիլեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Բիւրոյի անդամ Երուանդ Փամպուքեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

*
**

ԼԱԻԱԼԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնի պաշտօնական բացումը կատարուած է Մայիս 8-ին, 250 հոգիի ներկայութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Հ.Ց.Դ. Սարգիս Զէյթլեան Կոմիտէի հերթապահ Արտօ Գաբրիէլեան: Յաջորդաբար խօսք առած են Վաղարշ Ի՛սրամճեան, Մանուէլ Զարչաֆեան, Լորի Խաչատուրեան եւ Սիրարթի Մանուելեան: Նուիրատուութիւններէ դոյացած է 18 հազար դանատական տոլար: Նոր կեդրոնը օժտուած է միութենական դրասենեակներով, առօրեայ հաւաքատեղիով եւ սրահով:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Վերի յարկը կայ տակաւին թատրոնը խամաճիկներու (մարիօնէթ) որ այնքան սիրելի էր իր մանկական երեւակայութեան. հոն կարծես մասնիկ մը մնացած է իր տակաւին չարթնցած հզօր մանչէն:

Տունը վերածուած էր միւզէի, ուր կը դնուին մեծ հեղինակին ամէն երկերուն հետ, ամէն տարիքի նկարները, երախայ, պատանի, երիտասարդ, չափահաս ու ծերունի:

Վերյիշումներ կեանք կ'առնեն տեսակ մը յափշտակութեան մէջ, այդ նկարներուն առջեւ:

Հոս՝ Սէդենհայմի բողոքական հովիւին աղջկան, Փրէտէրիքային սիրահար կէօթէին է, իրաւաբանական ուսանող, սիրոը արիւնած, սոխուած ըլլալուն բաժնուելու աննմանն Փրէտէրիքայէն որ ամբողջ կեանքին մէջ չէ ուզած մոռնալ:

«Սիրտ մը որ կէօթէէն սիրուած է, չէ կարող ուրիշին պատկանիլ»:

Ցետոյ անհնարին սէրը որ կը ծնի հոգիին մէջ դէպի բարեկամին՝ Քէսթնէրի նշանածը, անմեղունակ աղջիկը, Շարլոթը. սէր որ տակաւ վտակի մը պէս ընդլայնած, ողողած է իր էութիւնը եւ անկից եւս դժնդակ բաժանումը որ կեանք տուած է Վէրթէրին, սերունդներու հիացում Վերթէրին:

Ու բոլոր իր զմայլելի երկերը, բոլոր կիները որոնք ծնունդ տուած են անմոռանալի էջերու, այդ նկարներուն առջեւէն չարժանկարի մը պէս կուգան կ'անցնին. սակայն միշտ սիրապետողն է Փրէտէրիքան:

Նորատի, սիրատենչ կերպարաններէն անդին նուիրական երեւոյթի մը պէս կ'իջխէ գլուխը ծերունիին, չողչողուն հանճարի լուսապսակով:

Վերջին տարիներու կէօթէն որ աշխարհի տուաւ իր հոյակապ հրաշակերտը:

Ֆաուստի ողբերգութիւնը:

Խորհրդաւոր ճակտին տակ մեծ վարպետին, կարծես կը կարդացուի խորհուրդը այդ երկին չնաչխարհիկ:

Ֆաուստը կէօթէին բանաստեղծական կտակն է, ինչպէս ըսած է ինք:

Այն իր ամբողջ կեանքին մէջ խորհած է այդ ողբերգութեան եւ իր կեանքին վերջին եօթը տարիներուն ամբողջացուցած է զայն:

«Ֆաուստի ողբերգութիւնը մէկն է այն մեծ յղացումներէն որոնք մտքերու յեղաշրջումին մէջ մեծ հետք մը կը թողուն, ինչպէս յաւերժական մարդին մէջ հոգինեղուն վերաբերեալ բաներու»:

Երեք բացարձակապէս իրարմէ տարբեր տիպարներ, Ֆաուստը, Մարկրիթը եւ Մէֆիսթօֆէլէսը, կը կազմեն տրամին մեծութիւնը, իրենց այլազանութեամբն իսկ:

«Ես այն եմ որ կ'ուրանէ, կ'ըսէ Ֆաուստ: – Ես կինն եմ որ կը սիրէ, կը չեշտէ Մարկրիթ: Իսկ սատանան կը խոստովանի, – Ես ուրացողն եմ»:

Եւ այդ երեք դէմքերը կ'ապրին եւ պիտի ապրին յաւիտենապէս մտաւոր աշխարհին մէջ:

Կէօթէ իր կեանքին ամէն դժնդակ անկիւնադարձերուն եկած է ուխտանք փընտռել Ֆրանքֆուրթ, իր մօր մօտ:

Գեղածիծաղ են ափերը Մայնի որ կ'անցնի քաղաքին մէջէն. հոն լոյսը կը ցոլայ ջուրին մէջ, հովանոց ծառեր կ'եղերեն գետը ու անոր հայելիին ծոցը թրթռուն տերեւներ կը վխտվխտին. եւ այդ կապտորակ գնացքին մօտ կը մնայ տունը աշխարհի ամէնէն յոռետես փիլիսոփային, Շոփէնհաուէրի:

Ի՞նչպէս այդ խայտագին գեղեցկութիւնը, այդ հաճելի զալարիքը, խնդզալիր արեւով փողփողուն թովչանքը այդ երկընքին չեն կրցած ուրախութեան չող մը դնել կաթեցնել փիլիսոփային մռայլ հոգիին մէջ, որ Տանթէի դժոխքին հանդոյն իր մուառքը արդիլած է յոյսին:

Շոփէնհաուէ՛ր: Սարսուռ մը կ'անցնի սրտէս անոր տանը առջեւ, նսեմասաւուր խորհուրդներ միայն. արդեօք երբեք ցնծագին մտածում մը չէ՞ ունեցած ան սա լոյս ալեակներուն, սա մեառաք խոտերուն, սա ոսկեփրփուր ամպերուն առջեւ,

Եւ իր տունը կը մնայ լռին, տխրատեսիլ, երբեւ վկան իր թախիծին, իր անպատում դառնութեան:

Պատմական յիշատակարան մը քաղաքակերտարանը (ուր ամուսնացաւ աղջիկս Հրանդ Թորոսեանին հետ): Ֆրանսան ճարտարապետութեամբ կառուցուած կարգով տուներ իրարու կցուած, որոնք 1562 թուականին՝ երբ Ֆրանքֆուրթ գերման կայսրերու թագադրութեան վայր նշանակուած էր, այդ եռանկիւն տանիքով չէնքերուն մէջ տեղի կ'ունենային մեծաշուք հանդէսներ: Կարծես անոնք պահած են հետք մը այդ տպաւորիչ հանդիսութիւններէն, ճոխ այլազան համազգեստներէն խստադէմ իշխաններուն, ասպետներուն չողչողուն սպաւարտներէն, ոսկեմաշուն քայլերդներէն եւ արքայական արարողութիւններու վսեմութենէն, քանի որ իրենց անպաճոյճ դիրքին հակառակ տեսակ մը խոր տպաւորութիւն յառաջ կը բերեն, անցեալէն մնացած վեհութեամբ մը. օրութիւններու անկից եկած անցած ըլլալուն պերճանքովը եւ կամ աշխարհի մեծութիւններու ունայնութեան մէկ յիշատակութեամբը:

Փերթոզահօր ըսածին պէս՝ «անց ու դնաց է ամէն բան...», կոյտ մը մոխիր:

Երբաճաշակ դղեկատիրոջ մը մէկ ծառատունն է կարծես Ֆրանքֆուրթի գերեզմանոցը որ կը դնուի քաղաքին ամէնէն բարձր մասին վրայ:

Հոն հոգածու ձեռքեր ամէն մէկ ուղին, ամէն մէկ ածուն, ամէն մէկ տերեւը խնամած, մաքրած են:

(Շար. 105)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 18, Տօն է Նշխարաց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. a le plaisir de vous convier

A U

GALA M.C.A. 94

Sous la Présidence
de *M. RENE ROUQUET*
Maire-Adjoint d'Alfortville

Langue arménienne * Danse * Musique
Eveil * Chants

SAMEDI 18 JUIN à 20H45 précises
Salle des Fêtes, rue Voltaire
— *Participation aux frais* —

EMISSION M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H A 12H

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONS
DU 1er DECEMBRE 1993
AU 31 MARS 1994

— 1.000 Francs. -

M. Vahé Cilingir, M. Stephan Damlamian, M. Haygaz Demirciyan, M. Nazareth Derderian, M. Jacques Deyirmendjian, M. H. Dikranian, M. Minas Djabourian, M. Jean Egger, M. Michel Ekherian, Mlle Micheline Favrel, M. Gencyan, M. J. Ghazarossian, M. Jean-Noël Gochgarian, M. Osgian Gondelen, M. Aram-Andrei Grigorian, M. Serge Haroutunian, Mlle Elise Hatchadourian, Mlle Elisabeth Hekimian, M. Claude Heratchian, M. Jean Israbian, M. Georges Jamgotchian, Mlle Elise Kapoudjian, M. Baptiste Kasparian, Mlle Denise Kavedjian, M. A. Kazandjian, M. Michel Kazandjian, M. Jacques Kazourian, M. Arthur Kazourian, M. Arthur Kechichian, M. Pascal Kehyayan, M. Michel Keuleyan, M. Kevorkian, M. Garabed Khatchadourian, M. Khemtemourian, M. Marc Koharian, Mlle Anahit Mardirossian, M. Sarkis Markarian, Mlle Araxie Matossian, M. Mardiros Meguerditchian, M. A. Meguerditchian, M. Merdjanian, Mlle Narcisse Mihdjian, M. Marius Missakian, M. Roger Nakachan, M. Bernard Ohanian, M. Dikran Ozmanukian, M. Garabed Paltobedrossian.

(*A suivre*)

ՎԱՂԱՆՑ

ԳԱՂՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ՝

Կիրակի, Յունիս 19-ին
ժամը 12-էն սկսեալ
au Centre Communautaire ST-SAHAG
12, rue de la Cécile

Համեղ պատրաստութիւններ՝ խմիչքներ, եւայլն...

Զուարճութիւններու, երիտասարդներու եւ փոքրիկներու զանազան խաղեր:

Պարի եւ երգի մրցումներ:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

Կարգադրութիւններ եղած են անկապատ օդի պարագային:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վերժին Միլտոնեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տելեմաք Գալէկեան 1·000 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Տէսինի Ս. Աստուածածին Հայ առաքելական եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը կազմակերպէ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 19

«Centre Aéré de Décines»

ժամը 12-էն սկսեալ:

Կը մասնակցի երգիչ՝ Յարութ:

Թոմպոլա - Հայկական համեղ ճաշեր:

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրան - Լիվրիի «Տիրուհի Մխսաքեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ «ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ» մը, Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 20·30-էն սկսեալ:

17, rue Charles Péguy,
93190 Livry-Gargan

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

43· 83· 87· 68 *կամ* 43· 32· 47· 20 *Միւերուն:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ կատարուած իւղագինի հատեւեալ նուէրները:

Պ· Ժորժ Յակոբեան 300 Ֆր·, Պ· Հանրի Գոզիկ 500 Ֆր·, Պ· Քերովբէ Գուլումճեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէյէ 100 Ֆր·, Տիկին Հելէն Տամլամեան 300 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ռըպէ Զաքկարեան 100 Ֆր·, Պ· Փիէր Արզումանօֆ 300 Ֆր·, Օրիորդ Ս· Տէօքմէճեան 50 Ֆր·, Պ· Թովմաս Թովմասեան 250 Ֆր·, Տիկին Օրոր Սէմէրճեան 200 Ֆր·, Տիկին Անգինէ Լըկրան 500 Ֆր·, Պ· Ժորժ Կրակոսեան 350 Ֆր·, Օր· Մարի Տէվլէթեան 100 Ֆր·, Պ· Յարութիւն Խաչատուրեան 200 Ֆր·, Պ· Օննիկ Պայրամեան 1·000 Ֆր·, Տիկին Մելինէ Պասմաճեան 100 Ֆր·, Օրիորդներ Մարի եւ Ռոզէթ Խաբչեան 200 Ֆր·, Պ· Կարպիս Պէզեան 500 Ֆր·, Տիկին Աստրա Սերոբեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ֆելիքս Գարակիւլեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ 300 Ֆր·, Օր· Ժանն Պալեան - Զաուիկեան 300 Ֆր·, Տիկին Մարիամ Թորոսն 100 Ֆր·, Տիկին Աննա Գարաթէփէ 500 Ֆր·, Տիկին Տիգրանօֆ 100 եւ Գարագէհան - Փանարօթօ ընտանիք 300 Ֆր·:

Chypre 1974 / 1994
20 ans d'occupation turque

Vingt ans se sont écoulées depuis que l'armée turque a envahi Chypre dont elle occupe les 37% du territoire.

Depuis 20 ans le tiers de la population de Chypre (Grecs et Arméniens), ont été chassés de leurs foyers et sont devenus des réfugiés dans leur propre pays.

Depuis vingt ans les familles des 1619 portés disparus cherchent à connaître le sort des leurs.

Vingt ans de colonisation sauvage, programmée avec machiavélisme, qui consiste à introduire des colons turcs d'Anaolie dans la partie occupée, afin d'altérer le tissu démographique de Chypre.

Vingt ans de destructions permanentes et systématiques du patrimoine culturel et religieux de l'île dans le but d'effacer toute trace, témoignant de son caractère grec plusieurs fois millénaire.

Vingt ans de violation systématique des Droits de l'Homme et des libertés fondamentales condamnée par l'ONU, le Conseil de l'Europe et autres instances.

Depuis vingt ans Chypre est coupée en deux. Les barbelés de la honte imposés par l'Attila Turc du 20ème siècle sont toujours là en dépit de toutes les condamnations.

Le mur de Berlin est tombé depuis 5 ans, mais le mur de Nicosie est debout insulte vivante des valeurs démocratiques auxquelles nous sommes tous très attachés !

Nous ne pouvons plus tolérer ce crime !

Nous exigeons l'application des Résolutions de l'ONU. Nous demandons le retrait immédiat des troupes turques de Chypre, le retour de tous les réfugiés dans leurs foyers. Nous proclamons le droit pour tous les Chypriotes de vivre libre et circuler librement dans leur propre patrie.

Soyons tous présents le 19 Juin à 16 heures sur le Parvis des Droits de l'Homme au Trocadéro pour manifester contre l'occupation de Chypre par les troupes turques, contre l'indifférence de la Communauté internationale, pour une Chypre libre et unifiée.

TOUS ENSEMBLE, EXIGEONS LA JUSTICE POUR CHYPRE

COMMUNAUTE CHYPRIOTE DE FRANCE

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise
U N

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
Alep/Syrie, du 2 au 22 Août

POUR LES JEUNES DE 8 A 14 ANS

Sous le patronage et avec le soutien de son Eminence l'Archevêque *Souren Kataroyan*, Prélat des Arméniens de Syrie.

● Les participants seront hébergés individuellement par des familles selectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

● Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés, sous le contrôle du Conseil d'Education arménien d'Alep.

● L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par l'Organisation des Dames Arméniennes de Syrie et par des responsables de l'Assocation Machtotz.

● Plusieurs excursions sont prévues ainsi qu'un pélerinage à Deir-el-Zor et l'Eglise des Saints-Martyrs.

FRAIS DE PARTICIPATION : 4.000 FRS par personne comprenant le transport (avion Paris—Alep—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions : (1) 47. 50. 97. 51
Date limite des inscriptions : LE 15 JUIN.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՓԹ

Նուիրուած՝
Բանաստեղծ

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը դասախօսէ եւ կ'արտասանէ՝
Բեմադիր ԳՐԻԳՈՐ ՉԱԼԻԿԵԱՆ
Ուրբաթ, Յունիս 17, ժամը 20·30-ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան
Տիգրան եւ Զարուհի Տէմիրեան սրահին մէջ՝
17, rue Bleue, Paris 9e
Դասախօսութեան ատարին՝ ճաշ:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի, Յունիս 19, եկեղեցւոյ աւանակոչութեան օրն է:

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայր· Պատուիրակ ու Առաջնորդ Փարիզի Հայոց

Յատուկ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօնով եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու ու հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, որմէ ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից «Սարգիս Պալասանեան» սրահին մէջ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme / Djavo Chant

Sortie

«Beaux Jours»

à SIX FOURS (83)
Déjeûner dans un restaurant
(Bain de mer possible)
au retour
visite de la Chapelle N.D. de la Pépiole du VIe siècle qui est un monument paléo-chrétien très rare
Samedi 18 Juin à 9h30 précises
Place de la Rotonde Dikran Tekeian
St-Jérôme
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. : 91. 06. 29. 65 ou 91. 66. 91. 99.

***

Section «Satenig» de Vaulx-en-Velin

Grand Bal d'Eté

animé par l'Orchestre *A R A X*
le Samedi 18 Juin à partir de 19h30
dans la Salle de l'Eglise arménienne
de Pont de Cheruy
Place du 24 Avril 1915 Génocide arménien
38230 Charvieu-Chavagneux
— *Entrée 70 F.* —

***

Section «Sevan» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

le Dimanche 19 Juin
Parc de GEMINS — Vienne
animée par l'Orchectre *A N I*
Ambiance arménienne :
B u f f e t,
b u v e t t e,
t o m b o l a, e t c...
Salle couverte en cas de pluie.

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 19

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի 90 աշակերտները ձեր բոլորը կը հրաւիրեն հաճելի ու զուարճալի ժամանակ մը անցընելու հայկական մթնոլորտի մը մէջ. Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանի (rue Drouot) «Rossini» սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 16
JEUDI
16 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻԺ 18·350 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.350

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՒՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 27 երեսփոխանները «ապատամբական» չարժումի մը ծնունդ տալու պատրաստած էին, Յունիս 14-ին, բայց նախագահը՝ Ժերար Լոնկէ առաջքն առաւ, պահ առաժամապէս : ԻՄ - ՏԷ - ՔՖ-ի մաս կազմող այս 27 «անառակ որդիները» նախ յայտարարեցին թէ խորհրդարանական անկաւ խմբակ մը պիտի կազմեն, ապա չժարեցան իրենց ծրագրէն : Այս եւ նման չարժումներ փաստերն են «նախանախագահական» խլրտումներու որոնք կը ջղին մեծամասնութիւնը եւ որու լուսանձոյն է մէկ (միացեալ) կամ երկու թեկնածուներու հարցը : Հանրապետական կուսակցութեան Աղդ. Խորհուրդի նիստ մը Յունիս 26-ին պէտք է յստակացնէ կացութիւնը :

ՄԱԼԹԱՑԻ մայրաքաղաքը հաւաքուած են Եւրոպայի Խորհուրդի 32 անդամ պետութեանց Արդարադատութեան նախարարները որոնք կը զբաղին կաշառակերութեան հարցերով : Հաստատուած է որ քաղաքական ապականութիւնը բեմը գրաւէ Իտալիա, Սպանիա, Ֆրանսա եւ բոլորն ալ մտահոգ են նաեւ տեղական մաֆիաներու բազմապատկումէն : Ժողովին հեռանկարներն են մի՛կառավարական գործակցութեան մը ուղիներու հետազոտութիւնը :

ՓՐՈՖ. ՓՕԼ ՄԻԼԻՋ, իր ժամանակակիցներէն մեծագոյն բժիշկներէն մէկը, մեռաւ 81 տարեկանին : Իր ապարէզի կողքին, միշտ յանձնառու եղած է քաղաքական դատերու : 1970-ին զօրավիզ էր Պաղեստինցիներու, 1973-ին ձայն բարձրացուցած է խորհրդային չիմարանոցներուն դէմ որոնք որպէս բանտ կը ծառայէին այլախոհներու : Երկար տարի նախագահ եղած է Ֆրանքֆըրթիանեան Բարեկամութիւններուն, եւայլն, եւայլն :

ՄԻՇԷԼ ՎԻՒՈԼՏ ծագումով ռուս Ֆրանսացի տաղանդաւոր դերասանը, մեռաւ Յունիս 14-ին, 79 տարեկանին : Ծնած էր Պարկով, 1915-ին, բուն անունով՝ Սայասով եւ Ֆրանսա փոխադրուած 10 տարեկանին : Աշակերտած էր Ռեմոն Ռուլոյի, յատկանշական դիմագիծով, քիչ մը տիպարն էր ըմբոստ արուեստագէտին : Խաղացած է Անույի, Սարթրի, Քոքթոյի, Շամֆի թատերախաղերը, նաեւ Ֆիլմերու մէջ ստանձնած է դերեր, Պլանշարի կողքին, մարմնաւորելու համար վիպական Պալի տիպարները : Հետելթոյի բեմին վրայ, ինք նախաձեռնած էր Սարոյեանի՝ Պիտս ի քարմուն (Mon cœur sur les Highlands) թատերախաղի ներկայացման որու իր մասնակցութիւնը բերած էր Քնար Աղնաւուր :

ՄԱՐՍԷԼ ՄՈՒԼՈՒՃԻ, աւելի ծանօթ սակայն միայն իր մականունով, մեռաւ Յունիս 14-ին, 71 տարեկանին : Երգիչ եւ ջութակահար, երգած է Փրէվէր, Գոտմա, Վիան : Ինքնատանալի կը մնայ իր «Comme un petit coquelicot»ն կամ «Un jour, tu verras»ն :

ԻՄՄԱՆՈՒԷԼ ՊԼՇԻԿՈՒԻ քաղաքագէտ թուրք ընկերարան դրաչիային դէմ 81 դատ բացած է : Ենթակային դէմ 18 դատեր տեղի ունեցած են եւ արդէն 13 տարի բանտը անցուցած է, 63 ուրիշ դատեր ալ կը սպասեն : Առջի օր, երկու տարի բանտարկութեան ալ դատապարտուած է «անջատողական»ի մեղադրանքով :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի ընդհ. դատախազութիւնը դիմած է Դումային որպէսզի վերցնէ Ժիրինովսկիի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը, կարենայ զայն մեղադրանքի տակ առնելու համար «պատերազմի ջատագովութեան» եւ «ցեղային ատելութեան դրդումի» յանցանքներով : «Մեծ ոստում դէպի հարաւ» հատորին մէջ, Ժիրինովսկի (Դեմոկրատ ազատականն կուսակցութեան ղարագլուխը) կը նախատեսէ որ օր մը ռուսական բանակը պիտի տարածուի «մինչեւ Հնդկական ովկիանոս եւ Մէյերկրական» եւ կ'ոգեկոչէ այն օրը երբ «Աֆղանիստան, Իրան եւ Թուրքիա» մաս կը կազմեն ռուսական պետութեան :

ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՓի հակայարձակման անցած է եւ բնաւ չէ պղտուած իրեն դէմ եղած հետապնդումներէն, զոր նոյնիսկ կրկէս կ'որակէ : Փարիզի վերաքննիչ Ատեանի դատախազը հաշիւը ըրած է հարկային պեղծարարութեան որ կը հասնի 2 միլիոն 461·551 Ֆր.ի, 1989-ի համար, 7 միլիոն 116·344-ի 1990-ի համար, 2 միլիոն 893·937-ի 1991-ի համար (եկամուտի աւուրք, որովհետեւ կեղծած է եկամուտներու յայտարարութիւնը, նուազեցնելով դումարը) : Այս առջին թղթածրարն է «կրկէս»ին : Երկրորդը կը վերաբերի ընկերային ինչքերու պեղծարարութեան ի վնաս Ա. - Սէ. - Թէ ընկերութեան որ կը մատակարարէ Ֆոսէա զբօսանաւը :

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՐԲ ՄԱՀԸ ԿԸ ՀՈՍԻ ԼԻՃԻՆ ՄԷՋ

Ռուանտայի անվերջանալի ջարդերը ոչնչ առանց այլեւայլի կը տրուի ցեղասպանութիւն անունը, քնապահական ծանրագոյն աղէտի մը պատճառ են որուն կեդրոնն է երկրամասին գլխաւոր լիճը՝ Վիկտորիան : Զարդուածներու դիակները, կամ աւելի ճիշդը՝ դիակի կտորուանքը հազարներով լեցուած են անոր մէջ անսահմանէ ապականութեան մը պատճառ ըլլալով : Դիակներուն մեծ մասը գլխատուած է, չատերը անդամահատուած : Փըրցուած սրունքներ, թեւեր, գանկի ոսկորներ ցրուած են լճափին ամբողջ երկայնքին : Անձրեւէն բարձրացած լիճին ջուրը աւելի քան 100 քմ. քշած, տարած է պանոնք, բնապահական աղէտի մը ըսպառնալիքին դէմ յանդիման ձգելով չըրջանի այլ երկիրներ եւս : Ուկանտայի նախագահը արդէն աղէտեալ գօտի հռչակած է երկրին ամէնէն հարաւային մասերը ու կոչ ըրած արտասահմանեան օժանդակութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ դիմագրաւել չարիքը :

Մարդասիրական կազմակերպութիւններու պատասխանատուներուն համաձայն, աւելի քան 10 հազար դիակներ նետուած են Վիկտորիայի մէջ : Եղած են օրեր երբ ափի դիւղացիները ժամական մինչեւ 80 դիակ հաշուած են : Ու արիւնախառն լիճը համաճարակներու, ձուկերու վարակման, ջուրին թունաւորման վտանգը կը պատճառէ : Յատկապէս կը վախնան անոնք որոնց կեանքը կախում ունի լիճէն : Արդէն տարածուած լուրերու համաձայն, լիճին ձուկերը կը սնանին կազմալուծուած դիակներու մնացորդներով : Ու չրջակայքի դիւղացիները որոնք սովորութիւն ունէին իրենց ըմպելի ջուրը հոնկէ հայթայթելու, ներկայիս ստիպուած փլոմպերերով հեռուն կ'երթան, տակաւին չվարակուած ջուրեր ջուր բերելու, կամ աճապարանքով նոր հորեր կը փորեն : Ուկանտական կառավարութիւնը հրամայած է սպաննել բոլոր այն անտէր չուները որոնք լիճին մօտը մարդկային միսով կը սնանին : Պատասխանատուները կը ջանդատին որ դիակները այնքան բազմաթիւ են որ կարելի չէ հաւաքել ու կարճ ժամանակի մէջ բոլորը թաղել : Մարդասիրական կազմակերպութիւններ ու տեղական իշխանութիւնները օրական 10 տոյար կը նուիրեն այն ձկնորսներուն որոնք կը խմբեն դիակները ու հատարակաց փոսերու մէջ կը թաղեն :

Անկարելի ահաւոր է պատահարը որ տարափելի տեսարաններու սովոր Ուկանտացիներն անգամ բառ չեն գտներ նկարագրելու : Կաթողիկէ կրօնաւորուհի մը վերջերս վրայ դիզուած դիակներուն նայելով կ'ըսէ թէ առելութենէն աւելի հզօր զգացում մը հոս առաջնորդած է մարդիկը «Զար ոգի մը որ մարդկային այդ տրաքածները դործիք դարձուցած է որպէսզի իրար սպաննեն անխնայ» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆԳ ՆԱԽԱԳԻԾԵՐ...

ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս դրած էինք մեր նախորդ թիւով, Յունիս 13-ին, Հայաստանի Խորհրդարանը քննարկումը կը կատարէ այն հինգ նախագիծերուն որոնք ներկայացուած են Խորհրդարանին : Ծանօթ էին, ցարդ, երկու նախագիծեր, մէկը պատրաստուած Խորհրդարանի սահմանադրական յանձնախումբին կողմէ (որու կը նախագահէ Լ. Տէր - Պետրոսեան), մէնն ալ վեց կուսակցութիւններու (Հայաստանի ազգրարային - ժողովրդավարական կուսակցութիւն, Հայաստանի դեմոկրատական կուսակցութիւն, Հայաստանի հանրապետական կուսակցութիւն, Հ.Յ.Դ., Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւն եւ Սահմանադրական Իրաւունք միութիւն) : Ասոնց վրայ, ուրեմն աւելցած են երեք ուրիշներ ալ : Մէկը կը ներկայացնէ Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը (Մեխակ Գաբրիէլեան), միւսը՝ Համայնավարները (Ֆրունզէ Խաչատեան), հուսկ 3-րդ մը Ռամկավարներու նոյնածին հերձուած մը զոր ներկայացուցած է Վիգէն Խաչատրեան :

Առաջին նիստին խօսք առած է Լեւոն Տէր-Պետրոսեան : Ապա, Յունիս 13, 14-ին խմբակցութիւնները յաջորդաբար ներկայացուցած են իրենց նախագիծը, 5-րդը (Վիգէն Խաչատրեան) կը ներկայացուէր Յունիս 15-ին :

Աւելորդ է, հաւանաբար, ըսել թէ չատ բուռն վէճեր եղած են եւ կը չարունակուին :

*
**

Յունիս 11-ին նախատեսուած հայ - իրանական սահմանային առեւտուրի Շուկայի բացումը (տե՛ս. «Յառաջ», Յունիս 10) միայն թէքնիք պատճառներով յետաձգուած է :

*
**

ՀԱՅԵՒՐՈՒՍԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեան Յունիս 13-ին ընդունելով Միացեալ - Նահանգներու առաժամեայ դրծաւարն ու դեսպանատան Բ. քարտուղարը անդրադարձած է հայեւրուսական ռազմական պայմանագրի նախապատրաստական աշխատանքներուն : Նախարարը ըսած է թէ նախ հարկ է որ Հայաստանի Խորհրդարանը վաւերացնէ 1992-ին ստորագրուած Ելցին - Լ.Տէր - Պետրոսեան համաձայնութիւնը. որմէ յետոյ միայն կարելի կ'ըլլայ պատրաստել պայմանագիրը : Ան աւելցուցած է նաեւ որ Հայաստան կողմնակից է Ղարաբաղի հարցին միջնորդութեան միացեալ ծրագրի մը, որու համաձայն ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը կ'ապահովէ դէտերու ներկայութիւնը, իսկ Ռուսաստան՝ հրադադարի կայունացումը :

*
**

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Ռոպէր Այտինեան ԼՂՀ-ի Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէի որոշումով նշանակուած է Շահումեանի չրջանի ՊՊԿ-ի լիազօր ներկայացուցիչ : ԼՂՀ-ի Գէն-ի որոշումով Շահումեանի չրջանը եւ Գետաշէնի ենթաչրջանը ԼՂՀ-ի մաս կը կազմեն :

Յունիս 13-ին, Շահումեանի անկման Բ. տարեդարձին առթիւ հանրահաւաք մը կազմակերպուած է Ազատութիւն Հրապարակին վրայ : Մասնակցած են երեւանաբնակ Շահումեանցիներ, ազատամարտիկներ, ՊՊԿ-ի լիազօր ներկայացուցիչը :

*
**

Թ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի ՄԷՋ

Աղրբեջանական բանակին աֆղան վարձկաններու մասնակցութեան, ինչպէս նաեւ չրջանային եւ միջազգային բնոյթի հարցեր քննարկուած են Յունիս 10-ին Ճալալապատ (Աֆղանիստան), աֆղան վարչապետ Հէքմաթեարի եւ Ժ. Լիպարիտեանի հանդիպման ընթացքին : Միչտ վարձկաններու հարցին կապակցութեամբ, վարչապետը Ժ. Լիպարիտեանին յանձնած է նաեւ նամակ մը ի պատասխան Լ. Տէր - Պետրոսեանի դիմումին :

*
**

ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունիս 14-ին փոխ - նախագահ Գ. Յարութիւնեանի իր հաւատարմագիրը յանձնած է Ալպանրոյ լիազօր դեսպան Ծիցի Արփէն :

*
**

Ան նոյն օրը ընդունած է նաեւ Դամասկոսէն Տիրան Ակինեանը, որ հոգաբարձու է Հայաստան Հիմնադրամի եւ Ս.Դ.Հ.Կ. կեդր. վարչութեան անդամ, ինչպէս նաեւ Յովսէփ Նաւարեանը (Ս.Դ.Հ.Կ.), որ Հիմնադրամի Աւստրալիոյ վարիչ մարմնի առենապետ է :

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԻՏԱԼԻԱ ԿԱՊԵՐ

Յունիս 13-ին փոխ - նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան իր հաւատարմագիրը յանձնած է Իտալիոյ լիազօր դեսպան Ֆեռերիքօ տի Ռոպէրթօ : Նոյն օրը պինքը ընդունած են նաեւ Բ. Արարքչեան եւ Ժ. Լիպարիտեան :

*
**

Հայաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ կը նախատեսուին նաեւ համաձայնագրեր որոնք կը վերաբերին կրկնակի հարկերէ խուսափելու եւ ներդրումներու բնագաւառներուն : Իտալիա մարդասիրական օգնութիւն յուցաբերելու որամադրութիւն ալ յայտնած է :

*
**

Միչտ Յունիս 13-ին, դեսպանը մասնակցած է արտասահմանի հետ կապերու Մխիթեան մէջ «Իտալիա - Հայաստան» Միութեան կազմակերպած հանդիպումին :

STARS 90
ԱՂՆԱՒՈՒՐ

Միչել Տրուքէրի վերոյիչեալ ոիաղոսը կրող յայտագրին (Ա. կայան) վերջին հաղորդումին պատուոյ հիւրն էր՝ Շառլ Աղնաւուր, իր 70-ամեակին առթիւ... : Թերեւս աւելորդ էչ չեչտել այս առթիւ ալ որ 70-ամեայ Աղնաւուրը փաստեց, այդ իրիկունն ալ, որ մեծ, չատ մեծ արուեստագէտ մըն է, որ պէտք չունի «օժանդակ ուժեր»ու եւ որու քով բազմաթիւ նորարոյս երգիչներ այնքան ժժգոյն կը թուին, որ Ֆրանսացիք պիտի ըսէին ils peuvent aller se rhabiller··· : Ար, արեւ, իր ամէն մէկ երգով, յոյց տուաւ որ ժամանակը դեր չի խաղար, երբ ճշմարիտ տաղանդ կայ, խառնուածք, արհեստ : Ոչ իր երգերը կը հինանան, ոչ ալ՝ ինք :

Այս յայտագրին առթիւ, Աղնաւուր չմոռցաւ խօսելու «մոռցուած» Հայաստանի մասին եւ որու յ նպատակ վաճառք մըն ալ պիտի ըլլայ գրքոյկի մը իր երգերը պատկերացնող :

Աղնաւուր Հոկտեմբեր 20-ին կը գրաւէ Փալէ տէ Քոնկրէի բեմը :

բակին վրայ : Մասնակցած են երեւանաբնակ Շահումեանցիներ, ազատամարտիկներ, ՊՊԿ-ի լիազօր ներկայացուցիչը :

*
**

Ք. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ
ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի ՄԷՋ

Աղրբեջանական բանակին աֆղան վարձկաններու մասնակցութեան, ինչպէս նաեւ չրջանային եւ միջազգային բնոյթի հարցեր քննարկուած են Յունիս 10-ին Ճալալապատ (Աֆղանիստան), աֆղան վարչապետ Հէքմաթեարի եւ Ժ. Լիպարիտեանի հանդիպման ընթացքին : Միչտ վարձկաններու հարցին կապակցութեամբ, վարչապետը Ժ. Լիպարիտեանին յանձնած է նաեւ նամակ մը ի պատասխան Լ. Տէր - Պետրոսեանի դիմումին :

*
**

ՓՈԽ - ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունիս 14-ին փոխ - նախագահ Գ. Յարութիւնեանի իր հաւատարմագիրը յանձնած է Ալպանրոյ լիազօր դեսպան Ծիցի Արփէն :

*
**

Ան նոյն օրը ընդունած է նաեւ Դամասկոսէն Տիրան Ակինեանը, որ հոգաբարձու է Հայաստան Հիմնադրամի եւ Ս.Դ.Հ.Կ. կեդր. վարչութեան անդամ, ինչպէս նաեւ Յովսէփ Նաւարեանը (Ս.Դ.Հ.Կ.), որ Հիմնադրամի Աւստրալիոյ վարիչ մարմնի առենապետ է :

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԻՏԱԼԻԱ
ԿԱՊԵՐ

Յունիս 13-ին փոխ - նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան իր հաւատարմագիրը յանձնած է Իտալիոյ լիազօր դեսպան Ֆեռերիքօ տի Ռոպէրթօ : Նոյն օրը պինքը ընդունած են նաեւ Բ. Արարքչեան եւ Ժ. Լիպարիտեան :

*
**

Հայաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ կը նախատեսուին նաեւ համաձայնագրեր որոնք կը վերաբերին կրկնակի հարկերէ խուսափելու եւ ներդրումներու բնագաւառներուն : Իտալիա մարդասիրական օգնութիւն յուցաբերելու որամադրութիւն ալ յայտնած է :

*
**

Միչտ Յունիս 13-ին, դեսպանը մասնակցած է արտասահմանի հետ կապերու Մխիթեան մէջ «Իտալիա - Հայաստան» Միութեան կազմակերպած հանդիպումին :

ՄԵԾ ՄԻՋՈՒԿՈՎ ՓՈՔՐ ՓԱԿԱԳԻԾՆԵՐԸ

Արցախը վերջին 6 - 7 տարուան հայկական համընդհանուր կեանքին մէջ հատանաբար միակ նիւթն է որ թեր ու դէմին համար հաւասարապէս, կը ներկայնայ որպէս հետապնդելի դիմաւոր հարց: Ամէնէն ժլատն ու ամէնէն վերապահն իսկ կասկած չի յայտներ թէ ամէն զոհողութեան համար ճիշդ հասցէն է Արցախը: Այնոր նման փակ պահուած աշխարհի մը համար անսովոր կերպով փայլուն քաղաքական դէմքերով, ուշ կամ կանուխ յայտնելու անձերը կամքով ու տոկալու եզական յատկանիշերով, ան կը տարբերի անհունապէս, հայութեան այն միւս զանգուածէն որուն աշխարհագրական սահմանները երեւանէն կ'երկարին մինչեւ Լոս - Անճըլըս:

Այս պարագաները, պատերազմական ներկայի մը առօրեայ թաւալումին, պարտաւորութիւններուն, պահանջքներուն յաջորդութեան մէջ, քիչ անդամ ուշադրութեան կ'արժանանան: Ամօթալի ու ցաւալի է ըսել թերեւս որ այդ առօրեան նոյնիսկ բաղկացուցիչ տարրի մը վերածած է, որպէս ցաւի դերազոյն բաժին, պայքարի զոհերուն նուիրուած էջերը, անկիւնները:

Արցախի հզօրութեան մասին պատմող տողեր ամէնէն յաճախադէպ երեւոյթը չեն հայաստանեան մամուլին մէջ. ու թերեւս առով իսկ աւելի տպաւորիչ կ'ըլլայ անոնց ընթերցումը: Ցաւախ չէ որ կը ներկայացուին նաեւ այդ հզօրութիւնը խորհրդանշող ու մարմնաւորող անձեր, որոնց ամէնէն ծանօթներէն է մարտիկուհի մը որ կը կոչուի Ժաննա Գալստեան: Թատրոնի այս դերասանուհին պայքարի առաջին օրէն հեռացած չէ կրակի դիծէն: Երեւոյթը մէկէ աւելի դրութիւններու առն առած է նաեւ օտար մամուլին մէջ:

«Հայ Զինուոր» թերթին 8-րդ (Մայիս) թիւին առաջին էջին վրայ դետեղուած է համազգեստով անոր մէկ լուսանկարը, իսկ 6-րդ էջին մէջ արուած է իրեն հետ կատարուած հարցազրոյց մը: Ցետադարձ ակնարկով մը ան կ'ամփոփէ զինուորականի իր անցեալ ուղին. «Ցիշեցի մեր պայքարի առաջին շրջանը, երբ դեռեւս չունէինք բանակ, երբ կուռում էինք փոքրիկ ջոկատներով, հազիւ հայթայթած զէնքով: Եւ եթէ դիրքերում կար երեք զինուոր, ապա, մէկը ես էի: Իսկ այն ժամանակ առաջին գիծը ամենաթէժ կէտն էր, Գետաշէնն էր, Բերդաձորն էր: Եւ զարմանալի չէ որ այնտեղ գնացին միայն ամենախիզախները, ամենաուժեղները, ուրաքիմ, ովքեր պատրաստ էին ինքնագոհութեան»: Ցետոյ իր կրակի դիծերը կ'ըլլան Տողը, Հաղրութը, Արդամը, Մարտակերտը, Ջաբրայիլը, Հորադիզը...:

Այնքան մարտերու կրակին ու արիւնին ականատես Հայուհին որպէս ամէնէն անջնջելի տպաւորութիւն, երկու դրուագ կը յիշէ. «Խորհրդային զինուորն ու Թուրքը մտան Բերդաձոր: Տակնուվրայ արին ամբողջ գիւղը, աւերեցին մեր շտապը: Երբ հեռացան, վազեցի շտապ ու պատուհանից նայեցի գեղին: Պատուհանի տակ երկու տղեկ, հազիւ 12 տարեկան, երգում էին. "Այ փիդայ, ինչո՞ւ ես տրխուր...": Իսկ երբ տեսան ինձ, սկսեցին վազել գիւղամիջով ու գոռալ. "Ջա՛ն, շտապը կայ, մեր փիդայիները այստեղ են, մեզ պաշտպանելու են...»:

Ժաննա Գալստեանի հետ երկրորդ անմոռանալին դէմքը մըն է 92-ամեայ Վարսենիկ տատը: Ան «երբ խորհ. զինուորը գալիս էր գիւղ, շորերի տակ թաքցնում էր իմ ատրճանակը եւ սնշարժ նստում գիւղամիջում: Նստում էր մինչեւ զինուորների հեռանալը: Եւ եթէ զինուորները ամբողջ օրը մնային գիւղում, վարսենիկ տատը ամբողջ օրը կը նստէր նոյն տեղը»:

Ան կ'ըսէ թէ չի կրնար թատրոնի մասին մտածել «երբ զոհւում են մարդիկ, երբ շարունակւում է պատերազմը»: Ու վերջը կը հասնի արժեւորումի, տահմանումի կէտին: Արժեւորելու երկիը, տահմանելու վաղը: «Չենք սխալուել որ զինուած պայքարի ենք ելել, պիտի ստեղծուէր մեր բանակն ու ստեղծուեց, եւ մենք անպայման կը յաղթենք: Ես չեմ ափսոսում որ ընտրել եմ այս ճանապարհը: Մեզ պիտի ճանաչեն, պիտի ընդունեն ու յարգեն: Մնացածը այս կեանքում սուտ է ու անցողիկ»:

Միայն զոհերով, թափուած արիւնով չէ որ հողը կը դառնայ հայրենիք ու հայրենիքը կ'ունենայ անկախութիւն, տահման, դրօշակ, նախագահ, խորհրդարան. դատին ու անոր յաղթանակին հաւատքը, Ժաննաներու հաւատարմութիւնն ու Վարսենիկ տատերու լուռ հերոսութիւնը արիւնին ընկերացող ներդրումն են նպատակին տանող ճամբուն վրայ:

Ու վաղը, անկախ Արցախի խաղաղութեան օրով, բոլորին վրայ հաւասարապէս պիտի ծածանի հայկական նորապսակ դրօշը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՋԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ՝ ՌՈՊԷՐ ՎԻԿՈՒՐՈՒՅԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլի քաղաքապետը Ռոպէր Վիկուռու պատասխանելով Երեւանի քաղաքապետ՝ Վահագն Խաչատրեանի հրաւէրին, Հայաստան ժամանեց «Արմինիրը էվոլյուզ» թռիչքով, Յունիս 3-ին, երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը ծրագրով: Գլխաւորած պատուիրակութիւնը կը բաղկանար Տիկիններ Էլիզ Յակոբեանէ՝ կցորդ եւ Պրիժիթ Տօվիէէ՝ խորհրդական արտաքին յարաբերութիւններու, Պ.Պ. Մաթիէօ Սոլաքեան՝ քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ, Փիէռ Գալֆաս՝ քաղաքապետարանի միջազգային Առաքելութեան տնօրէն, Կարօ Յովսէփեան՝ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան նախագահ, Ժորժ Եփրեմեան՝ Մարսէյլի Ջուրերու Ընկերութեան մասնագէտ, Միշէլ Ժան՝ Փրովանսի Ջրանցքի Ընկերութեան ընդհ. տնօրէն եւ Մաքս Միշըլաս՝ Փրովանսի Ջրանցքի Ընկերութեան մասնագէտ:

Պատուիրակութիւնը որ ժամանեց Յունիս 3-ի առաւօտեան ժամը 4.30-ին, Զըւարթնոց օդակայանը առաջնորդուեցաւ Արմէնիա պանդոկը:

Ժամը 12.30-ին, Երեւանի քաղաքապետը՝ Վահագն Խաչատրեան, Ջրմատուած Ա. տեղակալ Եուրի Պախչեանէ, Բ. տեղակալ՝ Վ. Պետրոսեանէ, Վարդան Վարդապետեանէ՝ ֆինանսներու եւ տնտեսական վարչութեան տնօրէն, Մ. Սարգսեանէ՝ խորհրդական, Տիկին Կ. Շահինեանէ՝ արտաքին յարաբերութիւններու Վարչութեան տնօրէն, ընդունեցաւ Մարսէյլի քաղաքապետը եւ իր պատուիրակութիւնը, քաղաքապետարանի պատուոյ դահլիճին մէջ: Ողջոյնի խօսքերու փոխանակումէն եւ բարեկամական զրոյցներու արտայայտութիւններէն յետոյ երկու կողմէն ալ ըսուեցաւ թէ այս այցը պէտք է ծառայէ ընդլայնելու եւ զործնական փուլի մէջ դնելու Մարսէյլի եւ Երեւանի միջեւ կնքուած պայմանագիրները: Եղան նուէրներու փոխանակումներ:

Ժամը 13.30-ին, Ռ. Վիկուռու այցելեց Զաթիկ մանկատունը որ կը գտնուի Երեւանի ուժ չըլաններէն Խորհրդային ըսուած չըլանը, ամէնէն կարեւորը՝ իր բնակչութեան թիւով, Քանաքեռ թաղը: Մանկատունը բացուած է 1993 Սեպտեմբեր 1-ին ու կը պատսպարէ 51 պատանի եւ չափահաս՝ 2-էն 20 տարեկան: Բոլորն ալ որթեր են մօրմէ կամ հօրմէ, կամ բոլորովին ծնողազուրկ եւ կու գան Ղարաբաղէն, Երկրաշարժի գօտիէն, տահմանամերձ չըլաններէն: Տնօրէնն է Ա-շոտ Մնացականեան: Կրկնակի հետաքրքրական եղաւ այս այցելութիւնը, քանի Մարսէյլի Հայ Արհեստաւորներու Միութիւնն է որ, ի մասնաւորի Զանքերովը եւ նուիրումովը Ալիս Շահմիրեան-Տուրեանի որ հաստատուած է Երեւան եւ յաճախակի ճամբորդութիւններ կ'ընէ Մարսէյլ, իր հոգածութեան տակ առած է այս որբանոցը: Հաստատեցինք որ օդանաւի ուղեւորութեան ընթացքին Ալիս Շահմիրեան Ռոպէր Վիկուռուի հետ Մարսէյլ պիտի մեկնի տնօրէն Հայկերոյթով մը, Արմինիա պանդոկը, տրուած՝ Երեւանի քաղաքապետարանին կողմէ:

***

Յունիս 4, ժամը 11-ին, Մարսէյլի քաղաքապետը եւ իր պատուիրակութիւնը ներկայ եղան համերգի մը՝ Արամ Խաչատրեան Ֆիլհարմոնիկի դահլիճին մէջ: Ամառնային փառատօնի առաջին համերգն էր Երեւանի քաղաքապետարանի սենթոնիք նուագախումբին: Լորիս Ճղնաւորեան բացման խօսք արտասանեց ներկայացնելու համար փառատօնը որ առիթ է ըսաւ ունկնդրելու երիտասարդ երաժիշտներ եւ պատուանդան տալու խոստմնալից ղեկավարներու: Փառատօնը կը վարչէ հովանաւորութիւնը՝ Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան նախագահուհիին՝ Տիկին Լուիզ Սիմոն - Մանուկեանին, որ ներկայ էր այս առաջինին: Համերգը ղեկավարեց Միքայէլ Աւետիսեան (28 տարեկան): Նուագախումբը մեկնաբանեց նախ «Հայր Մեր»ը եւ ապա «Մեր Հայրենիք»ը, զոր ժողովուրդը ունկնդրեց յոտնկայս: Յայտադիրը ամբողջովին նուիրուած էր Արամ Խաչատրեանի գործերուն: Հատուածներ Գայեանէ Թատերապարէշ, Ջուխակի քոնչերթօ՝ (մենակատար՝ Դաւիթ Մովսիսեան - 25 տարեկան) եւ հատուածներ Սպարտակիւսէն: Համերգը վերջ գտաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Դահլիճը բաւական լեցուն էր: Լեցուն էր յատկապէս երիտասարդներով: Կար խանդավառութիւն, եռանդ, ոգեւորութիւն... եւ ժըպիտ:

Արդէն, նոյն օրը եւ առաւօտեան ժամերէն իսկ Երեւանի փողոցներուն մէջ կար եռուզեռ մը: Երիտասարդներ, աւելի ճիշդ դպրոցներու աշակերտութիւնը կը ծօնէր «դպրոցի վերջին զանգը»: Աւանդութիւն մըն է աւարտական դասարաններու աշակերտութեան համար: Տօնախմբութիւն մը, որուն տարիներ, ամիսներ չարունակ կը պատրաստուին, կը սպասեն սրտի թրթիռով, տագաք եւ աղջկներ: Դպրոցներէն զանգերը կը զօդանջեն անոնց հովիներուն մէջ եւ կը հնչեն որպէս հրաժեշտ դպրոցի եւ ուսուցիչներու հետ տասնամեայ հարաբերութեան: Տեսանք, ամբողջ օրը եւ մինչեւ ուշ գիշեր, խումբ առ խումբ, դպրոց առ դպրոց, յատուկ համազգեստներով աշակերտներ որոնք չրջեցան քաղաքին փողոցներուն մէջ՝ երգելով, պարելով, նուագելով, աղմկելով: Բոլորին համար ժամադրութեան վայրը կամ կեդրոնական անցքը եղաւ Հանրապետութեան Հրապարակը: Երկրի մը մէջ ուր կը ապրի մոտաւորութիւն, ուր ժողովուրդը կ'ապրի ծանր օրեր, ու իշխանութիւնները կը թիւավարեն հոսանքն ի վեր, խրախուսիչ եւ զօտեպնդիչ է տեսնել երիտասարդները ուրախ արտայայտութիւններ: Շրջեցանք Հանրապետութեան Հրապարակը, ղրուցեցինք ոմանց հետ, մասնակցեցանք անոնց ցնծութեան: Կարելի անունով աղջիկ մը մօտեցաւ մեզի եւ ըսաւ՝ «ասէք Սփիւռքի մեր ֆոյերիրն եւ եղբայրներին որ կ'անցնենք այս դժուար օրերը եւ մենք կ'ապրենք աւելի լաւ պայմաններու մէջ»: Արդարեւ Հանրապետութեան Հրապարակը դարձած էր դալար կեանքի, արտակարգ խանդի, զուարճութեան հրապարակ: Բացառիկ օր մը Հանրապետութեան հարիւրաւոր դպրոցներուն, հազարաւոր աշակերտներուն համար, բայց նաեւ բացառիկ օր մը մեզի համար, քանի Օփերայի Արամ Խաչատրեան սրահէն Երեւանի փողոցները, Հանրապետութեան Հրապարակը տեսանք երիտասարդութեան մը բերած խոստումները, երիտասարդութեան մը բերած ջերմութիւնը եւ թարմութիւնը:

Յունիս 3-ի այս օրը վերջ գտաւ պաշտօնական հայկերոյթով մը, Արմինիա պանդոկը, տրուած՝ Երեւանի քաղաքապետարանին կողմէ:

***

Յունիս 4, ժամը 11-ին, Մարսէյլի քաղաքապետը եւ իր պատուիրակութիւնը հասան Կաթնաղբիւր գիւղը, Արովանի չրջանը: Այցելեցին Կաթնաղբիւրի նորի բնական ակը: 14 ակերէն մէկը որ կը պարէնաւորէ Երեւանը: Կը գտնուի հրաչալի չրջապատի մը մէջ ուր բնութիւնը կը խայտայ իր այլազան արտայայտութիւններով՝ կանաչութիւն, վայրի ծառիկներ երփնադոյներով, դալար ծառեր, թռչուններու կարկաչը, զորտերու կռկռոցը, ջրամբ ճահիճներու եզերքը, կու տան հովուերգական պատկեր մը: Ակէն հոսող ջուրը, որուն մէջ նայողին դէմքը կը ցոլայ, ունի բնական կապուտակ գոյն մը: Պաղ եւ թեթեւ կը հոսի կաթի նման: Հնուրկէ Կաթնաղբիւր անունը: Պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ Ցովհաննէս Գըրիզոստեանի՝ Երեւանի ջրմուղներու մատակարարման Միաւորման պետը եւ իր գործակիցներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ Մարզպետուհի Ալէեանի՝ ոստիկանութեան գունդի հրամանատար երեւան քաղաքի ջուրի ապահովութեան: Այցելութենէն եւ աշխատանքի կարճ ժողովմը յետոյ, պատուիրակութեան ի պատիւ սարքուած էր ճոխ սեղան մը, ուր Նուիրեան սիրտը, համաճայն հայկական աւելի ճիշդ հայաստանեան սովորութիւններու:

Ժամը 15-ին, պատուիրակութիւնը հասաւ Սեւան: Գեղամայ լեռներու ծոցը բարձած աքանչելիք մըն է Սեւանը: Շրջանն դիտելով, թափանցիկ երկինքը եւ կապուտակ ջուրը իրարու մէջ կը ծփան: Այսուհանդերձ, տխրութիւն մը կայ: կը պակսի կեանքը լիճին չուրջ: Մակոյկով պտոյտ մը ժայռոտ մէկ ափէն միւսը առաւել կը չեշտէ այս ամայութիւնը: Առնելով թերակղզիին ճամբան եւ բարձրանալով անոր բլուրը հոն կանգնած են մեր հաւատքի կոթողները՝ Ս. Նշան եւ Ս. Կարապետ եւ մանաւանդ Ս. Առաքելոց վանքը ուր կը կատարուին կանոնաւորաբար արարողութիւններ: Ս. Առաքելոց վանքի մուտքին պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ Սեւանի Աւազանի տեսուչ եւ օգնական՝ Արարատեան Թեմի Առաջնորդին՝ Առաքել Վրդ. Քամանեանի կողմէ որ տուաւ պատմական հակիրճ տեղեկութիւններ:

Ժամը 17-ին, Սեւանի քաղաքապետ՝ Ռուսիկ Ղուկասեան ընդունեցաւ Մարսէյլի քաղաքապետը Ախթամար ճաշարանի սրահներուն մէջ: Պաշտօնական ճառերէն եւ նուէրներու փոխանակումէն յետոյ, այցելութիւնը չարունակուեցաւ ընդունելութեամբ մը հայկական ազգային սեղանով, սեղանապետով և նուագախումբով: Ընդունելութեան ընթացքին Երեւանէն ժամանեց եւ ընկերացաւ պատուիրակութեան, քաղաքապետ՝ Վահագն Խաչատրեան:

***

Յունիս 5-ի օրը վերապահուած էր Գիւմրիի այցելութեան:

Մարսէյլի քաղաքապետը Ռ. Վիկուռու եւ իր պատուիրակութիւնը, ընկերակցութեամբ Երեւանի քաղաքապետի Ա. տեղակալ Եուրի Պախչեանի եւ ֆրանսայի դեսպանատան մշակութային կցորդ՝ Փաթրիք Տօնապետեանի, հասան Գիւմրի, ժամը 11.30-ին եւ առաջնորդուեցան քաղաքապետարան ուր Յովհաննէս Վարդանեան Քաղխորհուրդի Գործկոմի նախագահը, Սպարտակ Պետրոսեան՝ Քաղխորհուրդի Գործկոմի նախագահի տեղակալ, Անդրանիկ Գէորգեան՝ Քաղխորհուրդի Գործկոմի քարտուղար եւ Անդրանիկ Արշակեան՝ Շիրակի չրջանի փոխ - նահանգապետը դիմաւորեցին հիւրերը: Ողջոյնի խօսքերէն յետոյ, Ռ. Վիկուռու ըսաւ թէ 3-րդ անդամն է որ կ'այցելէ Հայաստան եւ 3-րդ անդամն է որ կու գայ Գիւմրի: Ուշադրութեամբ կը հետեւի Մարսէյլի քաղաքի, Մարսէյլի հայ կազմակերպութիւններու եւ այլ նախաձեռնութիւններու կատարած աշխատանքներուն Գիւմրիի կամ Շիրակի չրջանին մէջ: Նաեւ, աւելցուց թէ, հետաքրքրուած է Գիւմրիի ընդհանուր իրավիճակով, վերաշինութեան աշխատանքներով, բնակչութեան ընդհանուր կեանքով: Ի պատասխան Մարսէյլի քաղաքապետին ըսուեցաւ թէ, ի մէջ այլոց, չինութիւնները չատ դանդաղ կ'ըն-

թանան լրջ հետեւանք Հանրապետութեան մէջ սիրող ուժանիւթի տագնապին եւ ըրջափակումին, սակայն ծրագիրներ չեն պակսիր: Մինչեւ իսկ, ծրագրուած է կառուցանել հսկայ կոթող մը 132 կամարներով որոնք պիտի խորհրդանշեն 132 երկիրներն ու քաղաքները որոնք օգնութեան հասան աղէտեալ քաղաքին եւ ասիկա առ ի երախտագիտութիւն եւ եղբայրութիւն (այսօր, անկախ): Շեշտը դրուեցաւ նիւթական օգնութիւններուն չուրջ, բայց նաեւ կարեւոր նկատուեցաւ մշակութային յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ հոգեբուժական հարցերը: Ծօսակցութիւնները չարունակուեցան սեղանին չուրջ, մըտնելով նոյնիսկ որոշ փոխանակութիւններու մանրամասնութեանց մէջ: Համագործակցութիւնը եւս ողկոյզուեցաւ կարգ մը անհրաժեշտութիւններու գծով:

Մարսէյլի քաղաքապետին առաջին այցելութիւնը եղաւ Ֆրանսական Թեքուզիլը: Այս նիւթը, որ այնքան մեզ եւ լորճունք հոսեցուցած է չորս տարիէ ի վեր, կ'ընդլայնենք յատուկ թղուածով մը, տալով վերջին լրատուները եւ աշխատանքներու հանդըրդանային կատարումը: Ըսենք միայն որ Ռ. Վիկուռու այցելեց նաեւ այսօրուան առժամեայ դպրոցը առաջնորդութեամբ տնօրէնի՝ Մարթին Փաշայեանի: Հակառակ անոր որ օրը կիրակի էր, մեծ թիւով աշակերտներ Մարսէյլի քաղաքապետը ողջունեցին ծափերով եւ ծաղիկներով: Նուիրեցին նկար մը եւ հատոր մը՝ Արթիւը Ռէնուարի քերթուածներու հայերէնի թարգմանութիւնը, կատարուած դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

Երկրորդ այցելութիւնը եղաւ Գիւմրիի մանկատունը որ կը պատսպարէ լքեալ մանուկներ, մինչեւ չորս տարեկան: Տնօրէնուհին՝ Ռ. Եսայեան ցոյց տուաւ զանազան բաժինները եւ նաեւ նոր շինութեան մէջ գտնուող մասը: Այս մանկատան կ'օժանդակեն Գերմանիոյ Աւետարանական Եկեղեցին եւ «Բողոքական Համակամութիւն - Ֆրանս-Արմէնի» Միութիւնը զոր կը ղեկաւարէ Վեր. Սամուէլ Սահակեան:

Ապա, Մարսէյլի քաղաքապետը ուղեց տեսնել նորակառոյց Թաղամասը, քաղաքին հիւսիսը, որ կը կոչուի Ալի Թաղամաս: 1989-ին սկսուած չէնքերը յատկապէս Ռուսերու կողմէ, վերջացած են եւ բնակուած, ինչպէս նաեւ «Հայաստան Հիմնադրամ»ի օգնութեամբ կառուցանուած 25 չէնքերը, նաեւ 30 հատ ալ՝ Համաչխարհային Դրամատան նպաստով: Այս նոր Թաղամասին մէջ կ'ապրի 23 հազար բնակչութիւն, ինչ որ կը ներկայացնէ 5 հազար ընտանիք: կայ դպրոցական կառոյց: Գիւմրի քաղքի բնակչութեան թիւն է այսօր՝ 216 հազար, երկրաշարժէն առաջ՝ 235 հազար: Ժողովուրդին 70%-ը գործազուրկ է, հետեւանք ծանօթ պայմաններուն: Քաղաքը երկրաշարժէն յետոյ երեք անգամ քաղաքապետ փոխած է: Կը բանին միայն երկու կամ երեք գործատուներ՝ ապակիի, կօշիկի, կարի: Պէտք է ըսել թէ քաղաքին կեդրոնը քիչ բան փոխուած է: Առժամեայ տնակները, թիթեղէ տուները կը մնան եւ անոնց կողքին ուրիշներ աւելցած են նոյն տիպով: Կիսաւեր չէնքերէն չատ քիչեր վերանորոգուած են, փողոցները քարուքանդ վիճակի մէջ են:

Ցետոյ, քաղաքեա Ռ. Վիկուռու վերադարձաւ քաղաքապետարան ուր կազմակերպուած էր մամլոյ ասուլիս մը: Ընդհանուր տպաւորութիւնները յայտնելէ յետոյ, պատասխանեց հարցումներու որոնք ընդհանրապէս ուղղուած էին Գիւմրի եւ Մարսէյլ քաղաքներու յարաբերութիւններու նկարագրին, համագործակցութեան անհրաժեշտութեան:

Վերջին այցելութիւնը եղաւ Գիւմրիին ոչ չատ հեռու Շիրակ դիւղաքաղաքը, որուն մուտքին, ընդարձակ դաշտի մը մէջ գտնուող բնակարանները կառուցանուեցան 1989-ին եւ 1990-ին նախաձեռնութեամբ ԷՍ - Օ - ԷՍ Արմէնի Մարսէյլ Փ.Ա.Ռ.Ա.-ի կողմէ եւ որուն աշակցեցաւ Մարսէյլի քաղաքապետարանը: Երկու անձեր՝ Կարպիս Արթին և Մուրատ Թիրէքեան, մարսէյլաբնակ, կիրարկեցին այս ծրագիրը: Ատենին, քանիցս անդրադարձած ենք «Ցառաջ»ի սիւնակներուն մէջ: Այս բնակարանները (փրէֆապրիէ) թիւով 80, բոլորն ալ բնակուած են: Ոմանք կը գտնուին նոյն վիճակին մէջ եւ քիչ մը փլփլած, ուրիշներ բոլորովին բարեփոխուած, ընդլայնուած՝ նոր մասերով եւ ամբացուած քարէ պատերով: Քաղաքապետ Ռ. Վիկուռու հանդիպեցաւ բնակիչներու, զրուցեց: Բոլորն ալ գոհ էին իրենց եղած օգնութեան համար:

Ռ. Վիկուռու վերադարձաւ Երեւան եւ ունեցաւ առանձին հանդիպում Ֆրանսայի դեսպան Տիկին Ֆրանս տը Հարթինկի հետ: Ծօչափուեցան մարդասիրական օգնութիւններու, օժանդակութիւններու գործնական եղանակները:

*
**

Մարսէյլի քաղաքապետ Ռ. Վիկուռու եւ իր պատուիրակութիւնը Յունիս 6-ին «Արմինիըն Էռլայնզ»ի թռիչքով մեկնեցան Մոսկուա եւ նոյն օրը չարունակեցին դէպի Փարիզ, Հուսկ Մարսէյլ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Պաղեստինեան ինքնավարութիւնը դժուարութեան մէջ է նախարարներ ճարելու: Այս մասին չատ կը պատմուի հետեւեալ անեկդոտը. «Արաֆաթ ՊԱԿ-ի երկու ղեկավարներու հետ երիքովի ճամբուն վրայ է, երբ էչ մը ամենայն յամառութեամբ կը ցցուի քանի մը մեթր անդին ու անչարժ կը մնայ: Երկու ղեկավարները ի զուր կը փորձեն զայն հեռացնել. ի վերջոյ, ինքնաշարժէն դուրս կ'ելլէ Արաֆաթ ու մօտենալով, բաներ մը կը փսփսայ անոր որ քառասմբակ կ'անյայտանայ: "Ի՞նչ ըսիր անոր" կը հարցնեն երկու ուղեկիցները ու Արաֆաթ կը պատասխանէ. "խնդրեցի որ նախարարութեան պաչտօն մը ստանձնէ ինքնավարութեան մեր կառավարութեան կազմին մէջ"»:

Այսօր ամիսներ անցած են Գահիրէի համաձայնութենէն որով ինքնավար օրինակելի տիրացան Գազա եւ Երիքով. անկէ ի վեր նոյն չրջաններուն մէջ իսրայէլեան զօրքը ՊԱԿ-ի 3500 ոստիկաններուն ձգած է իր տեղը, այսուհանդերձ, Արաֆաթ չի չյաղողիր ամբողջացնել կառավարական իր կազմը: Ամէն հոսանք ներկայացուած է հոն. կան Թունուզէն, Երիքովէն, Գազայէն, Հեպրոնէն դէմքեր, քրիստոնեայ մը եւ կին մըն ալ: Ազգային ղեկավարը իրեն վերապահած է Ներքին նախարարութիւնը, որ իրեն կարելիութիւն պիտի տայ հակակչռելու ոստիկանութիւնը:

Պաղեստինցի ղեկավարները պէտք է յարգեն Գահիրէի համաձայնութեան խըստապահանջ տրամադրութիւնները. այլ խօսքով՝ պէտք է պատմական մարտահրաւէրի մը ընդառաջ երթան: Պէտք է միեւնոյն ատեն ստեղծեն վարչական կազմ մը որ կարող ըլլայ աւելի քան 800 հազար հոգիի առօրեան տնօրինելու, զարգացման քաղաքականութիւն մը չյանախելու եւ կիրարկելու, ընտրութիւններ կազմակերպելու, դրաւեալ հողերու վերջնական կարգավիճակին մասին բանակցութիւնները չարունակելու եւ միեւնոյն ատեն համակեցութիւն մը ստեղծելու տարակարգ ընդդիմութեան մը հետ որուն մաս կը կազմեն քաղաքական վճռակամներ ու մահմետական կրօնամոլներ: Այնքան բարդ է պատկերը որ Արաֆաթի կամքն ալ երբեմն անբաւարար կը թուի:

Ինքնավարութեան ապագայ կառավարութիւնը արդէն Սահմանադրութեան նախագիծ մը ունի որ Պաղեստինը որպէս խորհրդարանական ժողովրդավարութիւն կը ներկայացնէ, առանց պետական կրօնքի ու Երուսաղէմ մայրաքաղաքով: Այդ սահմանադրութիւնը 23 կէտէ բաղկացած քաղաքական ծրագիր մըն ալ ունի: Պաղեստինեան կառավարութիւնը չի պիտեր միայն թէ ինչպէս պիտի հաւաքէ հարկերը եւ ինչպէս պիտի վճարէ իր պաչտօնէութիւնը:

Միւս կողմէ, Արաֆաթ յստակօրէն յայտնած է թէ Երիքով պիտի չհաստատուի, այնքան ատեն որ չէ լուծուած ինքնավարութեան նիւթականի հարցը: Իրեն համար 450 քառ. մեթրնոց ապարանք մը պատրաստ է արդէն, բայց ան կ'ուզէ ժամանումին վստահ ըլլալ թէ իր կառավարութիւնը գոհացուցիչ ելմտագոյց մը պիտի կրնայ ունենալ, գոնէ առաջին տարուան համար: Կ'ուզէ նաեւ ժամանումին ծանուցանել քանի մը մեծ չինութիւններու նախաձեռնութիւնը: Միւս կողմէն, սպասումն ալ չատ նպաստաւոր չի նկատուիր իրեն համար: ՊԱԿ-ի պաչտօնատար մը ըսած է թէ կը հասկնայ Արաֆաթը, բայց եւ այնպէս, պէտք չէ նաեւ չատ ուչանայ: Պէտք է յստակօրէն ըսէ իր ժողովուրդին թէ ինչ պէտք է ընել: Ան այլեւս պատերազմական ղեկավար մը չէ, այլ՝ Պետութեան մը նախագահը:

ՔԱՂՀԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՆԵՐՈՒԻՄԻ ԴԻՄՈՒՄ

Լ.Ղ.Հ-ի գինուորական դատարանին կողմէ գնդակահարումի դատապարտուած աղբերբէյանական բանակի վարձկան ռուս օդաչու Եուրի Պելիչենկօ եւ կինը, մահապատիժը ցկեանս արգելափակման վերածելու ներումի խնդրանքով դիմած են Լ.Ղ.Հ-ի Գ.Խ-ի նախագահութեան:

*
**

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հայաստանի կեդր. Դրամատունը Դրամագիտական Թանգարան մը ստեղծելու նպատակով որոչած է կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ գնել հայկական թղթադրամներ եւ մետադրամները: Այս առթիւ կազմուած յանձնաժողովն ալ սկսած է գործել Յունիս 15-էն:

*
**

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻ ԲԱՑՈՒՄ

Մայիս 27-ին Երեւանի ժամանակակից արուեստի Թանգարանին մէջ Հանրապետութեան նախագահին, փոխնախագահին, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ դեսպաններուն ներկայութեան բացումը կատարուած է վրձինի վարպետ Վարուժան Վարդանեանի քառորդդարեայ ստեղծագործութիւններուն ցուցահանդէսին:

Ծիածանի մը պէս երկարձիգ
Ու ծիրանի պէս ծաղկաթոյր,
Ես կ'ուզեմ որ ինձ սիրես դուն
Ինչպէս ծովը կը սիրէ ծոյլ:

Ես կ'ուզեմ որ ինձ սիրես դուն
Ինչպէս ծովը կը սիրէ ծոյլ,
Ինչպէս ծովը կը սիրէ ծոյլ
Ծիածանի մը պէս երկարձիգ:

Ինչպէս ծովը կը սիրէ ծոյլ
Ծիածանի մը պէս երկարձիգ
Ու ծիրանի պէս ծաղկաթոյր,
Ես կ'ուզեմ որ ինձ սիրես դուն:

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Շիրմաքարերը ընդհանրապէս նուրբ երկաթորմերով են չրջապատուած: Ամէն կողմ դալար թուխեր, կաղնիներ հնամեայ, պահապանը ճերմակ քարերուն՝ որոնց վրայ բնաւ չես տեսներ մամուռ, խորհրդանչանը մոռացումի, լքումի:

Ո՛չ վարթամութեան պոռոտ չլացքը, ոչ ալ ունայնութեան թախիծը. մտերմութիւն մը ընդհանուր, եթէ կարելի է այսպէս ըսել:

Տեղ տեղ չիրիմներուն երկաթորմին առջեւ կը տեսնուին երկու աթոռ, ուր մեռնողին ընտանիքը չատ անդամ կու գայ ցնդած կեանքը մի՛նակ չթողելու համար, ժամեր անցընել, թերեւս ալ խօսիլ անոր հետ:

Մուտքին մէւս կողմը կայ մատուռը, սիրուն չէնք մը, սպիտակ, փոքրիկ գանգակատունով: Հոն՝ թէ՛ կաթոլիկները, թէ՛ օրթոտոքսները եւ թէ բողոքականները կը բերեն իրենց ննջեցեալները եւ կը կատարեն մեռելական արարողութիւններ, առանց խորութեան, իրենց ծէսին համեմատ:

Ֆրանքֆուրթի մէջ երբեք ննջեցեալը քաղաքին եկեղեցին չեն տանիր, բացի այն պարագայէն ուր մեռելը պաչտօնական դիրք մը ունենայ եւ կամ բացառիկ մըտաւորական մը, հանճար մը ըլլայ:

Փողոցներուն մէջ երբեք չի տեսնուիր յուղարկաւորութիւն, երբեք այդ նուիրական թափօրը հասարակաց ճամբաներուն վրայ, լինքնաչարժերու, հանրակառքերու, ամբոխներու ժխորին մէջէն չանցնիր, աղարտելով սրբութիւնը:

Գերեզմանոցին լինքնաչարժը դիւերով կուգայ, ննջեցեալը կը տանի հոն տեղի մատուռը ուր կը պահուի մեռնողին մարմինը մինչեւ յուղարկաւորութեան օրը. եւ այդպէս մահը կը պահէ ազնուական եկիւզածութիւնը:

Աչնան կանխահաս իրիկունը իր ստուերները կը տարածէր սպիտակ քարերուն վրայ. ծառերէն վար կ'իջնէր անհուն անդորրանք մը: Երբեք այդքան ցանկալի թուած չէր հանդարտութիւնը յաւերժական քունին՝ քան այդ մահաստանին մէջ:

«Զի նաւ խռովեալ դիմէ նաւահանգիստ»:

Եւ մի՞թէ ահարկու խռովք մը չէ՞ պատած մարդկութիւնը:

*
**

Ինչպէս Պօհեմիայի արեւահար թուխ գեղեցկութեամբ աղջիկները, վհուկներու թոռնուհիները, որոնց կախարդող հրապոյրը հեղուկի մը պէս հրատոչոր (թրիսթանի ըմպած հեղուկը) անգամ մը որ մտնէ մարդոց սրտին մէջ, տակաւ կը հրդեհէ զայն, կը տոչորէ բոլոր միւս զգացումները, կը տիրապետէ, կը գերէ ու կը մղէ մինչեւ ուրացութիւն, այնպէս Աբեւելքը վարդախիտ, կապոյտ գիշերներով Աբեւելքը իր ճաճանչներով, իր դիւթանքով կը տանջէ տարագիր հոգիները, անոնց տիրապետած կեդրոնը կ'ընդլայնի, կը ծովանայ ու կը խեղդէ ամէն ինչ, կարօտը այն վայրերուն՝ ուր մնացած է մեր երիտասարդութիւնը եւ այլեւս տեսնելու կարելիութիւն չկայ:

Վերադա՛րձ...:

Հեռո՛ւ ... որքան հեռու էինք Պոլիսէն, անոր խորտուբորտ փողոցներէն, անոր չրջուն վաճառորդներէն ու արքայութեան մուտքը ցոլացնող վերջալոյսերէն:

Աղջնակս, իմ սաղրաս, ան՝ որ կեանքիս քերթուածը եղած է, իր տան տիկինի դերին մէջ նոր մտած, ամուսնական կեանքին քաղցրութիւնը նոր ըմբռնած, իր բոլոր զուրգուրանքը կը դնէր ստեղծելու համար լինճ մտքի եւ սրտի սփոփանքներ, հաճոյքներ եւ պատյաներ, ինչպէս նաեւ իր երիտասարդ ամուսինը: Պատյաներ մտերմութեամբ համեմուած, բայց առանձնութեան պահերուս լինքդինքս անհունօրէն օտար, հեռու եւ դըժբախտ կը զգայի: Թերեւս երկրին լեզուն չդիտնալուս:

Կը տեսնէի վերադառնալ Ռումանիա, որ տակաւին Աբեւելք կ'ըսուի եւ կամ անոր պատրանքը կուտայ իր չատ մը սովորութիւններով: Աբեւելքցիի հոգիս աւելի քան երբեք արթնցած էր:

Դիպուածը օգնեց լինձի եւ ճիշդ այդ օրերուն աղջիկս ու փեսաս եւս ստիպուեցան թողուլ Ֆրանքֆուրթը եւ հաստատուիլ Փարիզ, ու միասին ճամբայ ելանք:

Մարտի ցրտաչունչ առաւօտ մը հասանք Փարիզ:

Կրկին հիւրասիրեցին զիս քոյրս եւ քեռայրս ստիպողաբար: Այդ միջոցին Նորատունկեան ըրաւ իր կարելին որպէսզի այլեւս իրենց հետ բնակիմ: Անոնք պէտքը կը զգային մտերմութեան մը, իսկ ես անհուն տենչանք մը՝ զաւակներուս մէկը քովս ունենալու: Եւ լինչ որ անըմբռնելի է, միշտ աւելի զօրով կը զգայի այդ զաւկիս հանդէպ որ հեռուն կը գտնուէր:

Նախազգացում մը տարտամօրէն կը վարագուրէր ամէն վայելքներս. կ'ենթադրէի թէ, մանաւանդ առանձին եղած պահերուս, պարտականութիւն մը զիս կը մղէր երթալ միանալու Պուքրէչի զոյգին, թէ՝ վտանգ մը կը սպառնար, անորոչ վտանգ մը աղջկանս դլխուն: Պէտք էր փութայի մօտը, իր նեցուկը ըլլայի, թէեւ ոչինչ կար իրական, բայց մայրական սիրտը անխմանալի գուշակութիւններ ունի որոնք յաճախ կ'իրականանան, կարծես կը տեսնէի բախտի աքցանին սեղմումը որ ամէն լինչ կը փշրէր. կը տեսնէի անոր մօտենալը իմ սիրականիս:

*
**

Քանի զառնային անիւները զիս տանող դնացքին, որ այս անգամ ճեպընթաց չէր, կ'անհետանար չնաչխարհիկ քաղաքին թովչանքը, թերեւս ալ ես էի որ կ'անհետանայի:

(Շար. 106)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Վերժիհ Միլտոնեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Դաւուտեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի փոխան ծաղիկի:

*
**

Այրի Տիկին Արշալոյս Ապուճեանէ մահուան առթիւ Տիկին Մ. Թասումեան փոխան ծաղկեպսակի 350 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Eternelle Arménie

VENTE AUX ENCHERES
DE 250 TABLEAUX
EXCEPTIONNELS D'ARMENIE
A DROUOT

le Lundi 20 Juin à 14 heures
à Richelieu Drouot, 9, rue Drouot
75009 Paris, Salle 16
par le ministère de Me Joël Millon
et Me Claude Robert

Experts : *M. Gaguik Sogomonian* et
Mlle Sylvia Adjamian.

Exposition en soirée le Jeudi 16 Juin
à 21 heures
au 5, avenue d'Eylau, 75116 Paris
Exposition publique le Samedi 18 Juin
de 11 heures à 18 heures
à Richelieu Drouot, 9, rue Drouot
75009 Paris, Salle 16

Pour tous renseignements : 47. 27. 95. 34.

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ԴԷՊԻ GIVERNY ԵՒ ROUEN

Փարիզի Էտեան Սանուց Մխուքիւնը օթօքարով պտոյտ մը կը կազմակերպէ դէպի Giverny Monetի *թանգարանը, տեղւոյն վրայ ճաշ եւ այց մը* Rouenի *տեսարժան վայրերը:*

Կիրակի, Յունիս 19

Տեղեկութիւն եւ արձանագրութիւն մինչեւ Յունիս 10:

43 · 08 · 12 · 06 — 46 · 56 · 14 · 53

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme / Djavo Chant

Sortie

«Beaux Jours»

à SIX FOURS (83)
Déjeûner dans un restaurant
(Bain de mer possible)
au retour
visite de la Chapelle N.D. de la Pépiole
du VIe siècle qui est un monument
paléo-chrétien très rare
Samedi 18 Juin à 9h30 précises
Place de la Rotonde Dikran Tekeian
St-Jérôme
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. : 91. 06. 29. 65 ou 91. 66. 91. 99.

*
**

Section «Satenig» *de Vaulx-en-Velin*

Grand Bal d'Eté

animé par l'Orchestre *A R A X*
le Samedi 18 Juin à partir de 19h30
dans la Salle de l'Eglise arménienne
de Pont de Cheruy
Place du 24 Avril 1915 Génocide arménien
38230 Charvieu-Chavagneux
— *Entrée* 70 F. —

*
**

Section «Sevan» *de Vienne*

Grande Fête Champêtre Annuelle

le Dimanche 19 Juin
Parc de GEMINS — Vienne
animée par l'Orchestre *A N I*
Ambiance arménienne :
B u f f e t,
b u v e t t e,
t o m b o l a, e t c. . .
Salle couverte en cas de pluie.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.. Պ. Գեղամ Տէվէճեան 600 Ֆր.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

la M.C.A. a le plaisir de vous convier
A U

GALA M.C.A. 94

Sous la Présidence
de *M. RENE ROUQUET*
Maire-Adjoint d'Alfortville

Langue arménienne * Danse * Musique
Eveil * Chants

SAMEDI 18 JUIN à 20H45 précises
Salle des Fêtes, rue Voltaire
— *Participation aux frais* —

EMISSION M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H A 12H

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՃԱՇ

Մ. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆըրանսայի Շրջանի վարիչ Մարմինը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ կախաղան հանուած քսան հնչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին, Կիրակի, Յունիս 19-ին, Փարիզի Ս. Ծովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ, ինչպէս նաեւ Իսիի եւ Ալֆորվիլի առաքելական եկեղեցիներուն մէջ:

Հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ հոգեճաշ կը տրուի Ս. Դ. Հ. Կ. «Տխրունիի» Ուսանողաց Երիտասարդական Միութեան կողմէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 18, Տօն է Նշխարաց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին:

Այս առթիւ փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի, Յունիս 19, եկեղեցւոյ աւազանակոչութեան օրն է:

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ
ու Առաջնորդ Փարիզի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հիմնադիրնեռու, բարերարներու ու հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, որմէ ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից «Սարգիս Պալապանեան» սրահին մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած՝

Բաճաստեղծ

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Կը դասախօսէ եւ կ'արտասանէ՝

Բեմադիր ԳՐԻԳՈՐ ՉԱԼԻԿԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունիս 17, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տիգրան եւ Զարուհի Տէմիրեան սրահին մէջ՝

17, rue Bleue, Paris 9[e]

Դասախօսութեան աւարտին՝ ճաշ:

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրան Լիվրիի «Տիրուհի Մխսաքեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ «ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ» մը, Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 20·30-էն սկսեալ:

17, rue Charles Péguy,
93190 Livry-Gargan

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

43 · 83 · 87 · 68 *կամ* 43 · 32 · 47 · 20
Թիւերուն:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 19

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի 90 աշակերտները ձեր բոլորը կը հրաւիրեն հաճելի ու զուարճալի ժամանակ մը անցընելու հայկական մթնոլորտի մը մէջ. Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանի (rue Drouot) «Rossini» սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

ԴՈՂՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Տէսինի Ս. Աստուածածին Հայ առաքելական եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը կազմակերպէ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 19, «Centre Aéré de Décines»

ժամը 12-էն սկսեալ:

Կը մասնակցի երգիչ՝ Ցարուխ:

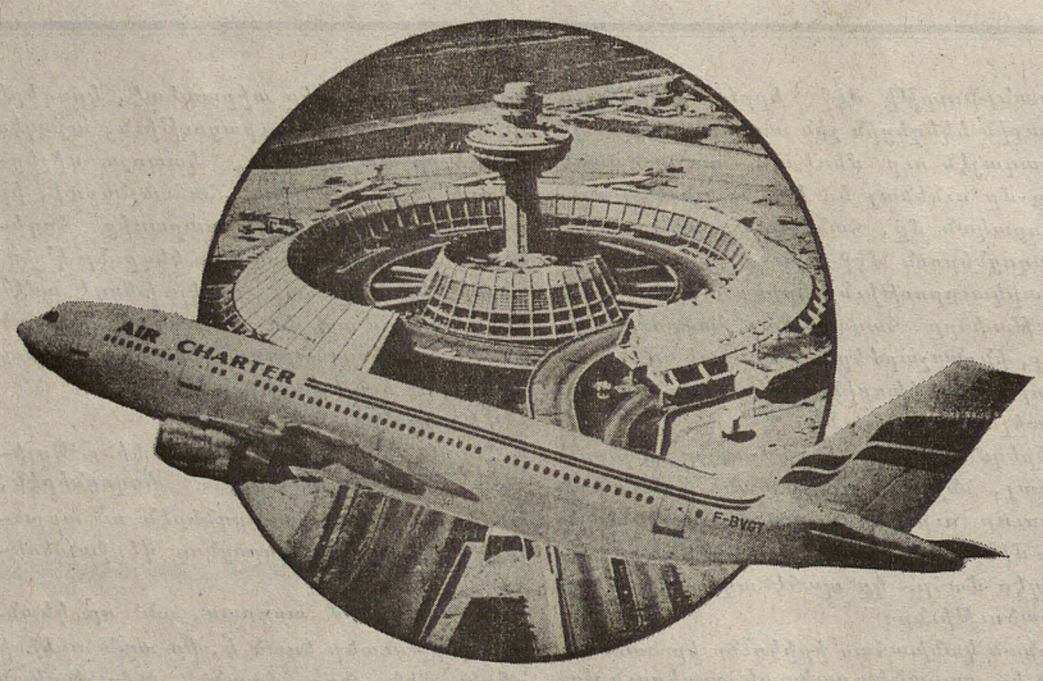
Թոմպոլա - Հայկական համեղ ճաշեր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուութիւններուն համար. - Իր միօրեայ դպրոցին՝ Տէր եւ Տիկին Զարմայր Պէրպէրեան 300 Ֆր. Աբրահամ Արրահամեանի յիշատակին, Տիկին Անահիտ Սանոսեան 1·000 Ֆր.: Աբցախին՝ Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Էթեէմէզեան 300 Ֆր. Արա Պէրբեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:

SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 **FAX: 42 25 41 21**

GRANDE SOIREE

au profit

de l'Ecole **SAINT-MESROB**
d'Alfortville

Sous la présidence de *Monsieur le Maire René ROUQUET*
DINER DANSANT

avec
GRICHA et MARTEN YORGANTZ
et pour la première fois en France le " FOLKLOR " ARMENIEN

Vendredi 17 Juin à partir de 20 h 30
au Palais des Sports, Rue de Rome, ALFORTVILLE
— *Tenue de Soirée* —
Réservations : 43. 75. 28. 37 / 43. 96. 18. 13

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 17
VENDREDI
17 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·351 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.351

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Երկու տասնամեակի աքսորականի կեանքին եւք, Սոլժենիցին վերադարձաւ իր հայրենիքը: Երեւոյթը էջեր գրաւեց ոչ միայն արեւմտեան մամուլին, այլեւ ռուսական թերթերու մէջ: Այս վերջին մարզին ուշադրաւ է «Նեզավիսիմայա կազետա»ին մէջ լոյս տեսած գրութիւնը զոր առորդած է անոր խմբագրապետը: Վ. Տրեսիակով Սոլժենիցինի վերադարձին մէջ իբրայատուկ կը նկատէ հայրենիք մուտքի համար անոր ընտրած «դուռ»ը: Վիպագիրը չէ հասած ուղղակի Մոսկուա, այլ՝ Վլադիվոստոկ: Անկէ կարել, անցնելով ամբողջ երկիրը, պիտի հասնի մայրաքաղաք: Մինչեւ այսօր Ռուսաստանի մէջ միայն արեւը արեւելքէն կուգար, կը գրէ լրագրողը, այսուհետեւ պիտի ըլլայ նաեւ Սոլժենիցինի արեւը: Արեւելեան սահմաններէն մինչեւ Արեւմուտք ամբողջ երկրին լայնքին կատարուած ա. նոր ճամբորդութիւնը յեւտադային նախանիւթը պիտի ըլլայ ուղեւորութեան էջերով հատորի մը, քանի որ Սոլժենիցին ամէն բան կը ջանայ տեսնել ու բոլոր տեսածները նոթագրել:

Ի. դարու ռուսական պատմութիւնը ճամբորդական զուգահեռ պատմութիւն մը արձանագրած է սկիզբի չըլլանէն, բայց հակառակ ուղղութեամբ: Խօսքը կը վերաբերի Թոլսթոյի որ Իասնայա Փոլիանայի իր բնակարանէն կը մեկնէր վերջնականապէս, եւրն ձգելով անցեալն ու փառքը: Սոլժենիցինի ուղեւորութիւնը կը դիմէ դէպի յաղթանակ:

Տրեսիակով առանց քօղարկելու հեգնանքի չեչտ մը, Սոլժենիցինի յաղթապանծ ուղեւորութեան համար կը նախատեսէ ամէն մարզի, ամէն դասի եւ ամէն մակարդակի ներկայացուցիչներէ ընկերակցողներու մեծ բազմութիւն մը: Նախատեսութեան մէջ հաւանական կը նկատէ նաեւ պատմական հանդիպում մը: Ուրալեան եկատերինբուրգ քաղաքին մէջ ուր ելոյին առաջին քայլը առած է որպէս ապարաչիկ եւ ուր դնդակահարուած է ցարական ընտանիքը, կրնան իրար ողջունել Ռուսաստանի առաջին ժողովրդավարն ու առաջին միապետականը:

Հանդիպումը իրականանայ կամ ոչ, ազդարել դրագէտը կարագի կոյտի մը վերծուող դանակի մը նման պիտի խոցոտուղի իր երկրին մէջ. այն երկրին որ քանի տարի առաջ ձգեց տըկար տրամաբանութեան մը տէր վարչարներու պատճառով եւ ուր կը վերադառնայ որպէս միակ տէր եւ տիրական: Ան կը հասնի երկու տարբեր ուղղութիւններէ. կուգայ անցեալէ մը որ ոչ ոք իրեն չափ լաւագոյնս ըմբռնած է, եւ կուգայ ապագայէ մը զոր կը նշմարէ ամէն մարդէ աւելի յստակօրէն:

Ցեղ դրութեան տողերու մէջ, հարկը դնալով անդրադառնալու էջին հեղնանքին, Տրեսիակով կը բացատրէ թէ անվիճելի է Սոլժենիցինի Ի. դարու ռուսական դըրամանութեան ու պատմութեան մեծադոյն դէմքերէն մէկը ըլլալու պարագան. անոր վերադարձը ինք կը նկատէ աւելի սեփական հարց մը, քան՝ ազգային: Այսուհանդերձ, կը խոստովանի որ վիպագիրին ընտրած ձեւը, անխուսափելիօրէն, քաղաքական արարքի մը կը վերածէ իր վերադարձը, ինչ որ լաւագոյնս վերլուծելի կրնայ ըլլալ քաղաքական հարցերու մասնագէտներու կողմէ: Մնացեալը, յստակ ապացոյցն է այն բանին որ Սոլժենիցին ոչինչ դիպուածի կը ձգէ ու նախապէս կը հաշուէ առնելիք ամէն մէկ քայլին հաւանական հակազդեցութիւնը, ամբողջ աշխարհին կողմէ:

ԱՐՑԱԽ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԷԼԻԱՍՈՆ ԲԱՓՈՒ, ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Մինսկի խումբի նախագահը՝ Եան Էլիասոն եւ իր պատուիրակութիւնը Բաքու գտնուած են Յունիս 15-ին եւ այս առթիւ Էլիասոն այն համոզումը արտայայտած է որ ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի մինչնորդութեամբ կողմերու միջեւ համաձայնագիր գոյացընելէ երկու շաբաթ եւս, կարելի է լուծել բոլոր վիճելի հարցերը: Էլիասոն հանդիպում ունեցած է Ալիեւի հետ: Այս վերջինը մամուլին ըրած իր յայտարարութեան մէջ, չեշտած է որ Ադրբեջանի համար, բացի հրադադարէն (որ կը պահպանուի ընդհանուր ձեւով) նուազ կարեւոր չէ Հայերու կողմէ գրաւուած հողերու վերադարձը:

Էլիասոն Երեւան կը սպասուէր Յունիս 16-ին, ուրկէ պիտի անցնէր նաեւ Ստեփանակերտ:

Յունիս 16-ին, Երեւանէն մեր առած լուրերու համաձայն, կացութիւնը հանդարտ էր ճակատին վրայ:

*
**

Խորհրդարանին մէջ կը չարունակուէին Սահմանադրութեան չուրջ վիճաբանութիւնները: 61 երեսփոխան արձանագրուած էր ելոյթ ունենալու համար: Անոնք մեքժած են նաեւ ելոյթներու տեւողութեան որեւէ սահմանափակում: Յունիս 15-ին միայն 20 երեսփոխան կրցած էր խօսք առնել:

Ներկայացուած հինգ նախագիծերուն երկուքն են միայն որոնք առաւելապար նկատի ս'առնուին (սահմանադրական յանձնաժողով եւ վեց կուսակցութիւններուն): Ծանօթ է որ մէկը աւելի նախագահական վարչակարգ մը կը նախատեսէ, միւսը՝ խորհրդարանական: Սահմանադրութեան մասին երկարօրէն արտայայտուեցաւ արդէն «Յառաջ»ի մէջ մեր աշխատակիցը՝ Խաչիկ Սուքիասեան (Մարտ 23, 24, 25, 29, 30, 31 եւ Ապրիլ 27 - 28 - 29):

Մնացեալ երեքէն համաձայնաւոր խմբակինը ուրիշ ծրագիրը չէ եթէ ոչ պահպանումը նախորդին, իսկ ամփակաւոր այսպէս ըսուած «հերձուած»ը կ'իւրացնէ կուսակցութեան առաջին նախագիծը (յեւտագային ամփակաւորները միացան Հ. Ց. Դ.-ի եւ միւսներուն): Վիդէն Նաշատըրեանի այս հերձուածը սակայն չի կրնար խորհրդարանական խմբակցութիւն մը կազմել, քանի միայն եօթը հոգի են (անհրաժեշտ է՝ 10): ՀՌԱԿ-ի խորհրդարանական խմբակը բաղկացած էր 18 երեսփոխան, այժմ ՀՌԱԿ-ը ունի 11 երեսփոխան:

*
**

ՀԱՅԵՒՆԱԽԻՋԵՒՆԵՒՆ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հայաստանի պատուիրակութիւն մը նախագահութեամբ Լ. Տէր - Պետրոսեանի յաւտակ ներկայացուցիչ Դաւիթ Շահնազարեանի, երեսփոխ մէջ Յունիս 14-ին հանդիպում մը ունեցած է նախիջեւանեան ներկայացուցիչներու հետ, զորս կը գլխաւորէր Մէհլիսի նախագահ՝ Ն. Հասանով: Հայկական կողմը առաջարկ ներկայացուցած է Հայաստան Նախիջեւան սահմանամերձ գօտին վստահութեան սահմանադիծի վերածելու եւ հոն առեւտուրի կէտեր ստեղծելու մասին: Նախիջեւանեան կողմը խոստացած է առաջարկը փոխանցել Ադրբեջանի ղեկավարութեան:

*
**

Հ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ
ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան Յունիս 14-ին մեկնած է Ջուիցերիա, մասնակցելու՝ կազմաւորուող չուկաններու համաշխարհային Ֆորումի աշխատանքներուն, Քրանս - Մոնթանայի մէջ: Ան իր ճամբուն վրայ Մոսկուա կարճ մը հանդիպումներ ունեցած է հայ ռուսական տնտեսական համագործակցութեան որոշ հարցերու չուրջ:

*
**

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ռուսաստանի ազգ. ժողին՝ պետական ղերիչխանութեան մասին հռչակագրի ընդունման առթիւ Գ.Ա.Մ. նախագահ Բ. Ա.արարքեան շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղած է Ռուսաստանի Դաշնակցային Խորհուրդի նախագահ Վ. Շումեյկոյին եւ Դումայի նախագահ Ի. Րիբկինին:

*
**

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՎ
ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Հայաստանի Արամ Տէր - Ցովհաննիսեան երգչախումբը որ մեկնած էր Լեհաստան, մասնակցելու Հայնովկա քաղաքի ԺԳ. վառաժոնին, մրցանակներով վերադարձած է Երեւան: Արդարեւ ղեկավարուհի՝ Լիմա Ծատուրեան արժանացած է «լաւագոյն խմբավար»ի մրցանակին, իսկ երգչախումբին շնորհուած է «ունկնդրի համակրանք»ի մրցանակը:

*
**

ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ԶՈՀԵՐՈՒ
ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Միայն 1949 Յունիս 14-ի գիշերը, աւելի քան 15 հազար ընտանիքներ Հայաստանէն աքսորուած են Սիբիր: Այս թուականը առիթ համարելով Հայաստանի «Ուխտատուն» հիմնարկ - թանգարանը ստալինեան բռնութեան տարիներու զոհերուն յիշատակին գիտաժողով մը կազմակերպած է, որ տեղի ունեցած է Կամերային երաժշտութեան Տան մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ԵՐՋԱՆԻԿ «ՅԱՌԱՋ»ՆԵՐԸ

Սփիւռքի իրականութեան մէջ, անտարբերութեան տրտունջներու պատճառ մեր մեծ ու փոքր գոյութիւններուն կարգին է նաեւ մամուլը: Հայերէն գիրքին, թերթին հանդէպ հետաքրքրութիւնը կը նուազի· այս յանկերգը յաճախ տուն կուտայ ոչ ուրախ անդրադարձներու. վերլուծումի ջանքեր կը փորձուին, յօդուածներ կը գրուին: Ճիշդ է որ ընդհանուր ընթացքին մէջ ուր հայկական հետաքրքրութեան ու գուրգուրանքի արժանին գլխատրարար ճաշասեղանները են ու արարաքրքական ամենացան եղանակներու կպցուած հայերէն բառերով երգերը, մամուլը բազմաթիւ պատճառներ ունի տրտնջելու· ինչպէս հայ դպրոցը, հայ գրողը, եւայլն:

Այս պատկերին մէջ, զգացումներ սահմանելու, հակազդեցութիւններ արտաբերելու մեծ դժուարութիւն կ'ունենայ մարդ, երբ օր մը յանկարծ, ընդհանուր ընթացքին ճիշդ ու ճիշդ հակառակ երեւոյթի մը առջեւ կը գտնէ ինքզինք:

Այդ երեւոյթը առջի օր պարզուեցաւ «Յառաջ»ի յարկին տակ, երբ շուրջ երկու տասնեակ մանչուկներ ու աղջնակներ, իրենց մեծերուն ընկերակցութեամբ, լեցուցին խմբագրատունն ու տպարանը: Անկէնէի միօրեայ «Նարեկ» վարժարանէն աշակերտներ էին անոնք որոնք ոչ միայն գիտէին թէ ի՛նչ էր «Յառաջ»ը, ո՛վ էր հիմնադիրը, եւայլն, այլեւ ուզած էին ճանչնալ զայն, իր բոյնին մէջ: Մեծ ուրախութեամբ ընդունելութիւններու պէտք էր գոհացում տալ, բացատրել թէ ինչո՛ւ փորձ կը կարդացուի, ի՛նչպէս կ'ըլլան տրպագրութիւնները, տողաշար մեքենային բուրաչին մէջ հալած կապարը ինչպէս թերթի տողի կը վերածուի, եւայլն, եւայլն: Ցետոյ, երբ ամէն պատրաստութիւն լրացաւ, անոնք բոլորեցին տպագրական մեքենան, գրեթէ երկիւղածութեամբ, ու դիտեցին թէ ինչպէս անոր մետաղէ ճարպիկ թեւերը մէկ մէկ կ'առնեն ու օրուան թերթին կը վերածեն ներմակ էջերը:

Անոնց մեծերուն -- ուսուցիչ, ծնողք -- մասին ալ շատ բան կ'ըսէ այս այցելութիւնը որ անգիտացուած, անտեսուած մեր բազմաթիւ կամուրջներէն թերեւս ամէնէն փոքրիկ մը ձգեց ներկային ու վաղուան միջեւ· սակայն բացուած բացառութեան պատկերին մէջ գերիշխողը կը մնայ պնդտուն աչքերով պատանիներու խումբը որուն ամէն մէկ անդամը անպ՞յման ուզեց կապարէ տող մը եւ օրուան թերթին առաջին օրինակներէն հատ մը տանիլ հետը:

Ու վստահ եմ, այդ շուրջ երկու տասնեակ օրինակները «Յառաջ»ի բազմահազար թիւերուն ամէնէն երջանիկները եղան:

Թ. ԱՐՓԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին, վերջ տալով 46 տարուան վոխադարձ կասկածամտութեան: Ս. Աթոռ իր խօսքը պիտի ունենայ ամէն եւք Երուսաղէմի կանոնադրին մասին յետպայ բանակցութեանց ընթացքին: Երուսաղէմ եւ Պաղեստին պատական նուիրական է դերպ· Տի Մոնթէձոլո որ, սակայն, Երուսաղէմ պիտի չհաստատուի, այլ՝ Եաֆայի փրանսիսկեան համայնքին մօտ: Երուսաղէմի հարցը կը մնայ գլխաւոր կնճիռներէն մէկը Իսրայէլի եւ Վատիկանի միջեւ:

Մ. ՌՈՒՔԱՐ որ, բնականաբար, չատ ազդուած է Յունիս 12-ի խղճալի արդիւնքէն, (14,5%) իր ինքնաքննադատութիւնը կ'ընէ եւ որոշեց կուսակցութեան ազգ. խորհուրդէն «վստահութեան քուէ» մը ուզել, կիրակի օր: Հրաժարած է նաեւ «բնական» թեկնածուն իր հանգամանքէն նախագահական ընտրութիւններուն: Այս պարագային, միւս «բնական» թեկնածուն կ'ըլլայ Ժագ Տըլոր: Պէտք է ըսել որ իր կուսակիցները արդէն իսկ սկսած են դաւադրութիւնները: Ռոքար կը խորհէր նոր չունչ մը տալ կուսակցութեանը մինչ դինքը կը նկատեն «Լիփինէի կուսակցութեան գերեզմանափորը»:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆի մէջ նոր համայնավարներու (իշխանութեան գլուխ) եւ իսլամապաշտ ընդդիմադիրներու միջեւ բախումները չեն դադրիր: Յունիս 14-ին, Դուշամբէի արեւելեան չրջանը, իր վեց թիկնապահերով միասին սպաննուած է Պաշտպանութեան փոխ-նախարարը՝ Ռաճաբով:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ բացուած է դատավարութիւնը 13 լրագրողներուն որոնք ամբաստանուած են «անջատողական գործունէութեան» համար: Կր դատուի նաեւ քիւրտ օրաթերթին՝ «Էօզկիւճ Կիւտէմ»ի պատասխանատուն: Պետութեան ապահովութեան Ատեանի դատախազը 22 տարի բանտարկութիւն կը պահանջէ ամսնցմէ հինգին համար (որպէս ՓՔՔ-ի անդամ) եւ չորսական տարի միւսներուն համար:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ խիստ կերպով քննադատած է, Յունիս 15-ին, Ռուսաստանը կեղկավարող «սանկտպետերպուրգեան կլանը», ձեւնարկուած դրամատիրական բարենորոգումները: Իրկուցկ արտասանած իր ճառին մէջ, դրագէտը չեչտած է նաեւ՝ «պուտ մ'իսկ ժողովրդավարութիւն չունինք»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՆ ՄԱՄՈՒԼ

«Օ՛Դ, Օ՛Դ Կ՛ՈՒԶԵՄ, ՏԱՐԱԾՈՒԹԻԻՆ, ԱՆԶՐՊԵՏ»

Երբ կրցանէ այնճան արդիւնաւոր եւ հաստատուն հետքեր ձգել Թուրքիոյ մէջ, հակառակ անոր բարբարոսութեանց, այս ազատ երկնքին տա՞կ է որ պիտի անճրկինէ:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Անպատկերելի է ափիւոնեան հրապարակագրութիւնն առանց Շաւարշ Միսաքեանի շուրջ կէսդարեայ արգասաւոր, հայապահպանութեանը յոյժ նպաստաբեր, իմաստալից գործունէութեան: Որեան անպատկերելի, նոյնիսկ էլ անիմանալի՝ հայաստանեան ընթերցողական -ու ոչ միայն- շրջանակների համար: Ռանգի 20-ականից մինչեւ 50-ական թուականները, Շ. Միսաքեան խմբագիրն ու հրապարակագիրը իր անհանգուրժ կեցուածքն ունէր «կարմիր գիծէն ներս» կատարուող ամէն մի -քնականաբար ապազգային- երեւոյթի հանդէպ:

-Ցեղապային -- իր մահից ի վեր -- լինու չէ, այժմ էլ, աներկմիտ պէտք է ընդգծել, որ անսրտացաւ լռութիւն է պահպանում նրա անձի եւ գործունէութեան շուրջ: Աւելին, համայնավարական շրջանում, եթէ Սփիւռքի որոշ գործիչների անունն իսկ տաբու պետականօրէն էր մեղադրելիից, ապա Շ. Միսաքեանն այդ արգելուած փաղանդի մէջ խիստ ընդգծուն էր: Ջաւէնն այնքան եւ այնպէս էր «տեսանելի», որ ... Միսաք Մեծարենցի ամենայայտնի բանաստեղծութիւններից «Ջրաուք»ի ընծայագիրը -- Շաւարշ Միսաքեանին -- իր մտերմագոյն ընկերոջը -- մեծարենցեան խորհրդային բոլոր հրատարակութիւններից ժամանակների ոգուն խիստ յատկորոշ կերպով՝ մկրատուում էր:

Մենք նպատակամիտուած ենք իր նախադէպը չունեցող այս հրապարակմամբ, ի հարկէ, ընդհանրագծերով տալ Շաւարշ Միսաքեանի՝ սփիւռքեան դժուարին պայմաններում հայապահպանութիւնը ի վին ամէն բանի զերազանցող «հրապարակագրութեան ախոյեանի» (Շ. Նարդունի) իր տեսակի մէջ թացառիկ գործունէութիւնը՝ տարիների հեռուից իր ուսանելիութեամբ այսօր աւելի քան անհրաժեշտ:

1925 թ., երբ հիմնադրուեց «Ցառաջ»ը, Շաւարշ Միսաքեանը ոչ միայն քաջահմուտ, փորձառուից հրապարակագիր - խմբագիր էր, այլեւ սփիւռքեան հասարակայնութեան մէջ տիրական դէմք իր անհատականութեան սկզբունքային ուժգնութեամբ: Անշափ ուշարժան է հայ կեանքի, Սփիւռքի ամրապինդ դոյաւորումի եւայլնի վերաբեր իր չափազանց տարբեր ու ինքնայատկօրէն առանձնաշնորհուող տեսակէտներով արդէն իսկ երեւելի Շ. Միսաքեանի մասին Անդրանիկ Ծառուկեանի անհատագիրը. «Ան էիչերէն էր Շաւարշը, որուն երբեք չեն մոռնար թէ կուսակցութիւնը լոկ միջոց է նպատակին հասնելու, ու նպատակը չեն զոհեր միջոցին» (Ա. Ծառուկեան, «Մեծերը եւ միւսները», Պէյրութ, 1992 թ., էջ 310):

Այս բնորոշումն աւելի քան ու պարտադիր պայման կարող է նկատուել արդի ժամանակների համար -թէ Հայաստան եւ թէ ի սփիւռս աշխարհի: Եւ Շ. Միսաքեանի վերկուսակցչունչ պաղափարայնութիւնը չէ՞ր արդեօք պատճառը, որ սկզբնապէսօրէն «Ցառաջ»ի շուրջ համախմբուեցին այդ օրերի Սփիւռքի ամենաերեւելի գրողները: Հայ գրականութեան վերարժեւորումի, նորոգութեան պատմական դերը առանձնած ՄԵՆՔ-ի սերնդի գրեթէ բոլոր գրողներն ու բանաստեղծները՝ Ն. Սարաֆեանը, վ. Շուշանեանը, Շ. Շահնուրը, Ն. Պէշիկթաշլեանը եւ այլք: Անշափ դժուար է, երբ օրաթերթը «գործում է» անպատկան՝ խմբագրի որոշակի կուսակցական պատկանելութեան առկայութեամբ: Շ. Միսաքեանն ազգային զաղափարախօսութեան իր ըմբռնումներն ու հայեցակէտերը ամենեւին էլ չէր զօրում հաւասարեցրել եւ միատեղել ՀՅԴ-ի զաղափարական դաւանումներին: Ոչ թէ չեղում էր կուսակցութեան կանոնադրական սկզբունքներից, այլ իր ազգային գործչի ազատ մտածումի անկամայական տեսահորիզոնը ընդլայնում՝ «Ցառաջ»ն ամբողջովին սփիւռքեան հանդիսավայր դարձնելով: Նոյնքան դժուար է, երբ օրաթերթը կարողանում է որոշակի կարճ ժամանակատարածքում ի մի խմբել զրական իրաւ երեւոյթներին, որոնց ազգային-հասարակական նշանակութիւնը սփիւռքագոյութեան անմակընթաց կայացումին, այսօր աւելի քան տեսանելի է:

Այս մշակութապահ եւ ազգապահ առաքելութիւնը Շ. Միսաքեանը խորին դիտակցումով եւ աքնալից, միայնակ էր ստանձնել: Եւ դրեթէ մանկան երկիւղանքի հանող պաշտամունալից սէրն առ Հայոց լեզուն նրա՝ իրրեւ խմբագրի եւ հրապարակագրի, բացառիկ էր, յորդող: Այսօր արդէն աւելի ու աւելի է կարեւորւում «Ցառաջ»ի հիմնադրումը. սփիւռքահայութեան համար յոյժ անհրաժեշտ եւ ճիշդ ժամանակին: Ազգային, ընկերային, մշակութային, քաղաքական կեանքը երբեք այսօրինակ խորութեամբ, առարկայարար եւ ոչ մի թերթում այնպէս չէր լուսաբանուել, ինչպէս «Ցառաջ»ում: Աճապարիկ, Շ. Միսաքեանի հաւատամքը՝ «Ցառաջ»ի հրատարակումը անհրաժեշտող. «Ամէն գաղութ, իր չարք մը չարիքներու հետ ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ արձուն ըլլանք, չտարուինք խարուսիկ երեւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը: "Ցառաջ"ը պատկերը պիտի ըլլայ իր ընթանի կեանքին, բայց միաժամանակ կանոնաւոր արձադանգը այն բոլոր անցուդարձերով, որ տեղի կ'ունենան այս շրջանէն դուրս, Հայաստանի մէջ եւ գաղութի գաղութ: Բոլորովին տեղական թերթի մը հանդամանքը չի գոհացներ մեզ: Ձիշդ այդ նկատումով ալ, լայն տեղ պիտի տանք այն երկիրներուն, որ կապ ունին հայկական կեանքին հետ. առանձնապէս Թուրքիոյ եւ Արեւելահայ Միութեան, առօրեայ լուրերու կարգին վերլուծելով նաեւ երեւոյթները»: («Ցառաջ», Ա. տարի, Թիւ 1, 2, Օգոստ. 1925 թ.):

Սա, անշուշտ, սոսկ թերթի խմբագրի մտածումներ չեն, այլեւ ազգային գործչի եւ այն էլ իր տեսակի մէջ՝ հազուադէպ: Թիկունքին տասնամեակների փորձառութիւն ունեցող: Դրանով իսկ վաստակեալ: Եւ եթէ մտաւորականը այս լայնահայեացութեամբ է թերթ հրատարակում, ապա, «ուժերից վեր» լինել - չլինելու խնդիրն անպայմանօրէն յառաջանում է, իսկ «Ցառաջ»ը իր սկզբնաւորումից մինչեւ այսօր հրատարակւում է մի քանի նուիրեալների կեանքամաշ ջանադրութեամբ: Մնում է ոչ նուազ էական - խնդրայարոյցը՝ նուիրումը: Շաւարշ Միսաքեանի պարագային արդէն գերագոյն եւ ինքնօտար նուիրումը, որի վկայութիւնները «Ցառաջ»ի լեռնակուտակ հաւաքածոներն են՝ առյուն Շ. Միսաքեանի, յօդուածներով, համբաւաբանութիւններով, տոմսերով, որոնց համահաւաքումը տասնեակ հատորների պիտի հասնէր: Ի վերջոյ այդ ժամանակային այնպիսի կարեւոր խնդիրների դիտարկումն է եղել նրա հոգածութիւնը, որոնք այսօր էլ հրատապ են, տեւապէս արծարծելի:

Անշուշտ, ընդգծելի է «Ցառաջ»ի կատարած այն անհամեմատելի դերը՝ ոչ միայն սփիւռքեան հրապարակագրական - կան ղպրոցի եւ հրապարակագրական լեզուի ստեղծման եւ ձեւաւորման առումներով, այլեւ այն վիթխարի, նշանակալից ղերակատարութիւնը՝ սփիւռքապահպանումի յոյժ կարեւոր -մեր կողմից օրէ օր դիտակցուող- գործունէութեան մէջ: Ասում ենք գործունէութեան, քանզի Սփիւռքի առողջ կենսունակ, ամրամուր զոյութեամբ մենք այսօր պարտք ենք նոյն այն նուիրեալներին, որոնց համար Սփիւռքում ապրելն իսկ արդէն ամէնօրեայ ոգեալից գործունէութեան ծաւալում էր: Եթէ ոչ աւելին. ահաւասիկ Շաւարշ Միսաքեանի պարագան՝ անառարկելիօրէն օրինակելի: Եւ ամենեւին էլ չափազանցում չէ, երբ Ա. Ծառուկեանը գրում է. «Շաւարշը իր մէկ սիւնակով, միեւնոյն Այնճարին մէջ հայկական գպրոց մը կը հիմնէր»:

...Եւ այս ամէնը երեսուներկու տարեց նալից տարիների տեւականութեամբ մշտանորոգ: Մինչեւ իր մահը, որ սոսկ մահ չէր, այլ Սփիւռքի համար առաւել կենսալից - արիւնաւոր երակի մահադար պրկում: Անշափ յուզիչ է Շ. Միսաքեանի աղջկայ՝ «Ցառաջ»ը հօր մահից յետոյ անօրինած Արփիկ Միսաքեանի վերյուշը. « Շաւարշին յուղարկաւորութեան օրը Ահարոն (Ահարոն Տատուրեան, Ա.Ա.) եկեղեցի չէր եկած, գացած էր ուղղակի փէռ-լաշէզ, սխալ դուռ է մտած ու կորսուած հսկայ գերեզմանատան մէջ: Ինքը կը պատմէր յետոյ. "հոս գացի, հոն գացի, Շաւարշը չկար, ի վերջոյ գացի Անդրանիկին ու հարց տուի՝ ըսէ, Անդրանիկ, ո՞ւր տարին Շաւարշը..."» («Ցառաջ -- 60», 1987 թ., Փարիզ, էջ 297):

Շաւարշ Միսաքեանի սխրագործութիւնը իրրեւ հրապարակագրի եւ օրաթերթի հիմնադրի դասական օրինակ՝ աւելի քան ուղղուած է սերունդներին, եւ անշուշտ, ուսումնասիրելի: Թէ բաղդատաբար, եւ թէ միահիւս: Շաւարշեան «Ցառաջ»ը առաւելս անձնաւորուած էր՝ աւելի քան երեսուն տարի: Ասում ենք անձնաւորուած, քանզի ոչ միայն դրում, թարգմանում էր, այլեւ «Ցառաջ»ում ստեղծած չնչառու մթնոլորտի կրողն էր ամրապէս, եւ դրանով իսկ --ըստ ժամանակակիցների յուշերի ու վկայութիւնների-- Շաւարշը նաեւ Սփիւռքի խիղճն էր համարում: Բացառիկ էր դէպքերի, իրադարձութիւնների գնահատման անաչառութեամբ՝ արտասովոր, խիզախուն: Եւ յաճախադէպ իր համոզումներում՝ միայնակ, բայց հասարակական կարծիք ստեղծող, ճշտորոշող: Երբեմն իր ազգային գործչի անբասիր վարքագծի չնորհիւ, նաեւ ճշմարիտ-անկեղծ նոյնիսկ իր կուսակիցներուն քննադատելիս: Զորօրինակ Սիմոն Վրացեանը փետրուարեան ապստամբութեանը նուիրուած իր յօդուածներից մէկում ամենազգուշին ու աննախընթացն էր համարում հայ ժողովրդի տառապանքը՝ համայնավարութեան ժամանակներում: Անդադրդրդ, ճշմարտութիւնն եւ միայն ճշմարտութիւն որպէս սկզբունքին որդեգիր Շաւարշ Միսաքեանը իրեն ուղղուելիք բիւրբազում քննադատական նետերը անտեսելով, հաշուի չառնելով նաեւ կուսակցական «անխոհեմութիւնն» ու զազրախրական՝ աններելի «սայթաքումը», անվարան արձագանգեց, «Թրքական հալածանքներէն եւ կոտորածներէն ետք, ընդամէնը հինգ տարի վերջ, ներկայիս Հայաստանի մէջ պատահածները աննախընթաց որակել՝ ամօթ մըն է պարզապէս»: Ցիրաւի, Շաւարշ Միսաքեանի նուիրապործ, սթափ եւ որ էական է, ընթափեցնող հայեացքն այսօր սերունդներին է ուղղուած: Վաղն՝ առաւել եւս: Չնայած նրան տակաւին չենք զօրել, յայտնաբերել ու ճանաչել: Ուրեմն ճանաչենք, քանզի, ինչպէս ինքն է գրում. «Միշտ օգտակար է յետադարձ ակնարկ մը նետել, որպէսզի կարենանք գտնել՝ յառա՞ջ կ'երթանք, թէ ետ»:

Շաւարշ Միսաքեանի ապրած սխրալից կեանքը բազում առումներով է մեզ համար ուղենիշ, եւ յաղթանակ, «պարզին յաղթանակ»ը:

ԱՐԹԻՒՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»
1994, Յունիս 4

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

«ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ»

Պ. Ստեփան Պօղոսեան, խորհրդածութեան առարկայ դարձնելէ ետք Հայ Եկեղեցին եւ կրօնականներու անցեալ եւ ներկայ վիճակը, կը հրաւիրէ հանրութիւնը արտայայտուիլ՝ պինք յուզող հարցերու եւ իր մտահոգութեանց մասին, որպէսզի ճար մը գտնուի, փրկելու համար հաւատացեալներէ պարպուող եկեղեցին եւ անոր պաշտօնէութիւնը:

Դժբախտաբար, չի նշմարուիր իր տագնապները փարատելու կամ ցաւերը ամոքելու ո՛րեւէ պալասան, ո՛րեւէ յենակ:

Ինծի կը թուի թէ՝ որեւէ հարց մէջ տեղ դնող, անոր լուծումը փնտռող եւ իրականութեան հասնելու ցանկացող պէտք է՝ գոնէ առժամապէս, դուրս ելլէ իր քաղաքական, ընկերային, կրօնական ըմբռնողութեան շրջանակէն, խորհրդածէ անկաշկանդ, իրրեւ չէզոք, իրեւ բոլորովին ազատ մարդ:

Բարեսիրտ եւ բարեմիտ անձ, Պ. Ստեփան Պօղոսեան, գոնէ այս դրութեամբ մնացած է խորանի առջեւ, ոտքերը եկեղեցին դուրս չէ դրած, չէ դիտած չորը՝ մարդկութիւնը խանդավառող կամ չմեծցնող նոր երեւոյթները, ապրումի այլակերպուած պայմանները, կեանքի նոր ընկալումները եւ անհատներու նորաձեւ խմորումն ու կազմաւորումը: Կարելի՞ է բաղդատութեան եզր մը գտնել այսօրուան Հայուն եւ Յիսուս - Քրիստոսով երդուող մեր հայրերուն միջեւ: Վերջացած են այն օրերը, երբ հարիւր մեր հեռաւորութեան քահանայի փչերը տեսնող հաւատացեալը կը վազէր պագնելու կղերականի ձեռքերը, մեղքերու թողութիւն կ'ազերսէր, արցունքներով կ'ողղէր եկեղեցին սալայատակը, դրամի վերջին մանրուքը կը յատկացնէր մոմ մը վառելու:

Նուաստութեան այդ վիճակէն, ստոփճան մը վեր ելած է այսօրուան մարդը եւ իր յարաբերութիւնները եկեղեցիին եւ կղերականին հետ կը հետեւին հոգեկան այդ կացութեան: Աւիկա յատուկ չ Հայուն: Կաթողիկէներու Պապն ալ տեսակ չարժման մէջ է, կը չրջի երկրէ երկիր, որ դարձի բերէ «մոլորեալ հօտը», որպէսզի ապրի Վատիկանն ու Պապը:

Մենք իրաւունք ունէինք, երբ 35 - 40 տարի առաջ, կը դատապարտէինք մեր հարուստները, որ իրենց անուան յիշատակութիւնը ապահովելու համար, առատօրէն դրամ կը յատկացնէին եկեղեցական նուիրեալներ, բայց կը զլանային տաճիմը՝ տարբեր տեսակի հաստատութեանց՝ դպրոցի, կազմակերպութիւններու, թերթերու եւլն.: Այսօր, վարիզեան իւրաքանչիւր արուարձան ունի իր եկեղեցին: Չենք գիտեր քանի՛ ազօթողներով: Տարիներ առաջ, նոր հաստատուած եկեղեցիի մը հոգաբարձուն կը զրէր թէ՝ երեք հոգիէն աւելի չէին եկեղեցի գացողները:

Հայկական ո՞ր գաղութին չէր բաւէր Ժան - Կուժոնը, երբ ա՛յնքան բազմաթիւ դուրթիւնները ալ ահազանգ հնչեցուցած էին, որ եթէ առաջքը չառնուի, սեւ ցունդներու փոխոխութիւնը նուազագոյնի պիտի իջեցնէր հայերէն կարդացողներու թիւը, գահընկէց ըրած Աստուծոյ տեղ, պիտի հաստատէր իր աստուածութիւնը: Եւ ոչ միայն այդ:

Այսօր, հաւատացեալներու կողմէ պարտաւոր եկեղեցին, հետզհետէ կը կորսընչէ նաեւ հայապահպանումի ուժը: Ողջակի կամ անուղղակի հայապահպանումի սակի կազմակերպութեանց: Եկեղեցւոյ պաշտօնը, կարծես, սահմանափակուած ըլլալ՝ կնունք, հարսանիք, հոգեհանգիստ եւ մահուան արարողութիւնները կատարելու մարզին մէջ:

Այս նահանջէն ահաբեկած, եկեղեցին փրկելու տարօրինակ եւ ահաւոր մտածում մըն ալ ունեցած է Պ. Ստեփան Պօղոսեան, որ կը վրդովեցնէ մեզ. «կա-

ՄԵՔԵՆԱՆ ՄԱՐԴԷՆ ԳԵՐՀԶՕՐ

Արդէն ընդհանրացած են համակարդիչներու խաղերը. ճաւարակն ալ մաս կը կազմէ անոնց: Հանրամատչելի ծրագիրներէն եաք, այս մարզի մեծ ընկերութիւնները ձեռնարկած են մեծ վարպետներուն ասպարէզ կարդալու, իրենց պատրաստած նոր ծրագիրներով: Ասոնցմէ է ի. Պի - էմ-ը որ տարիներէ ի վեր աշխատանք կը կատարէ այս ուղղութեամբ, վճռած ըլլալով 2000 թուականէն առաջ ձեռք ձգել Գասպարովի պարտութիւնը, իրենց համակարդիչներուն դէմ:

Այդ նպատակին վերջին իրագործումը այն ծրագիրն է որ կը կոչուի «Ֆրից-3»: Ձայն կարելի է դործածել դրասենեակներու կամ սեփական աշխատանքի ամէն կարգի համակարդիչի մէջ: Անոր դէմ մրցած է անցեալ Մայիս 20-ին, Միւնիխի մէջ, աշխարհի մեծագոյն վարպետը՝ Կ. Գասպարով: Զինքը շրջապատած են մարդին առջեւաւոր բոլոր դէմքերը, ներկայ ըլլալու համար մարզուն ու մեքենային պայքարին: «Ֆրից-3»-ի խաղացանկին մէջ 500 հազար խաղ արձանագրուած է: Ան կրնայ վայրկեանապէս ըսել թէ ո՛ր մեծ վարպետը, ո՛ր թուականի ո՛ր հանդիպումին ինչպիսի քայլեր առաւ, կամ ինչ ձեւով գործածեց սա կամ նա դարձուածքը:

Մայիս 20-ի հանդիպումին համար Միւնիխի հանդուղները դրեթէ քմծիծաղներ ունէին իրենց չրթունքին վրայ. ո՞վ կը վախնար այդ մեքենայ - հակառակորդէն: Մինչդեռ անոնք բաւական ճամբայ կտրած էին, մինչեւ որ 1988-ին Գասպարով յայտարարած էր թէ 2000 թուականէն առաջ համակարդիչը պիտի չյաղդէր պարտութեան մատնել ճատրակի մեծ վարպետ մը:

Ու Միւնիխի մէջ տեղի ունեցաւ անըսպասելին. աշխարհի տասը լաւագոյններէն չորսը պարտուեցան. միայն Գասպարով յաղթեցաւ պատիւը փրկել, «Ֆրից - 3»-ին հետ հինդ խաղերէն չորսին յաղթելով: Այսուհանդերձ, մեքենաներու դէմ մարդ արարածին ձախողութեան հեռանկարը ներկայ էր բոլորին մտքին մէջ:

Հանդիպումին ներկաներէն մէկը ըրած է հետաքրքրական մատնանշում մը. Գասպարով -- «Ֆրից-3» հանդիպումին ներկայ վարպետները որոնք մեծ մասով չատ բարեկամական յարաբերութիւններ չեն մշակեր աշխարհի ախոյեանին հետ, հոն, մեքենային դէմ, բոլորն ալ զօրավիդ կանդնած են անոր:

ՔԱՂՀԱՆ

րելի չէ՞ արդեօք Ֆրանսերէն լեզուով կատարել հայկական պատարագը, որպէսզի բազմութիւնը ճգէ իր հեռատեսիլը, յաթեաներէն խրախճանքները եւ վա՞... եկեղեցի»:

Այսպէս ուրեմն. Ֆրանսայի մէջ՝ Ֆրանսերէն, Թուրքիոյ մէջ՝ Թրքերէն, Ամերիկայի մէջ՝ անգլերէն մատուցուող պատարագները՝ մագնիսի պէս պիտի քաշեն ժողովուրդը: Պիտի փրկուի եկեղեցին, կրօնական դասը, հայ ժողովուրդը, ինչու չէ՝ նաեւ հայրենիքը...:

Առանց նուազագոյն չարամտութեան, առանց զգացումները վիրաւորելու մատղութեան հարցնենք յօդուածի հեղինակին թէ՝ արդեօք վայրկեան մը մտածա՞ծ է թէ ինչո՛ւ մեր հայրերն ու մայրերը կը յորդեցնէին եկեղեցին, երբ բառ մը իսկ չէին հասկնար դրաբար մատուցուող պատարագէն:

Քիչ մը ծանր, քիչ մը խակ, քիչ մը կոպիտ այս նկատումները երբեք գրչէս տակ պիտի չդային, եթէ հրաւէրը ուղղուած չըլլար հանրութեան: Ամէն պարագայի մէջ, ասոնք իմ մտածումներս են, իմ տեսակէտը պաշտպանող միտքեր:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 20-ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՊՍԱԿՈՒԵՑԱԻ ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի չրջանակի 20-րդ պատգամաւորական ժողովը դումարուեցաւ 1994, Յունիս 4-ին, Մոնրէալի «Թէքէեան» կեդրոնին մէջ, ատենապետութեամբ Տոքթ. Գէորգ Քէշիշեանի:

Միութեան 14 մասնաճիւղերէն ժամանած պատգամաւորները երկու նիստերուն ընթացքին խորհրդակցեցան տեղական եւ համազգային հարցերու շուրջ եւ մշակեցին գործունէութեան ընդարձակ ծրագիրներ:

Պատգամաւորական ժողովը յանձնարարեց կեդրոնական Վարչութեան, Հայաստանի մէջ ստեղծելու Թէքէեան Մշակութային Միութեան ներկայացուցչական դրասենեակը, Հայաստանի Թէքէեան Մշակութային Միութեան հետ համագործակցելու համար մշակութային եւ կրթական գործունէութիւններ, ինչպէս նաեւ յանձնաձողելու Հայաստանի եւ Արցախի մտաւորականներու համար ստեղծուած Մշակութային Ֆոնտն ու Ամերիկայէն եւ Գանատայէն բարեսիրական նպատակներով հանգանակուած նպաստները: Ժողովը գնահատեց Հայաստանի եւ Արցախի մտաւորականներու օգնութեան համար ստեղծուած ֆոնտը, չեչտելով անոր կարեւորութիւնը:

Պատգամաւորական ժողովը գնահատեց Միութեան Հրատարակչական Անձեռնմխելի Հիմնադրամի Յանձնախումբի տըքնաջան աշխատանքները եւ պարտք դրաւ անդամակցութեան աւելի աշխուժօրէն լծուելու անոր արդիւնաւորման աշխատանքին: Ժողովը, նոյնպէս իր գնահատանքը յայտնեց Միութեան հիմնադրամներու Թիւի աճին եւ ընդհանուր գոյքի արժէքի բարձրացման կապակցութեամբ: Ժողովականները իրենց զօրակցութիւնը յայտնեցին Արցախի քաջարի ժողովուրդի ինքնորոշման պայքարին եւ Հայաստանի ժողովուրդին դիմադրական կորովին ի նպաստ:

Պատգամաւորական ժողովը գոհունակութեամբ արձանագրեց Լոնտոնի «Թէքէեան Թըրասթ»ի ծրագրած աշխատանքներն ու կատարած ներդրումը Երեւանի մէջ կառուցուող «Թէքէեան կեդրոն»ի շինարարութեան վերաբերեալ:

Բարձր գնահատանքի արժանացան 13 տարիներէ ի վեր Լոս-Անճելըսի գաղութի ազգանուէր աշխատանքին լծուած Միութեան սեփական «Արշակ Տիգրանեան» վարժարանի հոգաբարձական կազմը, տնօրէնութիւնն ու ուսուցիչները:

Պատգամաւորական ժողովը 1993 տարեշրջանի «Վարդգէս եւ Ռիթա Պալեան» մամուլի մրցանակը չնորհեց Լիբանանի Ֆրանսատառ «Լ'Օրիան» եւ «Լը Սուար» թերթերու հիմնադիր եւ խմբադիր, Լիբանանի Խորհրդարանի նախկին անդամ, այժմ գալիֆորնիաբնակ եւ «Նոր կեանք» շաբաթաթերթի աշխատակից Տիգրան Թոսպաթին, իսկ «Հայկաշէն եւ Մարի Ուզունեան» դրական մրցանակին արժանացան Ստեփան Ալաջալեանի «Լուսաւորեալ Խորաններ» եւ Արտեմ Յարութիւնեանի «Հրդեհը Հինաւուրց Հողի» գիրքերը, որոնք նախապէս մամուլով յայտարարուած էին:

Որպէս Միութեան 1993 տարեշրջանի ամէնագործունեայ մասնաճիւղ, «Տիգրան Սմառեան» բաժակին արժանացաւ Լոն-Անճելըսի մասնաճիւղը, իսկ Պոսթընի մասնաճիւղը գրաւեց երկրորդ տեղը:

Ցետ լրացուցիչ անդամներու ընտրութեան, Թէքէեան Մշակութային Միութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի կեդրոնական Վարչութեան 1994-95 տարեշրջանի դիւանը կազմուեցաւ հետեւեալ ձեւով.-

Ատենապետ Տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան

Փոխ-ատենապետներ Երուանդ Ազատեան, Ճորճ Մանտոսեան, Վաչէ Սեմերճեան

Ատենադպիր Տքթ. Նուպար Պէրպէրեան

Գանձապահ Վարդգէս Պալեան

Փոխ-գանձապահ Պետրոս Փիանտարեան

Անդամներ Տոքթ. Յարութիւն Արզումանեան, Յարութիւն Երէցեան, Տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեան, Ալեքս Մանուկեան, Համբարձում Պէրպէրեան, Անդրանիկ Փոլատեան:

Թ. Մ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1994, Յունիս 6, Պոսթըն

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՓԼՈՎԴԻՒԻ մէջ, Մայիս 13-ին, արձագանգելով ղպրոցին տնօրէնին՝ Յակոբ Տայճանեանի կոչին, հիմը դրուած է «Վ. եւ Դր. Թիւթիւնճեան» հիմնադրամին, որու նպատակն է ղպրոցին ընդլայնումը եւ բարելաւումը: Առաջին նուիրատուն եղած է վարժարանի բարերարները՝ Վ. եւ Դր. Թիւթիւնճեանի այժմ ծերացած որդին Գէորգ Թիւթիւնճեան (այժմ պրոպիլաքնակ) որ 25 հազար լեւա ղրկած է: Այս նպատակին համար, Փլովտիւի հայկ. եկեղեցին Տիրայր Աբք.ի հովանաւորութեան տակ 400 հազար լեւա յանձնած է: Հաւաքոյթին ներկաներու առաջարկով յանձնախումբ մը կազմուած է, գլխաւորութեամբ Պ. Ց. Տայճանեանի: Նոյն օրը արդէն բաւական նուէրներ յանձնուած են: Մայիս 21-ին ալ, նշուած է այս ղպրոցին 160-ամեակը, որու ներկայ եղած են Թեմին առաջնորդը՝ Տիրայր Աբք., պատուակալ հիւպատոս՝ Սեւդա Սեւան, Փլովտիւի քաղաքապետ՝ Կարապետ Թոմասեան եւլն. եւլն.: Բացումը կատարած է ղպրոցին տնօրէնը, խօսք առած են քաղաքապետը (նախկին աշակերտ) եւ Տիրայր Աբք.:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Մայիս 28-ին եւ 29-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման (1918; Մայիս 28) 76-րդ տարեդարձը: Մայիս 28-ին, ժողովրդական խրախճանք տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.Ը. Կամք մարզասրահին մէջ, դեղարուեստական ճոխ յայտադրով: Յաջորդ օրը, տեղի ունեցած է պաշտօնական հանդիսութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Մհեր Գարագաշեան: Մոնրէալի եւ Լաւալի Հ.Ց.Դ. կոմիտէներու կողմէ խօսած է Րաֆֆի Տօնապետեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Լիբանանէն՝ Երուանդ Բամպուքեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտադիր մը:

***

ՓԱՍԱՏԻՆԱՑԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Մայիս 12-ին, Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղի «Յակոբ Պարոնեան» խմբակը կազմակերպած է երեկոյթ մը նուիրուած Յովհ. Շիրազի մահուան 10-րդ տարելիցին: Բացման խօսքը արտասանած է Ա-րաքսի Քիւրտեան, օրուան բանախօսը եղած է Արմէն Տօնոյեան: Բանախօսութեան ընթացքին Շիրազէն քերթուածներ արտասանուած են:

***

ՊՈԼՍՈՑ Լաեան Սանուց Միութեան երդիքին տակ, Մայիս 29-ին, Մարալ երդի - պարի խումբը յաջող ներկայացում մը տուած է, փաստը տալով որ հիմնադրին՝ Պետոն Գուզուպաշի մահէն եաք կրցած էր վերակենդանանալ: Բացումը կատարած է Բիւզանդ Ադպաշ եւ բացատրած Մարալի տարիներու բացակայութեան պատճառները: Ապա, երգչախումբ, նուագախումբ եւ պարախումբ ղբաւած են հանդիսատեսներու սիրտը:

***

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 30-ին, երաժշտական որակաւոր երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Դաշնակահար Տարօն Էրմէն եւ թաւջութակահար Գարոլին Էօլչէր գեղեցիկ յայտադիր մը հրամցուցած են:

ՍԱՆ ՖԵՐՆԱՆՏՕ ՀՈՎԻՏԻ (Գալիֆորնիա) Ազետիսեան սրահին մէջ, Մայիս 21-ին տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Նաւասարդեան 19-րդ մարզախաղերու բացման արարողութիւնը: Այս առթիւ չքանչաններ յանձնուած են այն Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներուն որոնք երկար տարիներ ծառայած են կազմակերպութեան:

***

ԷՆՍԻՆՈՑԻ «Ֆերահեան» ազգ. վարժարանի նոր համալիրին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. Ռոստոմ Կոմիտէութեան, Մայիս 26-ին դասախօսութիւն մը տուած է Կարօ Մոմճեան, նիւթ ունենալով՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը անցեալին եւ ներկային»:

***

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ «Սողանալեան» սրահին մէջ, Մայիս 22-28-ին ցուցահանդէս - վաճառք մը տեղի ունեցած է, նախաձեռնութեամբ Լոս Անճելըսի Մխիթարեան կրթական Հիմնարկի: Ցուցադրուած էին Հայոց պատմութեան, դրականութեան եւ արուեստի վերաբերող հրատարակութիւններ, Հայերէն առաջին տպագիր մատեանները, Հազուագիւտ դիրքեր, Հայկ. ձեռագիր մատեաններու պատառիկներ, բառարանները, արուսչիսեան եւ կիլիկեան թաղաւորութիւններու պղնձէ եւ արծաթէ դրամներ ու կրկնօրինակներ, արքայական կնիքներ եւլն. եւլն.: Միեւնոյն առեն կարգ մը առարկաներ (պատառները դլխաւորաբար) կը վաճառուէին: (Այս մասին հաղորդագրութիւն մը լոյս տեսած էր «Ցառաջ»ի մէջ, Մայիս 18-ին):

***

ՓԱՍԱՏԻՆԱՑԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 30-ին, տօնուած է Հայ Օգնութեան Միութեան Սօսէ մասնաճիւղին քառնամեակը, որու պատմականը կատարած է վարչութեան ատենապետուհին՝ Գոհար Յովսէփեան: Խօսք առած է նաեւ Շահան Ստեփանեան յանուն Հ.Ց.Դ. «Լեռնավայր» կոմիտէի:

***

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ Ուոլտորֆ-Աստորիա պանդոկին մէջ, Յունիս 4-ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Հայկական Համադումարի նախագահ՝ Հրայր Յովնանեանի, որու ներկայ եղած են Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ - նախագահ Գագիկ Ցարութիւնեան, ամերիկացի պետական դէմքեր, Հայկ. կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւլն. եւլն.: Խօսք առած է Գալիֆորնիոյ Ներկայացուցչական Տան անդամ՝ Ռիչըրտ Լիման: Ան հետեւեալն է բանաձեւի մը որ կ'արդիւնք միացեալ-Նահանգներուն օգնութիւն կատարել այն երկիրներուն որոնք թոյլ չեն տար ամերիկեան մարդասիրական օգնութեան փոխադրութիւնը իրենց հողամասէն: Այս բանաձեւին անդրադարձած է Հրայր Յովնանեան չեչտելով թէ պէտք է թիկունք կանդնիլ անոր: Ներկայացուած է Լ. Տէր-Պետրոսեանի չնորհաւորական ուղերձը տեսերիզի վրայ առնուած: Ան յայտնած է թէ Հ. Յովնանեան անկախութեան սկիզբէն եւ նոյնիսկ աւելի առաջ, միշտ եղած է՝ «մեղի հետ»: Նախագահ Տէր-Պետրոսեան ըսած է նաեւ թէ ամէն ոք պէտք է մասնակցի Պետութեան կերտման գործին: Ան խոստացաւ քննադատած է Հայաստանի իշխանութիւնները պօյքոթի ենթարկելու միտումը ու դատապարտած անոնք որոնք չեն մասնակցիր Հայոց Պետականութեան կայացման: Անոնք, ըսած է, նղովքի պիտի ենթարկուին եւ անոնց զաւակները ամօթ պիտի պզան իրենց հայրերու արարքին համար: Բացման խօսքը արտասանած էր Կիլիկեան Թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեան, իսկ փակման խօսքը՝ հիւսիսային Ամերիկայի առաջնորդ (էջմիածին) Յովհ. Արք. Պարսամեան: Ելոյթներ ունեցած են Տիկին Շաքէ Մխճեան, Ֆրէնքլին Ֆիլըը, Առաս Նալպարեան, Գագիկ Ցարութիւնեան, փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան, Քարոլայն Մակար: Վերջին խօսքը արտասանած է մեծարեալը:

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՃԱՇ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆըրանսայի Շրջանի վարիչ Մարմինը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ 1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ կախաղան հանուած քան հնչակեան անմահ հերոսներու յիշատակին, կիրակի, Յունիս 19-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ, ինչպէս նաեւ Իսիի եւ Ալֆորվիլի առաքելական եկեղեցիներուն մէջ:

Հոգեհանգստեան արարողութենէն եաք, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ հոգեճաշ կը սրուի Ս. Դ. Հ. Կ. «Տխրունի» Ուսանողաց Երիտասարդական Միութեան կողմէ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Կիրակի, Յունիս 19, եկեղեցւոյ ամենաւակոչութեան օրն է:

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Արեւմտեան Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ ու Առաջնորդ Փարիզի Հայոց

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու ու հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ, որմէ եաք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից «Սարգիս Պալասանեան» սրահին մէջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

La Fête Champêtre de l'Ecole Tebrotzassère

LE DIMANCHE 26 JUIN A PARTIR DE 11 HEURES

REMISE DES PRIX — THEATRE DES ENFANTS — CHORALE — DANSES — STANDS DE JEUX — CONCOURS DE TAVLOU
Animation musicale avec l'Orchestre de HOVIG OUZOUNIAN
Avec la participation exceptionnelle de :
EVELYNE ALTOUNIAN *ISABELLE ICHKANIAN*

et l'Ensemble Folklorique arménien **NAVASART**

Venez déjeûner avec nous dans le Parc de l'Ecole
à partir de **11 heures**
Buffet — Plats chauds — Boissons

Accès SNCF : 15 mn. par Gare de l'Est — Changement à Bondy puis direction Gargan — descendre à Pavillons s/Bois.
Accès autoroute : 10 mn. par A3, sortie Bondy RN3, Direction Pavillons s/Bois (à droite après le Garage Renault sur RN3), puis Le Raincy.

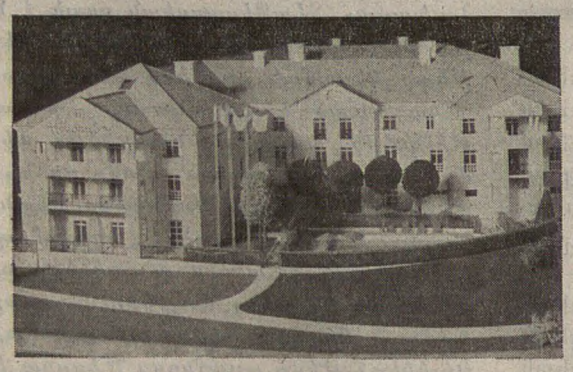
ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord, 93340 Le Raincy — Tél. : 43. 81. 01. 72

U.G.A.B. - MARSEILLE

DINER DANSANT

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
vous invite à participer à son *Grand Dîner Dansant annuel*,
le Samedi 25 Juin à 20 heures
dans les Salons du Restaurant « La Mer »
Musique arménienne — Tombola
Pour tous renseignements et réservations : Tél. 42. 83. 13. 73 / 91. 76. 10. 17

Holiday Inn®

WEEK-END
EN ILE-DE-FRANCE
A Marne La Vallée
entre Paris & Eurodisney R Resort
près des Châteaux de Guermantes & Férrière,
un nouvel hôtel de charme
avec 120 chambres spacieuses
et de luxueuses salles de bains, restaurant, bar,
piscine, fitness & parking

Promotion spéciale:

565,00 FF Chambre & petit-déjeuner pour 2 personnes par nuit.
Valable du 1er Juin au 31 Octobre 1994. (Minimum 2 nuits)
25 kms de Paris — Autoroute A 4, Sortie 12
39, boulevard de Lagny — 77600 BUSSY-ST-GEORGES
Tél. : 64. 66. 35. 65 — Fax : 64. 66. 03. 10 ou 64. 66. 69. 89

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE GRENOBLE ET DU DAUPHINE

RECHERCHE

— UN ANIMATEUR (H/F) destiné à assurer ultérieurement la fonction de directeur.

Profil : Bilingue Français - Arménien, ayant le sens de l'organisation et de la gestion. Il travaillera en collaboration avec le président de l'association ainsi que des bénévoles. Une expérience dans le cadre d'une animation réussie serait la bienvenue.

— UNE SECRETAIRE, de préférence bilingue Français - Arménien. Bonne maîtrise de l'informatique. Emploi à temps complet ou à mi-temps.

Ecrire à :
M. le Président, M.C.A.G.D.,
15, cours de la Libération,
38100 Grenoble.

Joindre un curriculum vitæ et une photo.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme / Djavo Chant

Sortie

«Beaux Jours»

à SIX FOURS (83)
Déjeûner dans un restaurant
(Bain de mer possible)
au retour
visite de la Chapelle N.D. de la Pépiole du VIe siècle qui est un monument paléo-chrétien très rare
Samedi 18 Juin à 9h30 précises
Place de la Rotonde Dikran Tekeian
St-Jérôme
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. : 91. 06. 29. 65 ou 91. 66. 91. 99.

*
**

Section «Sevan» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

le Dimanche 19 Juin
Parc de Gemins — Vienne
animée par l'Orchestre *A N I*
Ambiance arménienne :
B u f f e t,
b u v e t t e,
t o m b o l a, e t c. . .
Salle couverte en cas de pluie.

ՎԱՃԱՌՔ

ՊԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ՝

Կիրակի, Յունիս 19-ին
ժամը 12-էն սկսեալ
au Centre Communautaire ST-SAHAG
12, rue de la Cécile

Համեղ պատրաստութիւններ՝ խմիչքներ, եւայլն...
Զափահասներու, երիտասարդներու եւ փոքրիկներու զանազան խաղեր:
Պարի եւ երգի մրցումներ:
Հայկական ջերմ մթնոլորտ:
Մուտքը ազատ է:
Կարգադրութիւններ եղած են անոնց պատ օդի պարագային:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 19

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Մխոբեայ դպրոցի 90 աշակերտները ձեր բոլորը կը հրաւիրեն հաճելի ու զուարճալի ժամանակ մը անցընելու հայկական մթնոլորտի մը մէջ. Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանի (rue Drouot) «Rossini» սրահին մէջ, ժամը 15-էն սկսեալ:

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL NOUVEAU

OFFRE SPECIALE
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
2 600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERTOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL
75001 PARIS
TEL: 42 61 51 13
FAX: 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ
69003 LYON
TEL: 78 60 13 66
FAX: 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN
EREVAN 10
TEL: 52 85 48
FAX: 52 54 48

AFFRETEUR DE ARMENIAN AIRLINES

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրան-Լիվրիի «Տիրուհի Մխոբեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ «ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԹՐԻՔ» մը, Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 20·30-էն սկսեալ:

17, rue Charles Péguy,
93190 Livry-Gargan

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
43· 83· 87· 68 *կամ* 43· 32· 47· 20 *թիւերուն:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

la M.C.A. a le plaisir de vous convier
A U

GALA M.C.A. 94

Sous la Présidence
de *M. RENE ROUQUET*
Député-Maire d'Alfortville

Langue arménienne * Danse * Musique
Eveil * Chants

SAMEDI 18 JUIN à 20H45 précises
Salle des Fêtes, rue Voltaire
— *Participation aux frais* —

EMISSION M.C.A. SUR AYP FM
LES MERCREDIS DE 10H A 12H

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 18-19
SAMEDI - DIMANCHE
18-19 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.352 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.352

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱԼԻՈՑ վարչապետը՝ Սիլվիո Պերլուսքոնի պաշտօնական իր առաջին այցելութիւնը կատարեց Գերմանիա: Պերլուսքոնի վ'ուղէր այս առթիւ Քոհլի նեցուկը ապահովել որպէսզի իր Ֆորցա Իթալիա-ի 21 երեսփոխանները ընդունուին եւրոպական Խորհրդարանի «Եւրոպական Քրիստոնեայ-Դեմոկրատ» խմբակցութեան մէջ: Այս այցելութեան առթիւ որոշ բաղդատներ կատարուեցան Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ: Կանայչներն ու Սոսյալ - Դեմոկրատ ընդդիմութիւնը դէմ են որեւէ գործակցութեան:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ 15-րդ Համաշխարհային բաժակի մրցումները սկսան Յունիս 17-ին Շիքագօ, Գերմանիա - Պոլիվիա մրցումով: Պիտի տեւեն մինչեւ Յուլիս 17, 9 զանազան մարզադաշտերու մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, Ֆրանսա չկրցաւ իր մասնակցութիւնը ապահովել: 52 մրցումներ տեղի պիտի ունենան Միացեալ - Նահանգներու չորս քաղաքներու մէջ, աւարտականը՝ Լոս - Անճելըս, Յուլիս 17-ին: Չեն կրցած մասնակցիլ նաեւ Մեծն - Բրիտանիա եւ Դանիա:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ վարչապետ Նչանակուեցաւ ոստամէտ՝ Վիտալի Մասոլ: Ան, խորհրդային Ուկրանիոյ ալ վարչապետը եղած է 1987-էն 1990, նախքան հրաժարիլը հայադուլի չարժումներու պատճառաւ: Չի վարանիր ըսելու որ միշտ համոզեալ է:

ՍԱՄԻՐ ԺԱՃԱ. լիբանանեան ուժերու պետը որ ամբաստանուած է Պէյրութի մերձաւոր թաղի մը եկեղեցւոյ դէմ գործուած ռմբափորձին համար (10 մեռեալ, փետրուարին), նոր ամբաստանութեան մը առիթ եղած է: Պատասխանատուն կը նկատուի քրիստոնեայ պարագլուխի մը՝ Տանի Շամունի եւ իր ընտանիքին սպանութեան համար (1990): Մահապատիժ պահանջուած է:

ՎԱՒԻ երեսփոխանուհի՝ Եան Փիսայր Գուրտասպանը ձերբակալուեցաւ առջի օր եւ խոստովանած է իր ոճիրը: Լիւսիէն Փէրի, 22 տարեկան, մաս կը կազմէ Թըմբլեցուցիչի շրջանի փոքր մանրավաճառներուն (տիլըր): Ծանօթ է որ Եան Փիսրուն պայքար կը տանէր Թմրամոլութեան դէմ եւ սպառնալիքներ ստացած էր: Ոստիկանութիւնը, այժմ, «ապսպրողները» կը փնտռէ:

ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՐԵԱՆ հարցը նոր փուլի մէջ մտաւ ամբաստանող փաստաբանին յայտարարութեան պատճառաւ՝ բեկանիչ Աեանին ռմբային Սենեակին առջեւ: Ան կը պահանջէ որ յանցագործութիւնը «Թուրնէուրման ոճիր» որակուի եւ դատուի ռմբային Աեանին առջեւ: Որոշումը պիտի տրուի Յունիս 22-ին:

ՄԱՆՈՍ ՀԱՅԻՏԱՔԻՍ, ամէնէն ծանօթ յոյն երաժիշտներէն մէկը, հեղինակը՝ «Փերէյրայի տղաք»ին, մեռած է 69 տարեկանին: «Երբեք Կիրակիները» ֆիլմին երաժշտութենէն զատ, ան հեղինակն է նաեւ Ելիա Գազանի՝ Ամերիկա, Ամերիկա ֆիլմին երաժշտութեան:

ԼՏԻՆԳՈՒՐԿի համալսարանի միջազգային համբաւ վայելող մասնագէտ՝ Ճոն Էրիքսոն կը յայտարարէ որ Գերմանիոյ հետ պատերազմի հետեւանքով խորհրդային մեռեալներու թիւը 49 միլիոն է, այսինքն ցարդ տրուած թիւին կրկինը: Էրիքսոնի պնդումը հիմնուած է Մոսկուայի ունեցած գաղտնի դիւաններուն վրայ, զոր կրցած է քրքրել:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՈՐՈ՞Ի ՀԱՒԱՏՔ ՈՒՆԻ ՌՈՒՍ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Ռուսաստանի, ինչպէս նախկին խորհրդային այլ երկիրներու, ղեկավարութիւնը անկարողութեան մէջ է իր ժողովուրդին նոր նպատակակէտ մը տալու. նախկին չաղափարաբանութիւնները ժամանակավրէպ են, մէկդի նետուած, իսկ զանոնք փոխարինող նորերը դանուած չեն: Այս կացութիւնը օրէ օր աւելի կը խորանայ ու հարցախոյզի պատասխանողներու մեծ մասը կը պատասխանէ թէ ոչ մէկ բանի կը հաւատայ ու ոչ օրի վստահութիւն ունի:

Պակասը լրացնելու չանք մը կը նշմարուի ամէն անգամ երբ պետական անձնաւորութիւններ մոմերը իրենց ձեռքին կը յայտնուին հեռատեսիլի պաստառներուն վրայ, կրօնական արարողութեան մը ընթացքին: Սակայն, կրօնքի հեռանկար մը ի՞նչ կապ կրնայ ունենալ լաւիք երկրի մը հետ: Աակէ զատ, իր նուիրապետական կարգերը, քաղաքական հակումի տէր մէկ քանի կրօնաւորներէ զատ, փափաք չունին եկեղեցին միջամուխ դարձնելու քաղաքականութեան: Աակէ զատ, Ռուսաստան բազմակրօն երկիր է ու անկարելի է որ միութիւն մը կազմէ միակ կրօնքի մը չուրջ: Եւ եթէ մարդ անդրադառնայ աղանդներու կողմէ կատարուած հաւատքէ լայն չահագործումի երեւոյթին որուն սահմանները ամէն օր կ'ընդլայնին, լաւագոյնս կը հասկնայ որպէս միութեան աղդակ, կրօնականին ոչ յարմար բնոյթը:

Իշխանութիւնն ալ անդրադարձած է այս էրոզութեան ու կը փորձէ կեդրոնական նպատակի վերածել հզօր պետութեան գաղափարը: Այս կեցուածքն ալ ունի իր հարցականները սակայն: Ռուսաստանի իրականութեան մէջ յատուկ ինչպիսի՞ դեր մը կարելի է վերագրել պետութեան: Ոչ անշուշտ այն, որ կարելի էր Ցեզափոխութենէն առաջ: Այդ շրջանին Ռուսաստան անբաժանելի եւ մաքուր երկիր մըն էր. ազգային կամ կրօնական բաժանումներով գոյացած սահմաններ չկային որոնք միայն քայքայելու ծառայեցին պետութիւնը: Մանաւանդ, չատերու կողմէ ներկայի նախագահը կը դիտուի որպէս ուղար մը որ անճամբ կը մասնակցի երկրին մասնատումին: Այս պայմաններով, ի՞նչպէս ան պիտի ներկայանայ հզօր պետութեան մը չատագովը:

Այսուհանդերձ, հզօր պետութեան մը բազմաթիւ յատկանիշերը դրուեցան յատկապէս արտաքին քաղաքականութեան բնագաւառին մէջ: «Արեւելեան հակում»ի դիծ մը երեւան եկաւ, առաջին օրերու արեւմտամէտ կեցուածքին քով: Թէ՛ նախագահը, թէ՛ այլ անձնաւորութիւններ սկսան խօսիլ արեւելեան աւանդական դրացիներու հետ փոխադարձ կապերու ամբացումին մասին: Այս մօտեցումին յաջորդ հանդրուանը, հաւանօրէն, արեւմուտքին հակադրուած կեցուածք մը պիտի ըլլայ, առաջին դիծին վրայ հակամետ ըլլալու չեշտուած դիրքորոշումով: Աւորիկեան չեշտուած դիրքորոշումով: Աւորիկեան չեշտուած դիրքորոշումով: Աւորիկեան

Ի՛ՆՉ Կ'ԱՐԺԷ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն չաբաթ հասած թերթերը չուկայական գիներու պատկերն ալ կը բերեն Հայաստանէն: Ու ամէն անգամուն անդունդը քիչ մը աւելի մեծցած կ'ըլլայ աշխատավարձին ու գիներուն միջեւ: Անոնց յարաբերութիւնը, Հայաստանեան կեանքին ամէնէն առեղծուածային մէկ երեսակը կը մատնէ, յատկապէս դուրսէն դիտողին: Ի՞նչպէս կը յաղուղի նուազագոյն աշխատավարձէն ալ զուրկ մեծամասնութիւնը երկու ծայրը իրար բերել, գոնել անհրաժեշտը, առ նուազն նուազագոյնին համար: Հարցումներ դրոս չատ ու չատ Սփիւռքահայեր ուղղած են իրենք իրենց ու իրենց շրջապատին, առանց երբեք գոհացուցիչ պատասխան ունենալու:

Այս մասին հետաքրքրութեան մէր մարդիկ ուրիշներէ աւելի լայնախոհութեամբ կը կարդան, կամ կը լսեն բարբեռու այրանդակման ու չահագործումներու պարագաներ: Այսուհանդերձ, անկարելի կ'ըլլայ երբեմն, տնտեսական տաղնապով բացատրել ամէն բան. այսպէս են օրինակ, առողջական մարդին առընչուածները: Անոնցմէ մաս մը, հակառակ՝ մարդին նուիրական նկատուած բնոյթին, կրնայի է, եթէ ոչ արդարացնել, գոնէ հասկնալ: Այսպէս է, օրինակ, երբ մարդ Հալէպի մէջ ականատես կ'ըլլայ բժշկական գործիքներու վաճառքին, անոնց արժէքէն չատ ցած գինով որուն համար արուած բացատրութիւնը այն կ'ըլլայ որ բերուած է երեւանի այսինչ հիւանդանոցէն ուր կ'աշխատի վաճառողին ազգիկը, կամ հարսը, եւայլն: Սակայն ի՞նչ ըսել, երբ չահագործումի դրամագլուխ կը դարձուի ուղղակի մարդկային կեանքը, առողջութիւնը:

Այս երեւոյթին - որ բաւական տարածուն բնոյթ ունի յայտնապէս-, մասին լման էջ մը ունի Մայիս 5-ի «Հայէ»ը՝ «Հայոց Համազգային Շարժում»ի (ՀՀՇ) պաշտօնաթերթը. Լարիսա Յովհաննիսեան «Ի՞նչ պատահեց քեզ բժիշկ...» խորագրին տակ հինգ պարագայ զետեղած է, առնուած՝ երեւանի հիւանդանոցներուն առօրեայէն: Հոն կը ներկայացուին պետական հիւանդանոցներու բժիշկներու պահանջքներ որոնք ոչ մէկ կերպով արդարանալի, կամ նոյնիսկ հասկնալի են: Ցիսունամեայ, առողջական ու նիւթական ծանր պայմաններու տէր կնոջմէ մը 40 հազար ռուբլի կը պահանջէ բժիշկուհին ու կը յօժարի 20 հազարի: Ուրիշ մը վիրաբուժական գործողութեան գինը նախապէս կը յայտնուի 500 տոլար: Մարդը որ չորս զաւկի տէր է, ապրին, անբին կ'ինյայ, ազդեցիկ պաշտօնեաներէ մէջնորդութիւն կը խնդրէ եւ վերջապէս չուրջ տարուան մը յապաղումով գործողութիւնը կը կատարուի:

Երրորդ մը 40-ը չբոլորած, ծանր հիւանդութեան տէր մայր մըն է, որուն ամուսինը գինքն ու զաւակը լքած, մեկնած է Ռուսաստան: Անհրաժեշտ է ճարել ոչ միայն իրեն, այլեւս աղջկան առողջական ծախքին փոխարժէքը: Ո՞ւրկէ...: Տեսնելով անօգնական կնոջ արցունքները, նոյն հիւանդանոցը բուժուող եղիդի մը հարազատները կ'որոշեն իրենք ատանձնել «հայ» բժիշկին «ծախք»ը...:

Գրութիւնը գլուխ մըն ալ ունի գեղերու մասին. ճիշդ այն մօտեցումով որ Սփիւռքի մէջ կը յայտնուի ամէն անգամ որ Հայաստան դեղ ղրկելու նիւթը օրակարգի կուգայ: «Ադէտից յետոյ, պատերազմի ողջ ընթացքում հանրապետութիւն է մտել եւ շարունակում է մտնել հսկայական բանակութեամբ դեղամիջոց: Դեղի պակաս Հայաստանում չկայ» կը գրէ Լ. Յովհաննիսեան ապա կը պատկերացնէ հիւանդանոցներու պատկերը. «հիւանդը ընդունում է հիւանդանոց, բժիշկը էրնեում է հիւանդին, դեղատոմս գրում եւ տալիս հարազատների ձեռքը: «Գնացէք եւ ճարէք, մենք ոչ մի դեղ չունենք: Բայց եթէ յանկարծ չճարէք, մեր այսինչ բժիշկը կամ այսինչ բոյրն ու պահակը այդ դեղերից գնել են իրենց համար, կարող են ձեզ վաճառել»: Եւ նայում են փանտոտիկ գներ, հարիւրների եւ հազարների հասնող»: Նկարագրականն այս տողերէն եաք, լրագրողուհին արդարօրէն հարց կուտայ թէ՝ «մեր համեստ աշխատավարձ ստացող բժիշկներն ու բուժանձնակազմը ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս են գնում այդ թանկ ու կրակ դեղերը, պահում իրենց տները. որ յետուց...»:

Նման երեւոյթներու մատնանչումին առթիւ չատախ ըսուածը այն կ'ըլլայ որ երեւոյթը միայն Հայաստանի յատուկ չէ, եւ թէ այդ շրջանի բոլոր էրկիրներուն համարակաց է: Ըսուածը թերեւս հասկնալի ըլլայ, եթէ հարցը չվերաբերի մարդկային առողջութեան. եւ յատկապէս սպսկսի մարդոց որոնք ընկերութեան ամէնէն անպաշտպան խաւէն կուգան: Մնացած փոքրամասնութեան վրայ կիրարկուած չարաչահում մը, հասնօրէն չատ մարդ չվրդովէ: Բայց խնդիրը այն է որ, այդ նոյն բժիշկներն ու հիւանդապահները ապօրինի պահանջքներու կամ դեղ ճարելու նոյն առաջարկները կ'ընե՞ն, օրինակ՝ քարիւղի, կարագի, կամ այլ կենսական ապրանքներու չուկային մեծերուն:

Լ. Յովհաննիսեան իր գրութիւնը կ'աւարտէ, յիշեցնելով որ Հայաստանի մէջ «բժշկութիւնը դեռ անվճար է, որ հիւանդանոցները պետական են, որ բժիշկներն անվճար ուսում են ստացել եւ օգտւում են ոչ թէ մասնաւոր, այլ պետական բուժսարքաւորումներից»:

Կ'երեւի բոլոր այս «անվճար»ներուն մէջ դժուար է մարդին պատասխանատուներուն համար անվճար չնկատել նաեւ մարդկային կեանքը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԳԱՆՁԵՐ՝ ԵՐԿՆՔԻ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մայիս 4-ին, Նիւ - Եորքի Հանրածանօթ Փիըփոնթ Մորկըն դրապարանին մէջ՝ հայկական մանրանկարչութեան նուիրուած մեծ ցուցահանդէս մը բացուեցաւ: Մինչեւ Օգոստոս 7 կը տեւէ, ու յետոյ, Օգոստոս 28-էն մինչեւ Հոկտեմբեր 23, Պալթիմորի Ուոլթըրս ցուցասրահը կը տեղափոխուի: Մօտ լիննսուն ձեռագրեր ներկայացուած են, հիւսիսային ամերիկեան չուրջ 500 հայկական ձեռագրերէն ընտրուած: Հանրային ու սեփական երեսուն հաւաքածոներ մասնակցեցան: Հաւատակ քանի մը պահառներու, մանաւանդ Ուաշինկթընի Ֆրիըր Արթ կալըրիին ճոխ հաւաքածոն (1) գոր դուրս հանելը օրէնքով արգիլուած է, Մորկըն դրապարանին ցուցահանդէսը աննախադէպ յաջողութիւն մըն է: 966-էն մինչեւ 1730, կարեւոր բոլոր դպրոցները, բոլոր ծանօթ գըրչավայրերը, բոլոր ոճերը ներկայացուած են:

Այս առիթով, իբր ցուցակ, ճոխ գիրք մը լոյս տեսաւ, անգլերէն լեզուով. մօտ 300 էջ, 48 գունաւոր արտատպումներ, 162 սեւ ու սպիտակ, 8 համահեղինակներ: Աշխատութիւնը բաւական խոր է, մանաւանդ պատմութեան մասիին մէջ. լուրջ համբաւ մը պահած դպրի է: Նախաբանները յետոյ, գունաւոր էջերու պրակները զետեղուած են. 48 լուսանկարները (ամէն մէկը ամբողջ էջի մը վրայ) որոնց մէջ կը գտնուին 42 մանրանկարները, անհաւասար որակով արտատպուած: Դասաւորումը ժամանակագրական է, այնպէս որ դպրոցները բոլորովին իրարու խառնուած են. առաւել եւս, նկարներուն տակ ոչ մէկ աշխարհագրական տեղեկութիւն կայ: Օրինակ՝ վոսպանակ երկու ամենայայտնի կիլիկեցի նկարիչները՝ Ռոսլին ու Պիծակ, նոյն մասին մէջ զետեղելու, իրենց միջեւ կը գտնուին Սիւնիքի երկու գործեր, երկու՝ Վասպուրականի, երկու՝ Թաւրիզի ու ուրիշ մը Մեծ Հայքէն. ամէն անգամ, գործի մը ծագումը գտնելու համար պէտք է մարդ դրքին վերջին ցուցակին մէջ փնտռէ: Միւս կողմէն, աւելի չահեկան կ'ըլլար, որ այս գունաւոր պատկերները դրքին մէջ տեղաւած ըլլային, իւրաքանչիւրը իր յարմար տեղը: Հաւանօրէն, որդեդրուած ձեւը աւելի ժամանի կը նսեմի:

Այս պրակներէն յետոյ կը սկսին դրութիւնները: Յաջորդաբար կը ներկայացուին Հայոց պատմութիւնը (Նինա Գարսոյեան), Հայոց կրօնքը (Գրիգոր Մագսուտեան), հայկական ձեռագրի արուեստը (Թոմաս Մաթիւս), չորս դլուխներ մանրանկարչութեան տարբեր ժամանակաշրջաններուն նուիրուած՝ (Թոմաս Մաթիւս, Հելէն Իվընս, Ալիս Թէյլըր, Սիլվի Մերեան) ու եզակի ուրերորդ դլուխ մը, որ հետաքրքրական բացատրութիւններ կուտայ գործածուած քիմիական նիւթերու եւ գործնական խնդիրներուն չուրջ: Ցետոյ կը գանենք բուն ցուցակը, ուր ամէն մէկ ձեռագիր մանրամասնօրէն ներկայացուած ու նկարագրուած է: Այս անգամ եւս դասաւորումը չատ անյաջող է. հեղինակները քաղաքներուն եւ հաստատութիւններուն այբենական կարդը որդեդրած են, ինչ որ ընթերցողին համար ամէնէն անդործնական լուծումն է, որովհետեւ չատ աւելի կարեւոր է ձեռագիր մը իր ժամանակաշրջանին կամ աշխարհագրական միջավայրին մէջ ներկայացնել, քան թէ ըստ պահուած վայրին: Գիրքը կը վերջանայ ցանկերու մատենագիտութեան հետ:

Գրութիւնները լուսանկարներով զարդարուած են: Մանրանկարները բաւական չայդող են՝ սեւ ու սպիտակի սահմաններուն մէջ, բայց քանի մը տեսարաններ ալ կան, լրիւ անյաջող. օրինակ, Անիի պարիսպը (էջ 11), Տաթեւը (էջ 13) կամ Սսի բերդը (էջ 16), ոչ մէկ տպաւորութիւն կը թողուն:

Գրքին մէջ վեց քարտէսներ ալ կան, Ռոպըրթ Հիւսընի գործէն առնուած: Դրժբախտաբար անոնք երբեմն անկատար կամ ուղղակի սխալ են: Առաջինը (էջ XII) իբր թէ կը ներկայացնէ «Հայկական միջնադարեան թագաւորութիւնները». սակայն քարտէսին վրայ միայն Բագրատունիներուն ու Արծրունիներուն հողերը ներկայացուած են եւ սխալ սահմաններով (օրինակ, Նախիջեւանը առաջինէն դուրս կ'երեւի, իսկ Վանայ լճին արեւմտեան ափը երկրորդէն դուրս): Երկրորդ քարտէսը՝ «Հայաստանը Յուստինիանոսի ժամանակ (527-565)» (էջ 3)՝ միայն Պարսկահայաստանը կը նչէ, զայն «Մեծ Հայք» կոչելով ու անկախ Պետութեան մը նման դծելով. իսկ բիւզանդական չորս հայկական զաւառները պարզապէս բացակայ են: Երրորդ քարտէսը (էջ 54), ժ. - ԺԱ. դարերուն նուիրուած, առաջինին սխալները ունի: Զորրորդը Կիլիկիան է (էջ 66). Տաւրոսին դլխաւոր լեռնանցքը, «Դրունք Կիլիկիոյ», որ Տարսոնէն քիչ մը դէպի հիւսիս կը գտնուի, այստեղ բոլորովին հեռու հիւսիս է, չրջանի մը մէջ ուր որեւէ անցք չկայ. նաեւ, Հեթումեաններուն ամրոցը, Լամբրոն, որ այս անցքին մօտ է, քարտէսին վրայ բոլորովին ուրիշ տեղ է, Անաւարզայի մօտ: Իսկ Մարքօ Փոլոյի ուղեւորութեան դիծը այստեղ ի՞նչ գործ ունի:

Ընդհանրապէս՝ բազմահեղինակութիւնը ունի իր առաւելութիւնները (ամէն մէկ նիւթ մասնագիտական անսխալ ներկայացուած) ու իր անպատեհութիւնները (անհամամաձայնութիւններ): Դժբախտաբար, այս դրքին մէջ, թէ սխալներ, թէ անհամամաձայնութիւններ կան: Այս վերջին չարքին մէջ, քանի մը օրինակներ նչենք: Հռոմկլան կաթողիկոսարան դարձաւ 1147-ին (էջ 66), 1151-ին (ճիշդ) (էջ 68) եւ 1166-ին (էջ 146), յետոյ Սիս փոխադրուեցաւ 1293-ին (էջ 66) կամ 1295-ին (էջ 68): Սսէն վերջ, էջմիածնի Աթոռին հիմնարկութեան պայմանները, 1441-ին, երեք տարբեր ձեւով ներկայացուած են (էջ 18, 33, 105): Յակոբ Դ. կաթողիկոսը 1680-ին մեռաւ (էջ 182) (ճիշդ) եւ 1682-ին (էջ 18) եւլն...:

Այս տեսակ հակասութիւններէ զատ, ուրիշ բազմաթիւ սխալներ կան, ոմանք անընդունելի եւ վտանգաւոր, տարբեր մարդերու մէջ. արուեստ, կրօնք ու մանաւանդ պատմութիւն:

Բուն պատմութեան դլուխը՝ Նինա Գարսոյեան գրած է: Նման ձեռնարկ միշտ վէճով մը կը սկսի (իմ կարծիքով անիմաստ) հայ ժողովուրդին ծագման մասին: Այստեղ, հեղինակը կ'որդեդրէ «դուրսէն եկողներ»ու տեսութիւնը, ըստ որուն Հայերը հարաւ - արեւմուտքէն Ք. Ա. չուրջ 2. - 1. դար եկած են ու «խառնուած նախկին ուրարտական քաղաքակրթութեան վերապրողներուն» (էջ 5): Նման պարագայի մը Ուրարտուն հայ ժողովուրդին կազմաւորման մէջ չատ փոքր դեր կ'ունենայ: Կ'արժէր աւելցնել որ ուրիշ տեսութիւններ ալ գոյութիւն ունին, որոնց համաձայն Հայերը աւելի «բնիկ» կը դառնան: Ցամենայն դէպս, մեր նպատակը չէ այդ վիճաբանութեան մէջ մտնել:

Յաջորդաբար, Նինա Գարսոյեան վաղաւոր ձեւով կ'անդրադառնայ հելլենիստական, հռոմէական, պարսկական ու ասորական ժամանակաշրջաններուն, մինչեւ Թ. - ԺԱ. դար անկախ հայկական թագաւորութիւններու շրջանը (էջ 5-15): Յայտնի է որ հեղինակը այս նիւթերուն լաւագոյն մասնագէտն է: Դժբախտաբար, այս Ա. դլուխին Բ. մասը՝ կիլիկեան թագաւորութենէն մինչեւ մեր օրերը (էջ 15-23) չատ աւելի կասկածելի է: Հոս կը սկսի սխալներուն չարքը, որ յաջորդ դլուխներուն մէջ անընդհատ կը չարունակուի, բոլոր հեղինակներուն դրչներուն տակ:

Հակիրճ կերպով քանի մը փոքր սխալներ նչենք, ինչպէս էջ 15-ի վրայ՝ «Ինկիաճ կոչուեցաւ Փոքր Հայք» (մինչդեռ հայ եւ դրացի ժամանակագիրները Ժ. - ԺԴ. դ. Կիլիկիան միշտ «Հայոց տանի թագաւորութիւն» կ'անուանէին) կամ Հեթումեանները տէրն էին «Լեռնոտոսի եւ Բարձրբերդի» (մինչդեռ Բարձրբերդը սկիզբէն մրցակից Ռուբինեաններուն ամրոցն էր): Սիսը Տաւրոսի ստորոտին է, ոչ Անդի Տաւրոսին (էջ 15), եւ Պիթլիսը Վանէն հարաւ - արեւմուտք չէ (էջ 18): Վասակ եւ Սմբատ Հեթում Ա. թագաւորին եղբայրներն էին, ոչ՝ Լեւոն Բ.ին (էջ 18), եւ Սմբատին ճանապարհորդութիւնը դէպի Մոնղոլիա, 1247-ին տեղի ունեցաւ եւ ոչ 1243-ին (էջ 17):

Թուականի ուրիշ սխալներ ալ կան. Յակոբ Դ. կաթողիկոսը 1680-ին մեռաւ, եւ ոչ 1682-ին (էջ 18), Մխիթար Ծերի կրնար Ս. Ղազարը հիմնել 1709-ին (էջ 20) քանի որ մխայն 1715-ին վենետիկ ժամանեց: Իսկ Հռոմկլան 1151-ին դարձաւ կաթողիկոսարան եւ ոչ 1166-ին (էջ 146), Ասիկա Ներսէս Շնորհալիի օծման թուականին հետ չփոթ մըն է: Իսկ ուղղակի վերլուծման մեծ սխալ է դրել որ «Կիլիկեան անկախ Պետութիւն մը հնարաւոր դարձաւ միմիայն շնորհիւ երուսաղէմի խաչակիր թագաւորութեան եւ մանաւանդ Անտիոքի իշխանութեան հիմնադրութիւններուն» (էջ 15): Ձեմարանութիւնը դրեթէ հակառակն է. ԺԲ. դարուն ընթացքին, Անտիոքի Նորման իշխանները կիլիկեան դրաւելու նպատակով անընդհատ պայքարեցան եւ Ռուբինեան իշխանները իրենց ենթարկելու համար բոլոր միջոցներուն դիմեցին: Աւելի անդին, Անտիոքի այս իշխանութիւնը սխալմամբ թագաւորութիւն անուանուած է (էջ 72):

Որոշ սխալներ աւելի լուրջ են: Լեւոն Բ. թագաւորը աղջիկ մը ունէր իզանդիոնի մէջ (Ռիթա, դարձած՝ կայսրուհի Մարիա Բալէոլոկա), բայց ոչ Բուսաղէմի մէջ (էջ 17). Լեւոն Ա.ն է որ իր անդրանիկ աղջիկը Երուսաղէմի ապագայ թագաւոր Ժան մը Պրիէնի հետ ամուսնացուց: Հեթում Ա. թագաւորը Մոնղոլիա գնաց, սակայն չէ դրած իր ուղեւորութիւնը (էջ 18). այդ պատմութիւնը կը բակոս Գանձակեցիին դրչին տակ կը գտնենք: Մխիթարեան միաբանութիւնը Բենեդիկտիններու որոշ կանոններուն չէ տեւեցաւ, բայց բենեդիկտեան միաբանութիւն մը չէ (էջ 20): «Ուրարտուի վէճին գուշահեռ՝ նախամեսրոպեան գիրերուն խնդիրը կայ, որուն չուրջ զանազան կարծիքներ կան: Մինչեւ որ չպարզուի, կարելի չէ կտրուկ ձեւով հաստատել որ «իրենց այբուբենին գիւտէն առաջ՝ Հայերը ոչ մէկ գրական աւանդութիւն ունէին» (էջ 27): Բացառուած չէ որ որոշ հեթանոսական պատմուածքներ, ինչպէս Վահագնի դիւցազնավէպը, գրական ձեւ ունեցած ըլլան. ապացոյց չկայ քանի որ քրիստոնէութիւնը ամէն ինչ ոչնչացուց:

Էջ 22-23-ին սխալները Ի. դարուն կը վերաբերին, ու այդ պատճառով աւելի վտանգաւոր են: 1908-ին Երիտթուրքերը իշխանութիւնը ձեռք առին բայց առանց «Օսմանեան կայսրութիւնը տապալելու», իսկ Ա. համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, «Նոր Հանրապետութիւն» չէ կար, կայսրութիւնը կը չարունակուէր: Հայերուն տարագրութիւնը միայն «ա-

ՓԱՐԻԶ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ – ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ գոնուղ Փարիզի եւ Շըրջակայքի Միւթեայ հօթը ղպրոցներու աշակերտներուն ընդհանուր գիտելիքներու (Հայ Եկեղեցւոյ Պատմութիւն, Հայաստանի աշխարհագրութիւն, Հայոց Պատմութիւն եւ գրականութիւն) տարեվերջի հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Յունիս 11, Շաբաթ օր, ցերեկէ յետոյ Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը:

Ցետ գրաւոր քննութեան, հետեւեալ դասաւորումը ստացուեցաւ.

Մեծերու խմբաւորումէն Ա. հանդիսացան՝ Նինա Հէլվաճեան եւ Աւետիս Գուլուեան, Բ՝ Ալէքսան Կիւմրիւ եւ Գ.՝ Կարինէ եւ Վարանդ Գոմչուեան եւ Կարինէ Խրիմեան:

Փոքրերու խմբաւորումէն Ա. հանդիսացան՝ Նաթալի Թօփալեան, Հայկ Զօփուրեան, Արին Սիրատակ եւ Թամար Ճէնանեան, Բ.՝ Ովսաննա Պալեան, Նաթալի Սիֆոյ եւ Մարք Գայէկլեան, Գ.՝ Մարի Ոսկիմօրուքեան եւ Գայեանէ Պալըգեան:

Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նազդաչեանի, վարչութեան առենապետ Պր. Համազասպ Ումմճեանի դպրոցներու ուսուցիչներու, կարգ մը ծնողներու եւ Կրթական յանձնախումբի պատասխանատուներէն Տէր եւ Տիկին Երուանդ եւ Արփինէ Տատեանի ներկայութեան, Պր. Արթիւր Պէյլէրեան աշակերտներուն յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն մաղթեց:

Ապա յաջողազոյն աշակերտներուն յիշատակի նուէրներու բաշխումը կատարուեցաւ Պր. Պէյլէրեանի եւ վարչութեան անդամ Պր. Ժագ Գուսինեանի կողմէ:

Ասոնք առնելով, Առաջնորդը անդամ մը եւս յիշեցուց ի փառս հայերէն լեզուին կատարուած ճիգերուն կարեւորութիւնը, յորմէհետէ հանդիսումը վերջ գտաւ:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՈՐԻԶՈՆ
15-ամեակի բացառիկ
30 Մայիս, 1994, Գանատա
(130 էջ)
Ճոխ բովանդակութեամբ:

ՇԱՐԹ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Ռուշան ցուցասրահը (տնօրէն՝ Լեմ Պահատրեան) Ապրիլ 14-էն 26 ներկայացուցած է Շարթի գործերը: Այս առթիւ Պէյրութ գտնուած է արուեստագէտը: Տեղական հայ թէ ֆրանսագիր մամուլը մեծ գնահատանքով արտայայտուած է Շարթի ստեղծագործական արուեստին մասին:

«Զարթօնք»ի մէջ, Ա. Տադէսեան կը գրէ ի մէջ այլոց. –

«Շարթի պաստառները չեն արտացոլացըներ ակներեւ կիրք ու ոգորում, չեշտուած ճիգ ու ջանք, այլ անմար կենսասիրութիւն, հաւատք կեանքին հանդէպ, իւրօրինակ չափանիշերու համակարգով մը, որ կարելի է պարզորոշ դարձնել ներքին պարզութեան եւ արտաքին կեղեւին հակադրութեամբ:

«Ու կը մտածես, «ո՞ւր կը թափանցէ այս արուեստագէտին հոգիին ճախրանքին կոհակներուն սիւքը:

«Արդեօ՞ք՝ վարվոռն գոյներուն, թէ՞ կարմիր, կլորիկ, մեծակէ քիթով Քրատնին դէմքին թառած խինդին, թէ՞ գունատ որ թռչունին, իսկ ո՞չ արդեօք ծովափնեայ տեսարաններուն, կապտաւուն երկինքներուն, հորիզոններուն, հին ու նոր առագաստաձեւերուն, պոհեմեան կեանքով ապրող իր կերպարներուն փարոսին, դիւղական գունեղ տնակներուն, եկեղեցիին, կամուրջին, կիթառահար եւ փողահար իր երիտասարդ – երիտասարդուհիներուն, սիրող անձերուն, եկեղեցւոյ պատանի դպիրներուն, երկինքի բաց դաշտին վրայ թռչող թռուցիկին, փուչիկներուն, անխօս ձիւնին...:

«Եղրակացութիւնը կ'ըլլայ մէկ՝ այս դեղանկարիչը կը սիրէ կեանքը, բանաստեղծի չափանիշերով եւ ապրումներով կը կչռադատէ ու կը հրամցնէ կեանքը, իսկ իր ապրիլը կուգայ ներսիդիէն, ամենամաքուր ակունքներէն, մարդկայինէն, աղնիւէն»:

«լ'Օրիան - լը Ժուր»ի մէջ, կը տրուին Շարթի կենսագրական դիծերը (ծնած է Պէյրութ, 1927-ին եւ 1948-էն Փարիզ հաստատուած: Պաստառներէն ոմանք ցուցադրուած են թանգարաններու մէջ, նկարազարդած է նաեւ հատորներ: Շարթ կը պատմէ...- «Երբ կը նկարեմ, դէպի սիրոյ լոյսին է որ կ'երթամ... Կը սիրեմ լսել Պէթհովընի սեպտոնիները: Փոթորիկը գոռալ կուտայ, յետոյ սակայն, կրկին ծագած արեւուն տակ, կուգայ կեանքին հանդարտութիւնը: Նկարելով, կը մխիթարուիմ»:

«Լա Ռըվիւ տիւ Լիպան»ի մէջ, Սոնիա Նիկոլեան յօդուած մը ստորագրած է որուն կ'ընկերանան Շարթէն վերստաղրութիւններ, ան կը գրէ...- «Աճապարիկ գործ մը որ պաշտպանողական մըն է, աւանդութեան ներսը, ուր Շարթի յօրինուածքները ինքնատիպ կրակով մը կ'այրին»:

ՍՓԻԹՈՒՔԱՀԱՅՈՒ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ
-47-

ՆՈՐ ՕՐԵՐ, ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

Երբ մեր հայրերը հանդէս սարքէին, օրուան խօսողը հոն կ'ըլլար ժամին: Հանդիսականներ որ կ'ուշանային որոշ ամօթ մը զոնէ կը զգային:

Այժմ կը տիրէ այլ սովորութիւն: Նոյնիսկ երբ ժամին լեցուն բազմութիւն հաւաքուած ըլլայ մէջը սրահին, ամէնէն քիչը երեսուն վայրկեան կը սպասցնեն այդ ճշդապահներուն, որպէսզի անոնք լաւ անդրադառնան օրուան խօսողի «կարեւորութեան» որ մուտք կը գործէ իր չքախումբով՝ յոտնկայս ծափեր ակնկալելով... Մարդիկ եկած են որպէսզի յարգեն վսեմ առիթը այդ հաւաքոյթին, մինչ բանախօսը կը փորձէ իրե'ն վրայ փոխադրել արդիւնքը փաթթին... Երբ մեր հայրերը ձեռնարկ մը տային, լաւագոյն տեղը կը վերապահէին իր տոմսը գնած հանդիսականին: Իսկ իրենք խումբով կ'ապաստանէին - լրիւ վճարած տոմսը դրպանին - սրահի եւ կամ քուլիսի եւին:

Հիմա այդպէս չէ: Ձեռնարկին տէրը իր ներդաստանի մեծով – պղտիկով կուգայ, կը բազմի լաւագոյն տեղը ինքն իրեն տուած ձրի տոմսակով: Անմիջապէս իր կողքի տեղերը կուգան գրաւել ընտանիքներր ուրիշ միութեանց վարչականներու՝ ըստ իրենց յղուած հրաւէրներու:

Փոխանակութեան պարզ հիման վրայ՝ բաւ է որ անձ մը վարչական ըլլայ: Թէ՛ առանց ծախքի ան կը մասնակցի թէ՛ կը յարգուի ամէն ձեռնարկի, վայելուն ժպիտով կը լուսանկարուի, թղթակցութեանց մէջ կը յիշատակուի... Քանիներ դիտեմ, որ հոգի կուտան մնալու համար միութենական «պատնէշ»ին վրան, ինչքան ալ ըլլան իրենց գրաւած դիրքին անարժան...

ՇԻՐԱՒՈՒՆ ՄԱՆՐԱԴԷՏ

յեւեցան շրջանները»ուն մէջ տեղի չունեցաւ: Պատերազմէն յետոյ, կարծէք դաշնագրով էր որ Ղարաբաղը «Ադրբեճին յանձնուեցաւ». այս դաշնագիրը Նախիջեւանին ճակատագիրը որոշեց:

*Կրօնքի մարզին մէջ ալ քանի մը դիտողութիւններ անտեղի չեն: Այս գլուխը՝ Գրիգոր Մագուսեանը գրած է: Իմ կարծիքով, ծիսակատարութեան վրայ չէշտը չափազանց կերպով դրուած է. աւելի հետաքրքրական կ'ըլլար միջ - հայկական եւ օտար եկեղեցական յարաբերութիւններուն վրայ ծանրանալ: Օրինակ՝ էջ 34-ի մէջ կը գրէ. «Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ հայ եպիսկոպոսները, որոնք Օսմանեան կառավարութեան կողմէ իբր պատրիարք ճնշուած էին, փաստօրէն Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներուն եւ-թակայ արքեպիսկոպոսներ էին»: Նման կարեւոր հարցի մը համար, չատ ամփոփ ու կասկածելի արտայայտութիւն մըն է: Ոչ ծիսական, ոչ կրօնական, ոչ ալ քաղաքական տեսակէտով Երուսաղէմ ու Պոլիս հաւասար Աթոռներ էին: Առաջինը եգիպտոսի Մէմլուքներուն օրով ըսպեղուեցաւ, երկրորդը Պոլսոյ սուլթաններուն հրահանգին արդիւնքն է: Իսկ էջմիածնի Մայր Աթոռին հետ յարաբերութիւնները՝ չատ աւելի բարդ ու նուրբ էին: Միւս հեղինակներուն գրչին տակ՝ կրօնական լուրջ սխալներ կան: Մէկը՝ ընդհանրացած սխալ մըն է. իբր թէ Լեւոն Ա.ին թաղադրութիւնը առիթ տուաւ Հռոմի հետ «առաջին միացումին» (էջ 17): Բաւարար է ժամանակակից հայ պատմիչները կարդալ, համոզուելու համար որ այս հասարակ տեղիքը ճիշդ չէ: Երկրորդ ընդհանրացած սխալ մը 1441-ին կը վերաբերի, երբ էջմիածնի Մայր Աթոռը ստեղծուեցաւ: Էջ 18-ին մէջ կը կարդանք. «կաթողիկոս մը իր նախորդ Աթոռը՝ էջմիածին վերադարձաւ», մինչդեռ ժամանակին կոթողիկոսը Սիս մնաց, ուրիշ մը էջմիածին նշանակուեցաւ, եւ այս էջմիածինը նախորդ Աթոռը չէր, չատ քիչ ժամանակ Աթոռ մնաց՝ քրիստոնէութեան առաջին տարիներուն. այսինքն 1441-էն բազմաթիւ դարերէ ի վեր կաթողիկոսարանը ուրիչ տեղ էր: Բայց այդ նոյն 1441-ի հարցը անհաւատալի կերպով ծիծաղելիօրէն գրքին էջ 105-ին մէջ ներկայացուած է հետեւեալ ձեւով. «Հայաստանի նախկին պատրիարքը, որ Աղթամար հաստատուած էր, 1441-ին իր սկզբնական՝ էջմիածնի Աթոռը պահանջեց»: Որեւէ մեկնաբանութիւն աւելորդ է...: 20 տարի յետոյ, 1461-ին Պուրսայի առաջնորդը Պոլիս կանչուեցաւ ու Սուլթան Մէհմէտ գինք ոչ-յոյն քրիստոնեանեըուն հետ իր խօսակիցը նշանակեց: Բաւական տարիներ անցան (ճիշդ քանի՞, յայտնի չէ) մինչեւ որ այս պաշտօնը կըրողմ նոր ստեղծուած «Պոլսոյ Պատրիարք»ի կոչումը ստանայ: Այնպէս որ «Պոլսոյ հայ եպիսկոպոսը 1461-ին պատրիարքական կոչում ստացաւ» (էջ 105) նախադասութիւնը երկու սխալներ կը պարփակէ:

*Հայկական մանրանկարչութեան ժամանակագրական զարգացումը, գլուխ 3-էն մինչեւ 7 նկարագրուած ու վերլուծուած է: Միայն արուեստաբան մը կըրնայ այս մասը քննադատել: Սակայն Կիլիկիոյ մանրանկարչութեան յատկացուած գրութեան մէջ զարմանալի է կարգալ. «Կիլիկեան ալանդութեան պատկանող առաջին զարդարուած ձեռագիրնեըը՝ Հռոմկլայի գրչատունէն են» (էջ 68): Հռոմկլայէն առաջ, Դրազարկի գրչատունէն որոշ գործեր մինչեւ մեզի հասած են, ինչպէս 1113-ի աւետարանը (Մաշտոցի մատենադարան՝ 6763): Իր վերջին գրքին մէջ, Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան Դրազարկը կ'անուանէ առաջին դպրոց (2). արդեօք Դրազարկը «կիլիկեան ալանդութիւն» չէ՞: Միայն էջ 80-ին մէջ այդ վանքին անունը նոր կը յայտնուի, Ժ9. դարուն վերջը, երբ «ուրիշ գրչատունի մը վայր»: Թորոս Ռոսլինի մասին, իրմէ մնացած ամենահին գործին՝ Զէյթունի Աւետարանին համար նշուած է. «Մատենադարան, առանց թիւի» (էջ 74, 206), մինչդեռ ան ունի 10450 թիւը (3): Իսկ Ուաշինկթընի Ֆրիըր 3218 թիւ ձեռագիրը «հաւանօրէն» (էջ 74) Ռոսլինէն է (4), այնպէս որ սխալ է էջ 75-ի թիւ 45 նկարը անվերապահօրէն համարիլ «Թորոս Ռոսլինէ», առանց հարցականի:

Ուշերորդ դլուխը «Հայկական ձեռագրի մը ստեղծումը» վերնագիրը կը կրէ: Շատ թանկարժէք դրութիւն մըն է. մարդ քիչ առիթ ունի նման հարցերով չփոխելու. ի՞նչպէս պատրաստուած է մաղաղթ, ե՞րբ սկսան թուղթ օգտագործել, ի՞նչ նիւթով գոյներ կը պատրաստէին, եւայլն:

Էջ 143-ով ներկայացուած ձեռագիրնեըուն մասին անհատական տեղեկութիւններու ցանկը կը սկսի: Շատ մանրամասնութիւններ կան, միայն մէկ հետաքրքրական հարցումի պատասխանը կը պակսի. ի՞նչպէս ձեռագիրը այդ թանգարանին կամ անձին մօտ հասած է: Ամէն մէկ նկարագրութեան տակ ընդարձակ մատենադիտութիւն մը կայ. զարմանալիօրէն, յիշատակարաններու դասական ժողովածուները (Գարեգին Յովսէփեան, Խաչիկեան, Մաթէոսեան) բացակայ են: Թիւ 6-ը (էջ 148) 966-էն է, աշխարհի մէջ երկրորդ ամենահին զարդարուած հայ աւետարանը:

Թիւ 8-ը (էջ 149) Պալթիմորի հռչակաւոր Ռոսլինն է, եօթը Ռոսլիններէն «ամէնէն խիտ զարդարուած»ը եւ միակը երեւանէն եւ Երուսաղէմէն դուրս:

Թիւ 82-ն ալ Ռոսլին մըն է (էջ 206), որմէ միայն քանի մը էջ ցուցադրուած են. խորանները: Ինչպէս Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան դուշակած էր (5), այս էջերը «Զէյթունի Աւետարան»ին (այժմ Երեւան) պակսող խորաններն են, որոնք կը պատկանէին Նազարէթ Աղամեանի հաւաքածոյին. այստեղ միայն նըշուած է անանուն «սեփական հաւաքածոյ»:

Կիլիկիայէն ուրիշ չատ կարեւոր գործեր կան, ինչպէս Մարշալ Օչինին աւետարանը (թիւ 64, էջ 193), որուն նկարիչը կ'ենթադրուի թէ Երուսաղէմի «Կեռան թագուհիի աւետարան»ին նկարիչին հետ նոյն անձն է. նոյնքան աչքառու են երկու հարազատ Սարգիս Պիծակները (թիւ 61, էջ 191 եւ թիւ 86, էջ 208): Թիւ 54-ն ալ (էջ 185) ներկայացուած է որպէս Պիծակ, նոյնիսկ որպէս Պիծակի վերջին թագաւորական պատուէրը. սակայն ստորագրուած չէ, պարզապէս տեղեկութիւնը կ'ըսէ «ոնը անշփոթելիօրէն Սարգիս Պիծակինն է»:

Ուրիշ պատճառներով, Գլաձորի աւետարանը (թիւ 36, էջ 172) չատ նշանաւոր է: Ժ9. դարու սկիզբէն է, այժմ Լոս - Անճըլըս, Գալիֆորնիայի համալսարան: Հինգ տարբեր նկարիչներ ունեցեր է, ու վերջերս Մաթիւզ եւ Սանճեան ամբողջ հատոր մը իրեն նուիրեցին:

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, չափով ամէնէն մեծ հայկական ձեռագիրը թիւ 49-ն է (էջ 182), Թուղթի վրայ գրուած աւետարան մը՝ Ժ9. դարէն:

Քանի մը գործեր արեւելեան տարբեր աղեցութիւններու պատճառաւ ուշադրութիւն կը գրաւեն: Օրինակ, թիւ 49-ը (էջ 182) Ժ9. դարէն աւետարան մըն է, Մեծ Հայքէն, մոնղոլական լուծի ժամանակ, ու տախտակ 20-ին վրայի կերպարները մոնղոլական եւ իսլամական որոշ յատկանիշներ ունին: Թիւ 74-ը (էջ 199) Երզնկայէն է, 1449-ին, ու տախտակ 28-ին վրայ կը նկատուին պարսկական վաթթոցներ: Իսկ թիւ 12-ը (էջ 153) Վասպուրականէն է, 1455-ին. տախտակ 30-ին ենթախորքը ստոյգ իսլամական ներշնչում ունի:

Գրքին այս երկար ու կարեւոր մասը էջ 211-ով կ'աւարտի: Կը հետեւի չորս էջնոց համառօտ մատենագիտութիւնը, որ ծայրէ ծայր անընդունելի է: Առաջին մասը՝ պատմութիւն: Ի՞նչ դործ ունին Ռ. Յովհաննէսեանի, Ռ. Սիւնիի կամ Ռ. Մուրատեանի գիրքերը՝ մանրանկարչութեան նուիրուած այս հատորին մէջ: Նշուած գիրքերուն մակարդակը չէ հարցը, բայց նիւթէն բոլորովին դուրս են: Միւս կողմէ, որոշ հիմնական գործեր բացակայ են, ինչպէս կրուէ, Բաստըրմաճեան, Ուոլթըր...: Անհամեստօրէն աւելցնեմ որ Կիլիկեան շրջանին համար, իմ վերջին գիրքս աւելի տեղին կ'ըլլար նշել քան թէ Պողինը, որ արդէն սպառած է:

Անցնինք արուեստաբանութեան: Զկայ Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի յետմահու, անցեալ տարի լոյս տեսած գլուխ-գործոց գիրքը՝ Կիլիկիոյ մանրանկարչութեան նուիրուած: Զկան, բայի փոքր յօդուածէ մը, Գարեգին Յովսէփեանին գործերը: Զկան, ինչպէս արդէն ըսի, յիշատակարաններու ժողովածուները: Իսկ Տօնապետեան - Թիւմրիի «Հայկական արուեստը» հսկայ գիրքին անդլերէն թարգմանութիւնը կայ, բայց... միայն Թիւմրիի անունով, Պատրիկ Տօնապետեանի անունը ջնջուած է: Թող այս ըլլայ՝ սխալներու շարքին պսակումը:

ՍԱՄՒԷԼ ՄՈՒՐԱԹՅԵԱՆ

(*) Treasures in Heaven. Armenian Illustrated Manuscripts. Edited by Th. Mathews and R. Wieck. The Pierpont Morgan Library, New York, US $ 35.

(1) S. Der-Nercessian, Armenian Manuscripts in the Freer Gallery of Art, Washington D.C., 1963.

(2) S. Der-Nercessian, Miniature Painting in the Armenian Kingdom of Cilicia, Dumbarton Oaks, Washington D.C., 1993, Vol. I., pp. 2, 3.

(3) Id. p. 51.

(4) Id. p. 55.

(5) S. Der-Nercessian, Etudes byzantines et arméniennes, Lisbonne, 1973, Vol. I., p. 561.

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Քէպաճեան իրենց քրոջ փօլէթ Պաղտասարեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաչ»ին :

***

Տիկին Դարբինեան 250 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառաչ»ին իր ամուսնոյն՝ Նշան Դարբինեանի մահուան 23-րդ տարելիցին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մարի Սարաֆեանի մահուան առիթով Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Պր. Ժագ Գայսէրլեանէ :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

La M.C.A. a le plasir de vous inviter à la RENCONTRE avec

Garbis Aprikian
Compositeur

Vendredi 24 Juin à 20 h 45

à l'occasion de la création de son *ORATORIO pour soli, chœurs et orchestre*
«NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN»

Présentation — Exposé
Audition d'extraits

Vidéo du Concert à la Sorbonne du 18 Mars 1994
(sous réserve)

— Entrée libre —

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Խմբագրատուն եւ տպարան իրենց այցելութեան առթիւ, Անկէնի «Նարեկ» Մշակութային Միութիւնը 300 Ֆր. :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ծաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը նեղիայտնէ Տիկին Մարկիթ Շատեանի իր տալոջ Տիկին Ռոզ Շատեան - Տէրամպի մահուան առթիւ :

U.G.A.B. - MARSEILLE

DINER DANSANT

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
vous invite à participer à son *Grand Diner Dansant annuel,*
le Samedi 25 Juin à 20 heures
dans les Salons du Restaurant « LA MER »
Musique arménienne — Tombola
Pour tous renseignements et réservations : Tél. 42. 83. 13. 73 / 91. 76. 10. 17

U.G-A.B - *Marseille*

Colonie de Vacances

La Section de Marseille de l'U.G.A.B. a le plaisir d'annoncer qu'elle organise son 11ème camp de jeunesse (7-14 ans) qui aura lieu dans les belles montagnes du village de VARS, du 9 au 30 Juillet.

Pour les renseignements complémentaires, prière de téléphoner à :

— Mme Herminé Anfissioni : 91. 73. 95. 31
ou
— Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28.

GRANDE FETE CHAMPETRE

KHANASSOR

à l'initiative de la FRA Dachnagtzoutioun
le Groupe Arghoutian et la Croix Bleue Section Chaville

LE 3 JUILLET

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe Requiem pour les camarades disparus
puis recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

• **Ambiance** • **Surprises** • **Buffet** • Jeux

Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿՆԵՐՈՒ

ՍԻՓԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

օդափոխութեան ճամբար մը կը կազմակերպէ իր «ՍԻՓԱՆ բնակավայր»ին մէջ

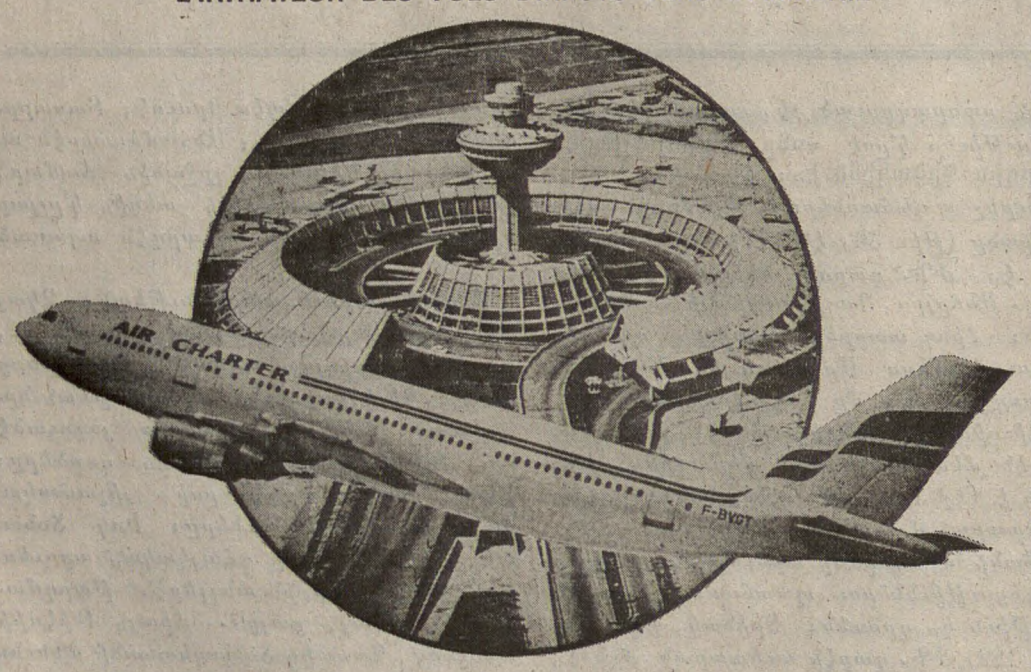
St-Gervais Les Bains

— (HAUTE-SAVOIE) —

6-էն 14 տարեկան երախաներու համար, Յուլիս 7-էն 27 :
կեցութեան ծախք՝ 2.400 Ֆր. (ճամբորդութիւնը յաւելեալ)
Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հեռաձայնել. —
43 · 26 · 50 · 43 (երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 14-էն 18)
կամ 42 · 78 · 31 · 93 (ամէն օր, ժամը 9-էն 12) :

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS

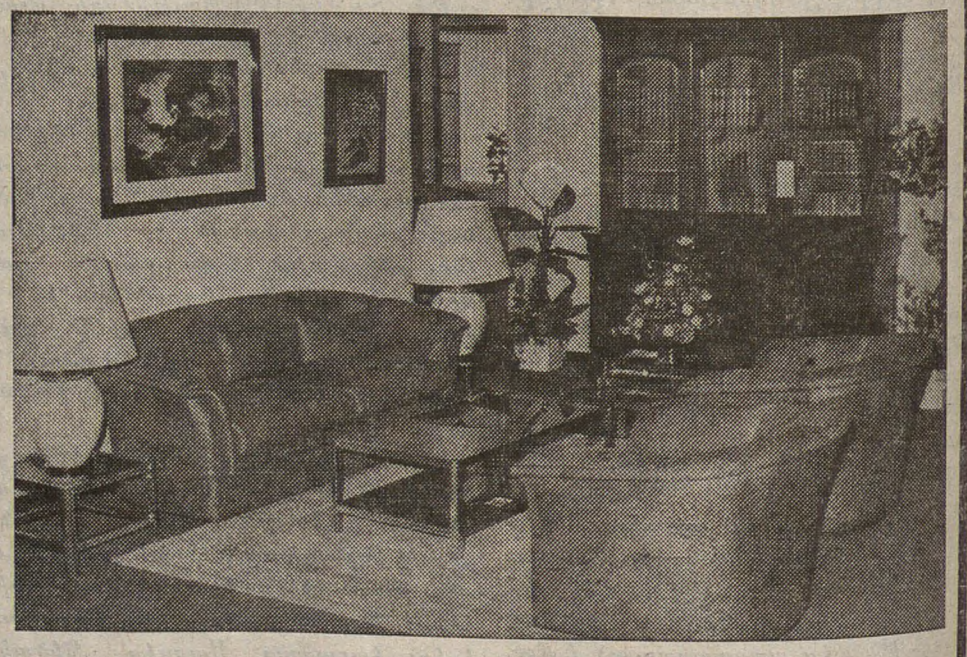
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:

SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 **FAX: 42 25 41 21**

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Ծառաչ»ի բաժանորդներուն"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 21
MARDI
21 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.326 353 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.326 353

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՆՈԽԱՋ՝ ԽՈՔԱՐ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

ՆՈՐ ԱՌԹԱՄԵԱՑ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ՝ ԱՆՐԻ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԻ

Յունիս 19-ին, երկար վիճաբանութիւններէ ետք, Միլէն Ռոքար փոքրամասնութեան մէջ մնաց, իր կուսակցութեան պղտ. խորհուրդէ նախագահի եւ տուաւ իր հրաժարականը: Պարզ էր, Յունիս 12-ի ընտրութիւններէն ի վեր որ կուսակցութեան քարտուղարին քաղաքական վախճանը եկած է: Ինք, որ 1993 Ապրիլին տեսակ մը յաղթանակ կուսակցութեան դլուխ անցած էր, ճամբու դնելով Լօրան Ֆապիւսը, այսօր զոհ կ'երթայ փոխ -- վրէժի մը: Ֆապիւս ամապարած էր արդէն յայտարարելու, Յունիս 18-ին իսկ որ նախագահական իր թեկնածուն է՝ ժաք Տըլորը: Կիրակի օր, Ռոքար ընդունելով իր պարտութիւնը, փորձեց ապագայ մը ապահովել եւ ներկայացուց վերանորոգման ծրագիր մը, ընդլայնելով դեկավարութիւնը (Մկոլէն Ռոյալ, Մարթին Օպրի): Ռոքար կ'ուզէր նաեւ վերջ տալ հոսանքներու եւ ի վերջոյ վատահութեան քուէ մըն է որ ուզեց, բայց, պարտուեցաւ, ատանալով մէկայն 88 ձայն, մինչ դէմ քուէարկեցին 129 շարքայիններ, 48 հոգի ձեռնպահ մնալ եւ երկու հոգի ալ չմասնակցեցան քուէարկութեան: Ռոքար անվիզապէս իր հրաժարականը տուաւ, չեզոքելով թէ կը մնայ դինուորեալ մը: Պղտ. Խորհուրդը ապա ընտրեց նոր -- առաջամեայ -- քարտուղար մը յանձին Անրի Էմմանուէլլիի որ 140 ձայն ստացաւ ընդդէմ Տոմինիք Սթրօս - Քահնի (64): Այս վերջինը -- Ժոսփէնփոթ է: Ի դէպ, կացութեան լաւագոյն վերլուծումը կ'ընէր, Յունիս 20-ին, «Լիպերասիոն», ուր «Անապատ» խորագրով Ժերար Տիւվիւի կուսակցութեան պարզած ողբալի պատկերին վրայ կը ծանրանար եւ Միթերանի չուրջ տեղծուած անապատին: Ռոքար, 93 Ապրիլին, տեղին հարցումը դրած էր՝ նորոգել ընկերվարական կուսակցութիւնը այլ, ձախող պատասխաններ տուաւ: Ներքին մէջ, հարցը հոն է որ Ռոքարի հեռացմամբ սպասնալը չի լուծուիր, ընդհակառակն, ինչպէս նկատել տուած է Ժոսփէնը: Ի՞նչ ընել հիմա: Տըլորը, գոնէ երեւութապէս, չուզեր նախագահական թեկնածու ըլլալ: Կայ նաեւ Թաւիի անուն մարդ մը, որ չունեցած ապրանքը ծախել գիտցող մըն է եւ «նոր ձախ»ի մը դիմագիծը կը յաջողի մարմնացնել: Գործակալ իրեն հետ, ի դին անհետանալու:

1993 Ապրիլին, երեսփոխանական ընտրութիւններու պարտութեան հաշուեցոյցը վճարեց Ֆապիւս: 1994, Յունիսին, եւրոպական ընտրութիւններու պարտութեան հաշուեցոյցը վճարեց Ռոքար: Մինչ, այս ամբողջին պատասխանատուն է Միթերան որ, ցարդ, ոչ մէկ հաշուեցոյց կը վճարէ, ընդհակառակն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՖԱՍԹի հարաւը գտնուող Լուկինեսլանակի փըպի մը մէջ, Շարաթ իրիկուն, Յունիս 18-ին, ժամը 22·20-ին երբ սովորական 25 յաճախորդները Ֆութպոլի Համաշխարհային Խաժակի մրցումը կը դիտէին (Իրլանտա--Իտալիա) 2 դինեալ անձեր խուժած են ներս ու կրակ բացած: Վեց հոգի տեղն ու տեղը մեռած է, հինգ ուրիշներ ալ ծանրօրէն վիրաւորուած, բոլորն ալ՝ կաթոդիկէ: Այս զազրելի արարքին տէր եղած է ծայրայեղ բողոքական խմբակ մը՝ «Իրլանտայի կամաւորական ուժ»: Վեց ամիս է այսքան մահազդու ոճրագործ չէր գործուած Իրլանտա: Անդլիա եւ Իրլանտա այն տպաւորութիւնը կայ որ բողոքական ծայրայեղ դինեալ ուժեր կ'ուզեն ճախողեցնել այն համաձայնագիրը որ ստորագրուեցաւ Դեկտեմբերին, նման արարքներով փոխ -- վրէժի գործողութիւններու առիթ տալով ԻՐԱ-ի կողմէ:

ԵՐԿՈՒ ԳՈՐԻԱՆԵՐԸ կրնան պատմական վէհաժողով մը դումարել: Արդարեւ, Հարաւային -- Գորէայի նախագահը՝ Եունկ -- Սամ առաջարկեց Հիւսիսային -- Գորէայի իր պաշտօնակիցին որ հանդիպում մը ունենան նուիրուած հիւլէական տագնապին (բուռն վէճ կայ Հիւսիսային Գորէայի եւ աշխարհի մնացորդացին հետ իր հիւլէական ծրագրին պատճառով): Հրաւէրը փոխանցած է Մէյացեալ - Նահանգներու նախկին նախագահը՝ Ձիմի Գարթըը, որ Գորէանները կ'այցելէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ սահմանադրական Ատեանը լուծեց, Յունիս 16-ին, Ժողովրդավարութեան կուսակցութիւնը (ՏԷՓ), քրտամէտ, «անջատողական դործունէութեան» համար: Աւոր հետեւանքն այն է նաեւ որ Պղտ. Ժողովի 13 երեսփոխանները կը կորսընդնեն Խորհրդարանի անդամի իրենց հանդամանքը, նախագահութեան վաւերացումէն ետք: Այս երեսփոխաններէն վեցը արդէն կորսնցուցած էին իրենց անձեռնմխելիութիւնը անցեալ Մարտին եւ անկէ ի վեր բանտն են ուր կը սպասեն պատասխանատուութեան (գործակցութիւն ՓՔՔ-ի հետ): Վեց ուրիշ երեսփոխաններ ալ պէտի են եւ վճռած են հոն մնալ ու պայքարիլ «ժողովրդավար Թուրքիոյ մը համար»:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, Յունիս 18-ին եւ 19-ին երկու յաջորդական ոճրագործներ գործուած են որոնց ոչ ոք տէր եղած էր տակաւին, Յունիս 20-ին: Առաջինը տեղի ունեցած է փոխադրութեան դրասենեակի մը առջեւ, իսկ կիրակի, ժամը 16-ին է որ հայցավառաւի մը առջեւ դրուած ռումբ մը պայթած է, Քարակիւմրիւք հրապարակը ուր Պիւչկնթ Էճէվիթ հանրաժողով մը ունէր: Ինք դեռ չէր ժամանած: Հինգ վիրաւոր կայ, բայց՝ թեթեւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԵԾ ՌԱԲՈՒՆԱՊԵՏ վերընտրուեցաւ Ժոզէֆ Սիթրիւք, բաւական բուռն վիճարկումէ մը ետք: 49 տարեկան, ռաբունի Սիթրիւք (սեֆարատ) իր դէմ ունէր 41 տարեկան Ժիլ Պերնհայմ որ կը ներկայացուէր որպէս Ասքենազնեղու (արեւելեան Եւրոպայի Հրեաներ) թեկնածուն: Սիթրիւք ընտրուած է 75-ի դէմ 121 ձայնով: Ընտրութիւնը կը կատարէ կեդրոնական Ժողովի (fոնսխpուum) ընդհ. ժողովը: Սիթրիւքի դէմ բաւական քննադատութիւններ եղած էին, դլխաւորաբար իր մեծածախք մատակարարման մասին, մինչ որ պատճառ եղած էր նաեւ որ «հալածուած» հրէութեան մը խորհրդանիշին չուրջ համախմբման կոչ ըլլայ: «Գլուխ»ներու պատերազմը հոսանք չէ մարած սակայն, համայնքին (ՔՐԻՖ) նախագահը՝ Ժան Քահն չի ծածկեր իր համակրանքը Պերնհայմի հանդէպ:

ՖՐԱՆՍԱ արամադիր է «պաշտպանութեան մարդասիրական» ուժ մը ղրկել Ռուանտա, անմիջապէս որ ՄԱԿ-ը իր հաւանութիւնը տայ: Աֆրիկեան կարդ մը երկիրներ պատրաստ են Ֆրանսացիներու հետ դործակցելու:

ՈՒԿԱՆՏԱՅի մէջ աւելի քան 300 հոգի սովամահ եղած են վերջին 3 ամիսներու ընթացքին: Այս լուրը տուող եպիսկոպոսը աւելցուցած է թէ այդ թիւը հազիւ կէսը կամ քառորդը կը ներկայացնէ այս ամիս մեռնողներու թիւին:

ՖՈՒԹՊՈԼի Համաշխարհային Խաժակի առաջին մրցումները կարդ մը անակնկալներ բերին: Օրինակ Իրլանտա յաղթեց Իտալիոյ (1-0), Ռումանիա՝ Գոլոմպիայի (3-1) եւ Ամերիկացիք ալ (1-1) հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեցին Զուիցերիոյ հետ: Շարաթավերջի միւս արդիւնքներն են. - Գերմանիա - Պոլիվիա՝ 1 - 0, Սպանիա -- Հարաւային Գորէա՝ 2 -- 2, Նորվեկիա - Մեքսիքա 1 - 0, Պելժիա - Մարոք՝ 1 - 0, Քամերուն - Շուէտ 2 - 2:

ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան կողմէ կազմակերպուած մամուլի հերթական ասուլիսը տեղի ունեցաւ Յունիս 17, Ուրբաթ յետմիջօրէին, չորայլօրէն «Ըրասենեակ» կոչուած վայրին մէջ որ անարժանապէս կը կրէ նաեւ «Հայաստանի Փարիզի Դեսպանատուն» որակումը: Այս անդամ եւս, հայ մամուլի չուրջ տասնեակ մը ներկայացուցիչներ, լեցուած՝ այդ «ըրասենեակ»ին վերնայարկը որ առաւելադոյն երեք հոդիի հանդիպումի վայր կրնայ ըլլալ, հետեւեցան դործավար Վահան Տէր - Ղեւոնդեանի եւ դեսպանատան քարտուղար Ալեք Յարութիւնեանի տեղեկատուութեան:

Վ. Տէր - Ղեւոնդեան յիշեցնելէ ետք թէ Յունիս 20-ին կը սպասուի որ Ֆրանսայի Խորհրդարանը վաւերացնէ Ֆրանքեւհայկական բարեկամութեան ու դործակցութեան պայմանագիրը, լայնօրէն անդրադարձաւ նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Յունիս 13-ի Գերագոյն Խորհուրդի ելոյթին: Սահմանադրութեան հարցին վերաբերող այդ ելոյթէն ան չէշտեց կարդ մը կէտեր ուր կը գոլանային նախագահին տեսակէտները: Լեւոն Տէր - Պետրոսեան Սահմանադրութեան հարցին մէջ անյարմար կը նկատէր փոխ պիղծմի տարբերակը, ատոր մէջ նշմարելով անհսկայունութեան աղդակ մը: Սահմանադրութիւնը պէտք էր ընդունուէր հանրաքուէով որ ամէնէն կարեւոր երաշխիքը պիտի ըլլար պետութեան ամրութեան: Լ. Տէր - Պետրոսեանի նախընտրութիւնը ծանօթ է որ կ'ուղղուէր նախագահական համակարդի մը, քանի որ խորհրդարանականին համար անհրաժեշտ կը նկատէր խորհրդարանական հաստատուած համակարդ մը, կուսակցական արմատացած խմբակցութիւններով:

Հայաստանի դործավարը աւելցուց որ Յունիս 16-ին Խորհրդարանին քուէարկութեան յղուած է Սահմանադրական յանձնաժողովին կողմէ պատրաստուած նախադիծը որպէս հիմք ընդունելու առաջարկը եւ չէ ընդունուած մէկ քուէի տարբերութեամբ:

Ա. Յարութիւնեանի տեղեկատուութիւնը կը վերաբերէր Ղարաբաղի կացութեան: Վերջին զինադադարը ան փրկութիւնը նկատեց աղբրբէնական բանակին որ հասած էր քայքայման եզրին: Զինադադարի խախտումներ կային, սակայն կ'ըսուէր թէ ընդդիմութեան կապուած զօրամիաւորներ են պատասխանատուները: Այս հոլովոյթին մէջ կարեւոր դեր մը կրնար խաղալ Հայեւնախիջեւանեան սահմանային հանդիպումը (Յունիս 14):

Ա. Յարութիւնեանէ ետք կրկրին խօսք առնելով, Վ. Տէր-Ղեւոնդեան արտայայտուեցաւ վերջին օրերուն մեծ աղուկի դուռ բացած պատահարի մը մասին որ Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի Պոլիսէն Թրքական օդանաւով մը Պէյրութ երթալուն ու Հայաստանի Պէյրութի դեսպանատան բացումին Թուրք դեսպանը եւս հրաւիրելու պարագաներուն կը վերաբերէր: Դլխաւորաբար Հիւ-ի ժամուլը ընդվզում արտայայտած էր այս մասին ու կուսակցութեան տեղական կազմակերպութիւնը Հայաստանի Արտաքին նախարարին դէմ բողոքի ցոյցի կոչ ուղղած էր Պէյրութի Հայութեան, հրապարակաւ յայտարարելով որ մասնակցութիւն պիտի չբերէ դեսպանատան բացումի արարողութեան:

Հայաստանի գործավարը ըսելէ ետք թէ դիւանագիտական յարաբերութիւններու ոլորտին մէջ սովորական բան է եղած հրաւէրը երկիրներու միջեւ որոնք նոյնիսկ դիւանագիտական կապ չեն հաստատած, հարց տուաւ թէ ինչո՛ւ նոյն հակազդեցութիւնը չէր արձանագրուած երբ Մայիս 28-ի Փարիզի ընդունելութեան եւս հրաւէր ուղղուած էր Թուրքիոյ դեսպանատան ու խորհրդական մը ներկայ դտնուած էր Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Ն. Գբէնկեան սրահին մէջ կատարուած նշումի արարողութեան ու քոքթէյլին: Ան պախարակելով ի դին ամէն բանի Հայաստանի իշխանութիւնները քննադատելու կեցուածքը, ըսաւ թէ ծիծաղելի կը նկատէ Ապրիլ 24-ի մը Թրքական դեսպանատան առնչեւ Հայաստանի նախագահը վարկաբեկելու, ապա Լիբանանի մէջ ալ իր Պետութեան դէմ ցոյց կազմակերպելու արարքները:

Ապա պատասխանելով հարցումներու, ըսաւ թէ մինչեւ հիմա Թրքական դեսպանատունն ալ ամէն նշումի, կամ հանդիսութեան, հրաւէր ուղղած է Հայաստանի դեսպանատան. իսկ Պէյրութի բացումին Թրքական դեսպանատունը ներկայացուցիչ չէ ղրկած:

Վ. Տէր-Ղեւոնդեան արդարօրէն դիտել տուաւ նաեւ թէ Սփիւռքի մամուլը Հայաստանի իշխանութեան հանդէպ իր բծախնդրութիւնը մէկդի կը դնէ, երբ այնքան ծանրակշիռ տեղական հարցեր ըլլօրէն կը հարուածեն հայկական կեանքը: Այս մարզէն որպէս օրինակ յիշեց լեզուական նահանջը, դպրոցական խնդիրը, պաքալորէայի քննութիւններէն հայերէնին ջնջումի պարագան եւլն.: Այս վերջին խնդրին մասին խօսեցաւ Ա. Յարութիւնեան եւս, ըսելով որ դեսպանատունը իր կողմէ դիմումներու ձեռնարկած է, բայց դաղութէն արձագանդներու բացակայութիւնը կը դժուարացնէ դործը: Այս տարուան համար կարելի եղած է պահել նախկին օրինակիճակը, սակայն յաջորդ տարի հայերէնը տեղ պիտի ունենայ միայն ընտրովի լեզուներու ցանկին մէջ, մինչ Թրքերէնը մաս պիտի կազմէ հիմնական լեզուներուն:

Ասուլիսի օրակարդին վերջին նիւթը եղաւ հայ մամուլի լրագրողներու միութիւն մը կազմելու առաջարկը, որպէս հասարակաց հարցերը միասնաբար լուծելու միջոց:

ՍԱՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

Ո՛Վ Է ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ

Անկախութեան մը անբաժանելի բաղադրիչներէն է լեզուն որպէս մշակութային ինքնութեան գլխաւոր ազդակ: Հայաստանի անկախութիւնն ալ 1993 Ապրիլ 17-ին ունեցաւ «Լեզուի մասին օրէնք»ը որ Խորհրդարանին կողմէ ընդունուեցաւ բաւական վէճերէ եռաք: Նոյն տարուան Հոկտեմբերին ալ կազմուեցաւ լեզուի տեսչութիւնը որուն պետն է Վալերի Միրզոյեան:

Այսքանը բաւարար է լեզուի քնագաւառին մէջ նախանձախնդիր կեցուածք ենթադրելու եւ նշմարելու: Սփիւռքեան այդ ենթադրութիւնը որպէս գործնական ազդակ, երկու տուեալի վրայ կը հիմնուի ընդհանրապէս. Հայաստանեան մամուլը եւ հրատարակութիւնները ու հոնկէ ժամանող առաւելաբար պաշտօնական անձնաւորութիւնները: Փափաքելի նախանձախնդրութեան առաջին հայելին պիտի ըլլայ լեզուին գրաւոր ու բերանացի գործածութեան պարագան: Մինչեւ այսօր, պէտք է ըսել որ այս մարզերէն միայն մէկը՝ հայաստանեան մամուլը, կրնայ արդարացնել ակնկալութիւնները: Այս ընդհանրացումը չի նշանակեր անշուշտ թէ այդ մամուլին բոլոր անուններն ու թիւերը յատուկ ուշադրութեամբ կը վերաբերին լեզուին: Այսու հանդերձ, հայաստանեան մամուլը նկատելի միջոց մը կորած է լեզուի մաքրութեան մարզին մէջ, անկախութենէն ի վեր: Նոյնը չէ պարագան բերանացի խօսքին ու քիչ է թիւը այն անձնաւորութիւններուն որոնք պաշտօնական ելոյթներու կամ ոչ պաշտօնական հանդիպումներու ընթացքին կը գործածեն առ նուազն անսխալ հայերէն մը:

Նման անդրադարձի մը պիտի չուշանայ պատասխանը թէ երկրին այնքան առաջնահերթ ծանօթ հարցերուն միջեւ լեզուականին սեւեռիլ, անժամանակ բծախընդրութիւն մըն է. սակայն նկատելով որ անձնաւորութիւններու պարագային, խնդրոյ առարկան գլխաւորաբար անձնական կեցուածք մը ու անկէ մարմին առած ջանքն է, այնքան ալ անտեղի չէ գոնէ մատնանշումը: Ու փաստօրէն կա՛յ լեզուականին առընչուած հարց մը այսօր, երբ կը թերթատենք Մայիսի Բ. կիսուն թերթերը: Անոնցմէ «Ազգ»ը (19) և «Երեկոյեան Երեւան»ը (27) գրութիւններ ունին այս մասին: Առաջինը մարզին ծանօթ անուն Ռաֆայէլ Իշխանեանի առաջադրութիւնը կը կրէ. երկրորդը հարցազրոյց մըն է լեզուի տեսչութեան պետին՝ Վալերի Միրզոյեանի հետ:

Տխուր է կարդալ այդ զրոյցին առաջին տողերէն թէ լեզուի օրէնքը չի գործեր. այս մասին տրուած օրինակն ալ բաւական պերճախօս է. ան կուգայ Մշակոյթի նախարարութենէն. հոն, ինչպէս կ'ըսէ Վ. Միրզոյեան, «հաշուապահական գործը մինչեւ օրս վարուում է ռուսերէնով»: Հոն ուր օրէնքը չի գործեր, խնդիրը կը մնայ «անձի գիտակցութեան ու ցանկութեան»: Այս երկրորդ գործօնն է որ լեզուական մտահոգութեան տեսակէտէ ոչ առաջին դիրքի վրայ դեռեղուած նախարարութեան մը մասին ըսել կուտայ. «ի՞նչպէս չհիանաս որ կապի նախարարութիւնում հնարաւոր շատ շատ գործ է կատարուած ի շահ մայրենիի»: Թերեւս հայաստանեան այս պատկերին հետեւողութեամբ, թղթատարական բարելաւումներն ալ պէտք է ակնկալել Մշակոյթի նախարարութենէն...;

Անձի գիտակցութեան պարագան կը յայտնուի Վ. Միրզոյեանի զրոյցին տարբեր մակարդակի ակնարկութիւններով. ան կ'ըսէ. «երբ Հանրապետութեան նախագահը Սիբիրայում եւ Ֆրանսիայում պաշտօնական հանդիպումներում հանդէս գայ արաբերէնով ու ֆրանսերէնով ... կամ կառավարութիւնից մի առաջին դէմք հայկական հեռուստատեսութեամբ ելոյթ ունենայ աղարտ հայերէնով...» ու քիչ անդին կը շարունակէ. «երբ հայ խանութպանը Հայաստանում իր խանութի ճակատին յորջորջում է ճոճոան օտար բառերով, որոնց իմաստը նոյնիսկ ինքն չգիտի...»:

Լեզուի տեսչութեան պետը խօսելէ ետք այլ լեզուներու հանդէպ հետաքրքրութեան երեւոյթին – յատկապէս ռուսերէնին եւ անգլերէնին–, կ'անդրադառնայ նաեւ ուղղագրութեան արդէն այնքան չարչրկուած հարցին:

Առանց անձնական մօտաւոր ու հեռաւոր չահերու հաշիւներուն, ճիշդի ու սխալի ճիշդ ու անկեղծ մօտեցում մը, Հայաստանի մտաւորականութիւնը այս հարցին մէջ, առանց այլեւայլի, զետեղած պիտի ըլլար դասականին կողքին: Այդպէս չեղաւ: Այդ մտաւորականութենէն պատկառելի թիւով մեծամասնութիւն մը իր անունին ու գործին յաւերժացման ճամբուն վրայ ցցուած պատնէշ նկատելով ուղղագրութեան փոփոխութիւնը, ամբողջ ուժով դէմ կեցաւ անոր. թէեւ, փոփոխութեան կողմնակից լուրջ հատուած մըն ալ արդէն չգոյացաւ: Ու անկախ Հայաստանի նոր սերունդը կը շարունակէ սորվիլ խորհրդային շրջանին պարտադրուած խեղաթիւրութիւնը: Ու անոնք որոնք այդ շրջանին հետքերը ընջելու փութկոտութեամբ վար առին արձաններ, անուանափոխութիւններ կատարեցին, ոչինչով վրդոված ըլլալ կը թուին չատ աւելի արմատական այս երեւոյթէն: Ինչպէս կը մկրտէր Վ. Միրզոյեան, լեզուի օրէնքն իսկ համարձակութիւնը չունեցաւ, գոնէ սկզբունքով դիրք դրաւելու 70 տարի պարտադրուած սխալի մը սրբագրութեան ի նպաստ: Հոն այս մասին ըսուածը հեռեւեալն է. «Հայաստանի հանրապետութիւնը նպաստում է հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացմանը»: Այսքան անմիջուկ պարագայականութիւն մը զարմանալի չէ որ ոմանց մօտ նոյնիսկ ախորժակները ներշնչեց «միասնականացում»ով խորհրդային ժառանգին Սփիւռքն ալ բաժնեհաւէր դարձնելու...: Զրոյցին այս մասին մէկ հետաքրքրական -- այլ ոչ սիւրփրայզ -- ըսուածը այն է որ օրէնքի նախնական տարբերակին մէջ նախապատուութիւնը տրուած էր դասական ուղղագրութեան ու «այդ ձեւակերպման հեղինակը նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանն էր. նա ով Գերագոյն խորհուրդի նախագահ լինելիս մի առիթով ուղղակիօրէն ասաց. "Եթէ ես թագաւոր լինէի, մէկ հրովարտակ կը մտցնէի՝ դասական ուղղագրութիւն"»: Ամէնէն բնական այս մօտեցումը, զարմանալի է իսկապէս որ ինչո՛ւ նախադահը հրամանագրով մը կիւրարկութեան չէ բերած: Ի վերջոյ, իր կողմէ մինչեւ այսօր ստորագրուած հրամանագիրներուն մէջ ամէն բան այնքան ալ դիւրին ընդունելի չէր...: Ի՞նչ էր պատճառը որ հաւանական հակազդեցութիւններու հաշուառման թերեւս միակ պարագան եղաւ ուղղագրութեան բնագաւառը:

Լեզուի մասին Վ. Միրզոյեանի հետ կատարուած զրոյցն ու Ռ. Իշխանեանի յօդուածները կը չօշափեն Հայաստանի մէջ օտար լեզուներու գործածութեան, ռուսական դպրոցներու հանդէպ որոշակի կեցուածքի մը հարցն ալ: Առաջինին մէջ դերիչխող կը նկատուի անգլերէնը. կայ ռուսերէնի պարագայ մըն ալ: Լեզուի տեսչութեան պետին համար «մեր անկախութեան գլխին լուրջ սպառնալիք կայ անգլերէնի կողմից, ռուսերէնն էլ՝ իր հերթին»: Իսկ Ռ. Իշխանեան կ'արձագանգէ ռուսերէնի նախանձախնդրութեան երեւոյթի մը. տիկա կ'ընկերանայ քաղաքական մեկնաբանութեան մը փորձին. հայերէնի այս անխոնջ «ոստիկան»ը կը գրէ. «ասում են "Հայեր, տեսէք, ռուսական դպրոցները փակեցին, Ռուսները մեզնից նեղացան, էլ չեն օգնում, եւ մենք այսպիսի ծանր վիճակի մէջ ընկանք": Ցոգնած, տառապած մեր ժողովուրդը յաճախ հաւատում է այս կարգի կեղծիքներին եւ նրա աչքում վարկաբեկւում են Հայոց լեզուի ու հայկական դպրոցի պաշտպանները»: Ու եթէ քաղաքական այս նորովի մեկնաբանութիւններուն ըսածը կարելի է ծիծաղելի նկատել ու անցնիլ, նոյնքան դիւրին չէ նոյն թեթեւութեամբ վերաբերիլ յաջորդող տողերուն. «Այդպիսի էժանագին ու գրգռիչ լուրեր տարածում են ոչ միայն Հայաստանի ռուսախօս Հայերը, այլեւ, այսպէս ասած՝ հայրենասէր ներկայացող հայ գրողներ, գիտնականներ, կուսակցութեան ղեկավարներ, ակադեմիկոսներ»:

Իշխանեանին յօդուածը լեցուն է ռուսերէնի չատագովով կամ նպաստաւոր դիրք ցուցաբերող բաւական մակերեսային, երբեմն վտանգաւոր արտայայտութիւններէ մէկ ջրերումներով: Այդ բոլորին ան կը հակադրէ այն տրամաբանական տեսակէտը թէ «Հայաստանում որեւէ ռուսական դպրոց չի փակուել, այսօր էլ հայաստանաբնակ բոլոր ռուս երեխաները սովորում են իրենց ազգային լեզուով՝ ռուսերէն դասաւանդուող դպրոցներում: Այդ ռուսալեզու դպրոցներում զանգուածարար սովորող հայ երեխաների մի մասը փոխադրուեց իրենց ազգային լեզուով դասաւանդում ունեցող դասարանները»:

Հայաստանի մէջ նոր զարթօնք ապրող ռուսամէտ այդ կեցուածքը որուն մերժումը մինչեւ իսկ «ազգայնամոլութիւն» որակողներ կ'ըլլան, Իշխանեան կ'աւարտէ նախանձի զգացումի մը խոստովանութեամբ: Կը զրէ թէ քանի մը ամիս առաջ հեռաւոսիլէն Իսլանտայի վարչապետը լսած է երբ կ'ըսէր՝ «մենք մեր ամենաքանկագին գանձը կը համարենք մեր լեզուն: Կը պաշտենք զայն»: Կը զրէ նաեւ լեհ լրագրողի մը հետ իր հանդիպումին մասին: Երբ ինք կ'ուզէ լեհ մէկ բառը կամը ներկայացնել այդ լրագրողին, ըսելով նախապէս թէ բարեկամը լեհերէն չի գիտեր բնաւ, լրագրողը կը ժպտի ու կ'ըսէ. «այդպէս լեհ չի լինում, լեհը լեհերենն է»: Ու Իշխանեան կ'ըսէ թէ կը նախանձի այդ վարչապետին ու այդ լրագրողին, հարց տալով. «մենք էլ երբեւէ կ'ունենա՞նք մի վարչապետ, որը ասի՝ «մենք Հայերս, մեր ամենաքանկագին գանձը համարում ենք մեր լեզուն: Պաշտում ենք այն»: Կամ. կա՞յ արդեօք մի հայ լրագրող, որը ասի՝ «Հայը հայերէնն է»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՂԱԶԱԽԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ՎԻՃԱԿԱՐՈՒՅՑ ԹՂԹԱԾՐԱՐԸ

Ղազախստանի մայրաքաղաք Ալմա Աթայի մէջ կայ շրջան մը որ կը կոչուի «Ամերիկեան շուկայ»: Խորհրդային օրերուն ան կուսակցական մեծերու վերապահուած հանգստավայր մըն էր. իսկ այսօր կը գործածուի որպէս օտար հիւրերու իջեւան ու զրասենեակ: Կը կրէ «Բարեկամութիւն» անունը:

Ան խորհրդանիշն է անդրատլանտեան հետաքրքրութեան որ ուղղուած է ղազախական քարիւղին: Հոն հաւաքուած գործի ամերիկացի մարդիկը կ'երազեն տեղական քարիւղն ու բնական կազը որոնք կը դանուին Կասպից ծովուն չրջադօտիին մէջ, չահագործել: Ուժանիւթի այդ պաշարները կը կարծուի թէ 2,1 միլիառ թոն (քարիւղ) եւ 1800 միլիառ խոր. մեթր (կազ) են:

Ամերիկեան ընկերութեան ներկայացուցիչ մը կ'ըսէ թէ ղազախ կառավարութիւնը իրենց առաջարկած է 40 տարուան համար միացեալ նախաձեռնութիւններու պայմանագիր մը: Այդ առաջարկը ցոյց կուտայ թէ ղազախ իշխանութիւնը որքան կարեւոր կը նկատէ արտասահմանեան ներդրումները: Կասպից ծովու ափին, Տէնկիզի նաւթահորերէն արդէն օրական 60 հազար տակառ քարիւղ կ'արտադրուէր խորհրդային չրջանին. նոր ընկերութիւնը կը ծրագրէ այդ թիւը օրական 700 հազարի բարձրացնել մինչեւ 2010 թուականը: Ու այդ ծրագրին համար պիտի ծախսուի 20 միլիառ տոլար (113 միլիառ ֆրանսական ֆրանք):

Ղազախստանի ուժանիւթի պաշարներուն վրայ հետաքրքրութիւններու ճեռնարկած են ֆրանսական, իտալական, անգլիական, հոլանտական ընկերութիւնները ալ: Միւս կողմէ, Ռուսաստան բնաւ անտարբեր չէ այս մարզին գործունէութեան ու ջանք չի խնայեր իր դրացիին ուժանիւթի քաղաքականութեան միջամուխ ըլլալու: Իսկ պէտք չէ մոռնալ որ Ղազախստան չրջապատուած երկիր է ու դժուարութիւն ունի իր արտածումները միջազգային չուկայ հասցնելու: Ներկայիս միակ նաւթատար մը ունի որ կ'երկարի դէպի Ռուսաստան: Մինչդեռ այս վերջինը կը մերժէ զազախական քարիւղը պնդել, այն առարկութեամբ որ մեծ քանակութեամբ ծծմբային թթու կը պարունակէ, ինչ որ չատ վնասակար նիւթ է:

Լուծելու համար հարցը, Ռուսաստան, Ղազախստան եւ Օմանի սուլթանութիւնը անցեալ ամառ համաձայնած էին քարիւղատարի մը չինութեան ծրագրին մասին. այդ քարիւղատարը պիտի եղերէր Կասպից ծովու հիւսիսային ափը ու հասնէր մինչեւ Նովորոսիսկ (Սեւ ծով): Ներկայիս նոր բարդութիւն մը ծագած է երբ Մոսկուա փափաք յայտնած է մասնակցելու զազախեւարեւմտեան միացեալ նախաձեռնութեան:

Աչունէն ի վեր կը շարունակուին այս մասին վէճերը հեռվհեռէ աւելի ծանր բնոյթ ստանալով: Կացութեան վատթարացումին պատճառը այն դժդոհութիւնն է զոր կը զգայ Ռուսաստան տեսնելով արտահանութեան ներդրումներու մեծ մասը Ղազախստանի մէջ, մինչ քարիւղի իր ճարտարուեստը տագնապի մէջ է:

Մարտի վերջաւորութեան զազախ նախագահը Նազարբայեւ յայտնեց թէ ընթացք պիտի չտայ իր երկրին մէջ ռուսական ներդրումներու եւ թէ պնդեց որ անհրաժեշտ է քարիւղատարը անցընել Թուրքիայէն եւ ոչ թէ Ռուսաստանէն: Յարաբերութիւններու այս լարումը պատճառ է որ խիստ վիճարկումներու նիւթ ըլլայ խողովակաշարին համար կատարելի ծախքը: Իսկ այն երկիրները որոնք ներդրումներ ունին Ղազախստանի մէջ, մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին զազախական քարիւղին եւ բնական կազի արտածումին հրատապ թղթածրարին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՅԱՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ ԿԱՄ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻՆ ԻՐ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԲԱՐՁՈՒՆՔԻՆ ՎՐԱՑ

Դաշնակի արուեստին սիրահարներուն համար միշտ ալ յատուկ հաճոյք է ունկընդրել Յամիկ Սիւրմէլեանի նուագը:

Աստապահանջ եւ անդիջող՝ իր արուեստին հանդէպ, դաշնակահարուհին միշտ ալ նոր մօտեցում կը գտնէ, յայտնի կամ քիչ ծանօթ ստեղծագործութիւն մը նուագելով եւ մեկնաբանելով:

Մանաւանդ իտալական լուրջ քննութեամբ ան կը վերլուծէ որեւէ ստեղծագործութեան կատարման դժուարութիւնները, մասնագիտութեան նրբերանդները եւ մեկնաբանութեան հարազատ ոճը: Այսպէսով, արուեստագիտուհին հաւատարիմ կը մնայ իր մասնագիտական կոչումին ու մեկնաբանդի բարձր արուեստին:

Յունիս 10-ին Ֆրէնի Աղդային Երաժշտանոցի սրահին մէջ հաւաքուած ունկնդիրները անդամ մը եւս համոզուեցան այս ամէնուն, երբ Յամիկ Սիւրմէլեան մեկնաբանեց Ֆրանսացի, ժամանակակից գրեթող՝ Սերժ Լանսիէնի դաշնակի եւ նուագախումբի համար պրուած Փառատքնչերթօն, Անթոնի քաղաքի «Արմոնի» նուագախումբին հետ:

Նախերգանքէն վերջ, դաշնակի մասը դաշնակահարուհին նուրբ եւ սահուն նրբագով ձուլելով նուագախումբին իւրայատուկ մեկնաբանութեամբ բոլորին ուշադրութիւնը բեւեռեց իր վրայ. ինքնավստահ, թեթեւ եւ սահուն կերպով անցաւ բոլոր դժուարութիւններուն վրայէն, զորս կը յարուցանէր այդ գործը:

Արուեստագէտին վարպետութիւնն է որ երաժշտութիւնը կը դարձնէ հոգեհարազատ եւ մտերիմ. իսկ մեկնաբանութեան ճամբերը բանալու արարքով կը ստեղծուի ունկնդրողին եւ մեկնաբանին կապը:

Ահա այս հոգեւոր կապին միջոց կը ձգտի Յամիկ Սիւրմէլեան իր նուագով եւ պատահական չէին այն հիացական կանչերը որոնք ուղղուեցան իրեն, համերգին աւարտին:

Պիտի ապագնք դաշնակահարուհիին կատարողական առումով միշտ անթերի յետագայ ելոյթներուն:

ԹԱՄՈՒՄԵԱՆ Մ. Ց.

ԳՂՈՒԹՔ ԳՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Ցակոբ վարժարանի բացմամեայ սրահին մէջ, նախաճեռնութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին, Մայիս 26-ին, հրապարակային դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է։ Դասախօսը՝ Հ. Լեւոն Զէքիեան նիւթ ունեցած է «Սփիւռք եւ մշակոյթ» թեման։ Ցաջորդ օրը, Հ. Լ. Զէքիեան այցելած է «Ապագայ»ի եւ «Հորիզոն»ի խմբագրատուները, Հ.Բ.Ը.Մ.ի Արմէնիպէկեան եւ Ս. Ցակոբ ազգ. վարժարանները։ Նոյն իրիկունը մտերիմ պրոյց մը տեղի ունեցած է Համազգայինի դրատանին մէջ։

*
**

ՄՈՆՐՒԱԼԻ Սէն-Լօրան եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 5-ին, տեղի ունեցած է հայ կաթոլիկ համայնքի «Ալէմշահ» եւ կրասերներու «Առուակ» երգչախումբերու տարեկան համերգը, շուրջ 500 հոգւոյ ներկայութեան։ Նախագահած է տոքթ. Լեւոն Թերճանեան։ Ցայտագիրը կազմուած էր զուտ հայկ. դասական երաժշտութեան հեղինակներու գործերէ (Կոմիտաս, Եկմալեան, Պատմագրեան, Կաթչեան, Տիգրանեան եւլն.), ղեկավարութեամբ Պետրոս Շուժունեանի։ Բացման խօսքը արտասանած են կարօ Քէօչկէրեան (հայերէն) եւ Տիկին Ռոզալին Վասիլեան (ֆրանսերէն)։ Խօսք առած է նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հ. Գէորգ Վրդ. Զապարեան։

*
**

ՊՒՔՐԳԻԻԴի (Պոլիս) Եունուս Էմրէ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ, Յունիս 5-ին, տեղի ունեցած է Քառասուն Մանկանց փոքրիկներու եւ չափահասներու երգչախմբերու յօբելենական համերգը, որ կը վերջացնէր Տաճեան վարժարանի 150-ամեակի նուիրուած ձեռնարկներու շարքը։ Համերգին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Տաճեանի նախկիններէն՝ Գէորգ Դաւիթեան (պարիթոն) եւ Լեւոն Էրոյեան (դաշնակ)։ Ելոյթ ունեցած են յօբելենական յանձնախումբի կողմէ կարօ Ալտեան։ Հուսկ բանքը արտասանած է Շահան Արք. որ ղրուած է վարժարանին ներս տարուած աշխատանքը ու ծանրացած է դիերին դիւրին վրայ, դիերը որ մտաւոր ժառանգութիւնը կը փոխանցէ մարդոց։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍԻՆՔ
հայերէն լեզուի
լատեսողական դասերիզի
առձեռն առաջնորդ
Մատրուցիւն՝ ՀԱՅՐ ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ
Վենետիկեան Պետական Համալսարան
Վենետիկ, 1993

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1994 Մայիսին Բողոքական Եկեղեցւոյ հրաւէրով Գերմանիա այցելեց Գերչ. Դաւիթ Արք. Սահակեան, լուսարարապետ Ս. Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան։ Գերաշնորհ Սրբազանը այս առթիւ հիւրը եղաւ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեանի, որուն հրաւէրով Մայիս 22-ին՝ Հոգեգալստեան ուրբանի պատարագ մատոյց եւ քարոզեց Քէօլնի Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։ Ցետ պատարագի, լուսարարապետ Դաւիթ Սրբազան նախագահեց իրեն ի պատիւ արուած սիրոյ սեղանին։ 1983-1985 թուականներուն Գերմանիա գտնուած չրջանին արդէն բաւական ծանօթացած էր Քէօլնի հայ համայնքին։ Թեմական Խորհուրդին, Տոքթոր Սարգիս Քէհեաեանի խօսքէն ետք, Դաւիթ Սրբազան ներկայացուց հայկական Երուսաղէմի պատմութիւնն ու ներկայ արժէքը։

*
**

Մայիս 27-ին նոյնպէս Գերմանիա այցելոյց Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Փոխանորդ Գերչ. Շահան Արք. Սվաճեան, որ իբրեւ Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին տեսուչը չարաթ մը առաջ եկած էր Զուիցերիա, ներկայ գտնուելու Դպրեվանքցիներու Եւրոպայի Միութեան տարեկան հաւաքոյթին։

Գերչ. Շահան Սրբազան Մայիս 29-ին պատարագեց Գերմանիոյ Պրաունչվայկ քաղաքին մէջ եւ այս հեռաւոր քաղաքի հայութեան բաշխեց իր օրհնութիւնն ու քաջալերեց զիրենք բանին կենաց իր քարոզով։

*
**

Կիրակի, Յունիս 12-ին, Քէօլնի Պուխհայմ քաղաքամասին մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ Հայոց Նորակազմ Թեմի Առաջնորդարանի նոր չէնքի օրհնութիւն։

Երկյարկանի չէնքի հսկայ հողամասին վրայ կը գտնուի նաեւ փոքր մատուռ մը, ուր ժամը 11-ին տեղի ունեցաւ հայածէս արարողութիւն մը, նախագահութեամբ Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեանի։

Այնուհետեւ ներկայ հայ ժողովուրդը ծանօթացաւ նոր չէնքի բաժանմունքներուն։ Արդէն ծրագրուած է, որ չէնքին մէկ մասը պիտի տրամադրուի Հայաստանի Հանրապետութեան Գերմանիոյ հաւատարմատարութեան։

Ներկաները գոհունակութեամբ հաստատեցին, որ տեղւոյն հայ ժողովուրդի ջանքերով կ'իրականանայ Առաջնորդարանի նոր չէնքին ծրագիրը, որ նաեւ պիտի ծառայէ հայրենասուէր նպատակի։

ԴԻԻԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՔՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԿՈՉԸ

Հայաստանի Հանրապետութիւնը այսօր ապրումի է իր պատմութեան վճռական փուլերեւից մէկը։ Այս դարի ընթացքում, կրկին առիթն ունենք կառուցելու Հայկական անկախ Պետութիւն։ Ու այս անգամ եւս մեր Հանրապետութիւնը դիմագրաւում է մեծ դժուարութիւններ՝ չրջափակում, ուժանիւթի տագնապ, երկրի մէկ երրորդը աւերուած 1988-ի Դեկտեմբերի երկրաշարժի հետեւանքով, փախստականներ եւ Ղարաբաղի հարցի լուծման բարդութիւններ։

Վստահ եմ, որ մեր ազգի բոլոր ուժերը զօրաչարժելով եւ մասնակից զարձնելով Հայրենիքի կերտումին եւ ամրապընդումին, կը կարողանանք յաղթահարել այդ դժուարութիւնները։

Ազգային այս ծրագրի իրականացումը ապահովելու համար է որ ստեղծուեց «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը։ ՀՀՀ-ի դլխաւոր նպատակն է, մեր ժողովրդի բոլոր տարրերի միասնութեամբ, սատարել Հայաստանի եւ Հայութեան ընկերային, մշակութային եւ տնտեսական զարդացմանը ու մասնակցել պետութեան ամրապնդումը ապահովող ենթակառոյցների ստեղծումին։

Այս դաղափարից մեկնելով է որ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը որոչեց իր չանքերը կենտրոնացնել Իրան - Հայաստան կազմուղի ֆինանսաւորման վրայ։ Որին գոհունակութեամբ վաւերացնում եմ այդ որոչումը։ Սոյն ճեռնարկի իրագործումով Հայաստանը կ'ունենայ անմիջական աղբիւրից կազ ներմուծելու աննախընթաց հնարաւորութիւն եւ կայունացնելով վիճակը ուժանիւթի բնագաւառում, կը կարողանայ մեծապէս նուազեցնել տագնապների հետեւանքները։

Սիրելի հայրենակիցներ,

Գիտակցելով այս ճեռնարկի կարեւորութիւնը եւ իւրաքանչիւրիս պատասխանատուութիւնը, կոչ եմ ուղղում բոլորիդ որպէսզի ձեր միջոցների համեմատ նպաստէք Հիմնադրամի կենսական դործին։

Հիմնադրամի բարգաւաճումը հնարաւորութիւնը կը տայ մեզ իրականացնելու մեր ժողովրդի պատմական երազը՝ անկախութիւն, ազգային միասնութիւն եւ հաւաքական յաջողութիւն։

Ամենայարգի մաղթանքներով՝

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Նախագահ
Հայաստանի Հանրապետութեան

*
**

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի կողմէ, հրատարակութեան խնդրանօք դրկուած Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին վերոյիչեալ կոչին կ'ընկերանայ հետեւեալ տեղեկատու մը, դուռնաւոր նկարներով ճոխացած, ուր մանրամասնութիւններ կը տրուին Իրան - Հայաստան կազմուղին մասին։

Երկարութիւնն է 100 քմ. Իրանի մէջ (Թաւրիզ - Արաքս) եւ 37 քմ. Հայաստանի մէջ (Արաքս - Քաջարան)։ Խընդրոյ առարկայ չրջանը տափարակ է Պարսկաստանի մէջ եւ լեռնային՝ Հայաստանի (մինչեւ 2650 մեթր)։

Երբ լրանայ կազմուղը տարեկան 1 միլիառ խորանարդ մեթր կազ կրնայ փոխանցել (կարիքներու 20%-ը) եւ մինչեւ երեք միլիառի՝ յետագայ կարելիութիւններով։ Կ'արժէ չուրջ 40 միլիոն տոլար Իրանեան մասին համար եւ 20 միլիոն տոլար՝ Հայաստանեան։

Պարսկական կազմուղին ծախքը կ'ապահովուի փոխառութեամբ կազի յանձնումներով երաչխաւորուած, հայկական կազմուղին ծախքը կ'ապահովէ Պետութիւնը (տեղական ծախքեր եւ ռուբլիով) եւ «Հայաստան» Հիմնադրամը (տարադրամով) մինչեւ 10 միլիոն տոլար (չուրջ 60 միլիոն Ֆր.)։

Ա. հանգրուան. - Հետազիծը եւ թէքնիք ուսումնասիրութիւններ (լրացած), Ֆրանսական օտի (լրացած)։

Բ. հանգրուան. - Առուծախի պայմանագրութեան բանակցութիւններ (ընթացքի մէջ)։

Գ. հանգրուան. - Հայկ. Հայդազարդ ընկերութեան կողմէ չինութիւնը, մօտաւորապէս 18 ամսուան ընթացքին։

Հայկական մասին դինը կը գնահատուի աւելի քան 120 միլիոն Ֆր., որու կէսը՝ տարադրամով, դոր «Հայաստան» Հիմնադրամի համաչխարհային Խորհուրդը յանձն առած է ապահովել։ Գիտակից՝ հարցին կարեւորութեան, Ֆրանսայի Հայկ. Հիմնադրամը որոչած է իր բոլոր ճիդերը կեդրոնացնել յօդուտ այս ձեռնարկին։

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14.

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԷ ԱԽԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Բոլոր կախարդանքը հրաչագեղ վայրերուն որոնցմէ կը հեռանայի, բոլոր ըմպանչելիքները, տարտամօրէն կը պատկերանային այլեւս. վեհապանծ յիշատակարանները, ճարտարապետութեան հրաչալիքները, նուրբ արուեստներու արտադրութիւնները եւ կնոջ մը սրտին մօտիկ չորս հոյակապ վաճառատուները ուր, միջօրէին անմիջապէս յետոյ, քիչ մը առանձին պահերուն, կարծես ամէն բան կը խօսի, կարծես ազդութիւն մըն են ապրանքները հոն ցուցադրուած, բեհեզները վեսվեսուն, փետուրները դդուող, դիշերուան արդուզարդերը թեթեւ ու փայլփլուն, մուշտակները հեռաւոր անտառներէ եկած, կը խօսին իրենց լեզուն, ճաշակի, ներքութեան, արուեստի այդ միջավայրերուն մէջ, անհասկնալի լեզու մը կը խօսին որ քաղցր բոյր մը ունի։

Ու Շան - գ'Էլիզէի վայրկեանը իրիկնամուտին չքեղութեան մէջ, խառնուրդ մը լոյսի եւ վայելչագեղութեան ու բիւրեղի պէս ժայթքող ջուրերը, տեսիլք մը, կարծես, նմանը չգտնուող տեսիլք մը։ Եւ վարը, այդ երազային Շան - գ'Էլիզէին վերայ անկիւնը «Մրճիթ»ին, Թերեզիա Տալիէնի պատմական «Մրճիթին, ուր զբօսնելու յիմարութենէն բռնուած, գեղանի կինը կը կազմակերպէր խրախճանքներ, խնջոյքներ արքայական. իր դիւցուհի մարմինը հագիւ քօղարկուած նուրբ բեհեզներով. ձեռքը օրուան հզօրագոյնին՝ իր սիրահարին, Պարրասի ուսին դրած հպարտ անոր ոսկեճամուկ համազգեստին գործած տպաւորութենէն կ'ողջունէը իր հրաւիրեալները, սիրագրգիռ ժպիտով մը։ Մինչ անդին, սրահին խորը քաշուած նիհար, դունատ, թուխ երիտասարդ fաքօրալ մը, հագիւ 24 տարեկան, երկչոտ կերպարանքով, չէր համարձակեր մօտենալ իրեն, որովհետեւ իր համազգեստին ասուրն մաշած էր եւ չէր կրնար զայն նորոգել։ Այդ վտիտ տղան ապագայ կայսրն էր, Նափոլէոն Պոնափարթը։

Եթէ փառամոլ Թերեզիան դիտնար թէ, թերեւս օր մը կրնար Ֆրանսայի կայսրուհի ըլլալ փոխանակ Ժոզէֆին տը Պոհարնէի, բայց ան օրուան վայելքը միայն կը նայէր, եւ նուագ դիւանագէտ էր քան Ժոզէֆինը։

Գնացքը կը յառաջանար դանդաղ մութ դիշերին մէջ, զառիվեր մը կ'ելլէինք ապահովաբար։

Փարիզէն բոլոր պահած տպաւորութիւններէս ամէնէն խորունկը, անջնջելին էր այն օրուան յիշատակը ուր այցելեցի Վէրսայլի պալատը։

Վէրսա՛յլ... Մատուռական բարեկամ մը միս առաջնորդեց հոն։ Նախ ծառաստանը։ Վարդերանդ մարմարէ երեք սիճանները, Ալֆրէտ տը Միւսէի կողմէ անմահացուած, ուր դրչմուած են կարծես հետքերը ոսկի կրունկներով կիսակօշիկներուն։

Ան աշնուաղարմ կիներուն՝ որոնց անունն ու արարքները դարերէ ի վեր կ'ապրին եւ այդ վարդերանդ ստիճաններուն վրայ այցելուն կը թուի տեսնել ոտքերը վոքրիկ եւ լսել փսփսանքը տարփատենչ բառերուն դրոս դեղեցիկ ասպետներ առնոնց ականջին կը մրմնջէին։

Բարեկամս որ կ'երեւի չատ լաւ չէր յիշեր Միւսէի քերթուածը եւ կամ զայն բնաւ կարդացած չէր, մղեց զիս պալատին ներքին մասին մէջ եւ երազանքս փարատեց։

Նախ մեծ սրահը, ուր տակաւին ոչ շատ հեռաւոր պատմական անցեալին մէջ, տեղի ունեցած է խաղաղութեան դաշնադրին ստորագրութիւնը 1919-ին։

Ֆլեմանսօ, Ուիլսըն, Լոյտ Ճորճ ... ու սեղանը իր լուրջ եւ կարծես հեղնոտ դիրքով։

Մե՛ծ մարդիկ, մե՛ծ ցնորքներ...

Կ'անցնէինք միւս սրահները, այլեւս յոգնած էինք թէ՛ տպաւորուելէ եւ թէ ոտքի վրայ մնալէ։ Կը հասնինք բայն պատուհանի մը առջեւ որ բակին վրայ կուտայ, մուտքի դրան դէմը, եւ ուրկէ կ'երեւայ ճամբան, Փարիզէն եկող ճամբան։ Հոն մեր առաջնորդը ողբերգական չեշտեր կ'առնէ։

- Այս պատուհանէն է որ, կ'ըսէ, Մարի-Անթուանէթ թագուհին տեսաւ ամբոխին դէպի պալատ դալը։

Ամբողջ սոսկումը ընդվզած ժողովուրդի մը, ծարաւի վրիժառութեան։

Հոն՝ արեւին մէջ, սալարկուած դետնին վրայ կարծես կը տեսնենք, կառապի լիքներու նման ամբոխը խառն ի խուռն, այր թէ կին, որ կը խուժէր դէպի պալատ, եւ խեղճ թագուհին ապրսպիահար այդ մարդկային հեղեղէն, արիւնը կը սառէր եւ անկորով արքան իրրեւ ապաւէն, յեղափոխութեան խորհրդանչանը, կարմիր գդակը, գլուխը անցուցած, կ'երեւար ամբոխին, եւ իմաստուն իշխանուհին, էլիզապէթ, ձեռքերը կր գալարէր խորհելով թէ, եթէ Լուդովիկոս ԺԶ. արիութիւնը չունենար կախաղան հանելու քանի մը հոգի դլխաւոր պետերէն, քիչ օրէն դինքը պիտի հանէին կախաղան։

Տարակուսելի էր թէ պիտի բաւէ՞ր այդ միջոցը, հանդարտեցնելու համար ժողովուրդ մը զժգոհ եւ յոդնած՝ համբերելէ։

Մեծ Յեղափոխութիւնը իր ահարկու պոռթկումով, իր ահաբեկիչ դատարաններով, իր քմահաճ դատապարտութիւններով, իր մութ բանտերով, իր շարէթով, իր քամնելի կիլոթինով, եաեւէ եաեւ կը տեսնէի, նաեւ դէմքերը որ չեն մոռցուիր։ Մարան, Շարլօթ Գօրտէն, Տանթոնը, ներքահասակ Սէն - Ժիւսթը իր հրեշտակի դէմքով, անդամալոյծ Կաթօնը համբաւաւոր թիկնաթոռին դամուած եւ այս ամէնուն վրայ սիրապետող վտիտ, նիհար, հիւանդագին դիմաստուերը անեղծանելիին, Մաքսիմիլէն Ռոպէսպիէռին, անոր որ կարծած է թէ ամէն ոճիր ներելի է ձեռք բերելու համար տիպար Հանրապետութիւն մը եւ երեք տարի չարունակ իր կեանք ուսերուն վրայ տարած այդ մեծ յեղափոխութիւնը որուն առանցքը եղած է եւ ի վերջոյ ինքն ալ բարձրացած է կառափնատին վրայ, ծնօտը չախչախուած, երեսէ ձգուած ժապօպէններէն։ Ուրուանկարը ժան ժաք Ռուսոյի տարտամ կ'անցնի իր մօտէն։

(Շար. 107)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 23, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց Մերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա· ԿՀՆՑ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՕԹՄԱՆ 90-ԱՄԵԱԿ

Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Օծման 90-ամեակի տօնակատարութիւններուն առթիւ (1994, Հոկտ· 2), կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը որոշած է լոյս ընծայել յիշատակի մատեան մը, որուն մէջ պիտի ամփոփուին զանազան գրութիւններ, եկեղեցւոյ կեանքը պատկերող յատկանշական նկարներ, եւայլն:

Բոլոր անոնք որոնք իրենց մօտ ունին պատմական արժէք ունեցող նկարներ կամ վաւերաթուղթեր, հարին զանոնք մինչեւ Յունիս 30 տրամադրել Վարչութեան, Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին միջոցաւ:

Տրամադրուած բոլոր վաւերաթուղթերն ու նկարները կը վերադարձուին իրենց տէրերուն:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

Situé sur les plages de Normandie, ouvre ses portes durant la saison estivale, à partir du 6 Juillet, pour y accueillir nos compatriotes de tous âges.

Les enfants sont admis seulement accompagnés de leurs parents.

Pour retenir les chambres ou pour tous renseignements :

Téléphoner à Navassartian 39 85 36 53

A dater du 4 Juillet au Centre de Vacances (16) 31 21 77 63.

DATE A RETENIR

DINER ANNUEL
DE
l'U.M.A.F.
Samedi 19 Novembre

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») կեդրոնական վարչական ժողովը ներկայիս կը ծանուցէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն թէ Միութեան 78-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի 1994, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 15, առաւօտեան ժամը 10-ին, կառավարական Նիստերու դահլիճին մէջ, կառավարական Տուն, Հանրապետութեան Հրապարակ, Երեւան, Հայաստան:

Սոյնը 78-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող մէկ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 15, իրենց փոխանորդագրերը, - Հիմնական կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, - հասցնեն կամ յանձնեն կեդրոնական Վարչական Ժողովի առենադպիրին, հետեւեալ հասցէով· -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
31 West 52nd Street
New York, N. Y. 10019-6118,U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1· - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:

2· - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:

3· - Մասնակի ընտրութիւն Տնօրէններու (կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու):

4· - Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:

5· - Քննարկում վերոնշեալներուն առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու:

6· - Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:

Ի Դիմաց՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԼՈՒԻՋ ՍԻՄՈՆ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Նախագահ
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Առենադպիր

Յունիս 1, 1994

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՒ - ՊՈՒԱ - ԳՈԼՈՄՊ ԵՒ ԳՈԼՈՄՊԻ
«ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ»
Միջոցաւ Վարժարանի
Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ· ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ
եւ
Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի
կիրակի, Յունիս 26, ժամը ճիշդ 16-ին
Salle Jean Renoir
Villa des Aubépines
35, rue du Général Leclerc,
BOIS - COLOMBES

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ՝

Տիկին Ս. ԿԱՑԵԱԿԵԱՆ
եւ
Տիկին Պ. ԵՏԻՔՃԵԱՆ

GRANDE FETE CHAMPETRE

organisée par la Croix Bleue de Grenoble, *Section «Ani»*
pour marquer la fin de l'année scolaire de l'Ecole arménienne
le Dimanche 26 Juin à partir de 11 h.
au lieu dit *Le Martinet*
(Commune de Rovon - Isère)
de Grenoble direction Valence
par la RN —parcours fléché
En cas de pluie la fête aura lieu à la Salle du STAND à *St-Martin d'Hères*
Goûter et Jeux pour enfants.
Buffet arménien —
— Buvette
TOMBOLA au profit de l'Ecole.
Tous les numéros sont gagnants.
— Nous vous attendons nombreux. —

La Fête Champêtre de l'Ecole Tebrotzassère

LE DIMANCHE 26 JUIN A PARTIR DE 11 HEURES

REMISE DES PRIX — THEATRE DES ENFANTS — CHORALE — DANSES — STANDS DE JEUX — CONCOURS DE TAVLOU
Animation musicale avec l'Orchestre de HOVIG OUZOUNIAN
Avec la participation exceptionnelle de :
EVELYNE ALTOUNIAN *ISABELLE ICHKANIAN*

et l'Ensemble Folklorique arménien **NAVASART**

Venez déjeûner avec nous dans le Parc de l'Ecole
à partir de **11 heures**
Buffet — Plats chauds — Boissons

Accès SNCF : 15 mn. par Gare de l'Est — Changement à Bondy puis direction Gargan — descendre à Pavillons s/Bois.

Accès autoroute : 10 mn. par A3, sortie Bondy RN3, Direction Pavillons s/Bois (à droite après le Garage Renault sur RN3), puis Le Raincy.

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY — Tél. : 43. 81. 01. 72

U.G.A.B. - MARSEILLE

DINER DANSANT

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
vous invite à participer à son *Grand Diner Dansant annuel*,
le Samedi 25 Juin à 20 heures
dans les Salons du Restaurant « LA MER »
Musique arménienne — Tombola
Pour tous renseignements et réservations : Tél. 42. 83. 13. 73 / 91. 76. 10. 17

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise
UN

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

Alep/Syrie, du 2 au 22 Août

POUR LES JEUNES DE 8 A 14 ANS

Sous le patronage et avec le soutien de son Eminence l'Archevêque *Souren Kataroyan*, Prélat des Arméniens de Syrie.

- Les participants seront hébergés individuellement par des familles selectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.
- Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés, sous le contrôle du Conseil d'Education arménien d'Alep.
- L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par La Croix de Secours de Syrie et par des responsables de l'Association Machtotz.
- Plusieurs excursions sont prévues ainsi qu'un pélerinage à Deir-el-Zor et l'Eglise des Saints-Martyrs.

FRAIS DE PARTICIPATION : 4.000 FRS par personne comprenant le transport (avion Paris—Alep—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions : (1) 47. 50. 97. 51

U.G-A.B - *Marseille*

Colonie de Vacances

La Section de Marseille de l'U.G.A.B. a le plaisir d'annoncer qu'elle organise son 11ème camp de jeunesse (7-14 ans) qui aura lieu dans les belles montagnes du village de VARS, du 9 au 30 Juillet.

Pour les renseignements complémentaires, prière de téléphoner à :

—— **Mme Herminé Anfissioni : 91. 73. 95. 31**
ou
—— **Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28.**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
MERCREDI
22 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·327 354 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.327 354

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՎԱԽԵՐԱՑՈՒՑ ՖՐԱՆՔՓԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ (*)

Ֆրանսայի Ազգ· Ժողովը Յունիս 20-ի գիշերուընէ նիստին վաւերացուց Ֆրանքեւհայկական բարեկամութեան եւ համագործակցութեան համաձայնագիրը որ ստորագրուած էր 1993 Մարտ 12-ին, երկու երկիրներու նախագահներուն կողմէ, Լ· Տէր - Պետրոսեանի Փարիզ այցելութեան ընթացքին։

Օրակարգին այս կէտին յայտարարութենէն եւք խօսք առնողները, դլխաւորապէս՝ մարդասիրական օժանդակութեան նախարարուհի Տիկին Միշօ - Շըվրիի, ծանրացան բարեկամական ու մշակութային դարաւոր կապերու տէր երկու երկիրներու միջեւ այս համաձայնագրին արդէն յագեցած վաւերացումին վրայ ու ուսին հայ ժողովուրդի անցեալի ու ներկայի պատկերը։ Նախարարուհիէն եւք ելոյթ ունենալով երեսփոխանները՝ Ձյատանի, Լապօն, Մորհրդարանի Ֆրանքեւհայկական բարեկամական խմբակին նախագահ Պր· Ռոշըպլուան եւ հաղորդավար խմբակցութեան ներկայացուցիչ Պր· Մերսիէքա խօսեցան քայ ժողովուրդին պատմութեան յատկանշական դիծերուն մասին· ըսին թէ վերապրումի համար մղուած պայքարներու չարք մըն է ան ուր քիչ են խաղաղութեան, բարօրութեան չրջանները։ Շեչտեցին թէ Օսմանեան իշխանութեան կողմէ կիրարկըւած դարուն առաջին ցեղասպանութիւնը 1·5 միլիոն զոհ խլած է ու մնացորդացին ալ աշխարհացրիւ ճակատադիր մը պարտադրած։ Բոլորին համար անյետաձգելի արարք մըն էր այդ ցեղասպանութեան Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումը որուն ուղղութեամբ անջատ քայլեր առնուած էին արդէն, ինչպէս նախագահ Միթերանի հայկական Մնունդի օրը (1984) վիէնի մէջ ունեցած արտայայտութիւնը, եւայլն։

Խուեցաւ թէ ցեղասպանութենէն վերապրողներու կարեւոր թիւ մը հիւրընկալուած էր Ֆրանսայի կողմէ ու անոնց յաջորդ սերունդները այսօր կը գոյացնէին 3 - 400 հազարնոց Ֆրանսահայութիւնը։ Ան ներկայացուեցաւ որպէս հարկումի տիպար հաւաքականութիւն որ պահանջեալ հարկին արիւնը թափած էր Ֆրանսայի համար։ Այս առընչութեամբ յիշատակուեցան հայ դիմադրականները, դլխաւոր դէմք Միսաք Մանուչեանի ոգեկոչումով։

Հայաստանի ներկայի պատկերը տրուեցաւ երկրաշարժին ու Ադրբեջանի եւ Թուրքիոյ կողմէ կիրարկուած շրջափակումին առեղծած ճգնաժամով· յիշուեցան Սումգայիթի եւ այլ վայրերու մէջ զոհուած հակահայ փոկրմնները, Ղարաբաղի պատերազմը ու անոր խաղաղ լուծում մը բերելու անհրաժեշտութիւնը, մեկնելով ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքի սկզբունքէն։ Ըսուեցաւ թէ բոլոր այս ժխտականներուն մէջ Հայաստան Կովկասի միակ երկիրն էր ուր գործի դլուխ էր միշտ, ընտրուած նախագահը, յանձին Լ· Տէր - Պետրոսեանի։

Ելոյթ ունեցողները քննադատեցին նաեւ Հայաստանի քաղաքացիներուն եւս պարտադրուած ելքի արտօնութիւնը, պաքալորէայի քննութիւններուն հայերէնին վիճակած արժեդրկումը· անհրաժեշտ նկատեցին Ֆրանսայի մէջ հայկական մշակոյթի զարդացման ու ծանօթացման գործ տալու գործը, եւայլն։

Նշուած բոլոր պարագաները ամէն մէկ արտայայտուղի այն եզրակացութիւնը կը թելադրէին որ Ֆրանսա որ Հայաստան դեսպան ուղարկած առաջին երկիրը եղած էր անկախութեան վաղորդայնին, պէտք էր վաւերացնէր խնդրոյ առարկայ համաձայնագիրը։

Ելոյթներուն աւարտին տեղի ունեցաւ քուէարկութիւն ու վաւերացուեցաւ Ֆրանքեւհայկական այս համաձայնագիրը։

Օրակարգի այս կէտին քննարկուած նիստին ներկայ էին Հայաստանի Փարիզի գործավարը Վ· Տէր - Ղեւոնդեան, Բ· քարտուղար՝ Ա· Յարութիւնեան, Արտաքին կապերու պատասխանատու՝ Ռ· Լեւոնեան ու հայ մամուլի ներկայացուցիչներ։

Ա· ԹՈՓՈՃԵԱՆ

(*) Համաձայնագրին բնագիրը կը հրատարակենք առանձին, գալ շաբթուան րնթացքին։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

ՎԵՑ ՀԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ, ՄԷԿ ՎԻՐԱՒՈՐ ԵՒ ՄԷԿ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

ԱՐՏԱՒԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ, Յունիս 18, առաւօտեան ժամը 5-ին, ադրբեջանական բանակի ստորաբաժին մը ներխուժած է Նոյեմբերեանի շրջանը եւ յարձակած Բարեկամաւան գիւղի մօտ գտնուող սահմանապահ զինուորական կայանին վրայ, սպաննելով վեց սահմանապահ զինուորներ, վիրաւորելով եօթներորդ մը ու առեւանգելով ուրիշ մը։ Նոյն օրը, Հայաստանի Արտաքին նախարարութիւնը հրապարակած է հետեւեալ յայտարարութիւնը։ -

*
**

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀՆԵՐԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒԱՆԳՄԱՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

1994 ՅՈՒՆԻՍ 18

1994 Թ· Յունիսի 18-ի առաւօտեան ժամը 5-ին ադրբեջանական զօրամիաւորները ոմբակոծելով Հայաստանի Հանրապետութեան հիւսիս - արեւելեան մասը, ներխուժել են Նոյեմբերեանի շրջան։

Յարձակուելով Բարեկամաւան գիւղի մօտ գտնուող սահմանապահ զօրակայանի վրայ, Ադրբեջանի բանակի ստորաբաժանման զինեալները սպաննել են վեց հայ սահմանապահ, անարգանքի են ենթարկել զոհուածներուն դիակները, այնուհետեւ վիրաւորել ու առեւանգել են մէկ սահմանապահ զինուոր։

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը համարում է, որ այս սադրիչ յարձակումը ռազմական գործողութիւնների բացակայութեան պայմաններում արտայայտում է Ադրբեջանի կարծրացած դիրքորոշումը եւ Բաքուի բացասական վերաբերմունքը լուրջ բանակցութիւնների նկատմամբ։ Յարձակումը տեղի է ունեցել նաեւ ԵԱՀՅ-ի Մինսքի խմբի նախագահի երեւանում գտնուելու ժամանակ եւ սրանով, փաստօրէն, կանխամտածուած նպատակ է հետապնդում վիժեցնել դեսպան Եան Էլիասոնի առաքելութիւնը։

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը ամենայն պատասխանատուութեամբ յայտարարում է, որ Ադրբեջանի իշխանութիւնները պատասխանատու են Նոյեմբերեանի շրջանում ստեղծուած լարուած իրավիճակի համար եւ կոչ է անում միջազգային հանրութեանը եւ կազմակերպութիւններին ազդել Ադրբեջանի իշխանութիւնների վրայ՝ ապահովելու համար սահմանի անձեռնմխելիութիւնը։

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը կրկին յայտարարում է, որ Ադրբեջանի իշխանութիւնների կողմից ոչ մի սադրանք չի մնայ անպատասխան։

ՀՀ ԱԱԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ադրբեջանի կառավարութիւնը չի բաւարարել վերոյիշեալ պահանջները, Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը ամենայն լրջութեամբ կը ջննարկի Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման ուղղուած բոլոր բանակցութիւնների դադարեցման հարցը, որոնց տապալման պատճառով առաջացած հետեւանքների պատասխանատուութիւնը կը կրի ադրբեջանական Հանրապետութիւնը։

Կարեւոր նշանակութիւն տալով Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ մէկ ամիս շարունակուող ռազմական գործողութիւնների *de facto* դադարեցմանը եւ յուսալով, որ այս հանգամանքը կարող է հիմք դառնալ ինչպէս *de jure* հրադադարի հաստատումը, այնպէս էլ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւնների յաջողութեան համար, Հայաստանի Հանրապետութիւնը հրամայել է իր զօրամիաւորներին չպատասխանել այս սադրիչ գործողութեանը։ Սակայն, որեւէ նման միջադէպի կրկնութեան դէպքում Հայաստանի Հանրապետութիւնն իրաւունք է վերապահում սկսելու համարժէք գործողութիւններ։

Շաբաթ օրուան այս յարձակումէն եւք, կիրակի օր ալ, լարուած կացութիւն տիրած է Հայ - Նախիջեւանեան սահմանը։ Անտեսելով հրադադարի վերաբերեալ եղած խոստումները, Նախիջեւանեան բանակի կազմաւորումները, դինուորական կառքերով զօտեցած են սահմանին եւ զանազան կէտերէ ոմբակոծած են Վայքի չրջանի Ինճորաս, Սիսիանի՝ Բռնակոթ դիւղերու եւ Երասխ աւանի պաշտպանական դիրքերը։ Վնաս չկայ։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ քաղաքական ցայտուն մուտք մը դործեց, Յունիս 20-ին, հեռատեսիլի առաջին կայանէն, ուր կը ներկայացնէր իր դիրքը, լոյս տեսած նոյն օրը։ 144 էջնոց դիքքոյկը խորագրուած է՝ «Նոր Ֆրանսա մը» եւ ըստ հեղինակին նախագահական ծրագիր մը չէ, այլ՝ մանիֆեստ մը։ Այս հատորին հրապարակումը այնքան դաղտնի պահուած է որ Պալատիւր իսկ միայն կիրակի իրիկուն (Յունիս 19) տեղեկացած է իր մէկ մտերիմէն, ուրիշներու համաձայն միայն երկուշաբթի առաւու (Յունիս 20) էմ-ժի-էն (Ռանսեն-երման ժեներօ) եւ անմիջապէս ջնջած է իր միջամտութիւնը, նոյն իրիկունը (Յունիս 20) «Ֆրանս 2» կայանէն, առաջքն առնելու համար բաւական անտեղի մըրցակցութեան մը։ Շիրաք իր այս «ռումբով» եւ հակառակ իր հերքումներուն, կ'ուզէ Պալատիւրէն քիչ մը աւելի կանուխ ձամբայ ելլել դէպի Էլիզէ··· ։ Կը պնդէ որ այս էջերով կ'ուզէ օժանդակութիւն մը բերել, կարդ մը խորհրդածութիւններ ներկայացնել որպէսզի մասնակիցները դանէ իր համոզումներուն։ Կը խուսափի Պալատիւրի մասին խօսելէ։ «Կէս - բերան» կ'ըսէ թէ Ֆրանսան լաւ կառավարուած է եւ թէ համակեցութեան չրջանին կարելի չէ աւելին ընել։

ՄԱՇՀԱԴԻ (Իրան) չիի մզկիթի մը մէջ պայթած ռումբին (Յունիս 20-ին) 70 հոգի մեռած է եւ 114 հոգի ալ վիրաւորուած։ Ամէնէն մահացու ոճրափորձն է որ դործուած է Իրանի մէջ, տասը տարիէ ի վեր եւ ամէն ինչ նախատեսուած էր որպէսզի իսկական ջարդ մը ըլլայ։ Ռումբը հինդ կիլօ կը կշռէր եւ պայթած է ժամը 14·30-ին երբ սրբավայրը լեփ - լեցուն էր։ Մաշհատ, երկրին երկրորդ քաղաքն է եւ աստուածաբանական դլխաւոր կեդրոնը։ Ներքին մէկը Ղոմի հետ։ Յաւակնութեան չկայ մինչեւ հիմա։ Ոճրագործութեան մէկը, այլթոլա Խամէնէի թոռներէն մէկը, որ վիրաստանը սպանուած է։ Անցեալին, իր արհեստին բերմամբ, պաշտպանած էր ծայրայեղ իսլամներ իսկ։

ԻՐԱՆի հարաւ - արեւմտեան չրջանը, ի մասնաւորի Շիրազի, երկրաշարժ մը ցնցուած է Յունիս 20-ին, ժամը 13·45 տեղական ժամով (11·15 Փարիզ)։ Ռիխթէրի վրայ ցնցումին ուժը 6·1 էր (9)։ Երկու մեռեալ կայ եւ 50 վիրաւոր։

ՅՈՒԹՊՈԼԻ Համաշխարհային բաժակի մրցումներու չարքին, Յունիս 20-ին, զալական Լիկայի նախագահին՝ Եուսէֆ Յաթալահի սպանութիւնը (Յունիս 18) մեծ վրդովում ստեղծած է երկրին մէջ եւ դուրսը։ Իր իսկ դրասենեակին մէջ է, Ալժէի կեդրոնը, որ վաստաբանը սպանուած է։ Անցեալին, իր արհեստին բերմամբ, պաշտպանած էր ծայրայեղ իսլամներ իսկ։

ԻՐԱՆի հարաւ - արեւմտեան չրջանը, ի մասնաւորի Շիրազի, երկրաշարժ մը ցնցուած է Յունիս 20-ին, ժամը 13·45 տեղական ժամով (11·15 Փարիզ)։ Ռիխթէրի վրայ ցնցումին ուժը 6·1 էր (9)։ Երկու մեռեալ կայ եւ 50 վիրաւոր։

ՅՈՒԹՊՈԼԻ Համաշխարհային բաժակի մրցումներու չարքին, Յունիս 20-ին,

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՄՈՒԼԸ ԿԸ ԹԱԽԱՆԻ

ԵՐԵՔ ԳԻՐՔ՝ ՀԱԼԷՊԻ «ԿԻԼԻԿԻԱ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԷՆ

«Կիլիկիա» հրատարակչատան հիմնումը Հալէպի մէջ, սա վերջին հնգամեակի մեծագոյն իրադարձութիւններէն մին պէտք է նկատել Սուրիահայ գաղութին համար, որ տարիներով զրկուած մնացած է գիրք կամ թերթ հրատարակելու սիրուարար կարելիութենէն: Հիմա պայմանները յարաբերաբար թոյլատու կը թուին այլեւս: Հ. Բ. Դ.-ի հովանաւորած «Գանձասար» շաբաթաթերթի երեւումին կողքին (1993 Ապրիլ), Մ. Խլլիղեանի հիմնած «Կիլիկիա» հրատարակչատան բացումը (1993 Դեկտեմբեր) նոր հեռանկարներ կը բանայ գաղութին առջեւ ու թեւ կուտայ զբահրատարակչական ծրագիրներու:

Արդէն, մեր սեղանին են հասած երեք նորատիպ գիրքեր, զորս «Կիլիկիա» մամուլին է յանձնած հալէպահայ գրող եւ հրատարակիչ ժիրչ Թորոս Թորանեանը:

Այս գիրքերէն մին, բաղդատաբար ամէնէն ծաւալուններ, «Գրող Հոգեւորականը» խորագրեալ 190 էջնոց մենագրական երկասիրութիւն մըն է, նուիրուած՝ Թեհրանահայոց Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի զբաղան վաստակին: Ցոյժ դնահատելի վաստակ մը, որ սկիզբ առած է աւելի քան երեսնամեակ մը առաջ ու կը շարունակուի մինչեւ այսօր ալ՝ հակառակ Մանուկեան Արքեպիսկոպոսի վարչական ծանր բեռին ու համայնական պատասխանատուութեանց:

Արտակ Արք., որ մտաւորական անվիճելի կարողութիւններու տէր ու բանասեղծ միաքիմ հոգի մըն է միաժամանակ, բարեխառնութիւնը կ'ունենայ զբաղան իր հերկին զբեթէ ամբողջական մեկ պատկերը ցոլացած տեսնելու հատորի մը մէջ, ուր Թ. Թորանեան գիրք առ գիրք, այլեւ էջ առ էջ վերծանումի կ'ենթարկէ Արտակ Արք.-ի արձակ թէ չափածոյ երկերը:

Նախաբանի մը մէջ, տուեալներ ներկայացնելով իր ինքնակենսագրութեան մասին, Արտակ Արք. կ'ոգեկոչէ Անթիլիասի Դպրեվանքի իր ուսուցիչները՝ Շահան Պէրպէրեան, Բիւզանդ Եղիայեան, Խորէն Գաբիկեան ու յատկապէս Սիմոն Սիմոնեան, որոնք խայծ առած են իրեն ու զբօսելու մղած գինք: Այնուհետեւ, մնայուն աշխատակից մը դարձած է Սիմոնեանի «Սիփիւռք» չաբաթաթերթին: Զարեհ Ա.-ի ձեռամբ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է 1956-ին, երբ դեռ 25 տարեկան էր: «Գուցէ գարմանայիք այս անձնախընդաց երեւոյթի համար: Ես էլ գարմանիմ ընդունեցի եղածը», կը յարէ ան: 1960-էն ցայսօր, ճիշդ 35 տարիէ ի վեր, Առաջնորդն է Թեհրանի Հայոց կարեւոր թեմին:

Թ. Թորանեան նախ առանձինն սեւեռումի ենթարկած է Արտակ Արք.-ի բանասեղծական հինգ հատորները՝ «Արեւ Գիշերուան Մէջ» (1973, Պէյրութ), «Ճառագայթը լերան վրայ» (1981, Թեհրան), «Ժամանակի աբցանին մէջ» (1985, Թեհրան), «Աստղահոյլի ոտնահետքին» (1987, Լոս Անճըլըս), եւ «Բազկատարած» (1990, Թեհրան), չեշտելով՝ թէ անոր քնարերգութիւնը «իր թերութիւններով հանդերձ կը պատկանի գեղարուեստական գրականութեան»:

Այնուհետեւ, ներկայացնելով «գրող հոգեւորական»ին արձակ հրատարակութիւնները (թիւով՝ 16), կ'ըսէ թէ անոնք ջախջախիչ տոկոսով բարոյախօսական եւ ուսուցողական բնոյթ ունին ու մաս չեն ուներ գեղարուեստական գրականութեան մէջ: Զանոնք կը գրախօսէ սպառիչ կերպով, բնութագրելով իւրաքանչիւրին պարունակութիւնը՝ իր կողմէ կատարուած մեկնաբանական միջամտութիւններով: Այսպէս է որ ներկայացուած են «Աւետարանի Շունչով» (1962, Թեհրան), «Աստուածաշունչ Մատեանը» (1966, Թեհրան), «Զուրը կրօնական ծիսակատարութեան մէջ» (1973, Թեհրան), «Լուսաւոր ճամբաներ» (1976, Թեհրան), «Կենցաղագիտական Խորհուրդներ» (1977, Նոր Զուղա), «Մի Բարի Յուշագրութիւնը» (1985, Թեհրան), եւ այլ երկասիրութիւններ: Պէտք է ըսել սակայն, որ հեղինակային միջամտութիւնները միշտ չէ որ «յաջողած» են: Այսպէս, օրինակ, խօսելու առթիւ Արտակ Արք.-ի «Վերաւորոգումի հարցը հաւրայիկ եւ մշակութային կեանքին մէջ» զբոյկին մասին, Թորանեան Արտակ Արք.-ը կը նմանցնէ նաւապետի մը, որ «նաւաղեկին գլուխն է, հակառակ բոլոն քամիներու յառաջացուցած ահաւոր փոթորիկներուն» ու կը չարունակէ ըսելով թէ «Հորիզոնին վրայ Ազատ ու Անկախ նոր Հայաստանն է, խոցուած բայց կանգուն, զոր հոն ալ կայ քաջարի նաւապետ մը՝ աչքերուն ու հոգիին մէջ մեր ամբողջ պատմութիւնը ... եւայլն»: Նախագահ Տէր - Պետրոսեանին ակնարկող ու անոր հետ հանգիստութիւն փորձող սա տողերը արուեստական չէ՞ն թուիր ձեզի:

Աւելցնենք նաեւ, որ ներկայացուած 21 գիրքերու չարքին մէջ գլխաւոր բացական կը մնայ Արտակ Արք.-ի ամէնէն ծաւալուն ու միանգամայն կարեւորագոյն գործերէն մին՝ «Հայ Եկեղեցու Տօները» (1969, Թեհրան) 225 էջնոց ընդարձակ աշխատասիրութիւնը, որ երկար տպագրութեան արժանացած է ու նոյնիսկ պարսկերէնի ալ թարգմանուած ու հրատարակուած (1973-ին եւ 1982-ին): Ակամայ զննդատում մը, հաւանաբար:

***

«Մթութիւն Արեւի Տակ»: Այս է խորագիրը Թ. Թորանեանի հեղինակած 100 էջնոց մեկ այլ գրքին, զոր հեղինակը «Յոհաննէսեան Յայտնութիւն» կ'անուանէ: 1988-ին Հայաստանը հիմէն սարսող աղէտալի երկրաշարժին անմիջական տպաւորութեամբ տակ դրի առնուած էջեր են ասոնք, նախապէս լոյս տեսած Պէյրութի «Շիրակ» ամսագրին մէջ:

Սփիւռքը, իր առօրեայ հեւքին մէջ, տակաւին չէ կրցած խորաչափել 1988-ի աղէտին վիթխարի անդրադարձները մեր ընկերային, հոգեբանական եւ քաղաքական կրթական գոյապայքարին վրայ: Միւս կողմէն, Հայաստան եւս, իր մորթին վրայ կրելով հանդերձ բնութեան դեհենային անակնկալները, դեռ չէ սթափած լիովին ի՛նք եւս, արժեւորելու այն՝ ինչ որ բաժին ինկաւ իրեն՝ երկնքի ու երկրի մխացեալ դաւադրութեամբ...: Ա՛յս կէտն է, որուն հպիլ կը փորձէ Թ. Թորանեան, արեւին տակ մթութիւն ղգալով (զբական յաջող փարատոքս մը) ու բաժնելով Գիւմրիի աւերակներուն կամ Սպիտակի զոհերուն հոգեկան խաւարը:

Տագնապող Սփիւռքահայուն անդիմադրելի ճիչը, խռովքը ու ցասումը փոխուած է հոս, ի տես մեր ազգին կրած չարչարանքներուն ու զոհողութեանց, որոնց ախտորոշման հետամուտ՝ հեղինակը կ'ուզէ կազմել կեանքի նոր փիլիսոփայութիւն մը:

Հատորը հետաքրքրական դարձնող լծակ մըն է հեղինակին կողմէ խորհրդային վարչակարգի սերմանած զաղափարախօսական զպրոցի ներքին փոփոխութիւնը մատնանշելու իւրայատուկ մեկ ձեւը, երբ կ'ըսէ թէ «մինակս նստած լուսաւոր Հալէպի մէջ, յուսահատներ կ'ընդունիմ սենեակէս ներս», անմիջապէս ոգեկոչելու համար յուսահատ ու անճնասպանական արարքի դիմաց տասնեակ մը կոմունիստ զբադէտներ՝ խրալացի Իվնիացիո Սիլօնէէն մինչեւ ամերիկացի Ռիչըրտ Ռայթ, անգլիացի Ուիսթըն Հըրպըրի Օուըն եւ ռուս Ալեքսանդր Ֆատէեւ: Ինչ սակայն տեղատուութիւն կը տեսնէ անճնասպանական այդ արարքներուն մէջ ու կը չեշտէ յոյսին կառչելու անհրաժեշտութիւնը: «Երբ կը շնչեմ, յոյս մը ունիմ: Ապրելո՛ւ յոյս: Արեւը տեսնելու, կանաչութիւնները տեսնելու յոյսը, երբ տերեւներու առէջներէն ֆօթօսէնթէզը իր կենսալի շրջանը կ'ընէ եւ մեր աչքը կը շոյէ պայծառ կանաչութեամբ»:

Յուսահատելու իր որոշումը, որ բուժիչ թելադրականութիւն մը ունի անշուշտ, կ'առընչուի առաւելաբար հայրենի մեր զանգուածներուն: Տոկալ, մի՛ւռ տոկալ:

Այս թելադրականութիւնը սակայն, պրականութեան մէջ երկասիրի սուր մըն է: Ու ճիշդ հոս է որ հեղինակային խոհերը տեղ - տեղ (երբեմն էջեր) քարոզախօսական տարազ կրնան զգենուլ ու վնասել գործին գեղարուեստական կատարելութեան: «Մթութիւն Արեւի Տակ»ը զերծ չէ այդ յարդակոյտէն:

***

Երրորդ դիրքը, որ հասած է մեզի «Կիլիկիա» հրատարակչատունէն՝ Այնթապցի հայրենագարձ բանաստեղծ Եղիա Տոլպազեանի (1908 - 1982) 60 էջնոց մէկ ուսումնասիրութիւնն է՝ «Այնթապն ու Այնթապահայը» խորագրեալ:

Իր յառաջաբանին մէջ, Թ. Թորանեան ընթերցողներուն կը ծանօթացնէ զբքին հեղինակը, որպէս «համոզումի եւ նուիրումի մարդը» որ ուսուցիչի, տնօրէնի եւ զբահրատարակիչի գործունէութիւն ծաւալած է Սուրիա - Լիբանանի մէջ: 1937 - 1042 Պէյրութի մէջ խմբագրած է «Ամէնուն Նոր Տարեցոյցը»ներու չարքը: 1946-ին Հայաստան ներգաղթելով՝ ուսարան է Երեւանի մանկավարժական հիմնարկի պատմութեան բաժինը եւ տարիներու ընթացքին հեղինակած չարք մը պատմական ուսումնասիրութիւններ: Հալէպի մէջ մամուլին յանձնուած սոյն գործը կը կրէ 1982 թուականը, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ ասիկա հեղինակին վերջին երկերէն մին կրնայ ըլլալ:

Տոլպազեան նախ պատմական տեղեկութիւններ կուտայ Այնթապի հնադարեան զբբին մասին, որպէս առեւտուրի եւ պինուորական վեզրոն, սկսած՝ Ն. Ք. 2-րդ հազարամեակէն: Ուսումնասիրութեան զբեթէ կէսը կը վերաբերի հնագոյն այդ ժամանակաշրջանին, երբ Այնթապի շրջակայքը մաս կը կազմէր խեթական կայսրութեան: Այնուհետեւ, Տոլպազեան չատ հպանցիկ, տաւերային ու զբեթէ աննչան ակնարկութիւններ կ'ընէ Այնթապի վրայ Հռոմէական, արաբական, Օսմանեան եւ նոյնիսկ հայկական տիրապետութեանց մասին (Կիլիկիոյ Թագաւորութեան շրջանին), ինչ որ առնուազն զարմանք կ'առթէ ու ժամանակագրական անբնական բաց մը կը թողու: Կ'արձանագրէ միայն, թէ «չատ կարճատեւ մի ժամանակ, 1266 թուականին, Այնթապի հայ շրջանն ընկերւմ է Կիլիկիայի հայ թագաւոր Հեթում Ա.-ի ձեռքը», ինչ որ այս պարագային ճիշդ ալ չէ, քանի հայկական բոլոր աղբիւրները, ներառեալ Հայկական Սովետական Հանրագիտարանը կը գրեն, թէ «1266-ին Կիլիկիայի Հայոց Հեթում Ա. թագաւորը երկու անգամ արշաւեց Այնթապի վրայ, բայց չկարողացաւ գրաւել» (տե՛ս Ա. Հատոր, էջ 346): Նոյնը կ'երկրորդէ հայկական տեղանուններու բառարանը:

Վերջին բաժնով տեղեկութիւններ կը տրուին 19-րդ դարուն Այնթապի Հայոց ազգային - կրթական զարթօնքին մասին ու կը պատմուի 1920 Ապրիլ 1-էն մինչեւ 1921 Փետրուար 8 երկարող Այնթապի հայկական ինքնապաշտպանութեան կարգ մը մանրամասնութիւնները: Ճիշդ այստեղ, անդրադարձնք սակայն, թէ ոչ բաց թողել Եղիա Տոլպազեան բանագողութիւն մը կատարած է դժբախտաբար, իւրացնելով իր հայրենակից Արթուն Հատիսեանի նմանօրինակ մեկ ուսումնասիրութիւնը, տպուած՝ «Էջմիածին» ամսագրի 1970 Մարտի թիւին մէջ: Ամբողջ պարբերութիւններ ու նոյնիսկ էջեր նոյնութեամբ արտագրուած են, առանց դոյդն փոփոխութեան...:

Բարքերու խաթարո՞ւմ, թէ...:

Սոյն զբքին առընչութեամբ ունինք այլ նչում մը եւս. -- Ախտոանքով պիտի արձանագրենք, որ հայ զբբը տարածելու, հայ տիպն ու տարը ծաղկեցնելու ու ազնուացնել չունչ տալու անդադրում ու հեւասպառ իր վազքին մէջ՝ բժիշկ Թ. Թորանեան աննեղելի տյթայքում մը արձանագրած է՝ Եղիա Տոլպազեանի սոյն հատորիկը մամուլին յանձնելով ... խորհրդահայ ուղղագրութեամբ: Խեղպրու -- Թեա՛մբը, պիտի ըսէինք, Ինչ ալ ըլլան պատճառները այս դատապարտելի երեւոյթին (կ'ըսուի, թէ զբբը Երեւան չարուած է), կը խորհինք թէ ՈՉԻՆՉ կ'արդարացնէ զայն՝ Սփիւռքեան տեսանկիւնէ դիտուած, մանաւանդ մեկու մը պարագային, որ իրաւա՛մբ Հայ Գիրի գլխաւոր սպասարկուն կը մնայ Հալէպի մէջ, չուրջ երկու տասնամեակէ ի վեր:

Այս տեղատուութենէն յոյն բաժին մը կ'երթայ նաեւ Հալէպի նորահաստատ «Կիլիկիա» հրատարակչատան, որ այսչափ վսեմ նպատակներ նախընթաց մը կրնայ ստեղծած ըլլալ իրեն համար, ժամանակաշրջանի մը եւ միջավայրի մը մէջ՝ ուր Մեսրոպի լեզուն արդէն ժպտունած է նոր սերունդի բերնին մէջ ու գոյութիւն ունի գոյ մամուլն ալ վերածուած բարելոնեան աշտարակաշինութեան ... (Ցմոռնանք, որ Սփիւռքի մէջ հայկական հրատարակչատուն մը ազգային նուիրական առաքելութիւն մըն ալ ունի, ու մենք «Կիլիկիա»ին կը նայինք ա՛յդ ակնոցով):

«Կիլիկիա»ն պարտի իրեն օրինակ ծառայեցնել ազբացեալ մտաւորական ու դրագէտ Սիմոն Սիմոնեանի «Սեւան» հրատարակչատունը (Պէյրութ), որ լման քառորդ դար անդուլ քանելով ու գրահրատարակչական հսկայական բերք մը թողլով հանդերձ, ոչ մէկ տեղի տուաւ իր սկզբունքներէն:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

Հալէպ

ՓՈՒԼԱՆ ՏՈՒՐՍԻ

ՊԱՐԱԳԱՅԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

... Խնդրոյ առարկան, աւելի քան ուշարժան է եւ տակաւին ... չարծարծուած, հետեւեալ այն պարզորոշ պատճառով, որ ամենեւին էլ շահանպատակ չէ հայատառեան մամուլի անուններէն չատերու համար: Մանաւանդ, որ մամուլին աշխատակցութիւնը, բնականաբար, մտաւոր որոշակի ոլորտի մարդոց համար, թէկուզ եւ ժամանակաւոր, բայց պարզ աշխատանքի մը ապահովութիւն է: Այսուհանդերձ, ի՞նչպէս բացատրել այն թուացեալ անբացատրելին, որ օրէ օր աւելցող, յոյժ ծախսալից տպագրական թուղթի, տպագրական ծախքի եւ հրատարակչական այլեւայլ զժուարութիւններուն դուզահասաբար, աւելանում է հայատառեան զանգուածային լրատուական միջոցներու թիւը: Մի փոքրիկ հանրապետութեան համար այնքա՜ն չոյլացած: Իսկ ըստ վերջին տուեալներուն չորք երեք հարիւր: Պատճառներն, անշուշտ, ոչ այնքան անկռահելի են: Բայց տխուռիթ: Երբեմն նաեւ այս կամ այն գրամատէր կազմակերպութիւններուն «գործունէութեան» անլրջմիտութեան արդասիք:

Բազում եւ բազում են այն դէպքերը, երբ մամուլի արեւէ անուն միայն մի քանի թիւի տպագրութեան տխուր, բայց սպասելի իր ջախտաբաժինն է ունեցել: Ի հարկէ, սկզբնաբար շատ լուրջ ու յաւակնոտ դաղափարա - քաղաքական եւ այլն մըտադրութիւններով: Տակաւին կը յիշուին «Ժողովուրդ», «Ուրբաթ», «Մունետիկ», «Հայ աչխարհ», «Աղգարար», «Աստղին սուրհանդակ», «Երկիր աւետեաց», «Մաչտոց», «Ցեղակրօն», «Ասպնջական», «Ար», «Հայ գրող» եւայլն, եւայլն, պարբերաթերթերի ժամանակին ներկայացրած «Լրջախոհ» եւ «պատկառազդու» յայտերը: Նրանց դոյութեան վրայ յաւիտեանս մի կարճ միջոցի մոռացութեան փոչեխառն ամպեր իջան եւ դադրեցին նրանց - իր ժամանակին խիստ արդի կենսամեռ -- սրտային զարկերը: Վերոբերեալներից «Ար»ը իր դոյութեան նախավերջին, չնչարդելային վիճակում ամենավերջին թիւում նոյնքան ամասրեց Փրանսահայ դրադէտի մը ձեռամբ դրամական խոշոր - խմա՝ խոժոռ - մրցանակներ սահմանել՝ թերթում տպադրուելիք լաւագոյն յօդուածների, դրուկան ստեղծադործութիւնների համար: Եւ յիշեալ թերթը, «իր ժամանակին» մի քանի թիւերով հայաստանեան քաղաքական - ընկերային - տնտեսական այլ եւայլ կենճռալից խնդիրներ լուծելուն էր «պատուախնդրաբար» լծուած. երբեմն նաեւ յուսատու անսխալական ուղեցոյցի դերի ստանձնման էր յաւակնում. այժմ Ռչեւսուքեան իր պատմական դերն է վերարժեւորում ընթերցողի մէջ (ինչպէս եւ մնացեալը) որոնք ի՛նչ հապճեպով որ հրապարակուել էին, նոյն անխախտ հապճեպով ալ ... դարձան իրենց հովանաւորների ... պատմական «Մխոքը, պա-

ալը եւ խիղճը»: Եւ այսօր չի յիշուում ոչ միայն նրանց դոյութիւնը, այլեւ անհրաժեշտութիւնը: Ուրեմն որո՞նք էին նրանց ստացառութեան պատճառները: Ինչո՞ւ թերթերի հովանաւորների մասուլ ունենալու կրքոտութիւնը այդքան ասուպային ճառագեց...: Պատճառը ... պարզապէս «ըմբռնուելիութիւնն» էր, որ այս ընթացքում Հայաստանում ձեւաւորել - եւ այժմ էլ ձեւաւորում է - մասուլը որոշ անուններ: Իսկ որ սեփական խօսափող - մասուլ ունենալու աւելորդ, թանկ, գայթակղալից սէրը լինչ - լինչ առումներով կուսակցական, նաեւ նեղ խմբային շահից էր բխում, փա՛ստ է: Եւ, անշուշտ, ակնյայտնի՝ թելադրուած որոշակի հանգամանքներից, ինչպէս՝ քաղաքական վարկի, հեղինակութեան ակնկալութիւններից: Համատարած ընդդիմացումը չատերին եւ չատոնց էր պատել: Իսկ ոմանք դիշերը ցերեկ էին արել՝ ապաւելով հայ մասուլի պատմութեան մէջ միայն իրենց համար նառագելիք առաջեայն ժամին: Եւ որքան չարաչար սխալուողներ եղան...:

Կուսակցական - կամ մերձկուսակցական պարագայականութեամբ, նպատակայնութեամբ, նպատակային թելադրանութեամբ ոչ վաղ անցեալում ստեղծուած մասուլի որոշ անուններ այսօր արդ ու տխուր յիշողութիւն են դարձել: Նաեւ անուններ այդպէս ալ գոյ չսերտեցին իրենց հրահանգաւորների առաջադրած քաղաքական դասերը: Սերտողները, որ նաեւ կամակատարութեամբ սիրտ սիրաշահ ու գազափարաշահ ըլլային, այդ առումով էլ չէնատահուեցին: Դրանով իսկ անվարձահատ էգան: Իսկ որոշ անունները ալ յատակորոշ տարան առաջադրուած գազափարադիծը ու հիմա ալ կը տանեն, ու կա՛յ իրենց տպագիր անունը, քանզի գրամը անտեղի չի «հոսած» եղեր բնաւ:

Մենք ամենեւին խոյս չենք տայ անուններ նշելէն, որոնք ընթերցողի համար կրնան առաւելս «պատկերելի» ըլլալ, ինչ որ կարեւոր է, պարագայականներուն զարգացին: Օրինակ, արդէն վաղուց յստակ գաղարեցուցած է Հ. Յ. Դ-ի Վազգէն - Նեգուլով լոյս տեսնող քանի մի «անկախ» օրաթերթերի տպագրութիւնը: Կան իրենց «անկախ» հռչակած անուններ ալ, որ յիշեալ կուսակցութեան կընքաւորութեանը կը պարտին: Այսինքն իր տպագրուին: Դժուար չէ, անշուշտ, որուելը ... գաղափարական գետնի վրայ: Բաւ է ընդամէնը յայտնուել ընդդիմադիր գետնի վրայ, չա՛տ ալ արագ: Ուսալեզու նախկին «Կոմունիստ»ը, որ չանի մը տարի առաջ համայնավարութեան տառի ու ոգու երդուեալն էր, որոշ ժամանակ անց գաղափարաբանական ապրելով, գօրեց, «ընդդիմադիրի» լուսապսակին եւ արդէն ի սպառ ... մերձ Հ. Յ. Դ.-ական է: Ըսել կ'ուզենք թերթը կը կարդանք, կը տպագրենք: Ամէնէն դիւրինը այս պարագային փաստաթղթութիւնն ապահովելն է: Քանզի փաստերը ոչ միայն չատ են, այլեւ խօսուն...:

Ընդգծելի է նաեւ այսօրուայ հայաստանեան մամուլի որոշ անուններու գոյութեան պարագայապաշտութիւնը: Ըսել կ'ուզենք այն յարմարուողական վերաբերումը, ոչ միայն իշխանութիւններու քաղաքական, դիւանագիտական շարժերին, կանխաւ ապահովելով միօրեայ պետականութեան կառուցումի նախանձախնդրական անուն: Այլեւ «անկախօրէն», բայց ընդյատակեայ դպուշաւորութիւնը ինչ գիտենք՝ վաղն ինչ կ'ըլլայ սկզբունքին որդեգիր: Մամուլի այս անունները ստեղծուել ու ստեղծւում են պարագայապաշտ -- իրականում բոլոր ժամանակներում պաշտօնապէս վայլած - մարդոց կողմէ: Ներանք «պատնէշին վրայ» միշտ պատրաստ ըլլալու յոյժ հրամայական պետականութիւն ունեցած են ... նախակրթարանէն սկսեալ: Ատոնց գործունէութիւնը լրագրարուեստ է. թերթ ու հրատարակչատուն, գործարարութիւն ու ... Հայաստանում օրէ օր անանձրեւ մթնոլորտում անկի նման աճող մշակութային, բներեգործական եւ մանաւանդ հայրենակցական միութիւնների ստեղծում, եւայլն:

Ա՛յս է իրականութիւնը: Եւ ա՛յս պայմաններում խօսել մամուլի՝ իբրեւ չորրորդ իշխանութեան մասին, առ նուազն լուրջ չէ: Նաեւ յիշատակութեան արժանի է հետեւեալ հանգամանքը: Որքան ալ հայաստանեան ներկայ պայմանները կոչենք իրաւ ժողովրդավարական - կամ դուցէ ալ ի բերան՝ ամենաթոզական -- այնուամենայնիւ մամուլն անվիճողօրէն ստեղծուում է՝ ձեւաւորելով լրագրողի մեծաքանակ ու դրանով իսկ ինքնուրոյն լինի: Կուսակցական մամուլն ալ իր որդեգրած դաղափարաբանութիւնը չպիտի պարտադրի լրագրողին: Այս առումով իրավիճակը բոլորովին այլ է: Հայաստանում լրագրողները մեծաւ մասամբ պարագաների են յիշեցնում: Արագ կողմնորոշուելով ըստ քաղաքական նժարի «ելեւէջումներին», նրանք արագօրէն թափառիկ տեղաշարժերով ծառայմբուում են մէկ այս, մէկ այն քաղաքական ուժին: Միւսներն ալ փայլում են, պետութեան կառուցմանը իրենց նպաստաբերութեամբ: Ատոնց մեծագոյն մասը քանի մը տարի առաջ կը տառապէր քաղաքական տալտոնիզմով՝ ունենալով միայն ու միայն գոյնի մը՝ կարմիրի գիտակցումը: Ասիկա, լրագրութեանը պարզ լեռնականի գիտակցական նուիրում է: Ամէնէն տիրապետողը եւ վտանգայարոյցը, որն, անշուշտ, չահեկան է դաղափարական որոշ ներքինիներու համար. անակնկրնքային ու անշրջահայեաց այն մարդոց, որոնք եթէ այսօր նօսթալժի կ'ապրին երեկուան իրենց կորուստները վերյիշելիս, ապա նաեւ ձգտումնատենչ են եւ իշխանափափաք:

Ի վերջոյ, հարցայարոյց չէ՞ արդեօք խօսիլ չուրջ 300 մամուլի անունների մասին, գրանցուած՝ Արդարադատութեան նախարարութեան կողմէ, բայց հրապարակի վրայ տեսնել 30 - 40 անուն: Եւ այն էլ բնական ռիթմ չապահովող: Ո՞ւր անյայտացան մնացեալը: Մի բան որ միայն հովանաւորների գիտնալիքն է: Իսկ արդեօք, Հայաստան առանց այդ էլ զժուարութեամբ ներմուծուող թուղթը կարելի չէ՞ ուրի՛շ, առաւել չահեկան հրատարակութիւններու ծառայեցնել: Եթէ ոչ, ապա առաւել օգտաչահ չէ՞ կարիքի մէջ գտնուղ հանրապետութիւն ներկրել առաջին անհրաժեշտութեան աննպատակ եւլն.: Այն ինչ կը ծառայէ ընդհանուրին, ոչ թէ մասնակի «դաղափարականներուն»: Մենք այնքան ալ միամիտ չենք, եւ մեր մտածումներն ալ միանչանակօրէն պարզ չեն, որ չնկատենք ... դաղափարական մրցապայքարի, յոյժ առաջնային համարուող փրոփսկացնդի այժմէական նուիրիւնը՝ կարեւորութիւնը իշխանութեան հասնելու ճանապարհին: Մանաւանդ խորհրդարանական ու նախագահականն ընտրութիւններին նախապատրաստուելիս, ամենակարող գրպանների համար այնքան ալ ծախսալից չէ մամուլ ունօրինելն ու հրատարակելը: Իսկ առաջիկայում ենթադրելի են մամուլի նորանոր անուններուն յայտնուելը, քաղաքական ուժերու նոր տեղաշարժումներ: Ասիկա բնական ընթացք է, նոյնքան բնական, որքան հայաստանեան պարագայական մամուլի գոյութիւնը: Բայց, ի հարկէ, ամենեւին ոչ այս չափազանցութեամբ, առաւել եւս չնչայեղձ ընչաքրցել պահուած ... մամուլի երկիր Հայաստանում...:

ԻՐԱՉԵԿ

ԱՆԳԼԵՐԷՆԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Պատմութեան ոչ մէկ շրջանին աշխարհի մէջ անգլերէնին տիրապետութիւնը այնքան բազմաթիւ լեզուներու կորուստին պատճառ եղած է, որքան այսօր: Վերջերս կատարուած լեզուադիտական համազումարի մը նշուած է որ անգլերէն սորվելու համար կատարուած ճնշումները դլխաւոր պատճառն են որ նոր սերունդը լքէ իր պապենական լեզուն: Այսպէսով, մէկդի կը դրուին աշխարհի 6000 լեզուներէն ամէնէն նուազ տոկունները:

Այն 1500 լեզուներէն, որոնք ամերիկեան հողամասին վրայ դոյութիւն ունէին եւրոպական դաղթառիրութեան տարինեջուն, մեծ մասը այսօր արդէն մեռեալ լեզուներ են ու փոքրաթիւ բացառութիւն մը միայն պիտի կարենայ տոկալ սերունդ մը եւս:

Լեզուագէտ ամերիկացի դասախօսի մը համաձայն, չատեր կը մտածեն որ անգլերէնը իսկական մանրէ մըն է եւ աշխարհը մաք տոնալտեան չափանիշերու հպատակեցնելու տեսակ մը դաւադրութիւն դոյութիւն ունի: Այսուհանդերձ, անոր կարծիքով անխուսափելի է մեծ լեզուներու միւռումը դէպի անգլերէնը:

Այնքան ուշադրաւ է լեզուներու անհետացման արագութիւնը որ նոյնիսկ լեզուագէտներու խումբ մը կազմուած է փորձելու համար կասեցնել այդ անկումը:

Գալիֆորնիոյ մէջ Միացեալ - Նահանգներու բոլոր չրջաններէն աւելի էին տեղական լեզուները. Եւրոպացիներու հետ առաջին չփումներու չրջանին չուրջ 200 էր անոնց թիւը: Այսօր հազիւ 100 լեզու մնացած է ու ոչ մէկ երախայ կը սորվի զանոնք: Ատիկա կը նշանակէ որ արդէն յաջորդ սերունդը այդ լեզուները պիտի դանէ մեռեալ լեզուներու թանգարանին մէջ:

Փորձեր կը կատարուին մահամերձ լեզուներու կեանք ներարկելու համար: Մարդիկ կը մղուին իրենց պապերուն լեզուն, կամ արդէն մեռած լեզուներ սորվելու, բայց տակաւին կանուխ է ըսելու համար թէ ջանքերը ի՛նչ արդիւնք պիտի տան:

Փէնսիլվանիոյ համալսարանէն մասնագէտ մը վերլուծելով անգլերէնին տիրապետութեան երեւոյթը, կ'ըսէ թէ ատիկա մեծ մասով կապուած է այն առաւելութիւններուն դոր մարդ կ'ունենայ անգլախօս դառնալով: Եթէ Ամերիկայի մէջ մէկը կ'ուզէ ատենդական կարմրամորթ Ամերիկացին մնալ, պէտք է յօժարի թշուառ կեանքի մը:

ԿԱՂՀԱՆ

ՏԱՒՑԱՆՔ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ
ՍՓԻԻՌՔԱՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ
ՄՏՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
(1920-ական թուականներ)

Հեղինակ՝ Կ. Լ. ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ «Գիտութիւն»
հրատարակչութիւն

Երեւան, 1994

ԱՆԱՅԻՍ

ԵՒՓԻՄԻ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 -- 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Ոտքած գնուած տեղս, կը տեսնեմ յիմարութիւնները, մեծութիւնները ու անկումները, վերյիշումներս հեռուները տարած են դիս: Գնացքը կ'աճապարէ:

***

Բաւական սիրուն տուն մըն էր Պուքրէչի մարդաշատ մէկ փողոցին վրայ, ուր աղջիկս լինճ պատրաստած էր հանդստութեան սենեակ մը:

Վերջապէ՞ս: Ինծի համար միայն սենեակ մը, աշխատելու սեղան մը, եւ ուզած պահուս պառկելու անկողին մը. արհամարհելի սեփականութիւն մը չէր այս, քաղաղած կեանքիս մէջ:

Եւ ... դուրսէն չրջուն վաճառորդներու ձայնը: Արեւելքը իր խառնաչփոթութեամբ, իր տավուղ - զուռնայով փոխանակ փլէյելի նուագախանդխանութեան:

Փոքրիկ խանութներ, ուր սեր (էայմաք) եւ մահալլեպի կը ծախեն: Բացօթեայ ճաշարանները որոնց պարտէզին մէջ միս կը խորովին, մանաւանդ մէկ հատը, մեր նախընտրածը, ուր Պօհէմացի նուագախումբներ կը նուագէին, երաժշտութեան օրէնքներուն կատարեալ անդիտակցութեամբը, Ֆրանց Լիսթի Ռափսոտիները, բայց այնքան զղացում կը ղնեն այդ հընչաշալի, ինքնայատուկ եղանակներուն մէջ որ կարծես մեծ վարպետին հոգին է որ կը ներչնչէ այդ խեղճ արուեստագէտները:

Թօթափած ամէն տխուր նախազգացում, քանի որ մօտս էր աղջիկս առոյգ ու կայտառ, քանի որ Ուզունեան քիչ առենէն ձեռք ձգելու վրայ էր իր արտօնութիւնը, այդ միջոցին ես չատ կը զբաղէի գրականութեամբ:

Առանձին սեղանիս առջեւ, (ամբողջ կեանքս իմ գրական աշխատութիւններուս պահուն, երբեք մօտս չեմ ունեցած մատուցարան բարեկամ մը, կամ իրրեւ աշխատակից եւ կամ իրրեւ խորհրդական, միչտ մինակ եղած եմ արտադրութեան պահերուս):

Մատուր վայելքի չատ քաղցր պահեր անցուցած եմ Ռումանիոյ այդ անկիւնը որ իմ սիրտս չէնցուցած էր:

Կ'աչխատակցէի կանոնաւորապէս վերջին լուր-ին իմ «Ճանցատ նօթեր»ովս, նաեւ Հայ կիներն յօդուածներով եւ պատմուածքներով, կամ ուսումնասիրութիւններով. արտասահմանի պարբերաթերթերու եւս չատ կը գրէի, ինչպէս Ամերիկայի Հայաստանի Կոչնակին:

Թերեւս, տպաւորուած ռումանական մատնութիւններէն եւ բարքերէն, իմ սովորական ճիւղէս դուրս երգիծական թղթակցութիւն մը սկսած էի Հայ կիներ սրբամիտ խմբագրուհիին իմ սիրելի բարեկամուհիս Տիկին Հայկանոյշ Մառքին հետ, «Մառցի» ծածկանունով որ ռումանները կը նշանակէ «Հրատ» մոլորակը: Ընդհանուր օրուան նիւթերուն չուրջը կը գրէի, երբեմն ալ Տիկին Մառք ինծ նիւթ կը հայթայթէր: Ասիկա բաւական հետաքրքրութիւն չառաջ բերաւ եւ Յովհաննէս Ասպետ այնքան թախանձեց Տիկին Մառքին որ ան ալ մատնեց զիս: Ասպետ երկար նամակներով միակերպ կը յանձնարարէր ինծ չարունակել այդ ճիւղին մէջ:

Պոլսոյ թերթերէն մէկուն մէջ եւս յօդուածագրի մը հետ վէճի բռնուեցանք Վօլթէռի Քանտիտին չուրջը: Ինծի դուարճութիւն էր այդպէս դիմակի տակ հեղնել չատ բաներ:

Հայ կինը դաղրելէն յետոյ այլեւս այդ ճիւղը չէարունակեցի որովհետեւ Փարիզի թերթերուն յարմար չէին անոնք, հակառակ որ Ֆրանսա առաւելապէս երգիծանքի երկիրն է:

Հայ Գարականութեան մասին երբեմն երկարօրէն կը խօսակցէինք բանաստեղծ Ե. Գօլանճեանին հետ, որ կը բերէր մեղի թէ՛ իր ոտանաւորները եւ թէ ծախու բանուածքներ. մտիկ կ'ընէինք իր գրածները եւ չատ կը գնահատէինք իր ապրանքները: Գօլանճեան կատարեալ տէրվիշ մը դարձած էր:

Շատ յաճախ կը հրաւիրուէինք Հայերուտուն, ժամանակը կ'անցնէր աշխատութեամբ եւ հաճոյքով խառն: Հետզհետէ աւելի կը սիրէի այդ քաղաքը, հակառակ իր ամէն պակասութիւններուն, թերեւս անոր համար որ լեզուին կ'ընտելանայինք, ժողովրդական բարբառին՝ որ խառնուրդ մըն էր լատիներէնի, Թրքերէնի, Ֆրանսերէնի եւ ռումաներէնի: Կ'ընտելանայինք նաեւ ընդհանուր փիլիսոփայութեան:

Մեր տունը կերպով մը կեդրոնավայրն էր վերջին գալթած Հայերուն, մեծ մասը դաւառացի ու չքաւոր, որոնց նախանձումբիւնն էր բժիչկ Ուզունեանը:

Այլեւս հաստատ որոշած էինք մնալ Պուքրէչ, միջավայրը մեզի համակիր էր, մենք ալ միջավայրին, Ու ծրագիրներ, յոյսեր, ապագայի չողչողացում:

Ցանկարծ փոս մը խորունկ ու մթին, հոն ամէն յոյսերը, հոն ամէն գեղեցիկ հեռապատկերները, հոն կեանք մը, հոն մեծ ողբերգութիւն մը, երկու բառով:

Ծանթահարող ցաւին առջեւ խեղճ փեսայիս դիտութիւնը մնաց անկարող:

Այն ինչ տիրացած իր արուեստը գործադրելու արտօնութեան, այն ինչ կազմած իր խորհրդակցութեան սենեակը, ընդունած ներս խնդակցութիւնները համակիրներու, տարաբախտ Տոքթէօր Ուզունեանը թողուց գնաց մեզ ամէնքս, դո՛ն անապրոյն հիւանդութեան մը:

Նորէն քայքայում, նորէն աւեր, փլուզում. նորէն մեկնում, հակառակ աղապատանքին բարեկամներու որ կը պնդէին մեզ մնալ հոն: Հնար չէր ապրիլ այնքան թարմ յիշատակներու մօտ:

Մեկնումներ, ժամանումներ, որքա՜ն տարբեր նրարմէ:

Գացինք սփոփանք փնտռել գորովին մէջ քրոջս, աղջկանս եւ փեսայիս որոնք գըրկարաց մեզ ընդունեցան:

Պանթէոնի խորհրդաւոր զմբէթը, իր լուսափայլ խաչով երկինքն ի վեր բարձրացած, կը հովանաւորէր պարզունակ յարկաբաժինը ուր քաչուած, միմիայն չատ մտերիմներէ չրկապատուած, ապրեցանք մեր կսկիծի միջոցը:

... Կեանքին ընթացքն է մոռացումը: Աւա՜ղ, ամէն կրակ կը մոխրանի:

Ա՜հ, ժամանակը, ահարկո՛ւ համայնակուլը...:

(Շար. 108)

(Շար. Ա. Էջէն)

Պրաղիլ յաղթեց Ռուսաստանի 2 - 0 եւ Հոլանտա՝ Սաուտի Արաբիոյ 2 - 1:

ՔՐՏԱՄԼԻՏ երկու երեսփոխանները քաշուեցան Ժողովրդապահէն, իրենց կուսակցութեան լուծուելէն ետք (ՏԵՓ):

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ անակնկալ ընթրիք մը ըրած է Էօրտոխանէյ Ծունիս 20-ին, Միացեալ - Նահանգներու նախկին նախագահ՝ Պուշի եւ իր կնոջ հետ: Առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի նախագահը Էօրտոխանէյ կ'այցելէր անոր բացումէն ի վեր (Ապրիլ, 1992):

ՆԱՓՈԼԻՈՆԻ մազերի պիտի «խօսի՞»: Այս է գլխաւոր հարցումը զոր Է-Պի-Ա-Ց-ի ոճրաբանութեան տարրալուծարանը պիտի փորձէ լուսաբանել: Արդարեւ, 81-ամեայ Ամերիկացի մը՝ Պոպ Սնիպ, Ամերիկայի Նափոլէոնեան Միութեան նախագահ, յաջողած է համոզել Ուաշինկթընի դաշնակցային Ապահովութիւնը որպէսզի Է-Պի-Ա-Ց-ի այդ տարրալուծարանը քննէ կայսեր վերապրուած 9 թել մազերը (ասոնցմէ ուրը կը պատկանին հաւաքածոյ ընդ Ֆրանսայի մը, իններորդն ալ դանատացի բժիշկի մը որ հեղինակն է «Նափոլէոնի սպանութիւնը» հատորին): Փորձողութիւնը կրկնակ նպատակներ կը հետապնդէ, նախ հաստատել մազերուն հարազատութիւնը, ապա արսընիֆի հետքեր գտնել: Այս երկրորդ պարագան պիտի ճշդէ թէ իւնչպէս մեռաւ Նափոլէոն: Ոմանց համար՝ թունաւորուած, Ֆրանսայի բժիշկներուն համար՝ ստամոքսի կեղէ (իւլսէր): Արդիւնքը երեք - չորս շաբաթէն պէտք է պարզուի, բայց, Սնիպ կը յուսայ որ պաղտնի կը մնայ մինչեւ տարեկան համագումարը իր միութեան (Սեպտեմբերին Շիքակօ): Իր միութիւնը աշխարհի մէջ 1800 անդամ ունի: Նափոլէոնի նուիրուած ամսագրի մըն ալ նախատեսուած է: 220 թել մազեր պահուած արկղիկի մը մէջ պիտի ծախուին. 1·1 միլիոն Ֆր. կամ աւելի պիտի ըլլայ առաջին դինը, ըստ Է-Պի-Ա-Ց-ի եզրակացութեան:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

La M.C.A. a le plasir de vous inviter
à la RENCONTRE
avec

Garbis Aprikian

Compositeur

Vendredi 24 Juin à 20 h 45

à l'occasion de la création
de son *ORATORIO*
pour soli, chœurs et orchestre
«NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN»

Présentation — Exposé
Audition d'extraits

Vidéo du Concert à la Sorbonne
du 18 Mars 1994
(sous réserve)

—— Entrée libre ——

ATTENTION !
NOTEZ BIEN !

Fête Champêtre du Tebrotzassère

le DIMANCHE 26 JUIN
à partir de **11 heures**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SOS ARMENIE

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

COMMUNIQUE DE PRESSE

Cinq années après le tremblement de terre de Décembre 1988 qui a vu sa création par les églises arméniennes, SOS ARMENIE a jugé sa mission de première urgence humanitaire dans la limite des moyens qui lui ont été donnés, s'achevait. Une seconde phase moins conjoncturelle débutait.

Considérant l'efficacité de leur collaboration dès ce moment, une convention signée entre eux puis contresignée par le Gouvernement de la République d'Arménie, confirme la substitution du GIA à SOS ARMENIE à partir du 31 Décembre 1993 dans les droits et obligations de ce dernier.

Il s'agit en particulier d'assurer le suivi de la gestion et de l'administration des réalisations et projets ci-après :

— Unité de production d'aliments pour bétail de *Spitak*;

— Société de construction Arevig de *Gumri*;

— Unité de production de tricots de *Gapan*;

— Boulangeries industriellles (fours à pain);

— Construction d'une école maternelle à *Nor-Spitak*;

— Réhabilitation d'immeubles à *Spitak*

et de vérifier l'utilisation des dernières subventions ou aides accordées.

Afin d'assumer ses responsabilités présentes et futures, le GIA et son organisation en France et en Arménie, avec l'aide de SOS ARMENIE, a mis en place une structure opérationnelle.

SOS a su investir en Arménie, il revient maintenant au GIA de gérer dans la continuité et la perennité en s'appuyant sur le professionalisme, la transparence financière et l'information.

Il s'agit, au-delà de l'aide humanitaire, de la reconstruction d'un pays. C'est pourquoi le GIA a besoin du soutien de tous suivant les possibilités de chacun humainement et/ou financièrement.

Ces tâches s'ajoutent bien évidemment aux activités courantes du GIA qui s'articulent autour des actions en cours: construction de l'école française de *Gumri*, partenariat avec la CCI d'Arménie, soutien aux administrations et entreprises françaises, organisation de séminaires, participation au programme TACIS de l'Union Européenne, coopération universitaire, projets commerciaux et industriels (viticulture, minitel, textile, ...) CEMA: Centre de formation à la gestion et à l'administration des entreprises en économie de marché et enseignement du Français des affaires, soutien aux interventions institutionnelles (*Ministère de l'Equipement, Banque de France, La Poste*, etc...).

Vous pouvez joindre le GIA pour des informations complémentaires à :

B. P. 120, 75763 Paris Cedex 16
Tél. : 46. 03. 52. 63.

Vous pouvez aussi nous adresser vos dons à l'ordre de GIA/SOS ARMENIE— BNP

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE VILLEURBANNE
126, ave. Roger Salengro
69100 VILLEURBANNE

Soirée greco-arménienne

Vous voulez découvrir les danses populaires grecques en compagnie du *Groupe Circé*, et les danses populaires arméniennes en compagnie du *Groupe Sassoun*.

... Alors rendez-vous à la Maison de la Culture Arménienne de Villeurbanne
(Tél. : 78 - 93 - 57 - 43)

Le Vendredi 24 Juin à 20 h 30
— Buffet — Danses — Musique —
Participation aux frais : 50 Frs.
—Boissons en sus—

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՋ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹի, Ցունիս 23, տօն է Սրբոց Թարգմանչաց Մերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա· ԲՀՇՑ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

GRANDE FETE CHAMPETRE

organisée par la Croix Bleue
de Grenoble, *Section «Ani»*
pour marquer la fin de l'année scolaire
de l'Ecole arménienne
le Dimanche 26 Juin à partir de 11 h.
au lieu dit *Le Martinet*
(Commune de Rovon - Isère)
de Grenoble direction Valence
par la RN —parcours fléché
En cas de pluie la fête aura lieu
à la Salle du STAND à *St-Martin d'Hères*
Goûter et Jeux pour enfants.
Buffet arménien —
— Buvette
TOMBOLA au profit de l'Ecole.
Tous les numéros sont gagnants.
— Nous vous attendons nombreux. —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է·-

Մէլանի Տէտէեանի մահուան առթիւ·- Պր· Մարսէլ Ծովսկիեան 100 Ֆր·;

Յակոբ Դաւիթեանի մահուան առթիւ·- Պր· Յակոբ Գալբակեան 200, Պր· Ալէքսանդր Պապայեան 100, Տիկին Մէնտուհի Սէմէրճեան 100, «Վասպուրական - Վան» 100, Պր· Ժան Քասքասեան 200, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան 500, Պր· Սերժ Նէվչէհիրեան 100, Տիկին Մանուէլ Նազարեան 200 Ֆր·:

Գասպարեանի հոգեհանգստեան առթիւ· Սաթենիկ Թիւթիւնեան ընտանիք 100 Ֆրանք:

Արթիւր Ծովսեփեանի մահուան առթիւ· Պր· Մուրատ Մէլքմէլի 100, «Կապոյտ Ձոյէ (Սէն - Ժերմ) 250, Տիկին Քարմէն Պատմաճեան 100, Տիկին Հայկազ Պարոնեան 200, Պր· Դաւիթ Եալիք, Պր· Ազատ Պատմաճեան, Նատիա Թէրզեան ընտանիք, Պր· Սարգիս Գաբակեան, Տիկին Ալիս Գաբակեան (Լա - Սիօթա), Պր· Ժորժ Աւետիսեան 100-ական Ֆր·, Տիկին Ալիս Ծովսեփեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Զիլինկիրեան 500, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Կաբապետեան 200, Տիկին Ալիս Դերճակեան 500, Կարապետեան - Ծովսեփեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Իսկէնտէրօղլու 300, Պր· Կարապետ Պատմաճեան 100 Ֆր·:

Պատարագին (Մարտ 20)·- Տիկին Մարի Տէր - Մարտիրոսեան 200 Ֆրանք:

Ժագ Փէշգէշեանի հոգեհանգստեան առթիւ·- Փէշգէշեան ընտանիք 1000, Տիկին Մարիամ Փէշդէշեան 300, Պր· Յակոբ Ծովսեփեան 100, Պր· Անթուան Զաքարեան 200, Պր· Էրվէ Էքիպեան 200, Տէր եւ Տիկին Մէլքմճեան 100, Տէր եւ Տիկին Պօղիկեան 100 Ֆր·:

***

Տէր եւ Տիկին Բրուտեան 500 Ֆր·:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ ՓՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդը եւ Շրջանային Ժողովուրդը Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց կը հրաւիրեն պաղումի բացառիկ Ազգային - Եկեղեցական Համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ

կիբրակի, Սեպտեմբեր 4

առաւօտեան ժամը 9·30-ին սկսեալ, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաչեան Հանդիսասրահին մէջ՝ հետեւեալ օրակարգով՝

«Միացեալ ուժերով եւ ազգային մտաւոռւթիւններով պատրաստենք վաղուան պաղումի վարչական կառոյցը»

Համագումարին պիտի մասնակցին՝

- Պաղումի բոլոր եկեղեցիներուն վարչական լրիւ կազմերը

- Հոգեւորական Դասը

- Համազգային ընկերութ ունեցող հայկական կազմակերպութիւնները՝ երեւ ներկայացուցիչներով

- Պաղումէն ներս գործող եւ հիմնական կարեւորութիւն ներկայացնող կազմակերպութիւն ներկայացնող կազմակերպութիւնները՝ երկու ներկայացուցիչներով

- Եկեղեցի չունեցող համայնքներ, որոնք առնուազն 50 ընտանիքէ կը բաղկանան՝ մէկական ներկայացուցիչներով:

ԴԻՒԱՆ ՇՐՋԱՆԱՑԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴի

U.G.A.B. - Paris
Ile-de-France de l'UGAB
organise

La Fête de son Ecole

le Samedi 25 Juin à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

ԱՆԻՒՆ -- ՊՈՒՍ -- ԳՈԼՈՄՊ ԵՒ ԳՈԼՈՄՊԻ «ԳԱՒՌՆԻԿ ԾՈՎ ՀԱՆՆԷՍԵԱՆ» Մի օրեայ Վարժարանի Բարձր Հովանաւորութեամբ՝ ԳԻՒՏ ԱՐՔ· ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի

կիրակի, Ցունիս 26, ժամը ճիշդ 16-ին
Salle Jean Renoir
Villa des Aubépines
35, rue du Général Leclerc,
Bois - COLOMBES

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի ուսումնական կազմէ, դեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ՝

ՏԻԿԻՆ Ս· ԿԱՑՄԱԿԵԱՆ
եւ
ՏԻԿԻՆ Պ· ԵՏԷՓՃԵԱՆ

U.G.A.B. - MARSEILLE

DINER DANSANT

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
vous invite à participer à son *Grand Dîner Dansant annuel*,
le Samedi 25 Juin à 20 heures
dans les Salons du Restaurant « LA MER »
Musique arménienne — Tombola
Pour tous renseignements et réservations : Tél. 42. 83. 13. 73 / 91. 76. 10. 17

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 23
JEUDI
23 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·355 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.355

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ՔՈՒՄՄԷ

«ԿԵՐԷ՛Ք ԷՖԷՆՏիՆԵՐ, ԿԵՐԷ՛Ք, ԱՍՈՆՔ ՓՈՓՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ԵՆ»

«Մարմարա» (Յունիս 11) կ՛արձագանգէ Պոլիս լոյս տեսնող «Գափսամ» շաբաթաթերթի մէկ լրատուութեան որ կը վերաբերի հայ համայնքին ձեռնէն վագրփնեռու տնօրէնութեան կողմէ յափշտակուած գանգան կալուածներուն: Յատկանշական խորագրին տակ, թերթը կը գրէ· --

*
**

«Մեր թերթէն կատարուած խնդրանքներու ընդառաջելով այսօր կ՛ուզենք օրապարզի բերել փոքրամասնութեան ապրանքներուն հարցը, որ երկար տարիներէ ի վեր արիւնող վէրք մը դարձած է: Ուզենք որ հանրային կարծիքը տեղեկութիւններ ունենայ այս հարցին մասին, որուն այնքան ալ չերմ չի նայիր Վագըֆներու Ընդհանուր Տնօրէնութիւնը: Հիմա ձեր աչքերուն առջեւ կը փուենք մեր թղթակիցներուն կողմէ երկար ժամանակէ ի վեր կատարուած քննութիւններուն արդիւնքը:

«Ինչպէս յայտնի է, Պոլիս չրջապատած է հնօրեայ չէնքերով: Այս հին չէնքերուն կարեւոր մէկ մասը, չես դիտեր ինչու, այսօր կը դտնուի Վագըֆներու Տնօրէնութեան ձեռքը: Բայց չհեկեան է տեսնել թէ Վագըֆներու Տնօրէնութիւնը ինչպէս ուրացած է այդ չէնքերուն: Տնօրէնութիւնը վերջին տարիներու ընթացքին զբաղած է այսպիսի հին չէնքեր վճռաւելով: Երբ կը դտնէ այդպիսի չէնք մը, անոր կը նայի որպէս յափշտակութեան պատրաստ որս մը եւ չարժման կ՛անցնի անոր ուրանալու համար օրէնքները արմարցնելու: Օրինակի համար եթէ հոգեմասնութեան անդամներէն մէկը ա կամ նա հաստատութեան կալուած մը նուիրած է, այդ կալուածը հաստատութենէն ետ կ՛առնէ ու նախկին տիրոջը վերադարձնել կը պահանջէ: Եւ որովհետեւ նախկին տէրն ալ մեռած է, կալուածը ինքնաբերաբար կ՛անցնի Միլլի Էմլաքին ձեռքը:

*
**

ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՊԱՐՏԷԶԸ ՕԹՕՓԱՐՔ ԴԱՐՁԱՒ

Կէտիկ փաշայի Բողոքական Եկեղեցին որ երկար տարիներ պայքար մղեց այս նիւթին մէջ, 1946-ին ուզած էր գնել այն կալուածը, որուն մէկ կը գործէր որպէս վարժարան: Եւ օրէնքներու չրջանակին մէջ ձեռք կը բերէ անհրաժեշտ արտօնութիւնը եւ 1948 Մայիս 13-ին 2389 համար վաստաթուղթով կալուածը կը գնէ եւ կը չարունակէ զայն գործածել որպէս դպրոց: Վագըֆներու Ընդհանուր Տնօրէնութիւնը 1979 Հոկտեմբեր 25-ին (այսինքն 31 տարի վերջ) եկեղեցւոյ դէմ դատ կը բանայ: Ի վերջոյ խնդրոյ առարկայ կալուածը եկեղեցիին ձեռքէն կ՛առնուի ու կը չնչուի կալուածին սեփականաթուղթը: Եւ որովհետեւ նախկին սեփականատէրն ալ Թուրքիա չի գտնուիր, կալուածը կ՛արձանագրուի Միլլի Էմլաքի հաշուոյն: Որոշ ժամանակ մը վերջ ալ դպրոցը կը փլցուի ու անոր տեղ օթօփարք մը կը կառուցուի: Այս կերպով ինճիրլիի պիսի Բողոքականաց Վարժարանը կը վերածուի օթօփարքի:

*
**

ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՇԷՆՔՆ ԱԼ ԳՆԱՑ

«Թուրքիոյ հայրենակից Արուսեակ Հանըմ մեռնելէ առաջ (1954) կէտիկ փաշա, Խրբէի Քէմալէտտին Փողոց 25 թիւ իր չէնքը եկեղեցիին կը նուիրէ: Եկեղեցին ունի սեփականաթուղթ մը, որուն վրայ գրուած է հետեւեալը· -- «Պօղոսի աղջիկ Արուսեակ այս կալուածը իր ողջութեան կտակած ըլլալով կէտիկ փաշայի Հայ Բողոքական Եկեղեցիին, էմինէօնիւի պատկան դատարանին կողմէ 1954 Փետրուար 17-ին եւ 947 -- 377 համարով կալուածը արձանագրուած է եկեղեցւոյ սեփականատիրութեան»: Վագըֆներու Ընդհանուր Տնօրէնութիւնը այս չէնքին համար ալ դատ կը բանայ, եկեղեցւոյ սեփականաթուղթը ջնջել կուտայ եւ չէնքը կրկին կը նուիրուի Միլլի Էմլաքին: Եթէ Արուսեակ Հանըմ իր չէնքը ո՛չ թէ եկեղեցիին, այլ՝ Պոլսոյ Մուֆթիւթին նուիրած ըլլար, այդպիսի կացութիւն մը կը ստեղծուէ՞ր արդեօք:

*
**

ԹՈՒԶԼԱՅԻ ՔԱՄԲՌ ԱԼ ԳՆԱՑ

«1962-ին Թուզլայի մէջ ուզեցին գնել կալուած մը, որ պիտի գործածուէր որպէս հանգստեան քամբ: Արտօնութեան հիման վրայ կը գնուի 9246 մեթր քառակուսի տարածութեամբ հող մը եւ այդ հողին վրայ կը կառուցուի համալիր մը: Վագըֆներու Ընդհանուր Տնօրէնութիւնը, տեսնելով այսպիսի ապրքառութում մը, կը համայուի ու չարժման անցնելով դարձեալ կը ջնջէ եկեղեցւոյ սեփականաթուղթը եւ այդ սարքը կը նուիրէ հին սեփականատէրներուն: Նախկին սեփականատէրերը նոյն կալուածը երկրորդ անգամ ուրիշի մը ծախելով նոր չահ մը կ՛ապահովեն եւ մէկ ղրուշ ալ չեն վճարեր եկեղեցիին: Եւ ասիկա ահաւասիկ կը կատարուի ո՛չ թէ մասիկ մը օգնութեամբ, այլ պետութեան օգնութեամբ: Արդեօք ո՞վ իրաւացի էր:

*
**

Յաջորդով՝ նոյն թերթէն «Ուսեւորութեան տուրքի մասին ատուլիս»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մարզապիրական միլամբութիւնը Ռուանտա չատ չերմ ընդունելութիւն չէ գտած եւ Աֆրիկեան կազմակերպութեան 53 երկիրներն ալ դէմ են: Ի տես այս եւ այլ ժխտական դիրքորու, նախարարապետ՝ Պալատիւր Էտուփէ -- Էտուի խորհրդարանական խումբին առջեւ պարզած է Ֆրանսայի «5 պայմանները»· -- Ա) ՄԱԿ-ի արտօնութիւն: Բ) Գործողութիւնը տեւողութեան սահմանափակում ունենայ եւ առաւելագոյն քանի մը չաբաթ տեւէ միայն, մինչեւ ՄԱԿ-ի միլամասութիւնը: Գ) Ֆրանսական զօրքը հաստատուի սահմանին մօտ եւ ոչ Ռուանտայի հողամասին վրայ, այլ՝ Զայիըր: Դ) Բոլոր գործողութիւնները միայն մարդասիրական բնոյթ ունենան եւ որեւէ պարագայի, Ֆրանսական ուժերը Ռուանտայի կեդրոնը չգործեն: Ե) Համաձայնութիւն մը գոյանայ այլ երկիրներու հետ որոնք տրամադիր ըլլան օժանդակելու Ֆրանսական ուժերուն: Ֆրանսական ծրագրին դէմ արտայայտուած են նաեւ մարդասիրական կազմակերպութիւններ, ինչպէս «Աչխարհի բժիչկներ», «ՍՕՍ -- ՌԱՍԻԶՄ», եւայլն, եւայլն:

ԱԴՐԲԵՋԱՆի եւ քարիւղի արեւմտեան ընկերութիւններու Պոլսոյ բանակցութիւնները աւարտած են անհամաձայնութեամբ: Ադրբեջանի ներկայացուցիչը՝ նախագահ Ալիեւի զաւակը Իլհամ Ալիեւ ըսած է թէ կողմերուն միջեւ խոր տարակարծութիւններ կան, սակայն կը յուսայ որ ամիս մը ետք, յաջորդ հանդիպումին կարելի կ՛ըլլայ համաձայնութեան եզրեր գտնել:

ԷՄՆԸՍԹի ԻՆԹԷՐՆԷՇՆԼ իր տարեկան տեղեկագրին մէջ ահաւոր պատկեր մը կը գծէ Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւանց յարգանքին վերաբերեալ, ի մասնաւորի հարաւ -- արեւելեան չրջանը, քիւրտերու նկատմամբ: Կը չեշտէ որ կացութիւնը «կը վատթարանայ ժամէ ժամ» եւ կոչ կ՛ընէ Եւրոպացիներուն որ ստիպողաբար մարդ ղրկեն տեղւոյն վրայ:

ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՓիի մեծ արհամարհանքով վարուած է Ազգ· Ժողովի անձեռնմխելիութիւնը: Լուծեանց յանձնախումբին հետ, Յունիս 21-ին: Հրաւիրուած էր բացատրութիւններ տալու համար, բայց, հազիւ երկու վայրկեան կեցած է, մերժած պատասխանել հարցումներու եւ 9 էջեր յանձնած, խորագրուած՝ «Պերնար Թափիի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը ջնջելու դիմումները, իրաւագիտական տակրութիւնները եւ քաղաքական նպատակ»: «Ես հոս գործ չունիմ» ըսած է ու մեկնած: Շատ հաւանական է որ Պ. Թափի կորսընդնէ իր անձեռնմխելիութիւնը, բայց, քանի հոդը չէ, կը մնայ եւրոպական Խորհրդարանի երեսփոխան, դոնէ առայժմ: Կրնայ արդէն, ինչպէս նախատեսել տրուաւ, հրաժարիլ Ֆրանսայի երեսփոխանի իր հանդամանքէն, պատժուելէ առաջ իսկ:

ՖՐԱՆՍԱՅի ԵՐԿԱԹՈՒՂիի կարդ մը սենատքաներ գործադուլի չարժումի մը դիմեցին Յունիս 21, ժամը 20-էն մինչեւ Յունիս 23, ժամը 6: Շարժումը չէր վերաբերեր Աբեւելքի եւ Հիւսիսի կայարաններուն, բայց մնացեալ դիծերը բաւական խանգարումներ ունէին: Դժուարութիւնները կը կրեն աչխատաւորները եւ Յունիս 22-ին նաեւ պաշոյի քննութեան ներկայացուցները:

ԻՐԱՆ ազգային սուգի օր մը ապրած է Յունիս 21-ին, իբրեւ հետեւանք նախորդ օրուան ոճրափորձին, որու պաչտօնական հաչուեկչիռն է 25 մեռեալ եւ 70 վիրաւոր: Մուճահետոլլաները հերքեցին որեւէ պատասխանատուութիւն, մինչ ոստիկանութիւնը յայտարարած է թէ փոխ - վրէժը ծանր պիտի ըլլայ:

ԹԵՀՐԱՆի իչխանութիւնները որոչած են 15 օրերու ընթացքին երկրէն արտաքսել չուրջ 750 հազար աֆղան գաղթականներ որոնք քանի մը տարի է Իրան ապաստանած են: Անոնք որոնք Յունիս 2-էն ետք մնան, հետապնդումի պիտի ենթարկուին:

ՖՈՒԹՊՈԼի Համաչխարհային Բաժակի մրցումներու չարքին, Յունիս 21-ին, Աւրժանթին չախչախիչ յաղթանակ մը տարաւ Յունաստանի վրայ՝ 4 -- 0, Սպանիա -- Գերմանիա հաւասար մնացին 1 -- 1, Նիժերիա անակնկալ յաղթանակ մը տարաւ Պուլկարիոյ վրայ՝ 3 -- 0:

ԱՐՑԱԽ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՇՏ ՓՈՐՁԵՐ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԿՆՃԻՒԻՆ ԼՈՒԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յունիս 21-ին, Հանրապետութեան նախագահին մամուլի քարտուղարը իր հերթական տուլիսը տուած է եւ պարզած վերջին օրերու իրադարձութեանց պատկերը, դլխաւորաբար էլիսոնի առաքելութեան վերաբերեալ:

Լեւոն Զուրաբեան կ՛ըսէ որ Սէ -- էմ -- Սէ -- Ը-ն եւ Ռուսաստանը միչտ կը փորձեն Ղարաբաղի հակամարտութիւնը կարգաւորել խաղաղ միջոցներով: Նախատեսած «մեծ համաձայնագիրը» կ՛ընդդրկէ երեք հանդրուան· --

Ա) Հրադադար եւ դէտերու ու միջնադիր ուժերու հաստատում:

Բ) Ապաչրջափակում, հեռացում եւ դաղթականներու վերադարձ:

Գ) Լեռնային Ղարաբաղի կարդավիճակի քննարկում:

Ծանօթ է որ երկու ծրագրերը ստորագրած են Հայաստան ու Ղարաբաղ բայց, Ադրբեջան մերժած է (Մոսկուա, Փետրուար 18 եւ Մայիս 16): Աւելին, Ադրբեջան հրաժարած է իր նախկին դիրքորոչումէն, այսինքն՝ առանց նախապայմանի հրադադար, ինչ որ յանձն առած էր, երբ Սէ -- էմ -- Սէ -- Ը-ի Մինսկի խումբի նախադահի տեղակալը՝ Մեսթերկ չրջանը կ՛այցելէր (Ապրիլ 26 -- Մայիս 2): Այս փոփոխութիւնը եւ առջի օրուան (Յունիս 18) Նոյեմբերեանի չրջանի դէպքերը խորապէս մտահոդած են Հայաստանի իչխանութիւնները:

Էլիսոն, Յունիս 14-19 այցելած է չրջանը, եղած է երկու անդամ Բաքու, մէկ անդամ Ստեփանակերտ եւ երկու անդամ Երեւան: Կը թուի որ այս առաքելութիւնը որեւէ յառաջդիմութիւն չէ արձանադրած: Երեւանի մէջ, Էլիսոն տեսնուած է նախադահ Լ· Տէր -- Պետրոսեանի եւ երեք անդամ ալ՝ Արտաքին նախարարութեան հետ:

Էլիսոնի կարծիքով երկրորդ հանդրուանի չուրջ համաձայնութեան յապաղումի պարագային, առաջին հանդրուանին հաստատուած դէտերը կրնան վտանգաւոր վիճակի մէջ գտնուիլ:

*
**

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հայաստանի արհմիութիւններու եւ կառավարութեան միջեւ Յունիս 7-ին սկսած բանակցութիւնները կը չարունակուին: Յունիս 16-ին փոխ - վարչապետ Վ· Զիտէչեանի հետ երկխօսութեանց ընթացքին չօչափուած են բնակչութեան անհրաժեչտ նիւթերու, ներքաղաքային հանրակուքի սպասարկութեան սակագիներու հարցեր: Համապատասխան գերատեսչութիւններու ալ յանձնարարուած է արհմիութիւններու Դաչնութեան հետ միասնաբար քննարկել աչխատավարձերը, թոչակները եւ նպաստները առնին վերճարելու եւ ընկերային ապահովութեան կարգ մը լրացուցիչ միջոցներ ստեղծելու առընչուղ հարցեր եւ մէկ ամիսէն ներկայացնել առաջարկներ:

ՎՐԻՊԱԿ

Երեք օր է թիւրիմացութեամբ սխալ դրուած են թերթին թիւերը: Յունիս 21-ին պէտք է ըլլար 18·353 եւ յաջորդաբար՝ 18·354, այսօր ալ՝ 18·355:

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՌԱՒԵԼ ԱՐԵԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

(ՍԱՍՆՈՅ Ա. ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Գրեց՝ ՍՈՆԱ ԶԷՑԹԼԵԱՆ

Ոեւէ անհատի կամ ժողովուրդի համար իր պատմութիւնը դիտնալ՝ ինքզինք ճանչնալ կը նշանակէ - իր ծագումը ըմբռնել, պատմական վարքաւորութիւնը արժեւորել եւ այդ հիման վրայ ճշդել ապագայի ուղեցոյցը:

Պատմութիւնը դիտնալ կը նշանակէ նաեւ յիշել անոնք, որոնք իրենց վեհ'նքը տուին ազգային գաղափարին յաղթանակին համար: Սասնոյ Ա. ապստամբութիւնը իրապէս սերունդը կը պատկանի հերոսներու այս փաղանգին եւ անոր յիշատակը անմահացած է «ազգի տաճար»ին մէջ:

19-րդ դարու Արեւմտահայաստանի ազգագրական պատկերն ու իրավիճակը Սասնոյ մէջ:

Օսմանեան տիրապետութեան մօտ 600 տարիներու ընթացքին, հայ գիւղացիութեան թիւը հետզհետէ կը պակսէր ի'ր իսկ հայրենիքին մէջ: Աւելին, հայութիւնը ազգային եւ ընկերային միատարր նկարագիր չէր պարզեր: Սասնոյ եւ Զէյթունի պէս լեռնային շրջաններու մէջ հայութիւնը իր արժէքները կեա'նքի գնով կը պաշտպանէր: Մինչդեռ դաշտային շրջաններու մէջ, հայութիւնը խառն կ'ապրէր Թուրքերու եւ Քիւրտերու հետ եւ այս պայմաններուն մէջ, օտար բարքեր իրենց ազդեցութիւնը տակաւ կը գործէին. Կիլիկիոյ մէջ հայերէն խօսիլն անգամ արգիլուած էր, իսկ ժողովրդային ինքնապաշտպանութեան կազմակերպումը խօսքի սահմաններէն անդին չէր անցներ: Պոլսոյ մի'ջազգային քաղքենի կեդրոնին մէջ ապրող հայութիւնը աշխարհաքաղաքացիական ձգտումներ ունէր եւ հոգեպէս կըտրուած էր հայկական գաւառներու մտահոգութիւններէն:

Բարձր լեռներու կոթնած Սասնոյ մօտ քառասուն գիւղերը ընդհանրապէս միատարր բնակչութիւն ունէին եւ բարձր կը պահէին իրենց դիմադրական կորովը: Շնորհիւ առաջնորդի հանգամանք ունեցող իր երեւելի դերդաստաններուն, Սասուն իր ներքին անկախութիւնը կը պահէր՝ ի'ր կամքով, ի'ր օրէնքով կ'ապրէր եւ միայն տեղական քիւրտ պէկերուն տուրք կը վճարէր:

Գիւղացիի իր առողջ դատողութեամբ, Սասունցին դիտէր, որ նոյն հողին վրայ Հայուն, Թուրքին եւ Քիւրտին տեղ չկար: Սասունցին դիտէր, որ իր իրաւունքներն ու պապենական հողը միայն զէնքի ուժով կրնար պաշտպանել: Այդ պատճառով ալ զէնք ունէր, վառօդը իր ձեռքով կը պատրաստէր եւ թէ' զինամթերքի կուտակման կեդրոն, թէ' փոխադրութեան ցանց, թէ' ալ շրջանէ - շրջան տեղեկութիւն փո-խանցելու դրութիւն հաստատած էր:

19-րդ դարու կէսերէն սկսեալ Ա.հրոնք գիւղին մէջ ազգային կեանքը այնքան աշխոյժ էր, որ ամբողջ շրջանին մտաւորական կեդրոնը կը նկատուէր: Ա.հրոնք տուած է յայտնի կրօնաւորներ, ուսուցիչներ եւ ազատագրական չարժման լուսաւոր դէմքեր, ինչպէս Հրայր Դժոխք:

Սասնոյ կտրիճներուն աւանդը

Սերունդէ -- սերունդ Սասունցին իր «ծուռ»երուն եւ խիզախ հերոսներուն քաջութիւնները բերնէ - բերան կը փոխանցէր եւ անոնց ոգին ներշնչման վերանորոգ ազբիւր էր: Այս հերոսներուն յիշատակը կենդանի կը պահուէր Սասնոյ բնութեան մէջ. Դաւիթի Քարը, Մհերի Դուռը, Ծովինարի Աղբիւրը, եւայլն, ուխտատեղի դարձած էին եւ հազար հինգ հարիւր տարուան հնութիւն ունեցող Սասնոյ Ջոջենց տան կամ Սասնոյ Ծուռերուն յիշատակը ամէնօրեայ ապրում էր:

Հակառակ այն իրողութեան, որ հայութիւնը 1375-էն ի վեր կորնչացուցած էր իր պետական անկախութիւնը, Սասունցին կը պահէր իր ազգային հպարտութիւնը: Անձնական թէ ազգային -- հանրային կեանքի մէջ բարոյական յստակ սկզբունքներ ունէր, որոնցմէ որեւէ չեզոնա՝ պատիւի արատաւորում էր: Սասունցի կըտրիճներուն պատգամը մէկ էր. - ապրելու համար, անհրաժեշտ է մեռնիլ գիտնալ: Այս կարիճները արի'ւն կը թափէին, իրենց կեա'նքը կը զոհէին հայրենի հողին եւ ազատութեան համար: Անոնց օրինակով Սասունցին ինքզինք կը ճանչնար եւ ուժով կը զգար, երբ յամառ պայքար կը մղէր իր պապենական հողին տէրը մնալու համար: Այդ ճամբուն վրայ որքան տանջուէր, ա'նքան կ'արմատանար իր հայրենասիրութիւնն ու ինքնիշխան ապրելու կամքը:

Սասնոյ Ա. Ապստամբութիւնը

1871-ին Օսմանեան խոստացուած բարեկարգութիւնները (Թանզիմաթ) վերջ գրուան: 1878-ին առկախուեցաւ Օսմանեան սահմանադրութիւնը եւ ուղղակի պետութեան հսկողութեամբ, քրտական զինեալ յատուկ խումբեր կազմուեցան, որպէսզի պետական ահաբեկչութեան ծրագիրները իրագործեն: 1887 - 1890 արդէն խիստ լարուած վիճակը կը տիրէր Հայերու եւ Քիւրտերու միջեւ: Զինեալ ինքնապաշտպանութիւնը չուրջիններուն թշնամութիւնը կրնար աւելի եւս դրդռել: Սասկան, նոյնիսկ առանձին մնալու գնով, Սասունցիները պատրաստ էին իրենց հողին կառչիլ եւ իրրեւ հաւաքականութիւն՝ իրենք զիրենք արժեւորել:

1890-ին սկսած բախումները 1894-ին տեղի տուին Սասնոյ համաժողովրդական բունկումին: Ուժեղ դիմադրութեան կը մասնակցէին այր թէ կին, պատանի, երիտասարդ թէ տարեց, հաւատալով որ «երբ գիւղը կանգնի, գերանը կը կոտրէ»: Սասունցիներուն հրամանատարն էր Շէնիկի իշխան Գրգոն: Երեք ճակատներու վրայ մղուող կռիւներուն ծրագրման եւ հաւաքական ուժի ամրապնդման մէջ իր դերը ունէր նաեւ Հրայր Դժոխք: Մարտական յաջողութիւնները կորով կը ներշնչէին բոլորին: 1892-ին Գէորգ Չաուշ ալ միացաւ իշխան Գրգոյին եւ կռիւները ծաւալեցան:

Ի վերջոյ թուրք բանակային չոկատներ իրենց ծանր զէնքերով օգնութեան հասան քրտական արշաւախումբերուն: Անհաւասար կռիւներու ընթացքին, Սասունցիները թափով կը յարձակէին, իսկ թշնամին թէեւ կը նահանջէր, բայց միշտ նոր ուժերով կը վերադառնար: Ինքնապաշտպանութիւնը Սուրբ Գործ էր Սասունցիներուն համար: Անոնց նշանաբանն էր «հերոսաբար մեռնիլ, սակայն չյանձնուիլ»: Դեռատի կիներ ու աղջիկներ բարձունքներէն ժայռեր կը գլորէին՝ յառաջացող թշնամիին ճամբան կտրելու համար: Կիներու կազմակերպուած խումբեր զինեալ պայքարին կը մասնակցէին: Իշխան Գրգոյի տունէն Շէնիկցի Շաքէին խումբը ոչ միայն զէնք ու կապար կը փոխադրէր, ուսերնին պահեստներ կ'ապահովէր, այր մարդոց կողքին թշնամի զօրագնդ ուժերուն դէմ կը կռուէր, այլեւ Անտոքի ճակատին պաշտպանութիւնը ստանձնեց եւ մինչեւ վերջին փամփուշտը յամառ կռիւ մղելէ ետք, նախընտրեց նահատակուիլ քան թէ դիրքերը լքել:

Ժողովրդական անդիմադրելի պայքարը տեւեց երկար: Ի վերջոյ իշխան Գրգոն սպաննուեցաւ, Հրայր Դժոխք ձերբակալուելով Պիթլիսի բանտը նետուեցաւ: Զինամթերքը հետզհետէ սպառեցաւ ու սովի սպառնալիքը զգալի դարձաւ: Սասունցիները դիտէին, թէ ճակատամարտը կորնչացուցած էին, սակայն վճռած էին իրենց ազատագրական պայքարը չարունակել ֆեատայական կռիւներ մղելով: Ցարատեւ պայքարով եւ յաւելեալ արիւնով, Սասունցիները իրենց վրայ բարձրացող սուրին առջեւ իրենց՝ սեփական սուրը պիտի բարձրացնէին եւ իրրեւ անարդարութիւն չհանդուրժող ափ մը ժողովուրդ՝ հայութեան ազգային հպարտութիւն պիտի ներշնչէին:

Վերակազմելու կենսունակութիւնն ու պայքարու շարունակելու կամքը

Սասունցիները իրենց առաւել արեան աւանդութիւնը մինչեւ վերջ յարգեցին եւ հակառակ իրենց կրած ծանր կորուստներուն, միշտ ըմբոստ ու հպարտ մնացին: Թուրք պաշտօնակատարներ չատ փորձեցին Շէնիկի իշխան Գրգոյի ղեկավարած ժողովրդական ապստամբութեան «մեղքը» արտաքին ուժերու վրայ նետել: Այդ նպատակով ալ ստիպեցին, որ Շէնիկցիները «ղրսեցի խռովարարներու դերը» հաստատող պաշտօնաթուղթ մը ստորագրեն եւ իրրեւ ճնշումի միջոց՝ իշխան Գրգոն փոխարինող իշխան Մխքայէլը Մուշի բանտը նետեցին: Թուրքերը չէին հասկնար, որ Շէնիկցիներուն հաւատարմութիւնը սակարկելի չէր: Շէնիկցիները ոչ միայն պարտադրուած պաշտօնաթողը մերժեցին, այլեւ մարտական տրամադրութեամբ մեծով -- պզտիկով մուխ ժուժեցին եւ այնպիսի հաւար բարձրացուցին, որ ի վերջոյ Թուրքերը տեղի տալով, իշխան Մխքայէլը ազատ արձակեցին:

Սասունցիին պատուախնդրութիւնը, ազգային արժանապատուութեան ըմբռնումն ու յստակ բարոյական սկզբունքներն են, որ նոյնիսկ պարտութեան ատեն վերականգնելու կենսունակութիւն եւ պայքարը չարունակելու եռանդ կը ներշնչեն:

Սասնոյ Ա. ապստամբութեան 100-ամեակին առիթով, Թող անթառամ մնայ յիշատակը անոնց, որոնք ազգին հպարտ սակարկութիւն չըրին եւ իրենց կեա'նքը տուին իրենց ազգային անշեղ հաւատամքին համար:

«ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՀԱՅԻ...» ԿԱՄ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒՄԸ»

Ցաճախ որքան պարզ են աւետարանական խօսքերը, այնքան իմաստալից են: Ժամանակն է (եթէ ուշ չէ) վերստին սերտենք վաղուց մոռացուած ճշմարտութիւնները՝ «Ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, այլեւ՝ բանիւ», այսինքն, մարդու (ուրեմն նաեւ ազգերի) գոյութեան եւ բաշխիքը միայն մարմինը, հողը չէ, այլ նաեւ՝ ոգին, մշակոյթը:

Աւուածը փաստում է պատմութիւնը: Հնագոյն բազմաթիւ ժողովուրդներ՝ Բաբելոնացիք, Ասորեստանցիք չկորցրին իրենց հայրենիքը, բայց... ինքնասպան եղան: Մինչդեռ Հրեաները, օտար եղերքներում հազարամեակներ թափառելուց յետոյ, վերակերտեցին իրենց հայրենիքը:

Պարսկական կայսրութիւնը դոյատեւելու համար, զինուորական ուժից բացի բարոյական բարձր չափանիշների կարիք ունէր: Չունեցաւ այդ անհրաժեշտ միջոցները եւ ընկրկեց յունական ուժի առջեւ:

Զինուորական Հռոմը դրաւեց Յունաստանը, սակայն քաղաքական նուաճումից յետոյ հոգեւոր պարտութիւն կրեց յունական մշակոյթի դիմաց: Ու Հռոմէական կայսրութեան մէջ ծնունդ հելլէնիզմը, այլ խօսքով՝ հսկայական այդ տէրութեան մշակոյթը տոգորուեց յունական ոգով ու չնչով: Այնտեղ, ուր անզօր է քաղաքականութիւնը, գործում է մշակոյթի զօրեղ ուժը:

Եթէ բարբարոսներին յաջողուեց առուելութեան հասնել Հռոմէացիների նկատմամբ, պատճառը վերջիններիս անկարողութիւնն էր՝ իրաւիճակին համապատասխան միջոցներ ընտրելու հարցում:

Վերոյիշեալը հաւաստում է, որ այն ազգերն են յաջողել, որոնք գործելակերպի իրենց ոճն են ունեցել: Իսկ «ոճ» ունենալու համար նախ հարկաւոր է ըմբռնել անհատական բնութիւնը, իր «ես»ը, քանզի սեփական հոգու առկայութիւնն է, որ անհատին (ինչպէս եւ ազգին) անջատում է ամբոխից: Ազգի «ես»ը, նրա դիտակցութիւնը որոշում է նրա քաղաքակրթութիւնը, մշակոյթը:

Այսօր, երբ մեզանում վերաչինութեան մեծ ալիք է ծաւալուել եւ նպատակ ունենք վերադառնալ ինքներս մեզ, պիտի յիշենք մի պատուիրան եւս՝ «ծանիր զքեզ», որ դիտակից ինքնաճանաչման է կոչում, դի ինքն իրեն չճանաչող մարդը (ինչպէս եւ ազգը), ենթակայ է ինքնախաբկութեան, հետեւաբար եւ՝ կործանման:

Ուրեմն՝ դիտական յայտնագործութիւններից առաւել կարեւորն այժմ մեր անձի ճանաչողութիւնն է:

Հնդկաստանի երախտաղէտ զաւակներից մէկը՝ Զ. Ներուն դաստիարակուել էր Անգլիայում: Ու մինչեւ իր հայրենիքը՝ Հնդկաստանը սիրելը, պէտք է ճանաչէր այն: Իր նախնիների երկրի մասին պատմող գիրքը նա վերնագրեց այսպէս՝ «Հնդկաստանի յայտնագործումը»:

Նման մի յայտնագործութիւն ցնցեց լեհ մտաւորականներից մէկին՝ Պ. Կեմպարսկուն, ու վերջինիս կապեց իր հայրենիքից հեռու գտնուող մի երկրի: «Կարծես գտայ վաղուց կորած բանալին այն սենեակի, որի մէջ խառնիխուռն թափթըփուած են ամբողջ մարդկութեանը պատկանող գանձերը: Դրա համար երկար ժամանակ մարդիկ անցնում էին այդ սենեակի մօտով՝ առանց նկատելու սարդոստայնով ու փոշով ծածկուած այդ դուռը, մոռացել էին հրաշագործ բանալու մասին: Եղել են անհատներ, որոնք յանկարծակի պայծառատեսութեան պահերին յիշում էին յանկարծ նրա մասին, բայց չկարողացան բանալ կախարդուած դուռը»:

Այսպիսի պայծառատեսութեան մի պահին է դրուել.

«Մի հին երկիր կայ վաղուց մոռացուած, ժամն է վերյիշել եւ բախտը նրա...»

(Եռ. Վեսելովսկի, «Հայաստան») եւ «...ինչու համար տակաւին հեռու մուտ չեն եղած ուսումնասիրելու այն աղբիւրները, զորս ունի հայ ազգը եւ իր երկիրը... Ինչու համար Հայերը չեն ճանչուած բայց միայն սոսկալի տառապանքներով, որ իրենց ազգը կրեց:... Որովհետեւ շատ հիչ անձեր զանոնք կը ճանչնան, որովհետեւ կ'անգիտանան անոնց անցեալը, անոնց երկիրը, որովհետեւ տարիներէ ի վեր Հայերը կորսնցուցած են իրենց քաղաքական իմիջիքիւնը: ...Հայերը այլեւս ծառայութիւն մատուցանելու ընդունակ չէին թուեր: Որքան սխալած էինք: (Ժազ տը Մորկան, «Հայ ժողովրդի պատմութիւն»):

Ցիշենք եւ «Հայրենիքը յայտնագործելու» խնդրով մտահոգ մեր մտաւորականներից մէկի՝ Ն. Աղբալեանի խօսքերը. «Նոր սերունդը կը տեսնէ Հայ հայրենիք, եթէ տոգորուի նրա մշակոյթով»:

Գեղարուեստն է ազգի հոգու եւ մտքի ծոիչքների արտայայտութիւնը, քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի չափանիշը: Մշակոյթն է ժողովրդի հոգին եւ մշակոյթով է, որ հնարաւոր է խորապէս ճանաչել ժողովրդին:

«Ազգի գոյութեան հիմքը նրա անցեալի գիտակցութիւնն է, նրա մշակոյթը: Պետք է ճանաչենք այդ մշակոյթի իսկական արժէքը եւ պահենք զայն»: Հայ արուեստի անխոնջ մշակներից մէկի՝ Գ. Յովսէփեանի այս խօսքերի մոռացութեան արդիւնքն էր դարասկզբին աշխարհի մէկ-վեցերորդ մասում կատարուած յեղափոխութեան բերած չարիքը (որի ազդեցութեան տակ ենք տակաւին) մեր ազգի կեանքում:

Կորուեցինք դարերի աւանդոյթներով սնուած մեր արմատներից, անհաղորդ մը նայինք մեր նախնիների թողած ժառանգութեանը եւ ուծացման վտանգի առջեւ կանգնեցինք: Այլասերուեցինք որպէս ազգ, որպէս անհատ ու նմանուեցինք արմատազուրկ ծառին, որն արդէն սկսել է չորանալ:

Հիւանդին ախտորոշելը դիւրին է, բուն խնդիրը դարմանելն է: «Մի դարման միայն կայ դրա. զուտ ազգ. դաստիարակութիւնն է դա», - դեռեւս անցեալ դարի վերջին հռչակեց ազգանուէր հայորդիներից մէկը՝ Մ. Զերաղը ու հրապարակեց իր փրկարար նշանաբան - ծրագիրը, որն ընդամէնն չորս բառ էր պարունակում՝ «Մատուած եւ Հայս, Ազգ եւ Հայրենիք»:

ԿԱՐԻՆԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴՐՕՇԱԿԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Լիբանանահայութիւնը պատմական օր մը ապրեցաւ Կիրակի, Յունիս 12-ին, երբ բազմահազար հաւատացեալներ առաւօտեան կանուխ ժամերէն լեցուցին Անթիլիասի Մայրավանքը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարն ու կաթողիկոսարանիս չըրջափակը, հեռուներէ համար Հայաստանի Հանրապետութեան Եռագոյն Դրօշակի օրհնութեան արարողութեան, որ կատարուեցաւ ձեռամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի:

Այս մեծաշուք արարողութեան եւ Լիբանանի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին դեսպանատան բացման հանդիսութեան ներկայ գտնուելու համար Շարաթ, Յունիս 11-ին Պէյրութ ժամանեց Հայաստանի Արտաքին Նախարար Վահան Փափազեան:

Նախարարը Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին Մայրավանք ժամանեց, Լիբանանի մօտ Հայաստանի դեսպան Երուանդ Մելքոնեանի հետ եւ պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ: Ան, Կաթողիկոսարանիս մայր դարպասին առջեւ ընդունուեցաւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան առենապետը Մէթր Յաչիկ Պապիկեանի եւ առենադպիր Պր. Ոսկեբերան Արզումանեանի կողմէ, ու Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կարգապահ չարքերուն ընդմէջէն յառաջացաւ դէպի Վեհարան, որու մուտքին զինք դիմաւորեց Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Արամ Արք. Քէչիչեան, որ յարդարժան հիւրը առաջնորդեց Հայրապետին մօտ, Վեհարանի պաշտօնական հիւրասենեակը:

Հայրապետը հայրական քաղցր սիրով ընդունեցաւ հայրենի պետութեան բարձրաստիճան հիւրը եւ անոր ընկերացող պատուիրակութեան անդամները եւ ապա քանի կէս ժամ մտերմական մթնոլորտի մէջ զրոյց ունեցաւ անոնց հետ, փոխադարձ ծանօթացման հարազատ խօսակցութեանց ծիրին մէջ, որմէ ետք Հայրապետը եւ յարգելի նախարարը առանձնական խօսակցութեան պահ մը ունեցան Գարեգին Բ.-ի գրասենեակին մէջ:

Նախարարի պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Հայաստանի Արտաքին Նախարարութեան Սիւնիքի Վարչութեան պետ, Նախարարի տեղակալ Էդուարդ Մելքոնեան, Ռազմաքաղաքական Վարչութեան պետ Էդուարդ Զուլոյեան, Մերձաւոր Արեւելքի Վարչութեան պետ՝ Հենրիկ Գրիգորեան, արարական երկիրներու բաժնի վարիչ Արշակ Փօլատեան, Տնտեսական վարչութեան պետ՝ Գագիկ Պետէյեան, Եգիպտոսի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան Հաւատարմատար Դաւիթ Յովհաննիսեան եւ Հալէպի մէջ գլխաւոր հիւպատոս Լեւոն Սարգսեան:

ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մայր Տաճարն ու չրջափակը կը հեւար յոդնախառն բազմութեամբ: Աբեւուն ջերմութիւնը եւ մթնոլորտային տօթը պատճառ չէին զարճած այս կիրակի, համձելի լեռնադաշնացութեանց կամ ծովազնացութեան, որովհետեւ ազգային ոգիի անմեռ իղձ մըն էր որ կայծակնային արագութեամբ կ'անցնէր ամէն Հայու հոգիէն, տեսնելու սրբազան հայրենիքի նուիրական խորհրդանշանին Աստուծոյ հայեացքին ներքեւ օրհնուիլը Հայրապետի Աջով:

«Հայր Մեր»էն առաջ, Հայրապետը, չրջապատուած Միաբան հայրերով, բարձրացաւ Ս. Խորան, սկսուեցի մը վերայ ունենալով Եռագոյն Դրօշը:

«Ուրախ Լեր» չարականի երգեցողութենէն եւ Աւետարանի ընթերցումէն ետք, Գարեգին Բ. կարդաց յատուկ աղօթք մը եւ ապա խաչանիշ օրհնեց դրօշը եւ համբուրելէ ետք, զայն Խորանի բեմէն յանձնեց Հայաստանի Հանրապետութեան հաւատարմատար Պր. Երուանդ Մելքոնեանին:

Օրհնութենէն անմիջապէս ետք, Կաթողիկոսը տուաւ իր հայրապետական պատգամը, նախ վերլուծելով դրօշակի իմաստն ու խորհուրդը ժողովուրդի մը հայրենիքին իբր խորհրդանշան, ապա հայրական կոչ ուղղեց համայն հայ ժողովուրդին, մասնաւորաբար Լիբանանահայութեան, միակամ եւ միասնականութեան ոգիով չարունակելու զօրավիգ կանգնիլ հայրենի նորանկախ Հանրապետութեան, եւ Հայրենիքի վերածնդկումին նուիրուիլ հայրենասիրութեան անփոխարինելի ոգիով:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Պատարագի աւարտին, Հայրապետն ու հայրենի հիւրերը, ինչպէս նաեւ Միաբան հայրեր ու Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան անդամներ, հաւատացեալ ժողովուրդին հետ միասնաբար, ուղղուեցան դէպի Վեհարանի Դահլիճը, ուր տեղի ունեցաւ պաշտօնական հանդիսութիւն-ընդունելութիւն:

Հայրապետը բարի գալստեան խօսք ուղղեց հայրենի հիւրերուն, յայտնելով, թէ Լիբանանահայութիւնը ընդհանրապէս եւ Մեծի Տանի Կիլիկիոյ Հանրապետութիւնը մասնաւորաբար, պատմական օրեր ապրեցան այս Կաթողիկոսարանին մէջ: Ցիչեց Պր. Փափազեանի նախորդին՝ Բաֆֆի Յովհաննիսեանի եւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Պր. Բարդէն Արարքցեանի այցելութիւնները:

Ջերմ բառերով ողջունեց նախարար Պր. Վահան Փափազեանի այս այցելութիւնը եւ մաղթանքներ ըրաւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին, Խորհրդարանի եւ կառավարութեան գործունէութեան լիառատ արդիւնաւորման համար:

Ապա, խօսք առաւ ինքը՝ Պր. Վահան Փափազեան, նախ իր չնորհակալութիւնները յայտնեց Հայրապետին Եկեղեցւոյ մէջ կատարած հոգեպարար արարողութեան եւ իմաստալից պատգամին համար, ինչպէս նաեւ իրեն ի պատիւ եղած այս ընդունելութեան համար: Տեղեկութիւններ փոխանցեց ներկաներուն Հայաստանի ներկայ կացութեան, պետութեան ձեռք բերած նուաճումներուն եւ Ղարաբաղի մասին:

Տեղի ունեցաւ պատշաճ հիւրասիրութիւն, որու ընթացքին բաժակներ առաջարկուեցան Հայաստանի Հանրապետութեան զօրացման եւ անսասանութեան, ինչպէս Հայրապետի անձին ընդմէջէն Հայաստանեայց Առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

Հանդիսութեան պաշտօնական բաժինէն ետք, մտերմիկ պահ մը տեղծուեցաւ, որու ընթացքին ներկայ ժողովուրդը մօտեցաւ նախարարին եւ անոր ընկերացող պատուիրակութեան անդամներուն, եւ խօսակցութիւն ունեցաւ անոնց հետ:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՔ. ՉԻՖԹՃԵԱՆ

ԿՏՐՕՆՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆՆ Է

Ամբողջ երկրին մէջ պրեթէ նոր դրամանիշի մը վերածուած են ապրանքներու կտրօնները որոնցմով որոշ զեղչեր կը կատարուին յայտարարուած դիներուն վրայ: Կարելի է ըսել թէ բոլոր վաճառատուները կ'ընդունին զանոնք, ու կտրօններու կեդրոնական ընկերութեան տնօրէնին համաձայն 1994-ին կրկնապատկուած է անոնց թիւը: Հրապարակին վրայ չուրջ 9000 տեսակ ապրանք կը վաճառուի զեղչի կտրօններով որոնց թիւը հասած է 2 միլիառի, մինչ նոյն թիւը մէկ միլիառէն քիչ մը աւելի էր 1993-ին:

Կտրօններու երեւոյթը նոր չէ. տարիներէ ի վեր կային ապրանքներ, ինչպէս ձէթ, սուրճ, օճառ եւայլն, որոնց վրայ զեղչուած էին զեղչի կտրօններ: Սակայն, երկար տարի Ֆրանսացի ժողովուրդը կ'արհամարհէր զանոնք: Քիչեր միայն հարկաւոր քայլերուն կը դիմէին օգտուելու համար անոնց զեղչէն: Այսօր տնտեսական տագնապը օգտագործելու կը մղէ ամէն առիթ, առանց ամօթխածութեան այդ կեդրոնի տնօրէնին համաձայն, ամէն ամիս կտրօններուն միջոցով չուրջ հարիւր միլիոն ֆրանքի գումար մը կը վերադարձուի գնորդներու: Ամբողջ տարին, կը սպասուի որ այդ գումարը հասնի 1,2 միլիառի:

Այսօր, չաճախորդներուն խօսող ամէնէն ազդու միջոցը զեղչն է. այլեւս նոյն ներգործութիւնը չունին ճամբորդութիւններու, անային իրերու նման նուէրները: Երազը դարձած է մարդիկը գնելու մղող ազդակ մը ըլլալէ: Դիւրացած է ճարտարուեստի մարզոց գործը. անոնք այլեւս պէտք չունին ծանուցումի ամէնէն ազդեցիկ միջոցը փնտռելու կամ երկար տակարկութիւններ ընելու ծանուցումի հաստատութիւններուն հետ: Կը բաւէ առանձին նստիլ համակարգիչին առջեւ ու պատրաստել կտրօնները: Առով, ծանուցումի ընկերութիւնները ալ տուժած են, կորսնցնելով գործունէութեան կարեւոր դաշտ մը: Մինչդեռ ասկէ առաջ, երբ ձեռնարկութիւն մը ծանուցում կատարեր օրուան մը, (ներդաշնակութիւնը աշնան) հոն ամէն ինչ ապրած է արուեստագիտուհիին կեանքովը. երկար, անխոնջ վաստակի կեանքովը, կարծես իւրաքանչիւր կարասիին խորը երդ մը կայ պահուած, տունաւոր մեծ դաշնակը, իր լարերուն վրայ պահած է հոնկից եկած անցած ներունդներուն ճիգերն ու յաղթանակները, յաջողութիւնները, եւ իր դունատած ստեղնաշարը կը նմանի ծեր փելիսոփայի մը, որ ճանչցած է մարդկային ջանքերն ու յոյսերը, ցնորքներն ու վարձատրութիւնները:

... Անկից յետոյ մանանակցեցայ Լ. Բաչալեանին ի պատիւ եղած հաւաքոյթին խօսողներուն եւ պատմեցի ինչ որ գիտէի իր մասին Պոլսոյ մէջ, ի վեր հանելով իր ձգաբանի անմրցելի տաղանդը, եւ վախճաք յայտնելով որ, թողլով ամէն գրաղում, նորէն գրականութեան տայ ինքզինքը Բաչալեան:

Ակնցիներու հանդէսի մը մէջ եւս, հովանաւորութեամբ անխոնջ Զօպանեանի, ուր ամէն գրող իր նոր գրած մէկ բանը պիտի կարդար, ես ալ կարդացի պատմուածք մը, խափչիկ աղջկան մը եւ Ե. Տէմիրճիպաշեանի հովուերգութեան նմանող յարաբերութիւնը, որ ողբերգութեամբ վերջացած է:

Հաւաքածոյիս մէջ պիտի երեւայ այդ պատմուածքը որու վերնագիրն է Ֆաթմա:

Գիչ վերջը Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկիններուն հրաւէրով խօսեցայ «Հայ կնոջ մասին»: Ուրիչ թարեգործական հաստատութիւններու եւս խօսեցայ, բայց ինձ չատ հաճոյ չէին այդ դրաւոր բանախօսութիւնները. ես միշտ սիրած եմ մտաւին բիւր թելերուն չանձնել իմ մտաւոր արտադրութիւններս, որով անկից յետոյ նախընտրեցի մնալ լուռ եւ միայն գրիչ չարժել:

***

Բիւր չահերով պճնուած սրահին մէջ, փլաս մը լ'Օտէոնի Քաֆէ Վօլթէրի սբահին, Հայ Ազատ Արուեստագէտները թէյասեղան մը կուտային Շնորհալի Գարեգին Սրբազանին, այժմ Կաթողիկոս Կիլիկիոյ: Հոն պիտի խօսէր Սրբազանը եւ այդ մեծ վայելք մը պիտի ըլլար:

Մեծանուն եկեղեցականը պատմագէտ մըն էր եւ միանգամայն պերճաբան խօսող մը: Կչտացած սովորական ճառերէ, մեզի համար համայք մը պիտի ըլլար պինգը լսել:

Ու ան խօսեցաւ, զուսպ ու խորհրդաւոր: Մեզ տարաւ այդ երանելի երեկոյին, տարաւ հեռուները, ընկրկելով դարերը, հոն՝ ուր ճարտարապետութեան հրաշալիքները, վերածուած աւերակի, մեր աչքին առջեւ կը պատկերացնէր, օրերը յաւիտենականութեան ծոցը գլորած, ուր մարմարներու սիւներու մնացորդները կը պատմէին վտառքը հայ արուեստին:

(Շար. 109)

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Այդ թուականին, աղջիկս եւ ես զբաղկանք աշխատութիւններով բարեկրթասիրական հաստատութեան մը, որուն օգտակար ըլլալ կ'ենթադրէինք: Թերեւս օր մը զրեմ անոր պատմութիւնը:

... Ռամկավար կուսակցութիւնը հաստքոյթ մը կազմակերպած էր տարաբախտ Կոմիտաս Վարապետին Պոլսոյ կեանքէն եւ Գերմանիա գտնուած ժամանակէն դէպքեր ծանօթացնելու համար փարիզահայութեան: Սիրելի բարեկամս Յովհաննէս Պոլսեան խնդրեց ինձմէ Պոլսոյ մէջ վարդապետին թողած տպաւորութեան մասին խօսիլ: Որովհետեւ չէի կրնար մերժել մէկը որ ինձ այնքան անձնուէր եղած էր, ընդունեցայ: Գերմանիոյ մասին խօսեցաւ Օր. Մարգարիտ Բաբայեան. նախագահն էր Ա. Զօպանեան:

Օր. Բաբայեան եզական դէմք մրն է փարիզահայութեան մէջ, ան պարզ երաժշտագէտ մը չէ, երգ ուսուցանող մը, այլ՝ երաժշտութեան լուսաշող մեհեանին վաղեմի մէկ քրմուհին է: Երգերը լրմէ անցնելով կը հասնին արուեստագիտութեան, ըմբռնումի, տպաւորութեան այն զգաթնակէտին, որով կ'ըլլան անմոռանալի, կ'ապրին առ յաւէտ:

Երգը արուեստ մը չէ իրեն համար, այլ կրօնք մը, երգը այն գերագոյն բանն է որուն պէտք է մօտենալ երկիւղածութեամբ, ծառայել անոր հաւատարմօրէն եւ հաւատքով. երգը արուած է մարդկութեան լրբութ գերագոյն պարգեւ, պէտք է անոր առջեւ խոնարհիլ եւ սպասարկել անոր իբրեւ աստուածութիւն մը:

Արուեստագիտուհին, մատաղ սրտերուն մէջ գիտէ ստեղծել այն հրաշագեղ լարը՝ որ կը կոչուի երաժշտութիւն, զայն կը յդիէ, կը նրբացնէ, կը չողչողացնէ եւ իր վհուկի մատներով կը հասցնէ կատարելութեան:

Իր աշակերտները, որոնցմէ նոյնիսկ Օփերա - Գոմիքի մէջ ընդունուածներ կան, պաշտած են զինքը, ան գիտէ թերթերուն նպատակ նոյնիսկ հոգիներուն մէջ ո՛չ միայն նուագը, այլեւ բանաստեղծութիւնը գեղարուեստներու համայքին: Իր ժպիտը որ Ռընանի բառին պէս «հրճուանքն է սրտի աստուածային մանկութեան», ժպիտ մը՝ որ խրախոյսն ու վարձատրութիւնն է իր աշակերտներուն, կը ցոլացնէ իր անհուն բարութիւնը, բիւրեղային, վճիտ բարութիւնը:

Իր աշխատանոցը կը նմանի աշնան աղբիւրի մը, (ներդաշնակութիւնը աշնան) հոն ամէն ինչ ապրած է արուեստագիտուհիին կեանքովը. երկար, անխոնջ վաստակի կեանքովը, կարծես իւրաքանչիւր կարասիին խորը երդ մը կայ պահուած, տունաւոր մեծ դաշնակը, իր լարերուն վրայ պահած է հոնկից եկած անցած ներունդներուն ճիգերն ու յաղթանակները, յաջողութիւնները, եւ իր դունատած ստեղնաշարը կը նմանի ծեր փելիսոփայի մը, որ ճանչցած է մարդկային ջանքերն ու յոյսերը, ցնորքներն ու վարձատրութիւնները:

... Անկից յետոյ մասնակցեցայ Լ. Բաչալեանին ի պատիւ եղած հաւաքոյթին խօսողներուն եւ պատմեցի ինչ որ գիտէի իր մասին Պոլսոյ մէջ, ի վեր հանելով իր ձգաբանի անմրցելի տաղանդը, եւ վախճաք յայտնելով որ, թողլով ամէն գրաղում, նորէն գրականութեան տայ ինքզինքը Բաչալեան:

Ակնցիներու հանդէսի մը մէջ եւս, հովանաւորութեամբ անխոնջ Զօպանեանի, ուր ամէն գրող իր նոր գրած մէկ բանը պիտի կարդար, ես ալ կարդացի պատմուածք մը, խափչիկ աղջկան մը եւ Ե. Տէմիրճիպաշեանի հովուերգութեան նմանող յարաբերութիւնը, որ ողբերգութեամբ վերջացած է:

Հաւաքածոյիս մէջ պիտի երեւայ այդ պատմուածքը որու վերնագիրն է Ֆաթմա:

Գիչ վերջը Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկիններուն հրաւէրով խօսեցայ «Հայ կնոջ մասին»: Ուրիչ թարեգործական հաստատութիւններու եւս խօսեցայ, բայց ինձ չատ հաճոյ չէին այդ դրաւոր բանախօսութիւնները. ես միշտ սիրած եմ մտաւին բիւր թելերուն չանձնել իմ մտաւոր արտադրութիւններս, որով անկից յետոյ նախընտրեցի մնալ լուռ եւ միայն գրիչ չարժել:

***

Բիւր չահերով պճնուած սրահին մէջ, փլաս մը լ'Օտէոնի Քաֆէ Վօլթէրի սբահին, Հայ Ազատ Արուեստագէտները թէյասեղան մը կուտային Շնորհալի Գարեգին Սրբազանին, այժմ Կաթողիկոս Կիլիկիոյ: Հոն պիտի խօսէր Սրբազանը եւ այդ մեծ վայելք մը պիտի ըլլար:

Մեծանուն եկեղեցականը պատմագէտ մըն էր եւ միանգամայն պերճաբան խօսող մը: Կչտացած սովորական ճառերէ, մեզի համար համայք մը պիտի ըլլար պինգը լսել:

Ու ան խօսեցաւ, զուսպ ու խորհրդաւոր: Մեզ տարաւ այդ երանելի երեկոյին, տարաւ հեռուները, ընկրկելով դարերը, հոն՝ ուր ճարտարապետութեան հրաշալիքները, վերածուած աւերակի, մեր աչքին առջեւ կը պատկերացնէր, օրերը յաւիտենականութեան ծոցը գլորած, ուր մարմարներու սիւներու մնացորդները կը պատմէին վտառքը հայ արուեստին:

(Շար. 109)

ՀՈԳԵԼԱՒՆԳԻՍՏ

Տիկին Նազելի Ապունեյեան, Պր. Պաթիսթ Ապունեյեան, Պր. Ժան Ապունեյեան, Օր. Մարի Ապունեյեան, Տէր եւ Տիկին Զիւղէ, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ապունեյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 26-ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՑԵԱՆԻ

մահուան 13-րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

***

Այս առթիւ Տիկին Ն. Ապունեյեան 1000 Ֆրանք կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

La M.C.A. a le plasir de vous inviter
à la RENCONTRE
avec

Garbis Aprikian
Compositeur

Vendredi 24 Juin à 20 h 45
à l'occasion de la création
de son *ORATORIO*
pour soli, chœurs et orchestre
«NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN»

Présentation — Exposé
Audition d'extraits
Vidéo du Concert à la Sorbonne
du 18 Mars 1994
(sous réserve)

—— Entrée libre ——

GRANDE FETE CHAMPETRE

organisée par la Croix Bleue
de Grenoble, *Section «Ani»*
pour marquer la fin de l'année scolaire
de l'Ecole arménienne
le Dimanche 26 Juin à partir de 11 h.
au lieu dit *Le Martinet*
(Commune de Rovon - Isère)
de Grenoble direction Valence
par la RN —parcours fléché
En cas de pluie la fête aura lieu
à la Salle du STAND à *St-Martin d'Hères*
Goûter et Jeux pour enfants.
Buffet arménien —
— Buvette
TOMBOLA au profit de l'Ecole.
Tous les numéros sont gagnants.
— Nous vous attendons nombreux. —

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
DE VILLEURBANNE
126, ave. Roger Salengro
69100 VILLEURBANNE

Soirée
greco-arménienne

Vous voulez découvrir les danses populaires grecques en compagnie du *Groupe Circé*, et les danses populaires arméniennes en compagnie du *Groupe Sassoun*.
... Alors rendez-vous à la Maison de la Culture Arménienne de Villeurbanne
(Tél. : 78 - 93 - 57 - 43)

Le Vendredi 24 Juin à 20 h 30
— Buffet — Danses — Musique —
Participation aux frais : 50 Frs.
—Boissons en sus—

U.G.A.B. - MARSEILLE

DINER DANSANT

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
vous invite à participer à son *Grand Dîner Dansant annuel*,
le Samedi 25 Juin à 20 heures
dans les Salons du Restaurant « LA MER »
Musique arménienne — Tombola
Pour tous renseignements et réservations : Tél. 42. 83. 13. 73 / 91. 76. 10. 17

La Fête Champêtre de l'Ecole Tebrotzassère

LE DIMANCHE 26 JUIN A PARTIR DE 11 HEURES

REMISE DES PRIX — THEATRE DES ENFANTS — CHORALE — DANSES — STANDS DE JEUX — CONCOURS DE TAVLOU
Animation musicale avec l'Orchestre de HOVIG OUZOUNIAN
Avec la participation exceptionnelle de :
EVELYNE ALTOUNIAN *ISABELLE ICHKANIAN*

et l'Ensemble Folklorique arménien **NAVASART**

Venez déjeûner avec nous dans le Parc de l'Ecole
à partir de **11 heures**
Buffet — Plats chauds — Boissons

Accès SNCF : 15 mn. par Gare de l'Est — Changement à Bondy puis direction Gargan — descendre à Pavillons s/Bois.
Accès autoroute : 10 mn. par A3, sortie Bondy RN3, Direction Pavillons s/Bois (à droite après le Garage Renault sur RN3), puis Le Raincy.

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY — Tél. : 43. 81. 01. 72

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1993 Յուլիս 1-էն փոխուած են Գերմանիոյ քաղաքներու Թղթատարական Թիւերը (Հինգ Թիւի վերածուած)։ Կարգ մը բաժանորդներ, ցայսօր, չեն հաղորդած մեզի նոր Թիւերը, ինչ որ պատճառ է ուշացման անկանոնութիւններու։ Կը խնդրենք որ խնդրոյ առարկայ բաժանորդները հաղորդեն մեզի նոր Թիւերը։

U.G.A.B. - Paris
Ile-de-France de l'UGAB
organise
La Fête de son Ecole
le Samedi 25 Juin à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

U.G.A.B - *Marseille*

Colonie de Vacances

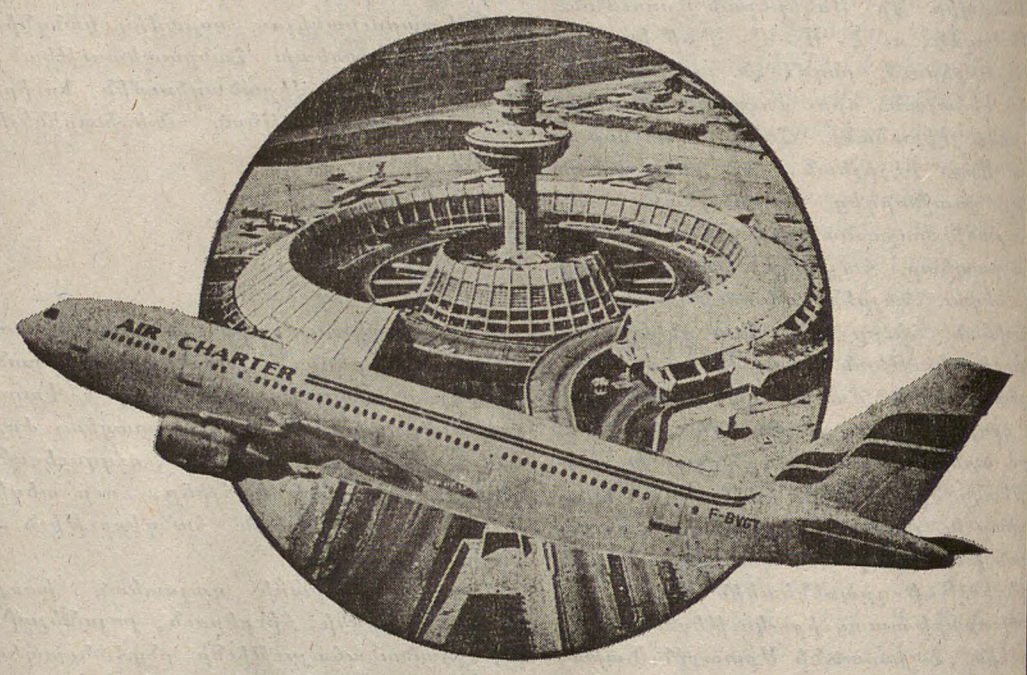
La Section de Marseille de l'U.G.A.B. a le plaisir d'annoncer qu'elle organise son 11ème camp de jeunesse (7-14 ans) qui aura lieu dans les belles montagnes du village de VARS, du 9 au 30 Juillet.

Pour les renseignements complémentaires, prière de téléphoner à :

—— Mme Herminé Anfissioni : 91. 73. 95. 31
ou
—— Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28.

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 **FAX: 42 25 41 21**

Enseignement accéléré de l'arménien par la méthode audiovisuelle

Se référant au succès de cet enseignement obtenu en 1993
l'Association MACHTOTZ
pour la défense et le développement de la langue arménienne
organise
un STAGE DU 11 AU 30 JUILLET
à la Cité Universitaire - Pavillon d'Arménie — 57, Bd Jourdan, Paris 14e
Le stage est destiné aux élèves non-arménophones ou arménophones débutants, à partir de 8 ans, voulant apprendre rapidement à *PARLER*, *LIRE* et *ECRIRE* l'arménien.
Le stage se déroulera du Lundi au Vendredi de 10h à 12h30 et de 14h à 16h.
L'enseignement est donné par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones*.
Participation : 600 F., comprenant les 60 heures de cours et le Manuel prêté à l'élève (soit 10F. de l'heure).
RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS : Tél. : 47 50. 97. 51
• *FORMATION DES ENSEIGNANTS D'ARMENIEN :*
Des conférences d'initiation à la méthodologie de l'enseignement audiovisuel, ainsi qu'une pratique de cet enseignement sont prévues. Nous consulter.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 24
VENDREDI
24 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·356 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.356

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ՄԱՍԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, «Փափամ» շաբաթաթերթը կ'արձագանգէ նաեւ այս նիւթին։ --

*
**

«Փափամ»ի մէջ բաժին մըն ալ յատկացուած է վերի խորագրով։ Թերթը կը գրէ որ սա շրջանին երբ նոր օրէնքներու մասին կը խօսուի անտեսական դժուարութիւններու լուծման համար, Թուրքիոյ Տնտեսական Վարչիքը դիտաժողով մը կազմակերպեց Ունեւորութեան Տուրքին մասին։ Գիտաժողովը կազմակերպուած էր Մարմարա Քաղաքագիտութիւններու Միութեան չէնքին մէջ, հաղիսաւարութեամբ Պոզպիլիի դասախօս՝ Այհան Աֆթալի։ Մասնակցեցան յայտնի քաղաքագէտներ ու լրագրողներ, որոնք կանդրադարձան այն փաստին վրայ թէ անցեալի մէջ ունեւորութեան տուրքը չկոթռուեցաւ քաղաքական նպատակներու հետ եւ դարձուեցաւ իբրեւ ճնշումի միջոց փոքրամասնութիւններու վրայ։ Ականք արձագանգեցան հետեւեալ կերպով։

Երկմագ Ազդոյնլու։ -- «Ունեւորութեան Տուրքը եւ անոր յաջորդող Սեպտեմբեր 6 -- 7-ի դէպքերը պատճառ դարձան որ մեծ թիւով ոչ -- իսլամները լքեն առեւտուրի հրապարակը եւ անոնցմէ պախուած տեղերը լեցուին մահմետական գործարարներով»։

Ալեքսանտրա Պոմպրիաս։ -- «Ես այդ շրջանին 12 տարեկան էի։ Հայրս նպարավաճառատուն մը ունէր։ Մեզի 5 հազար լիրա տուրք սահմանեցին։ Բայարձակաւէս ի վիճակի չէինք վճարելու։ Եկան ու մեր տան կարասիները հաւաքեցին, մինչ դեռեւին մոմլաթը առին տարին։ Հայրս ալ ղրկուեցաւ Աչքալէ աշխատանքի ճամբար։ Այս կերպով թէ՛ մեր խանութը, թէ մեր բոյնը փուլ եկաւ։ Հայրս վերադառնալէ վերջ ուրիշի մը խանութին մէջ աշխատեցաւ որպէս գործաւոր»։

Ունեղիրներու մէջեւ կը գտնուէր Ունեւորութեան Տուրքի մասին գրուած նշանաւոր դիրքին հեղինակը Բրտւան Ադար, որ խօսք առաւ։ Ան ըսաւ որ այս տուրքը անտեսական անհրաժեշտութիւն մը չէր։ Անիկա դիտակցաբար գործադրուած անտեսական ցեղասպանութիւն մըն էր։ 1942-ին փոքրամասնութեանց անդամները մի առ մի ցանկագրուեցան եւ վերջն ալ ենթարկուեցան Ունեւորութեան տուրքի։ Վարչապետ Սարաճօղլու դռնեղակ դաղտնի նիստ մը ընթացքին ըսած էր որ «Ունեւորութեան Տուրքը ոչ -- իսլամներէն պիտի գանձենք»։ Կիրարկումն ալ այդպէս եղաւ։

Պատմաբան Մէթէ Թունճայ ըսաւ։ -- «Այդ շրջանի վարչապետը Թիւրքիւնիւ էր։ կարելի էր Պոչնաքները, Չէրքէզներն ու անոնց նմանները թրքացնել, բայց փոքրամասնութիւնները թրքացնել կարելի չէր։ Այս պատճառաւ անոնք պէտք էր մեկուսացուէին։ Լաւ կազմակերպուած պետական քաղաքականութիւն մըն էր եւ ինչ մեղք որ այդ քաղաքականութեան չափնակութիւնը այսօր ալ կը կիրարկուի։ Պէտք էր որ այսօր կէս միլիոն Ցոյներ գտնուէին այստեղ։ Մինչդեռ միայն երկու հազար Ցոյն մնացած է։ Ասիկա դիպուած մը չէ»։

4305 թիւ Ունեւորութեան Տուրքի օրէնքը 1942 Նոյեմբեր 12-ին ընդունուեցաւ Խորհրդարանին կողմէ եւ անմիջապէս գործադրութեան դրուեցաւ։ 16 տարիս մնաց գործադրութեան մէջ, յետոյ վերցուեցաւ։ Այն տուրքերը, որոնք չէին գանձուած, ջնջուեցան։

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ԿՈՉԸ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ -- ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Շաւղ Ազնաւուր Ցունիս 21 թուակիր շրջաբերական նամակով մը (Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնական թուղթի վրայ, ուր արձանագրուած է իր հանդամանքը՝ Ambassador at large) Հայաստանի շրջուն դեսպանը լրագրողներու ուշադրութեան կը յանձնէ Հայաստանի տագնապալի վիճակը, յիշեցնելով մանաւանդ Ցունիս 24-ին եւ 25-ին Գորֆու գումարուող եւրոպական վեհաժողովը որու ընթացքին պիտի քննարկուի նաեւ Հայաստանի դիմումը Եւրոպական Միութեան։ Հայաստան դիմած է որպէսզի իրեն յանձնուի մաս մը Միութեան ամբարած 20 միլիոն յաւելուած արմտիքէն (որ իրեն 35 տոլարի կը նստի թոն գլուխ) ինչ որ թոյլ կուտայ Հայաստանի որ քանի մը ամիս ապահովէ ամէնէն ընչազուրկ բնակչութիւններու հացի կարիքները։

*
**

Հայաստանի եւ Իրանի միջեւ սահմանամերձ առեւտուրի բացումի թուականը որ նախատեսուած էր Ցունիս 11, ապա միայն թէքնիք պատճառներով յետաձգուած, դեռ չէ ճշդուած։ Միւս կողմէ սահմանուած է մաքսատուրքէ ղերծ առեւտուրի չափը։ կարելի է մինչեւ հազար տոլար արժողութեամբ ապրանք ներածել կամ արտածել առանց որեւէ տուրքի։ Տուեալ դումարի գերազանցման պարագային մաքսատուրքեր կը գանձուին Հանրապետութեան օրէնսդրութեան համապատասխան։

Իրանի դործավար Ա. Սոփհանիի փոխնախագահ Գ. Ցարութիւնեանի կողմէ Ցունիս 21-ին ընդունման առթիւ քննարկուած են երկու երկիրներու կապերու համակարգման պետական յանձնաժողովներու միացեալ նիստին, Երեւանի մէջ Իրանեան ապրանքներու ցուցահանդէս -- վաճառքի կազմակերպման, եւայլն, առընչուող հարցեր։

Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեան ընդունած է Իրանի Հանրապետութեան մէկ պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէր Արտաքին նախարարութեան ընդհ. յարաբերութիւններու բաժնի տեղակալ՝ Մորտեզա Մարմատի եւ միասնաբար խօսած են երկկողմանի համագործակցութեան հնարաւորութիւններու մասին։ Մարմատի տեղեկութիւններ ուզած է նաեւ Լ. Ղարաբաղի հակամարտութեան քաղաքական կարգաւորման աշխատանքներու վերաբերեալ։

*
**

ՀԱՅԿ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՒ ԾՈՎԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Գլխաւորութեամբ՝ Բ. Ամրբեկեանի ԳՀ ԳՀ-ի պատուիրակութիւն մը Պուքրէշի մէջ մասնակցեցաւ Սեւծովեան անտեսական համագործակցութեան խորհրդարանական Գ. վեհաժողովին, որ բացուեցաւ Ցունիս 21-ին։ Ի չարս այլ հանդիպումներու, Բ. Ամրբեկեան տեսակցած է յատկապէս Ռումանիոյ Ծերակոյտի նախագահին եւ Ամանիոյ Ծերակոյտի նախագահին եւ Ամբասադրին հետ, խօսելով հայ - ռումանական կապերու մասին։ Պատուիրակութիւնը հանդիպում մըն ալ ունեցած է տեղւոյն հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ իր հաւանութիւնը տուած ըլլալով (10՝ թէր, 5 ձեռնպահութիւն՝ Պրազիլ, Զինաստան, Նիժերիա, Փաքիստան եւ Նոր -- Զելանտա), Ֆրանսա Ցունիս 23-ին կը ձեռնարկէր իր «Թուրբուազ» մկրտուած դրծողութեան Ռուանտա։ Ընդդիմադիրները չատ են սակայն, նոյնիսկ Ֆրանսայի միջամտանութեան ծոցէն ներս եւ պալատիւր չէրցաւ համոզել որ ճիշդ բան մը կ'ընէ։ Ֆրանսա, արդարեւ, բաւական քննադատելի դործունէութիւն մը ունեցած ըլլալով երկրին մենատիրական վարչակարդին հետ (դինուորական եւ նիւթական օժանդակութիւն, յանձնառութիւններ), իր նախաձեռնութիւնը չի կրնար ընդունիլ բոլորին կողմէ։ Ամէնէն առաջ, եկիրին ապստամբ՝ Հայրենասիրական ճակատը որ կրկնած է իր բուռն ընդդիմութիւնը, չհետելով թէ Ֆրանսայի միջամտութիւնը «պատերազմի յայտարարութիւն» կը նկատէ։ Ֆրանսայի միջամտանութեան մէջ, ձայներ (Մէնմէտ, Պօմէլ) բարձրացած են։ Նկատել կը տրուի նաեւ թէ մինչ երբեմն մարդու տունը երբ տանտէրը չուզեր, յետոյ՝ ինչ պիտի ընեն ֆրանսական ուժերը, քանի որ հրահանդուած է իրենց որ կռուող ուժերու բաժանումով պէտք չէ զբաղին։ Պալատիւր չհետեց մարդասիրական բնոյթը։ «Սահմանափակ հետանկար մը Ռուանտայէն ներս, Զայիրի սահմանին մօտ, ուր, կ'ըսուի թէ 8000 վտանգուած Թութցի» կայ կ'աւելցնէ Պաշտպանութեան նախարարը։ Բայց, համոզուղները քիչ են եւ առայժմ միայն Սենեկալը կայ Ֆրանսայի կողքին, այսինքն՝ ափրիկեան երկիրները դէմ են եւ Մէմէհի համար Ռուանտայի հարցը պէտք է Ափրիկեցիները կարգադրեն։ Ֆրանսական ուժերը մինչեւ Ցունիսի վերջ պիտի մնան եւ բնաւ յստակ չէ թէ ինչ պիտի ընեն կամ ինչ պիտի կարենան ընել։ Ցարդ, 500 հազար կը նկատուի մեռելներու թիւը։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան նոր քարտուղարը Ա. Լիմանուէլի 14 անդամներու սահմանափակեց նոր ղեկավարութիւնը (19-ի տեղ) եւ որոշեց արտակարգ համագումար մը հրաւիրել Հոկտեմբերին, որպէսզի չարքայինները խօսք առնեն։ Վերջին չորս տարուան մէջ 5-րդ արտակարգ համագումարն է եւ ցարդ ժողէսի կուսակցութիւնը ոչ միայն ինքզինք չի գտներ այլեւ խղճալի պատկեր մը կը պարզէ, իր ներքին մրցակցութիւններով, հոսանքներով, սերունդի պայքարներով (fատրա) եւայլն, եւայլն։

ՌՕԼԱՆ ՏԻՒՄԱ. որ ստանձնած էր Թուրքիոյ վեց քիւրտ երեսփոխաններուն պաշտպանութիւնը, Սթրազպուրկի մէջ դիմած է Մարդկային իրաւանց Եւրոպական յանձնախումբին, դանդատ ներկայացնելով Թուրքիոյ դէմ։ Ան ամբաստանած է Թուրքիան որ վեց քիւրտ երեսփոխաններուն ազատ արտայայտութեան իրաւունքը կաշկանդած ու ապօրինի կերպով երկարած է անոնց դիպատ մնալու ժամանակը։ Տիւմա յայտնած է նաեւ թէ Թուրք կառավարութեան դէմ քաղաքական պայքար մըն ալ պիտի տարուի ու միջոցներ ձեռք առնուի կանխելու համար Թուրքիոյ Եւրոպական Խորհուրդին անդամակցութիւնը։

ԼԱՏՎԻՈՅ 500 հազար ռուսախօսները մինչեւ 2000 թուականը «անհայրենիք»-ներու (ափաթրիտ) կը վերածուին իբրեւ հետեւանք քաղաքացիութեան այն օրէնքին զոր Խորհրդարանը քուէարկեց Ցունիս 21-ին։ Այժմ ամէն ինչ կախում ունի նախագահ Ուլմանիսէ որ պէտք է ստորագրէ հրովարտակը եւ այնքան ալ ապահով չէ, որովհետեւ արտասահման եւ նոյնիսկ ներսը քննադատութիւնները չեն պակսիր։ Օրէնքը քաղաքացիութիւն կը չնորհէ միայն առնուազն 10 տարիէ ի վեր լատվիացիի հետ ամուսնացած ամուսիններու։ Ով որ Լատվիա մտած է 1940-ի եւ 1990-ի (կցում եւ անկախութիւն) միջեւ «ապօրինի» ձեւակիւ կը նկատուի եւ պէտք է

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(23 Juin)

«Dérive turque»

Վերոյիշեալ խորագրին տակ, Մարք Բրավէց ծանր յօդուած մը տորագրած է Թուրքիոյ դէմ որու հաչուեկշիռը մարդկային իրաւանց դետնի վրայ ահաւոր պատկեր մը կը պարզէ, ինչպէս կը հաստատէ «Իմնըսթի Ինթէրնէչընըլ»ի տեղեկագիրը։ 1993-ի հաչուեկշիռը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ։ -- 874 քիւրտ դիւղեր քարուքանդ, 135 մահացում առանց դատաւարութեան, 25 մեռեալ չարչարանքի տակ, 510 սպանութիւն ինքնութիւն չճշդուած մարդասպաններու կողմէ։ Նոյն տարին, 57 լրագրող բանտարկուած են, 231 տարի բանտարկութեան պատիժ սահմանուած է մտաւորականներու (դրող կամ լրագրող) կարծիքի պանագան յանցագործութեանց համար և իշխանութիւնները 260 դրաւումի ձեռնարկած են (թերթ և պարբերաթերթ)։ Միայն այս Մայիս ամսուան ընթացքին չարչարանքի տակ 31 հոդի մեռած է, այսինքն՝ աւելի քան ամբողջ նախորդ տարուան ընթացքին։ Քրավէց կ'ըսէ՝ «քանի մը օրինակներ են միայն»։ Ամէն ինչ այնպէս կ'ընթանայ, որ կարծես Տիկին Չիլլէր այլ քաղաքականութիւն չի կրնար երեւակայել Քիւրտերու նկատմամբ քան՝ վտոթարադոյնը։ ՓՔՔ-ի բիւրտ գործունէութիւնն ալ դատապարտուած է Էմընսթիի կողմէ (50 սպանութիւն քաղաքական անձնաւորութեանց կամ լրագրողներու)։ Բայց, կը դրէ «Վիպերասիոն»ի աշխատակիցը չի բաւեր արդարացնելու համար Թուրք կառավարութեան քաղաքականութիւնը։ Ոչ-քիւրտ համալսարանական Պէչիկճիի դէմ 66 դատ բացուած է եւ 120 տարի բանտարկութեան կրնայ դատապարտուիլ։ Ճիշդ է որ 1991-ի Թիւ 3717 հակահարեկչական օրէնքը կ'արտօնէ հետապնդել մտաւորականները, դրագէտները, լրագրողները եւ քաղաքական դէմքերը առանց մեծ փաստերու։ կ'արդիլէ։ -- «բերանացի թէ դրաւոր որեւէ քարոզչութիւն, ժողով, հաւաքոյթ կամ ցոյց որոնց նպատակն է վնասել Թուրքիոյ Հանրապետութեան անբաժանելի միութեան, ազգին եւ իր հողամասերուն, առանց նկատի առնելու մեթոտը, մտադրութիւնը եւ խնդրոյ առարկայ գաղափարները»։

Ցօդուածագիրը իր դրութիւնը կը վերջացնէ սպէս (կուտանք բնագրին լեզուով)։ --

«Il n'y a rien à ajouter sauf à rappeler que ceci se passe en Europe, dans un pays ami et cajolé par la France, récemment visité par M.M. Léotard et Juppé, et que la France se tait».

սպասէ մինչեւ 2000 հպատակութեան դիմում կարենալ ընելու համար։ Եթէ նախագահը, մինչեւ 15 օր չստորագրէ հրովարտակը, օրէնքը կրկին կը ներկայացուի Խորհրդարանին։

ԵԳԻԱԿԱՆԻ Ծովափի Մարմարիս գրօսաշրջական վայրը երկու ռումբեր պայթած են առջի օր եւ 9 հոգի վիրաւորուած է (5 -- 6 գրօսաշրջիկ), նախորդ օրն ալ (Ցունիս 21) տասը հոգի (6 գրօսաշրջիկ) վիրաւորուած էին նոյն շրջանի այլ ծովափ մը։ Կը կարծուի որ քրտական ըսպառնալիքներու գործադրութիւնն է թրքական գրօսաշրջիկութեան վնասելու համար։

ՑՈՒԹՊՈՂԼի Համաչխարհային Բաժակի Ցունիս 22-ի մրցումներն ալ նախատեսուած արդիւնքներ չեն տար։ Բոլորովին անակնկալ մը եղաւ Ռումանիոյ Ջախջախիչ պարտութիւնը Զուիցերիոյ խումբին 1-ի դէմ 4 կէտով։ Միացեալ -- Նահանգներն ալ յաղթեցին Գոլոմպիոյ՝ 2 -- 1։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հ. Տաճատ Եարտըմեանն է երկրորդ գըրողը որուն գիրքին «Հողը», (Վենետիկ, 1993) կ'անդրադառնամ «գրական նոր տարածութիւններու փնտռտուքը» հետաքրքրութեանց ընդհանուր ծիրին մէջ: Արա Գաղանճեանին հետ հաստարակաց իր գիծը՝ իր կարողութիւնն է ազգային աւանդական հոսանքէն դուրս ցատքելու ու նոր հեռանորութիւններէ դրելու:

Եարտըմեան գրական երեւոյթ է ժամանակակից մեր գրական մշակոյթին մէջ: Այս վերագրումին քացատրիչ տարրերը չորս են -- իր կրօնականի հանգամանքը, իր բանաստէր ըլլալը, իր հանրային ջիղը եւ իր բանաստեղծի տագնդը: Ֆիչ անդամ է որ այս յատկանիշները մէկ անձի մէջ ժամադրուին: Առաջին երկուքը՝ չատ ընթացիկ տիպար մը կը տարազեն -- Մխիթարեան միաբաններուն մէկ կարեւոր մասը, եւ նաեւ Առաքելական եւ Աւետարանչական եկեղեցական մտաւորականութենէն չատեր: Հանրային ջիղը որ արտայայտութիւն կը գտնէ ուսուցչութեան, լրագրութեան տարածքներու մէջ քիչ անդամ է որ կը գտնենք բանաստէր-կրօնականին մօտ վանքերու պատերէն դուրս որովհետեւ բանասիրական գործը մենութեան եւ գրադարանային լայն միջոցներու կը կարօտի: Ինչ որ գրական կը դարձնէ այս բարդ անձը մեր ժամանակակից մշակոյթին մէջ՝ իր անձին ու գործին բերած նորութիւնն է: Գաղտնիք չէ որ Սիփւանը մեր մշակութային միջավայրին տագնդ ու համալսարանական կրթութիւն չէ որ կը պակսին այլ զօրաւոր յանձնառութիւնը՝ նուիրուելու մտածումի կեանքի մը, ի գին ամէն զոհողութեան: Տաճատ վարդապետին մօտ այս է որ կը գնահատեմ: Մէկ բառով եթէ ուզենք զայն յատկանշել՝ «մտաւորական» բառը պիտի գործածենք:

Հարցը որ կը ծագի հետեւեալն է - ինչպէ՞ս հաշտեցնել կարզապահ, ոգեպաշտ եւ խորապէս յանձնառու հոգեւորականը արդի բանաստեղծին հետ որ հրապարակի ամէնէն անհաշտ, ըմբոստ եւ ինքնանկախ տարրն է: Յետոյ, ինչպէ՞ս բանաստէրը որ մանրամասնութեանց ու բացարձակ ճըշդրտութեանց սիրահարն է՝ կրնայ բնականիլ այն դանկին մէջ ուր անիշխանական քերթողը բոյն դրած է արդէն: Անոնց կենակցութիւնը թէ՛ տագնապ կը ստեղծէ եւ թէ ալ բարձրորակ իմացականութեան մը վկայագիրն է, պայմանաւ որ քերթողին ինքնատպութիւնն ու արուեստի զգայարանքը չտուժեն ատկէ:

Ինծի կը թուի թէ, լաւագոյն պարագային, այս բոլոր յատկանիշները իրենց հակասութիւնները «կը ցոլացնեն» բանաստեղծութեան մէջ: Չեմ կրնար ըսել «կը ներդաշնակեն» որովհետեւ Աստուածային օրինաչափութեան կամ Մտածումին եւ մարդկային քաոսին մէջեւ գոյութիւն ունեցող հակադրութիւնը կը մնայ անարտայայտելի թէմա որուն չի մօտենար բանաստեղծը եւ ամէն որմէ անկարելի է որ փախչի: Հոգեւորականի ազեմ, անձնական խոր հաւատք ու համոզում մէկ կողմէն, եւ կեանքի անհեթեթին իրականութեան ամէնօրեայ ապրում, մարդ ըլլալու անյոյս անճկութիւնը միւս կողմէն կը ըզկտեն անոր էութիւնը: Սահմաններ կան որոնք չի կրնար անցնիլ, առեղծուածներ կան որոնց լուծումը վեր է իր մարդկային հասողութենէն, բանաստեղծի յատուկ մենամարտներ կան որ ամէն երկվայրկեան պիտի մղէ լեզուին, մըտքին, երեւակայութեան, ձեւին, զգայարանքներուն հետ որպէսզի կարենայ դիմանալ ու ստեղծել: Առաւել՝ տագնապները կուսակրօնի իր ճակատագրին, Հայու իր կացութեան եւ մարդկային փշրանք մը ըլլալու ճշմարտութեան հետ - գերմարդկային ուժ պէտք է այս բոլորին իշխելու համար: Ահա ինչ դիմադարձ կը յանդի բանաստեղծը:

Ճամբան որ կը տանի ո՛չ մէկ տեղ
կ'իջնէ կոկորդէս վար միշտ աւելի
ներս միշտ աւելի խորունկ
գոյանկար մը իրրեւ...
ապրեցաւ ամբողջ փոշիովը
մնացող շուքերուն
ո՛չ մէկ տեղ ո՛չ մէկ ատեն
եւ ո՛չ մէկուն հետ ժամադրուած

ե՞րբ էր ճակատը ուզեց հին
ծառի մը բունին տալ
գտնել լսել խորհուրդը կեանքին
վերդաշնաւորել հող ու շունչ
առնել խորութիւն եթէ կարելի էր
արմատ ներտել հունտի նման
առանց ... մեռնելու ... երբե՛ք

անապատի գունին մէջ պատրանք
ցանեց
ո՛վ որ գովեց ջուրն ու բերքերը
այս հողին
ու չեկաւ երբեք այս կողմերը
փակուղիի բերանին իր անունը
հարցնելու

... փակուղին փակ է հիմա ինքնիր
վրայ հակած
այնքան մութ ու պաղ
հողին նման անշնչելի անաւարտ

- ափերդ կ'ակօսուին ափերուս մէջ
երկինքն ի վեր եւ երկիրն ի վար
խզուելով

Եարտըմեանին «Հողը» կը հակադրուի կրօնքի «ժայռին» դէմ ու կուտայ մեզի բանաստեղծին պաղտնիքը: «Հողը», այսինքն այն խարխոյը, տակուն յենարանը որ մարդկային էութիւնը պէտք է հայթայթէ կը մնայ անհասանելի, փակուղիին ծայրը ուրկէ ոչ մէկ ելք կայ: Ուրե՞մն, ի՞նչ մնաց բանաստեղծին - յուսահատութիւնը, ոչնչութիւնը մարդ ըլլալու: Ինչ որ մարդիկ ըսին կեանքի եւ արուեստի եւ կրօնքի մասին, ինչ խմաստութիւն որ մարդկութիւնը տուաւ իրեն՝ անապատի մը դուրսին մէջ ցանուած պատրանք մըն է, այսինքն՝ անհեթեթ, չինծու, անօգուտ իրեն համար: Եւ վերջին երկու տողերով ուր ազօթքի մը յոյսը կը ներկայանայ, արդիւնքը նորէն խզում մըն է իրեն համար, երկրէն ու երկինքէն հաւասարապէս:

Այս անել կացութիւնը որուն մատնուած է բանաստեղծը մէկ ելք ունի որուն սակայն ան չէ յանդիր: Բանաստեղծութիւնը որ կը գրուի «Ոչնչութեան» մասին կը հերքէ այդ Ոչնչութիւնը: Միակ փըրկելի իրականութիւնը ուրեմն արուեստն է: «Փակուղի» բառը ինքը ելք մը չէ՞ վակուղիէն դուրս: «Այդ ելքը տեղ մը չի տանիր» կ'ըսէ բանաստեղծը...: Ճիշդ է այս, սակայն որքան ատեն որ «բառ» ունինք մեր մէջ, այնքան ատեն այդ յոյսը կը մնայ: Այդ էակ է «երբեք» բառին իմաստը: Բանաստեղծը պիտի չարունակէ, Ալպէռ Քամիւի Սիզիֆոսին նման իր անյոյս ճիգը ու իր միակ յաղթանակը հաւանաբար այն երկվայրկեանն է երբ կ'որոշէ նորէն ծայրէն սկսիլ հակառակ որ դիտէ թէ ծայր չունի...:

Ճայողղ գործ է այս «Հողը», Եարտըմեանի ցարդ գրածներուն ամէնէն հասունն ու հաւասարակշռուածը: Բառերէն անդին՝ պատկերները կ'իշխեն անշուշտ: Բայց էութենական «Հողը»ին փնտռտուքը, խուզարկութիւնը լոկ կայան մըն է բանաստեղծին երկար արկածախնդրութեան մէջ: Եարտըմեանին յաջորդ հատորը պէտք է յաջողի քայլ մը անդին անցնիլ հողին յաճախանքէն ու մտնել բացարձակ անորոշութեան, անստուգութեան եւ տիեզերական հեղձանքին ոլորտները ուրկէ կը խօսի այսօրուան յետարդիական բանաստեղծութիւնը:

ՍՈՒԱՑԱՆՔ

ԱԶԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆԻ

Հրատարակութիւն՝ Ալեք Մանուկեան
Մշակութային հիմնադրամի,
Լոս - Անճըլըս,
«Ալրիլ» տպարան
1993

ՍՐԲՈՑ ՍԱՀԱԿԱՑ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՑ

Քրիստոնեայ Հայաստանի ամէնէն մեծ տօներէն մին է Սրբոց Թարգմանչաց տօնը, նուիրուած Ս. Սահակ Պարթեւ Հայրապետին եւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոց Վարդապետին եւ իրենց առաքելադործ աշակերտներուն:

Զորրորդ դարուն, ազգայնացած քրիստոնէութեամբ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին կը կազմակերպուէր ընդհանուր ասեկերական եկեղեցիին զուգահեռ, ինքզինք նուիրելով ներքին առաքելութեան՝ հոգեմտաւոր չարժումներու, յղացման եւ գաղափարական աշխատանքով ջահակիրը հանդիսանալու Արեւելքի քրիստոնէութեան:

Համաճայն Ղազար Փարպեցի Հայոց պատմիչին քաղաքականօրէն հետզհետէ տկարացող Հայաստան այն օրերուն իրարու լծակցող հոգիներուն մէջ պիտի գտնէր իր ցեղին յաւերժացումի խորհըրդանիշը, ի հեճուկս իր իսկ գոյութեան սպառնացող ներքին թէ արտաքին վտանգներուն:

Եթէ կեանքի մէջ ամէն արժէք տատապանքով մը ձեռք կը բերուի, իրարու լծակից եւ գործակից հոգիները իրենց առհաւատչեան պատճ են հաւատքի եւ հայրենիքի աննահանջ հաւատարմութեան մէջ:

Ահա այսպիսի ճգնաժամերուն էր որ հայ հոգիներուն մէջ կը կերտուէր մշակութային թագաւորութիւն մը, քրիստոնէութիւնը հայացնելու, որպէսզի Աստուած հարցն մերոց հայերէն խօսէր իր ընտրեալ ժողովուրդին հետ:

Ս. Սահակ, Լուսաւորչի սերունդին վերջին չառաւիղը, իր ժամանակին ամէնէն զարգացած հայրապետը, միտքն, կազմակերպիչն ու ղեկավարը դործին, Ս. Մեսրոպ, մարգարէն, տեսանողն ու հոգին, երկուքով միասնաբար հիմնեցին մեր ոսկեդարեան մշակոյթը, հայ մտքի գործերով աւելի առաջնորդելու իրարու յաջորդող սերունդները դարերու ընթացքին, քան հետամուտ ըլլալ երկրաւոր փառքերուն:

Ս. Մեսրոպի չանքերով եւ ճգնութեամբ հնարուած Հայոց դիրերը, հայ միտքը պիտի ձերբազատէր օտար միտքերու տիրակալութենէն յաւերժական աշակերտութեամբ ճուլելով եւ յօրինելով իր ապրելու եւ ստեղծագործելու հայեցի հրայրքը:

Գրեթէ աննախընթաց այս չարժումը պատմութեան մէջ ձկրկնուող միակ երեւոյթը պիտի մնայ քաղաքակրթութիւն ստեղծող ազգերու չարքին, արժանաւոր տեղ մը ապահովելով հայ ազգին:

Մեր բոլոր տօները, եկեղեցական ու ազգային, թուականներ են հոգեկան նուաճումներու: Որքան ճիշդ է այս տեսակէտով մեր մեծ պատմահօր Մովսէս Խորենացիի խօսքը· «Թէեւ փոքր ածու մը եղած ենք ուրիշ մեծ ածուներու չարքին, սակայն մեզի ալ չէ պակսած մեծ գործերու իսկալը եւ զանոնք իրագործելու փառքը»:

Զմեռանք երբ մեզի պակսեցաւ հաց եւ գինուր, սակայն կտոր - կտոր մեռած եւ մաս առ մաս կորսուած ենք, երբ հաւատարիմ չենք մնացած մեր մեծ ու սուրբ թարգմանիչներու անկորնչելի ժառանգութեան:

Հայ ժողովուրդը իրաւամբ իր գոյութիւնը պարտական է իր սքանչելագործ գիրին եւ գրականութեան, որոնք միայն ամրապնդեցին լոյս հաւատքը հայ հոգիներուն եւ ազգային զգացումը սրտերուն մէջ:

Այսօր եւս երիցս երանեալ եւ յաւէտ օրհնեալ ու խնկելի հոգիներուն Սահակայ եւ Մեսրոպայ յիշատակին առիթով, իր առաջին հայերէն բառը թոթովող օրօրոցի մանուկէն մինչեւ ալեհեր ծերունին, դպրոցականէն մինչեւ գործի հայ մարդը, երախտագիտութեան պարտք մը ունինն արժանին հաւատացանելու ազգին կենսունակութեան եւ ազնուականութեան նուիրեալ մեր մտքի մշակներուն եւ «գեղջուկ բանուորներուն» սրբազան ձայնին եւ հոգեւոր անդամներուն ունկնդրելու, որոնք աննկուն կամքով եւ յարատեւութեամբ պիտի չարունակեն զարդարել դնեղին բանը, ի չարս գարուց, հոգիներու եւ միտքերու մէջ:

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ.
Յունիս 17, 1994

ՄԱՂԹԱՆՔ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

Սրբոց հարցն հոգեւորաց գմբոս Լուսաւորչաց, Լուսաւորչեան շառաւիղէն պարթեւականն Սահակայ, եւ Մամիկոնեան ազատորդւոցն Մաշտոցն Մեսրոպայ, Հայկեան դպրութեանց բազմերախտ հիմնարկուաց, իմաստնախոհ իմաստասէրին երանաշնորհ Սահակայ, եւ արքունական դպրապետին հանճարաշատն Մեսրոպայ, Աթուրպայիցն գիւտի զազգս հաստատողաց, աթոռոյն եւ գահուն ախոյեանին Սահակայ, եւ հօտին ի վերայ անձնանուէրն Մեսրոպայ·

Սուրբ գրոց եւ սուրբ հարց գերազանց թարգմանչաց, ամոլակից վաստակողաց եւ չնարշխարհիկ դաստիարակաց, հայրապետին Սահակայ եւ վարդապետին Մեսրոպայ, որոց այժմ կատարեմք գիշատակ, սոցին արժանահայց ազօթիւք եւ բարեխօսութեամբ, օրհնեա եւ պահեա զուսանողս եւ զուսուցիչս հայկեան սերնդոց, եւ գիտողութիւն եւ գմեծ զգոյշութիւն ընդ պարգեւեա մեզ, մարդասէր տէր:

ՄԱՂԱԳԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Երուսաղէմ, հին տպարով
Ս. Յակոբ
1915, Յունիս 10, Դշ·

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՐՑԱԽՈՒԶՔԵՐԸ ԿԸ ՍՏԵՆ

Տասը տարիէ ի վեր եւրոպական ընտրութիւնները կարեւոր երեւոյթներ հրապարակ կը բերեն: 1984-ին Լը Փէնի եւ Ազգ. Ճակատի յայտնութեան տարին եղաւ. 1989-ին երեւան եկան բնապահները, իսկ 1994-ին Թաւիլ եւ տը Վիլիէ տակնուվրայ ըրին քաղաքական համայնապատկերը: Այսօր, Ֆրանսա այս բոլորին պատճառով, հետզհետէ աւելի կոտորակուած ու աւելի փխրուն կացութեամբ կը ներկայանայ:

Ընտրապայքարին սկիզբի չրջանին հարցախոյզները քուէներու չուրջ 40%-ը կը նախատեսէին Պօտիսի ցանկին համար, իսկ Ռոքարին 20%: Բայց արդիւնքը այն եղաւ որ աջի ցանկը որ վարչապետին պաշտօնական նեցուկը կը վայելէր, քուէներու միայն 25,77%-ը ստացաւ: Աւելի նուազ, քան 1989-ին Ժիսքար տ'Էսթէնի կողմէ գլխաւորուածը: Սակայն աւելի զչիկացումը ընկերվարականներուն որոնց հաւակնութեան հիմնաքարէն ի վեր (1971) ամէնէն տկար արդիւնքը ունեցան;

Աջակողմեան թեւին տկարացումին պատճառը տը Վիլիէի չարժումը եղաւ: Ան կը մարմնաւորէ ազգայնական եւ պահպանողական աջ մը որ դէմ է եւրոպական միութեան մը եւ կը կռթնի յատկապէս աւանդօրէն ամէնէն պահպանողական ապարէզներու տէրերուն. հողամշակներու, արհեստաւորներու, ազատ ասպարէզի տէրերու, հանգստեան կոչուածներու եւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներու:

Տը Վիլիէի խումբը չէ իւրացուցած նաեւ Փէնի օտարատեաց կեցուածքը· կողմնակից է մահապատիժին ու դէմ՝ բազմամշակութային ընկերութեան մը ու վիժումի իրաւունքին: Աջակողմեան այս երկու խմբակները դրեթէ նոյնքան ծանրութիւն կը ներկայացնեն, որքան՝ ԻՒ - ՓԷ -- ԷՈ-ի եւ ԻՒ -- ՏԷ -- ԷՓ-ի պաշտօնական ցանկը:

Ձախակողմեան ճակատին վրայ նոյն դերը կատարեց Թափի, պատակտելով քուէներու ամբողջութիւնը: Անոր քէնէարկողները տագնապէն ամէնէն աւելի վնասուածները եղան; Ատիկա այն հետեւանքը ունեցաւ որ Թափի եւ Շեվէնմեան Ռոքարէն աւելի քուէ ստացան: 1994 Մարտի Թաղապետական ընտրութիւններու աւարտին Ռոքարի յայտարարութիւնը թէ «Ձախի ճակատը փակած է իր սեւ էջը» անտեղի լաւատեսութիւն մը կը նը-

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾՐԱԳՐԵՐ

Ժէ - Ի - Ա-ն (հայկական մէջարհեստական համախմբում) իր հերթական վերջին հաւաքոյթին (Յունիս 14) հրաւիրած էր նաեւ մամուլը զայն տեղեակ պահելու համար իր գործունէութեան Հայաստանի մէջ: Յաջորդական հաղորդագրութիւններ արդէն յստակ դաղափար մը տուած են մեր ընթերցողներուն:

Նախագահ Պր. Մանուէլ Տէյիրմէնճեան հակիրճ պատկերը մը գծեց Ժէ - Ի - Ա-ի գործունէութեան 1989-էն առաջ եւ ետք, այսինքն երկրաշարժէն, ապա՝ անկախութեան հռչակումէն ի վեր: Գլխաւոր նպատակը եղած է գործել տնտեսական գետնի վրայ, ձեռնհաս անձերու մասնակցութեամբ: Կազմակերպութիւնը, ամէն ժամ, կ'այցելէ Հայաստան, ուր ունի նաեւ իր գրասենեակը:

Ամէն աշխատանք կը տանի Ֆրանսայի մէջ, քաղաքական շրջանակներու հետ, մասնաւորաբար նաեւ Առեւտուրի Գրասենեակին, որպէսզի կարելի ըլլայ օժանդակել Հայաստանի դէպի չուկայի տնտեսութիւն իր անցքին ուղղութեամբ: Ցարդ, տարուած աշխատանքները, ճնշումները Ֆրանսական շրջանակներու վրայ դրական արդիւնք տուած են: Գործունէութեան դաշտերը բազմաթիւ են՝ տնտեսութիւն, ճարտարարուեստ, առեւտուր: Ծանօթ է որ արտադրութիւնը ճամբայ չելլեր ուժանիւթի պակասին եւ շրջափակման պատճառաւ: Տեղւոյն վրայ պատրաստութեան (փորմասիոն) աշխատանք կը տարուի: Առաջին անգամ ըլլալով է որ Ֆրանսայի նախարարութիւն մը (էֆիփըման) սեմինէռ մը կազմակերպեց Երեւանի մէջ: Ծրագիրներու մէջ է դլխաւորաբար Դիւմրիի Ֆրանսական թեքում ունեցող դպրոցի շինութիւնը (այս մասին առանձին եւ մանրամասնօրէն կ'արտայայտուի մեր աշխատակիցը՝ Կարօ Յովսէփեան որ նոր կը վերադառնայ Հայաստանէն, փրոֆ. Վիկտուռուի դլխաւորած պատուիրակութեան հետ): Դպրոցը արդէն շինութեան մէջ է, բայց խորհրդանշական ձեւով, Յունիսի սկիզբը Մշակոյթի եւ Ֆրանսախոսութեան նախարարը՝ Ժ. Թուպոն հիմնարկէքը պիտի կատարէ, անձամբ: Դպրոցը կը վերջանայ 1995-ի ամառը: Հարկ է ձեռք ձգել Ֆրանսական կառավարութեան խոստացած նպաստը:

Ինչպէս կը յայտարարուէր առանձին հաղորդագրութեամբ («Յառաջ», Յունիս 22) Ժէ - Ի - Ա-ն ստանձնած է նաեւ ՍՕՍ-Ամմենիի այսպէս ըսուած «ժառանգը»: Այս առընչութեամբ լայն եւ յստակ տեղեկատուութիւն մը կատարեց Պ. Գրիգոր Փափազեան, պարզելով նախ այն պայմանները որոնց մէջ ծնունդ առած էր ՍՕՍ-Ամմենին, հովանաւորութեամբ 3 յարանուանութեանց պետերուն, ցարդ տարուած աշխատանքը ու Ժէ-Ի-Ա-ի փոխանցման պատճառներն ու պայմանները: ՍՕՍ - Ամմենիի գումարը կը մնայ անձատ եւ Ժէ - Ի - Ա-ն յանձն առած է չարունակել ՍՕՍ-ի ընթացքի մէջ եղած ծրագիրները: Բժշկական ծրագիրներու բաժինն ալ փոխանցուած է ԻՒՄԱՖ-ին:

Ժէ - Ի - Ա-ի օժանդակ դանձապահը տուաւ նաեւ նիւթական կացութեան հաշուետուութիւնը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆի Հայ Թեմի հայերէնագիտութեան լրիվնային դասընթացքներու կեդրոնին մէջ, Մայիս 30-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Պէյրութէն Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 50-ամեակի առթիւ Թեհրան հրաւիրուած Գրիգոր Շահինեան: Ան նախ տեղեկութիւններ տուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Մաշէր Գայտստեան» մանկավարժական կեդրոնին վերաբերող, ապա անցած այլ նիւթի՝ ի՛նչ մեթոտով կարելի է լեզուի դասաւանդումը արդիւնաւէտ դարձնել սահմանափակ ղասաժամերով:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ ծխական խորհուրդի կազմակերպութեամբ, Յունիս 10-ին, եկեղեցւոյ Մ. Արթինեան սրահին մէջ, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կրօնական նիւթով: Դասախօսած է հոգեւոր հովիւը՝ Արքէ Վրդ. Օղլուգեան, նիւթ ունենալով՝ «Ծառայիլ հայ եկեղեցիով, հայ եկեղեցիին հետ եւ հայ եկեղեցիին համար»:

*
**

ԱԼԹԱՏԵՆԱՅի (Գալիֆորնիա) Հ.Բ.Ը. Միութեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ «Սահակ - Մեսրոպ» վարժարանի, երաժշտական ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է Յունիս 11-ին: Խումբ մը արուեստագէտներ Վաչէ Պարսումեանի ղեկավարութեամբ դասական երաժշտութիւն մը ներկայացուցած են, հայ թէ օտար հեղինակներու գործերով (Կոմիտաս, Ա. Խաչատրեան, Տիգրան Մանսուրեան, Պրիթըն, Լոփոսի):

*
**

ԼՈՍ - ԱՆՃԼԷՍԻ մէջ, տեղւոյն «Վարդան Աճէմեան» թատերախումբը ներկայացուցած է Լ. Շանթի «Ինկած բերդի իշխանուհին» որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ «Առր լէյտի օֆ կաւատլըփ էքզիիֆ սֆուլ»ի մարզասրահին մէջ, Յունիս 11-ին տեղի ունեցած է Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ չարաթօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը: Տնօրէնուհի՝ Մարինա Տորնայի բացման խօսքէն եւ տեղեկագրի ընթերցումէն ետք, դործադրուած է դպրոցական ճոխ յայտագիր մը:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 11-ին, նախաճեռնութեամբ Հայ Օգնութեան Միութեան Ռուբինա մասնաճիւղին, տեղի ունեցած է «Տիգրանակերտի Օր»ուան տօնակատարութիւնը, ասմունքային սովորութիւններով եւ ճաշ - խրախճանքով: Բացման խօսքը կատարած է կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամուհի՝ Հուրի Նաճարեան, իսկ հանդիսավարութիւնը՝ Սօնա Շահինեան: Թաղաւորական հանդերձներով սրահ մուտք գործած են Տիգրան Խաղաւորն ու Թաղուհին, որոնց յաջորդած են բնիկ Տիգրանակերտցիները: Խօսք առած է հոգեւոր հովիւը՝ Խաժակ Ծ. Վրդ. Յակոբեան: Ճաշի պատարկութիւնը կատարուած է Տիգրանակերտցիներու առանձնական ճաշերով:

*
**

ԼԱՒԱԼի (Գանատա) Փալաս - Ռեսեփսիոնի սրահին մէջ, Յունիս 12-ին, առաջին անգամ ըլլալով նորաձեւութեան ցուցադրութիւն (Ֆէշըն Շօ) մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. ԴԵՄ-ի Լեւոն Շանթ մասնաճիւղին: Աւելի քան 800 հոգի ներկայ եղած է: Երիտասարդները ներկայացուցած են առօրեայ, մարզական, տեսքոտ, դիշերային եւ այլ զգեստներ զորս տրամադրած էին աւելի քան 30 ծանօթ հաստատութիւններ:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼի Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունիս 11-ին, Հ. Մ. Ը. Մ. Ը.-կամքի հովանաւորութեամբ եւ կազմակերպութեամբ սկաուտական խորհուրդին ճաշ - խրախճանք մը տեղի ունեցած է: Բացման խօսքը արտասանած է խորհուրդին առենապետը՝ Ֆրանսուա Գարայեան: Ելոյթ ունեցած է Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Արմէն Աւագ Քահանայ Իշխանեան: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը: Այս եւ նախընթաց ձեռնարկներու ամբողջական հասոյթը կը տրամադրուի Հ. Մ. Ը. Մ-ական ընդհանրական ճամբորդական ծախքերուն: Բանակումը տեղի կ'ունենայ Հայաստան:

*
**

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐի (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Լազարեան սրահին մէջ, Մայիս 28-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 76-րդ տարեդարձը: Օրուան բանախօսը եղած է Վահէ Անտոնեան: Պաշտօնական բաժինի աւարտին տեղի ունեցած է ճաշ: Գեղարուեստական յայտագիր մըն ալ ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծած է:

ԱՆԱՅԻՍ
ԵՒՓԻՄԷ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ
(1872 – 1950)

ՅՈՒՇԵՐՍ

Կը թուէինք տեսնել իւրաքանչիւր քարը որ կը վայելէր, մամուռները որ պատած էին մարմարներու չուրջը, դեմքերները որ կարծես ժամանակին քայքայող չունէին մէջէն մնացած էր տակաւին խունկի անօսր բոյր մը վերջին պատարագին:

Հանախօսը դմայլելի համառութեամբ մը ձարտարապետութեան ամէն նրբութիւններուն, գանոնք հրաշալիօրէն միացուցած աւերակներուն մէջէն, նկարեց մեզի բազմազբէթները, սիւներու զագաթները, ինքնայատկութիւնները. բոլոր այն տաճարներուն՝ որոնք նոյնիսկ քայքայուած մէկ կոթողը եղած են հայ հանճարին:

Հոդեզմայլ, մեզմէ չատեր, թերեւս Աւետիք Իսահակեան որ քովս նստած էր, եւ ես, այն պահուն ուր Սրբազանը ներկայացուց հրաշագեղ տաճարը Հռիփսիմեանց, տեսնել կը թուէինք չնաշխարհիկ կոյսը, արհամարհոտ ու խրոխտ, բոլոր աշխարհային փառքերուն նախընտրած նահատակուիլ: Հիմա ան սուրբ է, անմահ է, եւ իր տաճարին քարերը կը խօսին իր լուսապայծառ հոգիին, որ թերեւս մերթ հոն կ'իջնէ:

Սրբազանը ներկայացուց նաեւ հայ մանրանկարչութիւնը, մեզի ծանօթացուց զայն կատարեալ տիրապետութեամբ, փաստերով հաստատելով թէ անհամեմատ կերպով, այդ ճնքոյշ արուեստը լայնօրէն ծաղկած էր Հայոց մէջ առաւել քան ուրիշ ազգերու:

Երբեմն, անոր խօսած պահուն, կը ըզդայինք թէ մեր հիացումը անկից անդին չէր կրնար երթալ, բայց յանկարծ բանախօսը նոր թափ կ'առնէր եւ նոր բնաբանով մը կը ստեղծէր նոր աշխարհ մը արուեստի, որուն առջեւ կը պարզուէին անծայրածիր հորիզոններ, եւ մենք հեւ ի հեւ կը ջանայինք հասնիլ այն բարձունքին որ բնական եղած էր Սրբազանին: Ի՛նչքան նորատեղծ երեւոյթներ կային իրեն համար այդ արուեստին մէջ որու մասին կը խօսէր: Ան չունէր սահման եւ եթէ ունէր նոր իսկ, բանախօսը պիտի անցնէր այդ սահմանէն եւ աշխարհի առջեւ տարածէր զայն իր ոսկեղէն բարբառով:

Գեղարուեստի այսպիսի պահեր տալ դիտցողը արդէն ունի լուսապսակը անմահութեան:

Ազատ Արուեստագէտներու Միութեան տարեգրութիւններուն մէջ, շողշողուն տառերով մնացած է այդ երեկոյթը, որ արքայական խնջոյք մը եղաւ մտաւորականներուն: Հաճոյք չնաչխարհիկ՝ ոսկիով գնելը անհնար եւ անմատչելի՝ գրուեստագէտներու: Պատկեր լուսապայծառ որ վարչութեան եւ արդարադատութեան հետապնդումին ենթակայ է:

Տը Վիլիէ եւ Թափի իրենց անակնկալ արդիւնքներով չատ բան փոխեցին քաղաքական կեանքին մէջ: Առաջինը վտանգաւոր կը նկատուի իր պաշտպանած գաղափարներով որոնց մեծ մասը կը փչնի ճակատէն կուգայ. իսկ երկրորդը ծանրացաւ այնպիսի միտքերու վրայ զորս մէկդի դնելու հակումը ունէին ընկերվարականները, եւրոպական ընտրապայքարին, ինչպէս՝ Եւրոպայի պաշտպանութիւնը, դաղթականները, անդործները, եւայլն: Ասոնց քով, գործի մարդու բաւական վրդովիչ անցեալ մը խոցելի մեծադոյն կէտն է Թափիի: Ասոր, եւ արձանագրած յաղթութեան տուեալներով ան այսօր այդ ճակատին համար անխուսափելի, այլ խոովիչ ներկայութիւն մըն է:

ՔԱՂՀԱՆ

Ընտերապոյն խօսողները հոն հիւսեցին դրասանդներ Յոբելեարին ճակտին որ աչնան եղեամը համբուրած էր:

Հոն էին Ֆրանսայի ականաւոր տաղանդները, որոնք խօսեցան եւ որոնց պարգեւները վիպագիր ակադեմական Հանրի Պօրտօ, յառաջանալով բեմին վրայ դէպի Յոբելեարը, ըսաւ.

«Ֆրանսական Ակադեմիայի կողմէն կը բերեմ համակրանքի եւ յարդանքի ողջոյնը Հայ ազգին եւ Զօպանեանին»:

Ժողովուրդը վերացած, խելայեղ կը ծափահարէր: Ու Հայ Գրականութիւնը ոսկեծուխի կը ծածանէր հոն, ընդարձակ ամփիթեատրոնին մէջ, տիրապետող ու անմահ:

*
**

... Այլեւս տրամադրութիւնս չատ հեշտ չէր. Պոլսէն կուգային աննպատակ լուրեր. գրեթէ բոլոր մեկնող մտաւորականները փախստական կը նկատուէին, մանաւանդ օտար անցագիրով մեկնողները եւ թուրք կառավարութիւնը կը գրաւէր անոնց ստացուածքները: Մեզի ծանօթ գործի մարդիկ՝ որոնց յանձնած էինք մեր չահերուն հոգ տանիլ, այլեւս յուսահատ նամակներ կը գրէին. իսկ վերադառնալ ոչ մէկ կերպով հնար չէր: Ուրե՞մն...: Կորսուած էր նոյնիսկ յետին հաւանականութիւնը պահելու մեր հոն մնացած ինչքերը, գացած էին անոնք, տուն, տեղ, ամէն ինչ: Կործանո՛ւմ:

(Շար. 110)

ԼՌԻՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍ · –

Տօնապետեան, Ժովընալ, Սիմոն, Թրպօ ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՊԱՊԻԿ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Արաբեան Տէրտէրեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 17-ին, 85 տարեկանին,

SABER SEVAN SABER SEVAN SABER SEVAN

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL NOUVEAU

OFFRE SPECIALE
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
2 600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL.

SABERTOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL
75001 PARIS
TEL: 42 61 51 13
FAX: 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTE
69003 LYON
TEL: 78 60 13 66
FAX: 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN
EREVAN 10
TEL: 52 85 48
FAX: 52 54 48

STUDIO VICKEN – PARIS 94

AFFRETEUR DE ARMENIAN AIRLINES

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Մխիթեայ Վարժարանի Մայր Դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդիսութիւն։ Ելոյթ կ'ունենան դպրոցի եւ պարախումբի 120 աշակերտներ։ Երգ ու պարով, արտասանութեամբ ու թատրոնով, ներկայացնելով տարեկան իրենց աշխատանքը։

Իսիի Փ.Ա.Մ.Ի.-ի սրահին մէջ։

25 Ավիւնիւ Վիէթնոր Գոէսոն

ժամը 15-ին, Կիրակի, Յունիս 26-ին։

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ կրթասէր հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու պատասխանատուներն ու աշակերտութիւնը քաջալերելու համար։

Վիճակահանութիւն եւ անուշեղէն ու դովացուցիչներու վաճառք։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ԳՈԼՈՄՊ ԵՒ ԳՈԼՈՄՊԻ «ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ»

Մխիթեայ Վարժարանի

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

եւ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի

Կիրակի, Յունիս 26, ժամը ճիշդ 16-ին

Salle Jean Renoir
Villa des Aubépines
35, rue du Général Leclerc,
BOIS - COLOMBES

Գեղարուեստական բաժին դպրոցի աշակերտներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ՝

ՏԻԿԻՆ Ս. ԿԱՑՕՒԱԿԵԱՆ

եւ

ՏԻԿԻՆ Պ. ԵՏԷՔՃԵԱՆ

GRANDE FETE CHAMPETRE

organisée par la Croix Bleue
de Grenoble, *Section «Ani»*

pour marquer la fin de l'année scolaire
de l'Ecole arménienne

le Dimanche 26 Juin à partir de 11 h.

au lieu dit *Le Martinet*
(Commune de Rovon - Isère)
de Grenoble direction Valence
par la RN —parcours fléché

En cas de pluie la fête aura lieu
à la Salle du STAND à *St-Martin d'Hères*

Goûter et Jeux pour enfants.

Buffet arménien —
— Buvette

TOMBOLA au profit de l'Ecole.
Tous les numéros sont gagnants.

— Nous vous attendons nombreux. —

GRANDE FETE CHAMPETRE

KHANÁSSOR

à l'initiative de la FRA Dachnagtzoutioun
le Groupe Arghoutian et la Croix Bleue Section Chaville

LE 3 JUILLET

—— Parc BON REPOS ——
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV, Nat. 10)

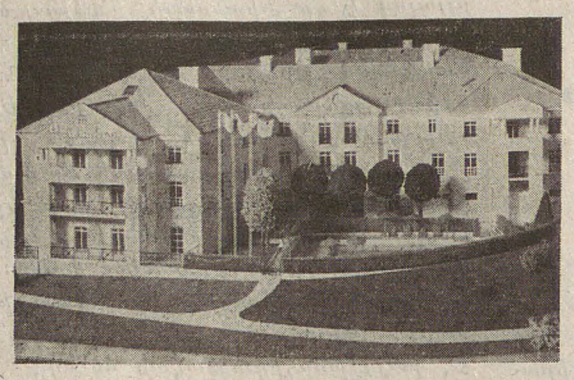
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe Requiem pour les camarades disparus
puis recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

● **Ambiance** ● **Surprises** ● **Buffet** ● Jeux

Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

Holiday Inn®

WEEK-END
EN ILE-DE-FRANCE
A Marne La Vallée
entre Paris & Eurodisney R Resort
près des Châteaux de Guermantes & Férrière,
un nouvel hôtel de charme avec 120 chambres spacieuses et de luxueuses salles de bains, restaurant, bar, piscine, fitness & parking

Promotion spéciale:

565,00 FF Chambre & petit-déjeuner pour 2 personnes par nuit.
Valable du 1er Juin au 31 Octobre 1994. (Minimum 2 nuits)
25 kms de Paris — Autoroute A 4, Sortie 12
39, boulevard de Lagny — 77600 BUSSY-ST-GEORGES
Tél. : 64. 66. 35. 65 — Fax : 64. 66. 03. 10 ou 64. 66. 69. 89

U.G.A.B. - MARSEILLE

DINER DANSANT

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
vous invite à participer à son *Grand Dîner Dansant annuel,*
le Samedi 25 Juin à 20 heures
dans les Salons du Restaurant « LA MER »
Musique arménienne — Tombola

Pour tous renseignements et réservations : Tél. 42. 83. 13. 73 / 91. 76. 10. 17

U.G-A.B - *Marseille*

Colonie de Vacances

La Section de Marseille de l'U.G.A.B. a le plaisir d'annoncer qu'elle organise son 11ème camp de jeunesse (7-14 ans) qui aura lieu dans les belles montagnes du village de VARS, du 9 au 30 Juillet.

Pour les renseignements complémentaires, prière de téléphoner à :

—— **Mme Herminé Anfissioni : 91. 73. 95. 31**
ou
—— **Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28.**

La Fête Champêtre de l'Ecole Tebrotzassère

LE DIMANCHE 26 JUIN A PARTIR DE 11 HEURES

REMISE DES PRIX — THEATRE DES ENFANTS — CHORALE — DANSES — STANDS DE JEUX — CONCOURS DE TAVLOU
Animation musicale avec l'Orchestre de HOVIG OUZOUNIAN
Avec la participation exceptionnelle de :
EVELYNE ALTOUNIAN *ISABELLE ICHKANIAN*

et l'Ensemble Folklorique arménien **NAVASART**

Venez déjeûner avec nous dans le Parc de l'Ecole
à partir de **11 heures**
Buffet — Plats chauds — Boissons

Accès SNCF : 15 mn. par Gare de l'Est — Changement à Bondy puis direction Gargan — descendre à Pavillons s/Bois.

Accès autoroute : 10 mn. par A3, sortie Bondy RN3, Direction Pavillons s/Bois (à droite après le Garage Renault sur RN3), puis Le Raincy.

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord, 93340 LE RAINCY — Tél. : 43. 81. 01. 72

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 25-26
SAMEDI - DIMANCHE
25-26 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·357 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.357

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԳի մարզկային իրաւանց եւրոպական Ատեանին առջեւ Թուրքիոյ դէմ դիմումնագիր մը ներկայացուցած է եւրոպացի վաստակաւորներու (6 Ֆրանսացի) հաւաքական մը, դատապարտելու համար ծագումով քիւրտ վեց երեսփոխաններու բանտարկութիւնը: Ֆրանսացի փաստաբաններուն գլուխն է Ռոլան Տիւմա որ, այս դատական նախաձեռնութենէն զատ, քաղաքական նախաձեռնութիւն ալ ստանձնած է: Եւրոպայի Խորհուրդի ժողովին ընկերվարական խմբակը ընդունած է պահանջել ստիպողական վիճակումի մը նշանակումը գալ չարթուան կիսին: Նպատակն է Թուրքը ներկայացուցչութեան (12 երեսփոխան) առկայումը ձեռք ձգել ժողովէն ներս եւ անկէ անդին ճնշում բանեցնել Խորհուրդին նախարարներուն վրայ որպէսզի պատժէ Թուրքիան առժամեայ արտաքսումի մը ձեւին տակ: Թուրքիա, իր կողմէ, բացարձակապէս կը մերժէ Լմնըսթիի տեղեկագիրը եւ Արտաքին նախարարութեան բանբերը կ'ըսէ թէ կազմակերպութիւնը գործովին կը սխալի Թուրքիոյ մասին եւ թէ իր ամբաստանութիւնները բնաւ չմարիա չեն»:

ՖՐԱՆՍԱՑի ՄԷՋ, ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ մը աննախընթաց ոստում մը կատարած է 1993 Մարտէն 1994 Մարտ: 175 հազար գործազուրկեր աւելցած են (նախորդ տարին՝ 130 հազար էր): Գործազրկութեան տոկոսը 12,4%-ի կը բարձրանայ այս ձեւով եւ Ֆրանսա գլուխն ալ կը գտնի եւրոպայի գործազրկութեան:

ԳՈՐՖՈՒի մէջ, Ցունիս 24-ին բացուելու եւրոպական Միութեան վեհաժողովը, ուր պիտի որոշուի նաեւ Ժակ Տըլորի յաջորդը: Երկու թեկնածուներ նախապատուութիւն ունին, բայց կան նաեւ երեք աւելի-պակաս յայտնիներ: Հաւանականները կը նկատուին պելժիացի Ժան-Լիւք Տըհէն կամ Հոլանտացի Ռուտ Լիւբերս: Միւսներն են Ցանձնախումբի փոխ-նախագահը՝ Սըր Պրիթըն եւ կ.Ա.Թ.-ի քարտուղարը՝ Փիթըր Սըթըրլանտ (Իրլանտացի): Տըլորի հաւանելիքը դրական կը նկատուի անտեսական գետնի վրայ, բայց ոչ՝ ընկերային: Այս ժողովը նաեւ վերջինն է «12»երու յաջորդ անդամ եւրոպա 16 անդամներով նոխացած կ'ըլլայ (Նորվեկիա, Աւստրիա, Շուէտ, Ֆինլանտա): Այս ճոխացումը կինայ պատճառ ըլլալ որ Ֆրանսերէնը, հոս ալ, տեղի տայ անգլերէնի: Յարդ, միջազգային վերջին հիմնարկն էր ուր կը տիրէր Մոլիէրի լեզուն, որ աչխատանքի, գրեթէ, պարտադիր լեզուն էր 18 հազար պաշտօնատարներուն: Այժմ ոակայն, Սկանտինաւներու մուտքով կինայ փոխուիլ եւ Շէքսփիրը/տիրապետել, որովհետեւ Ֆրանսա, այս անգամ չէ դրած, ինչ որ Փոնթինիու ըրած էր, Անգլիոյ եւ Իրլանտայի անդամակցութեան ատեն՝ պահանջել պարտադիր ծանօթութիւնը Ֆրանսերէնի բոլոր բարձր պաշտօնարներուն եւ դիւանագէտներուն համար:

«ՏԱՐՏԱՆԵԼՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՁԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ» խորագրին տակ, «Լիպերասիոն» (Ցունիս 24) կը նկարագրէ կացութիւնը, ժեսնելով այն հաստատումէն որ օրական 1500 նաւեր կ'օգտագործեն Վոսփորի եւ Տարտանէլներու նեղուցները առանց որեւէ ապահովութեան: Քանի մը Թուրք «կապարճներ» միայն պայքար կը տանին տարիներէ ի վեր առանց արձագանգ գըտնելու: Հիմա, յոյս մը կայ, վերջապէս կը քալլերին իշխանութիւնները որոնք այլեւս պիտակից են «բնապահական աղէտի մը» վտանգին եւ ուրեմն այս կէտը կ'օգտագործեն կրկին մէջտեղ դնելու համար փայփայ-լայնի մը չինութեան ծրագիրը ուղղակի մէջերկրականեան ափերը փոխադրելու համար Ադրբեջանի եւ Ղազախստանի քարիւղը, յարդ փոխադրուած նավթոտնիկէն: Անգարա, Ցուլիս 1-էն, նոր կանոնադրութիւն մը կը հաստատէ վտանգը նուազեցնելու համար, ինչ որ մեծ իրարանցում առեղծած է Պուլկարներու, Ռումանացիներու, Ցոյներու եւ մանաւանդ՝ Ռուսերու մօտ: Մոսկուա, բացէ ի բաց, կ'ամբաստանէ Անգարան որ բնապահպանութեան հարցը պատրուակ կը դարձնէ: Հարցը պիտի ծեծուի, Ցուծառայեցնէ: Հարցը պիտի կը հաւաքուին նիս 30-ին, Թիֆլիս ուր կը հաւաքուին Սեւ ծովի անտեսական գործակցութեան 11 երկիրներու Արտաքին նախարարները: Ցօդուածագիրը կ'ըսէ թէ 18-րդ դարու սկիզբը «Նեղուցներու հարցը» արդէն պետութեանց մղձաւանջն էր եւ այսօր կրկին օրակարգի վրայ է: Մանաւանդ երբ կարծիքով, յարդ, հրաշք է որ ողբերգութիւն մը չէ պատահած, հակառակ որ բոլոր տուեալները կան: Երթեւեկը կը տնօրինէ 60 տարուան պայմանագիր մը (Մոնթրէօ, 1936, Ցուլիս 20) երաշխաւորելու համար, Ֆրանսայի եւ Մեծն -- Բրիտանիոյ հովանաւորութեան տակ, նեղուցներու ազատ անցքը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Համաշխարհային Բաժակի Ցունիս 23-ի մրցումներու արդիւնքներն էին. -- Իտալիա -- Նորվեկիա՝ 1 -- 0 եւ Պոլիվիա -- Հարաւային Կորէա 0 -- 0: Այս վերջինը, առաջին հանդիպումն էր ուր ոչ ոք կէտ մ'իսկ կը նշանակէր:

ՀԵՌԱՏԻՊ ԵՐԷՒԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունիս 22 / 23)

ԿՐԱԿ ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԷՆ

Ցունիս 22-ի իրիկունը Նախիջեւանեան բանակը Բիչէնէկի իր դիրքերէն մեծ ըղձագիրներով անընդհատ երկու ժամ կրակած է դէպի Սիսիանի Շաղատ գիւղի պաշտպանութեան դիրքերը, առանց զոհ պատճառելու: Հայկական կողմը չէ պատասխանած:

*
**

«ԱՐՑԱԽ» ԾՐԱԳՐԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒՄԸ

Հայաստան Հիմնադրամի «Արցախ» ծրագրի իրագործումներուն մօտէն տեղեկանալու նպատակով փոխ -- նախագահ Գ. Ցարութիւնեան, ընկերակցութեամբ Հիմնադրամի գործադիր -- տնօրէն Մանուէլ Պետրոսեանի, ԼՂՀ դացած է Ցունիս 17-ին: Փոխ -- նախագահը հոն մասնակցած է նաեւ Շուշի -- Կարմիր Շուկա (ԼՂՀ-ի Մարտունիի շրջան) բարձր վոլթով էլեկտրական գիծի բացման արարողութեան: «Արցախ» ծրագրէն 200 հազար տոլար արամադրուած է անոր չինութեան:

*
**

ԼԻԲԱՆԱՆՑի ԵՐԵՍՓոԽԱՆԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐը

Նախագահ Լ. Տէր -- Պետրոսեան Ցունիս 17-ին ընդունած է Լիբանանի Խորհրդարանի անդամ Ժորժ Քասարճին (ծագումով հայ): Ծօչափուած են լիբանահայ համայնքին եւ հայ -- լիբանանեան յարաբերութիւններուն առընչուող հարցեր:

*
**

Ցունիս 20-ին ալ դինքը ընդունած է Վահան Փափազեան. քննարկած են համագործակցութեան հարցեր եւ Հայաստանի մէջ լիբանանեան դեսպանատուն մը հաստատելու հեռանկարները:

*
**

ՎԱԽԵՐԱՑՈՒՄ

Հայաստանի Խորհրդարանը Ցունիս 22-ի իր նիստին վաւերացուցած է հայեռուսական այն ռազմաքաղաքական համաձայնագիրը, որ ստորագրուած էր 1992 Օգոստոս 21-ին Հայաստանի եւ Ռուսաստանի Նախագահներուն կողմէ եւ ընդունուած՝ Ռուսաստանի Խորհրդարանին կողմէ:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԹԷ ԻՆՉՊԷ'Ս ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՆ ՀՈՂԵՐԸ

«Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ի Ցունիս 23 թուակիրը կ'արտատպէ հատուած մը, ուր հրատարակուած գիրէ մը՝ որ պէտք է հետաքրքրէ մեզ ալ: Կը հրատարակենք թարգմանաբար, մաքր կրճատումներով:

*
**

Սըր Հարոլտ Նիքոլսըն անգլիացի դիւանագէտ մըն էր: Մահերիմն էր 1914 -- 1945 թուականներուն Անգլիոյ տիրապետող գեկավարներուն, նաեւ՝ անոնց դռնծընկերը: Իր մահէն քանի տարի առաջ լոյս տեսան իր յուշերը:

Հոն կը նկարագրէ 1919 թուականի այն օրերը, որոնց ընթացքին որոշուեցաւ «մեծ»երուն կողմէ թէ ինչպէ՞ս պէտք է բաժնուին Օսմանեան կայսրութեան հողերը: Նիքոլսըն կը գրէ պաղարիւն, գրեթէ անտարբեր, թէեւ որոշ հետաքրքրութեամբ մը նեցող ոճով մը: Այդ օրերը տաղնապալից եւ ճակատագրական կը թուէին Հայկական Հանրապետութեան պատուիրակութեան համար: Մինչ ան կը ճգնէր՝ տեսնուելու համար պետական «կարեւոր» պաշտօնեաներու հետ, մի քանի տիրապետող դէմքեր անպաշտօն հանդիպումներու ընթացքին կ'որոշէին ա՛յն, որ վերջը պիտի փոխանցուէր փոքր ժողովուրդներու, իբր խմբագրուած եւ մտածուած որոշում: Ահաւասիկ հատուած մը՝ 1919 Մայիս 13-ի օրատետրէն՝ զոր հաւատարմօրէն պահած է Նիքոլսըն, եւ վերարտադրած, իր յուշերուն մէջ:

«Ռիւ Նիթօ դացի այօր, Արթիւր Պալֆուրին հանդիպեցայ (Բրիտանիոյ Արտաքին գործոց նախարարը), յետոյ դացինք Լօյտ Ճօրճի յարկաբաժինը (Բրիտանիոյ վարչապետը):

... Քարտէսը սեղանին վրայ տարածեցի, սկսայ խօսիլ: Ներս մտան Օրլանտօ եւ Սօննինի (Իտալիոյ բանագնացները), առաջինը դիրուկ, միւսը՝ թիկնեղ: Անոնք ալ հաւաքուեցան սեղանին չուրջ, կարծես հոն համեղ կարկանդակ մը կար՝ որ պիտի բաժնուէր: Լօյտ Ճօրճ սկսաւ Իտալացիներուն բացատրել իր առաջարկը (այն օսմանեան հողերուն մասին՝ որոնք դիտի դիջուէին իրենց): Իտալացիները աւելի'ն ուղեցին: «Օհ, ո՛չ, այդ չըջանը Ցոյներով լեցուն է, չէք կրնար ունենալ», կ'ըսէ Ճօրճ: «Այդ չրջանին մէջ, յետոյ ամբողջ այս ծովեզերքը, մինչեւ Ալեքսանդրէթ, չա՞տ Ցոյն կայ»: «Իսկ ես», կ'աւելցնէ Նիքոլսըն, «ստիպուեցայ մեր վարչապետին ականջին փսփսալ թէ ո՛չ, այդ չրջանը յունարնակ չէ՛»:

«Բայց անշուշտ է», կը պատասխանէ Ճօրճ, «չես տեսնո՞ր որ այդ ամբողջ չըրջանը կանաչ է քարտէսին վրայ»: Ճանկարծ, սահմռկած Նիքոլսըն կը հասկընայ թէ Լօյտ Ճօրճ, ով գիտէ ինչպէ՞ս, եզրակացուցած է որ հոն ուր քարտէսը կանաչ է, յունաբնակ է, մինչ հոն ուր քարտէսը սրճագոյն է՝ թրքաբնակ է: (Մեր. Ծնթ. Կանաչը քարտէսին վրայ կը ներկայացնէ ցածրադիր, դաշտային, յաճախ ծովափնեայ չրջանները, ի միջի այլոց Զմիւռնիոյ յունաբնակ չրջանը: Հետեւաբար այդ գիտնալով, Ճօրճ՝ աշխարհագրութենէ անտեղեակ, եզրակացուցած է որ ինչ որ կանաչ է, յունաբնակ է):

Անակնկալի եկած, Նիքոլսըն վարանումով կը բացատրէ թէ ինչ է կանաչին նշանակութիւնը՝ քարտէսին վրայ: «Բարեխառաբար», կը գրէ, «վարչապետը հիւմբրով ընդունեցաւ իմ դիտողութիւնը, եւ չարունակեց խօսիլ Իտալացիներուն»: Անոնք ալ պահանջեցին որ իրենց պետութեան տրուի հոգատարութեան (մանտա-ի) իրաւունք, Աւալեայի չըրջանին վրայ: Մենք համաձայն էինք, եթէ իրենք ալ հրաժարէին Հոդոսէն եւ Ֆեռոսմիէն: Մերժեցին»:

«Մէջտեղ հանեցինք Ազգերու Լիկայի հիմնադրական եւ սկզբունքային համաձայնութիւնը ուր կ'ընդգծուի թէ երբ հողերու բաժանում կը կատարուի, պէտք է նաեւ նկատի առնուի տեղւոյն բնակիչներուն նախընտրութիւնը: Երբ այս տողերուն պարունակութիւնը ընդգծեցի, Իտալացիները սկսան ծիծաղիլ: Օրլանտոյի գլխուկ այտերը կը չարժէին խնդուքէն, եւ իր աչքերը կ'արցունքոտէին:

... Բաժնուելէ առք գացինք նախագահ Ուտրօ Ուիլսընի չարկաբաժինը: Քարտէսին չուրջ հաւաքուեցան Քլէմանսօ, Ուիլսըն եւ Լօյտ Ճօրճ, Շէյքսփիրի երեք վհուկներուն նման (Մեր. Ծնթ. -- Մաքպէթ թատերախաղին մէջ, կաթսայի մը չուրջ հաւաքուած երեք վհուկները փոթորկոտ ապագայ մը կը դուշակեն Սկովտիոյ համար): Լ. Ճօրճ խօսք առաւ, խօսեցաւ կատարուելիք հողաբաժանումներու մասին: Ես համարձակեցայ խօսք առնել, ընդգծելու համար որ եթէ առաջարկուածը կատարուի, Պոլիս -- Պաղտատ երկաթուղին մի քանի երկիրներու բաժին լինած հողէն կ'անցնի: «Ինդիր չէ» կ'ըսեն զեկավարները, եւ կ'անցնին յաջորդ նիւթին: Ուիլսըն հարց կուտայ, -- «իսկ Եդէականի կղզինե՞րը»: Նիքոլսըն կը պատասխանէ, -- «Պր. նախագահ, անոնք յունաբնակ են»: «Եւ ուրեմն», կ'ըսէ Ուիլսըն, «պէտք է Ցոյներո՞ւն տրուին»: «Օհ, անշո՛ւշտ», կ'ըսէ Նիքոլսըն: «Օհ, անշո՛ւշտ», կ'ըսէ Ուիլսըն, եւ կը փակուի հարցը:

Հանդիպումի ընթացքին, կը գրէ Նիքոլսըն, Լօյտ Ճօրճ եւ Ուիլսըն խօսք կ'առնեն: Քլէմանսօ ոչի'նչ կ'ըսէ: Զայն այսպէս կը նկարագրէ Նիքոլսըն, -- «Կապոյտ ձեռնոցներով ծածկուած իր ձեռքերը ծալած, լուռ, փղոսկրեայ կորիլլայի մը պէս նստած մնաց»:

Կը վերջանայ այս հանդիպումն ալ:

«Զիս գրկեցին Աթթորիա պանդոկի գըրասենեակը, կը չարունակէ Նիքոլսըն, որպէսզի նօթերուս վրայ հիմնուելով կազապարեմ որոշումները՝ որոնց չուրջ համաձայնութիւն մը գոյացած էր»: Առանք էին, -- (Ա) Թուրքիա՝ Եւրոպայէն եւ Հայաստանէն դուրս: (Բ) Զմիւռնիա -- Այվալը չրջանը պիտի կցուի Ցունաստանի, իսկ Այդընի չրջանը պիտի մնայ յունական հոգատարութեան տակ: (Գ) Հարաւային Անատոլուի ծովափի մեծ մասը, նաեւ Գոնիան պիտի յանձնուին Իտալիոյ հոգատարութեան: (Դ) Մնացած ծովափը (Կիլիկիա) պիտի յանձնուի Ֆրանսայի:

«Այս որոշումները», կ'աւելցնէ Նիքոլսըն իր օրատետրին մէջ, «ինծի կը թուին անբարոյական եւ անկիրարկելի, եւ մանաւանդ՝ չա՞տ առատաձեռն, Ցունաստանի հանդէպ:

... Երբ ձեւաւորուած որոշումները կը տանիմ բրիտանական դահլիճի քարտուղարին, ան ալ կը պահանջէ որ կազապարեմ յաւելեալ որոշումներ, որպէսզի Ամերիկան ալ հոգատարութիւն ստանձնէ, Հայաստանի եւ Պոլսոյ վրայ: Ընթրելէ ետք ա՛յդ ալ գրեցի: Ցոգնած եմ»:

COPA

COMMUNIQUE DE PRESSE

Le Parlement français vient de ratifier, le 21 juin 1994, le Traité d'entente, d'amitié et de coopération avec la République d'Arménie.

La COPAF (Coordination des Organisations Politiques Arméniennes de France: Hentchak, Ramgavar, Dachnak) remercie la représention nationale française d'affirmer par son vote l'amitié séculaire entre les peuples français et arménien.

Elle souhaite vivement que toutes les dispositions de ce Traité soient mises en application le plus rapidement possible en vue du renforcement des relations d'amitié et de coopération entre la France et l'Arménie, dans l'intérêt des deux pays.

La COPA

Paris, le 20 juin 1994

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՔՐՈՆԻԿ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Յունիս 10, Փոլիճերի

Անձրեւոտ երեկոյ մը, փոքր քաղաքի մը մէջ, արեւելեան կողմը Ֆրանսայի: Ոչ մէկ ձեւով կը նմանի այն փոքր, համալսարանական ամերիկեան քաղաքին՝ ուր ես կը բնակիմ, սակայն, դըպրոցական տարուան ընթացքին: Երկու քաղաքներուն մէջ ալ, երեկոյեան այս ժամուն, թախիծի զգացում մը կը պարուրէ զիս: Հոն, Ամերիկայի Միջերկրաշուն քաղաքին մէջ, օրուան ութ ժամը աշխատելէ, անհամ բան մը լսելէ եւ հեռատեսիլէն երեկոյեան լուրերը առնելէ ետք, կը լծուիմ աշխատանքի երկրորդ հանգրուանին, սովորաբար ութէն մինչեւ առաւօտեան մէկ: Հոս, ուր եկած եմ իրը Ֆրանսայի դաւառները վարձու ինքնաշարժով քիչ մը աննպատակ թափառող զբօսաշրջիկ, պէտք է զգամ աւելի ազատ, աւելի «թեթեւ», քանզի առջեւս թուղթի ու գիրքով ծանրաբեռնուած սեղան չկայ: Դաժան ու պահանջկոտ օրացոյցը մէկ չարաթ կեցուցած եմ, հեռանալով հեռաձայնէն ու թղթատարէն: Այս վայրկեանիս, ոչ համալսարանի պաշտօնակիցները, ոչ ընտանիքս, եւ ոչ իսկ մէկ հայ բարեկամ գիտէ թէ ո՞ւր եմ ես: Եւ այդպէս կորսուելուն մէջ ազատութեան մէկ տեսակը կայ, մանաւանդ քանի որ գիտեմ թէ որքա՜ն ժամանակաւոր է ան:

Բայց եւ այնպէս կայ նաեւ թախիծը, որ աւելի՛ «բուժելի» է Միջերկրաշունի մէջ՝ քան հոս: Հոն մինակ եմ ու ծանրաբեռնուած: Հոս՝ մինակ եմ ու ազատ: Սակայն հոս կը պակսի բան մը որ հոն, վերջին լինը ամիսներու ընթացքին, եկաւ մեղմացուց կեանքի մեծ հոսանքներէն մեկուսացած ապրելու զգացումս: Մեղմացում մը՝ որ խարկանքի բաժին մըն ալ կը կրէ իր մէջ, բայց եւ այնպէս...:

Մեղմացուցիչը անշուշտ կը կոչուի Ի-մէյլ, ապա՝ «Կռունկ» եւ «Հայաստան»: Բացատրութեան արժանի:

Մօտ քսան տարի առաջ, երբ համակարգիչները սուղ էին եւ թանկագին, ու գլխաւորաբար մասնագիտական կեդրոններու մէջ կը գտնուէին, Ամերիկայի կառավարութեան Պաշտանութեան նախարարութիւնը ստեղծեց յատուկ հաղորդակցական ցանց մը, որ իրարու կը կապէր համակարգիչները, - ա՛յն համակարգիչները, որոնք կը գտնուէին ռազմական կարեւորութիւն ունեցող պրպտումներ կատարող գիտնականներու եւ պիւրոքրաթներու գրասենեակներուն մէջ: Նպատակը, պարզ է, հաղորդակցութեան հսկայ դիւրացում մըն էր, քանզի այդ ցանցը կ'արտօնէր որ «մեծաքանակ» տեղեկագրական եւ վիճակագրական, ապա նաեւ փորձադիտական նիւթերուն փոխանակութիւն տեղի ունենար՝ համակարգիչէն՝ հաշուեսարք: Նաեւ եւ այս նոյնքա՛ն կարեւոր էր, ցանցը կ'արտօնէր որ Ամերիկայի արեւելեան ծայրամասի տարրալուծարանի մը մէջ նստած գիտնական մը 4800 քմ. հեռու, արեւմտեան ծայրամասին գիտնականին հետ միասին աշխատի: Առաջինը կրնար, ցանցին չնորհիւ, տեղեկութիւններ ուղարկել երկրորդին: Ապա, հեռաձայնի վրայ խօսելու տեղ, անոնք կը խորհրդակցէին պատասխի վրայ, - երկուքն ալ՝ նո՛յն վայրկեանին նո՛յն նիւթերը կը տեսնէին պատկերացուած, իւրաքանչիւրը՝ իր համակարգիչին վրայ, եւ մէկը միւսին վերլուծականը կրնար ակնթարթի մը մէջ ստանալ ու անոր պատասխանել: Եւ այս բոլորը, այդ օրերուն, զարմանի: Ցանցին անունն էր Ինթըրնէթ, «միջ-ցանց»:

Քանի՞ տարի ետք, այն ինչ որ մի քանի հազար հետազօտող գիտնականներու եւ գիտանականներու մենաշնորհն էր, կը պատկանի բոլորին: Համակարգիչները «ժամն» են, հաղորդիչ մեքենաները՝ նոյնպէս: 1500 տոլարի կարելի է բարձրորակ համակարգիչ մը գնել, 250 տոլարի ալ՝ «մօտեմ» մը, հաղորդիչ մը: Ինծի համար շատ դեղեցիկ զուգադիպութիւն մըն ալ սա «մօտեմ» անունն է, - modem- որ մեր լեզուով փառաւոր մը կը թուի ըլլալ: Դիւրին հաղորդակցութիւնն է ի վերջոյ, որ «մօտ եմ» սիրելիներու զգացումը կ'առիթ ինծի:

Ուրեմն՝ Միսըլթաունի մէջ ունիմ համակարգիչ, մօտեմ, եւ անդամ եմ Ինթըրնէթի միջ-ցանցին: Եւ սա կը նշանակէ որ կրնամ գրաւոր «խօսիլ», պատահի վրայ, այն մի քանի տասնեակ միլիոն միւս անձերուն հետ, որոնք նոյն վիճակին մէջ են:

Սակայն միջ-ցանցը կազմակերպուած է տարօրինակ ձեւերով: Ամէն մարզ ամէն հասցէի հետ չի կրնար հաղորդակցիլ: Օրինակ՝ կան «բաց» հասցէները, որպիսին է Սպիտակ Տան հասցէն: Ոեւէ Ամերիկացի կրնայ որեւէ տեղ իր կարծիքը արտայայտել նախագահին: Կրնամ, օրինակ, համակարգիչի վրայ նամակ մը գրել Գլինթընին, բողոքելով որ չեմ հաւնիր Հայաստանի հանդէպ իր վարած քաղաքականութեանը: Կը հասցէագրեմ «Սիտակ Տուն. կառավարութիւն», - այսինքն՝ հսկայ միջցանցի «կառավարութեան» տարօրինակ (որ մի քանի հարիւր հազար գրասենեակային համակարգիչներու հասցէն կը պարունակէ, ինչպէս 75010 Փարիզը՝ «Ցառաջ»ի հասցէէն անդին կը պարունակէ մի քանի տասնեակ հազար մարդոց անձնական հասցէներն ալ): Սակայն երբ կը ճշդեմ «Սպիտակ Տուն», ապա կը կոխեմ առաքող կոճակը, նամակս կ'երթայ Գլինթընին: Իր օգնականներէն մէկուն ձեռքին տակ կ'աշխատին մի քանի տասնեակ խեղճեր, որոնց միա՛կ գործը սա է, - (ա) նման նամակներու անխմաստ, այլ քաղաքավար կարճ պատասխան մը ուղարկել, եւ (բ) աւելի՛ կարեւորը, նամակը նշել, գայն դեղելով համակարգիչի նիւթերու ցանկին մէջ, - «դէմ՝ Ազրբէջանի», «թեր՝ Հայաստանի», կամ «դէմ՝ մեր մարդուն այսինչ ճառին»: Եւ ահա հարցականին մէկ ազդու տեսակը: Գլինթընի խորհրդատուները ամէն տեսակի հարցախոյզներով եւ վիճակագրական վերլուծումներով կը դատեն ժողովուրդին հակազդեցութիւնը, նախագահին ելոյթներուն եւ արարքներուն հանդէպ: Միջցանցին շատ ուշադիր են, որովհետեւ գայն գործածողները «հասարակ» քաղաքացիներէն թերեւս քի՛չ մը աւելի են՝ կա՛մ եկամուտով, կա՛մ ազդեցութեամբ եւ դիրքով:

Ներկայիս, «Միջ-ցանց»ին, վրայ իրարու նամակ ղրկելուն անդիմէն կ'անցնիմ, համակարգիչին կը հարցնեմ, - ի՞նչ կայ, եւ ան կ'ըսէ, օրինակ, - 35 ուղերձ ունիս, եւ կուտայ ցանկը: Եւ ի՞նչ ցանկ, ի՞նչ աղբիւրներէ եւ անձերէ, ի՞նչ տեղերէ:

Կան՝ լրատու ցանցերը: ՀԲՀՄ-եան Արմինիքը Ինֆորմէյշըն Սըրվիս-ը (Հայ տեղեկագրական Սպասարկութիւն), որուն վարիչ խմբագիրն է բարեբար Ա-լեք Մանուկեանի թոռ եւ անոր աղջկան՝ Լուիզ Սիմոն-Մանուկեանի աղջիկը՝ Քրիս-թինը: Կին մը՝ որ ամէն օր համաշրջական լուրջ աշխատանք կը տանի, Հայաստանի հետ կապ ունեցող լուրեր կը հաւաքէ ամէն աղբիւրներէ, եւ 3-4 էջ կը դետեղէ «Կռունկ»ի պատառին վրայ: Ամէն անձ, որ «Կռունկ»ի անդամ է, կը ստանայ այս «խապրիկ»ները, որոնք այնքան ալ «խապրիկ» չեն, այլ՝ «մուխապարաթ»:

Սակայն ի-մէյլը «առատաձեռն» ցանց մըն է, ունի մէկէ աւելի լրատուական աղբիւրներ: Հայկական Համագումարը (ՀՀ, Արմինիքըն Ասէմպլի), ունի ի՛ր լուրերը, քիչ մը աւելի խտացուած, քան առաջինը, սակայն նաեւ աւելի սեւեռած քաղաքական վերլուծումներու վրայ: ՀՀ-ն Երեւանի մէջ կը պահէ պաշտօնեայ մը, որուն պարտականութիւնն է Հայաստանի կարեւոր հայերէն (նաեւ՝ ռուսատառ) թերթերէն լուրեր ամփոփել, թարգմանել եւ ֆաքսի միջոցաւ ղրկել ՀՀ-ի Ուաշինկթընի ղրասենեակը: Հոն՝ Տօքթ. Ռուբէն Ատալեան եւ իր օգնականները կը խմբագրեն զանոնք եւ ապա ի-մէյլով ու ֆաքսով զանոնք կը ցրուեն: Համագումարը, որուն մասնագիտութիւնն է ամերիկեան Գոնկրէսի մօտ լոպիական աշխատանքները տանիլ, ամէն օր իր լուրերը կ'ուղարկէ հարիւրաւոր ծերակուտականներու եւ պետական գրասենեակներու: Ամէն չարաթ՝ անոնց խըտացումը: Ամէն ամիս՝ աւելի ընդհանուր հայեացքով լրատուական եւ վերլուծական ամսաթերթ մը: Եթէ, Ա. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ու անկէ ետք, եւրոպահայ եւ եւրոպացի հայասէր փաղանգ մը կը փորձէր եւրոպական հանրային կարծիքին ազդել՝ փրօ Արմենիա-ի նման թերթերով, ներկայիս ՀՀ-ի այս դրութիւնները անոնց զուգահեռ դեր մը կը կատարեն, ազդելով կառավարութեան անդամ-պաշտօնեաներուն վրայ:

Սակայն նոյնիսկ այս երկու լրատու աղբիւրները չեն սպառեր ի-մէյլի չըռայլ պաստառները: Կայ նաեւ ՀՑԴ-ի Հայ Ազգ. Կոմիտէն (Արմինիքըն Նէշընըլ Քոմիթի), որ իր առօրեայ քաղաքական գործունէութեան մասին լուրեր կը ցըրէ, նաեւ քաղաքական լուրեր, որոնք կրնան հետաքրքրել մեզ: Կայ նաեւ չորրորդ աղբիւր մը, բաւական եզակի: Մենք, այսինքն այն 665 անձերը, որոնք անդամագրուած են ի-մէյլի «Հայաստան» եւ «Կռունկ» ցանցերուն, տարին մէկ-երկու անգամ հանդանակութիւն կ'ընենք, եւ գոյացած դրամով - մի քանի հազար տոլար- վարձած ենք երիտասարդ հայաստանցի լրագրող մը եւ ապահոված՝ համակարգիչ մը: Անոր միակ պարտականութիւնն է հայաստանեան լուրերը հաւաքել եւ ցրուել մեզի, - իր «բաժանորդ»ներուն - լրատուական այս աղբիւրը կոչած ենք «Արագիլ», քանզի «Կռունկ» անունով արդէն կնքած էինք մեր ցանցի մէկ հատուածը: Մանաւանդ Դեկտեմբերին Մարտ, այս անցեալ ամիսներուն, երբ օրհասական կռիւներ կը մղուէին Ղարաբաղ - Քելբաջարի հիւսիս - արեւմտեան ճակատին, յուզիչ էր ցանցի սեւեռումը, «Արագիլ»ին անհամբեր սպասումը: Առտուան ժամը 2-ին կամ 3-ին, երբ համակարգիչին հարց կուտայի թէ ի՞նչ կ'ըսուի ցանցին վրայ, կը տեսնէի թէ ինչպէ՞ս «Արագիլ»ի վրայ տրուած յաղթանակի մը կամ, այդ դժուար օրերուն, պարտութեան մը եւ նահանջի մը լուրը անմիջապէս տասնեակ մը խոոված վերլուծումներ կ'առթէր «Հայաստան» ցանցին վրայ: (Կրկնեմ՝ «Կռունկ» ցանցին վրայ կը ղրուին լուրերը, իմ նըշած զանազան աղբիւրներէ: «Հայաստան» ցանցին վրայ կը զետեղուին մարդոց խօսքերը, վերլուծումները, հակազդեցութիւնները, հայհոյանքները եւայլն...):

Արդ, կ'ենթադրեմ, որ Ֆրանսա, ուր այնքա՛ն յաջողած է մինիթէլ-ի գործածութիւնը, նման ցանց մը կա՛յ, կամ կրնայ գոյանալ: Ի վերջոյ թէ՛ հոս թէ՛ Ամերիկա, մարդիկ կը գործածեն ցանցի ընձեռած դիւրութիւնները, գիրենք հետաքրքրող ամէն տեսակի նիւթերու մասին հաղորդակցելու նպատակով, - սեռային ժամադրութիւններէն մինչեւ ըզբօսաշրջիկային եւ ճամբորդական միջոցներու մասին լուրեր եւ վերլուծումներ կը փոխանակեն: Գիտեմ որ Գերմանիա բնակող Հայ մը կայ արդէն, մեր ամերիկեան ցանցին վրայ, նաեւ՝ Ջուլիկերիա: Օր մը իսկապէ՛ս համաշխարհային պիտի ըլլան այս ցանցերը: Աւա՛ղ, ցարդ անգլերէնն է անոնց տիրապետող լեզուն...:

ՀԱՂ ՄԻ ԵՐԹԱՄ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ...

ԱՐԱՐԱՏ ԼՈՒՍՈՑ...

Կեանքիս աշունն է, դիտեմ: Պաղաքաղի՛ տերեւաթափի եղանակը, ուրեմն: Հետեւաբար պէտք է չարժէլ փութով, անգամ մը եւս դրպանքով ողջադուրելու համար գրկատարած այն հողը, որուն համար մեր բանիմաց մեծերը, մեր անուս պապիկներն ու մամիկները ըսած ու կրկնած են, թէ իր մայրական անհատնում սէրը կը սփռէ՝ անապակ, անարատ, առատաբուխ աղբիւր -- գետի մը նման, բրդոն մը սիրտ ունեցող իր զարմերուն վրայ,

Եւ, օդակայանի ճեմասրահին մէջ, վերջապէս կը կարդամ բազմիցս ըսուած ու գրուած սա տողերը, -- Եկէք, խնդրենք Արտաշատ շրջանի մեր Բուրաստան գիւղի տունէն դուք ամէն առաւօտ լուսաբացը կը դիմաւորէք ձիւնափայլ Արարատին համայնապատկերը ըմբռնելով: Սառըպրուքթիւն՝ Յովսէփեաններ՝ հանդիպ ընտանեաց:

Եւ, նոյն օդակայանի նոյն ճեմասրահին մէջ, դէպի Հայաստան ուղեւորութեանս ժամանակ, կը վերյիշեմ Ակսել Բակունցի սա խօսքերը, այնքան հարազատ վայրկեանի տրամադրութեանս, -- Հաղ մի հատ տեսութեան մըր բարերին, մըր ծառերին, մըր Մարութայ բարձր սարին: Առնիմ գիմ ծիրանի փող, ժողվիմ մարդերու, նստիմ անուշ խոտերու վրէն, հանց գառներ մարդիկ նստին գիմ չորս բոլոր, երգիմ էնոնց խաղադութեան գիմ երգեր, մարդիկ հալալ զուլալ ախպրտոց պէս գրկեն զիրար, չեղնի ոչ տէր, ոչ մշակ, ոչ թուր, ոչ բռնութիւն: Փչիմ գիմ ծիրանի փող, էլման ծուխ բարձրանայ երդիկներէն, խմեմ մըր լուս աղբիւրներէն, գիմ էրտիճ կաթա մըր բարերու վրէն, մըր Մարութայ բանձր սարի ամպ թող լիզա գիմ սիվտակ ոսկորներ...

Եւ, բարի եկաք -- տեսանքի սիրտ չարժող խօսքեր Զուարթնոց օդակայանը: Մարդը հողով է մարդ, կ'ըսեմ մտովի, երբ ինքնաշարժը կը սուրայ Աշտարակի ուղղութեամբ: Ինդումաբես խինդով «ձեր տան մէջ նկատեցէք»ի հրաւէրները անեցիներու կողմէ: Մեծով պղտիկով: Արդէն կը հասկնամ, թէ Բուրաստան գիւղը հասած եմ եւ, կը գտնուիմ հայրոյր տանիքի տակ:

Առաջին արեւածագը՝ իմ հողիս վրայ: Արարատեան դաշտի լուսաբաց...

Առաջին հանդիպումս՝ չորայլ տեսութիւն: Հոն՝ այնքան մօտ ու միաժամանակ այնքան հեռու՝ մշուշի շղարշը մէկդի դրած Հայոց Աչխարհի նահապետն է բազմած: Տիրական տեսքով, ծանրապլուխ, ծանրաբարոյ հայեացքով: Կողքին՝ անոր մնայուն կողակիցը, նոյնքան ինքնամփոփ, նոյնքան լռակեաց: Ինոհուն՝ անոր նման:

Այդ պահուն, ինչպէս նաեւ իրերայաջորդ առաւօտներուն, այդ հողիներու վեհապետը՝ վեհափառ Մասիսը, իր թագակիր ալեզարդ «գլուխ»էն մինչեւ իր կոնքերը եւ դեռ աւելի վար սահող սպիտակ սաւանով, փաղաքչական բնոյթի ցոլքեր կ'արձակէ ... շլացուցիչ համայնապատկեր...

Ի տես սորը, կ'ըսեմ ու կը կրկնեմ մըտովին: Ո՞ւր տեսնուած է, որ որդեկորոյս մայր մը իր զաւակները, Թոռնիկները չինուռէ: Եւ, կ'աւելցնեմ այս անգամ հաստատական չեշտով, -- Օրերէն օր մը, դուն մա՛յր իմ անոյշ, չուրջ -- բոլորդ լրատարակ կազմած կը տեսնես չուրջպարը քու սիրասուններուդ:

Իսկ այս առաւօտ, ինչպէս նաեւ իրերայաջորդ լուսաբացներուն, ներքին անբացատրելի տենդով մը, արեւն անմիջապէս նկելի եռքով մը «արեգակն արդարը» կը դիմաւորեմ մրմնջալով. -- Արարատ Լուսոյ...:

Եւ, պահիկ մըն ալ կ'արտասանեմ Թումանեանի Արամազդին նշխարհ դարձած սա խօսքերը. --

Տիտանեան հոգի, որ արձանացել է
Հայոց աշխարհի բախտի ճակատին,
Աւերածներից վեր,
Մահերից բարձր,
Աստղերի մէջ,
Աստծու կողքին,
Աշխարհին ասելու՝
«Ես կամ եւ կը լինեմ»...:

*
**

Հայ դպրոցը՝ յառաջ քան դամենայն: Այս մտածումով է, որ քայլերս կ'ուղղեմ Բուրաստանի մերձ Մասիս գիւղի

ՄԱՇՏՈՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԶՈՅԳ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Հայ լեզուի պաշտպանութեան եւ զարգացման Մաշտոց Միութիւնը իր ստեղծումէն ութ ամիս վերջ կազմակերպած էր արտասանութեան եւ յանպատրաստից ընթերցումի մրցում մը, որ տեղի ունեցաւ Ս. Մուրատեան Վարժարանին սրահը, կիրակի, Յունիս 5-ի յետ միջօրէին: Անոր կը մասնակցէին 12-էն 17 տարեկան 20 աշակերտ-աշակերտուհիներ՝ Փարիզի եւ շրջաններու Միջօրեայ դպրոցներէն: Իւրաքանչիւրը պարտէր ներկայացնել երկու կտոր. մին պարտաւորիչ՝ տոքթոր Ն. Մեղսուրեանի «Ո՛վ մեծասքանչ դուլցւոյ», իսկ միւսը ազատ: Երկրորդ բաժինի մը մէջ ամէն մէկ աշակերտ (բաժնուած երկու խմբաւորումի՝ ըստ տարիքի), պէտք է կարդար հայերէն արձակ կտոր մը զոր քառորդ ժամ ունեցած էր սերտելու համար:

Պէտք է ըսել որ բոլոր մասնակիցներն ալ լաւ կրթօջախ պատրաստած էին իրենց եղբայրները եւ անխտիր, մեծ դնահատանքի արժանացան ներկաներուն կողմէ:

Դատական կազմը, նախագահութեամբ Գր. Սարգիս Պօղոսեանի եւ բաղկացած հետեւեալ անդամներէ. — Տիկին Մելինէ Քոնթրանթէն, Տիկին Նոյեմի Եուսուֆեան, Ռազմիկ Աբրահամեան եւ Ալեքս Պէճունեան, արձակեց իր վճիռը: Մրցումին առաջին տեղը ղրաւեց Պարոյր Աբոյեան՝ 13 տարեկան որ արտասանած էր Վահան Դաւթեանի «Հայոց Լեզու»ն. ան արժանացաւ 500 Ֆրանքի ղրամական պարգեւի մը եւ երթուղարձի տոմսի մը դէպի Լոնտոն: Երկրորդ դասուեցան, հաւասար՝ Ալեհիս Քուլուեան, 15 տարեկան, Վահագն Դաւթեանի «Ներքոյ մայրենի լեզուին» կտորով եւ Տիանա Թախուեան, 10 տարեկան, Սարմէնի Քարքառ մայրենի»ով. 400 Ֆրանքի պարգեւը իրենց մէջ բաժնելին: Իսկ երրորդ անդիսացան, նոյնպէս հաւասար՝ Արմէն Խանոսեան, 13 տարեկան, Սիամանթոյի «Մեծրոպ»ով եւ մրցումին ամենաերիտասարդ մասնակցող՝ Անահիտ Փիլիպոսեան, 9.5 տարեկան Վահան Թէքէեանի «Տաղ Հայ Լեզուին»ի արտասանութեամբ: Մրցումին երկու առաջինները գնահատելի եւ չատ յուզիչ գաղափարը ունեցան իրենց նիւթական պարգեւը նուիրելու «Մաշտոց» Միութեան: Հանդէսին աւարտին, Գր. Սարգիս Պօղոսեան մրցումին իւրաքանչիւր մասնակցողին նուիրեց իր հրատարակած «Ամոնգք հայ բանաստեղծութեան հինգերորդ դարէն մինչեւ 1900» ճայներիզներու հաւաքածոն՝ վեց ժամուան հաղորդում մը հայ լեզուի եւ գրականութեան: Բոլոր աշակերտները ստացան ուրիշ գեղեցիկ նուէր մը՝ Այբբենադարդ չապիկներ:

Յերեկոյին սիրայօժար իր մասնակցութիւնը բերաւ «Տարօն» երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Երուանդ Եօրկանճեանի, որ փունջ մը հայրենական երգերով հանդիսութեան վայլը աւելցուց:

Մաշտոց Միութեան այս առաջին ձեռնարկը չարունակուեցաւ եւ ձեւով մը պսակուեցաւ չաբաթ մը վերջ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը՝ ճաշ մը, որուն ընթացքին պաշտօնապէս յանձնուեցան պարգեւները:

Այս հաւաքոյթը կը հովանաւորէր Տիկին Այտա Ազնաւուր Կառավարենց որ արտասահման գտնուելով, նամակով մը ներողութիւն կը խնդրէր իր բացակայութեան համար: Միւս ներկայ անձնաւորութիւններէն յիշենք. — հայպէտ՝ փրոֆէսէօր Ժան — Փիէռ Մահէն, Ամէնն Մութաֆեանը, Ռընէ Լեւոնեանը՝ փարիզի Հայաստանի դեսպանատունէն, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն՝ Տիկին Վարդուհի Մանուկեան, աղջիկը հայերէնի ծանօթ պաշտպան՝ Ռաֆայէլ Իչխանեանի:

Իր բացման խօսքին մէջ, Տիկին Հիլտա Գալֆայեան — Փանոսեան՝ Մաշտոց Միութեան հիմնադիր — նախագահուհին, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն որ եկած էին հայ լեզուին զօրավիզ կանգնելու:

Իրեն համար, Ֆրանսայի մէջ հայերէնը այլեւս դադրած է մայրենի լեզու ըլլալէ, ուստի ուսուցման դասական ձեւերն ալ պէտք է փոխուին: Հայերէնի դասաւանդումը պէտք է այսուհետեւ կատարուի ինչպէս ուրիշ օտար լեզուներ, զարկ տալով նախ խօսակցութեան եւ նախընտրաբար լսողա — տեսողական մեթոտներով: Ան ըսաւ որ «Մաշտոց» Միութիւնը բոլոր դոյութիւն ունեցող միութիւններէն միակն էր որուն բուն եւ էական նպատակն է պաշտպանումը հայ լեզուին: Բայց յաջողութեան հասնելու համար, «Մաշտոց»ին պէտք է ուժ՝ զանգուածներու լայն համախմբումով ու նաեւ նիւթական լայն հնարաւորութիւններ, ոչ միայն աշակերտ կամ ուսուցիչ պատրաստելու համար, այլեւ՝ լեզուական ճամբորդութիւններ կազմակերպելու դէպի հայախօս երկիրներ: Այս ծրագրին իրագործման համար «Մաշտոց»ին առաջին կարեւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ ստեղծել «Հայ լեզուի հիմնադրամ» մը, որպէսզի նիւթական հոգերէն ազատած, միութիւնը կարենայ իր գործունէութիւնը ծաւալել աւելի արդիւնաւէտ կերպով: Տիկին Հիլտա Գալֆայեան — Փանոսեան իր խօսքը վերջացուց յիշեցնելով որ մեր լեզուն մեր ինքնութիւնն է, եւ այսօր երբ ան վտանգուած է, ոչ մէկ ճիգ պէտք է խնայել անոր պաշտպանութեան ի նպաստ:

Ապա բեմ բարձրացաւ փրոֆ. Ժան — Փիէռ Մահէ, որպէսզի հանրութիւնը լուսաբանէ այն լուրերուն չուրջ, ինչ կը վերաբերի հայերէնի ապագայ հաւանական ընդումին Պաքալորէայի պետական քննութիւններուն: Փրոֆէսէօրը ըսաւ որ 1985-էն ի վեր, ի չարս ուրիշ լեզուներու, հայերէնը կարելի էր ներկայացնել այդ քննութեան. բայց վերջերս հրապարակուած ցանկէ մը (Direction des Lycées et Collèges-էն), այլեւս միայն 14 լեզուները մնացած էին եւ հայերէնը բացակայ ... ճիշդ է որ վիճակագրական տուեալները մեզի ի նպաստ չեն (չատ քիչ աշակերտներ ներկայացուցած են հայերէնը իբրեւ դրաւոր առաջին լեզու...). Թերեւս այդ ալ է պատճառներէն մին, որ ցարդ կատարուած ամէն դիմում անպատասխան մնացած է: Բայց, Պ. Մահէի կարծիքով, մեր միակ ճամբան է ճնշում բանեցնել պատկան իշխանութիւններուն վրայ, որպէսզի յաջողինք մեր նպատակին հասնիլ:

Ասկէ յետոյ փրոֆ. Ժան — Փիէռ Մահէ, որպէսզի հանրութիւնը լուսաբանէ այն լուրերուն չուրջ, ինչ կը վերաբերի հայերէնի ապագայ հաւանական ընդումին Պաքալորէայի պետական քննութիւններուն: Փրոֆէսէօրը ըսաւ որ 1985-էն ի վեր, ի չարս ուրիշ լեզուներու, հայերէնը կարելի էր ներկայացնել այդ քննութեան. բայց վերջերս հրապարակուած ցանկէ մը (Direction des Lycées et Collèges-էն), այլեւս միայն 14 լեզուները մնացած էին եւ հայերէնը բացակայ ... ճիշդ է որ վիճակագրական տուեալները մեզի ի նպաստ չեն (չատ քիչ աշակերտներ ներկայացուցած են հայերէնը իբրեւ դրաւոր առաջին լեզու...). Թերեւս այդ ալ է պատճառներէն մին, որ ցարդ կատարուած ամէն դիմում անպատասխան մնացած է: Բայց, Պ. Մահէի կարծիքով, մեր միակ ճամբան է ճնշում բանեցնել պատկան իշխանութիւններուն վրայ, որպէսզի յաջողինք մեր նպատակին հասնիլ:

Ասկէ յետոյ Պրն Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ըսաւ. «Ազգ մը որ կը մոռնայ իր ծագումն ու արմատները, կը դատապարտէ իր անձը անհետացման: Ուստի ամէն ինչէ առաջ, մենք պարտինք մեր զաւակներուն տալ հայկական դաստիարակութիւն, որ ամրապնդէ անոնց հայկական ինքնութիւնը: Ասոր համար, մենք պարտինք ամէն ջանք թափել որ մեր զաւակները սորվին հայերէն կարդալ եւ գրել: Ասոր համար, մենք պարտինք ամէն ջանք թափել որ մեր զաւակները սորվին հայերէն կարդալ եւ գրել: Ասոր համար, մենք պարտինք ամէն ջանք թափել որ մեր զաւակները սորվին հայերէն կարդալ եւ գրել:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Իրենց սիրելի հայր՝ Տիկին Վերժիհի Միլտոնեանի թաղման յիշատակին ողբացեալին զաւակները 2000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

FOOTBALL

ARMENIE - BELGIQUE

COMMUNIQUE

L'Association Sportive Homenetmen France, à l'occasion du premier match officiel de la sélection d'Arménie, dans le cadre des Championnats d'Europe des Nations, organise un déplacement en car en Belgique le Mercredi 7 Septembre 1994. Pour encourager comme il se doit notre équipe nationale de football nous avons d'ores et déjà retenu un certain nombre de billets qu'il convient dès maintenant de réserver.

Pour tous renseignements prière de s'adresser à :

— Mme Bakkalian: 40. 67. 77. 50 (9h-16h)

— M. Vosgueritchian 45. 08. 43. 10 (10h-18h ou répondeur)

Pour les non-ressortissants de la C.E.E., pour des questions de visa se renseigner auprès de l'Ambassade de Belgique- Service de visa: 1, *ave. Mac Mahon, Paris* 17e *Tél. :* 42. 27. 45. 35.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգային Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

Տիկին Սաթենիկ Թիւթիւնեան 500, Տէր եւ Տիկին Հանրի Գէզրիքեան 500, Տէր եւ Տիկին Տէփոյեան (Կրընոպլէն) 1000, Տիկին Մաղիկ Ղամպէրեան, Տիկին Շուշանիկ Ղամպէրեան եւ Տիկին Պօղոսքեան 200 Ֆր., Տիկին Նարդուհի Օպոզեան 1000, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 1000, Տէր եւ Տիկին Սեւան Վարդանեան 1000, Տէր եւ Տիկին Վաղինակ Մխոքճեան 300, Տիկին Օհաննէսեան 300, Շէնթիւնեան ընտանիք 200, Տիկին Ապասեան 1000 Ֆր.:

Լիոնի Հայկազեան Միութեան Վարժարանին. —

Պր. Կարապետ Տէմիրճեան 500, Տիկին Թիւթիւնեան 500, Տէրտէրեան ընտանիք 100 Ֆր.:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 3

հանդիսաւոր պատարագ, ի յիշատակ բարերար՝

ԹՈՐՈՍ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

մահուան 6-րդ տարելիցին առիթով

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԼԻՐՃԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի երգեցողութեամբ՝ Եկեղեցւոյ ՍԱՑԱՔ ՆՈՎԱ քառաձայն երգչախումբի, ղեկավարութեամբ երաժշտապէտ՝

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱՉԵԱՆԻ

Յաւարտ արարողութեանց տեղի պիտի ունենայ հոգեճաշ Պարսամեան Համալիրի մեծ հանդիսասրահին մէջ:

ՏԱՐԵՎԵՐՁԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ

Իսիի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Միութեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդիսութիւն: Ելոյթ կ'ունենան դպրոցի եւ պարախումբի 120 աշակերտներ. երգ ու պարով, արտասանութեամբ ու թատրոնով, ներկայացնելով տարեկան իրենց աշխատանքը:

Իսիի Փ.Ա.Ս.Ի.-ի սրահին մէջ.

25 Աւիւնիւ Վիքթոր Հիւկոյ ժամը 15-ին, Կիրակի, Յունիս 26-ին:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ կրթասէր հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու պատասխանատուներն ու աշակերտութիւնը քաջալերելու համար:

Վիճակահանութիւն եւ անուշեղէն ու դովացուցիչներու վաճառք:

DEMANDE D'EMPLOI

Une dame arménienne cherche à garder des personnes âgées pendant la période de vacances.

Tél. : *Mme Aline* — 47. 53. 04. 82.

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. — Տէր եւ Տիկին Անարէտ Տավիսեան եւ զաւակները իրենց հօր եւ մեծհօր՝ Եղիա Տավիսեանի եւ Խորէն Գրիգորեանի յիշատակին, Հայրերու Տօնին առթիւ, կը նուիրեն 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

***

ՓՈՆ — ՏԼ — ՇԻՐԻ. — Տիկին Աբաքսի Գրիգորեան եւ զաւակը 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց ամուսնոյն եւ հօր Մ. Գրիգորեանի մահուան 17-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83. rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Շաբաթօրեայ եւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու ամավերջի հանդէսը կը-բակի, Յուլիս 3, յաւարտ պատարագի, Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8-րդ

Օրիորդ Սիլվա Էլմաճեանի եւ Տիկին Մարլինա Սողոմոնեանցի աշակերտ — աշակերտուհիները պիտի հրամցնեն տրամախօսութիւններ, արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր՝ ստեղծելով հայկական հաճելի մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

U.G-A.B · *Marseille*

Colonie de Vacances

La Section de Marseille de l'U.G.A.B. a le plaisir d'annoncer qu'elle organise son 11ème camp de jeunesse (7-14 ans) qui aura lieu dans les belles montagnes du village de VARS, du 9 au 30 Juillet.

Pour les renseignements complémentaires, prière de téléphoner à :

—— Mme Herminé Anfissioni : 91. 73. 95. 31

ou

—— Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28.

L'ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne

organise U N

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

Alep/Syrie, du 2 au 22 Août

POUR LES JEUNES DE 8 A 16 ANS

Sous le patronage et avec le soutien de son Eminence l'Archevêque *Souren Kataroyan*, Prélat des Arméniens de Syrie.

- Les participants seront hébergés individuellement par des familles selectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.
- Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés, sous le contrôle du Conseil d'Education arménien d'Alep.
- L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par La Croix de Secours Arménienne de Syrie et par des responsables de l'Association Machtotz.
- Plusieurs excursions sont prévues ainsi qu'un pélerinage à Deir-el-Zor et l'Eglise des Saints-Martyrs.

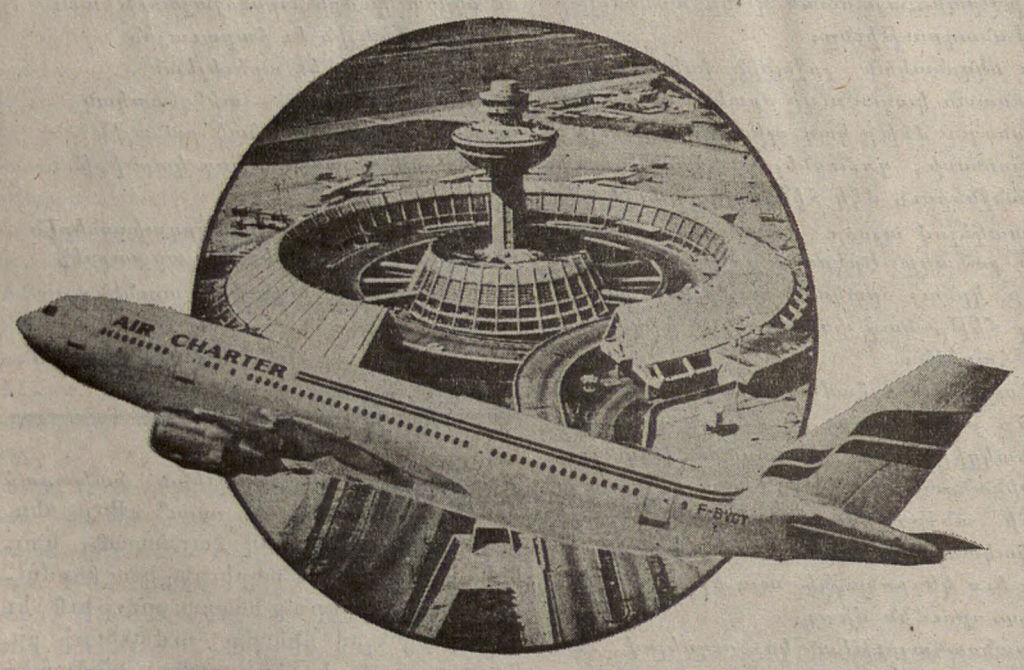
FRAIS DE PARTICIPATION : 4.000 FRS par personne comprenant le transport (avion Paris—Alep—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

CONDITIONS SPECIALES POUR LES PARENTS (tourisme ou les élèves de plus de 16 ans)

Renseignements et inscriptions : (1) 47. 50. 97. 51

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS

Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

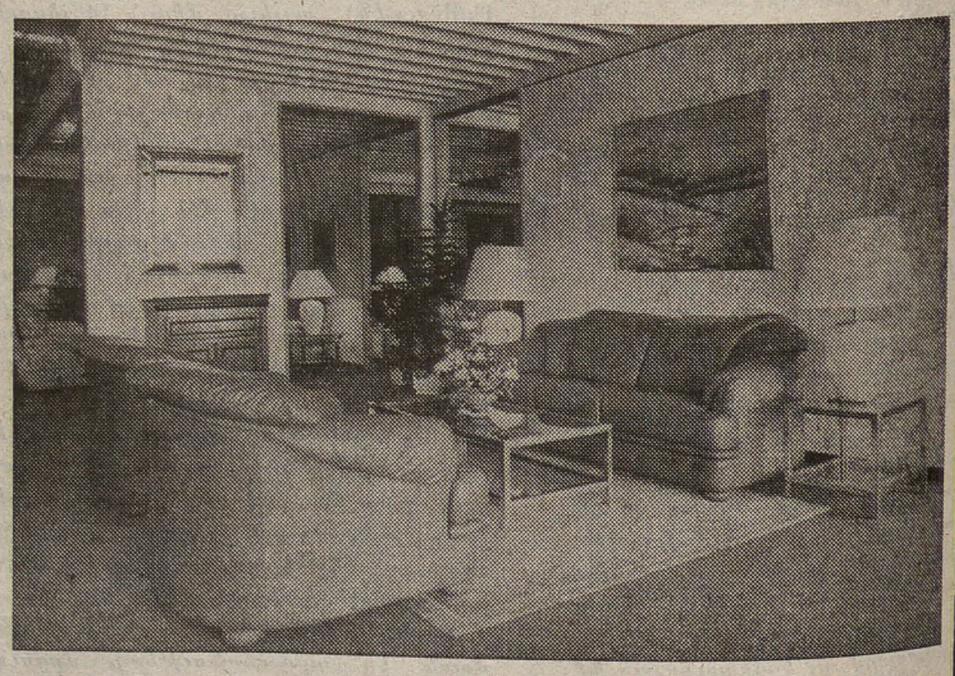
Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:

SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 **FAX: 42 25 41 21**

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 28
MARDI
28 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·358 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 69e ANNEE — N° 18.358

ԿԱՆԽ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐՖՈՒԻ մէջ, Եւրոպացիները եթէ կարգ մը որոշումներ տուին, չկրցան սակայն ընտրել Տըլորի յաջորդը, Եւրոպական Յանձնախումբին գլուխը։ Անցեալ վեց թոյլ պատճառաւ պելժիացի ժան - Լիւք Տըհէնի նկատմամբ։ Ըստ Ճոն Մէյճըրի, ան «կը ներկայացնէ միջնորդութեան մասնութեան մը աւանդութիւնը եւ չի համապատասխաններ այն ուղղութեան ուր Եւրոպա կ'երթայ»։ Քոհլ, որ Գերմանիոյ նախագահութիւնը կը սանձ. Յուլիս 1-էն, արտակարգ նիստ մը գումարումը որոշեց Յուլիս 15-ին, Պրիւքսէլ, առաջքն առնելու համար տաղնապին։ Ակն ցան, Եւրոպայի ընդլայնումը վերացուեցաւ (Ֆինլանտա, Նորվեկիա, Շուէտ եւ Աւստրիա) եւ ընկերակցութեան եւ գործակցութեան համաձայնագիր մը առորդրուեցաւ Ռուսաստանի հետ (Բոլիս ելլին Գորֆու եկած էր)։ Միութիւնը որոշեց նաեւ 500 միլիոն էքիւ տրամադրել փակելու համար Չերնոբիլի հիւլէական կեդրոնը։

ՖՐԱՆՍԱ, հինգ օր է արդէն (Յունիս 27-ին) որ ձեռնարկած է «Թիւրքուազ» փրտուած իր գործողութեան Ռուանտա։ Ֆրանսական զօրամասը միայն 15 քիլոմեթրի վրայ յառաջացած էր եւ իր գործունէութիւնը կը կեդրոնանար մարզական մարզին մէջ։ Ռուանտական ժերը ջերմ ընդունելութիւն ըրած են ֆրանսացիներուն, բայց, հայրենասիրական ճակատը միշտ «յարձակում» կը նկատէ ֆրանսական միջամտութիւնը։ Միւս կողմէ, սակայն, Ֆրանսայի զօրավիզ երկիրները աւելցան, գլխաւորաբար՝ Եւրոպայի անդամ Պեռութիւնները։ Քիկալիի մէջ, ռմբակոծութիւնները սաստկացած էին Յունիս 26-ին և կարմիր Խաչն իսկ հրաժարած է իր դերը կատարելէ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ քրիստոնեայ - դեմոկրատ կուսակցութիւնը յաղթանակ մը եւս տարաւ, այս անգամ Սաքս - Անհալթի Լանտի ընտրութեանց։ Քոհլի կուսակցութիւնը, ըստ առաջին դնահատումներու, ձայներու 34%-ը ձեռք ձգած է, բայց հաւասար դետնի վրայ է Սոսիալ - դեմոկրատներուն հետ։

ՀԵԳՐՈՆԻ յարդին համար (Փետր· 25, պարիարքներու դերեզմանը, 29 մահմետական սպանութեան) միայն մէկ յանցապարտ դանուեցաւ, ըստ քննիչ յանձնախումբին։ Այլ խօսքով, Կոլտքթային առանձին գործած է, մնացեալը՝ իշխանութիւն, բանակ, եւայլն անմեղ են։

ԿԱՆԱԶՆԵՐՈՒ մէջ - ընդհանրային Ազգ· Ընդհուրդի նիստին Անթուան Վէյթը յայտարարեց թէ կը քաշուի յարժումէն եւ մտադիր է իր իսկ յարժումը հիմնելու, պիան։

ԱՐԱՖԱԹ սպաննելու կոչ մը հրատարակած է «Ձերիւսալէմ Փոսթ»ը (Յունիս 24) որուն կցած է նաեւ գործադրութեան ելանակը։ Թերթը կը դրէ «որսի ընդհանրը ոց է Երուսաղէմ, արհեստով մարդասպաններուն եւ չարաթաւերջի մարդիկներուն համար որոնք միշտ երազած են սպաննել այս մեծ ահաբեկիչը» ու խրատներ ալ կուտայ մարդասպանին. - «պահպրիլ ամերիկեան հեռատեսիլներու մէջ, պաշտօն առնել ապահովութեան խմբակներուն մէջ, կօյ (ոչ - հրեայ) ծպտուիլ եւ ի մասնաւորի՝ Նորվեկիացիի կամ անօթի մեռնող պաղեստինցի զինուորի մը համազգեստը դնել քանի մը հարիւր տոլարի»։ Անոր որ կը յաջողի, թերթը յայտնական փառք եւ լաւ փաստաբան մը կը խոստանայ...։ Անգլիագիր (աջ) օրաթերթին այս կոչը տառապագրած է Լեւի Գոհեն, որ ծածկանուն մըն ալ չէ։ Սպառնութիւնը պէտք է գործել, կ'ըսէ այն օրը որ Արաֆաթ Երուսաղէմ գայ աղօթելու։

ՀԱՐԱՒ - ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ, Յունիս 24-էն 26, 48 հոգի սպան-

ԵՐԵՔՓԱՐԻԶ

(Յուներս 21 / 24)

ԲՈՆԱԳԱՂԹԱԾՆԵՐՈՒ ԶՕՐԱԿՈՉԸ

Յունիս 23-ին Սերժ Սարգսեան ընդունած է բռնագաղթածներու ՄԱԿ-ի դերադոյն Յանձնաժողովի Հայաստանի ներկայացուցիչ Ռապըրթ Ռապինսընը, որու հետ քննարկած է բռնագաղթածներու զօրակոչման հարցը։ Պաշտպանութեան նախարարը բացատրած է թէ անոնցմէ շատեր կը կռուին որպէս կամաւոր, ազատագրելու համար իրենց հայրենի քնակավայրերը եւ ոչ թէ որպէս՝ Հայաստանի բանակի զինուորներ։

*
**

ԽԱՂԱՂ ԻՐԱՎԻՃԱԿ՝ ԱՌԱԻԵԼ ՎԱՐԿ

Ուշիննկթը կատարած աշխատանքի երկշաբաթեայ այցելութենէն - Երեւան վերադարձին Համաշխարհային Դրամատան Հայաստանի ներկայացուցիչ Վահրամ Ներսիսեանց լսած է թէ, շրջանին մէջ խաղաղութեան հաստատումէն ետք նուազած է, Քիւրտերու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ բախումներու ընթացքին։ Ոստիկան մըն ալ մեռած է Պոլիս, երբ ռումբ մը կը խայծատէր։ Երկու ռումբ ալ պայթած են Ատանա եւ Տէնիզլի։ Զոհ չկայ։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ վակուած քրտական կուսակցութեան (ՏԵՓ) տեղ հիմնուած է ՀԱՏԵՓ-ը (ժողովուրդին ժողովրդավար կուսակցութիւնը)։ Անոր առաջին համագումարին մասնակցած են ՏԵՓ-ի երկու նախկին երեսփոխանները։ Նախագահ Մուրատ Պողլաք ըսած է թէ քրտական հարցը երկրին խնդիրներէն մէկն է ու կարելի չէ բերանացի տարաձներով լուծում բերել անոր։

ՔՈՓ ՏԱՋԻԻՐԻ կարգ մը քաղաքներ եւ գիւղեր ջուրերու տակ մնացած են, Յունիս 26-ին, իբրեւ հետեւանք տեղատարափ անձրեւներու որոնք պատճառ եղած են Սիանները գետակի յորդումին։ Կրաս, Քանն եւ շուրջ տասնեակ մը գիւղեր ողողուած են։ Քանի մը թեթեւ վիրաւորներ կան միայն, 300 - 400 անապատան մնացած բնակիչներ եւ նիւթական վնասներ։

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹի մէջ շուրջ 50 հազար Քիւրտեր ցոյց մը կատարած են, Յունիս 25-ին, Թուրքիոյ տարած «բնաջնջման քաղաքականութեան դէմ Քիւրտերու ընդկատմամբ»։ Մի քանի պիր ծագած են Ֆրանքֆուրթեան ահմանադրութիւնը երբ Ֆրանսացնակ Քիւրտեր փորձած են առանց վիզայի Գերմանիա մտնել։ Վիրաւորներ կան գերման ոստիկաններու եւ Քիւրտերու մէջ։

ՅՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ Բաժակի չարաթաւերջի (Յունիս 24, 25 եւ 26) խաղերու արդիւնքներն են. -- Շուէտ - Ռուսաստան 3 - 1, Պրազիլ - Գամբրուն 3 - 0, Մեքսիքա - Իրլանտա 2 - 1, Պելժիա - Հոլանտա 1 - 0, Սաուտի - Արաբիա - Մարոք 2 - 1, Արժանթին - Նիժերիա 2 - 1, Միացեալ-Նահանգներ - Ռումանիա 0 - 1, Գոլոմպիա -- Զուիցերիա 2 - 0, Պուլկարիա -- Յունաստան 4 - 0։ Ութերորդ աւարտականներուն համար, այժմէն ուրաքականներ են Ռումանիա, Զուիցերիա, Պրազիլ, Արժանթին, Պելժիա։

ՊԱՇՕ 95 -- ՀԱՅԵՐԷՆ

«ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՋՈՒԱԴԷՊ ԼԵՋՈՒՆԵՐ ՊԻՏԻ ՉԿԱՐԵՆԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻԼ ՊԱՇՕՅԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՀԱՄԲԻՆ»

Այս հարցին մասին դրուեցաւ արդէն մեր սիւնակներուն մէջ (Յունիս 1 կարօ Յովսէփեան, Յունիս 25 / 26 Հ· Հրաչեանի թղթակցութիւն) նկատի առնելով անչուշտ հայերէնի պարագան, որ ըստ «Մոնտ»ի վերոյիշեալ խորագրին (Յունիս 26 / 27) «հաղուագիտ» լեզուներու շարքին հարկ է դասել։ «Մոնտ»ի աշխատակիցը կը գրէ թէ քանի մը «լեզուական համայնքներ», ի մէջ այլոց վիէթնամցի եւ թուրք, իրար անցած են իրենց ծագումի լեզուն ընտրելու կարելիութեան անհետացումէն 1995-ի պաքալօրէայի կենդանի լեզուներու պարտադիր քննութիւններուն։ Վիէթնամերէնի համար 2000 ուսորագրութիւն կրող դիմում մը ղրկուած է Ֆ· Պայրուի։

Արդարեւ, նոր պաշտի ձեւականութիւնները ճշդող Մարտ 17-ի հրամանագիրը 14-ի կը սահմանափակէ պարտադիր քննութեանց ենթակայ դիսատրը քննութեանց որպէս ա, բ կամ դ ընտրելի լեզուն։ Ասոնք են. - գերմաներէն, անգլերէն, արաբերէն, չինարէն, դանիերէն, սպաներէն, յունարէն, արդի երբայերէն, իտալերէն, ճափոներէն, ներլանտերէն, լեհերէն, փորթուկալերէն եւ ռուսերէն։

Ըստ հրամանագրին, սակայն, այլ լեզուներ կրնան ներկայացուիլ ազատ (ֆակիւլթաթիւ) քննութեանց, պայմանաւ որ նախարարութիւնը ի վիճակի ըլլայ զանոնք կազմակերպելու։ Իրականին մէջ, այս վերջին պարագան է գլխաւորաբար որ մեզի կը վերաբերի, քանի որ հայերէնը երբեք չէ դասուած լեզուներու այդ ցանկին մէջ, այլ տեղական ակադեմիներու արտօնութիւններով (տեռոկասիոն) կարելի եղած է։ Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ քննութեանց եւ մրցումներու սպասարկութեանց համար, հաղուագիտ լեզուներու քննութեանց կազմակերպումը լսկական գլխու ցաւ մըն է, նախ թեկնածուներու փոքր թիւին, յետոյ այդ լեզուին առնուազն մէկ քննիչ դնելու պատճառաւ։ Որպէս օրինակ, կը յիշուի որ, 1994-ի քննութեանց միջ-ակադեմական սպասարկութիւնը պէտք է կազմակերպէր 1655 թեկնածուներու բերանացի քննութիւնը 40 օտար լեզուներու մէջ (մէկ՝ ալպաներէն, 3 ֆիններէն, 5 մակեդոներէն, 5 թամուլ, 14 վէօհլ եւայլն, եւայլն)։ Նոր կարգադրութեանց ենթակայ գլխաւոր լեզուներն են, կը դրէ «Մոնտ»ի աշխատակիցը, վիէթնամերէնը, թուրքերէնը սերպխորուաթերէնը եւ պարսկերէնը որոնք 128, 98, 74 եւ 72 արձանագրուած թեկնածու ունէին 1994-ի քննութեանց։

Արտօնութեան դրութեամբ մը, նախորդ կանոնադրութիւնը թոյլ կուտար որեւէ լեզուի որ ներկայացուի որպէս կենդանի պարտադիր լեզու, եթէ համալսարանական պայմանագրութիւն մը գոյութիւն ունէր Ֆրանսայի եւ խնդրոյ առարկայ երկրին միջեւ։

Մնաց որ, աւելորդ չէ թերեւս որ մենք մեզի հարցումներ ուղղենք։ Համեմատաբար մեր թիւին (300-էն 350 հազար թերեւս) քանի՞ ուսանող հայերէնը կ'ուզէ ներկայացնել պաշտին եւ այն հաստուկենան ալ որ կը ներկայացնեն, ի՞նչ դրդապատճառէ մղուած են. 16-18 տարեկանին, յանկարծ, բուռն սէ՞ր մը ծագած է հայերէնի նկատմամբ թէ ոչ պարզապէս «բարեացակամ» քննիչէ մը լաւ նիշ մը ձեռք ձգելու փափաքը, ընդհանուր միջինը բարելաւելու համար։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՒԶԷ ԶԻՆՈՒՈՐ ՂՐԿԵԼ ԱԶԲԵՋԱՆ

Թուրքիոյ կառավարութիւնը դիմած է Ազգ· Ժողովին որպէսզի լիազօրութիւն տրուի իրեն զինուորական միաւորներ ղրկելու Ազբեջան։ Ձիլլէրի կառավարութիւնը առաջարկած է տասը փոխարէն ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի անդամ երկիրներու զինեալ ուժերուն բանակավայր տրամադրել թրքական հողատարածքին վրայ։

Կառավարութեան այս նախաձեռնութիւնը կը մեկնաբանուի որպէս Ղարաբաղի մէջ Ռուսաստանի առանձին դործունէութիւնը սանձելու միջոց։ Գաղտնիք չէ որ երկար տեւնէ ի վեր Անգարա ամէն առիթով կը փորձէր արգելք ըլլալ Մոսկուայի տնօրինութիւններուն։ Արդէն վերջերս որոշուած էր էրզուրմի մէջ զինուորական նոր խարիսխ մը հիմնել, դիւրացնելու համար ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի զօրամասերուն չրջան փոխադրութիւնը։

Կառավարութեան Յունիս 24-ի դիմումը կ'ըսէ թէ «խաղաղ լուծումով մը վերջ տալու համար Ադրբեջանի ու Հայաստանի միջազգային ջանքերու եւ որոշումներու որոնք կը պատկանին ՄԱԿ-ին եւ ՍԷ -- ԷՍ -- ՍԷ -- Ը-ին ու օժանդակելու համար շրջանին մէջ կայունութեան, խաղաղութեան ու ապահովութեան հաստատումին, բախումներու գօտիին մէջ պարտականութիւն ստանձնելու կոչուած ուժերուն մէջ դեր կատարելու նպատակով, կը խնդրուի որ թուրք զինեալ ուժերէն անձնակազմ սրտմադրուի, եւ կառավարութեան տրուի անոր գործածութեան ժամանակը, ձեւը, շրջանակը եւ անհրաժեշտութեան պարագան որոշելու հանգամանքը»։

ԱՆՈՐ ՈՐ ԱՆԿ Է

Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին Գործոց Նախարար՝ Պ· Վահան Փափազեանի 1994 Ապրիլ 28-ին Փարիզի մէջ հրապարակած «հաղորդագրութեան» հետեւանքով, անհրաժեշտ կը նկատենք կատարել հետեւեալ ճշդումները·

Ա· -- Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ Հայ Ազգային Տան Ընկերութեան մէջ Պր· Թոսունեանի որեւէ իրաւունք ունենալը, բացի՝ 50 բաժնեթուղթերէ, որոնք կը ներկայացնեն ղրամագլուխին 0·5 առ հարիւրը։

Բ· -- Կրօնական Ընկերակցութիւնը չի բաղձար որեւէ բանավէճ յարուցանել, ի մասնաւորի այն պատճառներուն շուրջ, որոնք մղեցին Պր· Նախարարը հրաժարիլ Փարիզի մէջ Հայաստանի դեսպանութեան համար չէնքի մը գնման ծրագիրէն։

ԴԻՒԱՆ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
(կնիք)

Փարիզ, Յունիս 25, 1994

*
**

ԽՄԲ· - Որքան ալ ուզենք խուսափիլ խորհրդածելէ այս շատ անհաճ պատմութեան շուրջ, առնուազն դժուար է խուսափիլ տարրական հարցումէ մը՝ ինչո՞ւ երկու ամսուան ժամանակամիջոց մը հարկաւոր եղաւ այս բանի մը տողերուն համար...։

Ի՛ՆՉ Կ՛ԸՆԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Բարեմտութեամբ ու պարզ հետաքրքրութեամբ ուղղուած նման հարցումի մը, քիչ մը չար կատակ մը պիտի ըլլար պատասխանել. «Կը տրտնջան...»: Բայց երբ հարցականը կը թեւադրուի պժուար ժամանակներու առթած մտահոգութիւններէ, անհրաժեշտ է աւելի լուրջ պատասխան մը փնտռել, նկատի առնելով այդ ոլորտին երանգաւորումները:

Հայաստանի գրողներուն ըրածին ու ըրածին անդրադառնալու պատճառ եղաւ Յունիս 15-ի «Լրագիր» օրաթերթին մէջ Սերգէյ Գալոյեանի «Գրողները կրկին անհանդիստ են» խորագրուած զրոյցը: Հոն ըսուածը այն է որ արտակարգ համադրումարի հրաւէր ուղղելու խնդիր մը գոյութիւն ունի հարցնելու համար գրողներու աշխարհին հարցերը որոնք յայտնապէս ոչ զաղափարական են, ոչ ալ նոյնիսկ թէքնիք, այլ՝ ուղղակի վարչարարական:

Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը որ շուրջ 400 անդամ ունէր, 1990-ին, որպէս երկրին նոր ժամանակներու փոփոխութիւններուն մասնակցութիւն՝ պառակտեաւ ու ներսէն տուաւ Բ. միութեան մը. այս մէկը աւելի ընդդիմութեան հանդամանք ունենալու ձգտումով, չզոհացաւ Հայաստանի սահմաններով ու ինքզինքը անուանեց «Հայ Գրողներու Միութիւն»: Եւ որպէս իր համայնականութեան վաստը, այն առեն Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ներկայութեան դումարուած առաջին ժողովներէն մէկուն ներկայացուց Սփիւռքէն անդամներու ցանկ մը: Տրուած անունները ճիշդ է որ Սփիւռքին կը պատկանէին, սակայն անոնց եթէ ոչ ամբողջութիւնը, գոնէ մեծ մասը տեղեակ իսկ չէին ոչ միայն իրենց անդամակցութեան, այլ նաեւ նոր միութեան մը կազմութեան: Թէեւ այդ պարագան պէտք է աննշան անպատեհութիւն մը նկատել, քանի որ Հայ Գրողներու վարչութիւնը (նախագահ Սերօ Խանզադեան) ըսուեցաւ որ ներկայացուցած սփիւռքցի իր անդամներուն կարծիքը չօշափելու հարկը չտեսնելէ զատ, նոյնիսկ ձանձրոյթը յանձն չէր առած մահացածները եւ ապրողները զանազանելու... ու ներկայացուած ցանկին մաս կը կազմէին նաեւ էնդի դէմէն անուններ ալ:

Այս միութեան անդամներուն մասին վերջին տեղեկութիւն մը կը վերաբերի անոնց թիւին: Ներսէն ու դուրսէն, այս աշխարհէն ու անդենականէն հաւաքուած անուններով այդ թիւը հասած էր 400-ի. եթէ նկատի առնուի որ անոնց 18-ը միայն Հայաստանի Գրողներու Միութենէն ափ փոխածներ էին, Ս. Խանզադեանի գլխաւորած վարչութիւնը յաջողած է մինչեւ այդ անյայտ մնացած կարեւոր թիւով արժէքներ յայտնաբերել:

Նոր միութիւնը ունեցաւ նաեւ իր անունով մկրտուած թերթը, բաւական անկանոն հրատարակութեամբ ու ոչ այնքան հետաքրքրական բովանդակութեամբ:

Վերադառնալով համագումարի հարցին ու Ս. Գալոյեանի գրութեան, հոն ուշադրաւ է կարդալ թէ նախաձեռնութիւնը կուգայ մայր միութենէն անջատուած խմբակէն: Անոնց քարտուղարը նախ կը բացատրէ իրենց անջատողական քայլին դրդապատճառը. կը սխալին ամէն անոնք որոնք բացատրութեան մէջ կ՛ենթադրեն դրականին առընչուած անհամաձայնութիւն մը, կամ օրինակ՝ զաղափարական կնճիռ մը նշմարել: Բնա՛ւ: Այդ քարտուղարը՝ Վահագն Մուղնեցեան կ՛ըսէ.- «Հայաստանի Գրողների Միութիւնը վարագն Դաւթեանի նախագահ ընտրուելուց յետոյ առայսօր շօշափելի ոչ մի աշխատանք չի տարել գրողների բարեկեցութեան, ընկերային վիճակի բարելաւման, գրահրատարակչական միջոցներ հայթայթելու ուղղութեամբ: ... Պէտք է անհանգստացնի գրողների վատթարացող վիճակը, պատուի, հեղինակութեան արժեզրկումը»: Վ. Մուղնեցեան եւ իր խմբակը չեն կրնար անդրադառնալ թէ այս բացատրութեամբ ու համագումարի նախաձեռնութեամբ կը ստեղծեն անհեթեթութեան պատկեր մը. մէկդի դնելով անջատման որպէս արդարացում սըրտաճաններու անընդունելի բնոյթը որպէս արուեստի մարզի մը «մտահոգութիւն», ուշադրաւ է որ ոչինչ կ՛ըսուի Վ. Դաւթեանէ դժգոհներու խումբին Սերօ Խանզադեանի նախագահութեամբ գտած բաւարարութեան մասին; Թէեւ իրենց չհամաձայնած բուն միութեան հետ համագումար կազմակերպելու տրամադրութիւնը բացայայտ կը դարձնէ երեւոյթը թէ այդ բաւարարութիւնը կը չարունակէ մնալ անկատար իղձերու ծրարին մէջ:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Սպարթեզ Յարութիւնեան եւս արտայայտուած է այս մասին Ս. Գալոյեանի. ան կ՛ըսէ թէ հետաքրքրութիւնը տեղեկացած են համագումարի նախաձեռնութեան: Իրենք միշտ իրենց անդամը նկատել չարունակած են 18 դժգոհները ու միշտ առաջարկած որ վերադառնան: Սակայն անոնք «ետ գալ ցանկանում են միայն այն պայմանով որ իրենց հետ բերեն նաեւ այն 300-ին որոնք իրենց նոր միութեան կազմ են մտել առանց վաստակը հաշուի առնելու»:

Այս կէտէն անդին աւելի բան պէտք չէ հասկնալու համար թէ միանալու փափաքը ի՛նչ թիրախի մղուած է: Ինչպէս կ՛ըսէ նաեւ Ս. Յարութիւնեան, իրենց նպատակն է ղեկավարութիւնը փոխել:

Նշուած հակադրումներով ու վերամիութեան տրամադրութեամբ յառակ կ՛ըլլայ մէկ բան. Հայաստանի գրողներու աշխարհը, – մէկդի ձգած շատ, շատ յարդելի բացառութիւնները-, կը չարունակէ ղեկավարուիլ անցեալի «օրէնք»ներով. «գրող»ին մեծադոյն բաղկացուցիչը տակաւին ընկերա – անհեասական ազգակն է, փոխանակ կոչումին, տաղանդին: Այս տխուր բնազատումն «երջանիկ» բնակիչները որոնք երկիւ ազատութեան դրօշին դէմ ամենայն հանգստութեամբ կանգնեցան իրենց պատպարակ գրադարակներով, զարմանալի չէ որ այսօր ալ անցեալէն մնացած թիերով չկանան նաւարկել նոր օրերու հոսանքներուն դէմ:

Դժուար, նոյնիսկ անկարելի է անչուշտ, 70 տարուան միս ու արիւն դարձած վարժընթացէն՝ եւ ոչ արմատական փոփոխութիւն ակնկալել անմիջապէս: Բայց նաեւ առնուազն զարմանալի է տեսնել որ Հայաստանի գրողները իրենց թիերուն որոշ չափով արդար տրտունջներուն մէջ չեն ուզեր անդրադառնալ հիմնական կէտերու: Կամ եթէ նոյնիսկ կ՛անդրադառնան թէ օրինակ աշխարհի ու Սփիւռքի մէջ գրողը – ո՛չ այս սահմանումով յաճախ ինքզինք փառաբանող մանրուքները – ի՛նչ գնով կ՛արժեցնեն այդ հանդամանքը, կը յաջողին իրենք զիրենք զետեղել այսօր այլեւս իրենց յօրինած լուսանցքներուն մէջ: Պէտք կա՞յ ըսելու թէ այդ լուսանցքներուն քանակները մինչեւ որ չառնուին միայն ու միայն արուեստի մարզին, քանի՛ միութեան ալ բաժնուին, քանի՛ նախագահ ալ փոխեն, գոհացում պիտի չգտնեն Հայաստանի «գրող»ներուն տրտունջները:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՈՑԵԱՆ

ՊՈԼԻՍ 1958 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Ի.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մինչեւ հիմա, բաւական մեծ դժուարութեամբ, երկու ձեռքերս մէկ ձեռնոցի մէջ դրած՝ փորձեցի Պոլսոյ այդ տարիներուն երեւելիները ներկայացնել, որոշ տրամաբանական խմբակցութեանց մէջ զանոնք դասաւորելով: Սակայն դեռ կան անհատական յորջորջուածներ, որոնց յիշատակումը թերեւս քիչ մը կէղիշի կիւզէղ համարուի:

Պատանեկութեան, երբ Կոմիտաս Վարդապետի ստեղծագործութեան սիրոյն՝ ստիպուեցայ դաշնակի եւ երգի դասերու հետեւիլ, պահանջն ղրացի հաւաքել անոր երգերուն տպագրուած տետրակները, Փարիզի Կոմիտասեան Յանձնախումբին կողմէ, (Մարգարիտ Բարայեան, Արշակ Զօպանեան, Վարդան Սարգսեան, Աստուածատուր Հարենց): Այսպէս 1933-ին Փարիզի մէջ Վարդապետին դաշնաւորած պատարագի կողքին վրայ Ռաֆայէլ Շիշմանեանի զարդաքրութեամբ յիշատակուած տեսայ Հայկազն Վարդանեանի անունը՝ մեկենասը այդ գեղատիպ հրատարակութեան: Այն տարեն – 1945-ին – կը կարծէի որ այդ անձը Փարիզի Հայերէն մէկը ըլլալու էր: Բայց հարկ եղաւ որ 1958-ին Պոլիս երթամ, սեփական աչքերովս հո՛ն տեսնելու համար Հայկազն Վարդանեան իր Սրբուհի կնոջը հետ, Ակնայ քերթուածին քաղաքի ժառանգները:

Այս առիթով միջանկեալ փոքրիկ բայց «որակս ի բաց չհոսող» եղելութիւն մը: Արտասահմանեան մեր թերթերը երբ իրենց պատկանած հայկական կեանքը յատկանշող լուրերը կը հաղորդեն եւ իրենց կարդին աշխարհի վրայ ցրիւ եկած հայ թերթերն ալ զանոնք կ՛արտատպեն, չենք կրնար երեւակայել անոնց ընծայած կարեւորութիւնը մեր վտարանդի գաղութներուն իրար ծանօթութեան անհրաժեշտ աշխատանքին նկատմամբ քաղաքական եւ հասարակական հարցերէն ալ անդին:

Ահաւասիկ քանի քանիներու կողքին չնչին համարուած լուր մը, («Յառաջ», 1994, Յունիս 3, էջ 3)· «Արտասահմանի հետ մշակութային կապերու հայկական միութեան սրահին մէջ, Անաթոլ Ֆրանսի ծննդեան 150-ամեակի առթիւ բանախոսած է Երեւանի Համալսարանէն Փրոֆեսէրկնի դասախօս՝ Նուարդ Վարդանեան...» Թերեւս թերթին ընթերցողներէն ոմանք վերյիշեն հայկական հին Մարսէյլի Նուիրուած մեր շարքը· Այդ 1927-ի տարին, Թրքահայ գաւառէն խուճապահար Մարսէյլ փոխադրուած վեց տարեկան մանչուկին ձեռքէն բռնելով եւ փոխանակ Ֆրանսերէնի՝ հայկական մանկապարտէզ առաջնորդող քանիցս յուզումով յիշուած պարոնուհի Տիկին Նուարդին Թոռնիկն է այսօրուան Երեւանի Նուարդը, իր կրած անուան իսկական տէրը ... Եւ դեռ ասոր նման ի՛նչպիսի յուզումնալից զուգադիպութիւններ:

Արդարեւ մեր Հանդիպումը Պոլիս Հայկազն Վարդանեանի հետ զուգահեռ մըն է վերի օրինակին: Մարտիկլի մէջ, 1955-ի արտասանութեան իմ առաջին հաւաքոյթին հաղորդակցութիւնը իր առենին կատարած էր Մկրտիչ Համեան «Փամանակ»ի՝ իսկ Գաֆէչեան «Մարմարա»ի համար: Առիթ եղաւ, տարուէ տարի, Փարիզի օրաթերթերուն սովորական տեղեկատուութիւնները արձագանդելով, պոլսահայ մամուլին մէջ, մասնաւորապէս արտասանութեան հուրէն տարուած էակներ – դիմաւորութեամբ իգական սեռին – կ՛երազէին երջանիկ օր մը ծանօթանալ այդ արուեստի ներկայացուցիչին:

Բնականօրէն, եւ չատ բնականօրէն, Հայկազն ու Սրբուհի Վարդանեանն ալ, երանելի Սկիւտարի Ակնէն եաք, քերթողածին դաշտի զաւակներ, արդէն մաս կազմած էին այդ դեղարուեստավառ փաղանդին: Եւ երբ 1958 Մարտ 4-ի իրիկունը, հայկական թերթերուն տրցակը թեւին տակ Հայկազն տուն կը վերադառնար ուրախ – զուարթ, իր կնոջը հաղորդելիք առաջին լուրը կ՛ըլլար·

– Սրբուհի, երազդ իրականացաւ· դիտե՞ս ո՞վ կուգայ Փրանսայէն:

Եւ Սրբուհիին անմիջական պատասխանը կ՛ըլլայ·

– Սարդիս Պօղոսեան:

Այսպէս խօսեցաւ զանդրահեր ու ժըպտադէմ Հայկազն Վարդանեան, 1958 Մարտ 26-ի իրիկունը երբ ան փափաք յայտնեց դիս հիւրասիրել իր Նշանթաչիի վայելչադեղ յարկաբաժինին մէջ: Իսկ Սրբուհին խոստովանեցաւ նոյնիսկ խորհած ըլլալ ինձմէ արտասանութեան դասեր առնելու, ինքն ալ պատանեկութենէն այդ կրակով վառուած ըլլալուն:

Բայց ըսէ՛ք տեսնեմ, ո՞ր Պոլսեցին է որ անմոռանալի մնացած ըլլայ արտասանական արուեստի հմայքէն: Արտասանութիւն մ՛ըսեր մ՛անցնիր· այր թէ կին, եօթնէն մինչեւ եօթանասունեւեօթը տարեկաններ երկրպագելու կ՛ելլեն այդ կուռքին առջեւ, Սփիւռքն ալ վարակելու աստիճան:

Անոնց այցելած դիւերս, Զահրատն ալ ընկերացած էր ինծի· այդ օրերուն, պիտի ըսեմ տունը հրաւիրողներուն կը մնար եթէ ո՛չ կեդրոնականցիներուն դոնէ Զահրատին հետ լաւ մարդ ճեւանայ: Այդ պիտի չեր չրջապատուած էի «Փամանակ»ի համակիրներով, ինչպէս Ակինեաններ: Գան մը նշմարելով ընդարձակ հիւրասենեակ պատուար դաշնակին վրայ կիսաժպիտ երիտասարդի մը լուսանկարը եւ չկատելով ներկաներուն մէջ անոր նմանող անձ մը, մեկուսի հարց տուի Զահրատին, որ ցուցամատի եւ չրթներու աներեւոյթ չարժումով մը նախամեծար համարեցաւ լուռ ձեւով անցնիլ վրայէն:

Այդ օրերու երիտասարդը այժմ Արման Վարդանեանն է, հեղինակը չարք մր թատերգութիւններու, սակաւագիւտ վերնադիրերով պճնուած՝ եւ որոնց թուարկումը անտարակոյս մեր երիտասարդներուն առիթը պիտի ընծայէ բառարաններ թրքերէնէ թարգմանելու· Թոխոր, Մամլեկ, Ագռաւուկ, Շաղամաթ, Խպլիկ, Ձոկուն, Կանկրուկ:

Բայց, ծուռ նայինք չիտակ խօսինք, մէյ մըն ալ ի՞նչպիսի լապտերներով պիտի փնտռենք Հայկազն եւ Սրբուհի Վարդանեանի նման էակներ: Հնամեայ պոլսական մնացորդներն էին անոնք հայկական Պոլիսին, հայավառ Սկիւտարի բարեբեր հողէն ծլած: Առաքինութիւններով անուշ սերունդ մը· հայութիւնը սիրող, գիրն ու գրականութիւնը եւ զանոնք մշակողները պաշտող ու պաշտպանող, արուեստագէտներու ընկերութենէն հոգեպէս բաւարարուող, բարին ու ազնիւը, մեծն ու պզտիկը զանազանող, սատարել դպրութեան ուխտին ամէն բանէ առաջ:

Յետագային, Մարսէյլ վերադարձիս Վարդան Սարգսեանէն եւ անոր կնոջմէն լմացայ որ Վարդանեանները, դեռ եւս 1933-ին, իրենց միջամտութեամբ Կոմիտասի Վարդապետի պատարագին Փարիզի մէջ հրատարակութեան ծախքերն էին հոգացեր, անոնք որ վեցտասնոր վարպետի երեք հարիւր հոգինոց երգչախումբին մաս կազմած էին:

Պիտի ցանկայի որ այս մէկ քանի յուշերն ալ երթան յաւելեալ այն անթառամ ծաղկեվտնջին զոր Պուէնոս – Այրէսէն Վարդան Մատթէոսեան հիւսած էր Վարդանեաններուն՝ «Մատթէոս Զարիֆեանի առաջին սէրը» յիշատակագրութեան մէջ, «Յառաջ, Մխիթ եւ Ա.րուեստ», 1994, Մայիս 8:

Արուեստի հուրով ապրող Վարդանեանները տասնեակ անգամներ եկան դիս լսելու Պոլսոյ զանազան բեմերուն վրայ, եւ դիւերս մըն ալ, 1958, Մայիս 5, ռուսահայ դաշնակահար Նինա Կիւլէրի տունը, «անակնկալ հաւաքոյթի մը» համար հրաւէր առացայ, առանց տալու մանրամասնութիւններ: Եւ դարձեալ անբաժան Զահրատին հետ երբ մուտք գործեցինք չէմին, երեսունի չափ երկու սեռէ վայելչազեղ ու նրբօրէն չպարեալ բազմութեան մը առջեւ դանուեցանք: Այս արդէն անակնկալ մըն էր: Ստիպուած էինք այլեւս հանդուրժել գլխաւնուս գալիքին:

– Ծօ ասոնք ո՞ւր բերիր զիս, ըսաւ Զահրատ, թեւէս քաշելով:

Նստարաններ եւ աթոռներ լուսաղող դաշնակին առջեւ կիսաշրջան մը կազմած էին, առանց վարագոյրի սրահի մը տպաւորութիւնը ձգելով: Ձեռք թօթվելու արարողութենէն ետք ամէնքն ալ իրենց տեղերը գրաւեցին եւ դիս ու Զահրատն ալ քով քովի նստեցուցին առաջին նստարանին վրայ: Ֆիւչ ետք, նպատակի մը դաշնակի պոչին կոթնելով՝ խնամեալ լեզուով մը ինծի ի պատիւ կազմակերպուած դեղարուեստական հաւաքոյթի մը յայտագիրը ներկայացուց, երգ, դաշնակ, արտասանութիւն: Մէկ ժամէն աւելի տեւող յայտագիր մը որու մասին վերջաւորութեան իմ կարծիքը հարկ կ՛տայի:

Կարծիք տալը մեծ հոգ մը չէր, բայց զանոնք մտիկ ընելն էր անհրաժեշտ. իսկ քունը իմ աչքերէս կը թռուիէր, որովհետեւ այս վերջին երեք դիւերները չատ ուշ պահակած էի, ցերեկներու այցելութիւններէս զատ, կեդրոնական վարժարան՝ աշակերտներուն, Հինդլեան վարժարան, Սկիւտար՝ Մայրերու Օր, իսկ այդ օրն ալ թէ՛ Պէզճեան Վարժարանը թէ՛ Dames de Sion-ի աղջիկներուն: Որքան ատեն որ ոտքի վրայ էի, ջիղերս կը տուկայինն: Բայց նստելուս պէս, փլայ ինկայ անկերպարան քուրջի մը նման:

Ամէն տեսակէտով ողբալի էակ մըն էի դարձեր: Պոլսեցիներուն պարտական համբաւս վտանգի ճամբան բռնած էր: Ամէն տեսակի հնարք կը մնար ապարդիւն. ոտքերուս դիրքը փոխն ի փոխ չարժել, կոպերս բռնութեամբ անխուսափելի պահել, ակռաներս կափկափել, ափս ծնօտիս

ՓՕԼ ԳԱԼԻՆԵԱՆԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԸ ՈՒԻԼԻԼՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Անուանի արուեստագէտ՝ Փօլ Գալինեանի գեղարուեստական դործը՝ «Ուիլիլմ Սարոյեան – Մարդը, Գրողը» չարժանացաւ առաջին կարգի վերջերս արժանացաւ առաջին կարգի մրցանակի, Հիւսթընի մէջ կայացած միջազգային փառատօնին յիսունէ աւելի միջազգային կենսագրական – փաստագրական ժապաւէններու մէջ:

Ասիկա բացառիկ նշանակութիւն ունի արուեստագէտին համար: Այս յաղթանակը կը պսակէ՛ն է իր բազմաթիւ տարիներու ժրջան ու ոգեկան աշխատանքին: Ամբողջ մէկ հայկական կազմակերպութեան մը օժանդակութեան, առանձին, Փօլ Գալինեան տասնեակ տարիներու աշխատանքով յաղողած է իրականացնել իր երազը որ է ներկայացնել Ուիլիլմ Սարոյեանը, ոչ թէ միայն իր ազգակիցներուն այլ նաեւ միջազգային ասպարէզ հասարակութեան:

Գալինեան անկասկած անվերապահ սէր ու հիացում ունի Սարոյեանի անձին ու գործին նկատմամբ: Այն օրէն որ երբ առած է այս երկիրը, իր մխակ փաթաթած է եղած անձնապէս ծանօթանալ հայ մեծ դրագէտին, որու ստեղծագործութիւններուն հիացողը եղած է իր պատանեկան տարիներուն:

Փօլ Գալինեան ծնած է Պէյրութ 1932ին: Պատանեկան տարիները անցուցած է Դամասկոսի մէջ ու ապա կրկին անցած է Պէյրութ ու հիմնած է իր առաջին լուսանկարչատունը: 1964–ին բարեբախտութիւնը ունեցած է գալու Նիւ – Եորք ու անմիջապէս սկսած է հետեւիլ լուսանկարչական եւ չարժանկարային արուեստի վերջին նորութիւններուն, յաճախելով նաեւ – Եորքի Նկարչական ու Շարժանկարային արուեստներու Հիմնարկի դասընթացքները:

1967 թուականին զինք կը տեսնենք դարձեալ Պէյրութի մէջ, ուր ամուսնանալէ ետք կրկին կը դառնայ Միացեալ – Նահանգներ ու վերջնապէս կը հաստատուի Քրէնշօ ու կը հիմնէ իր նոր լուսանկարչական արուեստանոցը: Հոս է որ կ'իրականացնէ իր տարիներու երազը՝ ճանչնալ Սարոյեանը ու վայելել իր մտերմութիւնը ու մանաւանդ լուսանկարել զինքը այլազան դիրքերով:

Մինչեւ Սարոյեանի մահը 1981 թուականին, Գալինեան յաճախ դանուելով մեծ դրողի անմիջական շրջանակին մէջ, աքանչելի պատեհութիւններ կ'ունենայ դրագէտը նկարելու այլեւայլ առիթներով: Գրագէտին մահուընէն ետք Գալինեան ողջմտութիւնը կ'ունենայ այլազան նկարներով պատրաստելու սահիկներու չարք մը ու իր բացատրողական ելոյթներով կը ցուցադրէ 60–է աւելի տարբեր վայրերու մէջ ու նաեւ հեռատեսիլի վրայ: Նկարներու ցուցադրութեան արդիւնքեր, Գալինեան կը պատմէ նաեւ թէ ի՛նչ պարագաներու եւ պայմաններու տակ կրցած է մօտենալ մեծ դրագէտին ու ի՛նչ եղած են իր առաջին տպաւորութիւնները անոր մասին: Երբ այդ կարճ չարժանկարը կը ցուցադրէ Շիքակոյի համալսարանին մէջ, Թոմաս Գուլսմճեան անունով ազնուական անճնաւորութիւն մը կը մօտենայ իրեն ու կը թելադրէ որ լուրջ ֆիլմ մը պատրաստէ Սարոյեանի կեանքին ու դործին մասին, օգտագործելով իր այլազան նկարներն ու իր մասին քաղած տեղեկութիւնները: Այդ առթիւ իրրեւ քաջալերութիւն իրեն կը նուիրէ որոշ դումար մը ու կը խոստանայ իրեն զօրավիդ ըլլալ ժապաւէնի պատրաստութեան ու ցուցադրութեան մէջ:

Այս օժանդակութիւնը զօրաւոր խթան մը կը հանդիսանայ Գալինեանի ապագայ դործունէութեան մէջ: Կը լծուի լուրջ աշխատանքի ու երկար ուսումնասիրութիւններէ ետք վերջապէս կը յաղողի իրականացնել իր փափաքը, պատրաստելով դեղարուեստական ժապաւէն մը որ հանդիսականին կը ներկայացնէ իսկական Սարոյեանը – Մարդը, Գրողը:

Գալինեան իսկական արուեստագէտ մըն է: Վերջին ծայր բծախնդիր է ու դժուարահաճ: Շարժանկարը կը սկսի քանիկան թուականի Սարոյեանի ընտանիքի կեանքի հետ կապուած այլեւայլ դրուագներով: Ասոնք հարազատ պատկերներ են, որոնք կը յիշեցնեն հին Ֆրէնսօ իր կեանքով ու բարքերով: Շարժանկարի պատմութեան համար Գալինեան մանրամասնօրէն ուսումնասիրած է դրողի կեանքն ու դործերը: Օգտագործած է հին լուսանկարներ, վերարտադրած է տեսարաններ ու բնակավայրեր եւ օգտագործած է չարժանկարային այլեւայլ հատուածներ: Ցատկանշական է Սարոյեանի թէ՛ հայերէն ու թէ՛ անդլերէն լեզուով ունեցած արտայայտութիւնները, որոնց մէջ ան կը խօսի անկեղծ ոգիով իր ծննդավայր՝ Ֆրէնսոյի, իր ընտանիքի ու ի վերջոյ իր դրականութեան ու իր հայկական ինքնութեան մասին: Ֆիլմի խօսնակն է ծանօթ հայագէտ դերասան Մայքըլ Օհանեան – Քանըդրը որ պատշաճօրէն կը ներկայացնէ Սարոյեան դրագէտը, մարդը եւ մարդասէրը, յենլով իր կենսագրական ծանօթութիւններուն, իր գրոյցներուն, հրապարակային ելոյթներուն, թերթերու եւ պարբերականներու մէջ երեւցած անհամար յօդուածներուն ու ինչպէս նաեւ իր անձնական ծանօթութիւններուն վրայ:

Շնորհիւ Գալինեանի դեղարուեստական նկարներուն, մենք, Հայերս ականատես եղանք երեւոյթի մը որ աննախընթաց է ազգերու պատմութեան մէջ: Իր լուսանկարներէն մին արժանացաւ Միացեալ – Նահանգներու եւ Մորմրդային Միութեան հաւանութեան, որով եւ երկու երկիրները համաձայնեցան միասնաբար հրապարակել Սարոյեանի նամակագրոյմը, միաժամանակ՝ Երեւանի ու Ֆրէնսոյի մէջ: Ասիկա բացառիկ պատիւ մըն էր հայութեան համար: Ըլլայ Սփիւռքի հայութիւնը եւ թէ մեր երկրի ժողովուրդը մեծապէս հպարտ ու բաւարարուած զգային այս բացառիկ երեւոյթին առիթով:

Սարոյեանի նուիրուած այս չարժանկարի յատկանշական մասերէն մին է մեծ դրագէտին անկեղծ ու ջերմ արտայայտութիւններու բաժինը: Անճնապէս կը հաւատամ որ Սարոյեան, իր բովանդակ կեանքի ընթացքին ամէնէն երջանիկ օրերը անցուցած է Մայր Հայրենիքի մէջ: Հոն միշտ շրջապատուած էր հայ դրողներով ու համալսարանի ուսանող – ուսանողուհիներով: Պաշտամունքի հասնող սէր ու ակնածանք ունէին իրեն նկատմամբ: Առիթով մը տեսած եմ զինքը Աբովեան Պողոտայի վրայ, շրջապատուած՝ հայ դրողներով ու համալսարանի երկսեռ ուսանողներով: Ասոնցմէ չատեր այլեւայլ առիթներով դրած են իրենց տպաւորութիւնները այլազան հանդէսներու մէջ: Ոմանք նոյնիսկ հրատարակած են դրքոյկներ իր մասին: Երանի թէ այդ բոլորը ի մի հաւաքելով հատորի մը մէջ ամփոփուէին:

Հայ ժողովուրդը պարտական է արուեստագէտ Փօլ Գալինեանին, որովհետեւ իր անճնական միջոցներով ու զոհողութիւններով հայ ժողովուրդին համար ստեղծեց դործ մը որ տարիներ չարունակ ներշնչումի աղբիւր կրնայ հանդիսանալ բոլոր սերունդներու համար: Ինծի համար անհասկնալի է որ համահայկական բնոյթ ունեցող որեւէ կազմակերպութիւն չարդ չէ ստանձնած բարձր դնահատանքի արժանացած այս ժապաւէնին ցուցադրութիւնը: Սփիւռքի այլեւայլ դաղութներու մէջ: Սքանչելի առիթ մըն է Ուիլիլմ Սարոյեանը լաւագոյնս ծանօթացնելու հայ թէ օտար հասարակութիւններու եւ նաեւ դնահատանքի տուրք մը տալու արուեստագէտ Գալինեանի որ առանց նիւթական ակնկալութիւններու միշտ բաղձանքը ունեցած է արժանաւոր կերպով ներկայացնել հայազդի մեր մեծ դրագէտը որպէս Մարդ ու որպէս համամարդկային չափանիշերով օժտուած դրագէտ...:

Գլովիս, Գալիֆորնիա

ՅՈՎԻԿ ԷՓԵԱՆ

ՀԱԼԷՊ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ
ԵՒ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐԶԻ ԶՈՅԳ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Շաբաթ, Յունիս 11–ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8–ին, Մխիթարեան Վարժարանի փառահեղ բացօթեայ սրահին մէջ հնչեցին սուրիական եւ հայկական փառերգներու նօթաները մօտ 1000 ծնողներու եւ բարեկամներու ներկայութեան, որոնք եկած էին իրենց չորս – հինդամեայ ձաղուկներուն քաջազործութիւնները ունկընդրելու, դիտելու, ծափահարելու:

Բացման խօսքին մէջ, մանկավարժ–պանուհի, վկայեալ մանկավարժ տիկին Նիրի Թադէոսեան ներկաներուն բացատրեց թէ մանկավարժական եւ կրթական ինչ աշխատանքներ տարուած են 1993 – 1994 ուսումնական տարուան ընթացքին եւ թէ ինչպէս, հակառակ տիրող սխալ կարծիքին, փոքրիկներուն առաջին քայլերուն ընկերելը չատ աւելի խնամքի եւ ուշադրութեան կը կարօտի քան պաքօրէյի աշակերտի մը եւ պէտք է ըսել որ բացման խօսքերուն յաջորդող չուրջ երկու ժամ տեւող յայտագիրը եկաւ փաստելու թէ ինչ հրաշքներ դործած են Մխիթարեան Մանկապարտէզի 10 երիտասարդ եւ կարող ուսուցչուհիները, որոնց վարվրուն եւ արթուն աշակերտները (թիւով 180) այնքան բնականօրէն եւ յաջորդականութեամբ մը մեղի ներկայացուցին արտասանութիւններ, խմբերդներ եւ մեներդներ, երկխօսութիւններ, հայկական եւ արաբական պարեր, պալէ եւ մանկան օփերէթ, նոյնիսկ ժամանակ չձդեցին որ Տեսուչ Վարդապետը երկու խօսք մը ըսէ ծնողներուն: Ան գոհացաւ չնորհակալութիւն յայտնելով ուսուցչական կազմին, դործակցող ծնողներուն եւ վարժարանիս հեռաւոր եւ մերձաւոր բարերարներուն: Հուսկ անճամբ բաժնեց վկայականները: Հանդէսը վերջ դտաւ ժամը 10–ին:

Կիրակի, Յունիս 12–ին, երեկոյեան նոյն ժամուն դարձեալ հնչեցին սուրիական եւ հայկական փառերդները, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Կարինէ Տէր – Գէորգեանի: Այս անդամ Մխիթարեան Վարժարանի նախակրթարանի Զ. Կարդի Ամավերջի հանդէսն էր: Որքան տպաւորիչ էր որ բեմին վրայ հանդիսի տարազներով բոլորաձեւ չարուած տեսնել 10 / 11 տարեկան 50 երկսեռ աշակերտներ, որոնց աչքերէն եւ կայտառ այտերէն կեանք կը ճառագայթէր:

Օր. Անի Ճարուճիւնեան, դասարանի պատասխանատուն, իր բացման խօսքին մէջ, յատուկ չնորհակալութիւն յայտնեց Վարժարանի Տեսչութեան որ ըլլայ աշակերտներուն՝ ինչպէս ուսուցիչներուն, յարմարագոյն պայմաններ ստեղծած է սորվելու եւ աշխատելու, որուն հետեւանքն այն եղած է որ այս տարի յատկապէս ուսումնական արդիւնքները եղած են չատ գոհացուցիչ: Ապա Վարժարանի վաստակաւոր ուսուցիչ – հերթապահ վերահսկիչ Պր. Ժիրայր Իսկենեանի պատրաստութեամբ եւ դեկավարութեամբ, այդ միեւնոյն աշակերտները, հրաչքի նման, հրամցուցին մեղի քառաձայն դժուարին երդեր՝ Կոմիտասէն, Ա. Տիգրանեանէն, Ա. Պապաճանեանէն, Ա. Պէրպէրեանէն, Ա. Ալեքս

(Շար. Ա. Էջէն)

Դրամատունը անհամեմատելիօրէն կ'ապահովէ Հայաստանին յատկացուող երկար պայմանաժամով վարկերը, հասնելով տարեկան 200 - 300 միլիոն տոլարի: Ան նշած է նաեւ որ առայժմ վարկ կը տրամադրուէր կառոյցներու բարելաւման եւ ապէտի գօտիին վերականգնման համար միայն, այսուհետեւ կարելի կ'ըլլայ նաեւ վարկ տանալ զիւղատնտեսութեան, առողջման եւ ուժանիւթի համակարգերու վերակառուցման համար:

*
**

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Արտասահմանի հետ մշակութային կապի հայկական միութեան մէջ տեղի ունեցած է Պօղոս - Նուպար Փաշայի յիշատակին նուիրուած հանդիսաւոր ժողով, որ զուգադիպած է ծննդեան 170-ամեակին, Զինքը «Եգիպտոսի եւ Հայաստանի միջեւ ոսկէ կամուրջ» որակած է միութեան նախագահ Գ. Զաքոյեան: Խօսք առած են նաեւ Երեւանի համալսարանէն Պետրոս Յովհաննիսեան եւ եգիպտացի դեսպան Ֆ. Ռոսլանի:

*
**

Օտար լեզուներու Բրիւսով Հիմնարկին մէջ նշուած է փրոֆ. Տիգրան Հախումեանի ծննդեան 100-ամեակը: Մանօթ գիտնական, դրող, մանկավարժին մասին արտայայտուած են իր աներբը՝ այժմ Հիմնարկի դասախօսներ: Գործադրուած է դրական - երաժշտական յայտագիր մը եւ հօրմէն յուշեր պատմած է Երեւանի Համալսարանի տեսուչ Սիմոն Հախումեան:

*
**

ՍԵՓԱԿԱՆԱՏՆՕՐՀՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

1992-ի կէսերուն ընդհատուած պետական ձեռնարկութիւններու սեփականաշնորհումը կը վերսկսի Յուլիսին: Այդ կ'իրագործուի երեք ուղղութիւններով՝ փոքր ձեռնարկութիւնները, որոնք թիւով ամէնէն մեծն են, մէջին եւ մեծ ձեռնարկութիւնները, որոնք պէտք է վերածուին փակ կամ բաց բաժնետիրական ընկերութիւններու, եւ երրորդը՝ պետական ձեռնարկութիւններու մասնակի անհատոյց սեփականաշնորհումը (արժէքին 20%-ը կը բաշխուի աշխատաւորներուն):

*
**

Եւրոպայի հետ համագործակցութեան բանկը ծրագրի փորձադէտ Ժորժ Իվանովի եւ լրագրողներու հանդիպումին ալ չօչափուած են ժողովուրդը սեփականաշնորհման գործընթացին տեղեակ պահելու, այդ ուղղութեամբ տեղեկատուութեան կարելիութիւններուն, հանրութեան եւ պատկան մարմիններու միջեւ յարաբերութեանց առընչուող հարցեր:

*
**

ԹԻՒԵՐ ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԿԵԱՆՔԻՆ

Հայաստանի Վիճակագրութեան Վարչութեան տուեալներով 1994 տարեդլուխէն մինչեւ Մայիս, բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին, ազգային եկամուտը բարձրացած է 107·5%:

*
**

Ցունիս 1-ի տուեալներով, Հանրապետութեան մէջ գործազուրկներու թիւն էր 111·500 հոգի, ինչ որ աշխատանքի տարիք բնակչութեան 7%-ը կը կազմէ:

*
**

Մայիսին մեծ յաւելումներ կրած են հեռաձայնի եւ հեռագիրի (7 անգամ), թղթատարութեան (4 անգամ) սակագիները: Հանրային փոխադրութեան գիներն ալ զգալիօրէն բարձրացած են՝ ներքաղաքայինը աւելի քան 80%, միջքաղաքայինը՝ 85%:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 2, ժամը 10-ին, Տօն Սրբոց Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ս. Թադէոսեան մանանճիւղի անդամական ժողովը Յուլիս 2-ին, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONS
DU 1er DECEMBRE 1993
AU 31 MARS 1994

— 1.000 Francs. -

M. Jean Papazian, M. Jean Pamboukian, Mlle Madeleine Papazian, Mme Papertian, M. Denis Parseghian, M. André Perrin, M. Daniel Quantin, M. Joseph Ricard, M. Ernest Seferian, Mme Anahit Semerciyan, M. Simon Semerdjian, M. Henri Simonian, M. J. Stépanian, Mme Berdjouhi Surmenian, M. et Mme Alain Tashdjian, Mlle Araxie Tatéossian, Mlle Hélène Tchakalian, M. Artin Tellioglu, Mlle Renée Tinguerian, M. Apraham Torikian, M. et Mme Eric Torikian, M. Touriguian, M. Richard Vemian, M. Charles Vosguer, Mlle Warner's-Aiglon, M. Minas Yegavian, M. H. Yeramian, Mme Hermineh Yerissian, Mlle Marguerite Zeroukian.

(*A suivre*)

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
B. P. 12, 75660 Paris Cedex 14.

ՁԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի «Սեւան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Քրիսթին Ղազարեանի, ինչպէս նաեւ զաւակներուն եւ թոռներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝ Օհաննէս Ղազարեանի մահուան առթիւ: Մասնաճիւղը փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տէր եւ Տիկին Նշան Թաշճեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհէրէքեան, Տէր եւ Տիկին Արթին Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան 1·000-ական Ֆր., Տիկին Արփինէ Մուրատեան, Տիկին Վարդանոյշ Ֆաքրիկեան, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մուրատեան, Քնար եւ Իվէթ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Պապիկեան, Օր. Պօսք 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մաղաքեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Բալոյեան 300 Ֆր., Օրիորդներ Թէրզիեաքոպեան 400 Ֆր.: Հանգանակութեամբ գոյացած 3180 Ֆր.-ի գումարն ալ ի յիշատակ Օհաննէս Ղազարեանի, յանձնուած է «Ֆրանս - Ղարաբաղ»ին:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Շաբաթօրեայ եւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու ամավերջի հանդէսը կ'ունենայ, Յուլիս 3, յաւարտ պատարագի, Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը

15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8-րդ

Օրիորդ Սիլվա Էլմաճեանի եւ Տիկին Մարինա Սողոմոնեանցի աշակերտ - աշակերտուհիները պիտի հրամցնեն տրամախօսութիւններ, արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր՝ ստեղծելով հայկական համեղի մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է. -

Զատիկի առթիւ՝ Տիկին Սիրարոյս Սամուէլեան 100, Ռօպէր Թօրլիկեան ընտանիք 500, Տէր և Տիկին Սիմոնեան 200, Տիկին Ազնաւուրեան 150, Պաչիկեան ընտ. 100, Տէօքմէճեան ընտանիք 200, Պր. Կարապետ Սայապալեան 200, Վէնէցեան - Ազատուրեան ընտանիք 100, Տիկին Ալիս Շահում 300, Տիկին Փիէռէթ Անթառամեան 300, Պր. Ժան - Ժագ Ազամեան 200, Պր. Գուրգէն Փէրանեան 100 Ֆր.:

Ապրէն Տէր - Զաքարեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մասիս Ապրոյեան 1000, Պր. Անդրանիկ Զաքարեան 100, Տէր եւ Տիկին Տակաուեան 100, Պր. Բաֆֆի Նազարեան 100, Պր. Աբրահամ Զըլլաքեան 200, Պր. Լեւոն Մարիկեան 100, Պր. Նամարեան 200, Պր. Ալեքսանդր Մէսճեան 400 Ֆր., Ենովքեան ընտանիք 300 Ֆր.:

(*Շար.*)

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 3

հանդիսաւոր պատարագ, ի յիշատակ բարեբար՝
ԹՈՐՈՍ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ
մահուան 6-րդ տարելիցին առթիւ

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԼՐԼՃՃԵԱՆ
Կաթողիկոսական
Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի երգեցողութեամբ՝ եկեղեցւոյ ՍԱՑԱՒ ՆՈՎԱ քառաձայն երգչախումբի, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ՝

ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՋԵԱՆԻ

Յաւարտ արարողութեանց սեղմ պիտի ունենայ հոգեճաշ Պարսամեան Համալիրի մեծ հանդիսասրահին մէջ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը կը հրաւիրէ Երկշաբաթօրեայ դպրոցին հանդիսին:

Շաբաթ, Յուլիս 2, ժամը 15
26, rue Troyon, 92310 SEVRES

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Enseignement accéléré de l'arménien par la méthode audiovisuelle

Se référant au succès de cet enseignement obtenu en 1993

l'Association MACHTOTZ

pour la défense et le développement de la langue arménienne

organise

un STAGE DU 11 AU 30 JUILLET

à la Cité Universitaire - Pavillon d'Arménie — 57, Bd Jourdan, Paris 14e

Le stage est destiné aux élèves non-arménophones ou arménophones débutants, à partir de 8 ans, voulant apprendre rapidement à *PARLER, LIRE* et *ECRIRE* l'arménien.

Le stage se déroulera du Lundi au Vendredi de 10h à 12h30 et de 14h à 16h.

L'enseignement est donné par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*

Participation : 600 F., comprenant les 60 heures de cours et le Manuel prêté à l'élève (soit 10F. de l'heure).

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS : Tél. : 47 50. 97. 51

● *FORMATION DES ENSEIGNANTS D'ARMENIEN :*
Des conférences d'initiation à la méthodologie de l'enseignement audiovisuel, ainsi qu'une pratique de cet enseignement sont prévues. Nous consulter.

U.G-A.B - *Marseille*

Colonie de Vacances

La Section de Marseille de l'U.G.A.B. a le plaisir d'annoncer qu'elle organise son 11ème camp de jeunesse (7-14 ans) qui aura lieu dans les belles montagnes du village de VARS, du 9 au 30 Juillet.

Pour les renseignements complémentaires, prière de téléphoner à :

—— Mme Herminé Anfissioni : 91. 73. 95. 31

ou

—— Mme Martine Kouyoumdjian : 91. 71. 91. 28.

GRANDE FETE CHAMPETRE

KHANASSOR

à l'initiative de la FRA Dachnagtzoutioun
le Groupe Arghoutian et la Croix Bleue Section Chaville

LE 3 JUILLET

—— Parc BON REPOS ——
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe Requiem pour les camarades disparus
puis recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures aú Cimetière de Chaville

Après 18h représentation du groupe de danse « *N a ï r i* »

● **Ambiance** ● **Surprises** ● **Buffet** ● Jeux
Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

ՀԱՐԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՐԱՑ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925

DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F

— FAX : 48. 00. 06. 70 —

C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 1·000 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ.

Արտասահման : Տար. 1·300 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)

1·150 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՅՈՒՆԻՍ 29

MERCREDI

29 JUIN

1994

LE NUMERO : 5,00 F

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·359

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

69e ANNEE — N° 18.359

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԻՆՔՆԱՀՐՈՂԱԿ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ընդմէջ մայրաքաղաքին մէջ ստեղծուած «հողեւորական մօտիկ ժողովուրդներու ժողով» մը: Անոր մասնակիցները կը յայտարարեն որ ան միջազգային կազմակերպութիւն մըն է որուն հիմնական նպատակն է մշակութային ու ոգեկան միջոց մը վերականգնացնել:

Այս շարժումը «Մոսկովեան լուրեր» շաբաթաթերթին լրագրողներէն մէկը կը նկատէ հաւաք մը «արեւելեան քրիստոնեայ աշխարհ»ին որ Պոսնիոյ Սերպ հանրապետութենէն կ'երկարի մինչեւ Վլադիվոստոկ ու Եթովպիա: Շարժումին մասնակցած են Հայաստանի, Ռուսաստանի, Ուկրանիոյ, Սերպիոյ, Մոնթենեկրոյի, Մրուաթիոյ, երկու Օսեթիաներու (հիւսիսային եւ հարաւային), Ղարաբաղի, Տնիեսթրի (Մոլդովա) հանրապետութեան ներկայացուցիչները:

Դժուար չէ ենթադրել որ մշակութային ու կրօնական հաստարակ յայտարարով վերկայացուած այս շարժումը խորքին մէջ քաղաքական բնոյթ ունի. ան կը խմբէ միջազգային հանրութեան ճանաչումէն զուրկ կազմաւորումները:

Ինքնահռչակ այս հանրապետութիւնները մեծ մասով երեւան եկած են Խորհրդային Միութեան քայքայումով. անոնց գոյակցութիւնը պալքաններէն մինչեւ Կովկաս մանր երկիրներու նոր առանցքի մը ծնունդը կը նշէ որոնք տակաւին ճանչցուած չեն: Անոնց մեծ մասը արդէն փոխադրած յարաբերութիւններ հաստատած է ու փորձառութիւն, երբեմն նաեւ դէնք եւ զինուոր կը փոխանակէ: Մեծ երկիրներու միջեւ յարաբերութիւններու կազմակերպումը անոնց բոլորին մահը պիտի նշանակէ. այս պատճառով անոնք չեն փափաքիր որ կացութիւնը բնականոն դառնայ ու սահմանները վերադառնան իրենց անխոտորելի բնոյթը:

Այս մանր հանրապետութիւնները երկար առնէն ի վեր ճնշումի հզօր գործիքի մը վերածուած են իրենց շրջակայ մեծ երկիրներուն, յատկապէս Ռուսաստանի համար: Դիպուածի արդիւնք չէ որ հիմնադիր ժողովը գումարուած է Ղրիմ:

ՀՀՀ-ի ղեկավարը Ռ. Քոչարեան յայտնած է թէ մօտ ապագային «Զանազանուած երկիրներու կազմակերպութիւն» մը պիտի ստեղծուի զոր ՄԱԿ-ն ու ՍԻ – ԷՍ – ՊԻ – Ը-ն պարտին նկատի առնել: Այս կազմակերպութիւնները մարտահրաւէր մը կը նկատուին Հելսինքիի աշխարհին դէմ որ անոնց ոչ մէկ տեղ նախատեսած է: Զանոնք անտեսել, խորքին մէջ պիտի նշանակէ ընդունիլ զանոնք ու ճանչնալ անոնց երեւումը, համաշխարհային քաղաքական միջոցին մէջ: Իսկ անոնք, յայտարարելով իրենց կապը միջազգային իրաւունքի սկզբունքներուն, իրականութեան մէջ, մինչեւ վերջին ժամանակները կը պահանջէին միայն ինքնորոշման իրաւունքը, ամենայն պարագաներու նութեամբ անդիտանալով հոգային ամբողջականութեան սկզբունքը: Այսօր առաջինին տէր կ'ելլեն իրենց համար, երկրորդը բաժին կը հանեն հոգեւոր գետնի վրայ իրենցմէ հեռու գտնուողներու. ինչպէս՝ Քոսովոյի Ալպանացիներուն, Կիպրոսի Թուրքերուն, Ղրիմի Թաթարներուն, եւայլն: Եւ դժուար չէ հասկնալ Ղրիմի հանդիպումին, բացակայութիւնը յունական եւ կիպրական պատուիրակութիւններուն, քանի որ շատ բարդ է անոնց վիճակը. երբ ինքնորոշման իրաւունքը կը ճանչնան Ղրիմի, կամ Ղարաբաղի, ի՞նչպէս պէտք է վարուին «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական հանրապետութեան» հանդէպ: Հոգեւոր մօտիկներու համախմբումը հարցեր կը ստեղծէ նաեւ Եուկոսլավիոյ եւ անշուշտ Ռուսաստանի համար:

Ակէ զատ, հոգեւոր մօտիկներու խմբակցութիւնը կրնայ որպէս հակակշռութիւն, ծնունդ տալ նաեւ մերժուածներու ճակատ մը ուր մաս կրնան կազմել Ուկրանիան, Ադրբեջանը, Վրաստանը, Զաքախստանը, Մոլդովան, Թուրքիան, եւայլն: Այդ հանդրուանին, այլեւս Հելսինքիի համաձայնութենէն շատ բան չի մնար ու հաւանօրէն անհրաժեշտ կ'ըլլայ գտնել փոխանակել միջազգային յարաբերութիւնները կանոնաւորելու կոչուած այլ համաձայնութեամբ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՏՈՒԱՐ ՊԱԼԱՏԻՒՐ, իր սովորական հանդարտ եւ պաղ ոճով, խօսեցաւ Ծուլիս 27-ին հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանէն պատասխանելով Ալէն Տիւհամէլի եւ Սուլէթ Շապոյի հարցումներուն: Ըստ նախարարապետին տնտեսական վերականգնում մը կայ: Բայց՝ դանդաղ: Հարկ եղածին չափ ապառում չկայ, թէեւ կառքերու եւ բնակարաններու վաճառքը յաւելում կրած է: Գործադրկութիւնը «հսկայ դանդաղացում» արձանագրած է 1994-ին 1993-ի բաղդատմամբ: Կը յուսայ, գալիք վեց ամիսներու ընթացքին կասեցնել ղրծադրկութեան ազը: Ընդհանուր ձեւով հաւատարիմ կը մնայ լինքն իրեն հանդիպ, այսինքն ոչինչ կը խոստանայ, «կը յուսայ», «կը խորհի», «կ'ակնկալէ» որ գալիք ամիսներուն բարելաւումներ ըլլան...: Բացարձակապէս մերժեց խօսիլ նախագահական ընտրութիւններու մասին, նկատել տալով որ Ֆրանսացի ժողովուրդը ձանձրացած է այս մշտական ընտրապայքարէն: Ինք պիտի գործէ ամբողջ տարին, մինչեւ 1994-ի վերջ չուզեր արտայայտուիլ այդ մասին (պէտք է խոստովանիլ թէ իր բարեկամները կը խօսին եւ լայնօրէն կը բաւէ, իր ա՛յս դիրքն ալ կը նպաստէ իր թեկնածութեան): Պալատիւր չեշտեց թէ Ֆրանսացիները զգուած են քաղաքական միջավայրին պարզած պատկերէն 15 օրէ ի վեր: Նկատած է որ եւրոպական ընտրութիւններու օրը, իրիկուան ժամը 10-ին արդիւնքները կը տրուէին եւ ժամը 10·05-ին արդէն հարցախոյզեր կային նախագահական ընտրութիւններու մասին: Պաշտպանեց Ռուանտայի միջամտութիւնը, կրկնելով թէ Ֆրանսական զօրքերը միջնադիր ուժ չեն կրնար ըլլալ: Ֆրանսա կ'ուզէ համաշխարհային ուժ մը ըլլալ, իր նպատակն է եւ պատիւը: Շիրաքի դիրքը կարզացած է, հիմնական տարակարծութիւններ չէ զտած վերլուծումին կամ մտադրութիւններուն մէջ: Շիրաք «նոր Ֆրանսա մը» կը քարոզէ ու հարց կը տրուի իրեն թէ ինչ ալ ծրագիրը չունի՞ Ֆրանսայի համար: Ինչ կը յիշէ որ հինէն պարզած է իր ծրագիրը՝ նոր յոյս մը Ֆրանսայի եւ Ֆրանսացիներուն համար:

ԹՈՒՐՔԻՈ. որոշած է Ծուլիս 1-ին կիրարկութեան դնել նեղուցներէն անցքի նոր կանոնադրութիւնը որով ապահովութեան մտահոգութեամբ կը սահմանափակուի նաւերու թիւը: Մոսկուա առաջին օրէն կ'ընդդիմանայ այս կարգադրութեան ու բազմաթիւ դիմումներով փաստած յայտնած է որ Անգարա վերաքննէ իր որոշումը: Սակայն երբ Անգարա անդրդուելի մնացած է, Մոսկուա Ծուլիս 26-ին ազդարարած է որ ամէն տեսակ միջոց ձեռք պիտի առնէ, արդիլելու համար Թուրքիոյ նոր կարզադրութիւնը դոր դէմ կը նկատէ Մոնթրէօ-ի համաձայնագրին:

ՏՈԼԱՐԻ յարատեւ անկումը կը մտահոգէ: Ծուլիս 27-ին, Փարիզի մէջ, 5,4-ի լինած էր եւ պատմական իր ամէնէն ցած աստիճանին իջնին նկատմամբ, հակառակ ձափոնի Դրամատան միջամտութեան զօրավիգ կենալու համար տոլարին: Փարիզի սակարանը աւելի կայուն էր:

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ չահատակութեան առուծախը 1·600 միլիառ Ֆրանքի կր հասնի, ըստ «Դրամական միջազգային ղրծառնութեան խումբին» Փարիզ հաստատուած՝ «Տպանին վերահժողովին» աւեն 1989-ին: Այս տեղեկութիւնն ալ հաղորդեցաւ համաշխարհային այն յայնածաւալ գործողութեան առթիւ որ ծայր առաւ առջի օր թմրեցուցիչի չահատակութեան մեծերու դէմ: Գործողութիւնը կը կատարուի միաժամանակ բազմաթիւ երկիրներու մէջ (Ֆրանսա, Իտալիա, Միացեալ -- Նահանգներ) գլխաւորաբար դոլմպական բաքթեներուն դէմ: Փարիզ, Մարսէյլ, Մոնփըլիէ, Լիմոժ 57 հոգի ձերբակալուած են, 40 քիլօ քոքային եւ մէկ միլիոն Ֆրանք գրաւուած են: Այս գործողութիւնը կը վերաբերի նաեւ «զաւտա դրամ»ին սպիտակացման: Իտալիոյ մէջ ալ 30 հոգի ձերբակալուած են, Միացեալ - Նահանգներու մէջ՝ դրամատան մնօրէն մը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, մինչ «Փոթորիկ» գործողութիւնը ծայր տուած էր Ծուլիս 22-ին եւ 24 ժամուան ընթացքին տեղւոյն ամբողջ մնտեսութիւնը ցնցուած, Դուման (համապատասխան՝ Ազգ. Ժողովին) կը գրաքննէր Ելցինի «հակաւազակութիւն» հրովարտակը: Այդ օրը, 20 հազար ոստիկան հակակշռած են 700 ձեռնարկութիւններ, որոնց չարքին 14 պանդոկ, 232 մնտեսական գրասեաուն, 4 չուկայ: 200 ձեռնարկութիւն փակուած են, գողցուած 20 կառք գրաւուած, 2000 հոգի ձերբակալուած եւ 760 մեղադրանքի տակ առնուած: Արդարեւ, ոճիրներու, կողոպուտներու ծաւալումը սարսռազդու ծած է բնակիչներուն մօտ եւ նոյնիսկ արեւմտագէտները (Ռիխթըը եւ Բիտով) կոչ կ'ընեն որ վերջ տրուի սպանութեանց:

ՅՈՒԹՊՈԼԻ Համաշխարհային բաժակի մրցումներու Ծուլիս 27-ի արդիւնքներն են. - Գերմանիա 3 - 2 յաղթեց Հարաւային Կորէայի, Սպանիա յաղթեց Պոլիվիոյ 3 - 1: Գերմանիա եւ Սպանիա ալ որակուած են 8-րդ աւարտականներուն համար:

ՓՕԼ ԹՈՐԻՋ, Մօրիս Թորէզի երկրորդ որդին մեռած է խլիրդէ, 53 տարեկանին: 12 տարի առաջ մեծ գայթակղութիւն յառեղծած էր հրատարակելով գիրք մը՝ «Օրինակելի զաւակները» ուր իր նկարագրէր Սեւ ծովու ափին արձակուրդի ճամբար մը վերապահուած նոմէնկլատուրայի երախաներուն: 1966-ին համայնավար չարքային էր, բայց «Փրակայի գարնան» անդամատեսրը ետ կոտայ վրդոված Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան դիրքէն: «Համայնավարութիւնը, կ'ըսէր, ամէն բանէ առաջ խարէութիւն մըն է»:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցուցիս 26 / 27)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԼՂՀ-Ի ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Արցախի հարցի ներկայ փուլի վերլուծման եւ ապագայ քայլերու քննարկման նուիրուած խորհրդակցական հանդիպում մը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ, Ծուլիս 24-ին, Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի եւ ԼՂՀ-ի ղեկավարներ՝ Ռ. Քոչարեանի, Ա. Ղուկասեանի, եւ պաշտպանութեան բանակի հրամանատար՝ զօրավար Ս. Բարսեղեանի միջեւ: Ներկայ գտնուած են նաեւ Հայաստանի պետական նախարար՝ Վ. Սարգսեան, Պաշտպանութեան, Արտաքին եւ Ներքին նախարարները, Ազգային ապահովութեան պետական Վարչութեան պետի պաշտօնակատարը եւ Արտաքին Ա. փոխ - նախարարը:

***

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԸ

Շաբաթ, Ծուլիս 25-ին Յեղասպանութեան 80-ամեակի յատուկ Յանձնախումբը, նախագահութեամբ՝ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի, դումարած է իր անդրանիկ նիստը: Ձեղուած են հիմնական այն միջոցները, զորս Պետական Յանձնաժողովը կ'առնէ իր հսկողութեան տակ, եւ ստեղծուած են աշխատանքի առանձին խմբակներ: 80-ամեակի ոգեկոչումներուն կազմակերպական եւ նիւթական իրենց աջակցութիւնը բերելու պատրաստակամութիւն յայտնած են յատկապէս, Սփիւռքէն, Միացեալ - Նահանգներու Հայկական Համագումարը եւ Ջօրեան Հիմնարկը:

***

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ծուլիս 24-ին Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է Ֆրանսահայ պատմաբան Անահիտ Տէր - Մինասեանը: Զրոյցը ընթացած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման, Հայաստանի ներկայ իրավիճակին եւ հարցերուն ուղղութեամբ:

***

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՀՐԱՒԷՐՈՎ

Իրանի հայ կաթողիկէ եկեղեցիին հրաւէրով Աչտարակի, Էջմիածնի, Աբովեանի շրջաններու եւ Երեւանի կարգ մը դպրոցներէն եւ ուսումնական հիմնարկներէն 252 աշակերտներ եւ ուսանողներ մեկնած են Իրան, ուր մեկուկէս ամիս իրենց արձակուրդը կ'անցընեն Հայկազեան ասանին մէջ:

***

Է. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ՝ ԼԻԱԶՕՐ ԴԵՍՊԱՆ

Հայաստանի Եղիպտոսի դործավար է. Նալբանդեան նշանակուած է լիազօր դեսպան:

***

1700-ԱՄԵԱԿԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի յատուկ Յանձնաժողովը Ծուլիս 25-ի իր հերթական նիստին հաստատութիւն տուած է կանոնադրութեան նախագիծին, որ պէտք է վաւերացուի նաեւ Հանրապետութեան նախագահին կողմէ: Ներկայացուած են նաեւ դիտահրատարակչական եւ այլ ենթայանձնախումբերու հաշուետուութիւնները:

ՍԹԼԷԹԻԶՄ

ԷՄՄԻԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂ ԵԼՈՑԹՆԵՐԸ

Դիւմբեցի մարզիկը որ կը շարունակէ տէրը մնալ հեռացատքի ԵՐոպայի մրցանիշին (8·86 մեթր), յաջող գոյդ ելոյթներ ունեցած է Զուիցերիա, ապա՝ Իտալիա:

Նախ, Ժընեւի միջազգային հաւաքոյթին ան յաջողած է 7·81 մեթր ոստումով մը խլել ա. տեղը: Աւելի ուշ, Իտալիոյ Լիկուրի քաղաքին մէջ մասնակցած է մրցաշարքի մը եւ զարձեալ հանդիսացած՝ առաջին, 7·78 մեթր ոստումով մը, հովուն դէմ:

Ռ. Էմմիեանի յաջորդ ելոյթը կ'ըլլայ Նուազի - Լը - Կրանի մրցաշարքին, Ծուլիս 3-ին:

ԱՐՄԷՆ ՋԱՐԵԱՆԻ ՑԻՑԱՏԱԿԻՆ

Երկու օր առաջ, ես լինձի կը գնէի շուտով Հայաստան երթալու հարցը: Երթալ եւ հանդիպիլ Աբովեան փողոց, բարձրանալ թիւ 17-ի չէնքի վերջին յարկաբաժինը եւ երկնադոյն աչքերով մարդը նորէն տեսնել:

Բայց այդ հանդիպումը այլեւս պիտի չկայանայ: Այսօր կարդացի այն լուրը, որմէ այնքան կը վախնայի, «Յառաջ»ի Յունիս 3-ի թիւին առաջին էջը. «Մահ՝ Արմէն Զարեանի»:

Կոստան Զարեանի զաւակը:

Եթէ այդ պարագան չըլլար, գուցէ յատկապէս չհետաքրքրուէի իրմով կամ իր անձով: Ի վերջոյ, կազմաւորումով թէ անմիջական հետաքրքրութիւններով, գեղարուեստն ու ճարտարապետութիւնը իմ ծիրէն հեռու են եւ անոնց կը մօտենամ առանց յատուկ չհագեցուածութեան:

Բայց մեծադոյն սխալը եղած կ'ըլլար: 1987 Օգոստոսին, Վենետիկի համալսարանի հայագիտական ամառնային դասընթացքին, միւքս գամուած ու մնացած էր մեր դասախօսին `Մարկ. Նշանակնի չատ բնորոշ ու տեղին հատատումը. «Զարեանի կենսագրական տուեալները առասպել են»: Ցնցի՛չ, այո, ինչպէս Մարկի այդ ամբողջ դասընթացքը. «առասպել» ոչ թէ որովհետեւ կեղծ էին, այլ վասացի ստուգումներու չդոյութեան համար:

Երբ առաջին անգամ 1989 Փետրուար - Մարտին Երեւան գտնուեցայ, նպատակ դրած էի Կ. Զարեանի արխիւային նիւթերու հետքերէն քալել: Գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանը կարգ մը նիւթեր կային, բայց մեծ մասը Արմէն Զարեանի մօտ էր:

Հասկնալի էր:

Մանօթ էի Զարեանի ապրած երեւանեան ողբերգութեան. վերադարձը, «Նաւը լերան վրայ»ի մաքրագրումը, ի կենդանութիւն թողումը, ամբողջական մոռացումը: «Մանօթ էի» ըսելը չատ յատկնոտ բառ էր թէեւ. ո՞վ կրնար դուրսէն տեղեակ ըլլալ մանրամասնութիւններուն, իմանալ ի՞նչ անցած ու դարձած էր տարիներու երկայնքին, երբ Սփիւռքի մէջ ըսի - ըսաւներու անստոյգ ցանցին մէջ կը կազմուէին մեր տեղեկութիւնները, յաճախ՝ հերքումներու, զտումներու եւ անորոշութիւններու ենթակայ:

Գիտէի որ քանի տարուան ընթացքին ոչինչ արտադրուած էր Երեւանի մէջ Զարեանի մասին, գոնէ ոչինչ հրատարակուած էր որ անոր հանդէպ իրական ու կենդանի հետաքրքրութիւն մը ցոյց տար: Անտարբերութեան այդ մըթնոլորտին մէջ, ի՛նչ որ ալ ըլլային պատճառները, արխիւին յանձնումը գործնական ո՛չ մէկ նշանակութիւն կրնար ունենալ:

Գրական շրջանակներու մէջ ըսին, թէ Արմէն Զարեան կասկածամիտ ու «դժուար» մարդ էր, դիւրին չէր իրեն մօտենալը, կ'ըսէին, թէ ինքն էր պատճառը, որ Զարեանի գործը չուսումնասիրուէր: Մանօթ քննադատ մը յայտնեց, թէ անոր արժէքը ի չիք դարձուցած էր «Նաւը լերան վրայ» չարժանկարի ծրագիրը:

– Երկրորդ հրատարակութեան հիման վրայ, – դիտել տուի:

– Ոչինչ, թող ստորագրէր, ետոյ կարելի էր յարմարցնել առաջինին:

Զառարկեցի: Սակայն, ներքնապէս ուրախ էի, որ Զարեանի տղան ընդդիմացած էր այդ ծրագրին. կը յիշէի նորոգ հանդուցեալ Լեմոնտ Քէօսէեանի «Ցոյսի աստղը», որ Սերօ Խանզադեանի «Միխթար Սպարապետ»ի չարժապատկերային տարբերակն էր եւ Ռուսերը Արեւելեան Հայաստան կը բերէր ... Դաւիթ Բէկի ժամանակաշրջանին, «նուէր՝ Արեւելեան Հայաստանի Ռուսաստան միացման 150-ամեակին»: Ո՞վ գիտէ ինչ խաղ, կամայ թէ ակամայ, կրնային խաղալ «Նաւը լերան վրայ»ի դէմքերն, յետմահու կրկին թաղելով հեղինակը:

Մարդիկ կային, անշուշտ, որոնք մտերիմ էին Արմէն Զարեանին: Հարկ էր դիմել անոնցմէ մէկուն միջնորդութեան: Կը վարանէի. կ'ուզէի Զարեանով զբաղիլ, բայց ընդամէնը 25 տարեկան «երեխայ» մըն էի. ինչո՞վ ցոյց տալ, որ զուտ դիւանական – համալսարանական նպատակ ունիմ եւ ուրիշ ոչինչ: Ի վերջոյ, Երեւանէն ճամպարանօք մեկնումս խնդիրը «լուծեց». բան մը չեղաւ:

1990-ի սկիզբները, մտածեցի Զարեանի մասին թիւ մը կազմել Նիւ - Ճըրզիի «Արարատ» անգլիատառ եռամսեայ հանդէսի համար: Մանաւանդ, որ 1983-ին Ցակոբ Օշականի մասին լաւ յաւելուած մը հրատարակեր էին՝ վահէ Օշականի խմբագրութեամբ: Մրագիրը ներկայացուցի ու խմբագրութիւնը ընդառաջեց: Անհրաժեշտ էր գործի անցնիլ. Օգոստոսին, ընկերս Ցակոբ Կիւլլիճեանը, Վենետիկ ու ապա Հայաստան կը մեկնէր: Այմէն Զարեանին ուղղուած նամակ մը տուի իրեն, ուր կը խնդրէի անոր աշխատակցութիւնը:

Ցակոբը վերադարձաւ Հոկտեմբերին: «Գիտե՞ս, - ըսաւ -, երեւան իմ հանդիպած ամէնէն հիացալի մարդը Արմէն Զարեանն էր: Երեք անգամ իր մօտը գացի: Չէիր կշտանար արուեստի ու ընդհանուր մշակոյթի մասին իր զրոյցներէն, գիտելիքներէն, կիրք ու նուրբ իր կեցուածքէն»: Չեռնունայն չէր եկած. Ա. Զարեան յօդուած մը ղրկած էր, որ անդլերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ բացառիկին մէջ, եւ Ֆրանսացի Հայագէտ Մաքլէրի նամակները Զարեանին, զորս ղրկեցի մեր հայագիտական պարբերականներէն մէկուն, բայց հրատարակութեան չընդունեցին: Ու նաեւ՝ նամակ մը, որուն առաջին մասը կ'ըսէր. -

«Ուրախութեամբ կարդացի ձեր նամակը, բայց եւ զարմանքով, ֆանի որ հայրս՝ Կ. Զարեան իր իսկ երկրում պատժուած, մոռացութեան մատնուած գրող է: Այս տեղի մտաւորականների համար նա գոյութիւն չունի: Տարիներ առաջ Երեւանի բանգարանին յանձնեցի հօրս ստացած նամակների 400 հատը, ոչ մի արձագանգ: (...) Հետեւաբար, որոշ զարմանքով կարդացի ձեր նամակը եւ իմացայ (այստեղ ես չեմ ստանում արտասահմանի հայկական թերթերը), որ մէկը գրում եւ ուսումնասիրում է Կ. Զարեանի կենսագրութիւնը եւ նրա գործը: Մի օր կը կարդամ իր այստեղ ապրած տարիների մասին գրած եմ յիշողութիւնները, առ այժմ ես դեռ կենդանի եմ եւ չարութիւններից խուսափում եմ, իմ հետ են նաեւ զուակներից երկուսը:

Իմ մօտ են Կ. Զարեանի բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ, ոչ ոք չի ցանկանում հրատարակել. ինձ ասացին «պոէտները» որ նա բանաստեղծ չէ այլ գրող:

Հիմա Հայաստանի Հանրապետութեան առաւել ազատ մթնոլորտում, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐը սկսել են հետաքրքրուել Կ. Զարեանով եւ վերատպել հատուած առ հատուած «Անցորդը», ես նրանց օգնում եմ, տեսնենք ինչի՞ կը յանգենք (...)»:

Աշխատանքի երկարաեւ շրջանը սկսաւ: Այդ միջոցին էր, ահա, որ Մարկը՝ 1991 Հոկտեմբերին Սփիւռքահայ գրականութեան նուիրուած երեւանեան դիտաժողովին մասնակցելէ ետք, կը գրէր. «Հոն Արմէն Զարեանին հանդիպեցայ, որ իսկապէս սեմանչելի մարդ մըն է: Տեսա՞ծ էիր դուն: Ամենասքանչելին այն է, որ տանը մէջ իր գերմանացի կնոջ հետ իտալերէն կը խօսի: Հորիզոնները կը լայնցան: Երեւանի կեդրոնը նստած, փոքր յարկաբաժնի մը մէջ, ամբողջ աշխարհը կը հրաւիրուի ներս»:

Ձիշդ տարի մը ետք Երեւան վերադարձայ: Գործնական բնոյթի այցելութիւն մըն էր. չաբաթ մը ետք, երբ երեք ընկերակիցներս մեկնեցան (դեռ երկու չաբաթ պիտի մնայի), սկսայ գործնականը «անգործնական»ին հետ խառնել, իմա՛՝ մտաւորական շրջանակին հանդիպիլ, արշաւել դրախտանութներու եւ կրպակներու վրայ, եւայլն:

Այս անգամ միջնորդի կարիք չկար եւ տեսակցութիւնը կենսական էր: Հետաձգեցի Արմէն Զարեանին եւ, ժամադրութիւն առնելէ ետք, Աբովեան փողոցէն բարձրացայ Շաբաթ, կէսօր մը եւ զարկի անոր դուռը: Տիկին Զարեանը բացաւ եւ դիս առաջնորդեց ամուսինին գրասենեակը: Տեսայ էի հօր նկարները ալեւոյթին. կարելի էր ըսել, թէ որդին անոր կրկնապատկերն էր: Առաջին պահէն կարծես Կոստան Զարեանի հետ էր զրոյց. բայց կապոյտ աչքերէն անհուն խաղաղութիւն կը ծորէր, ու ձայնր մեղմ կը հոսէր: Նոյնիսկ եթէ դառն հաստատումի առիթը ըլլար: Գրասենեակը զարդարուած էր գրադէտին մեծ նկարով, գործ երկրորդ կնոջ՝ Ֆրենսիս Զարեանի (գեղանկարիչ), որմէ այլ հետաքրքրական պատառներ կախուած էին պատերուն վրայ: Գրադարանը աչքի կը զարնէր եւրոպական ընտիր ու բազմազան հատորներու ճոխութեամբ. անոր մէկ անկիւնը՝ աջ կողմը, Կ. Զարեանի ու անոր կապուած գործերու հատաքածոն կար, հայկական ուրիշ դիրքերու կարգին:

Բերած էի վերջին շրջանին կատարած հրապարակումներէս մէկական նմոյշ. վերտողութիւններ ու ճշդումներ բրաւ, յետոյ տարբեր թղթակալներէ հանեց ու յանձնեց 1989 - 1992 թուականներուն երեւանի մամուլին մէջ լոյս տեսած նիւթեր՝ Զարեանի վերաբերեալ, որոնցմէ բոլորովին զուրկ մնացեր էի Աստուածմէ մոռցուած այս անկիւնին մէջ:

Երկու - երեք առիթով Տիկին Մարիան ընդմիջեց խօսակցութիւնը, միշտ իտալերէն լեզուով, թէեւ ինծի միշտ սահուն հայերէնով կ'ուղղուէր: Վերջին յարկին այդ սենեակը ընդարձակ պատուհան մը ունէր եւ աչնան լուսաւորութիւնը կարծես կ'ողողէր ամէն ինչ: Միայն ատիկա չէր. ալեզարդ այդ ամոլին խօսակցութեան մէջ հայերէնը ուրիշ գոյն կ'առնէր, նուազ «բարբարոս» (Զարենց) բնոյթ մը կը ստանար: Կարծես աշխարհի չորս հովերը տուն - տեղ ըրած ըլլային անոր մէջ ու պարզեւած՝ անսովոր բնականութիւն մը: «Աշխարհի լոյսն ի հայս»:

Վերադարձիս, «Բեմ» հանդէսի (դեռ լոյս կը տեսնէ՞ արդեօք) 3-րդ թիւին մէջ Մարտին Միքայէլեանի «Հէպենինգ Հայաստանում» յօդուածը պիտի ամրապնդէր տպաւորութիւնս: Ահնարկելով Աբովեան փողոցի «Երեւան» հիւրանոցի սրճարանին, ան կ'ըսէր. -

«Հէպենինգը ապրում էր երեւանեան օդի մէջ, ճախրում վերը յիշատակուած նրա սրճարանի վրայ, եւ այդ սրճարանն աննպասելիօրէն գեղեցիկ էր, որովհետեւ Լեւոն Ներսիսեանի արտաբերած նախադասութիւններից բացի, գործարար երեւանցու համար խորթ, թաւշածայն առոգանութեամբ հնչում էին գեղեցկադէմ Կոստան Զարեանի, Երուանդ Քոչարի բանաւոր մտորումները»:

Մեր զրոյցը կ'ոսոսոստէր նիւթէ նիւթ, թէեւ մտասեւեռումս, ի հարկէ, գրագէտ հայրն էր. նշմարելի էր, որ հօր հանդէպ վերաբերմունքը ծայր աստիճան կասկածամտութիւն սնուցած էր իր մէջ, ու զանազան անձերու նկատմամբ տեղին թէ անտեղի կեցուածքը անկէ կը բխէր: Նաեւ՝ ոմանց հանդէպ գնահատանքը: Վէմը երկկողմանի էր. Արմէն Զարեան կը դանդաղէր, ինչպէս տեսանք, թէ ոչ ոք կը զբաղէր Զարեանով. միւս կողմէ, ինծի ծանօթ գրագէտներ կը պնդէին, թէ «Զարեանի տղան նստել է հօր արխիւի վրայ եւ թոյլ չի տալիս, որ ուսումնասիրեն»: Ես իրաւասու չէի հաշտարար դառնալու, հետեւաբար ի լրոյ կ'ընդունէի ամէն խօսք ու ամէն դանգատ:

Սակայն, պահ մը չզմեցայ երբ, խընդրելով անհրաժեշտ խորհրդապահութիւն, յայտնեց, թէ Զարեան բնական մահով աւարտած չէր իր կեանքը, այլ ... սպանուած էր: Անդրանիկ Ծառուկեանի յուշագրութենէն («Յառաջ», Նոյեմբեր 1983) գիտէի, որ մահէն ամիսներ առաջ գրողը արկածահար եղած էր ու դաւադրութեան մը մասին կասկածներ յայտնած: Սեւակի ու Մինաս Աւետիսեանի չուրջ կասկածները հասկնալի էին, բայց ի՞նչ իմաստ ունէր 84-ամեայ անզօր ծերունի մը, արդէն անվնաս ու դրեթէ մոռցուած, սպանելը: Ա. Զարեան կարգ մը մանրամասնութիւններ տուաւ, զորս դժբախտաբար չեմ արձանագրած, ու ըսաւ, թէ այդ բոլորը նշած է իր յուշագրութեան մէջ: Պիտի լուսաբանուի՞ արդեօք այս նոր առեղծուածը, թէ ան ալ մաս պիտի կազմէ Զարեանի «առասպել»ին:

Մեկնելու պահուն, խնդրեցի իրմէ կարգ մը տպագիր նիւթեր՝ պատճէնահանելու համար: Թէեւ «ախորժակս» բացած էին կարգ մը ձեռագիրները, զորս ցոյց տուած էր տեսակցութեան ընթացքին: Ցայտնած էր, սակայն, որ արխիւը պահուած էր քովի սենեակը. ես հոն բնաւ չեմ մտած, ոչ ալ գիտեմ ի՞նչ կար հոն: Մանօթ է, այսուհանդերձ, որ Զարեանի արխիւը դասաւորման ենթարկուած չէր (ո՞վ տէր պիտի կանգնի այդ թղթոնին հիմա), եւ իր ցոյց տուածները մէկ - երկու տուփերու եւ դզրոցներու մէջ էին:

Երկրորդ հանդիպումիս, քանի մը օր ետք, խօսակցութիւնը նոյն ընթացքը ունեցաւ, թէեւ միշտ կ'աչխատէի թուականներ ու տուեալներ ճշդրտել տարբեր շրջաններու եւ դէպքերու վերաբերեալ: Հարցուցի «La Tour de Babel»ի մասին, այն հանդէսը որ հայրը խմբագրած էր Փարիզ, 1925-ին եւ որուն հետքերը ... Փարիզ չկային: Պատմեց, թէ ինչպէ՛ս խորհրդային դեսպանատունը ճախողութեան մատնած էր այդ ծրագիրը (*) եւ Զարեանի դէմ գործադրուած մահափորձի մասին: Իր գրադարանին մէջ «La Tour de Babel»ի մէկ օրինակը կար. խնդրեցի որ փոխ տար, ամբողջութեամբ պատճէնահանելու համար:

– Եթէ ուրիշ մէկը լինէր, չէի տալու, բայց ինձ թուում է, թէ դուք անկեղծ էք եւ անվերապահ չէք տանելու, – ըսաւ, մեղմ ժպիտով: Առաջին այցելութեանս արդէն ցոյց տուած էր «Թակօրի նամակը» վերատառութեամբ պարապ պահարանը, որուն պարունակութիւնը «մեր գրողներից մէկը» (չըսաւ թէ ով) տարած էր ու երբեք չէր վերադարձուցած:

Իր վերաբերումը գիս քաջալերեց ձեռագիրներու պատճան արձարծելու համար:

- Դուք պիտէք, պարոն Արմէն, որ ես այս բոլորին մէջ որեւէ հաշիւ չունիմ, պարզապէս կ'ուզեմ, որ ձեր հօր մասին մեր ծանօթութիւնը ընդլայնի: Օրինակ, գիտենք որ Լօրընս Տրոէլը ձեր հօր երեսուբարեկամը եղած է: Բայց ո՞վ գիտէ, որ անոր նամակները պահպանուած են:

- Եթէ ես կարենայի, անձամբ կը գնայի Ակադեմիա եւ այնտեղ Քսերոքս անձ կը տայի: Բայց իմ այս վիճակով, չեմ կարող տեղից չարժուել եւ ոչ օգի անհանգստացնել:

- Ատիկա բնաւ անհրաժեշտ չէ: Հիմա Երեւանի մէջ պատճէնահանումի տեղերը շատ են եւ կրնամ անձամբ այդ գործով զբաղիլ: Եւ Աստուած գիտէ ե՞րբ նորէն կրնամ գալ ու այս նիւթերը տեսնել:

Պնդումներս արդիւնք տուին ու Զարեանը տեղի տուաւ: Մեկնումէս երկու օր առաջ, վերջին անգամ այցելեցի իրեն ձեռագիրները վերադարձնելու. գիս ընդունեցաւ հիւրասենեակը, չատ ջերմօրէն: Բաժնուելէ առաջ, հաստափոր մատեան մը դրաւ առջեւս ու յիշատակի քանի մը խօսք խնդրեց: Հարեւանցիօրէն թերթատեցի զայն ու տեսայ չատ մը ծանօթ անուններու յիշատակի լուսանկարներ ու մակագրութիւններ: Ո՞վ էի ես, որ անոնց քով տեղ գրաւէի. բայց եթէ բարի ձեռնին կը փափաքէր, յայտնապէս գոհ մնացած էր մեր հանդիպումներէն:

Ափսոսանքով մեկնեցայ. որքա՜ն հաճելի էր այդ մտաւորականին ներկայութիւնը, նոյնիսկ լռութեան պահերուն:

Աբրի Յովհաննիսեանի 1993-ի ձմրան նուիրուած ուղեգրութեան մէջ կարդացի, որ Արմէն Զարեան առանձին մնացած էր. իր բոլոր զաւակները ձգած էին երկիրը: Գրեթէ 80-ամեայ, հաշմանդամ այդ մարդուն համար ի՛նչ ծանր հարուած պէտք է ըլլար իր կեանքի վերջալոյսին ընտանիքի մասնատումն ու չորս ծագերուն տարտղնումը: Երկու անգամ նամակ ղրեցի իրեն, բայց պատասխան չստացայ (Պուէնոս - Այրէսը Փարիզ չէ, եւ հոս դրեթէ խղուած ենք ամէն կապէ):

«Արարատ»ի թիւը ձեռքս հասաւ երկու չաբաթ առաջ: Ցուլիսին ճամբորդի կը սպասէի, դրելու համար Արմէն Զարեանին:

Չեղաւ: Մահը կանխաւ իր հաշիւը պահանջեց:

Աշխարհի լոյսի գեղեցիկ նշոյլ մը մարեցաւ Երեւանի մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Պուէնոս - Այրէս
Յունիս 10, 1994

(*) Այդ դրուագը նշուած է «Արարատ»ի մեր յօդուածին մէջ (*spring*, 1994, p. 29), սակայն, Մանուէլ Քէօսէեանի բանաւոր ճշդումին համաձայն, Ա. Զարեանի պատմութիւնը հանդէսի երկրորդ եւ ո՛չ թէ առաջին թիւին կը վերաբերի. այս մանրամասնութիւնը իմացանք (նոյեմբեր, 1993), յօդուածը տպագրութեան յանձնուած էր արդէն եւ կարելի չեղաւ ուղղել վրիպումը:

ԳԻՒՄՐԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Դպրոցը ունի իր պատմութիւնը եւ վերջին տարիներուն ալ՝ իր թերթօնը:

Պատմութի՛ւնը. հիմնուած է 1936-ին եւ Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան հրամանագրով 1962-ին վերաձեւուած է Ֆրանսերէն լեզուի ուսուցման մասնագիտացած դպրոցի: Աշակերտութեան թիւը հասած է մինչեւ 1000-ի եւ Ֆրանսերէն լեզուի ուսուցիչներու կազմը՝ 15-ի: 1988 Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժը հիմնայատակ ըրաւ դպրոցը, խլելով կեանքը 300 աշակերտի եւ 21 ուսուցիչի: 1989 Մարտին, անօրէնը՝ Մարքին Փաշայեան վերաբացաւ դպրոցը 98 աշակերտով եւ պինուորական վրաններու տակ: 1990ին վայատչէն դասարաններ փոխարինեցին վրանները: Այսօր, դպրոցը իր առաջմեայ վիճակին մէջ կը պատսպարէ շուրջ 700 աշակերտ:

Իսկ թերթո՛նը. Թերթօնը սկսաւ 1990-ի, երբ դպրոցի վերաշինութիւնը մտահոգութիւն դարձաւ, Ֆրանսայի հարաւին հիւսիսը: Եւ կը չարունակուի: Կը չարունակուի ու կը շահադրծուի քաղաքական նպատակներով, զանազան եւ ալեզան միջամտողներու կողմէ:

Անցնինք եւ դանք այսօրուան վիճակին:

Ուսումնասիրութիւնները վաղուց վերջացած են եւ ծրագիրը գործընթացի մէջ է 1993 Սեպտեմբերէն ի վեր: Սակայն, դանդաղ կ'ընթանան աշխատանքները, հետեւանք՝ կարգ մը ներքին եւ արտաքին պղտկներու՝ ձմեռուան (երկար) եղանակի աննպաստ պայմանները, ուժանիւթի արտադրութեան կամ պարէնաւորման դժուարութիւնները, տեղական խմանութիւններու անզօրութիւնը, ֆինանսաւորման անսուդութիւնները եւայլն...: Այնպէս որ, այսօր, վեց հազար թռ. մեթր հողին վրայ ուր պիտի կառուցուի դպրոցը երկու յարկի վրայ, միայն հիմերը դրուած են եւ սիւները բարձրացած, որոնց վրայ պիտի կանգնի չէնքին ընդհանուր կառուցուածքը: Այս է որ տեսանք, Յունիս 5-ին, Մարսէյլի քաղաքապետ Ռ. Վիկուռուի այցելութեան առթիւ, ի ներկայութեան Ճարտարապետ Ալէն Տարօնեանի (Փարիզէն) եւ Նարեկ Սարգսեանի (Երեւանէն): Գիւմրիի Ֆրանսական թեքումով այս դպրոցի չինութեան «մէքթիզ տ'ուվրաժ»ը կը պատկանի Հայ Միջարհեստակցական Միաւորումին (ԺԷ - Ի - Ա), իսկ «մէքթիզ տէօվր»ը Մարսէյլի հայ ճարտարապետներու «Քոլէքթիֆ»ին: Աշխատանքները վստահուած են Երեւանի Հայկապալ ձեռնարկութեան որ իր կարգին յանձնած է տեղական Շիրակչին ընկերութեան:

Եւ չարունակութիւնը: Շարունակութիւնը կապուած է Ֆինանսաւորման ապահովութեան հետ: Դպրոցի կառուցման եւ սարքաւորման ընդհանուր պիւտճէն գնահատուած է՝ շուրջ ութ միլիոն Ֆր.: Այսօր պատրաստ (աւելի ճիշդ՝ պատրաստ եւ վստահացուած) գումարները կը հասնին երեք միլիոն Ֆր-ի, որոնք կու գան (կամ պիտի գան) հետեւեալ աղբիւրներէն՝ երկու միլիոն Ֆր. Ֆրանսայի նախարարութենէն, եօթը հարիւր հազար Ֆր. Մարսէյլի քաղաքապետարանէն եւ շուրջ երեք հարիւր հազար Ֆր. զանազան (Հ.Բ.Լ.Մ, Իսի-Մուլինոյի քաղաքապետարան, Կրենոպլի քաղաքապետարան, անհատներ...) դեռ կը պակսի հինգ միլիոն Ֆր.: ԺԷ - Ի - Ա, 1994 եւ 1995 տարիներուն վրայ, կ'ակնկալէ երկու միլիոն Ֆր. դարձեալ Ֆրանսայի նախարարութենէն եւ երկու միլիոն Ֆր. ալ Արտաքին նախարարութենէն: Կը մնայ, ամէնէն լաւատես հեռանկարով, դեռ գոյացնել մէկ միլիոն Ֆր.: ԺԷ - Ի - Ա-ն կ'ակնկալէ մասնակցութիւնը Ֆրանսայի հայաշատ շրջաններու տեղական իշխանութիւններուն եւ կը վստահի նաեւ «Սփէսիալ Արմէնի» բացառիկ հանդէսին վաճառքէն գոյացած չորս հարիւր հազար Ֆր.ին: Այս բացառիկ հանդէսը լոյս տեսաւ, 1989 Ապրիլին, այս նպատակով: Բայց, գիտենք թէ այս ձեռնարկին ալ ունի իր պատմութիւնը, չըսելու համար պատմութիւնները:

Ուստի, եթէ այս գումարները հասնին նախատեսուած ժամանակին, ԺԷ - Ի - Ա-ն կը յուսայ որ 1995 Յունիսին աշխատանքները կը վերջանան եւ դպրոցը կը բացուի 1995 - 96 ուսումնական տարեշրջանի վերամուտին: Մեր համեստ կարծիքով, քիչ մը շատ լաւատես է ԺԷ - Ի - Ա-ն եւ Ֆինանսաւորման ակնկալութիւններով, եւ տեղւոյն վրայ աշխատանքներու ընթացքով: Մնաց որ Ֆրանսան կը մտնէ, արդէն մտաւ, ընտրական տարեշրջանի մը մէջ, նախագահական թէ թաղապետական, ինչ որ կրնայ որոշ չափով արգելակել խոստացուած գումարները եւ ճամբայ բանալ նոր նպաստներու:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԼԺԵՐԱՑԻ ԿՆՈՋ ՊԱՅՔԱՐԸ ԱՒԱՐՏԱԾ ՉԷ

Կը կարծուէր որ Ալժերիոյ ազատագրումէն ետք, իշխան սեռը օրէնքի առջեւ համահաւասար պիտի նկատուէր ապականին ու պիտի վերնայի անոր առջեւ բարձրացած ընկերային պատուարները:

Պատերազմին, Ալժերուհին ալ ամբողջական յանձնառութեամբ պայքարած ու ինկած էր պատուոյ դաշտին վրայ: Այսուհանդերձ, յետ պատերազմեան շրջանը յեղաշրջելով երկրին քաղաքական ու սընտեսական կացութիւնը, չկրցաւ մտայնութիւնները փոխել, կիներ որոնք իրենց քաջութեան վաստը տուած էին, հրաւիրուեցան վերադառնալ ընտանեկան իրենց յարկերը ու հաւատարութիւնը մնաց թուղթի վրայ: Ալժերիոյ առաջին կառավարութիւնը ոչ մէկ կին տարը ունեցաւ: Իսկ պատրաստուած Ընտանեկան օրէնսդրութիւնը որ 1963-էն կիւրարկութեան պիտի դրուէր, մեծ բողոքներու պատճառ եղաւ: Համալսարանական երիտասարդ կիներ միշտ նորոգեցին պայքարը, պահանջելով իսկական ընկերվարութիւն:

Արդարեւ, Ընտանեկան օրէնսդրութեան ամուսնալուծումի էջերը ամէնէն անընդունելի նկատուածները եղան: Հոն կ'ըսուի թէ զաւակներուն խնամակալութեան իրաւունքը կնոջ կը տրուի, բայց ընտանեկարանի իրաւունքը կը կարգաւորուի ամուսնին կարելիութիւններուն համաձայն: Այլ խօսքով՝ ամուսինը նախընտրութեան իրաւունք կը վերապահէ: Ատիկա պատճառ կ'ըլլայ որ ամուսնալուծումի վճիռէն ետք, յաճախ նոյնիսկ անկէ առաջ, կիները հեռանան ամուսնական յարկէն: Ալժերական մամուլը լեցուն է փողոց նետուած ամուսնալուծուած կիներու պատմութիւններով: Նոյնիսկ երբ ուսումնական անձեր են ենթակաները, չատ բան չի փոխուիր: Վերջերս թերթ մը արձագանգած է ուսուցչուհիի մը ողիսականին. ընտանեկան բնակարանը երբ դատարանի որոշումով բաժին հանուած է ամուսնին, կինը երեք զաւակներով ինքզինքը փողոցը գտած է: Ատեն մը հիւրասիրուելէ ետք զանազան ընտանիքներու մօտ, ստիպուած է պանդոկի սենեակներ վարձել, ենթարկուելով անօրէններու նուաստացուցիչ վերաբերումին,

Հակառակ որ Պումէտիէնի շրջանին պաշտօնական կեցուածքը, ամէն անգամ որ կնոջական բողոք բարձրանար, սեռերու հաւասարութեան յոյսը կը ներշընչէր, անմիջապէս կը կատարուէր յիշեցումը թէ ազգային առաջնահերթութիւնը երկրին կառուցումն էր:

1984-ին երբ վերջապէս Ընտանեկան օրինագիրքը ընդունուեցաւ, ծագում տուաւ կնոջական կազմակերպութիւններու: Շարժումը մինչեւ 1988 արմատացաւ ու հզօրացաւ: Այսօր, կրկին, ներկայի կացութիւնը յետին դիրքերու մղած է սեռերու հաւասարութեան հարցը: Բայց պէտք չէ մոռնալ որ անպրագէտ, ճնշումներու տակ դատում ու բանականութիւնը կորսընցուցած, խաւարամիտ դաղափարներու պաշտպան կիներն են որ ծնունդ տուած են այսօրուան ահաբեկիչներուն, սաեւութեան, նեղմտութեան ու ճնշումներուն:

ՔԱՂՀԱՆ

TRAITE D'ENTENTE D'AMITIE ET DE COOPERATION ENTRE LA REPUBLIQUE FRANCAISE ET LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

La République française et la République d'Arménie,

— considérant les liens particuliers d'amitié et les échanges de toute nature qui se sont établis au long de l'histoire entre leurs deux peuples;

— prenant acte de ce que la République d'Arménie est l'un des Etats successeurs de l'Union des Républiques Socialistes Soviétiques;

— désireuses d'œuvrer au renforcement de leurs liens, dans l'esprit d'amitié qui préside à leurs relations séculaires, et de développer leur coopération dans tous les domaines;

— réaffirmant leur fidélité aux obligations découlant du droit international, notamment de la Charte des Nations Unies;

— conscientes de l'importance des engagements qu'elles ont souscrits dans l'Acte Final d'Helsinki et dans la Charte de Paris pour une nouvelle Europe et appelant de leurs vœux la mise en place de mécanismes de sécurité et de coopération sur l'ensemble du continent européen;

— désireuses de contribuer à la stabilité et au développement d'une Europe libérée de ses divisions;

— prenant en compte la perspective d'édification de l'Union Européenne et la contribution de celle-ci à la construction d'une Europe pacifique et solidaire,

sont convenues de ce qui suit :

Article 1er :

Dans leurs relations mutuelles, la République française et la République d'Arménie agissent en tant qu'Etats souverains et égaux en droit, dans un esprit d'amitié et de confiance mutuelle et en étroite coopération dans tous les domaines.

Les deux Parties concluent, en tant que de besoin, d'autres accords et arrangements pour mettre en application les dispositions du présent Traité.

Article 2 :

La République française et la République d'Arménie, reconnaissant les valeurs universelles de liberté et de démocratie, coopèrent pour la défense et la promotion des droits de l'homme et des libertés fondamentales, notamment au sein des organisations internationales compétantes.

Elles unissent leurs efforts en vue de contribuer à la sécurité internationale, de prévenir les conflits et de promouvoir le respect du droit international dans les relations entre Etats.

Article 3 :

La République française et la République d'Arménie tiennent des consultations régulières aux niveaux appropriés, afin d'échanger leurs vues sur leurs relations bilatérales ainsi que sur les problèmes internationaux d'intérêt commun, en particulier sur des questions fondamentales concernant la sécurité et la coopération en Europe.

Dans ces domaines, les Parties s'attachent à harmoniser le plus possible leurs positions et, lorsque ceci leur semble nécessaire, mènent des actions conjointes ou concertées.

A cette fin, des rencontres au plus haut niveau sont organisées par accord entre les Parties, dont les Ministres des Affaires étrangères se réunissent au moins une fois par an. Une coopération étroite est établie entre leurs départements ministériels.

Les autres membres des gouvernements des deux Etats se rencontrent, en tant que de besoin, pour traiter de questions d'intérêt commun.

Article 4 :

La République française et la République d'Arménie se consultent au sein des organisations internationales dont elles sont membres, notamment de l'Organisation des Nations Unies, dans le but d'harmoniser le plus possible leurs positions lorsque ceci leur semble nécessaire et d'assurer la mise en œuvre la plus efficace possible des dispositions déterminées dans ce cadre.

Article 5 :

La République française s'engage à favoriser le développement de liens entre la République d'Arménie et les Communautés européennes.

Les engagements auxquels souscrit la République française dans les accords bilatéraux avec la République d'Arménie respectent les traités instituant les Communautés européennes et les textes arrêtés pour leur application.

Article 6 :

La République française et la République d'Arménie coopèrent étroitement dans le cadre de la Conférence sur la Sécurité et la Coopération en Europe.

Les Parties agissent de concert afin de renforcer ses institutions, notamment sur le plan juridique, pour favoriser la stabilité, la sécurité et l'Etat de droit sur le continent européen.

Elles favorisent en particulier l'adoption de normes susceptibles de contribuer à la prévention des conflits.

Les Parties coopèrent, entre elles et avec d'autres Etats intéressés, en vue de la conclusion d'un Traité de Sécurité européenne.

La République française souligne l'importance de l'édification de l'Union Européenne qui, incluant la mise en œuvre d'une politique étrangère et de sécurité commune, permettra de renforcer la coopération entre Etats européens et apportera une contribution essentielle à la stabilité du continent et du monde entier. La République d'Arménie s'en félicite.

Article 7 :

La République française et la République d'Arménie, soulignant l'apport décisif des accords de désarmement à la sécurité européenne et internationale, soutiennent, dans le cadre de la Conférence sur la Sécurité et la Coopération en Europe, le processus de désarmement, de renforcement de la confiance et de la sécurité et de prévention des conflits dans le cadre du Forum de sécurité.

Les Parties attachent une importance particulière aux mesures propres à éviter la prolifération des armes de destruction massive et agissent à cette fin de manière concertée dans les instances internationales.

Article 8 :

Prenant en compte les changements fondamentaux survenus en Europe en matière de sécurité et, en particulier, la fin d'une situation de confrontation, la République française et la République d'Arménie développent et approfondissent leurs contacts dans le domaine militaire. Les Parties procèdent à cette fin, de manière régulière, à des échanges de vues sur leurs concepts de défense.

Elles favorisent à cette fin les contacts entre les Ministères des Affaires étrangères et de la Défense, ainsi que les états-majors des armées de leurs deux Etats.

Article 9 :

Au cas où surgirait une situation qui, de l'avis de l'une des Parties, créerait une menace contre la paix, une rupture de la paix, ou mettrait en cause ses intérêts majeurs de sécurité, cette Partie peut demander à l'autre Partie que se tiennent sans tarder des consultations entre elles à ce sujet. Elles s'efforceront d'adopter une position commune et agiront, dans la mesure du possible, d'une façon concertée dans les instances internationales afin de faire face à cette situation.

(A suivre)

GIP

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

COMMUNIQUE DE PRESSE

Le Vendredi 8 Juillet 1994, Monsieur Jacques Toubon, Ministre de la Culture et de la Francophonie, sera en Arménie afin de poser la première pierre de la construction d l'école française de Gumri, accompagné de Monsieur Manuel Deirmendjian, Président du Groupement Interprofessionnel Arménien.

Ainsi qu'il apparaît à la lecture de la lettre ci-jointe, le GIA maître de l'ouvrage de la construction est l'artisan de cette visite. Le Ministre avait accepté l'invitation du GIA qu'il avait rencontré déjà, par ailleurs, accompagnant Monsieur Hagop Movsès, Ministre de la Culture de la République d'Arménie, à Paris, en Août 1993. Depuis, son cabinet et le GIA recherchaient une date propice qui, enfin, est fixée.

Monsieur Martin Pachaian, Directeur de l'Ecole, et GIA-Arménie préparent activement l'accueil sur place de la délégation en relation avec les instances gouvernementales arméniennes.

Le GIA remercie les personnalités politiques françaises qui, lui accordant leur confiance, l'ont, avec discrétion et désintéressement, aidé.

Paris, le 27 Juin 1994

***

Monsieur Manuel Deirmendjian
Président du Groupement
Interprofessionnel Arménien
Boîte postale 120
75683 Paris Cedex 16

Monsieur le Président,
Vous avez bien voulu me convier à la pose de la première pierre de l'école française de Gumri et je vous en remercie.
J'ai pris bonne note de ce rendez-vous et j'ai le plaisir de vous faire connaître que j'envisage de me rendre en Arménie pour cette occasion etc. etc...

Jacques TOUBON

Paris, le 22 Décembre 1993

DAVID DE SASSOUN
EN CASSETTE

DAVID DE SASSOUN, héros légendaire mais aussi grande fresque musicale pour chœurs et orchestre, sur une musique de *Garbis Aprikian* et un texte de *Hagop Oshagan*.

La K7 vidéo du concert exceptionnel de la Chorale *Sipan-Komitas* sous la direction de *Garbis Aprikian*, donné à la Sorbonne à Paris le 18 Mars dernier, est en vente à la Maison de la Culture Arménienne de Villeurbanne au prix de 200 F.

Renseignements : 78. 93. 57. 43.

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Պասմաճեանի *մահուան առթիւ՝* Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան 250 Ֆրանք։

Եղիա Տավիսեանի *մահուան առթիւ՝* Մարի Պէրպէրեան 150 Ֆր.։

Յովհաննէս Յովսէփեանի *մահուան Բ. տարելիցին առթիւ՝* Այրի Տիկին Նուարդ Գույումճեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլէն) 500 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONS
DU 1er DECEMBRE 1993
AU 31 MARS 1994

— 1.100 Francs. -
M. Kévork Chahinian.
— 1.200 Francs. -
Mme Christine Andonian, M. Nazareth Kouzoundjian, M. Patrick Papazian, M. Krikor Papazian.
— 1.300 Francs. -
M. Yékissa Karagavourian.
— 1.500 Francs. -
Mlle Nadia Gortzounian, M. Serge Haroutunian, M. Vartkès Hovakimian, M. Iria Kelagopian, Mlle Suzanne Krikorian, M. Paul Marcossian, Mlle Jeanne Tchaterian, M. Gérard Torossian, M. et Mme Charles Yeguenian.
— 1.600 Francs. -
M. Pierre Krikorian.
— 1.620 Francs. -
M. Arsène Adjemian, M. Léon Bedirian, M. Pierre Beyeklian, G.I.E.P.
— 1.622 Francs. -
M. Simon Agbadian, M. Jacques Balian, M. Hovig Sabbagh, M. André Tchiftchibachian.
— 1.650 Francs. -
M. Viken Baghdassarian.
— 1.662 Francs. -
— Mlle Lucie Boyadjian.
— 1.750 Francs. -
Ephorie Chapelle Arménienne.
— 1.800 Francs. -
S.O.S. Arménie - Valence.
— 2.000 Francs. -
M. Edouard Alexanian, M. Zohrab Andonian, M. Arthur Artinian, M. Georges Attoyan, M. Arménag Bagdassarian, Mme Méliné Constantin, M. Maurice Harounian, M. J. Jamakortzian.

(*A suivre*)

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
B. P. 12, 75660 Paris Cedex 14.

ՅՈՒԵԱՏԵՍ

ԿԱՊՈՑ ԽՄԱՋԻ Փարիզի Ս. Թաղէոսեան մասնաճիւղի անդամական ժողովը Յուլիս 2-ին, Շաբաթ օր, կէսօրէ հաք ժամը 3-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՑ ԽՄԱՋԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Երկուշաբթի, Յուլիս 4, ժամը 17-ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ. բոլորին ներկայութիւնը չերմօրէն փափաքելի է։

Օրակարգ. - Վարչական կազմի ընկերուհիներու ծանօթացում եւ զանազան տեղեկութիւններ։

ԱՄԱՎԵՐՔԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը կը հրաւիրէ երկշաբաթօրեայ դպրոցին հանդիսին։

Շաբաթ, Յուլիս 2, ժամը 15
26, rue Troyon, 92310 SEVRES

ԱՄԱՎԵՐՔԻ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Շաբաթօրեայ եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու ամավերջի հանդէսը կը-կայի, Յուլիս 3, յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը

15 Ռիւ ժան Կուժոն, փարիզ 8-րդ

Օրիորդ Սիլվա Էմմաճեանի եւ Տիկին Մարինա Սողոմոնեանցի աշակերտ - աշակերտուհիները պիտի հրամցնեն տրամախօսութիւններ, արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր՝ ստեղծելով հայկական համեղի մթնոլորտ։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է. -

Պր. Մարտիրոս Ունանեան 200 Ֆր.։

Թիրէֆեանի մահուան առթիւ (Ապրիլ 12). - Լաֆչեան ընտանիք 100, Տիկին Ֆաթիքեան եւ Գրիգորեան 50, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան 50 Ֆր.։

Թօռլիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ. - Թօռլիկեան ընտանիք 1000, Պր. Աւետիս Մաթիքեան 200, Տէր եւ Տիկին Եաբուճեան 200, Պր. Մանուէլ Նազարեան 200 Ֆրանք։

Արշակ Իսկէնտէրօղլուի մահուան առթիւ. - Տիկին Ալիս Ասլանեան 200, Պր. Լեւոն Էքէր 300, Պր. Ալեքսանդր Թէրզեան 200, Պր. Գրիգոր Իսչի 100, Պր. Վարդգէս Մալճի 300, Պր. Արթօ Գարակէօզեան 300, Պր. Մօրիս Տէրտէրեան 500, Պր. Ազատ Պասմաճեան 100, Պր. Երջանիկ Տինչի 100 Ֆր.։

(*Շար.*)

***

Սէն Լու Ս. Գէորգ Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Յովհաննէս Յովսէփեանի մահուան Բ. տարելիցին հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տիկին Էօժէնի Յովսէփեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Գույումճեան եւ զաւակները 500-ական Ֆր.։ Նոյն առթիւ Շալճեան ընտանիք 100 Ֆր. Հայաստան Հիմնադրամին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 2, ժամը 10-ին, Ս. Սրբոց Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն։

Այս առթիւ, փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 3

Հանդիսաւոր պատարագ, ի յիշատակ բարեբար՝
ԹՈՐՈՍ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ
մահուան 6-րդ տարելիցին առթիւ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ
Կաթողիկոսական
Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի երգեցողութեամբ՝ եկեղեցւոյ ՍԱՃԱՔ ՆՈՎԱ. քառաձայն երգչախումբի, ղեկավարութեամբ երաժշտուհի՝

ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՉԵԱՆԻ

Ցաւարտ արարողութեանց տեղի պիտի ունենայ հոգեճաշ Պարսամեան Համալիրի մեծ հանդիսասրահին մէջ։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը ծանուցէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն թէ Միութեան 78-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի 1994, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 15, առաւօտեան ժամը 10-ին, կառավարական նիստերու դահլիճին մէջ, կառավարական Տուն, Հանրապետութեան Հրապարակ, Երեւան, Հայաստան։

Սոյնը 78-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է։ Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 15, իրենց փոխանորդագրերը, - հիմնական կանոնադրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած, հասցնեն կամ յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. -

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
31 West 52nd Street
New York, N. Y. 10019-6118,U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1. - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին։

2. - Ներկայացում եւ վաւերացում 1992 եւ 1993 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին։

3. - Մասնակի ընտրութիւն Տնօրէննեռու (Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու)։

4. - Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը։

5. - Քննարկում վերոնշեալներուն առնչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ ժողովին առջեւ բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու։

6. - Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու։

Ի Դիմաց՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԼՈՒԻՋ ՍԻՄՈՆ - ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Նախագահ
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Ատենադպիր

Յունիս 1, 1994

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise U N

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

Alep/Syrie, du 2 au 22 Août

POUR LES JEUNES DE 8 A 16 ANS

Sous le patronage et avec le soutien de son Eminence l'Archevêque *Souren Kataroyan*, Prélat des Arméniens de Syrie.

- Les participants seront hébergés individuellement par des familles selectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.
- Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés, sous le contrôle du Conseil d'Education arménien d'Alep.
- L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par La Croix de Secours Arménienne de Syrie et par des responsables de l'Association Machtotz.
- Plusieurs excursions sont prévues ainsi qu'un pélerinage à Deir-el-Zor et l'Eglise des Saints-Martyrs.

FRAIS DE PARTICIPATION : 4.000 FRS par personne comprenant le transport (avion Paris—Alep—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

CONDITIONS SPECIALES POUR LES PARENTS
(tourisme ou les élèves de plus de 16 ans)
Renseignements et inscriptions : (1) 47. 50. 97. 51

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 30
JEUDI
30 JUIN
1994

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·000 Ֆ· -- Վեցամսեայ : 510 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·300 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·150 Ֆ· (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ·

69ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·360 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 69e ANNEE — N° 18.360

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պերնար Թափի ձերբակալութեան, կամ աւելի ճիշդ հարցաքննութեան համար տրաւիրուեցաւ «Դրամական Չոկատ»ի պատասխանատուն Յունիս 29, Հորիքչարթի վաղ առաւօտեան (6·05)։ Նախորդ օրը կորնթուցած էր խորհրդարանական իր անձեռնմխելիութիւնը երկու քուէարկութիւններով եւ չախչախիչ մեծամասնութեան մը քուէարկութեամբ, նախ՝ 465, ապա՝ 462 10-ի դէմ։ Ընկերվարականները մերժած էին մասնակցիլ այս «խեղկատակութեան» եւ ձգած հեռացած էին Ազգ· Ժողովէն։ Համայնավարները քբ-ւարած էին մեծամասնութեան հետ։ Երկու քուէարկութիւնները հետեւանք էին կրնակ դիմումի մը արդարադատութեան եւ Պետական Դանձին (Ֆիսք) Ֆոսէա գլխաւոր մատակարարութեան վերաբերեալ։ Պերնար Թափի, իր սովորական ամբաստան ոճով որ նաեւ իր զէնքերէն է եւ կը տպաւորէ, իր պաշտպանութիւնը անձամբ ներկայացուց, յարակելով նաեւ կառավարութեան անդամներուն վրայ։ «Կարելի չէ, չեշտեց, նախատել մէկը որ 2 միլիոն անձ հրապուրած է։ Երբեք չեմ ընդունած քաղաքական աշխարհին մէջ։ Արդեօ՞ք արդար է որ տարի մըն է ատելութեան ու ոխի առարկայ ըլլամ...»։ Պ· Թափի որ ընդհանրապէս «Աւէկզիէնն» մը եղած է Ազգ· Ժողովին մէջ, այս նիստը ընտրած էր մինչեւ իսկ օրինագիծ մը ներկայացնելու համար երիտասարդներու գործազրկութեան դէմ։ Ձերբակալութիւնը կարելի եղաւ Յունիս 29-ին, որովհետեւ Եւրոպական Խորհրդարանի նորընծայ անդամի իր անձեռնմխելիութիւնը կը սկսի միայն առաջին նիստին (Յուլիս 19) օրը։

ՆԱԽԱՐԱՐՊԵՏ ՊԱԼԱՏԻՒՐ, Յունիս 28-ին, բացումը կատարեց Թիւ-Թիւ-Վի-ի (ճեպընթաց) Լիոն - Սաթոլաս գերարդիական բազմաճիւղ կարանին որ հաղորդակցութեան խիակական նորոյց մըն է օդանաւի, երկաթուղիին եւ կառուղիին միջեւ։ Այս արարողութեան եռք, նախարարապետը գացած է Սէն-Սիր-օ-Մոն - ս'Օռի ոստիկանութեան բարձրագոյն վարժարանը նախագահելու համար «Սէն թ'Էկզիւփէրի» մկրըտած շրջանաւարտներու խումբին եւ այս առիթիւ իր ելոյթին մէջ, ձեւով մը պատասխանած է նախագահ Միթերանի դիտողութիւններուն ինչ կը վերաբերի Փասքուայի ճեռք առնելիք կարգ մը միջոցներուն բնակչութեան ապահովութեան համար։ Շեշտած է.- «Հա՞րկ է յիշեցնել որ ցոյց ընելու իրաւունքը, կենսական ազատութեան մեր ընկերութեան մէջ, կոտրել - թափելու եւ յարձակում գործելու իրաւունքը չէ։ Ֆրանսացիները պատասխանատու, վերջին տարիներուն, անապահովութենէն։ Առաջին պարտականութիւնը զոր քաղաքացիները կ'ակնկալեն Պետութենէն իրենց ապահովութեան երաշխաւորութիւնն է»։

ՌՈՒԱՆԴԱՅի մէջ, Ֆրանսայի ընկերները, գիւղ գիւղ, ահաւոր տեսարաններու ականատես կ'ըլլան։ Սարսափած են թէ իրենց տեսածէն եւ թէ լսածէն։ Զարհուրելի ջարդերը, առանց որեւէ խղճահարութեան կը պատմեն իրենց գործած սպանութիւնները ու չարչարանքները, թէ ինչպէս կրակի տուած են տուներ ուր կային կիներ ու երախաներ եւայլն, եւայլն։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Մարդկային իրաւանց հարցերու Պետական նախարարը՝ Մեհմեթ

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԴԷՄ ՆԵՂ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Յունիս 29-ի Թրքական օրաթերթերը լայն տեղ կուտային արեւմուտքի հետ յարաբերութիւններու կնճռոտ բնոյթին որ միջազգային բեմին վրայ բաւական նեղ կացութեան կը մատնէ Թուրքիան։

Քրտական հարցին ու քիւրտ երեսփոխաններու դէմ Անգարայի վերջին ըրջանի կեցուածքը, եւրոպական առեւններու մէջ ժխտական մթնոլորտ մը ստեղծած է Թուրքիոյ դէմ։ Կարելի բացատրութիւններ տալու, լուսաբանութիւններ ներկայացնելու համար թէ՛ երկրին Ազգ· Ժողովի նախագահը ճիննտորուք, թէ՛ փոխ-վարչապետ Քարաեայէնն, առաջինը՝ Եւրոպայի Խորհրդարանի նախագահներու Լահէյի Ժողովին, երկրորդը՝ Պրիւսէլի մէջ Տըլորի հետ հանդիպումին, բաւական ճիգ վատնած են։

Տըլոր որ «Եւրոպայի հանրապետութեան նախագահը» կ'անուանուի Թուրք մամուլին կողմէ, յատկօրէն ըսած է Թուրք փոխ-վարչապետին թէ Եւրոպա մեծ վրդովումով կը հետեւի երեսփոխաններու ձերբակալութեան պարագաներուն որոնց դրդապատճառները անըմբռնելի են իրենց համար։ Աւելցուցած է նաեւ թէ այս ընթացքը կարելի չէ հաշտեցնել ժողովրդավարական կարգերու հետ։

Թուրքիոյ անտեսական բարեկործումներն ալ չեն գոհացներ Եւրոպան ու Տըլոր հարց կուտայ իր խօսակիցին թէ խնդրոյ առարկայ իր խօսակիցները, մինչեւ տարեվերջ պիտի կարենա՞ն յաղթահարել անտեսական տագնապը։ Թուրք մամուլը այսքանէն կը հետեւցնէ թէ եթէ ձախողին, Եւրոպական Միութիւնը պիտի հրաժարի Թուրքիոյ հետ Մաքսային միութեան համաձայնագիրը սառեցնելէ, ինչ որ չատ աննպաստ կէտ մը կ'ըլլայ Անգարայի հաշուոյն։

Թուրք փոխ-վարչապետը վերադարձին բացատրած է թէ Արեւմուտքի մէջ մեծ է ՓՔԲ-ի հակաթուրք քարոզչութեան ծաւալը ու Թուրքիա չի կրնար ընթացիկ ճամբաներով պայքարիլ ատոր դէմ։ առաջարկած է որ միջ-կուսակցական կազմով փորձ ըլլայ կացութիւնը սրբագրելու։

Լա Հէյի մէջ ալ բուռն կերպով քննադատուած է Անգարայի հակաժողովրդավար ընթացքը որուն դիմաւոր փաստ նկատած է քիւրտ երեսփոխաններուն Ազգ· Ժողովէն վտարուելու, ձերբակալուելու պարագան։

Ճիննտորուք չի կրնար չխոստովանիլ որ դժնդակ չափով իրաւացի կը նկատէ իր խօսակիցները։ Իրեն համար յստակ է որ Արեւմուտքը դէմ է Թուրքիոյ հողային ամբողջականութեան քայքայումին, սակայն անկարելի է արդարացնել դաշտախրի տարբերութեան պատճառով երեսփոխաններու վտարումը Խորհրդարանէն։ Ան կ'ըսէ· «Աշխարհի ամենախիստ բռնատիրութիւնները իսկ կը յաջողին լուսանցքային հոսանքները պարտկել իրենց խորհրդարանին մէջ· մենք պարտ էինք ՏԵՓ-ը պահպանել մեր խորհրդարանին մէջ»։

Ճիննտորուք ներկայ կացութեան մէջ պատասխանատուութեան կարեւոր բաժին մը կը վերագրէ վարչապետուհի Ճիլլէրի, ըսելով որ շուրջէն մօտեցումով մը հարցեր չեն լուծուիր· ան կ'ըսէ· -- «Էնվէր Փաշան ալ ազգայնական էր, բայց ֆայֆայեց Օսմանեան կայսրութիւնը։ ... Ես տեսայ թէ որքան մեծ թափով հակաթուրք բռնզչութիւն կը տարուի Արեւմուտքի մէջ· նոյնիսկ արեւելեան պլոք-ի երկիրները մեզմէ հաշիւ կը պահանջեն· կը հակազդեն երեսփոխաններու ձերբակալութեան, բանտարկութեան դէմ։ Եթէ չվերաբերինք մեր կեցուածքը եւ Արեւմուտքի հետ կապերը, յուսախար կ'ըլլանք։ Առաջ միայն կիպրոսի հարցը կը ցցուէր մեր դէմ, այսօր կայ նաեւ էրտականը։ Չեխիան, Սլովենիան, նոյնիսկ Ռումանիան մեզմէ աւելի առաջ անցած են· զարմանալի պիտի չըլլայ եթէ մեզմէ առաջ անդամակցին Եւրոպական Միութեան»։

Մամուլը լայն արձագանգ տալէ ետք այս երկու դէմքերու չփումներուն, անհրաժեշտ կը նկատէ Սահմանադրութեան որոշ փոփոխութիւններ կատարել, օր մը բոլորովին դուրս չմնալու համար Եւրոպայի ըրջանակէն։

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄԸ

«ԱՐՑԱԽ» ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԱՍԻՆ

27 ՅՈՒՆԻՍ 1994 Թ·

ԱՇԽԱՏՈՒՄ Է ՇՈՒՇԻ - ԿԱՐՄԻՐ ՇՈՒԿԱ ԵԼԵԿՏՐԱՀԱՂՈՐԴՄԱՆ ԳԻԾԸ

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը Լեռնային Ղարաբաղում իրականացնում է ենթակառուցուածքների ստեղծման եւ վերականգնման մի ամբողջ համալիր։ Դրանք են Ստեփանակերտ - Մարտակերտ աւտոմայրուղու Սէյիդիչէն - Կիչան հատուածը, Մխուիչէն - Աւտուր - Հացի աւտոճանապարհը, Շուշի - Կարմիր Շուկա էլեկտրահաղորդման գիծը, Ցովսէփեան - Ասկերան եւ Մուշկապատ - Մարտունի ջրատարները։ Հիմնադրամի «Արցախ» ծրագիրը հիմնականում միտուած է Արցախի տնտեսութեան վերականգնմանը։ Վերջերս չահագործման յանձնուած Շուշի - Կարմիր Շուկա 35 քիլօվաթնոց էլեկտրահաղորդման գիծը, որ ենթակայաններ ունի Շուշիում եւ Կարմիր Շուկայում, Մարտակերտի ջրամբարի հիդրոկայանից Սարսանգի ջրամբարի էլեկտրական հզօրութիւնը կը հասցնի Լեռնային Ղարաբաղի Մարտունի եւ Հադրութ ջրըանները եւ լոյսով կ'ապահովի այդ ջրըանների գիւղերը։ Նախկինում Մարտունի եւ Հադրութ ջրըաններն էլեկտրականութիւն ստանում էին Աղրբեջանից եւ փաստօրէն զրկուած էին էներգամատակարարման ինքնուրոյն համակարգից։ Շուշի - Կարմիր Շուկան այդ ջրըանների համար ինքնուրոյն համակարգ է եւ մի կարեւոր մասն է Լեռնային Ղարաբաղի էներգամատակարարման ցանցի։ Էլեկտրահաղորդման գծի կառուցման աշխատանքները կատարել է Ստեփանակերտի անհատ ձեռնարկատէրերի միաւորումը՝ Հայաստանցի գործընկերների օգնութեամբ։

Մեծ թափով ընթանում են Մխուիչէն - Աւտուր - Հացի աւտոճանապարհի կառուցման աշխատանքները։ Կատարուած է Ցովսէփեան - Ասկերան ջրատարի շինարարական աշխատանքների 40 տոկոսը։ Ընդհանուր առմամբ, մինչեւ տարեվերջ չահագործման կը յանձնուեն եւ Ցովսէփեան - Ասկերան, եւ Մուշկապատ - Մարտունի ջրատարները։ Այս ջրատարների նշանակութիւնը նոյնքան կարեւոր է, որքան Շուշի - Կարմիր Շուկայ էլեկտրահաղորդման գծինը։

«Արցախ» ծրագրի իրագործման ընթացքին ծանօթանալու եւ Շուշի - Կարմիր Շուկա էլեկտրահաղորդման գծի բացման արարողութեանը մասնակցելու նպատակով վերջերս Ստեփանակերտում էին ՀՀ փոխնախարհ, Հիմնադրամի Հոգաբարձուների Խորհրդի փոխնախարհ Գագիկ Ճարուխիւնեանը, Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն Մանուչակ Պետրոսեանը եւ գործադիր վարչութեան աշխատակիցներ։ Լեռնային Ղարաբաղի իշխանութիւնների հետ հանդիպումների ժամանակ «Հայաստան» Հիմնադրամին է առաջարկուել Լեռնային Ղարաբաղի տնտեսութեան վերականգնմանն ու անհրաժեշտ ենթակառուցուածքների ստեղծման ուղղուած մի չարք նոր ծրագրեր։ Խօսքեր են ձեռնարկուել անյետաձգելի ու կենսապահովման համար կարեւոր մի չարք ծրագրերի, մասնաւորապէս Մարտակերտի աւերուածութիւնների հետեւանքների յաղթահարման միջոցառումների իրականացման ուղղութեամբ։ Իսկ չինարարական առանձին ծրագրեր մանրամասն ուսումնասիրութիւնից եւ մասնագիտական փորձաքննութիւնից յետոյ կը ներկայացուեն Հոգաբարձուների Խորհրդի նիստին։

Հիմնադրամը Լեռնային Ղարաբաղում ընկալւում է այնպէս, ինչպէս որ կայ՝ ողջ Հայութեան ուժերն ու միջոցները համախմբող առաքելութեամբ։ Դրա վկայութիւնն է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհրդի նախագահ Կարէն Բարսեղեանի վերջերս արտայայտած պաշտօնական դիրքորոշումը՝ «Հայաստան» Հիմնադրամի շուրջ համախմբուելով, միասնականօրէն եւ նպատակաուղղուած միջոցներ տրամադրել Հիմնադրամի «Արցախ» ծրագրով Լեռնային Ղարաբաղի տնտեսութեան վերականգնման եւ զարգացման համար։ «Այլ կազմակերպութիւնների կողմից Արցախի իշխանութիւնների անունից ծրագրային կամ նիւթական միջոցների հանգանակում կարող է արուել միայն Ղարաբաղի իշխանութիւնների համաձայնութեամբ», - գրուած է փաստաթղթում։

Ռազմաճակատներում դիրքադիր է, գուցէ եւ ժամանակաւոր, բայց մի բան պարզ է, որ Արցախում արդէն սկսուել է վերականգնման եւ ստեղծարար աշխատանքի ժամանակը։

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

***

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան իշխանութիւնները երաշխաւորում են «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին Սփիւռքահայութեան մասնակցութեամբ «Հայաստան» Հիմնադրամի տեղական յանձնախմբերի միջոցով կազմակերպելու նպատակային ծրագրերի իրականացումը Ղարաբաղում՝ Հիմնադրամի «Արցախ» ծրագրի շրջանակներում։

Այլ կազմակերպութիւնների կողմից Արցախի իշխանութիւնների անունից ծրագրային կամ նիւթական միջոցների հանգանակում կարող է արուել միայն Ղարաբաղի իշխանութիւնների համաձայնութեամբ։

Կ· ԲԱԲՈՒՐԵԱՆ

Ստեփանակերտ,
14 Յունիսի 1994 թ·

ՀԱՅՀՈՅԵՐ, ԹԷ...

Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան ընդմէջէն ամբողջ իշխանութեան հակադրուելու եւ մանաւանդ զայն վարկաբեկելու առիթ նկատեց ընդդիմութիւնը, Պէյրութի հայկական դեսպանատան բացումին առընչուած պարագաները։ Ամենածանր մեղադրանքները ուղղուեցան Արտաքին նախարարին, այն պատճառաբանութեամբ որ հայկականութեան դաւաճանած էր ոչ միայն Պոլիսէն Պէյրութ թրքական օդային դիծերու սաւառնակով մը ճամբորդելով, այլ՝ նաեւ նոյն բացումին որպէս Լիբանանի դիւանագիտական մարմնի անդամ, հրաւիրելով Թուրք դեսպանն ալ։ Գլխաւորաբար Հ.Ց.Դ.-ի կեդրոնական վարչութիւնը, չընդալով յայտարարութիւններով ու վիրաւորուած արժանապատուութեան մը աղմուկով լեցուց հրապարակը. իմացուց որ դէմ է եղած կարգադրութեան, պիտի չմասնակցի հանդիսութիւններուն, բողոքի ցոյցի կը դիմէ, եւայլն։ Ընդդիմութեան միւս թեւերը եւս, թէեւ յայտնի վարանումով ու զգալի միջոց մը ձգելով, հետեւեցան Հ.Ց.Դ.-ի ուղղութեան։

Հայաստանի իշխանութեան ըրածին ու ըսածին ամէն գնով հակադրուելու մարմաջն ու մեծ մասով այդ նպատակով վրդուած աղմուկը մէկդի դնողին, խընդիրը կը յայտնուի աւելի լուրջ ենթախորքով մը։ Հոն՝ տարբեր բեւեռներու վրայ տեղ կը գրաւեն իշխանութիւն ու ընդդիմութիւն. իրենց նպատակներով, հեռանկարներով ու դործելու կերպով։ Ու Պէյրութի դեսպանատան բացումը ներհայկական նոր հարցի մը վերածողը այս ազդակներուն կատարեալ հակասութիւնն է։ Պետական դէմքերը որոնց ներելի չէ զգացական, կամ ամբոխավար կանոններով վարուիլ նոյնիսկ ամէնէն աննշան պարագաներուն, պարտքին տակն են նաեւ կարելի առաւելութեան մը յեռին փշուրն իսկ չարհամարհելու միջազգային յարաբերութիւններու ոլորտին մէջ։ Ու այս պարագան չատ յաճող ամփոփումով մը ներկայացուցին Փարիզի դեսպանատան պատասխանատուները, վերյիշեալ հարցին մասին խօսելով, Յունիս 17-ի մամուլի ասուլիսին։ Թէքնիք տեղեկութենէն զատ, թէ ընթացիկ սովորութիւն է որ նոյնիսկ երկիրներ որոնք դիւանագիտական վոխ - յարաբերութիւն չեն հաստատած, իրարու հրաւէր ուղղեն նման հանդիսութիւններու, տրուեցան բացատրութիւններ ալ, Հայաստանի քաղաքական մօտեցումին մասին։ Ըստ ածը այն էր որ ներկայ իշխանութիւնը, քննադատութեան կիրքին կեր հայթայթելու դնով, ընտրած էր զգայականը մէկդի դնելու եւ դրացիներուն հետ բարի յարաբերութիւններու հետամուտ երկրի մը փաստը տալու ճամբան. ըստածին համաձայն, այս կեցուածքը արդէն որոշ արդիւնք տուած էր միջազգային հանրային կարծիքին ու առեաններուն մէջ, Ղարաբաղի խնդրին առընչութեամբ։ Եւ եթէ այս սերունդը յաջողէր հիմնական մը լուծել, արդէն իր պարտականութիւնը կատարած կը նկատուէր։ Նոյն պատասխանատուն չմոռցաւ հարցնելու այս կէտերու նշումէն ետք, թէ ի՞նչ պիտի ըլլար չահը, եթէ փոխանակ Թուրքիոյ հետ բնականոն յարաբերութիւն հաստատելու այս կեցուածքին, իշխանութիւնը դիմէր հայհոյելու այլընտրանքին, ինչպէս եղած էր, մեծ մասով, անցած եօթը տասնամեակին,

Նպատակներու, հեռանկարներու տարբերութիւնը որ խորքին մէջ հիմնական մասն է իշխանութիւն - ընդդիմութիւն այս նորագոյն հակադրութեան, երկրորդ ճակատը կը գետեղէ առաջինին վերագրելի ժխտականներու մատնանշումը եւ պախարկումը գործունէութեան դաշտ դարձնելու դիծին վրայ։ Ասիկա չի նշանակեր թէ իշխանութիւնը զերծ է քննադատելի կողմերէ. բնա՛ւ։ Սակայն, երբ ընդդիմութիւնը երկրին ներկայի պայմաններուն մէջ, մատնանշած ժխտականներուն հետ չի տեսնար դրական գործունէութեան մը մարդն ալ, ի՞նչ ծանրութիւն կը ներկայացնէ կատարուած քննադատութիւնը։ Մանաւանդ այդ մասին մտածել, ամէն բանէ առաջ ի՛ր իսկ չահը կը պահանջէ որպէս իշխանութեան թեկնածու տարբ։ Երբ քննադատութիւնը առանձին կը մնայ, ի՞նչպէս կրնայ յաջողիլ ցանկալի իշխանութիւն պատրաստելու եւ վստահութեան երաշխիք տալու գործը։

Ընդդիմութեան կողմէ փրթած փոթորիկին կարելի էր նաեւ հակադրուելու նոյն դիրքէն պատասխանել. կարելի էր, օրինակ, յիշեցնել թէ առաջին անկախութեան վաղորդայնին երբ Խատիսեան մը Պոլիս կ'այցելէր, ոչ անշուշտ սրտին անկեղծ փափաքով, այլ այսօրուանին նման քաղաքական, դիւանագիտական նկատումներով, մարդու միտքէն չէր անցած քննադատել այդ քայլը։ Եւ այսօրուընէ աւելի դիւրին էր այդ դործը ժամանակի մը երբ ոչ թէ չուրջ ութ տասնամեակ, այլ հազիւ երեք - չորս տարի անցած էր 1915-էն եւ ցեղասպանութեան արարքն ալ նոյնիսկ վերջակէտին չէր յանդած. պիտի դային տակաւին 1920 — 21-ի ջարդերը։ Ու անկախ Հայաստանի քաղաքական այս դէմքը չփուշ կ'ունենար ուղղակի ջարդարար իշխանութիւններու հետ։ Սակայն նման յետնահայեացքներ բոլորովին անտեղի են այսօր, յատկապէս երբ Հայաստանի կացութիւնը նման չոայլութիւն չարտօնելու չափ լուրջ է։

Հայհոյելու հոլովոյթը չարունակելու փոխարէն, երկխօսութեան մը դեռին պատրաստելու հայկական այլընտրանքը առաջին ակնարկով մխակոմանի է ներկայիս։ Բայց աւելորդ պիտի չըլլայ թրքական ճակատը քիչ մը աւելի մօտէն դիտելու փորձ մը։

Ձիշդ է որ հայկականին արձագանգելու սրամադրութիւնը բացակայ է հոն, եթէ նկատի առնուի միայն քաղաքական մարդը։ Հոն ցանկալի տեղաշարժ չի նըշմարուիր, գոնէ առ այժմ։ Սակայն երբ մարդ մտածէ թէ այդ մէկը հայելթրքականին նման փշոտ յարաբերութիւններու վերջին հանդրուանը կը ներկայացնէ, որոշ իմաստ մը կ'արտայայտեն նաեւ հոն առաջնորդելու հանդամանքին տէր մի-ջանկեալ աստիճանները։ Ու անոնք առաջին ակնարկի մը առջեւ չեն յայտնուիր անմիջապէս, ուղղակի քաղաքական բովով։ Սխալ պիտի չըլլայ, թրքական ճակատին վրայ, այս մօտեցումով, կարդ մը նորութիւններ նշմարել. ճիշդ է որ արտայայտուած ընդվզումին, մերժումին դրդապատճառը ցեղասպանութեան մը ներկայութիւնն է երկու ժողովուրդներուն հանդիպման կէտին վրայ։ Ու այս նիւթը ճիշդ է որ թապուի իր բնոյթէն բան չէ փոխած թրքական տեսակէտին մէջ։ Բայց նշմարելի նորութիւնները կը զօրեն այն գաղափարը ներշնչելու թէ միջանկեալ աստիճանները նոյն անխախտ հանդամանքով չեն ներկայանար։

Այս աստիճաններէն կարելի է նկատել, օրինակ, Թանէր Աքչամի հատորը որ խորքին մէջ արդարացումի մը հեռանկարին ուղղուելով հանդերձ, բաւական նորովի մօտեցում մը կը մատնէ Հայերու ցեղասպանութեան նկատմամբ։ Ու այս հատորը, պարզ անհատական ձեռնարկէ մը աւելիին բնոյթով կը ներկայանայ, երբ նկատի առնուի հեղինակին վերջին տարիներու կեանքի ընթացքը։ Ան գաղափարական յանցանքի ամբաստանութեամբ Թուրքիոյ մէջ բանտարկութեան դատապարտուած ու Գերմանիա ապաստանած էր 70-ական թուականներու վերջերը. հոն, Համպուրկի համալսարանին մէջ հասած էր կարեւոր դիրքի։ Ձիշեալ հատորին հրատարակութենէն կարճ ժամանակ մը ետք, թուրք մամուլը դրեց թէ չկարենալով կարօտին յաղթել, ան վերադարձած է Թուրքիա ու լծուած դործի, բնակարանի փնտռտուքին, որպէսզի վարենայ իր կինն ու զաւակին ալ փոխադրել, վերջնական կայք հաստատելու համար հոն։ Երբ գաղտնիք չէ որ թուրք պատկան իշխանութիւնը սովորաբար ի՛նչ ընդունելութիւն ցոյց կուտայ փախստական նման տիպարներու որոնցմէ յայտնապէս բացառութիւն կը կազմէ Աքչամ, սխալ պիտի չըլլայ իր հատորին ընկալումի դաշտը յայտնել քիչ մը... Աստ քով հետաքրքրական է մամուլի որոշ հատուածի մը նախաձեռնութիւնը, այլ թապուներ խախտելու. անոնց վերջիններէն են հայապատկան կալուածներու հանդէպ վաքըֆներու վարուելակերպին մերկացումը, կամ Ունեւորութեան տուրքին անհաւասարութեամբ հրապարակային նիւթ դառնալը։

Անշուշտ, կարելի է հարց տալ թէ այս մօտեցումով ի՛նչ իմաստ պէտք է տալ թրքական հեռատեսիլի այն յայտագիրներուն որոնք իրրեւ թէ նպատակ ունէին վիճարկումի նիւթ դարձնել ցեղասպանութիւնը եւ յանդիման Հայը ցեղասպան ցոյց տալու խղճալի փորձին։ Բայց արդեօք հակասութեան այս երեւոյթին մէջ, սխա՞լ կ'ըլլայ թապուներու սահմանը յստակ հետագծելու տրամադրութիւն մը տեսնել։ Ասիկ քանի մը տարի առաջ, այդ սահմանը պատնէշ էր նաեւ մամուլին մէջ այսօր ապատօրէն ասպարէզ դտած յիշեալ նիւթերուն։ Այսօր ան դէմատուրաբար

ՀԱՂ ՄԻ ԵՐԹԱՄ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ...

ԱՐԱՐԱՏ ԼՈՒՍՈՅ...

Նահապետական Թոնիրը մեր...։

Շատ էի կարղացած եւ լսած։ Շատ էի պատկերացուցած ... այնքան որ ա՛լ կարելի չէր յստակ ըսել, թէ ո՞վ կը սկսէր երազը իր արտասովոր պատկերներով, իր անիրական տեսիլքներով, ցնորական խաղերով իրականութեան մը դիմագիծը ստանալ ... եւ ե՞րբ, ի՞նչպէս այդ ամբողջը չանկարծ կը մթագնէր քունի խաւարին մէջ,

Բայց այդ առաւօտ պատրաստ էի։ Լսած էին նախօրօք, թէ տան լաւագը պիտի թխեն։ Անշուշտ անեցիները, դրացիները, միւստեղ։

Թոնրատան մէջն եմ, դրկից երկու տուներու։ Կը դիտեմ գլանաձեւ կաւէ վառարանը, որ թրծած կաւէ մեծ կճուճի է նմանի՝ թաղուած հողի մէջ։ Կը նկատեմ լոյսին բարեւ ըսող օդանոցք մը։ ... Թոնիրին տակէն, հողին մէջէն անցնող խողովակ մըն է՝ օդը բանալու համար, կ'ըլլայ բացատրութիւնը։

Կը չարունակեմ դիտել։ Պատարագամատոյցի հանդիսաւորութեամբ քանի մը տղամարդ ցախով Թոնիրը կատ - կարմիր կը դարձնեն։ Տապին հետ ծուխ, գոլորշի ... չատ չուտով քրտինքիաչ վիճակի կը դատապարտուիմ։ Կարծես կծու պըղպեղ դրած ըլլան բերանս։

Ձախին եւ աջին՝ արձանացած Տիկին Ցամրիկը եւ Օրիորդ Գայեանէն խմորին պճուր -- պճուր կունտերը կը բանան դրանակով։ Մէջտեղը՝ Թոնիրին առջեւ կկզած դրացի տիկինը՝ անունով Անահիտ, եթէ չեմ սխալիր, ձեռքերու թեթեւակի արագ ու մեքենական չարժումներով մարզկային վրայ կը փռէ «հասած» խմորը ... եւ կը խփէ Թոնիրին կուշտին։

Լայնաչերտ լաւաշները իրարու վրայ կը դիզուին, այս անգամ եւս ծխական չարժումներով ... եւ Թոնիրին ախորժելին՝ տիկին Գոհարը, փերթ - փերթ կը հրամայընէ ... տաքուկ - տաքուկ դրեթէ կուլ կուտամ։ Համը, մօր կաթի մը նման անխառն։

Հանդարտիկ, միայն ականջներուս լսելի, կ'երդեմ, -

-- Հայ կը թխեմ լաւաշ, ա՛խ, եարս Ջան, ես պուճուր եմ...

*
**

- Այսօր կը մեկնինք Տոր Վիրապ։ Մեր Լուսաւորիչին տօնն է։

Անդարդ խօսքէն կը հասկնամ, թէ այդ օրը տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորիչին մերոյ՝ ելանելոյն ի Վիրապէն։

Առիթ, մասնակցելու ժողովրդական տօնախմբութեան մը։ Կերպով մը ուխտաւոր դառնալ։

Եւ ինքնաշարժները կը սուրան դաշտերը կիսող ճամբաներով։ Կը նկատեմ մեծ ու փոքր խումբեր, հանդերձ ընտանեօք, չարան - չարան կը յառաջանան։ Այրերը առջեւէն, կիները եւ տեւէն եւ, ամբողջ բանակ մը երախաներ, իրրեւ հետեւորդ։ Եթէ չըլլային ինքնաշարժներու խլրտացող ճամները, պիտի ըսէի հաւանաբար, թէ լուսթիւնը պատրաստիր է։ Այդ պարտադրութիւնը նաեւ աքլորներուն, որոնք անկասկած հէյ - վախ մորթուելու կ'երթանք մտածելով, իրենց դառն ճակատագիրը կ'անիծեն ... ճամբու եզրին կը նկատեմ ուղեկորոյս գառնուկ մը՝ խը կախ ... եաին՝ հովուական զաւազանիկով անժպիտ դէմք մը, օրերէ ի վեր ածելիի երես չտեսած ... կը մխէ; գիւրեւ թէ կ'ուզէ ժամ առաջ ուխտաւորի տանիլ իր զոհը։ Մատա՛ղ սուրբին համար։ Մատա՛ղ ի խնդիր մեր կենդարար աշխարհին Աստուածածայ։

Ա՛լ ինչո՞ւ հարցնեմ, թէ ո՛ւր կ'երթաք, այ տնաչէհներ,

Կը պատրաստուինք բարձրանալ բլուրի վեր ... Յանկարծ վոխադրակառք մը կը կենայ եւ, դանդաչուն աղմկանիներ հապշտապ երկար չարք կը կազմեն։ Մէկը ընդոստ կը պարզէ Եռադոյնը։ Սիրտս կը խլրտի, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ կը խայտայ. մանաւանդ, երբ կը նկատեմ աղջնակներուն տոհմիկ տարազները, այնքան դաշն չրջապատին, բնաչխարհին... կը սկսին յառաջանալ մարմիններու թեթեւ բեկբեկումներով, ձեռքերու ոլորապտոյտ չարժումներով, մատներու ծռումն «խաղերով»։ Հարսնեւորի երդ, ծափ ու ծիծաղ, բնաչխարհը կ'ելեկտրականացընեն։

Ոլորուն, ոստոստուն «Հոսանք»ով կը հասնիմ ուխտատեղի։

Լուսեղէն համայնապատկեր մըն ալ հոս, աչքիս առջեւ։ Ի զուր չէ, որ նախիներս այստեղերն են ընտրած հիմնեհամար իրենց մայրաքաղաք Արտաշատ։ Միջնաբերդը ա՛յս բլուրին վրայ եղած պէտք է ըլլայ։ Հո՛ս նաեւ վիրապը, ուր...

Զեմ խակ փորձեր իջնել՝ տեսնելու համար այն դուրը, ուր պատմութիւն ... ստանդութիւնը կը յուշէ, թէ իմ լուսաւորիչս կում-ումպ մը ջուր՝ նկանակով, ոտներու եւ թունաւոր միջատներու մէջ չատ երկար տոկացեր է, բարեպաշտ կնոջ մը չնորհիւ։

Զեմ փորձեր իջնել, քանի ուխտաւորներ խմբուած են արդէն դուրին չուրջը, եւ, եկեղեցական մը աղօթագիրք ի ձեռին կ'աղօթէ. ... մարդիկ մեղմիկ կը ձայնակցին։

Մոմեր վառելէ ետք դուրս կ'ելլեմ։ Քովի գաղտրիկ մատուռէն կ'արձագանգին հոգեշունչ երդերը մեր Եկեղեցին Հայկականին։

«Աստղ ձգելու տեղ չկայ», պիտի ըսեի մէկը։

- Հոսկէ կ'երեւին փշաթելերը, այն կողմ... հազիւ զսպուած աղեխարշ հառաչով կէս կը ձգէ իր խօսքը, ընկերակիցս։

Կը փութամ յիշեցնել, - Մենք ունինք Ց-ով սկսող եւ Զ-ով վերջացող յատակ մըն ալ։ Զմռռնանք։

Բլուրէն վար, դաշտի եզրին, սատանի մեծութեամբ լայն-լայն փռուած սըպոռոցներ։ Ընտանիքներ, իրենց անդամներով, մերձաւորներով, բարեկամներով կը ճաշեն։ Զարաճճի հայկակներ կը վազվզեն չորս դին, աղմկարար, ինչպէս իրենց տարեկից բոլոր տղաքը, աղջիկները։ Կը լսեմ սաստերու ձայն, պրեկ միշտ նոյն կշտամբանքով, - Հանդիստ նստէք, հայ կերէք...։

Ա՛յ չմոռնամ եւ ըսեմ. Տոր Վիրապի դարպասին, մեկնումի պահուս, Աշակերակցի արիներ (սկաուտ) իրենց յատուկ համազգեստով, կուռ չարք կազմած կը տողանցեն։

- Հայ սկաուտին ո՞րփտը.

- Բարձրացիր, բարձրացուր։

Տոր Վիրապ։ Զանգի ղօղանջ եւ բարբիւն։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

վերջիններէն են հայապատկան կալուածներու հանդէպ վաքըֆներու վարուելակերպին մերկացումը, կամ Ունեւորութեան տուրքին անհաւասարութեամբ հրապարակային նիւթ դառնալը։

Անշուշտ, կարելի է հարց տալ թէ այս մօտեցումով ի՛նչ իմաստ պէտք է տալ թրքական հեռատեսիլի այն յայտագիրներուն որոնք իրրեւ թէ նպատակ ունէին վիճարկումի նիւթ դարձնել ցեղասպանութիւնը եւ յանդիման Հայը ցեղասպան ցոյց տալու խղճալի փորձին։ Բայց արդեօք հակասութեան այս երեւոյթին մէջ, սխա՞լ կ'ըլլայ թապուներու սահմանը յստակ հետագծելու տրամադրութիւն մը տեսնել։ Ասիկ քանի մը տարի առաջ, այդ սահմանը պատնէշ էր նաեւ մամուլին մէջ այսօր ապատօրէն ասպարէզ դտած յիշեալ նիւթերուն։ Այսօր ան դէմատուրաբար կը պարփակէ ցեղասպանութեան նիւթը։ Ու ո՞վ կրնայ պնդել թէ յաւերժական է այդ սահմանը եւ օր անոր վրայ եա ճեղքէ պիտի չդոյանան։ Նման սպասումի մը ո՞ր կեցուածքը աւելի դիւրին ճամբայ կ'ըլլայ, հայհոյելու ամենադիւրին արարքը՞, թէ այսօրուան իշխանութիւններուն ընտրած ուղեծիրը որ կիւրարկութեան դժուարութիւններու քով, ունի նաեւ դիրենք դատաճանի ձրի ամբաստանութեան թիրախ դարձնելու յատկանիշը։

Ու երբ նկատի առնուի պատկերը որ կը պարզուի հակադրութեան ճամբով ներկայութիւն ու փառք չինելէն քիչ մը աւելի լուրջ ու լայն տեսանկիւնէ մը, առաւել նշանակութիւն կը ստանայ հարցումը. այսքան տասնամեակ հայհոյելով ի՞նչ ստեղծանք...։

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՒՃԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

«Հայաոիկ» ու «անսովոր» որակումներով է որ Ռուն Ալփի նահանգապետ՝ Փօլ Պերնար բացումը կատարեց այն հանդիսութեան, որու ընթացքին Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան ստացաւ Ֆրանսական կոպոս Ձաքարեան ստացաւ Ֆրանսական պատուոյ լեգէոնի ասպետի շքանշանը, Ուրբաթ, Յունիս 17-ի յետմիջօրէի ժամը 5-ին, Լիոնի նահանգապետարանի փառքաժողովասրահին մէջ:

Եւ անսովոր արարողութեան մը համար կար նաեւ արտասովոր բազմութիւն (աւելի քան 800 հոգի):

Ներկայ էին հայ գաղութը կազմող բարձր աւագանին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ եկեղեցական դէմքեր ... Գիւտ Աբգ. Նազլաեան, Գրիգորիս Աբգեպիսկ. Բունաթեան, Շիրակի թեմի առաջնորդ՝ Հայսատանէն, Գարեգին Եպիսկոպոս Ազճեան՝ Գերմանիայէն, Վաչէ Ծ. Վրդ. Պետոխեան՝ Մարսէյլէ, Մխեռն Վրդ. Գալբքեան՝ Իսի լէ Մուլինոյէն, Հայր Կղեմէս Վրդ. Մալճեան՝ Լիոնէն, Նարեկ Ա. Քահանայ Վարդանեան՝ Վանքնէն, Վրթանէս Ա. Քահանայ Տէրմէրեան՝ Շարվիոյէն, Ղեւոնդ Ա. Քահանայ Յարութիւնեան՝ Տեսինէն, Խաստակ Քահանայ Հէքիմեան՝ Լիոնէն, Մեսրոպ Քահանայ Պօղոսեան՝ Նիսէն, պատուելի Գրիգոր Մայիկեան՝ Լիոնէն, պատուելի Ժիլպէր Լեւոնեան՝ Իսի լէ Մուլինոյէն, ինչպէս նաեւ Ռընէ Լեւոնեան՝ որ կը ներկայացնէր Հայսատանի Հանրապետութեան Փարիզի դեսպանատունը:

Փօլ Պերնար անդրադառնալով թէ սոյն պատուանշանը աւելի յատուկ է ոչ-հոգեւորական դասակարգին՝ յայտարարեց.. «աշխարհական վիճակը անպայման պատուոյը չէ կրօնաւորական հայեցակէտին», աւելցնելով նաեւ թէ սոյն չքանշանը կ'ընծայուի բոլոր անոնց որոնք կը գործեն ի սէր հայրենիքին ու ի նպաստ խաղաղութեան:

Նարունակելով նահանգապետին խորհրդածութիւնները, Լիոնի Ծիրանաւոր՝ Ալպեր Տըքուրթրէ մասնանշեց փոխադարձ յարգանքի ու հաւատարմութեան առաքինութիւնները Նորվան Եպիսկոպոսի մէջ, դուրս ցայտեցնելով հոն նա մանաւանդ՝ հաւատքի ու համամիութենական մարդը:

Անդրադառնալով հայ ժողովուրդին «անժանի է իր տեղը ունենալու Ֆրանսայի ընկերային կեանքին մէջ», եզրակացուց Ծիրանաւորը:

Հաւաւ սպասուած պահը երբ կարդինալ Տըքուրթրէ յանուն Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին, Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի կուրծքին զետեղեց խաչաձեւ պատուանշանը, զինք անուանելով՝
«Chevalier de la Légion d'Honneur»:

Հուսկ խօսք առաւ Գիւտ Աբգ. Նազլեան որ հաղորդեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հայրապետական օրհնութիւնները, ընդգծելով հաւատարմութեան կարեւորութիւնը մեր ազգօրեայ կեանքին մէջ: «Ըլլալ հաւատարիմ՝ մարդ արարածին է յատուկ մի-այն», յայտարարեց ան փակելով իր հակիրճ խօսքերը:

Լիոնի Հայ Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ՝ Սեպուհ Սարեան բոլոր ներկաներուն ու Լիոնի հայութեան անունով խնդակցութիւն արտայայտելէ ետք աւելցուց՝ տեսակ մը հպարտութեամբ «Պիտի քալենք միշտ ձեղի հետ, պիտի աշխատինք միշտ ձեր կողքին՝ որպէս միշտ աւելի ծաղկի Ձեր առաքելութիւնը»:

Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի խօսքերը եկան փակելու սոյն տպաւորիչ հանդիսութիւնը:

Շնորհակալութիւն յայտնեց նախ Ֆրանսայի Նախագահին եւ մանաւանդ բոլոր անոնց որոնք նպաստած էին զինք մեծարող այս արարողութեան իրականացումին, մասնանշելով մասնաւորապէս Փօլ Պերնարի կատարած դերը այս գործին մէջ:

«կարդինալ Տըքուրթրէի ներկայութիւնը հո'ս սիրոյ մեծագոյն դրաւականն է որ կը բաբախէ մեր զոյգ եկեղեցիներուն միջեւ» չեշտեց Նորվան Եպիսկոպոս:

Դրուատելէ ետք Ֆրանսան իբրեւ մեծահոգի երկիր, ան չատագովեց Լիոնի հայ գաղութը, նմանցնելով զայն Մովսէս Խորենացիի պատկերաւոր փոքրիկ գետին, որ իջնելով մեկիկ մեկիկ այն բոլոր բարեբարներէն՝ որոնք զօրավիգ կանգնած էին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պայծառացումին:

Ապա, հրաւիրեց բոլոր ներկաները չմոռնալ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ որուն առողջութիւնը աւելի քան երբեք կարօտ ունի մեր աղօթքի մրմունջներուն:

Հուսկ, անդրադառնալէ ետք հայ եւ Ֆրանսական դարաւոր բարեկամութեան որ ծնած է կիլիկիոյ չքեղ օրերուն, յիշեցուց թէ հայ ժողովուրդի զաւակները պատերազմեցան Ֆրանսայի կողքին՝ Համաշխարհային զոյգ պատերազմներու ընթացքին, կեդրոնանալով՝ նաեւ զոհողութեան անհրաժեշտութեան վրայ՝ զերդ դրաւական լաւագոյն կեանքի մը համար զոր հրաւիրեց միասնաբար կերտելու:

Ծափահարութիւններով փակուեցաւ այս հանդիսաւոր արարողութիւնը:

Նման առթողութեամբ հանդիսութեան մը համար՝ կազմակերպուած էր նաեւ նոյնքան ալ արժանավայել դիներեմ մը:

Յունիս 17-ի յետ - միջօրէի ժամը 7-ին, Լիոնի հայ գաղութը գրեց իր պատմութեան դեղեցկագոյն էջերէն մին:

Վ. Ք.

TRAITE D'ENTENTE D'AMITIE ET DE COOPERATION ENTRE LA REPUBLIQUE FRANCAISE ET LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

Article 10 :

La République française et la République d'Arménie favorisent la coopération et l'échange d'expérience entre les Parlements et les parlementaires des deux Etats.

Article 11 :

La République française et la République d'Arménie développent des actions de coopération dans le domaine des institutions démocratiques et de l'Etat de droit.

Article 12 :

1. La République française et la République d'Arménie développent leur coopération dans les domaines de l'économie, de l'industrie, des sciences et des techniques.

Les Parties reconnaissent l'importance que revêt une telle coopération pour le succès des réformes économiques mises en œuvre par la République d'Arménie.

2. Chaque Partie s'efforce d'améliorer les conditions de l'activité sur son territoire des entreprises de l'autre Partie. Les Parties encouragent les investissements directs, la création de sociétés mixtes, les échanges de savoir-faire de même que la formation des acteurs de la vie économique et sociale.

3. Les Parties développent une coopération étroite dans des domaines qui revêtent une importance particulière pour leur avenir, notamment dans les domaines suivants :

— restructuration de l'économie et gestion
— transports et équipement
— télécommunications
— énergie
— agriculture et secteur agro-alimentaire
— mise en valeur des ressources
— protection de l'environnement.

4. Les Parties coopèrent, compte tenu de leurs intérêts mutuels et en liaison avec la Communauté Européenne et les autres Etats membres, dans le cadre des institutions économiques et financières internationales, notamment la Banque Européenne pour la Reconstruction et le Développement, la Banque Mondiale et le Fonds Monétaire International.

Article 13 :

1. La République française et la République d'Arménie, désireuses de développer les relations entre les peuples français et arménien et de contribuer à la création d'un espace culturel ouvert à tous les peuples du continent, renforcent leur coopération dans les domaines de la science, de la technique, de l'enseignement et de la culture, en accordant une importance particulière aux actions de formation, notamment en matière de gestion économique et administrative, ainsi qu'aux échanges et aux opérations conjointes.

2. La République d'Arménie apporte un soutien particulier à l'enseignement et à l'utilisation de la langue française. La République française encourage l'étude de la langue arménienne en France.

Les deux Parties attachent une importance particulière aux formations linguistiques, qui constituent un préalable nécessaire à des actions de coopération durables.

3. Les Parties contribuent au développement des relations entre les organismes de recherche et les établissements d'enseignement supérieur en encourageant l'élaboration de projets scientifiques communs.

4. Pour assurer une meilleure connaissance mutuelle des peuples français et arménien, les Parties soutiennent le développement des échanges culturels et artistiques. Elles favorisent la coopération dans le domaine des média ainsi que la diffusion des livres et de la presse du pays partenaire. Les Parties apportent leur soutien à la création d'établissements culturels.

5. Les Parties, désireuses d'établir entre elles une coopération équilibrée et conforme aux intérêts de leurs Etats respectifs, sont convenues de procéder, d'une façon régulière, à l'élaboration en commun de programmes d'échanges dans les domaines de la culture, de l'éducation, de la science, de la technique et de la formation.

Article 14 :

La République française et la République d'Arménie encouragent les contacts entre les ressortissants des deux Etats, notamment les échanges entre jeunes Français et jeunes Arméniens.

A cette fin, elles favorisent particulièrement la coopération directe entre les écoles, les lycées, établissements d'études supérieures et instituts scientifiques, au moyen d'échanges d'élèves, d'étudiants, d'enseignants et de chercheurs.

Article 15 :

La République française et la République d'Arménie encouragent la coopération décentralisée, en particulier les jumelages entre collectivités locales, dans le respect des objectifs définis par le présent Traité. Les Parties favorisent l'établissement de relations entre leurs universités, chambres de commerce, chambres d'agriculture et autres établissements publics.

Article 16 :

Dans le même esprit, les Parties facilitent la coopération entre les associations et les organisations politiques, humanitaires, sociales et syndicales des deux pays.

Article 17 :

La République française et la République d'Arménie élargissent leur coopération dans le domaine consulaire.

Les Parties créent les conditions appropriées pour améliorer la circulation de leurs ressortissants entre les deux Etats.

Article 18 :

La République française et la République d'Arménie favorisent la coopération entre institutions judiciaires des deux Etats, en particulier en matière d'entraide judiciaire civile.

Les Parties organisent, notamment dans le cadre d'Interpol, une coopération entre organismes chargés de la sécurité publique, tout particulièrement entre leurs forces de police et de gendarmerie, pour la lutte contre le crime organisé, le trafic illicite de stupéfiants et la contrebande, y compris le trafic illégal d'objets d'arts. Elles s'efforcent de mettre en œuvre une coopération appropriée dans le domaine de la lutte contre le terrorisme international.

Article 19 :

Les dispositions du présent Traité n'affectent en rien les engagements des Parties à l'égard des Etats tiers et ne sont dirigées contre aucun d'entre eux.

Article 20 :

1. Le présent Traité sera soumis à ratification et entrera en vigueur trente jours après la date de réception du dernier instrument de ratification.

2. Le présent Traité est conclu pour une durée de dix ans. Sa validité sera prorogée par tacite reconduction de cinq ans en cinq ans, sauf si l'une des Parties notifie à l'autre Partie, par écrit et avec un préavis d'un an avant l'expiration de la période de validité en cours, sa décision de dénoncer le Traité.

Fait à Paris, le 12 mars 1993, en deux exemplaires, chacun en langue française et en langue arménienne, les deux textes faisant également foi.

Le Président de la République française
François MITTERRAND

Le Premier Ministre de la République française
Pierre BEREGOVOY

Le Ministre délégué aux Affaires européennes
Elisabeth GUIGOU

Le Président de la République d'Arménie
Levon TER-PETROSSIAN

Le Ministre des Affaires étrangères de la République d'Arménie
Vahan PAPAZIAN

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ԹԱՆԿԱՐԺԵՔ ՓԱՐԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵՏԱՂՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒՄՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 17-ին Երեւանի Լրագրողի Տան մէջ դումարուած է ՀԱՊ-ի երկիրներու ոսկի եւ թանկագին մետաղներ ու քարեր արդիւնաբերող ձեռնարկութիւններու կեդրոնական խորհրդակցական ժողովը, որուն մասնակցած են նաեւ փոխ-վարչապետ Վիդէն Զիտէչեան եւ Արդիւնաբերութեան նախարար՝ Աչոտ Սաֆարեան: Քննարկուած են թանկարժէք քարեր եւ մետաքներ արդիւնաբերող ՀԱՊ-ի պետութեանց միջեւ թէքնոլոժիք համագործակցութեան եւ ընդհանրապէս արդիւնաբերութեան առընչուող հարցեր:

*
**

Նոյն օրը նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է այս մարզի Ռուսաստանի պատասխանատուն՝ Ե. Բիւզկովը, որու հետ քննարկած է Ռուսաստանի եւ Հայաստանի միջեւ այդ ուղղութեամբ համագործակցութեան կարելիութիւնները:

յիշելով մեկիկ մեկիկ այն բոլոր բարեբարներէն՝ որոնք զօրավիգ կանգնած էին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պայծառացումին:

Ապա, հրաւիրեց բոլոր ներկաները չմոռնալ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ որուն առողջութիւնը աւելի քան երբեք կարօտ ունի մեր աղօթքի մրմունջներուն:

Հուսկ, անդրադառնալէ ետք հայ եւ Ֆրանսական դարաւոր բարեկամութեան որ ծնած է կիլիկիոյ չքեղ օրերուն, յիշեցուց թէ հայ ժողովուրդի զաւակները պատերազմեցան Ֆրանսայի կողքին՝ Համաշխարհային զոյգ պատերազմներու ընթացքին, կեդրոնանալով՝ նաեւ զոհողութեան անհրաժեշտութեան վրայ՝ զերդ դրաւական լաւագոյն կեանքի մը համար զոր հրաւիրեց միասնաբար կերտելու:

Ծափահարութիւններով փակուեցաւ այս հանդիսաւոր արարողութիւնը:

Նման առթողութեամբ հանդիսութեան մը համար՝ կազմակերպուած էր նաեւ նոյնքան ալ արժանավայել դիներեմ մը:

Յունիս 17-ի յետ - միջօրէի ժամը 7-ին, Լիոնի հայ գաղութը գրեց իր պատմութեան դեղեցկագոյն էջերէն մին:

Վ. Ք.

(Շար. Ա. էջէն)

Քահրաման Սոսիալ – Դեմոկրատ ժողովրդական կուսակցութեան ղեկավարնեըէն, հրաժարեցաւ, իբրեւ հետեւանք Տիկին Զիլլէրի կուսակցութեան «բացառական դիրքին» մարզիկային իրաւանց նախարարութիւն մը ստեղծելու ուղղութեամբ:

ՄՈՍԹԱՖԱ. ՀԵԺՐԻ, Իրանի Քիւրտիստանի Դեմոկրատ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւրոպական կարգ մը մայրաքաղաքներու շրջապտոյտի ձեռնարկած է եւ Փարիզի մէջ ալ յայտարարած որ Թեհրանի վարչակարգը պէտք է պատժըուի: Չի բացառեր սպանդուելու վարկածը ինչպէս իր նախորդները: Յունիս 24-ին, Դանիա ապաստանած անդամ մը սպանուած էր իր բնակարանին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ թղթատարը որ հօթը տարի է չահ ապահոված է, առաջին անգամ ըլլալով, 1993-ին կորսնցուցած է 1·235 միլիառ ֆրանք: Նախորդ տարին 60 միլիոն չհաս էր: Այս կացութիւնը կը վերապրուի նամակագրութեան նուազումին:

ՓԱՐԻԶԻ մեծ ռաբունապետ ընտրուած է Տաւիտ Մեսաս, որ Ֆրանսայի մեծ ռաբունապետին պէս, սեֆարատ է: Առաջին անգամն է որ ոչ մէկ ասքենազ կայ հրէական կրօնական ղեկավարութեան մէջ: Յարդ, լռելեայն համաձայնութիւն մը կայ որ Ասքենազ (արեւելեան Եւրոպայի հրեայ) եւ Սեֆարատ (Ափրիկէի) բաժնուէին իշխանութիւնը:

ՅՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ Բաժակի Յունիս 28-ի մրցումներուն արդիւնքներն են. – Պրազիլ – Շուէյտ 1 – 1, Իրլանտա – Նորվեկիա 0 – 0, Իտալիա – Մեքսիքա 1 – 1, Ռուսաստան – Գամբրուն 6 – 1: Որակուած են նաեւ Իտալիա, Շուէյտ, Մեքսիքա, Միացեալ – Նահանգներ, Իրլանտա: Մեքսիքայի մէջ, խանդավառութիւնը այնքան մեծ եղած է որ 2 մեռեալ եւ 150 վիրաւորներ կան:

ԼԻՈՆ – ՍԱՓՈԼԱՍԻ օդակայանը օգնաւ մը չախչախուած է էջքի պահուն, Յունիս 28-ին եւ կրակ առած: 9 վիրաւոր կայ, մէկը՝ չատ ծանր վիճակի մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է.–

Անդրիկ Տէմիրճեանի (Ծնեալ՝ Սվաճեան) *մահուան առթիւ (Մայիս 3).– Տոքթոր Տէմիրճեան 3000, Պր. Ալպէր Տէմիրճեան 200, Տիկին Քօլէթ Գասպարեան 200, Մինասեան ընտանիք 100, Պր. Սամուէլ Սիլոյեան 100 Ֆր. Զուխաճեան ընտանիք 100 Ֆր.:*

Եղիա Յակոբ Դաւիթեանի *հոգեհանդստեան առթիւ (Մայիս 8).– Պր. Մարք Նազարեան, Պր. Ժան Գասպարեան 200-ական Ֆրանք:*

Ռէժիս Պապանեանի մկրտութեան առթիւ, (Մայիս 12).– Տիկին Սիւզան Կէօվլիւեան 250 Ֆր.;

Մէրճեան ընտանիք (Մայիս 16).– 500 Ֆրանք:

Լիւսի Քէիշեանի *մահուան առթիւ (Մայիս 20).– Պր. Գրիգոր Քէիշեան, Պր. Ժիրայր Պօյաճեան, Գասապեան ընտանիք, Տէվէճեան ընտանիք 200-ական Ֆր., Պր. Ժաքի Քէիշեան, Պր. Յարութիւն Կարապետեան, Տիկին Ժիզէլ Ա.Ֆարեան 100-ական Ֆր.:*

Վարդուհի Ա.Եէմեանի (Ծնեալ՝ Ուրկանճեան) *մահուան առթիւ (Մայիս 25).– Տիկին Գոհարեան եւ Կարապետեան 500 Ֆր., Տիկին Զարուհի Ազնաուրեան 300 Ֆր., Տիկին Երանուհի Ֆէրատեան, Շալճեան ընտանիք, Տիկին Ունճեան, Սեւան Սէրկիսեան, Գալուստեան ընտանիք, Մինասեան ընտանիք 100-ական Ֆր.:*

Օհաննէս Յարութիւնեանի *մահուան առթիւ (Մայիս 27).– Էօրէնճեան – Պազտասարեան ընտանիք 200 Ֆր.;*

Անահիտ – Պէաթրիսի եւ Էրվէէի Ս. Պըսակի առթիւ (Մայիս 28).– Մօրիս Սարդիսեան ընտանիք 500 Ֆր.;

*
**

Կարոյտ Մաչէ Առնուվիլի «Ասպիկ» մանուճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Արշալոյս Ապոճեանի *մահուան առթիւ Տիկին Ֆէրնանտ Բալոյեան 500 Ֆր.:*

Պ. Օննիկ Ալթունեանի *մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Պ. Զաւէն Գալուստեան 300 Ֆր.:*

S. A. A.

SOUTIEN A L'ARTSAKH
AUTODETERMINE

COMMUNIQUE DE PRESSE

L'Association «*Soutien à l'Artsakh Autodéterminé*» (*S.A.A.*) organise le Vendredi 1er Juillet à 20 h 30 une réunion publique d'information sur l'Artsakh à la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville (9, rue de Madrid). Sont invités à cette réunion *M. Varoujan Krikorian*, représentant de la République du Haut-Karabagh en France auprès du Parlement Européen et du Conseil de l'Europe, et, sous réserve, un haut dirigeant d'Artsakh.

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

LISTE DES DONS
DU 1er DECEMBRE 1993
AU 31 MARS 1994

— 2.000 Francs. -

M. Gérard Kachkémanian, M. Moïse Kasbarian, M. K. Kavedjian, Mlle Sylvaine Kebadjian, M. Christophe Kebadjian, M. Grague Kebadjian, Mme Alice Kevorkoff, M. Albert Kojabashian, M. Garabed Korkidian, Mme Sylva Kouyoumdjian, M. Maurice Kradjian, M. Jean Madoyan, M. H. Marandjian, M. Francis Melemendjian, M. Milauchian, M. Missac Missakian, Mlle Alice Paladian, SARL-Tricots Méliné, M. Armen Sizardjian, M. Léon Terzian, SARL-Textiles «Hérminé», M. Vasken Yézéguelian.

(*A suivre*)

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
B. P. 12, 75660 Paris Cedex 14.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ս. Թադէոսեան մանուճիւղի անդամական ժողովը Յուլիս 2-ին, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

*
**

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիլի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները երկուշաբթի, Յուլիս 4, ժամը 17-ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ. բոլորին ներկայութիւնը չերմօրէն փափաքելի է:

Օրակարգ.– Վարչական կազմի ընտրութիւններու ծանօթացում եւ պանդան տեղեկութիւններ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Շաբաթօրեայ եւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու ամավերջի հանդէսը կիրակի, Յուլիս 3, յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը

15 Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8-րդ

Օրիորդ Սիլվա Էլմաճեանի եւ Տիկին Մարինա Սողոմոնեանցի աշակերտ – աշակերտուհիները պիտի հրամցնեն տրամախօսութիւններ, արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր՝ ստեղծելով հայկական հաճելի մթնոլորտ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը կը հրաւիրէ Երկշաբաթօրեայ դպրոցին հանդիսին:

Շաբաթ, Յուլիս 2, ժամը 15
26, rue Troyon, 92310 SEVRES

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 2, ժամը 10-ին, Տօն Սրբոց Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի;

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

DAVID DE SASSOUN

EN CASSETTE

DAVID DE SASSOUN, héros légendaire mais aussi grande fresque musicale pour chœurs et orchestre, sur une musique de *Garbis Aprikian* et un texte de *Hagop Oshagan*.

La K7 vidéo du concert exceptionnel de la Chorale *Sipan-Komitas* sous la direction de *Garbis Aprikian*, donné à la Sorbonne à Paris le 18 Mars dernier, est en vente à la Maison de la Culture Arménienne de Villeurbanne au prix de 200 F.

Renseignements : 78. 93. 57. 43.

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 3

Հանդիսաւոր պատարագ, ի յիշատակ բարեբար՝
ԹՈՐՈՍ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ
մահուան 6-րդ տարելիցին առիթով

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃՃԵԱՆ
Կաթողիկոսական
Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի երգեցողութեամբ՝ եկեղեցւոյ ՍԱՑԱՔ ՆՈՎԱ քառաձայն երգչախումբի, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ՝

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Յաւարտ արարողութեանց տեղի պիտի ունենայ հոգեճաշ Պարսամեան Համալիրի մեծ հանդիսասրահին մէջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

GRANDE FETE CHAMPETRE

KHANASSOR

à l'initiative de la FRA Dachnagtzoutioun
le Groupe Arghoutian et la Croix Bleue Section Chaville

LE 3 JUILLET

—— Parc BON REPOS ——
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe Requiem pour les camarades disparus
puis recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

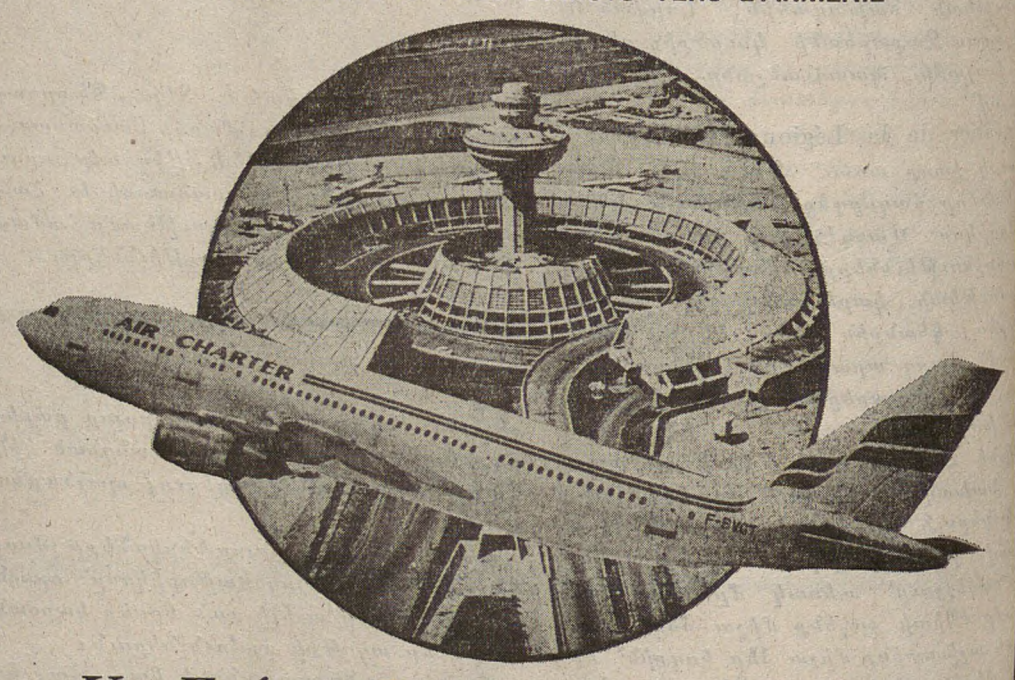
Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

Après 18h représentation du groupe de danse « *N a ï r i* »

● **Ambiance** ● **Surprises** ● **Buffet** ● Jeux
Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

SIDON TRAVEL

L'INITIATEUR DES VOLS DIRECTS VERS L'ARMENIE

Un Evénement!
Une Exclusivité!
Une Nouveauté!

VOL "AIR CHARTER"
Filiale du Groupe AIR FRANCE

PARIS - EREVAN - PARIS
Départs hebdomadaires chaque Mardi
A COMPTER DU 31 MAI 1994 • EN AIRBUS A 320 AIR CHARTER

Pour renseignements et inscriptions veuillez contacter:
SIDON TRAVEL FRANCE
34 AV. DES CHAMPS-ÉLYSÉES
ESCALIER A, 2e ÉTAGE, 75008 PARIS
TÉL: 42 56 40 30 **FAX: 42 25 41 21**